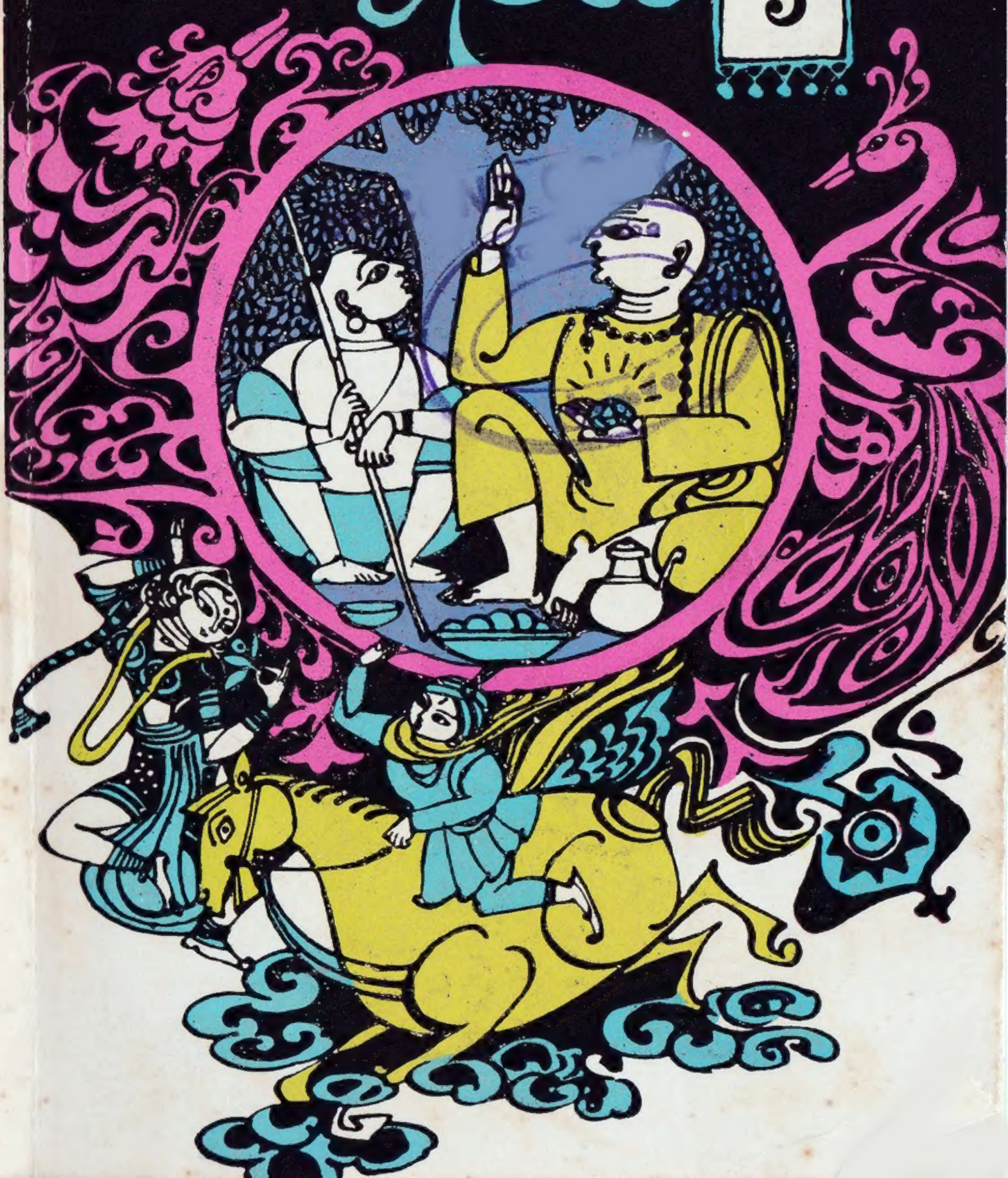

కృష్ణాంబ

5

కాశీమణి లీ కథలు

1 వ భాగము	వర్తమానముల కథ	20-00
2 వ భాగము	అపవర్తమానముల కథ	20-00
3 వ భాగము	మంచారముల కథ	20-00
4 వ భాగము	విజయభాగముల కథ	20-00
5 వ భాగము	శంకరుని కథ	20-00
	కాశీమణి మహాకావ్యముల కథ	
6 వ భాగము	భాగముల కథ	20-00
7 వ భాగము	విభిన్నముల కథ	20-00
8 వ భాగము	కర్తాముల కథ	20-00
9 వ భాగము	వికారముల కథ	20-00
10 వ భాగము	నారముల కథ	20-00
11 వ భాగము	ప్రభుత్వముల కథ	20-00
12 వ భాగము	పుండరీకుని కథ	20-00

కొత్తమొలకలు

పదవ భాగము

ఇది గోవాలోని తిరునామలకు
రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవిచే
రచింపబడినది

పుట్టగుంట వీరయ్య చౌదరి

అరండలోను : : విజయవాడ - 2

లే ప్రచురింపబడినది

కాశీమణి కథలు

నిదవ బాగము

శ్రీశంకరాచార్య చరిత్రము, కాశంబరి, మహాశక్తి కథలు

రచన :

బ్రహ్మశ్రీ మదిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి

ముద్రితం :

కాపు

ప్రచురణ :

జనవరి : 1988

ముద్రణ :

శ్రీవిజయశ్రీ ప్రింటర్స్

విజయవాడ - 3.

ప్రతులు :

డిలక్స్ పబ్లికేషన్స్

విజయవాడ-3

నెల : రూ. 20-00

వ్రములు అదిప్రాయాలు

నా సహోధ్యాయులు మధి సుల్పన్న చీకటికవి సర్వవిరహం భవ్యుడని
చాయటకు మిగుల సంతసించుచున్నాను. అతడు నాతో మును మున్ను కొన్ని
గ్రంథములు గొకమే మాహాత్మ్యము లోవగుము. వ్రానియుంటేయు నిపుడు కాలము
సోరముగాఁ గరలు వ్రాయటకు వ్రాతంబుచివాయ. చిన్నతనములో నునుమహాకము
జెప్పుకొను కథలను బుచ్చుకొని "రాజీవశిరి" అను పేరుతోఁ జనుకొనిరి కలా
సంపితమునం జరవఁచి మొదటి రాగమబొత్తిరి ప్రకటించిారు. అది ప్రజల
మచుంబాఁర్చింపెనది. ద్వితీయ రత్తియారి భాగమున వ్రాయుచు బ్రోత్సహము
గలిగించెడి బుచ్చుది వచ్చిండు భాగములెవరు మే కథలను పూర్ణముగఁ జరువ
లేదు గాని యే భాగములోనో యొకటి రెండు కథలు మాత్రము వదిలెను. అది
కథనివచ్చుచు నాలో నాలో మునుకొన్నట్లు గలిగెనది. నా సహోధ్యాయుల విషయము
నేను జెప్పుట కొంతవరకు దగినదేదాని నెంగఁ నూరనాధ్యక్షుల కొప్పులోఁగడు కథలం
లోలి మహాహరత్వముం గలిగిరి. ఇటు నాచోట వ్రాయుచుండు బాని కృత
కృత్యులు గాజెనెడి నా నిశ్చయాది ప్రాయము. ఒక్కొక్క పురుషుని కొక్కొక్క
రానితోఁ బ్రావీణ్యము గలుగునట నిశ్చయము. బాని కథ బుచ్చునటఁగూడి యొక
పెద్దగొలుసువలె మహాహరములై యొక యొక కథలలో నిజేక నీరులు, కర్మములు,
అధారములు, కృంగారాదిసములు, అధ్యాత్మావలోకని ప్రదర్శనములెన్న
యొందును. ఇది సర్వజనాదర పాఠకముంగలయే నా బెప్పిన మాటలు సర్వములను
టకు చార్వాఁజుగుచున్నవి. గద్యశైలియు మహాదీప్తి పండితపాఠకు హృద్యంబగు
రున్నయేది. ఈ కథలు బృహత్కథాదువలె అగర్విభాగి గాంధూకాయని కోరు
చున్నాను.

జట్టు,

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిగారికి

కొలది దినములనాడు గయాపూర్వకముగ నొసంగిన రాజీవశిరిలు
అను పేరుగల భవద్విరహం గ్రంథము నాకొసంగుట వీనిని అదిని యర్పిప్రాయమును
జెలుపవలసివడియని నెనిదిర్చియున్నాడు. కథేకద్యప్తితో దమ్ముగఁగము నందలి
కొన్ని కథలను అదివీరిని. ఇది కేవలము విశలించుచుండే చాకరభారితాప్త పాంస
చాయము నందేమి యలంకారాదుల యలంకరి ము. ప్రాచీనకావ్యముల కించుకయుఁ
దీసిపోక పాఠకులను మంచి పాఠాభిప్రాయ మంచుచుటకుఁగడంగడు దగియున్నట్లు
గ్రహించుగలిగిని.

జట్టు,

శామదాని చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటాచారిగారికి

బ్రహ్మశ్రీ పండిత మహారాజుగారు దీక్షిత కవిగారిచే రచయించబడిన కాళిమణి కథలు చదివి యానందించిరి. మృదుమధుర కవిగారిని నీతిబోధకములగు వర్ణములతో నొప్పుడు బండికపామరజన మనోహరమై తగు నీ కథల విషయమై యుత్సాహముచేయు మీ మనస్థలములయ్య రక్త-తావకన సుఖాక హర్షానందములు యిట్లు వ్రాయుటకు బ్రోత్సాహపరచెను.

ఈ కథలు ప్రారంభించిన తరువాత వెంట మమిలోనున్నను దివరవరకు రదివినగాని పెరువకపోవుటయే యిందలి రసాస్వాదము ప్రత్యాకమగు దున్నది. ఇందులకు లోకమే ప్రమాణము. దీని కథాని సామాన్యముగాఁ దలంపరాదు. కంకరా రాల్పాది మహాపురుషుల చరిత్రములందు చర్చింపబడుటలే నిదియొక పురాణాగారా లోక మని చెప్పట సమంజసము. ఈ కథ లాంధ్రయోషకు నూత్నరూపా విశేషములై యొప్పుచున్నవని రూఢిగా చెప్పుచున్నాను.

ఇట్లు,

కావ్యనిధి శ్రీ చరితాని లచ్చారావు

"కథానినోదయించి మహర్షులు దాని అత్యుత్తమ విద్యులలో అరిగణించి యున్నానని అభివృద్ధి పరచిరి. ఇట్టి కథానినోదము విసోదమాత్ర పంజరముగాఁ దర్పాడిసారనోపాయ మహత్తరములగు నర్హజననిద్యమే.

కాళిమణికథా నిబంధనము, నర్హజన విజ్ఞానార్థకములగు నందియము లేదు. దీనిలో రసాభావ పుష్టియు గదాసంధావ కోకల మట్లంద అతుర్నిక పురుషార్థ తలంబుగు మహాత్మిని వాఙ్మయములోని నవరత్నముల సాధారణ కథా కథనదోరణిలో చెరజల్లబడి యుండుటలే నవి పంజరములను, గాఢ్యకర్తలను గూర్చి బ్రతిరోష్యవజ్జ వ్యసంబులని నెప్పుంకయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఇందు బారహర్షికులకు రప్ప సామాన్యములకు దుదించని కంకరారాల్ప చరిత్రము లలితపంజరముగా బరహర్షబోధకము లగు కథాదోరణిగా గూర్చుదినను."

ఏకాంతి దింకానినోదులకు అన్యజీవన రహితోపాయములగు శియనియోష రంజనలే నుండు నీ గ్రంథరాజమెంత పెద్దదిగాచెన్నును విమలజిత్ర యుక్తరో ద్రు సంపుటముల తెల్లరూపు వేదియందురని విశ్వసయముగా జెప్పవచ్చును.

ఇట్లు,

మానవల్లి రామకృష్ణకవి M.A.

“శ్రీమత్సంపద మధర సుఖిన్స దీక్షితుం బాలదే రచింపఱుచిన “కాళి మణిరీత” లను పేర నొప్పు కథాసమాహ మింత కాండరేకమంతయుఁ జక్కగా నిఱుంగినదే కావున నేను బ్రకంపింపవలసిన యావశ్యకత లేదు. ఆ గ్రంథముం దిదిగ జేవలనామము సహితము మనకుఁ బరిశ్రమైన భావమును హృదయమున నుత్పాదించు జేయుటయొక పూర్వకాలమున రాకపోకలను మనకువరె సౌంభ్యములు లేకుండియుఁ గ్లృతపరిమిత మన పెద్దలు జానివరకతో పుష్కలముజుమిన కాళిని దర్శించి బాగంబంక తక్షిక్తర్థలు మహిమి యుంకిరను నాశ్చర్యము గలిగించుచున్నవి. జనసమాహమం బాష్టాదింపఁజేయుటకుఁ గథాకథనము మన హిందూదేశములో సత్ప్రసాదిన విద్యయే. దానికి రెండువిధముల నుదాహరణము గలదు. ఈ కథలు దర్మపరాకమగుం తర్వ ప్రధానముల నుపసంహరింపఁజేయఁ జేయఁగలదు. అప్పుడే దీర్ఘకాల మధ్యాహ్నసమయం యాతికసంఖ్య కమును దొంగించుచుండును. మరలపిమ్మటనునను అధ్యాత్మిక విషయమునను విశ్వాసములేక కంకకంకితమగు నేదివలయున స్వల్పకాలలో సుంభక్తిలి వ్రాయఁబడిన యీ కథలు హిందూదేశమున నాదియగు వేదకావ్య పురాణాది విద్యాప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో కావ్యర సృజనయమో దానియెల్ల చక్కక జనరక్షణము జేయు చున్నవి. ఇవి యవసయామిని వివోదకతంబోని చమత్కృతి ప్రధానము యాపుచున్నను కల్పరచనయందును, భావముల యందును అగ్లంభరసౌందర్యాది దోషములు లేక దానియిచ్చుచున్నవి. విశలభిరిన పేరును, సంపదాన రోరణయు సమస్తవిషయ సంగ్రాహకమగుటచే యట్లే కొనసాగుచుంకిన యొకం నిది తప్పక హిందూపురాణ గాథా కోశమై సర్వకాల్యయమున కాదర్శమై మొప్పుననుట యసాధ్యమగుచు.

ఇట్లు,

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాన్ యమ్. కృష్ణమాచారి

M. A. M. L. P. H. D.

విషయ సూచిక

48 వ మణిరీనుండి 56 వ మణిరీవరకు వచ్చు కథలు

1. శివగురుని కథ	14	19. వ్యాస దర్శనము	69
2. శివగురుని వివాహము	18	20. భట్టపాదుని కథ	67
3. ఉపమన్యుని కథ	19	21. శంకర మంత్రిన మిత్రుల	
4. సరీసేపి గర్భవర్ణనము	23	సంవాదము	77
5. శ్రీశంకరాచార్యుని		22. ఉభయదారికి బాంధవ	80
యవతారములు	28	23. శంకర సరస్వతుల	
6. శంకరుని బాధాశీతలు	36	సంవాదము	■
7. శంకరుని విద్యాభ్యాస		24. ఉగ్రశైలివ్రస కథ	119
వైదికము	36	25. అనంగుల వృత్తిహాని	
8. శంకరుని మోక్షసేవ	38	కథ	122
9. రామేశ్వరమండల రాజు		26. హస్తా మంత్రిని కథ	127
శంకరుని వాక్యములు	44	27. దోటారాచార్యుని కథ	130
10. శంకరుని యొద్దను		28. హస్తామంత్రిని పూర్వకథ	134
మహర్షులు వచ్చుట	38	29. భక్తపాదుని శిర్ధయాత	145
11. శంకరు భక్తయువకు		30. శాక మతఖండన	153
నిని కల్లి పరిసరించుట	37	31. హిందూ మతఖండన	167
12. శంకరుడు కల్లికి		■. వైష్ణవ మతఖండన	160
వైరాగ్యపరిణామ లేయుట	43	32. గాంధర్వ మతము	169
13. శంకరుడు మరల గన్పడె		33. శ్రీశంకరుని కథ	172
కల్లిని సన్మానమున కొల్ల		34. బాహుళిక మతము	179
యమ్మనట	40	35. దావాబాది మతఖండనము	180
14. శంకరుడు కల్లిని పూజించు		36. సింహంతుని కథ	189
కప్పగించుట	42	37. గౌరవాదముని దర్శనము	196
15. శంకరుడు సన్యాసాశ్రమ		38. మహాశక్తిని గురించి అరిగిన	
స్వీకారమునకై గోవిందయతి		కథ	204
యొద్ద కరుణించు	48	39. శ్రీమూర్తుల కలహము	
16. సనంతుని ప్రవేశము	52	కథ	207
17. విశ్వేశ్వర దర్శనము	54	40. తుంగి రావుల కథ	227
18. బాహ్య ప్రధానము	57		

మ రి యు

కాశీమజిలీ కథలు

శ్రీ శంకరాచార్య చరితము

ప్రథమోల్లాసము

48 వ మ జి లీ

క. శ్రీవిద్యాశీర్షా

రావిద్యుతుం బహుశ్చ నాత్మం బ్రహ్మచర

గాపింతుశంకరగురు

శ్రీపితృమము గురుకటాక్ష నిర్దిష్టహింపన్.

మ. తెలుదారన్ పురియిందుగార గృహము త్తిహ్యగ్రసింహాసన

స్థలినాదార్య పరామృత్యుతి నా సుతుష్టయై తారతి

లంసారత్నము నృత్యదీప్తర అటాంకార గంగానది

త్వండున్మిప్రకర స్వప్నపరి నాకృతుర్య విద్యార్పణిన్.

గి. అర్చిమగుదర్పణంబున న్నదికోటి

గాభయమరీతి సంగ్రహ మైవనిండు

తొందోంకరపెయ్యమందు దనరాచ

తర్పున్మిలాంకయెల్ల న్మ క్తపడుగాదె.

గి. అతియదిపహించుమధుర మందిరయది

నింపరుద్యంతరము పురియంబునట్లు

ప్రాణవికృతకృత హృద్య పద్యగతికి

దెచ్చు వేరాక్క యదిని మదియకవిక.

ద. గరమగరింబులా కపి భుజ్జులువైవసు బాష్పకర్త కం
కరుడుమద్యవాక్యకృతి గరమబద్ధి పద్మగహంజితే
గరమ మగ్ధవాద్ధి కయసంకెడు కష్టమై పీడిగోపితా
కరుణానంగు దుగ్ధమల దమ్మ పూక పరిగహంజితే.

క. ప్రాంతంబించి కరంక కంకరగణ ప్రాంతంబునర్థంపగా
రీతులే పెక్కురు క్లంపితమును బూరింజే మలేనైరహ
యేరీతిన్ రక్షింతుడర్కరంజం రెంజేనుత్తింపక
బాంబింబగరంబు రెడుగది నా యత్నంబు ర్వికలంబన్.

క. బహుగంజైన వర్తదగ జేయంబారి వర్ణాల్లరా
నూనొక్క మకరోల్లనక్కలుదు పూహించున్ జేతుదున్
జానై యొప్పెరుదేశోర్త మకహంబున కిరంపిత్తరా
మైవించారంగ నొప్పుడున్న యెంకంబెద్దివాంకింబన్.

ద. పరమహితోపదేశమునఁ బాపంబొలిచరింప జేయఁగా
ధరమదంబునెనట్టి పరకత్వవిడుండు మహాత్మయందు కం
కరగుడుపత్పర్కము ప్రకాశముగా రరింబుండనేయెద
మ్మరియును యెప్పుడంటి పరిహామకనంబున నొప్పుగన్.

చ. కుకరకవారిజానన వృక్షితిర్వర్వోల్లస
దుర్వరకరహస్యనందగిరి స్మృతమయోజనాపి బొల్లన
ద్విభవనమానుమాళసిత ప్రియకమా విధియంబుగించితిన్
ప్రితువననర్క పీఠజన నీ కరుణాపింసర్విరోదన
ప్రకవకవిత్వనై డవైడ కళకవింధ్రవరో పిదేనుదన్.

నేను అన్య సాధనంబు ప్రకంకరాదాళ్య కర్మలము రరింప నెంచితి కర్కరా
క్రమంబెట్టిరనిన్, మనసివ్యయశీండుడు గోపాబుజోగూర నలువది యెగిరిదవ
మిడినెంపుజేరి యందుగాల్గకరణీయంబుల రీయకొని తన్ను జాడవర్చిన రిరా
నందఁజెసిగితోఁ బెద్దకడ వర్జ్యకట్టాకమును గురించి ముచ్చటించెను. వారి ప్రసంగ
మంగయ రావున గూర్చుండి గోపాబుండు విమరుండెను. తక్రమంగానంతరమున
చిడసిద్దుండు కన్నువి మొగముజూచి నవ్వులు, వత్సా! మా ప్రసంగము నీశీమమున
పట్టిమయినదా? కడుక్రధ్ధగా విమరుండివని యడిగిన గోపాబుండు, స్వామీ! నా

జేమియుఁజెలియలేదు. ఆ విషయములెల్ల దయచాత మీ చంకం తెలిసికొనువధిరానో విందు గూతుంటి నాయందక్కఱికముంచి యుత్తరంగెడింగింపుతగు కోరిన వాయతి శ్రీయందీటనియె.

శ్లో॥ అశ్వారంభం గవాలంభం సవ్యాసంవరాపై కృతం
దేవరాచ్యసుతోత్పత్తితా పంరదిసర్గయేత్.

కలియగమన నివ్యాసము స్వీకరింపగూతరస ముమందే నిరూపింపబడి నది. శంకరాచార్యు లవతరించి సవ్యాసము స్వీకరింపవచ్చునని ప్రమాణములు చూపుదు. రిగి స్థాపించెను. ఆ శంకరయతిశ్వరుండే బ్రహ్మచర్యమును తాన్యముల ద్వైతవరముగా రవింపఁబడినది. అంతరి విషయములు ముముక్షువులకుఁ జాల వింపగా నుండును. గాన మేము ముచ్చడిఁగితిమని తెప్పిన కిమ్మండు, స్వామి! శంకరాచార్యులు వరకాయప్రవేశము చేసెననియు నెవ్వరితోనో వాదించెననియు నొకప్పుడు నాకు సంక్షేపముగాఁ జెప్పితిరి. మీరు తెప్పినంత కరయే యెంతో రుదిగా నున్నది. అప్పుడు తెలిక శతానందర్పములో వాఁతఁ జెప్ప మానిపెడితిరి. నేడీకి వెంటియొ నామహాత్మునిపేరు జ్ఞాపకము జేసితిరి. నేడు నేను మీ ప్రసంగము వినును నిక్కటికిందోక నిందే గూతుండుఁ గావున నిప్పురా శంకరాచార్యు కథయంతయు సొంతముగాఁ జెప్పవలయునని వేడుకొందుఁ యు మఱిపెట్టుండిట్లనియె.

కల్పా! యిట్టి దివ్యమం నుండినఁ నీటి పృథ్వీరాశ్మికము తెప్పవంయుమని శంకర్లుము గలిగియి న్నుది. యెప్పుడొకప్పటికియో ప్రకంపపిద ముఁదెయ్యుచున్నాను. నేడు నుదినము. రద్భృతాంతమంతయు చక్కఁజెనెన సావదాస మనస్కులకవలె యాశ్చర్యింపుమని శంకరుంకు సమన్యరింపను విట్ల తెప్పించొకంగెను.

శ్రీరస్తు—శుభమస్తు

శ్రీ శంకరాచార్య చరిత్రము

ప్రథమోల్లాసము

కథాశ్రవణంభము

శ్రీరమణీయమే విబుధ పేవికమే సంప్రన్న సమదా
శ్రీమహాకల్పితోపమ దీపకమై సుమనోజ్ఞ గేహకృం
గారతరాంకరంజగురుః గాంధీవాణుః వృగహరమ
శ్రీరకః కేశమంబమరుః గేమంతుర్మృహారంజంబనన్.

సీ. శంభైవనరయ శక్యమగ్నాదువిద్యా ప్ర
సక్తిగాననయథా జాతునరట
మనమతి నెదురంగ గానవాడటనాపా
లాగ్నిగానర్జి గృహాదిదారి
మందునకేవ లేదండుసాంబాగమా
వ్యయసంఘసేయని యజ్ఞాదోకఃకు
వన్నిదంబునకేవ అదయఃజాంబూకావ్ర
తీయన్త లేనై లేయనొకన్.

గీ. నందకుమ భూరికర్తృవిద్యామహాకర్త
జనులొనవరోపితామయలో ఘనకయనరా
వేదాస్సాదీవిద్యా ప్రవీణులున్
అవసరమయిన రోమ్యుగవోరనందు.

అయ్యో! హరిః-౧ పదసరంజనంబులోదకంబై పూరయను మహావతి
ప్రవహింపునుండు. దానిలోని వి. పావలంబు త్సారంబై విరాట్ల నవ్వులుగిరి
మారులున వేచివృక్షుండు. అగ్నినిర్మలగ న్వరూపణావ నానిర్మనింది కర్తృకాదిపతి
యైన రాజకీయండును స్వహృదిన స్వప్రభుః. అతనూపి యాయ ప్రాకారమంది
పాదజల గర్జింపుమని సంపూర్ణమే మింతునందనముతో నానరపతి యట కానంది
కృతార్థుండయ్యి. నాటిగోప నయ్యగవోరంబు పుష్కాక్షిరంబై వృషాచలేశ్వరుని
మహిమాభిమంబునంబై ముదిరా కృష్ణులై యొప్పునుండు. మతీరమనందు—

క. విద్యాధిరాజానానిక
వద్యయసోపదియొకండు అహంకరశాసనం
పట్టోగకారిదనమన్
సర్వోగాస్పితసుషర్వ సమమందగుచున్.

సీ. సరదంబులొత్త పర్వల సేయుచుండుచున్
లేనొకకానికా కేరదయును
నెగమకేరదత్వ సత్సహారంబు లా
వింయదస్వంధిర స్త్రీజనంబు
వివిధార్వర కయ నమహంబులను బ్రస్త
రింతు రర్చకులు గ్రాంతరసుం
సగృహణకథా ప్రసంగముల్లాపించు
తొంగిరచ్చాసరా సీజనంబు.

A. అనినదో మమ్మహమ్మ విద్యాధిరాజయ్య
వేతనదొందెనుచులు గావించనో
సార్వభౌమయ్య(దానూ) ద్వైతవర్తి
సాదుమరిదానవర అరిచకవర్తి.

అట్లు విద్యాధిరాజ సకల విద్యా పవిత్రుడై సురభూసుర సమీయ తర్పితంబై
యెయ్యగవరమున వసుంధరి పూజావర్తిస్సానంబు వృషాచక్ష్యకుని సేవయం
బ్రథానములగా తేనుకొని తత్వగోష్ఠి విశేషంబులై గాంధేవము సేయరుండ
గోంధోక కాంబునను చర్చక్ష్మియంతర్వర్తియై కథని. వచారంబును బుద్ధిరత్న
మును గనియెను. మిగుల సంతోషముతో నాపాపాది విద్యాధిరాజ యథాశాస్త్రముగా
జాతకర్మాది సంస్కారముల నిర్వర్తించి శివసూతుడని వామకరణము గావించెను.

శివగురునికథ

అ బాబుండు శివమొగ్గుక చ్యాపారములు గలిగి దివ్యశేషస్సంపన్నుండై
బాలమృగాంకుని పగిలి సవరిన ప్రవర్తమానుండై యొప్పుచుండెను మతీయు వేష్యం
దితుండు శివగురుని యధాకారంబున సువనయము గావించి సమీష్ణగామంబున పసి
యింటియున్న యొక పండితుడొక విద్యాభ్యాసము గావించ సప్రసింగించెను. శివగురుడు
గురుని శిష్యునిగాదలంచుచు యేరావిది బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు కొనసంపుడు శ్రావణంబున
భృగ్వేది యనందగి సతతము గడు. కృతాపాపములై యశపాపసుయవారి చ్యాపార

మరి యందు నిమిషమును విడువక చాచుచు యందు పక్కి నొకరింపుడు గురు నిలబడెదాడ్యయ్యము గావించుచుండను. అతడు పగలం బ్రతినింతురగుడచే న్నల్లకాంతులో వేరము సాంగముగా నర్చయడ... లేని శాస్త్రములయొడ ననుమాన మైన పాండిత్యము సంపాదించి విద్యార్థులపక్షమున జక్కగా జేసికొని యనభవము నొకం బెప్పుకొనచు వెను.

ఇదివఱకు గురందకు కమ్మలయ విద్యార్థమంతయు ముగియసందిన విని శిష్య గురువందన నాచార్యులలో ఒకడయి, అక్కడ ఆరాధనము క్రియనుష్ఠానమీ పరి ముగా గలది గదా? వే.ము మొదల గర్వచేయుమని యెంతమా చెప్పినప్పి వివర గర్వచందన నేమియు బ్రయోజనం లేదనియు జ్ఞానమునఁగాని మోక్షము కలగి న యు మదవుచున్నది. అట్లు చెప్పుటకు గారణమెమియో తెలియకున్నది తదర్థ ప్రాయము మృదంభుడనై లేడుకొనయెను. అప్పుడు గురుగారు మిగిల సంకసించితి మా! నీ ప్రశ్నము కడు గూఢార్థమైనది చెప్పము. అనవచ్చునది నుక ముఁకములకు గర్వయి కారణమై యున్నది కిర్మవలన అంతపు బొడనుచున్నది. ఆ కిర్మ యజ్ఞాన మూలకమైతి. యా యజ్ఞానము మాయాశీతంబు. కర్మచందన బుద్ధిన అంతువులకు న్నశానము సహజంబు యొందును. నానమాగంధకుమ గావున సహజ గుణంబైన ముఖానమిల్లివారికి పుష్పంబు కన్పము. దేవదర్శనం లెంతవాని నైన మెనము లేయక ముప్ప. ఇదియు ప్రస్తుతి లంపంతమైనది. విద్యార్థు యొందు కాలరకు సః కుగర దేవం లంపుతో యుఁజేవికాపు చంద. బన విదము ప్రకృతి నిలవ జంబి ప పేదగల ఒకవులను పలము పరఁజూచి కర్మల జేయుమని చెప్పిది కర్మలనుండి సుఖంబులయిది పిత్రము గలవాడు దృఢ ప్రతుం ధగుడచే వైన నెట్లు చేయటంబు నమన్యందగును వాపున గర్వచందముల ఏమట యదాదముగా మృదంబునది. ఈ విషయ ముదరవగోచరము. మిమ్ముల విమర్శింపవచ్చును. నీవు సమస్త కన్యలం జరిగితి. నీవు వర్చి పెరకొనినది. మీ కలితం యుని నీ గొలుకు వేరియొడును. సర్వరముగా నింటికి బొమ్ము. అంతువులకు సంకోశము గలగఁజేయము. లాంఛనకు పొక్కిలి పేగము గలదు. దేహంబుల వల తలగురములు. లేవు జేయఁదలకొన వాక్యములు సేటి యుపయముననే లేయవల యును. చాలమన వాడివన్ను పది పుష్కరకాంతున నాడిన సన్మను గుహార్థ పంము నీయకాంతు. అట్లే పంచోది క్కర్మలయలు యదాకాంతున నిర్వర్తించిన మంది పంబుల నియంబాలును మఱియు గుహాయంతులంబునది మెలలు కలి దంధులు వర న్నములు గలంపుచు ని. పోయ్యనములు జేయఁదలవకుచుండును. కడుకు వింపదార్పరోపము గలగునవి పితృదేవతలు తమకులిమని వివాహక్రియ గోరుచుండురు కావున నీవును సుఖంబుకు వన్యంబెంకిరికొది గాడ్లన్త రర్థమం యదాశాస్త్రముగా నడుపుడు యజ్ఞ...లచే మేల్పం దృష్టిపరది నివృత్తయనవై ప్రప

రింపుము ఇదియే వేదాంతమే భ్రమమును పోషించు యోగంబేయని పని తనకునుడిర్చి యిది.

అమ్మా ! మీరనినది యేదాదామిది బ్రహ్మచారి నిదార్శయవమును తీసిన పిమ్మట గృహస్థుని బావలయును మిత్రమునక వేదార్థమునంబునుగూడదును సెయ్యమ మొందును గనబరకును బ్రహ్మచారియును మహాత్మాత్వగమంబు యందు పరమమై నిత్యా నిత్య మహా వివేకము గలిగిన సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరింపెదో సమంజసముగాదా ? గృహస్థునకి ముఖావతరణము సవ్యవధి కొడుకుగాని మిత్రమునది కాదని నా యభి ప్రాయము. అట్టి వైవాగ్యము గలవగునాడు గృహస్థుడై రాజమోగవనం బడున రింపుచున్నాము.

మహాత్మా ! నేను మంజాంతుర బ్రహ్మచర్యవ్రతము గైకొని దంపతి నములు దారికి యగ్ని వెల్పుచు వేచియును జున్నువును జరిపినది ముఖనక యువరచ గోచరము తీసికొనినది మే మిట్టవే చుచుండునెను. తక్కువ భార్యను పొందెడి యాచి నవ్యుడు సుఖముగానే కనబడును. అదిభవమున విడువబడన నందున వేరనిత్యము గనంబడక మానదు. అయితే దుఃఖములను నాదికలెను. . . బహుక సుఖములేకన్న విదాహకృత్యమునంద ముగాదిపక్కతలు నుంపాచిండుకడవచ్చును దానంతటి పాత లొకవంతు గలుగనంటిలేదు. నుండఁ నవనరం తనము యథాకాత్యంతగా నావ రిండుట దురదృష్టము. అకాశ్రియ వంహించునెనువనన మహాపాతకములు నాగంపు. అతియుమంజాక గృహస్థుడు పరి ధూతయ్యునేని త్యాగభోగమూ కలుమాత్ర నేమి య్యందు కొనెదడు. అంతరించు కష్టము మరల మొ దిలేదు. ప్రజలు నానిని జనద్యవముగా జూచుదుందురు తాగ్యవంతుడై చొ విచ్చెయి సుఖ ముక్తులై సర్వావర్త పాపభూత మును త్యజ్జరే గట్టబడి లేకమైన సంతోషము పొందెదడు.

శ్రీ: యాస్మేతానందరంజనిదగ్రరాజ్యస్య లాగ్నోపి
కృష్ణావల్లభా: పరాసీహితానీషాభానిరామవ
యాపరీహితానీషాభానిరామవ
తావతీరావరీషాభానిముష్టి: పరీహితా.

అంతము నొందియోలేని దామములగు దుష్టానుష్టుయు: కృష్ణాలలా వలములని తెలిసికొను జంతువులను నెంతవఱకు హృదయబలం నిచ్చుకొని పొగుచుండునో యంతవఱకుదుఃఖనీషములు మొలకరిత్తుచుండునగరా మణియుం గామములను సుఖవము వలన నశింపవు.

శ్రీ: సజాతురామ:కామావా సుపరోగేభ్యామలి
హవిషాకృష్ణవర్మేవరూపు ఏ వానివర్తతే.

ఓర్వాది హస్తమునకు నొప్పి కలదు. మఱియు చిత్తుపెట్టి నటన
 భరింతులనే గాములులు వృద్ధిమగును. కాని పీడ, వస్త్ర, గృహములు గృహాపకరణ
 ముల బాధితములు కలంపుతో చిన్నవానివలెను దృష్టిపొందక లేచిపోయి పిషయము
 కృతప్రయత్నములగుట సంసార సాగర మగ్నముగనుట. దానివలెనే పూర్వపుణ్యము
 నశించుటయు, రాజ్యపు సుకృతములెదులయు, నిలిదియున్న పుణ్యము పీడించుటయు
 వలసింపనును. కావున గృహస్థాశ్రమమున నవ్వరా దుఃఖమొకని సుఖలేఖము లేదు.
 వేమ భవదీయకృపాపితేషములకు తొడమిర వైరాగ్యరాధయవలె వేసి యా బ్రహ్మ
 రక్షాశ్రమము నుండియే తులీయాశ్రమమును స్వీకరించు నున్నను గృహంపుకవి
 యనేక ప్రకారముల పోలించులు నాపించెను. ఆప్యయపాఠ్యాయుడు కదయు వైరాగ్య
 ప్రవృత్తికి మిక్కిలి యధ్యేయమగుచు ఓర్వాదిపాపము నుపసంహరించు
 కలంపునందలలో దైవసంకలంబును బ్రతుందీసి కొనసాగ నున్నంతలో కమించుచుదొంచిన
 జూది యపాఠ్యాయుడు నహర్వాయునకు వాచరంబున నద్భుతపాఠ్యాది శ్రమకలా
 పంబులు నెరవేర్చిరి పాదగళంబునగి పిమ్మట నెల్లనెయి.

మార్గము కమా ! ఏ కమానుంధులందఱూ పాదంగతులయ్యును ఉపవేషవర్గ
 ముల జక్కగా తెలిసి గొనియెను. వైరాగ్యోపాయము చెప్పగా జనిరినది. మీ కలంబు
 నకు మిగుల జూదలి యారస మోమున రాగలదు. ఆప్యయ గృహస్థాశ్రమమును
 స్వీకరింపదగియున్నవాడు పీడిత, కొనసాగ, మునుపటి పాపానికిగా నున్నదని
 తులీయ పిష సంకలించుచు ఓర్వాపాపియైతి. ఓర్వా ! యాపించయ నీయిక్కిరి
 కలంబున లభించినది. పుత్రునెవరు జూచి పర్యంబునతిరి. నీ యుప ఆ మెచ్చదీగి
 మఱుమము నీనింజూద మీ కలిగి మీ కలంబున తులీయము తెందునున్నది విధాన
 ప్రయత్నమును జేరితిమి. పెక్కుండు దావాంబులు కన్నెర పిత్తులని మోయి. దీని
 వచ్చునుండిరి వీరికి గృహాగమనంబున కక్షయంబున పుత్రుండు పంతుడ నుండుని
 గోలకొనిన నతండును ప్రాచరముగా నున్నానిదిరి. సంతోషవార్త పంజరవి
 యుత్తరమిచ్చెను. ఆప్యయ శివగుతుడు గురుని మోము జూరుచు పుల్లగా చన
 యుద్ధామము వెడియునెప్పియ విని శివగుతుడు యగును. దేశాశ్రమముగా వాని దెవిలో
 వేడియొచ్చెను. అమలదీని శివగుతుడు మామలముల వలనక గురువాన్ని గోల కండ్రి
 వెంట నిండకొని జనని పాదంబులంబున నమస్కరించెను. ఆమెయు నతని గుర్చియొత్తి
 ముద్దాడుచు తిరవరహమనంబున గలిగిన పరిలాపము శమింప సంతోషదము భయము
 మునంగెను. తరుచు పుత్రానింగన నుత్తమ కర్పూర లంఘనాదంబున జల్లా
 నుండి యాహ్లాదపట్టును గూడ ! రికళంబును నుపసంహరించునెవ సకలవిద్యలం జని

యింటికి వచ్చిన శివగురుని వార్తను విని యింకొకడు సందోహముగావచ్చి దూరమందు టయు శివగురుండు వారివెల్ల వాడవచ్చునముగా ఇంకొకరియను సంబోధ పెట్టుచుండును.

మఱియు విద్యార్థిరాజు ఇంద్రసమక్షమున శివగురుని విద్యాపాటము దీరియగేరి వేదమునందు తల్పసాద విరాజింపజూచ గౌరవ సంభాషితుడనై దాంతముల యందును తర్కవాక్యకరణాదీ శాస్త్రములయందును ప్రశ్నోత్తరములు యగుచుండు నవ్యటాశ్రమమును గుఱిసి నమస్కరించి ముదహాసోత్థికవికవారపిండుతె యా ప్రశ్నములకెల్ల యోక్తియుక్తముగా లేటయాలతో సమాధానము జెప్పెను. వెద్యాధిరాజు వృత్తుని పొందెత్క ప్రవర్తన మిక్కిలి సంతోషమును జెందెను. సుస్సార్థరహితములైన గుఱుమఱు పితసంబలు ప్రవణిసూత్ర బోధించునపుడో సాంఖ్యర యుక్తము లయ్యెనేని యేమి నుడువదగినది. అయ్యనాములో శివగురుని విద్యాతీతయను అందుముఖముగా వాదశంఖంధయు వ్యాపించినది. విద్యాకుంఠులొలొమిందే సమప మానుండగు శివగురునిదే గన్పెంపచ్చ రాత్వర్యముతో దెక్కలెడు దగిలైన బ్రహ్మణులు విద్యార్థిరాజు మందర విరాజింపిరి.

శివగురుని వివాహము

అత్యుపేతుండు వారిచర్చితగ నెల్లఁచి వారిలో రదమున వామనములైనవల గుఱిలాడుండే ప్రత్యాక్ష ప్రభావుంకగు ముఖంధితుండగు విద్యాంసు. పై లోకను గుఱుచునకు వేసికొంటును సమ్యక్తింఱెను. పిమ్మట బ్రహ్మచారి నెరుపించుకొన శ్రధలగ్నముండు ముఖంధితుండు సతియను పేరునం బరగు గోదహారు సతీపంకమున తీసికొనివచ్చి పరిహరణమున పట్టాధిరాజు మందరము నుదే దన్వరార్థము గాపందెను. ఆ వివాహ దినములలో గాపందెన యుత్సవము జూరెపు ప్రదలు పట్టణముల మెరు సుందరముగా నిష్కర్మయందుండి. అప్పుసూపకు లంబదంబు లామరస యువార్యం సంబోధమును జెందుచు వార్యధిపన సువ్యయంకర బ్రహ్మశిరియి, మునింధరనిల మునిజ మెను శివగురుండు యజమానులై సతీదేవితోగూడ కవేంద్రకర్మములు గాపంది దేవ భూదేవతల సంకుష్టలం జేసెను. పెక్కిల నరండు గాపించు యజమాంధలో హస్తముల గేవింజెను విచ్చులు అమృతమును మురిపించిరి. తర్కరూర్థముండే చిత్త దేవ మువచ్చు కోటలు నాంధికయల రీత్యులు సుమనోమనోహరంధగు నా శివగురుని జంగమ కల్ప ద్రుమమని యెల్లవారు పొగడినొడంగిరి.

ఆ సుకృతికి జరిగేపరకమ ప్రకను. వేదవనము నియమము. సహితములే నిత్యగృహ్యములై యున్నవి. ఆరంభం రూపంబున మన్యకుండు కమలే దర్శియు

విద్యుల బృహస్పతియను భవమున గురువుండునై గర్వముననది యాచుకయు నెవం గక వివరమునంపత్తితో నొప్పునుండ తెద్యకాదుదగెను. సంతానము లెరిగిది లాదు.

క. వింతగృహంబులు భూములు

సంతకనక భేద హస్తీ పురుషులకదయములే

సంతోష పెరుకాలపు

సంతానములేని యట్టి జనునెప్పికన.

గ. శిలుగుభక్త్యుల యోగదత్తానిమందు

బొడముసీదె కమున వది గతనెవే.

దానిదీ ననకాదు సంతానమునొకమ

దానిదు దలసోయుచుండనేని యిది చెప్పె.

అట్లు పెద్దలల ముగిసింప సంతానమునొక సంతానము పొందకము క్తల పెట్టి శివగురులతోక్కనాడు చార్వకతో పట్టెనది.

సాధ్య ! మనము నగును నాంచు గతింబడది. సంతానము నొదమడయ్యెను. కర్తవ్యమేమియు తెలియకున్నది. సంతానమునొక మనయే నేను మెదలు తెందె తెలి కొననని నిక్కయము జేసికొంటిని. గురుండు నీకు బోధఃభాగుండగు కొమరుండు గలుగు నతనివలన బోధోపక్తి గాగలదు. పెద్దయోధుడుని రహస్యముగాఁ జెప్పి నన్నీయరణ్యమునఁ బ్రవేశింపెదనెను. శింశీరికిం చెప్పితిని. అవశ్యరహితుండుగు మనల నెవ్వరు స్మరింతుడు. పరివరంకరతమైన వ్యవస్థను విడిచి గొట్టుకొట్టి నెవ్వరిన నాకయింతురా ! ఇప్పుడు నేను భగవద్దనెడిని. పితృకాండ్యుండ నైతిని యనేక ప్రకారముల వివాదించుచు బాధ్యతోఁ బ్రవేశించిన వమ్మనాసాధ్యై యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా ! దీనికై పేరింక దింకింపవేమిటి ? మనము భగవద కల్ప ద్రువమైన చంద్రశేఖరు నాకయింకమా. మనకు స్థిరమైనదంబు లభించును. దీనికుప మమ్మనే ప్రహలాదు. వినుండు.

అ ప మ న్య వి క త

శ్రీ యదేమన్యః పను మని బాలపంబాద కొనరు నొకబోల బాల్కరావు తున్న కొంచెము మునివాగుంకోఁ గల హించి యానులోఁ దల్లి యొద్దడచ్చి, "అమ్మా వేదప్రసాదుకొనఁ జేయితిని అందుగొందడు పితృకాండ్యు తెల్లనిమొయో త్రాగు చున్నాడు. నాకు గొంబొమ్మని యడిగిన పట్టి రించిరి. ఎనిపేయే" యని యడిగిన విని యగని తల్లి, నాచూ ! అది పాఠ గోళంవంసం బుట్టువని చెప్పెదది.

అ మాకు విని యబాలంబమ్మా ! నాకాపాల్క దెర్చియుమ్మ గ్రోవలయు

నని యేదీగన పెని కమ దార్శిన్యకోపమానకు వగరుడు వాయంతి తెల్లనిది: కని నీటిలో
గలవి యిద్దినది. నానియదావి యాదయ్యకుండు గంతులువైయదు వా బాంకుంయొద్దకుం
కుని చూడఁదీదిగో నేనను బాలు బ్రాహ్మణులమి కొంటెయొమ్మని యేదీగన పిచ్చి
తిరికారు గదాయని వానిమరింజెను. అప్పుడా బాంకులు వరింబి ఖిన్నో? పిచ్చ
వింపినీటింబ్రాహ్మణు బాంబి నమ్ము మెంపించెదవా? బాంబు బాంబు. పాశ్చాత్యుక. నీచ
క్రొక పో పొమ్ము. దీర్గులుదాయని వరిసనిందిరి

చారి మాలలు విని యువకుడగు నీ సీమంతములు మహా దరియెరకురవ్వి అమ్మా ! ఏమి నాకోఁ బాచిరెప్పి పండిసి నీదితోఁగలిపి యిచ్చితిరా ? ఎంత మోననుఁ జేసితివి. అమ్మా ! ఏమూఁమున నాదెల్లి యనఁబాసమం పన్నినదో చూచితిరా ? నన్నువాండ్రు దర్శింపరా నీవెక్కడ ? పాతెక్కడను పరపాసింపిరి. మనము దర్శింపఁమా ? దర్శింపఁ ననుచును కలిసి పైఁజి నెల్పఁరింజఁదొడఁగెను. అప్పుడామి మిగుల శింశింపఁచుచు, నాచూ యేమియు లేకపోవుటయే దార్శి ద్యము మన పూర్వ పుణ్యమల్లదని నడిపిగతి ■ మాలవిని యా విల్లవాడు, అమ్మా ! ఆ దార్శి ద్యమేమి సేసిగల తోననో చెప్పుము. ఆట్లు కొనింజెడనని యున్న నా నొద్ది, వట్టి ! యెన్న కల్గినవమ్ముఁడగు నీకృతవానాదించిన నాదార్శి ద్యము నుదోఁ బాచిపోవునని చెప్పిగతి. అప్పుడా బాలుడు కల్గితో నా నాకృతయెందున్నవాతో చెప్పుము పోయి యాకొనింజెడనని యున్నన నప్పుడరి గురిలోనన్న నిరంగమును అపి యిరదే లాకొనుదని పలికిరి.

అప్పుడు మమస్సున గతిలో చేరింఁ. తలవెట్ట మూసికొని యీ లింగమును
 రెండు చేతులతోబట్టికొని, స్వామి! నీవు నవంబు లోకమునందుండినవి గామిక
 ముఁగి దీప్తువాడవనియు భాగ్యవంతుఁడవనియు మూలము నాలోకి తెచ్చుచి నీవు
 మృత్యును నిరిగించుచున్నావనియు భావించి నీవు నీవు దయా! మేమి
 మొన్నదీక్షనము పాలిచేసి మనలొకరినొకరు నవలను నెంత యవహరింపఁ బోయితిని.
 అట్టిది || కొడుకును వర్చిస నెంత చింతించును. నానావిధి లేచిపోయి నప్పుడంత
 బ్రహ్మచర్య వర్చిసది. లేకున్న నాతడే నాకాఁబాటు దెచ్చియిచ్చును గం దిలిసింప
 లకు నీవే కండ్రివని మాయమ్మ చెప్పుచులే నిన్నాశ్రయించుచుంటిని. మర్యాదమీ
 కొడమా? ఇంతకలమందవని మా కలి దెప్పలేదని మిక్కిలి దయాళుడనియు నడిగిన
 తోడనే కార్యంబుఁగి దీప్తున'యుఁ జెప్పిననే నీవంగతి యెరుగదు. తేక నీవు
 మాతలదా? నిజమఁబెప్పుము నాపట్ల నీవెయ్యగడ. ఎఁమారకున్న నీలేదేవోవునని
 యూరకుంటిని కాదోయను. విడుదలఁపకూడను నేమి నీలెఱి మొందిని. కండ్రి!
 కనంగదము. మాతాదును అను గహించువు. అవమాన ధునిమరేక నింత
 దెన్నఁదుఁ లొందవలసి వచ్చినది. నాకఁ గోపము దెప్పింపవలయు. వచ్చువచ్చి మాట్లాడ
 మని యనేక ప్రకారముఁ బ్రతిపాదెను నాని యనుభవమిచ్చునను యే వర్చిసది

కాదు అవ్యక్తస్వరూపంబు తన్ను నిందించుకొనుచు నీ యాక నా జన్మమేల పాదు
గొవక వెండియుం జరిగినెని మనిజానులు నన్ను మిక్కిలి యక్కసత్కృత్యము లాడు
టదు. ఈతంబు మాటాడడు. నా కలి యజన్మమఁ జరిపానందును. ఈమాట మీకి
దర్శ్యమనగా వీరప్రియతీ కిరము పునఃగొట్టుకొని ప్రాణములు విడిచెదనని లేరి తన
కిరమత్తి వక్రచగువట్లు గజాబున నా లిగిమిఘై గొట్టికొనునంతలోన

క. సామేనందో పొందునందుఁ బరితో జహాన కరీయుంటో

సోమాధాంచితమోకితోలదలన యౌంఁబడి దేవతా

సోమచారితసార్యరాగములతో నీ బాంగళ్ళ కేకతో

గామాచారితగదేకమన నాజ్ఞాత్వారిమయింప గృహన్

అట్లు ప్రవృత్తంబు మహారామంబు కర్మాలు వెత్తుకొని, కల్పా నీ మాటలు
చిని నేను నచ్చుచుండు నింతతోనదరవలయు. ౧౬౬? నీవాచితమేమో చెప్పుకుని
యెక్కిన పని యుమమన్యుండు సులసింధుడు. ౧౭౬? నాకేమియు నక్కఱలేదు.
నాకుఁబరిలేదు రావున నేను పిలిపివచ్చుచెల్లి నా పంపంబక్క పట్టుకుంటును.
మాయంబు పాటు నమృత్యుమూగ సులమనెట్లన్న గహింపు మిడియ నా కోరిక యని పలి
కిన విని యెత్తాడు. కేవలరంబునసంగి యెయ్యసంగివైరి యంకర్తితుంకయ్యి.
పిమ్మట నయ్యపనుయ్యవై కిరి మొదటంబు యో పృథాంకమెఱింగింపినిని యామె
విస్మయాదీకర్పాదయ్యై పటపిత్తరుని యో కేషంబు నెలకాంబు గొడయోడు
రుండెను. ఉపమన్యుండును కిందకుంరై మహర్షికోటిలో తేనీ మిగుల పిత్యాతుం
దయ్యెను. మహర్షా! అట్టి మహాపరాధంబు కర్తవ్యమందునై యొప్పుతుండ
మనము దింకింపవేని యతని నాకమింకము మనకామికము దీర్చక మాడదు. నేన
తంబుంబు జడత్వమెన్నఁడులే. అరి మనమన్యుం చ్చాడయ్యులయందున్నది. వీరి
రిక్తములు సోయాయతము లయ్యెనేని తెల్పులు తప్పక వరచి యును. కావున
శివుని గురించి తపంబొనరింకమున బోలి రిసమిని సంతసించును శివగుండమ్మరు
నాడే తార్యకోగూర జ్ఞానావతిని స్నానముగావించి దీక్షవహించి కంఠమూలవరా
శనుఁడై యాస్పృషావర్తకృత్య నారాధించెను.

మఱియు—

క. పన్నగ కేయూరుమహా

పన్నగగజకలాప నెదర భావించుచు లా

స్వస్మితిరదమమ జేరిరి

కొన్ని దినంబులు అలాంటి క్రోలుచువారర.

చిట్టక్కంఠవియమంబుల నారంపతులు తపంతోసరింపుతుండ నొకనాడు
కృపాపరవశుండైన మహాదేవుండు శివగుండేటి బ్రహ్మాట వేదంబున స్వప్నబుసం

బొడసూపి, ఆహ్లా! నీమేటికిట్లు కాయమును గేశపరచుచుండివి. నీ యభిప్రాయముని యెరిగిన తివగునందు వృత్తుగిమితిమని యాకంఠోపే యత్తరముజెప్పెను.

అప్పుడు శివుండు తివగుయెడల నీకు నల్పాయువు నుగూని సంవత్సరండు లోకైకవిఖ్యాతులైన సుతులకొక్కఁడు బావలయినా? యౌర్జునులు, దురులు, దీర్ఘాయువులు నగు సుతులు పెక్కులైనా బావలయినా? యని యెరిగిన పా పిత్ర పుంగవుండు త్యాగింటి యర్పాయువయ్యు. లోకైక విఖ్యాతులైన వాని నొక్కనినే దయ సేయించని కోరికొనెను.

అప్పుడప్పు పిక్కడఁగట్టి పరమిచ్చి యందలి కుండె నతోడనే తివగుండు మేల్కొని యర్పాయువనమాల తప్ప తక్కిన స్వప్న వృత్తాంతమంతయు సరిదేవి తెలిగించిన నమ్మింతుతోటియు మంచి కుమారుని దుండయిచ్చునని మిగుల సంత సించెను. ఆ ద. పడు బలకడలో నియమించుకొనింది, రాహుజనంకిర్పఱుంబూనింది తలాగిర్పడమంజంది యానాదింపును వి. పి. క్షాపిశ్వుమగు నమ్మమను దుజిందిరి.

నరదేవి గర్భవర్ణనము

ఆ దినమందే కైవతే మాయవృత్తును జరిగింది శివుని కరిరమున వ్యాదింది పిమ్మట నరదేవి పత్నియందు అనేకిందినది

త. పనికారత్నమగర్భం
బంసానరమర్భమందు మోటుపొంతుక
రకు గాంతివోచి నరదే
మనలేంబొకటి మెంసె గడుచి నమ్మగ.

గి. అఖిలనిష్ఠవరదవమా తప్పమూర్తి
గర్భగతుడై ప్రకాశింపగా నొకింప
యలసగరియొక్క నయ్యం. ౧౦౦౦. యలసయ
బలుకుడియొక యెప్పుడంటా? రంజిత.

క. గురుకుల గురుకులయగమెన
నరవింజనపుండు సూతనామృతహృదాం
తరకనత కలశయగ్గమ
విరలింజన్ దుగ్ధపాన విధియొగ్గముగాన్.

చి. ఆ తరువాతి గర్భగతుడైన కుమారు చనంతరంబునన
దైవశమత ప్రకాశ్యమత వాదమొప్పి రసిందియందిరా

దైవతము నిల్పుటలో తెలుషుఁ దక్కుచుండఁయుననిగోరవ
 న్యాయమునఁ బోకదియైగతమర్థగతావలంబు.

4. రామమౌర్యాద్రిని సమర్థింపఁజేసిరి త
 న్నారెడనాచువాఁడనను నానసియచుప కవేద గో
 గాయపరాత్మత్వము నాశిశ్మోనిమిత్యైవ తదం
 భోరుహసంభవంధముఁ జూపెదనియెన దండమోయన.

5. రమణీశుధనక గోరాజవాసము
 ప్తింబియల్లవ సంపదించివట్లు
 గంధర్వ గియింత గాత్రంబులముఖాబ్జ
 బుధిసంగితము చావేద్యము
 జయజయనామ సంకల్ప సానిమోహ
 యందు దేవతలు వ్రాల్చిందివట్లు
 చారంబును బ్రతి చాచుచోరింప
 యెఱుఁపి నిర్వాపిత మిక్కిలన్గల్గె.

6. ద్వికలోగాంచి నుంరలో వేదయగము
 దెచ్చరియేమియుఁగానె వచ్చుదేవతల
 దెనుఁవరికింది యిష్టదూరిక — య
 మరం మరలను గమనామాయం గదంబు.

శ్రీ శంకరాచార్యుని యవతారపుట్టము

7. మాత్యుద్ధిగహతోదిస్త్యత్వగతమ సాంపాద నిర్భుష్టమి
 యార్యులై తగులగ్నమందుఁగనె నొత్తుంబొప్ప శ్రీశంక
 తాయ్యుంక తరుణిరోమణియనా కర్వాద సేవాస
 ధ్వాన్యైర్వంశసమంధమంతురులు మ్రోయఁబిమ్మ మార్గంబున

8. రృతివేదవరీత మతనాదిహస్త పు
 స్తక మకస్మాత్తుఁ జూచివేసియె
 తెలఁగివెదవ్యాసు చి త్రాతనంబు
 వికసించెగమ మస్తకమాలారి
 గాయుంపుకదిన్య గంధణంధురములై
 వీరెవెల్పులు పుష్పవృష్టిగురిసి

రమణంబులై దిగ్విజయములొనర్చుచు
నందరిపితరులయెల్ల భావములు.

- A. నమరాసిర్యంబులని సంపదరదనయై
బొరలెక్కి పదవిచే భూతశిల
మృగములపగవెరిలంబు లగుచు మోగె
శంకరాచార్యులయొనరు సమయమంద.

అట్లుచయించివచ్చుచున్న వృత్తాంతమాకర్ణించి ఓంకారమునా సందడచే
మహామాయక మనోగీయః బ్రాహ్మణ్యగ్రంథమిచ్చి బ్రాహ్మణుల కివేక దానములు
గావించి దైవజ్ఞుల జన్మకాల పితృదేవతల యెప్పుడని కోరిన వాచును లగ్నవంతు
పితరులని యిచ్చియవలెదను నయ్యరే! యీ బ్రాహ్మణుల సద్వర్తనకై వికారములకై
కారదగు శిశువుల దిగ్విజయముగలండు. పృథ్వీతమగా శాస్త్రముల రరింపగలండు
తనకి ద్విధాధ్యక్షతారకముగాఁ బదమి వ్యాపింపఁ జేయను. పెళ్లెం నిగ్గిరివొక్క
మొదల రోకలయలంబులగుచున్నది నుండి శివగురుండాతాని యాయువును
గురించి యడుగలేదు. కావున శాశ్వత బెప్పరయారి. తిలసియున్నను దైవజ్ఞు లంభం
బులఁ జెప్పెదగదా.

శంకరుని రూపము పుణ్యాంగములు వర్ణనము

పిమ్మట శివగురుండా యర్చకుని శాశ్వతార్చి కృత్యములు నిర్వర్తించి
శ్రీశంకరుండును నామకరణము ప్రసాదించెను. అప్పు ఘోషవంతుడగు నా పాదగుండులు
గావచ్చి విశ్వాసనయ విసే వరులగు యువకుల సహాధివ్యాకృతంబు ను దీర్చును లేదయే
యద్భుత లేఖనంబుల బ్రాశంపఁజేయు నాకారగర్భమును బాచి విస్మయముఁ బొందును
నాండును లిటు సంభాషించుచున్నది.

శివాని—భోదీని! యీ యర్చక మారామముని శంకరుండును పేరుపెద్దగు
శివగురున యర్చి సాయమేమియో నీవు గ్రహించితివా?

భోదీని—శంకరుని కరుణాపితృదేవతలవంతులగుటే నిర్దిష్టమే పుట్టినది
తలంబెదను.

రవాని—కాదు. కాదు. శివగురుండుజ్ఞానము శంకరుండున నుండులేయు
బాదను నరముగలది పిరికిపేతు పెద్దను. నిశ్చయము. పేరు కన్నుల కెద్ది యాహ్లా
దము చేయుచున్నలాడో భూతుము. ఆహా! నీవి రూపమా సేరమెమై యున్నదిగదా.

రవాని—సాదు సాదు భోదీని! నీ బుద్ధి మెచ్చుకొను లగ్నియున్నది.
తక్కుగా గ్రహించితివి. వివితాత్ గమ్ములు చల్లండుచున్నవి. శివగురుండు పిరికి
దగిన పేరుపెద్దను.

కృత్తిక—అక్కారా ! మరేయిక పోవదు గమనించుచున్నది. చూచి
తిరా మస్తకమును.

బోధిని—(విమర్శించి) ఇది శక్తిరహితమైనదిగానున్నది మనవి.

కృత్తిక—అది యొక్కదియే ? నిరంకుశమున్న వైతరహితమునుగూడఁ
జూడుము.

బోధిని—అగునగు. ఏదిగో భజనముపై నున్న శ్రీశారాకృతులఁ బఠి
యించితిరా ?

కృత్తిక—ఓహో ! ఏమిందపుక శంకరాచార్యమయ్య చెప్పఁదగినది.

బోధిని—సందేహములే ? కాకున్న వచ్చునవ నివాగతం యెవ్వరికిఁ
గలిగియుండును.

కృత్తిక—యెవరారా ? కలకంఠ దత్తయన్న మీ మొగమంత సోయగముగా
నున్నదో చూచితిరా ?

లింగ—దీక్షాగ్రహణమును పురిచివుచున్నదిగా.

బోధిని—దీక్షాగ్రహణమున కతంబుగా ప్రవేశ్యత్వము వహించి సేవించు
తుండ ముఖముతో పొడిచెప్పవచ్చునా.

లింగ—సుందరీశ్వరమిది. నీ మాట మెప్పుకొంటిని మీ పాదములు వర్ష
నపుడును చెప్పటలేమిద వాడేమియున్నదా ?

బోధిని—అన్నది. దీక్షాగ్రాహకరోతరాశితముంగుంటి నీని పరంబులఁ
బర్మమరాచారములని చెప్పవలయును.

లింగ—భాగు ! భాగు !! ఏమొదల మోహములే తయవుగుచున్నది.
కాబట్టి పరికరమువలె వికారమైయోపుచున్న యీ మూర్ఖ బాబుని వక్షస్థల మెట్లున్నదో
నీవే చెప్పుము.

బోధిని—దేవాలవనం లేయటలే పంపిన మయంకీకి విక్రమింప యోగ్య
మగు శయ్యవలెనున్నదని వాడుతోనినతి.

లింగ—అపరాధులతో.

బోధిని—అహోర్యకంఠ క్రతువులం బరితపింప సమర్థులగు పరిమల
వలె మనోహరములైయున్నవికదా ?

లింగ—కపోలములగూడ వర్తించుము.

బోధిని—చదవమునా శ్రయించియున్న పరస్పరీతి నుపయోగించునని
సంకల్పించి విరించి విర్మించిన దర్శనమువలె ప్రకాశింపుచున్నది.

తలక—బాపురే నీ యశ్రేష్ఠులన్నయుఁ జొరకవివాక్యస్తుక్యముల
యన్నవిగదా. ఈ పాపవిపత్తి ప్రధానములు నాకు మీకు వింతగా గవలదు
చున్నవి. ఏదీయో యఁజారకుఁ కత్తిరించి చెప్పుము.

బోధిని—మనదానామం దాదామంజరియి యామయంబు కలయంక
రమి యొప్పు సంసారతావంబుం దహించుకొని నమ్మకమును వర్జించు మీ దృష్టి
ప్రసారములు దక్షకముంగలవి.

తలక—కత్తిరి ! యిక్కరికి నుమంబులయలు బాపు. ఈ కలతలము
లోలైక విభాకుండుగుని చెప్పిన చెప్పియున్నాడు గదా !

కత్తిరి—అవును బోధిని! పిల్ల యిట్లుక యాపంతములు సామాన్య
కలవులకుం గలిగియుండునా ?

బోధిని—పురాకృతసుకృత విశేషమునంగా! ఏది. జాతుల లభియనా?
మనము కృతకృత్యులమైతిమి. ప్రార్థనలు మీ మహిమ చెనుకొనుకొందు మహి

మం—మనము వచ్చి పెదవరవైచి నీవలె కని యాపంతసేపు
చూచిగను జాతవాయుదయే యుండును.

అని యమ్మవోకంభకుని వర్ణించుచు నా హర్షకర్షణలు లంకసే
పంబుంది తమరమ నిగమించుకం జరిగి.

కంకయందును తామ్రగూడయిను పిల్లల వలదృమనలగుండు రతి
రంగుల మనోరథము లభివృద్ధిగొల్పఁ గ్రహించు నవ్యులముం, దొడ్లయే మతి
గుర్వలలు పిల్లలయే, లంకలయే, పదలయే నాకు మానసము నేర్పు
కొనియిను.

కంకరుని జాలక్రిడలు

మరియు నాకలపు సంవత్సరము ముగియవరకు స్వభావసంకలము
లిప్యగా గ్రహించి విద్యుచ్చుగా మారుచు! దాదామంజరి సంవత్సర ప్రాయముగం
యోదామంజరి సంసార యుక్తముగా మారుచు, జూరి యొలతను విస్మయ
సంతోషముల నె చుడుచు చల్లిదండ్రుల మాట తెప్పమేటికి అర్థమందు లెకవ
యేట నమనభావలు కిప్పులు దాములకును, జడవులకును సమర్థులయ్యెను.
మామనయేడు బోరలపిస తోడినే కంకయేడు క్రమామలేయే కామనాటక పైరా
దాది గ్రంథ విశేషములు స్వయముగా తెలిసికొనెయిరు. కంకయని విద్యాగ్రహ
కర్త యిరని కెగురుండుంబరంగమున కెరంగువరు గంటకమదగులుమని వెలిది
యప్పురా కిప్పులకు జడువు చెప్ప నొక యాపార్థాయని నికమించెను. కాని నాని
కంకయన పిల్లలయే, బ్రతాపనాని లేనివోయింది. అది గ్రహించి కెగురుండు

మఱి నకం శాస్త్రపాఠం గతుం దగు గురుని మఱియొకని నిర్ణయించెను. ఏక సంధ గ్రాహియగు శంకరు డా యుపాధ్యాయునిజేయవలయు క్రమ గణనాసేవక మడిచెన్ బ్రతువలె నకం విద్యలం గ్రహించి యుపాధ్యాయుడయి కాక మఱి బెప్పవచ్చును శిష్యులు దిద్దుచుండను.

దుశచే నాదుకొను నీరుగం యా బాచనము గొప్పనాటకాలంకారాదిగ్రంథ ములు శ్రీరసకమఃతె యొప్పుచుండెను. అప్పుడు శిష్యులందుకకని శరీరమును వలంబు చేసి సంస్కరింపజేయుటయు నది యహంకారచే బ్రబలిల్లిన వచ్చి నేమనునరే బ్రహ్మకేంద్రది. బృహస్పతిని దిదన్వదించు బద్ధిలంఘనం శంకరుని హేల బాంబు దోయందే యెట్టి పండితుడను నోరు పుడబ్బుటకు వెలదుచుండెను. దిన్నతనము నందే యతండు కుక్కిర మకమలం బంధించుచు స్వమతమును బరిపాదించుచుండెను. అంత నొకనాకు శిష్యుడును నేమోచుని యహంకార ప్రకాశితేనందం దండుకొని యెక్కెరండురు నాహి ! ఏమి హేయమెంత ? విద్యాగోపాచార్య యెంత ? ఏమి గురువులు నిమి కమః కుదే కాని దాదించన నొక విషయము ఏమి గ్రహించుచున్నట్లు తనుబడకు. ఎన్నెతో నేర్పకొనియున్నట్లు విద్యంబియు ఏమి ముఖముండి వెలు విడుచున్నది యవి శంకరుని హుట యేం తప్పను. ఏమి బాధయు బాధని యుప నయనముః తేయనిదో నేరపకాదికారము లేకపోవును. గ్రహణక దీపింబది ఏమి కువ నయనముగావించెద. ఏమి నా కుండుంకరముః బవిశ్రమగాగలందని తలంచుచు ద్వైత యత్నము చేయుచున్నంతలోఁ గృతాంతుంకరని నిజమనగాంతుంకరని తేనికొనియును. గట్ట ! యముడు బంధువుల కృతాకృతమం నరయఁడు గదా ! శిష్యుని నాహద్దు బాచని శిష్యయనమైనది తేనికొనియక శాంతర్యము నొందిరెను. ఈ సుసార పు న్న సుధమఃకగు కొడుకు గణగణయే దురదము. కలిగినది లోకో కరమైన తదియ వెళవముః జూచుట కరు దురదముని వెప్పుటకు కమగఁదే నిదర్శనము. అట్లు నాక లోకమలంకరించిన శిష్యుడును కలెరముపెంబది పరిదేవి ప్రాజ్ఞానాయుఁ లోక బాసనాః శేనంబును తేని కోంచెడు. హా ప్రాజ్ఞానా ! నీమధుకమోచుని విడిది యెక్కడికీ బోయితివి. ఏమిపై నీకుగలం ప్రేమయంకరము నేమయ్యెను. ఏమి యుప నంబనము న కెంతయో ప్రయత్నముః తేనితని యేదియు లేకపోయెను. ఇత ఏమి బాబువులు జూచి సంకసించుచు రెవ్వరు మాకు దిక్కెయ్యది. అయ్యో యేమి లేయుదము. ఈ వెళవ పుర గొట్టునెడును. కల ! కల ! ఏమి యెంత క్రూరుడ వెళివలా యని యనేక ప్రాజ్ఞములం బంపించుఁ దట్టి మోరడించు శంకరుం దట్ల నయి.

ఇది ! ఇదమము గలవాడి మగలము రాకయందునా ? అంతువులకుఁ గృతాంతుడు బంధువురా ? శరీరములు శిరానిధి కమరా ? యెక్కెటింగియు మను ర్వపి సుసారవృక్షములకు ఏమము. మనము మాత్ర పిల్లకాము జీవించుమా.

కాలమునఁ బాపకర్మమైన వంతు వెల్లిమండి చాలినట్లు మునుష్యులు గారాచనరణముగా నమయించుదురు. దానికి గర్భయే కారణము. కర్మబంధులగుటే బంధమునకు హేతువు. మా కండ్లి కృతకృత్యులై స్వర్గంబులంకరించెను. అతని విషయము చింతించినఁ బ్రయోజన మేమియున్నది. నేను గలిగియుండ నీకేను కొఱంక. తల్లి ? దుఃఖమును విడువ్వుము వెరాగ్యవృత్తి భవించింపుమని కళ్యాణజేకముగాఁ బలికిన విని నరీదేవి తనయ పైత వాక్యంబుల కద్వైతమందుకు శోకోపశమనము గావించు కొనియును. ఏమట్లు నామె శివగురునికి దహనార్థమన సంస్కారములు జ్ఞాతుండే జేయించి కుంతియుంటోరే. అదితో నహగమనముఁ జేయకు కుమారుని రక్షించుచు నొక సంవత్సర మతివ్రముగాఁ గడిచినది.

ఏమట్లు నరీదేవి కంకడునికి మిగుల వైభవముగా ముఖయవము గావించి నది. అప్పుడే కంకడుండు నరణ విద్యాపాఠశాలకుండైతను లోకవిద్యుదము గాని యట్లుగా గురుకులానముఁజేసి వేదవేదాంగములు అడుపఁ జూరఁజేసెను.

శంకరుని విద్యాభ్యాస నైచ్చక్రము

కంకడునితో విద్యాభ్యాసముఁజేయుచున్న సహర్యాదులొకఁడాయు కహస్యముగా జిద్దని సంభాషించుకొనిరి.

సుమతి—గుణమ్మా ! యిది యేమి ద్వికము కంకడునిం జూడ జేసికు లేకు. వీటి విద్య బన్నియు వెవ్వడు చదివెనో తెలియదు మొదల నన్ను నీనితో నహర్యాదులొక నియమించి నప్పటి యాబ్బుతో నమముగా వెందిరేయని గర్భవది తిని. అప్పుడు వాని ముందర నేనేమిటిఁ బనిచేసితిని గాను.

గుణవర్మ—మీ యానవరము నమముగాఁ బరీక్షఁజేసితిరా ఏమి ?

సుమతి—సెప్పు నీవు లేదా ఏమి ?

గుణవర్మ—లేదు గురువృత్తాకవార్తమై యునికి నప్పటిమి అదిగినతో వెప్పుము ?

సుమతి—నేను వేదమంతయు నొక సంవత్సరములోఁ జదివి బ్రథమ పరీక్షలో సుమతియను దికుడు వదసెతి. నది యెఱుంగుదురా ?

గుణవర్మ—అ మాట వెని యుండెను.

సుమతి—అట్టి భవ్తు నిన్నులాక మెప్పు నేదము ప్రారంభించిన కంకరు నితో కలిసి భవనవృత్తి పెట్టమని మన గురువుగారు నాకు నియమించిరి.

గుణవర్మ—రానందప్రేమి యుదందు క్రొత్తవాడు గావున పీతో గలిపి వెప్పుమనిరి. నానికీ దప్పులు వచ్చిన నీవు దిద్దుదువనయే వారి తాత్పర్యము. తదును బుద్ధిమంతులతో ముందుకుంబం గర్వించుచు గదా ?

సుమతి—అపాఠ్యాయన యథాప్రాయమచి కాదు. నా తప్పలే బాదు
దిద్దనని.

గుణవర్మ—అలాగువా? తరువాత తరువాత.

సుమతి—ఆ మాట విని నేనుమాయ చెందును నా తప్పలీ బాబులు దిద్ది
నప్పుడు చూడను చిందని పనికి యెరిగియు వచ్చి ద్రోహుల కొక్కిరిసి.

గుణవర్మ—మంచి యుపాయమే నూహించితిని. పిమ్మట.

సుమతి—ఆ వింబకులు నా పెన తోవలం బిక నవలించి చక్కగా
జడియెను.

గుణవర్మ—అట్టి పాపవర్మము వాని లెట్లు చచ్చినది?

సుమతి—పురావ్యతనుక్కడను వలన, పిమ్మట నన్ను మన గురువుగారు
పరీక్షానించెరి.

గుణవర్మ—తరువాతి.

సుమతి—నేనెరింగియే చీని బుద్ధి చెలియుఁ బై తప్పితిని. మఱు మా
యతపురమ లరీక్షింపుడని పనికితిని.

గుణవర్మ—అట్టి యుదితమే. తరువాత.

సుమతి—అప్పుడు మా యితపురమ పడమఁ పుడలో న్నిర్ది చెప్పమని
నియమించెరి.

గుణవర్మ—దానిలో నీకు అయము గలిగెదా?

సుమతి—నాకు గాదు పరమేశ్వరునికి గలగడు వినుము. వేదములో
శంకరులకు గానించిన విర్మితావధానముల నేమని చెప్పదును. కాకుం బెన
లందిచ్చురు తప్పులు దిద్దము. దాచెప్పవలసిన వాక్యములు తలకొందులుగాఁ బ్ర.

గుణవర్మ—నీకు మఱు దప్పులు వచ్చెనా యేమి?

సుమతి—అక్కడు దిద్దిన తప్పులు నేనును మన గురువుగారును గురువు
గారి గురువుగారియొడ నెఱుంగియెత్తా.

గుణవర్మ—వానికి మన గురువుగారు నమ్మకొందికా?

సుమతి—మొదట నొప్పుకొనితారు. తరువాత నతం దర్థము చెప్పి కొత్త
దృష్టాంతములు అపి నమాదానవలెను.

గుణవర్మ—కొత్త ప్రసంగము గూడ జరిగెదా యేమి?

సుమతి—అయ్యో యేమని చెప్పుదును. తర్కశాకరణముల యుదన్యమాన
ప్రజ్ఞ గలిగి పెక్కుదియడలు గెకొనియెన్న మన గురువుగారి సహార్యము లిరువురు
వానితోఁ బెర్తతదప్ర ప్రసంగించెరి.

గుణవర్మ—తమ సహార్యాయన వారము విన్యవలయునుయో యేమి?

సమతి—అవును. ఆ కమమువ వారిని కాస్తములో నిమత్తముం గానింది తప్పలు దివెను.

గౌరవర్థ—అహా ! కంఠము విద్యార్థియనియు, లాటుదనియు సాహస్య విగాః దండుతుండుడు. విద్యాయా రి యని యెయంగడు. వీనితో దైవశక్తి యున్నది సునీ, కాకున్న విని ప్రాయఃపెంత ? ఏమయెర ?

సమతి—ఈకండు మువ్వ ముఠుడుకాదు. అవతారమూ రి యయే కలంపవలయు. విశ్వయము, ప్రసంగం గానింజినపుడు వీని వనముమంది కల్ల తాంము గంగా ప్రవాహమువలె గలగల భ్రమితో మారక మెరుచున్నది జయలు వెదలును గదా.

శ్లో॥ సృకృత్యులేకచలమ్మకటచలత్వద్దువీ వృద్ధిని
ద్యాగ్నిర్నిర్మలమహాత్మ్యబద్ధమృతవహస్సరిణీదోరణిః
ఉద్యోగైర్వతాది స్వమృతపరిణాహం క్రియాచలం క్రియాది
చ్చాసి క్రీకంకరాకృత్యుతమమపేద్యాహినిగాహినియి.

గౌరవర్థ—మనకు కంఠముని సహాయములమని చెప్పకొనుటయే ప్రతిష్ఠ గదా అదిగో మనరామభద్రరామవ వస్తువున్నాడు చూచితివా.

సమతి—మనకొంటే కావచ్చు.

రామభద్ర—[[ప్రవీణిండ్రి]] మిత్రులారా ! యింట్లోయో మంథనమాడు చున్నారే.

సమతి—మలేమియలేదు. ఏన్న కంఠము గానిందిన యెదురుకదర్కల వీరితోఁ జెప్పచున్నాను.

రామభద్ర—నీవు కంఠదన మహిమ యెరుంగక వానితో రాజమునకుఁ బూజకొంటివి. వానిగి గురువులు నిమిత్తమాక్షులుగాని వాడు విద్యార్థిరాదు కాని మహిమ నేవంకక. బాధ్యమే యెరుంగుదును.

శ్లో॥ అజ్ఞానాంకరహిణపతిరాతత్వవిద్యోపరేక
స్వామికుంఠికాస్పదిదమభావాపహవ్యమానాన్
మూర్ఖామోగంబుచిటపినోమూర్ఖో నిష్కరంతి
కంఠోద్ధూర్తికృతమిదంకంఠరాధార్యురూపా.

అజ్ఞా నారథ్య ముంబుంబుంబుని పుల్లెల్లిరస పరవియోగ సంతాపముగల సునిశితదానలయును, అరికపించెడు సునిశిత దాన, విద్యోపరేకమనే రక్షింపవలసి రిందిన కంఠమూర్తియని సమజును.

సమతి—సంభవమే ! ■ మూలమే మే వీరితోఁ జెప్పచున్నాను రామభద్ర—ఏన్న యురయునున అంగిస యెదురుకము నీవు విందివా.

సుమతి—లేదు. మరియు మోక్షమనుభవించే మూడు రోజులందు వేద బ్రతుకేదా లేదు. ఏదియో తెప్పము.

రామభట్టు—కలకుండును సోమవర్మయు నిప్పును మోడుకర విన్నై మొక వేద పాఠముండింజు. కనుక విజ్ఞానమో యని యుగిరెడు

సుమతి—కరువాక.

రామభట్టు—ఆ మూడు పని యందుండి యున్నా లాకిటివర్మి చాటింజుచి, వర్మలారా ! మీకు రామరమాధ్యక్ష పదే వర్మి చున్న ఓష సమీపిరి. వేదము లేదు దును. మీయట్టి వానికి బ్రతుకేదా రాగ్యము నాని యింజెనదికాదు. నేను మహాపాపాత్ము లానను. ఇంట నేమియును లేక మూడు దినములందు యథవానము లేయనున్నాము. తొలుతనే యీ పాఠశాలింప కేటగికి వర్మికిని మఱియొక చోటనగుక చదివవదు. పూరక సోమశ్రీ యునివకకాయమా కమున్నది. అది గైకొనితని యా రాకీపం దిచ్చి యూరక దివాంప దొకంగినది.

సుమతి—అయ్యో ! యీ యి గవోలండున సంకకటికి దరియనున్నారా ? కనుక యప్పువర్మివ్యాధ్యులారి మనస్సింక రవించిరదోకా. కరువాక.

రామభట్టు—క క్షిపార్వకమాగా నిచ్చిన యా రాకీపంము గెదాని శంక రుండు రరేయదాని ద్యుదోషను. నను పిక్కిలి చూడును నప్పుడే నద్యుర్రకర్మములనే మహాంక్షిసె నో రమిజేరి సాక్షాత్కరించిన యమ్మ హాదేమి నహ్మజేక చాల్చిద్యము వాయుజేయుమని చెదికొనియెను.

సుమతి—లేదు నరం. దీనియనుకుండెవట్లు గుర్తవకునున్నది గదా. పిమ్మట.

రామభట్టు—పిమ్మట వయ్యుండిరాదేవి యదని యనుమతి గలి లాది మంది రములో గదికామలవర్మము గురిపించినది.

సుమతి—ఆ యిల్లారి పూర్వసుకృత పరిపాకంబువంగాక యెబ్బయందు బారించికి విష కరుగనా. కరువాక.

రామభట్టు—రానదినుకుండుమఁ దమరాకీలంబున పైకి యునిరిక కొయంబు జూచి యో యిల్లాలు సుదితోవము పట్టజాంక యెబ్బవరముఁ జెలమదు నా వృత్తాంక మెల్లరకం దెప్పినది

సుమతి—ఆ యునిరికాయంబు నీవు జూచితివా ?

రామభట్టు—సోమవర్మతో నీ కళ చెప్పదు నాని నానికా కొయంబు జూపినది. ఆరండు నాకీ కథ వాకిఁ జెప్పెను.

సుమతి—మనకు గూర నరని నా కయ్యాంబుమందుము. మహాంక్షి వాని కేతులో నున్నది గదా. యెప్పుడైన వయ రాకేహోషనా ఏమి ?

రామభట్టు—ఈ యాతి సిరితోనేను యెక్కడ యమ్మగ్రహమి కలిగిందో మనకు కాళ్ళకర సుఖపడమే కలుగునుగారా.

సుమతి—అవును ఇది మొదలు మనమకని పహాళ్యము బుద్ధి పెరిచి దైవముగా భావించుదురగాక.

రామ—అతిం దమతారములయే కానిచో వేదేంద్ర ప్రాయము గలవాని శ్రీ వ్రజ్జ చెల్లు కలుగును

సుమతి—అతండు కొంతగా మించుదురా ?

రామ—అది ఇదివఱకు మృతమంది పిమ్మట నిండకిం అడుగట కల్లి యొద్దనుండి కమ్మమును వార్తగాగా దినుగవట్లు ప్రతి వార పంపెను.

సుమతి—అట్లైన ముమ్మగుడ నడచికో రోవుదము కృత్యముల మగుదుము.

అని యికింగింది మదిపిద్దుంపప్పటికి కాలాశీకమగుట కడగంకరోదంత మున్నది మతిరియం దిమల చెప్పరాకంగె.

శ్రీ రామ

కాశీమజిలీకథలు

49 వ మజిలీ

ద్వితీయోల్లాసము

అట్లు కంకమంక పూర్వ ప్రభాషాపూరితముల నేకమందు ముగియు వరకు గురువుని సామముజీసి సర్వస్వములందును విమలానపాపకేశము సంపాదించి సర్వభాషాకవిత్వదాతనిధునియంత్ర సరిస్వర్గమలారమును బుల్లకు గోవియాయుడుంక నిండికింబని కల్లిని సమస్కరించును.

శంకరుని మాతృసేవ

నకిరేవియు దదీయాయుక విద్యా గ్రహణసామర్థ్యము విని నెరగుపడుదు బుద్ధుం దీవించి కొగరించుకొని కిరము మూర్ఖుని ముద్దాకి కథయు గారవించి విద్యాభ్యాస లావిశేషము లకిరెను.

శంకరుడు తర్కముపొలికనూగు మాటలచే దల్లికి సంకోషము కలుగజేసి మాతృసేన జనుల కిచ్చకర్తవ్యమును విషయము చోదించుకొరకు గొప్పి ఉపనయన దల్లిని సేవింపుదు సూర్యగర్భుల సారాధింపుదు నింటవసించెను. ప్రాయమానము నల్పంబైనను యోగముపొందుచే నధికంబయిన శంకరుల జూచినకోదనే యందలి జనురాజుల మృత్యుమగా విక్కిలి గౌరవము చేయించుదురు. మరియొకనాడు సతీదేవి కుండు వేన విని చిట్టస్ఫూర్తాహ్వానమున జూదావతి కలిగి నీచ కెత్తురుండ నడుమదారిలో స్వభావ మృదువులగు తర్కద్రుమాలు సూర్యతపతప్తముగ నెఱుకలో నుండకొనుటయు భద్రుడును బోలువడు యుడెను.

అప్పుడు కొందరు జనురామెంజూరి తొలసరపడుచు తమదే శంకరునొద్ద కలిగి, మహాత్మా ! సతీదేవి నిశుమనులచే కరీరమును చిక్కిలి శోభనరెయ్యవచ్చి, దుర్బలకరీరముగల యామి యప్పుడు మిగుల తపించిన యుగాలలో నడువలేక చిక్కునెడుచున్నది వేగదోయి రీసుకొనెదమ్మ. షేమంటుకొనుటకు ఏలాశేకపోయినదని పలికిన దిని యతండుదరపడి వడివడిగాని తానునామలం రీసుకొనవచ్చి, నేంబవరి వాని మీద సతపించుచు దుర్బల స్వేదజలంబు హరింప రాక వ్యతిరించుం విడుచు నాయా నము వాచుజేసి, యాదిత్యం దీసుకొ-పోయి చిక్కిలి పరితపించుచు చెక్కు తదారముల గావించెను.

మరియు నానాది నయమితదిక్షుండే శంకరుడు తత్వదీపికలను గృహనితటంబుగా బ్రవహింపజేయు తలంపుతో మేరొనార వృత్తరిష్టములచే గంగా నవము గావించెను. సత్యనరసింహుడు కంఠమున కల్గి, పెద్ది యమ్మ వోనని మహా దుండయగంబునను దర్శనమురాఘా పుంసలాసిత లుగు జలకరరమలచే రోపంబు క్రమముజేయుచు బ్రవహింపజేయవచ్చి. తల్పారిమున మందపుని యాదలమొకటి విరాజిల్లుటంచేసి రిదీయపావయిం సేవెంప పరురెంధిన మందాసియో యన నవ్వారి నిరీకళత్రం బర్పదేవారి కవ్వారిగ విస్మయ సంకోషములు గలుగజేసినది. దూరముగా నున్న పూర్ణానది యమ్మదే గృహరము రాఘా బ్రవహించుచుండుటంజూది యందలి ప్రజలు తల్లిసూర్యమున శంకరుడే జానెనట్లు జావించెనని యతని పహిమ నర్చుక మగా జెప్పకొనదొడంగిరి.

అట్లు గోపాలకృష్ణుండువోటి నుద్బాదంబుకొన విద్యా విశాఖుండై యమానుషకార్యములం గావించుచుండ గ్రగమయిన రదిమ మహిమారీకయంబు బాదోజంబులయ బాపించినది.

రాజశేఖరుండము రాజు శంకరు నాశముచేయుట

అప్పుడు ప్రజలం బారించు రాజ శేఖరుండము నృపాం శేఖరుండకని విద్యాధి విని మిగుల వేడుకపడుచు నొకవాడకనిం దీపికాని రమ్మని తన ప్రధాన మంత్రిని గాంబూగపరమున కలిపెను. అయ్యుమాత్మోక్తముండన కంకడునాథకుం అని నమస్కరించి, మహారాజా ! నేను రాజశేఖర వృషాచవి యహాత్ముండ. నా పేరు నుబ్బియ్యుండు. అమ్మహారాజు భూమింబున నుకం భూభూతంబులు యిది యాదేకంబు నికర్తక ప్రభాపంబున బారించుచున్నాడు తత్త్వజ్ఞానంబున నునకుని యంతరాదు. దాశ్యత్వంబునగర్హుడు మిందినూడు. తదీయ సతామండలంబున పంకశము పండిత పండితకులు నుననాద ప్రసంగంబుల గర్హమంబు దొనరింపుచుండును.

ఆ నృప తెలుకుండు పండిత ప్రియుడు. సరసకవిలాదులందఱుండు. అన రామ్మండు భవదీయ దర్శనలాభుండై వచ్చు బుకెందెను. సంతాక సాగర విషు గురుల మధ్యంప గంకెతము గర్హకొప్ప పే హారంబు వారముతో జరింబున బాల్చ నొక్కక్కము తెలుచున్నాడు. ఈ తద్రథంలావము చెక్కి విచ్చేయుడు. అని యునేక ప్రకారముం బ్రార్థించిన విని ముండవోము జేయుచు శంకశంకెట్లనిను. నుబ్బి ! పురాణ సద్భుతవిశేషముం కెంతయు సంతసించితిని. నుమ నిజాస్థము కుతించును అన్నపి పరానవంగా రుంచి బ్రహ్మనియును. అట్టి పాదునును గ్రేక తరదుడు వేదార్యయము గావించు బ్రహ్మారాదుండు. అట్టి పాదు సహజార్థంబి విదగి కుత్తికభగముండు గంకెకాంబోపాదు నునెంబు అలా అట్లు పచ్చి మా ప్రజాప్రభావముల అని ద్రవ్యము పంపించి యే, చేయించు. పాదీ తుర్పు భోగములం వర్తిపియము లేదు. వాపున నిపు యలాగకముగా నెందరించి మా బాక్యముగా రాజును అయిమారు నిటు కుంపుము

రాజ ప్రజలకుఁ దగినవృత్తు లేర్పరది వర్తాకమాదార ముంబుంబు వచ్చి కుండ దర్శ నిరంతుండు గావించి పాలింపవలయును. ప్రజల సుకృతదుష్కృతములలో బాణవంతు నృపాలునిఁ తేనుండు. సకలవృత్త పితకృతించిన పరేంద్రుండు పరిమ సుఖంబోందు. నిదీయ మదీయ పాతానిదోంబు యుపదేశించిన విని యామంత్రి మాటు ములులుకక యతని యనుమతిఁ గైకొని మరల రాజశేఖరనాథ కరిగి యతని ముట్ట తెలుగెట్టింగిది ముజియు.

ఈ అణువణిహార్షాపర్వం దవశ్యములం గ్రహించి యేకు వి త్వరముల ప్రాయమంద నియక్రవణుడై యొక విప్రమాంక పి దరికముచాపి యేరినిలు బాపునఁబెట్టిన దిట్ల తుర్పునన నెరుంకు వానఁబెంది మున తెంతకు వచ్చునై పిల్చిమంకలన్.

గి. అకవి మూలం వినిత నా కమ్మకమేవ
గింతు తోగములు దృఢీకరిండుఁ ద్రుండు
జిత్రమోహంబులను వినుర్నింబు క్రతుం
మెంతు ఇహాధియేతుం భూమికక్రత.

క. ఆ సుహృత్తునిగమఁగోసఁ
గానుడిగాహితముమీకుఁ గలిగిత యేనిన
భూమిక ! కమ్ము పోవురి
మామహికనవంయోతః కలివేగముగాన.

చ. రతురంగబంపడివృతుండై యయ్యుగవారంబునకుంబని యెందు.

సి. క్షితిసురార్యకుండే సేవింపఁబడుచాని
ధవళయజ్ఞోపవీతములచాని
గంగాకరంగిణి కమనీయమీపుమహి
ధరముతోనెవలంపఁ దగిలగాని
శరదంబుధరనిలాం జరముదాల్చిన నాని
మనమృగాజినముమై గవ్య్కృమట
నీలాంబుపనితోలు మేలిరూపములచాని
మందెక్కర్కముదారణింపువాని.

గి. మినిమి మేలిససంది శౌక్యింతురీను
మాంజిగిణిమంజర సంపదలయింపఁ
రీతల వావ్యుర్మృతిభూ నానమర్చి
మూర్తివైఁబెందెడు వాని శంకరుని గాఁయె.

చ. కమంగోని మనంబునఁ దడియ వహనతావళకుఁ పెన్నయేమఁ బెందరు
నాన్మహిమంబు లాబంధనేక సౌష్ఠాంగ వస్తుస్మారములు గాఁపించినఁజూచి శంకరుం
దతని మన్నింపుడు నాన్వరదన పూర్వకముగా నామన లోకంబుదిగెను. అప్పుడు
పరివేరినాదముఁ జెని ప్రాంత ప్రదోగవెల్లి యాన్వరతి యెల్లనఁ పెరిగియె. మహాత్మా !
సేసరి ప్రయత్నముతో మూఁడునాటకములఁ గాఁపించితిని. వాని పెనుస్సింబి గణాకోష
వివేదనము గాఁపంపఁదయము. జడియ మడియ వాఁచితమని పరికి యెతని యేనమతి
చెతని యా మూఁడునాటకములను సంగ్రహపాఠముగాఁ జరివి వినిపించెను.

కనకూరికములై, మనోహరగజరీతి పెరివ్వుములై యొప్పు నా నాటకముల
మూఁటిని విని శంకరుఁడు సుస్థి తాఁకరములు పాఠము నొకరింప నకపాలా నీ నాట
కములు నిర్వృత్తములై సుకివిజనస్థిత ప్రాకరములై యున్నవని చెప్పుచున్నది. నీ యర్థము

మేమియని యరిగిన విని యాశ్చర్యపాలుండు, పోయి! నీ యనుగ్రహంబును గొలిపింకరిచ్చి నంతరించె గృతాశ్చర్యమెరిసి. పుత్రునివొక్కని దయసేయుటని కోరికొనెనెను. అప్పుడు శంకరుడు, రాజా సింహ తల్పి న దేవుని భవము మాకవసరములేదు. ఈ యుగవార త్రాహ్మణులకుఁ బరిపెట్టము సుపుత్రుగ్ని దయఁబడు నని పలికి రహస్యముగాఁ బుత్రునివొప్పగించెను. అది విని తల్లిదండ్రులు మంత్రము నెఱుంగించెను. పిమ్మట రాజాశివ చండు తదుక్త ప్రకారము రసము త్రాహ్మణులకుఁ బరిపెట్టె యిందీక్షించి పుత్రుని కామెచ్చి గావించి సుపుత్రునిదగిలెను. మహాత్ముల యనుగ్రహముకలపోవునా? అట్లు నిరూపమాన విశాఖపూర్ణుండగు సవ్యసాచిం దుడు పెక్కంబ్రహ్మజ్ఞులకుఁ బరమ రాత్రోత్తములు నడక విద్యాపరానలున ననవర్తకంగావించెను. విద్యజ్ఞులవలెనని తుండగు శంకరుండు సూర్యార్థ తత్వములం బెరిసిసాదయ్యెను. కాస్తోత్తముగు తల్లిదండ్రుల సుపదారకంబు గావించెను. గొప్పిరిమియు గదపెను.

ర. శరణుకలికాసమతి చంద్రుడగుకమావహునిం
కరుణకుదాకలొకొండు గానక రాకరంకలపే పవ! 31
పరమనిద్రానాదంబు వెలహు సేసికొనందలఁపెద
నయదగు మేతులొకొండు దుష్టులెవఁడు.

ర. సకలకలా పసిబుడగు శంకరునిన, (3) గేము తేను సు
త్తుకమతునై రిదాప్తమ యశోమహర్ష పరిరంబునైవ
ప్రసంగములంగకామతి రాజరహస్యముజానిరహస్య గ
న్యక వెడలించిదంగిరి నియంత్రులై పరిపెమిరంగులన్. 22

శంకరునియొద్దకు మహర్షులు వచ్చుట

మఠయొకవాఁడు బృందారిక పరిష్కృతుడగు బృహస్పతి వోచి శిష్యులతోపాటు మానుండె విద్యాభ్యాసంగము లేయమన్న శంకరుని మండికమానకు సుమమన్న దరిచి గౌరమాగస్త్య ప్రసాదము రహితము విచ్చేయుటయు దూరమునం దరిండు బాఁజారి లేచి శిష్యులతోఁగూడ వెదురేగి యాతఁడనిదిర్చి యులినసపర్యంబు గావించి పీఠముల సుఖోపక్షులంగావించి యంతరి మఠయింపుడు వినయంబున స్వాగతమడిగిన మమృద్ధులారద్రాక్షరక్షమగా నిల్చిరి.

మహర్షా! నీవు సుకరమైననవముల సుధరింప నవకరించిన శంకరుండవు. నీ పర్విన తాత్పర్యము మరచి మాకు సేవకుఁజేసి యిట్లు విధమన్నచందపు బాటపిమ్మట నైన గర్వయాశ మేవరల సుఖి యని పలుకుచు గొంత సేపు రహస్యకథాపఠేనంబుల ముచ్చడింది.

అట్టి నమోదమున శంకరుని కలి యొందు రంజిత వారి పాదపూజములకు నమస్కరింపుడు, మహాత్ములారా ! వేడుగా మేము కృతార్థులమైతిమి. హిరణ్ మీ యట్టి యవధూతలిలికాంఠమున దరచుచున్నదా ! అయ్యారే ! మావంశము కడు చ్చితమైనదని యనెడి స్తోత్రములు సేయుచు "అయ్యా ! యా శిశువు రిరుతకసంబుననే సకలకాత్మ పారంగతుం డగుదుడు నద్వైతకార్యములు గావించుటయుఁజూత రోకులకు విస్మయము గలుగక మానదుగదా. అదియునుంగాక మీ బోధి మహాత్ములందఱెందఱి యా చిన్న వానితో ముచ్చటించుట యద్వైతపుంగరా ? నే నత్తురానైతి నేని మీ పుణ్యమెద్దిదో వక్కాణింపవేదెద మీరు । తిరాంబేధుంగదా" యని సానునయముగా నడిగిన విని యందును గుంఠనంతపుంధుగి మేనుపొందిన మహర్షి యర్జున సిద్ధునియే.

సాధ్య ! మీరు పల్లెందుడును యత్సాక్షుల రంజితశిష్యు నారాధించెతిరి గదా. అక్కపాకుండు మీ తపంబునకు మెచ్చి కపరిమి పల్లెతుని స్వప్నంబునం బొక నూపి, యుండక కలఁయు స్వంపన్నులగు. సర్వోత్కృష్టుండు మిత్రాయుస్సంపన్నుం డగు. మీలో నీ శిష్య ముకుండు బావలయనఁ బొందిన నాచిత్వాంసం యత్తమనుదునే కోరికొనయెద. బావలెనె తపంబున **శ్రీ** పద్మ యుండునెను.

అట్టివాఁడెట్టి వాఁడును గాకుంక నాయని పరిశీల విని యులికిపడి యక్కఱి మునిలింకునను వెండియొ సిట్లపయె మహాత్మా ! యేమందరి యాచూట నా ప్రాణ పంథుండు వాతెంతంగింపవేదె మిత్రాయునని నెంతయా తెలియకన్నది. కవికరముతోఁ దత్పరిమాణ మెంతయో వివరింపుడు. ఉల్లము తల్లదిల్లుదున్నదని పరిశీల విని నతల్లి మైన వ్యవిత్రాకృత్యము చెప్పఁగూరదను సుపీడపరచము గలిగియున్నను వేమి కారణము ననో యా మహర్షి వీనికి శంకరుండు పరియాణేకుం యా యుద్ధాయునియైనను. వాని మతికొన్ని కారణములచే మతయన్ని యేడులు తీసిండును. పరిమందుఁగననే వంతు వండుదుగుమని యితర గురులు తినినెప్పుడచే వారింపుడు నరిగికో గూత శంకరు ననుమతిఁ గైకొని యథాగతముగా నడిగె.

శంకరుఁ డత్పాయుమని విని తల్లి విలసింపడు

పిమ్మట, బుత్తరవృక్షాయుగు సతీదేవి యమ్మహర్షి మాట వినిన తోదనే యంజకమునఁ బడింపఁబడిన కరణి క్షయంబున వెండిన కలంగిడివగిరి బాయుకంపిత మగు కడలియొండోడఁ బలింపుడు నేలఁబడి మాన్యుల్లి కోకకపాదేకంబునఁ బెద్దతర బొడఁబెంపక యెట్లకేం దెప్పెల్లి యర్జునం పగల శంకరునిం గొంగిరింబుకొని

సీ. హా ! పుమార ! సుప్తఁడని హాకైకత్వార్థ
సకలంజాహర్థ చంద్రవదన

వా తండ్రి నిన్నుఁ బట్టుగఁగోరూపణం
దర్శాయువుగఁజేసె నయ్యులులు
లయ్యయో నీ విద్యులన్ని యెమెపోవు
నేనెమి సేయదు నింకమేద
నీ తండ్రితో నేను నిన్నుతగాఁగొవి
యద్యగంగలినైతి నమరపురితి.

గి గన్నతండ్రివేద్య గదుర నీ ముద్దు ము
చ్చులఁ జూచుకొనుచు తారతార
మలరఁదలఁచుకొంటి నీవరి నీ నెత్తిపై
మృత్యువుంటఁ బెరిసి మెలఁగనైతి.

చ. కవలవరంబులిర్పి వసుధ గాఁదియఁబెట్టుగవేరి రిత్రభూ
రివుడు దయాభుండిల్లి వివరీతముఁజేయునె మక్కరాత్మ పా
పపుహరితిగాక కుంపావన ! ముచ్చడియొందై నీకుఁ గ
ల్పపు తుదిగఁబొమ్మనే యేల పాతుపెరి యటసేయదే ననుభ.

చ. రిదీతకనంబున భృతివ శేషకాపిరవంబుగాఁగి య
బ్బురమగు చాక్కమెల్లలిపి తూజను లస్పరివేతా కురం
దయలుగఁ జీసివడి యవలారకరియఁడు కలిమోహ సా
గరవంశ మున్గిక్టాన్తగానగా కలితీర్వక మోహమందునె.

శంకరుఁడు తల్లికి నైరాగ్యపదేశము చేయుట

శ్లో. ప్రణవానింవేగ వేల్గిరధ్వజదీపాంశుకొదీరంబరి
అపిమూకమతిః కశేరంబురు తెవస్త్విరబుద్ధిమంబరి
కతివామనురానరాతిలా కశినానేహవదూరదుంబు పా
త్వమ నత్వదకా శక్యరానయంకమంగః ఖలుపాంధసంగమం.

అమ్మా ! ముంఠాయువుదేఁ కొట్టికొను ధ్వజమలమువరి శుంధలముగ
నీ కశేరమున నుంచియిది యనుటయకంటె మూఢత్వము గలదా. శంకరు వెనుకటి అన్న
మల నీకు నావంబువ్వు తు లెండయి జన్మించిరి. ఎందఱకు దల్లి నైతివి. ఎందఱకు
బెండితివి. చారందరిలో నేనొకండు. వెండ్రొకొకకు విధారించెవచ్చు మారములు పొనీయ
కాల కవదెంచినట్లు సుంసారులు బేదముం బోవుచుండును. మమత్వమున సుంసారసాగ
మున మునింగి పవయనుటగ్రాహ్యగ్రమందగు దేహియైతొగకిం బొరయను. తల్లి !
నీ దేహమే నీవెదవగుమంద వా కొఱకు పరానంబైదమం ? దేహకత్తలం చెడంగము.

జీవులకు అనుముతోనే మరలము కూరుకొనెయ్యవచ్చు. మాత్రేందు బరికినను వాంఛలు
 పొందువు గదా ! మమత్వము దగ్గి సుఖంపుమున యుపదేశించిన విని యవ్వనితామణి
 యొకరిక దెర్క మవలంబించి కుమారుని కల్పనియె. తల్లీ ! దేవాలహనమున్నంత
 మఱకు మమత్వము పడుదురు కష్టము. నకల తోకస్త్రుక్కుతమగు నీయల్లికాని విషయమె
 దెప్పునో ? కానిమ్మ ! విరిగితి యలంఘ్యముగదా ! నీమిక గృహమేరివైపుపుత్రులంగనె
 కులముద్ధరింపుము. కతుచ్చించి దేవతలఁ దృప్తిపడవుము. నీ తండ్రి గృతకృత్యుల
 తేయ మిగియె వాకోరిక, యని వరికిన విని నవ్వెడు శంకరుల దిట్లనెయి.

శ్లో. భ్రమరాంబవర్జ్యత్రమా
 న్న పాకింరిక్కులమంబంబయి
 తదవాప్యవతుర్మమ్రమం
 భ్రయతిష్యేభవ విందనిమ క్తయి.

అమ్మా ! భ్రమరలన సంసారమార్గమున గ్రమ్ముదురాది అనినీ అకరవాన
 మరలాది రూపమైన రూపమేకాని సుఖహింరుకీ యుదేయ మరియె నర్పాయుసంపన్నుం
 తగు నేను చెందెయ్యాది భక్తాశ్రయత్రావలఁ గ్గేళ పరుమనో ? కావున నేను అరుర్భాగము
 మను నీక్షకలంబి భవబంధమున కి కొలుకఁ బ్రసరింపెదె. ననజ్జయమ్మని కొరికొని
 యిను నతిదేవి కరః పోరసుల్లిస యతన మాటలవిని దెవులు మూనుకొని రెండించిన
 కోకముతో గద్దకలకయై, నాయనా ! నీవు నన్ను వింపింపఁజేయుటకా అనిందించి ?
 వల్పాయుమ్మందమని వినినది మెడలు హృదయము పగిలయన్న నన్నోలాల్పు
 దీక్షి యిదియా ? నాకేమిగతి జూచి నీవు నన్నానెవయ్యెదవు ? అయ్యయ్యా ? నీవన్న
 మాట గోరుదుట్టుపె రోదివిపస్నస్పృహగదా ? ముత్తడియేంద్రలో చెందెయ్యాది
 సంధానముగల ప్రకరుపులఁజేసి కృతీకృత్యులైన పారవేసులుగలరా. నీవును బాహ్యుల
 మార్గ మనుసరింపుము. వృద్ధులారము నామాట రాదరింపుమని యనేక ప్రకారముల
 సానువయముగాఁ బలికిన విని శంకరులకు చెందెయ్య విటనెయి.

శ్లో. తల్లీ ! పుత్రులు క్రతుంస్వలకు పుర్ణంబొనెనీవంశ వ
 ర్ణిణ్ణంగాని సుఖందెనాకతనఁ జింతింసన్నమక్తంబులోఁ
 దెక్కింజేయుము సోభామయ్యారు భద్రాద్ధిందారిలోయమ్మ నా
 కిట్లుపావకిర్తిపీఠిరేవతీంబున పాదంబుగాఁ బోదెదన.

అమ్మా ! నీవు దాయండు మమారముఁ బెరికొందెనని రూపమే కాని
 సుఖము లేకమెనదురు. నాకేయింజింపఁదెమే లవలె యొన్నది. రెంధనదాని నెల్ల
 రరింతును. నాకే సంసారమందిచ్చలేదు. పారదోకిక సోభాంబు విదారించుకొనెయొనమో
 పరికినని యామెగోయన వేడ్కులు నతని గద్దము పట్టుకొని, నాయనా ! నీవు విక్కిరి
 యక్కడికము గంపాదవు. ఎందరినో రక్షించితివి వాసువ్వు గదిపి పిమ్మట నీ

యిష్టము వచ్చినట్లు చేసికొప్పుచు యచేత ప్రకారముఁ బ్రతిహరికొనియెను. అప్పు డతం బేమియుఁ జెప్పలేక యూరకుండి యొక్కగఁజూచుచు వోచో యీసరి మోహము మిక్కిలి బలమగుచున్నది సన్యాసస్వీకారమున కాజ్ఞాముయ్యుఁడు కరాజ్ఞలేక యిది స్వీకరింపరాదు. ఏమి జేయుదువని తలంచి తడవారు మరయుము గొన్నిదినములు గడిపెను.

శంకరుఁడు మకర్తగన్తుడై తల్లిని సన్యాసమున

కాజ్ఞ యిమ్మునుట

ఎనిమిదవయేట శంకరుఁడొకవారు ప్రాతఃకాలమునఁ బూజానది కరిగి యందుస్నానము జేయుచుండఁ దన దేవరూపులని రక్షింపుమని కరిణుఁడొప్పు నదొక మకర్త మనిన చదఱఁబులుఁ జెల్లించి లాగఁదొకంగివది. అంబరధవారి విద్యా ప్రవీణులైనను దనకార్యము సారినప నదియే సమయమున స్వయించి యిటులని గొట్టుకొనును. అమ్మా! రక్షింపుము రక్షింపుము. నన్నొక నెలమరివల్లకొని లాగు చున్నదని పెద్ద కేక పెట్టెను. అదోదశమని యింట్లగృహార్యములు వక్కఁజేయ దున్న సతీదేవి కోపపురవచ్చు గించెను తానుకొనెను. వొక్కచుగుర కేపుఁజేరి నరేళం గొట్టుకొనుచు ముప్పయ్య రైయన్న కొడుకుఁజూచి. అమ్మా అమ్మా హా ఫెల్లా! హా ఫెల్లా! యని యరచుచు లోటుఁబొందినవందని పలుచూచు వారించెను నాచూలు తాదోపక ! యేకేళి వర్తినివి! ఇదో నాని దిక్కెవ్వని? హా శంకరుని మకర్తను బట్టివది వచ్చి వచ్చిందో పి పాపములు మొక్కెదనని యరచుచు నతని మోమునమ్మింజూచుచు రక్షకుం జూచి నరియుచు బలుతెరలగురి తిరింపదొడంగినది. కాని సాహసించి యేదిలో దిగజేసెననిది ప్రాణములన్న తివగునది మదియొకటి లేదుగదా.

అప్పుడు శంకరుఁడు, "అమ్మా! నీవు సన్యాసము గైకొంటివేని నన్ను నికి తెరనను నూర యొంటి నీదేసుండి అయ్యనెరలనున్నది. సత్యముకావచ్చును, అంతు లకు నివంగికరెంతువే" యని యడిగిన నని యామె యాచో? యిది కథలనాయేమి? విడిదివరకు బలమారు సన్యాసముఁగైకొనఁ జూర్చిందెయ్యన్నాఁడు. అల్లడిగన నేను నమ్ముశింతునని కాదోలు నేమిజేయుదునని దోయికవిత్తయ్య యున్నంత శంకరుం డొక ముచుంగుమునిగి యంబరిలోఁదేలి రిల్లి కట్టపెను.

కల్గి! యిది కథవడినూట యిట్ల నిలుచుటకు వక్కచుకాదు. మకర్తగఁజూచి వేరన బయగుచున్నది. ఇదిగో మొక్కురుంటి సన్యాసమునకే, స్వల్లమునకే యాజ్ఞ యిమ్ముని వేరుకొనియెను.

అ మోక్షమై యాడు ఎవరని భ్రష్టము నుపాపవోషక పుత్రులదెదైన నుచి యుండినది జూరము నెవ్వయందును పుత్రా ? నీవు నవ్యాసమున కిట్లుచున్నావని పరమానందమును బోధించును. అ మోక్షమగుదు నెందునీ పుత్రుడు యున్నాడనిది కాబోలు. ఏమి నియమమే ? వెగరొమ్మని పలుకుగాను శంకరుండాచార్యులరమ్మననే మనునదికే నవ్యాసంబు యలభవాప్యకమయిననుండి తప్పించుకొని తదవంధవిముక్తులను వోలె నవలించిరయ్యుమే కలిక నెమరుకొనినెను.

సరేమి బాప్తులయినదే నవ్యాసస్వీకారమున కదిపేకము లేయునున్నది వోలె నవని కరణు దరుషుడు, చంద్రిక మిగత చంద్రుడు సోక నీ యొకరిక ఒకరి నటించె. అయ్యయ్యా! అయ్య! నీ నెట్లు గెలిచితివి. ఏకీకరణం బ్రాగీతిని యుండితి తోపుదమరయ్యు. వైద్యుల రప్పించి రగింపఁజేసి శేయించెదనని పలుకుగా నవ్యయ శంకరుం దెచ్చినయె

శం—అనినీ నీ యాజుర నేను — నవ్యాసము స్వీకరించితిని. ఇక నేనింటి రాను. ఇతిః || కృష్ణమనీయో భుక్తి నామధానోపును.

కల్గి—నీవు నవ్యాసినై చాక్షుడును నన్ను రక్షించువానివైతివి! నామే గతిఃసాపి యరగదపు ?

శం—నువీరు హైందవంబెవ్వరు దీక్షితులకు గర్భలో బాకలే నన్ను రక్షించుచుందురు.

కల్గి—అయో! ఎందఱుఁజూపెను. నందఱునహితుల ఫలహేతువుగాఁ జూచు భూతుల నెప్పుడందుదును? అన్నాన్ని? ఎందుకొ మంతర్థములందవైతిమెను. వ్యాధివీరిక నయ్యుండినను నెప్పుడెక్కడును? మంతర్థవైమోక్షియను గావించు భావెవ్వరు ?

శం—లోగతం పుచ్చియున్న అను రమ్మయ్య. మఁదానంతరమున నవరసంస్కారమును భాయాదుల ముందుడు అట్లు చేయనిదో లోకావనదిను బొందరా ?

కల్గి—లోమలను వెరచిలేయొ వామాను. యువనారముల నానుఁ ద్రిశి కరముగా నుండునా ? నీవంటి పుత్రునిగనవలయు నీరసం సంస్కారముల బొందక యవారవరి నే నెవ్వరచేకనో సం స్కారమును బొందినదనిననా ? కలరట? యొక పాపాత్ములాలవైతిని.

శం—అయ్య! ఏకర్థ కోర యొకఁడో? బ్రాహ్మత్యమున సమయం యన నమ్ముదలండుకొనము. ఎంద యార లో మున్ను యోగబలంబు. దేవి. కోస వర్చి || దేహ సంస్కారము గావించును.

తల్లి—అట్టి వరము వాకిమ్ము. సహ్యానికృత్యము వాచి మానెదవేమో నుమా !

కం—తల్లీ! యోధులును జింతింపకుము. నీకల్లి వరమిచ్చితిని మిఁయ ననాథనగు నన్ను ఓడిరి యేగురుచ్చవాఁడు వీరు ఓర్పుయ్యుడని తలంపవలదు. దూర మునునున్నను నియోధ్యుండు నప్పుడే! అది మారు రెల్లరికమంగ! మరాఘ్యంపు యందును నుమి.

తల్లి—ఓదా ? అదియి నేను గోరుదుంటి. అయ్యా నీవుగెదవనిన నా గుండెలు కొట్టికొనుచున్నవి యంటునుండి యేమి జేయుదును, నీవరిగిన నిమిషము ప్రతికియుండురా? నన్నుఁ గూడఁ దీసికొనిపోయి

కం—తల్లీ! హరిణ మోహమునెప్పటికి నరైకకత్తమును రెలిసి కొనుము. ఎవ్వరికెవ్వరును లేరు. రప్పదారమింబు కొనవంయు. నీవు నావెంట రారాదు. అర్థకత్తమును ర్భావించుకొనుదు నిండియొద్ద నుండును. మమకార ముడుగుమను యిదే! ప్రహరముల తోరించి యామప ప్రహరగ్నపవ్యర్తి గలగఁజేసి వీళ్ళుట జ్ఞాతులనెల్ల రప్పించి యెట్లు చే

శంకరుండు తల్లిని జ్ఞాతుల కప్పగించుట

క. ఎకదశ గన్వరియని యిందుకయ్యం దున్నది పృథ్వీ
వ్యిరిరి పిరిగియై యెరుగు పీతనియొలవుండు నీమి మీ
కరిసిరి యేగురుంటి నెమ గాంధే-రోకర లంబరాన! యా
లరుగులంతరి మీ ననని వానిఁ దిలించి కృపన్ భజింపడి.

క. ననుమరచునటు లాదర
మన జూడుచుండు ధీమి మోహం బొప్పన్
ననునింది కంటదరి తె
ట్టిన మీకును నాకునున్ మదింపునమలయి.

క. ఇరుముం నెరుగదు మాట
ల్యకదిమ్మని యెరుగదేమి లాతులంబంటిన్
గుడిరి యెరుగదుకలఁజెగఁ
గడుమెత్తని దీమి నెట్లు జాపాదెవరో.

గ. నవలభూనిత్ర పరుగృహ సహితమగదు
నాడునయ్యిరి మీయరిసంగ నొనర్చి
యెగురుంటి రయమారి యారమిఁద
మీదె యామెతరంబు వాయాదులారా.

అని పలికి శంకరుండు కప్పియ గాఢ్యమవ్వు కల్గి రెండురీతులం బలికొని జాతం శవ్యగీంబెను. అట్టి నమయబలున నాయుగవారపు బ్రాహ్మణులెల్ల వద్యోటి కయ్యెరి యామె దెన్నము అంది విచారించుచు సతనివైరాగ్యమున కర్పెయవండు జొచ్చిరి. అంతలో శంకరా ! నీవు దుశమునమునన పూర్వానదిని దర్శి యిడుమలా వాయునై యగ్రవారము దాపునను దెచ్చితిని కతరంగముల వాయునది గోపాల స్వామి యాలయము నీలయవారివది. యాస్వామిని మరియొకకోట స్థాపించి పొమ్ము. అనుమాట యొకటి విసంబధించుట నావరస మెవ్వరు పలికినది నిక్కణంతయే యెల్ల విస్మయమంది నలుమూలలు దూరబోరంగిరి. అది తగవదు క్షాః దలంచి శంకరుం దప్పబడినా యాగుది హరియందులు అంది వెరంగజెందుదు నాస్వామిని కుజముంతో ముల్లగానెడి మరియొక కావన స్థాపించి యాలయ మలంపప్రకారాదులు గట్టింప నియమించి యుపంతరమును.

శంకరుండు నన్యాస్మా శ్రమ స్వీకారమునకై గోవిందయతియొద్ద కరుగుట

- గీ. కర్తిపాతాళములకు వందన మొకర్చి
పొలమున గీటు మడియించి బంధువులకు
బాటిరీసకలంది యబ్బడరెనాతః క
ద్విజుడు నొక్కశర మెక్కి నర్చి యదేరు.
- మ. దతురాస్కారలు మావ్వు దుర్మలమనో బ్రహ్మిణి లాం మో
హితుల లేనన హాహినికరకరా స్తిజాతం బొర్చి ని
దితి దైర్ఘ్యం తిరుప్పదీర్ప యడు లంకావన కరంజుడు న
య్యెటియైకామకై కాన్తిదాక్షయెనిజం కయ్యెన్ కన్యంతయ్యెకన్.
- క. సురగడుతోరగ : బ్బా
కరగంధర్వాది దేవతలైన వశం
కరులుగఃజేసెడు మన్మథుఁ
బరిభవమొందించెయితి ప్రభావమంజయి.
- నీ. కాకతిమానసము నకలలుఁ జేసికొనంగ
గమనాదిక క్రియ ల్లభి దాంతి
యొపరతివిషయాంక లోతుకత్వమామూవై
జాంతిమృదువ్వయిం బక్కజేసి

గురువరరాజైక విరతిజేసెనమాది
సంకతియెక్కలర సారవత్తి
వేదాంతవాక్య సద్విశ్వాసదూపక
శ్రద్ధనుపేయించు సుశ్రయంప.

గీ కంఠయెఘారవెగాగ్గ క్రియజే
మహిమగంధియెవ్ లోకమగ్గ విన్న
సద్గుణంబుగలింకె నమ నమనది
వియం ననమావిర్భుంకె నమ

కంఠయందు కథమునార్యమన జయరావిదలి యాత్మార్థములుండై
యరిగి యరిగి.

క. దాడింబోవైనకంఠయందు ధవళి క్రవడిసిఘారకాం
కార్యగమమై చునున్నపదనా నామతఃసంకాప సం
పారంగామియ నై పవనియను మాదాశాంకమోర్తియె
ద్యావాద్వైతిమింపంకెనెవర లగు లయగనంకయన్.

అట్లు దృశ్యశ్రవణంకయె వనమరల్లమగ్గ లోడియదు కంఠయందు
మంమరనాదలజే, విదమార్గముల కడిమిపూరి విధియున్న క్రితిరేపపుష్కలంబి
మగు కర్మకర్మకర్మలను నడియెరుటలలోని క్రితమనంకయె కరిగి కాషాయంకము
కలిగెగాని నమగయంకెన లరండు దండరమంకై కషణండు కానిదో మోల
యెరు వేదికకర్మలు పారంగలు: కలిగి కాషణంబు వైదికంబు లామ్రలోకంబునా
అదేక పుంగవుంకల్గి యనే ప్ప నడినది కాగ్గయంబు దాది యోనాది సాయం
కాంమునకు నర్పరానరి కిరణంబు నొప్పించు గోవిందయతి కంఠమి యాక
మాంకరమున కరిగెన.

సీ. మివ్వవై మొకము మాపులనాపిరియ
లేనువత్సమం తెలిసి నీతి
కలిగిటంబు కిరణంబుదంఘ్రిగ
మంకోరినను మదంబునాటంబు
వంతులపప్పు కాపం రంగపుకు
కరువరుగరుకె నీవవట్టు
గంతులవేపు మర్మ ముదాదనకె
రమా కులం పారంగసమితి.

గీ. చెందిరిక్కిలయ వృషదళం మెలుకవంతు
కానరములకృష్ణములచెంత గతురెమంగు
నందిగోవిందుయతిరంధ్ర వాక్రమాంత
రమున మృగములు పాతి వైరములుమాని.

అందుకంటే గుండటి పిశేషం ఇంచుచి తదితర సుహృదాచార్యులు వాళ్ళర్థము నొందుచు సర్వభానదీశీకరదేశికములగు మంయానిల శిశోరములు మార్గాయానం బవనయింప నవ్వనముతోఁ గొండొక సేపు విక్రమించి ఉద్వితేషములరయుచు నలు మూలలుదిరిగి యేతఁడొకచో రత్నగోష్ఠి పిశేషములకై క్రొద్దులు గడుపుదున్న కొందరఁ బాపసులగఁచి నమస్కరించి వారి కిట్లనెయి.

గీ. భూనిసంసారవహ్ని శవ్వంరహుడు
నదముగోవిందుయతిరంధ్ర వాక్రమాంత
నదుగఁజెందితి మునులాని? యెప్పువోతు
చెందు పసియందెనో వరియంపుకయ్య.

అనియుడిసిని శంకర దింపవని వదనయిలుకు నజ్ఞకదారులు విస్మయముఁ జెందుచు, అస్సా! నీ పృథ్వి బాంధ్యమున విడి క్రితెందుకు గతంబేమి? నీ సాయ ముల్పమైనను పాక్షింబులు పోరములుగా నున్నయని. నీచెవ్వందవు? మేము రిరకాలము నుండి గోవిందులతోకలసి యుంప నందురెయ్యవ్వారము అప్పువోపాపుండు ప్రాణేశ్వరాగ నెవర నుండును గల యిగ్గువోంకరకు న నున్నాడని చెప్పుదురు. యోగ క్రింగాని దీని లెనింప కక్కముకదు. మొకర్తి సామర్థ్యము లేదు. ఎప్పుడితేని నమ్మవో త్తుండు ప్రహస్థులగు గాంధీ నాయకు యిందుఁ గాంచెను. సేయరున్నారము.

ఇప్పుడువచ్చి నీవెవరంటాని ఎదుగవరుచున్నావు. సామాన్యముగా భరనిం గాంచుట కక్కముకాదు. మోతో గొంతులవలెండు పసియంపుము. సర్వోపసంకమని పలికిన పసి శంకరుండు నవ్వుచు ఉత్సవయోధిరముగా పనికిఁ బ్రతిపదములిద్ది యధురు వారెల్లసద్వైచయంది భూమిమంక ద్వారసమాదియోగంబున యోగంబువడి యుపహర్తిలవేంచి యెది ను. దినికొనితంతులైననున్న గోవిందు యింకెందు ఁది ముకుళికర కమలుంబై యట్లు చెనెతిందెను.

ర. హరునకుఁ బాదపూజయు మురారికిఁ దల్పమునై యెవండు భూ
భరభరణి సాగర యుతంబుగ భూభిషుతమాంగ మం
దికవుగఁదాల్చినట్టి యురగొండ యపివెకడా ముహూర్తా! నీ
రరణనరేచుపాద్యయి సాగితి మెత్కిచ భక్తి నియోగన.

గీ. మునునహస్రముఖంబులఁ దనచువిన్ను
గాంధీశిష్యులు భయముండఁ గనకరమున

వేకముఖమువారి రక్షింప నుచు
రిందినట్టి వరముల నీవెకానె.

A. అంరసౌతలమువరేగి యటములంగ
సాధుములమున నవ్వయినందుఁజేసి
యొగకాన్తముంతోఁ గూడ నుద్వికల్ప
కాన్తదాన్యము వెదపిన సాధులెనె.

మ. భుకశిష్యులగు గొడపాదులంపన్ శుభంబుగాఁగ భక్తుముగ్ధ
నకలారంబులు సప్రగహించిన శృంగ స్వాంతుండవత్తుత్తమ
ప్రకటప్రజాద విష్ణు నీమన లాన్వద్యహృద్విష్ణు సమా
రిత్యతాత్మన గ్రహించవచ్చులివి పీఠిన్నాకు బోరింపవె.

అని సుతియించెడియు నాలింఁగి యుద్వృత్తిచంద్రుండు కన్నులందెరిది సెఱ
దరణ వరిసరధరదీరంబున నెటల కటపడికాంఠరి ప్థులందై యున్న శంకతుం
గాంది కడియ ప్రజా విశేషుల న కర్పెరువందులు [కన్యక] నీ విమలవని యడిగిన
పూర్వ ప్థులొప్పారిత బోతాంజహులగు వదనంబులచే మమ్మనొత్తున తిట్టెరవఁజూ
తెప్పెను.

శ్లో. స్వామిన్న హంస వర్తిమిముగాంబరేఖ
నన్వర్తనోదగగనంబరకర్ణుతానా
నాప్రియోహం పీఠుర్దికతోవిశిష్టా
యః కేవలోస్తి పరమస్మృతివోమహస్వి.

స్వామి! నేనా ప్థురియెను నుభయములు నన్నియు జాయెత్తు గగనము
శంకర్పరూపరసగంధములు సెందెయమఁజూగిన, శక్తిరావిప్రులై కర్మత్వ
తోక్మత్వారీసన్వక్షుండై సర్వోత్తములై నిదానంబయ్యుండైన పరమశిష్టులెవ్వడు
గలదో యాతండు నేనేయేసి పలికిన విని యమ్మవార్తి హర్షశ్చరణిగ్రాతుండై నామ్మా!
నీవు సాక్షాత్పంకజుండవై జగదసగౌరవంబు నుద్వేగమార్గంబు దెంగెడింపింపి పవర
రిందితివి. సమాధి దృష్టిసంతయుంగంటి. రమ్మ రమ్మ. లోకనిధంబరమునై నీయ
బ్రణవమంత్రోపదేశముఁ గాంచెదను. మడియపాదంబులు నర్పించెను అని పలికెను.
అప్పుడు శంకతుండు యతిసంప్రదాయమును బఁపాలించు లాంఛన్యముతోఁ దానెరి
గినదాదయ్యును సవనయోపదాయులందె గోపందయిరిండు సవన బ్రణరముల సేవించె
ను. తత్సేవమన మిగుల పంతుష్టివొందును బ్రణవమంత్రోపదేశపూర్వరమగా
అతుర్వేద శీఘ్రపదనమందే గ్రమముగా,

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ
అహం బ్రహ్మాన్ని
తత్త్వమని
అయమాత్మబ్రహ్మ ?

అను నాటగు మంత్రములనేకము బ్రహ్మభావ యుపదేశముగా భావించెను. పిమ్మట శాస్త్రగౌరవమునకు వ్యాసమహర్షి హృదయశయముఁ బ్రకటింపుచు బ్రహ్మ సూత్రముల యందుఁగల సంపదాచార్యములనెల్ల నయ్యుత్తి తల్లఱుండు శంకరునకుఁ బక్కఁగాఁ దెలియఁజేసెను. వ్యాసమహర్షి వలన శ్రీశుకుండు శ్రీశుకని వలన గౌర పాచుండును, గౌరపాచుని వలన గోవిందతీర్థులను, బ్రహ్మసూత్రార్థముఁ సంప్రదాయ నీధముగాఁ దెలిసికొనెరి. శాస్త్రున గోవిందయతి యెఱుంగించిన విషయములు యథార్థము లని చెప్పుటకేమియును సందియములేదు. మఱియుఁ గోవిందతీర్థులు పాతాళమున నేగి యునుండుని వలన స్వర్గపాంచుకొనిన కర్మలు యోగములును, మంత్రములుఁ దంత్రము లును తరువ్వవ్వికలము అ శంకరాచార్యున కుపదేశములుగనింపి తత్త్వం ప్రదాయకము నెఱఁ గరతలామలకముగాఁ దెలియఁజేసెను. అనేక తమ క్కకనుక్కతపరిపాకంబునఁ గాని హిందవకర్మము గాని సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి శంకరాచార్యులు ద్రువుండు వోరె పురమొన్నతస్థానమునఁ బోయి పూజించెను. అప్పుడందఱును తామలు కొందఱుకని యాకృతి నిశేషమునుం జూచి విష్ణుయముఁ బెంతును నొంకొకఁ డిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

వరయధి—అయ్యో ! యీ జాలయతి యతిపాదముగు శాటిపటములే గవ్యయతి యెట్లుండెనో యాచరితా ?

మతంగయధి— దివసాచరాసంబువ ! తత్త్వమేమాత్మాతికముగు హిమగిరి భూపమువలె నొప్పుదుఁడండో.

వరయధి— అగమము గానుమని సంహరించి కురిరావైకముగు తవ్యగ్ధం బునయఁజాటిపటము నెదుఁచుఁ జూచిఁ కనియందే యిదిందని యూహింపుము.

మతంగయధి— మఱియుఁ తవ్య మోలిఁ దెచ్చితిని. ఇకందు భూతా శక్తియు గోపపరతాఁగ భూతిసంగముఁ. తోగల సహనమును విరివారిందినను స్వారసూక్ష్మ కారణంబులై తిష్ఠించి యు దహించుటచే నుపరశస్థనిగాఁ జెప్పఁదగి నదేకదా.

వరయధి—కఱుపారెల్ల మదంశిని దుష్కృతమేమయి కపియొప్పు నంసారివిద్యుత్తును భూతముగాఁ బాఁగించి ప్రతివక్ష మందిత మృదాంధాకంఠుర గ్రానరక్తంబుగలిగి సుహృద్ద్రువీవాపిశేషంబు వెండుచుండుటచే నితనినిఁ బరమహంస కిరమణియని చెప్పుటకేమి సందియమున్నది.

మతంగ—సంశయమేమి ? ఈ ద్విజశరూపతంభము పరమానంద స్వరూప

మగు బ్రహ్మమహాక్షరము దుఃఖాత్మకమగు జగత్తమ సేరముతో దాదాన్యులను బంధించి యుండ విడిచిపెట్టెను. అతమహంసమును నిస్పృహయముగా వర్ణింప వచ్చును.

మరల—తమంబుగ మందీకృతంబగు దృష్టిచి ప్రభవగ్రహములనుగూర్చి జేయుచు లోకభాండవృంధను నెఱంగి సుహృద్భక్తముగా యోగి హరింపుట బోధాద ముండు బ్రాతన జేయు నీయతికి శుంపారింపు నెఱవరించి గౌరవవర్ణనమగుచున్నది ముచి.

మరల—ఓహో, సూర్యునిలోఁ జోర్చికమా? తక్కుగా మన్నదిగదా. ఈ మహామహాపుండు పరమహంసయై పరశ్శక్తి ముక్తి కొరకు గోవిందయతివంద్రుని కతంబును బరమాత్ముని త్యాగించునంత సన్నియవంధంబుని నెట్టి భాండలము గలదని లెప్పుచున్నవి వోలె నీమమము సందేహించుచున్నవి చూడుము.

మరల—ఓరిక దివబాబో! యను కాశీయస్థానమును విడువకుండుట యాదాదము గావన బాంధవితియు నీ వదానల సుతృటనే యుండును. సత్యము నీ మహాత్ముని దర్శనముఁ జేయంపుచున్న చూ బుడువు మనకు మహామహానిష్ఠుడని గదా.

అగు లెప్పుకొనుచు బాహు స్పృశ్యులందరి—కంకారాద్యులు గుహకుక్రూర జంతువృక్ష కరవృక్షుని రెండునట్లవేదాగమములతో సామ్యమున్న జన్మదాగది తీగలబడసింది యాత్మధానముఁ జేసికొనియ గోవిందయతి నానాధింపుచు కర్మ భాగంబు గడుపుచుండును.

ఇంద నానాధింపుచు కర్మభాగంబులచే భూగర్భంబరాకములు మనంబు జంతులానంతయంబులు దృష్టిపాతములకు లీనిగమగజేమ గల్పారహితయని అనుట వెఱచి మొఱివ రెహితులరి తాం బాహతంకంబులు నెదంకంబాదంత నదృశ్యంబులగునారి భారతరేఁ బంతుకంబుల రేకరివరేఁడురు భావజరంబెల్ల ముండుటయు నవ్వకుఁగొప్ప కప్పకుత్పత్తిల్ల గల్గు బానిసరియంబోలి ముఱుంగే తరంగంబులతో పర్వరాషధివోగి తీరములయంబోలి యగ్రహారముల ముందివడి.

అప్పుడందరి చరణ్బంధులయి మహావార విభాదముతో నస్త్రీ బాల వృద్ధముగా గృహంబులువిడిచి యొండొరులం జరిగొనుచుఁ బాశుర్యములగు లుట్టి మరలమఱ నరణులు బుద్ధింముని భారంబు విల్లంబోగలకుఁ గన్గన్గించారి ప్రవేశ ముంబుని యతికన్దంబున గోమంగళానికల ముఁ బాశమని శిఖాసర్వై యొక్కలో త్రీ బాంధవ్యుని నెదిపి సుంపుటగా వరులెరి మహామహాపుండ్రెన గోవింద యశీంద్రుఁ డెందున్నవాడని యందున్న వానినడిగి యాగసద్భుతంబు గాని ప్రశంసన కక్కముగాని గుహయందున్నవాడని తెలిసికొని యుండునెందులకు సులభంబు పోయి భాగంబుల గేదారోయి గీరింపుచు నేకములముగా విల్ల వేరికావె.

క. గోవింద యశోర 1 తవ
శ్రేవానిరతుము మేమరిక తిన్నచును
షావివకులమెరిమిగదె
శావమెమాయోర్తివిని ప్రవాళగుణాత్మా.

సీ. అటుకలరాళ్ళ ప్రేరాకగట్టిననువు
స్వమలువరదఁ గొట్టికొనిపోయి
నుడిగుండములు పెట్టి కడిదిగుండములయ్యె
కగ్నికుండముల గేహలబిల్లి
నదలులతో సుక్రకు రాదిష్కలనినీల
దేవివానిశేషేరె రెల్లకోర
దెనురానితోర గట్టినమేదియంతతో
గోకరెల్లను నీల గూరిపరియె.

గీ. పాశరణము నైశాధుల పనుయవంగె
త్యానములువోయె శోట గుండలబులయ్యె
నరుకనీరుకొని మా య గవారములను
దారికొన్నది యా నర్మదానవంతి.

గీ. తిలుదేమంపె బ్రాకె నెడతనలు
ప్రాణముల గారికొనుడండి రనను ? యిప్పు
దీ యుప్పరననుదీసి రమింజుమయ్య
కరలుండొర్పితిమింబు మీ భరణయొగము.

గోవిందయతి యప్పుడు సమాప్తవృత్తులై తాపీకృతియ బ్యాపాం
ముదిగి యున్నవాడు గొప్పను . గుం... వారింపకయ్యును. తచ్చుప్రసాదాదులుంటె
యున్న శంకరుఁ దయ్యకర్తవృత్తిని నొలింపె యగ్రహారమునంది యుదదెంచి గుహా
ముఖమున వారిం గాంచి పురస్కరు ? ఏమిటి ముం పట్టాదున్నవారని యడిగిన
నకండు బాలండు వెనయు నేమిచేసెనగలవాడని నిరసించుచు బ్రత్యుత్తర మీయ
తిప్పిరులు నలుమూలలఁ బయపఁగొనంగి. అందుఁ గొంపను బద్ధిమంతులు శంక
రునిమాటఁ బాటింది. అత్తా ! నీవు ప్రాణుల ను నెచ్చుంకవయ్యును దేవయత్రాద
నదిశుండువలెఁ గనంబడుచున్నావవు. ఏంమా నరుమ గురిసిన ప్రకర్తవర్తనదారము
మిథెరింగియే యుండును. పర్యతగహా నులగడఁ దచ్చార మీశుక తరక పోవ

మృత్యు. అయిదుదిగము లిహోత్పత్తి. లేకరీతి వర్తమా గురియటలే భూమియంతయు
అందుయెసెనది. మేము నర్కరాసిదీ తీరవాసులము బ్రాహ్మణులము. నర్కరాసిదీ
పొంగి మా యుగవలయున్నయు ముందిననీనది. నష్టతార వృద్ధులుగా బ్రాహ్మణులు
దక్కింబుకొని యామెట్లు యెక్కితిమి వనద పెచ్చుపెరుగుచున్నది. ఇట్లేలేవెవ వరద
తీసివదో గొప్పయిండ్ల నిలువను. కొంచుడు బ్రతుకుదురు. కొన్ని సప్తములు పరిం
చును. కొంతసొమ్ము బొందును. గోవిందయెరి యార్తరాపరాయణులగుచు మా
యారి బోగొల్లనమయ్యదప యెత్తి వాగ్రయంపవర్చుతిమి. ఆ దయావృద్ధయం
తెంచును గనంబడకున్న వాడిదియే మా వృత్తాంతము. తెచ్చిన విని మందహాసము.
గావింపుడు శంకరుడు 48 కదవ నర్కమర్మరించి వాడికిచ్చిచ్చివుచా! మీరు దిండి
పడుచు. ఈ కుంధమును పేగముగా. దీసికొనిపోయి నర్కరాసిదీ వ్రేవాసలున
పడువుడు. మీయారి వాయుదని తెచ్చి యది పాటిచెప్పు. అప్పుడే వాచామటమను
దీసికొనిపోయి నర్కరాసిదీ పడిరినంత—

క. బురుగుదయను దప్పదుతో

గతగత సిర్లెల్లరాచి గదవ రుదయగ
స్థుడుమున్ను చార్చిగోలివ
దరిమి నక్కరవ శేతర కడవున్నదియో.

ఆ. కడముక్కగోలు గదవను పొడమన

బురుగుదయను గదిరినెల్ల
దర్శిగుణ ములింత రగులెట్టి నది
మనకగాయనె యగస్థుడవుతు.

ఆ. అవముతో నట్లు గదవ సిర్లెల్లరాచి

గదిరినెల్లమున్ను వెప్పటి కరణబెమ్మ
తెదర కిండును వాకిండు తెల్ల లేలు
మంచునకునైన లేదెందు విందువోకది.

మహారామామాలో నదేక సింహ విరంతుగుటయు. ఎరుగివురుడు నవ్వెడు
మెనెల్లరా కంకడుని సుతనకియకముగా. గోనియాడును మితిలేని సంతసముతో
దమరిను నెంపులకుంబోయిరి. గోవిందయతియు సమాధిమంది లచ్చి ఈ పృథ్వి
మంతయు విని, యోహో! యాశండు మోగసిద్ధుండయ్యె. నీసిదశీయం బీదియును
లేదని సంతసించెను. అశండు మరియెకవాడు శంకరుఁడారి, ఎల్లూ! కందర! అచ్చి
ద్యావరణమునుబాసి జ్ఞానంబునం బ్రకాశిల్లు వరక త్వమవరెనే మెఱుగున్నట్లు కరదృశు
వుడే గగనమెంత నిర్మలముగా వెన్నడియో చూరితివా? మదియు వారిచలులు
దివసుమిపాలించుటకు తీవలంబుల లోకంబులకుఁ దృప్తిఁజేసి రేడిత్యా. శంకర విదధి
గగనగృహమెంచుటకి సమ్మతించిన యెటులవలె మరీసమీకరితే! క్రమమునను నిధి

జ్ఞానంబే నీ తార్కిక తినములను గడిపి మహాత్ములీ కరత్యమయలమున బాదరములను అగలముఁ బుత్రితము సేయుచు సుంరరింతును. కావున నీ విప్రుడు కాశీష్టమున కరు గును అందు వేదబోధకమగు త్రక్తిపద్ధతి వివరింపుమని పరిశి చెప్పెయ్యి నిట్లనియె.

తార్కి యొకప్పుడు హిమగిరియం ద్రిమహాముని సత్కీయాగము గావించెను. కలా లోకనాథుడై త్రిలోకములంగల తామరంబోదకీ విద్యేసే వేదకావ్య పురాణగోమంతోఁ గాంక్షేము గావించుచుండిరి. అమ్మన సతామండలమున రెండవ పుండరీకతప్తండువోలె నొప్పును వ్యాసకృత్కూటలోకనా యుపనిషత్తుల కర్తవ్యతెప్పించుచు విని వినుచుండునఁ జేతుఁజోడించి యాటించిని. మహాత్మా! నీవు బాలుగు వేదములను విరచించితివి. తారకంబు రచించితివి. యోగకావ్యముఁ జెప్పితివి. బ్రహ్మ సూత్రములు నిర్మించితివి. లోకమునకు మంచి యుపకారంబు గావించితివి. కాని యా సూత్రముఁకుఁ గొందరువిప్రు లి పన్నులు తమనమ మతానుసారముగా వివరీతార్థములం గల్పించుచున్నారట కావున నీయ సూత్రంబులను నిష్కర్మార్థంబు నెట్లెఱుఁగు నటుల తావ్యంబు రచియింపు మిదిమే నా ప్రార్థనయని పలికిన విని యమ్మహాత్ముండు నవ్వుచు నిట్లనియె. సూరినకీజ్య! పూర్వ మొకప్పుడు కైలాశమండి విషయమే వెలుపు యను బ్రస్తావించిరి. వినుము. ముందు నాయంకరాదు నీకు శిష్యుండు కాగలడు. ఆ సర్వజ్ఞునిచే నరీమంత్రికంబుకు కుంజము నర్కరానరీ ప్రవాహోదక మంశయ్యుఁ డ్రుదిలోఁ బావముఁ జేయఁగలడు. అదియే నీకు గుఱుము. ॥ ౧౦౩౪ శీలరుండే దుర్వ కంబుననెల్ల బండించును మరీయ బ్రహ్మ సూత్రములకు యర్థార్థముగా త్యాగముఁ జేయఁ గలఁడు. తస్మింబున నీ కిద్దియ లోకంబు నెల్ల వ్యాపించును. ఇదియే శ్రీరాసంబునందేలివ విషయమని యెప్పు యా వ్యాసమహర్షి యింజెనింపొయెను. శంకరా! అమ్మహర్షి యెరింగించిన విషయంబులన్నియు నీ యందు గనంబుతురున్నవి. నీవు నరీవీరముఁడవు. తర్వజ్ఞానంబున విష్ణుఁ డొరిన వాడెందును లేడు. కావున నజ్ఞానం బునకు గొట్టకొను లోకము నుద్ధరింపఁ క్రయత్నింపుము. కాకి కరిగి యందు సూత్ర తావ్యము రచింబుము. ఇది దేవ సమ్మతము. అని పరిశి సర్వలంకగు దృష్టి ప్రదాక ముండఁ బుత్రితముఁజేయ నాడు వోరి శంకరాచార్యుం డారెను.

అప్పుడు శంకరుండు తత్పాదమ శ్రీహానంబులకు సమన్వరింపుయఁ దదన్వజ్జి కొవి యెట్టఁగి గదలి కతిపయ ప్రయాణంబులఁ గాశీష్టముననుకొని యెను. అందు గంగానది గృతామగాహంతై విక్యనాడు నర్పించి యప్పుపూర్తం గొలిరి పలుకఁబెరవాడుల సేవింది మరీయంబుల రీర్థంబులనెల్ల మోక్షరక్షింకొల్లాపి సప్తావ్యం గాంక్షేము జేయుచు గొన్ని తినయలు కాశీష్టమున వనింబెను.

సనండుని ప్రహేళిక

అట్లు కలకరాధ్యక్షుండు కాశీపురమున వసియించి యొప్పు సమయమున నాకానాదక ప్రేతకుమారుండు బ్రహ్మచారి బ్రహ్మశిష్యుండు దేవలం బ్రాకాశంబు బహుప్రశంసలంబు బరితపించి వేదశాస్త్రము నాకానాదాపవైతం గదిగి చూచుచారి కప్పురపు గణపకశియును భువనరథంబున పంపార ననుబ్రహ్మను గురువార్యా నారా సహాయుండు దాట నిక్కయించి మ్రోగ్యబుద్ధికో వద్ది కలకతుని పాదంబులంబి నమస్కరించెను అప్పుడప్పుచోక్షుండకలక దేవతలి నీ వ్యవధివక నీ నివాసమెక్కట నేమిదిక్కు వద్దితిని ? నీ వృత్తాంతం బెఱింగింపుము. యిదిగవ నన్యభూతముల తీర్చి నియె. అదాహు ! నేను బ్రాహ్మణుడను. కావేరీనదీ విరాజితమగు చోకదేశము నుదయ నివాసము సుహృదులదర్శించు సుతుకకతో నిట్లు వెలలి తిగితిరిగి యిర్పటిక వద్ది తిని. సుతూర్వపు షణ్ణ పరిపాకంబున నిమ్మల గనుగొంటి మహాత్మా సంసారము ద్రవంబున మునిగిన అమలు మధురీంపగంజులము గర్భిణిదేవిని నీ వృత్తాంతమాలించి నిష్కాళముల వద్దితిని. అప్పుడే యుర కంగములగు సహాంగములె నమ్ము వికిం ప్తము మధుల తోషణులు నిదారించవలయు పితృనష్టభవి నమ్ము వికరితి మేని నమ్ము నిరవధిక కృపారతి మని యొక్కరు సుఖియింతును ! నీవు దీనదయాకుండ మైనచో గాదుజ్ఞుంబున నమ్ము కకించకమానవు. మనుష్యుంబున పక్షిందిన మేమనునే యొక్కరుగా గొనియోడుతును. నా మానసంబు కవలయ సారస్వత సుధాసాగర అంబులంబు గ్రీడింప సుతుకకత్తముఁ బెండుదున్నది. అహ ! కవల ! ప్రవృత్తి యందు క్రద్దగం గుద్దాక్షైకవేద సూక్త్యంబ్ర వైరందరాది బృందారక పురగళంబు లగు తిమ్మలోకంబులం దతి నిరంబులు గారంబులుచుచుగా ! తాపకవాక్యమృతంబు ప్రతిష్ఠింబులంబు గ్రీణిదూడు వివరుతులంబు పవనలే పం నలంబుగాఁ దిలం బును. రంభామనసన పరంభాగంబోజ్యులంబు సరంబులోక పుణ్యం బగత్తులంబు శెంచును. విరివిడి పదంబుల సూక్త్యంబు పరిపాకంబు.

అయ్యారే! పూర్వకర్తనమమనీ మహంబలం సంసార సాగరమంద
బుడ, సర్వాధిపతీకలయినానాం తావకరణేనా నిమగ్నం బల మమక మమమూ
స కిఁ జెందియున్నది. దేవా! నేను సంసారబంధామయ విమర్శి కారకు నిష్కాశ్ర
యోడయింది. ఈ తత్వలు బాధలు కుదరాయించి పెద్దొకప్పు నీవని యెల్లయం బ్రహ్మ
తున్నాడు. నన్ను రక్షింపుమని వేడుక సేయిం. కంకరాద్యు లతని మాటలు విని
సంతసించుచు వాని భక్తి విశ్వాసములు తెచ్చుకొని యెవనాడు యథాశాస్త్రముగా
బ్రహ్మ బాధమతని కుమరేశ్వరి సన్మాన విధింపెడు. అరణి కంకరాదాద్యుల ప్రభు
త్వముదని వాడుకతదసిన పనందమడు, తరువార వానపందమదే పద్మ సంసారసాగ
రంబన ముసంగకుంక సుద్ధింపుమని ప్రార్థింపంబి వాడుదేవాది క్షిప్రం దురీ

యాశ్రమ మను వోక వెక్కిరించి కృపాచననోకాడంద సహాయమున దరింజేర్చుటయుఁ గ్రమమున నతని వారుక నడుచునది వ్యాపించితిమి నురియు నాయువిముక్త క్షేత్ర వాసులగు జనులాయతి పతి వాఁగిరించి వ్రజమార్గమున నడుచుచున్నను దేనుమర్థిని పొరువగు భట్టు నియమించుకొనిరి.

విశ్వేశ్వర దర్శనము

మరియొకనాఁడు తిరుతి నికరణంబు భరతగుండువోలిఁ బ్రహాసన సంకాసంబుఁ బాఠికాకంబు కంకరచుతి పిట్టమధ్యాహ్నమునపాఠశోదన శోధనాగ్నింకోరె దత్తవరాంకశిలఁ బెన్పులింగకాక్షరంఁ గ్రుక్కుచుండఁ జందదాసుండు బ్రహ్మాండకరంద మను మంగంము పొదిసేవ వోవకతో గింగానదికి నాహ్నిక కృత్యముల నిర్వర్తించ జరుగుదు ముంతర :—

సీ. వాల్మీకీయుఁ గంకమఁ జిక్కఁపు రాళ్ళ
ఁగిరించి ముడిచి లేతమధఁపింది

మెలికోలు మెల్లఁబాటుఁ గలిపి కూర్చినదీ
గోదముంగిటను వెంగులపడిన్
కలిరాంగకమంబందఁ గలయఁబాసిన సురా
రసము భాగవదర్థ దోహఁ గ్రమ్మ
లింజనిపుల తంగి పింకగా నెరుపెక్కు
కరకురూపులు లేయంకరముగాఁగ.

గీ. వాడుదీ పానమత్తర హైఁ దూరి
వడుచు లేచుచు పవ్వరఁ బాకికొనుచు
పింతమాటల జనుల నమృతంచురొక్క
మూలదెయ్యయ్యె నమ్మతి మోకపుడు.

దానిగాక కేవలించుకొనుచు కంఠవాదాహ్నింబు.

క. ఓరీ రందాబంధా
సారాదారపాక సంపన్నులహా
పాదులము మమ్మెరుంగవో
దురమగాఁ గొమ్మ ఁదియ రోషముననమ్మా.

ఆ మాటలు విని యామాఁగదలె నిలువించి కడు నెరుపెక్కియున్న కన్నులెత్తి చూచుచు ఓహో! సీ యాదారంబుమాడఁ గొప్పవాడవువలెఁ గనంబుడు ఘంటపి. మాటలు పెఱచితఁబుగాఁ రోచుచున్నవేమి? నన్నేమిటికి మారమగాఁ

బొమ్మంటి. సత్యజ్ఞానాచంద సక్రూపణగు బ్రహ్మతత్వము సర్వాంతర్యామియై యుండెనని ప్రతిజ్ఞగలవాడు మౌనమైయుండ నిశీధేయుని యేమిటిగ గణగదల యను, నీవు నిగమాంతరాలు జూచియెన్నఁతో నిట్లునవని తలచెదను. దంతక మండవులంబుల్ని శాపాయాంబరములు మేము బొంపుఁజెంద యితి వేషంబుదరించి కొందరు జ్ఞానగోందరహితులయ్యఁ బ్రేరణాత్మకులవై గృహస్తుల పరినిష్ఠులందురు గదా !

విద్యాంకురా ? నీవు దూరముగా దేహమును బొమ్మంటిచా యెప్పుడు దేహమునందెవని యన్నుచుయనుగు నీ దేహమునకును నా దేహమునకును భేదమేమి యున్నది? దేహమందెవని ప్రత్యేగాగ్నుతు మనుపే భేదము లేదుగదా ఏడు బ్రాహ్మణుం డనియు ఏడు శక్యమండనియు నీవు ప్రత్యేగాగ్నుయందు భేదవిచారము లేదు గలదాయెను. సూర్యునియందు గంగయందను సుభయందునుగూడ ప్రతివలించరా ? అతిపిల్లలంబు బ్రాహ్మణశరీరమునకును, సతిపాపియందగు రంబాలు శరీరమున కును భేదములేరా ? దానంతేని దూరముగా బొమ్మంటిని వరికెనేని యివివర్తా ? వినునా, అతింత్యుండు సవ్యతుండు సమంతండు మహిమాయందగు పురాణపురుషుండు సర్వశరీరమయందు సూత్రముపగిది ముడుగు యెనింగియు నిట్లుగల యనుచిరంబు. తరికరాంత విలోమగు నీ కళింకమన నహంభావము నీశేటిగ గణగదలయును. ను జ్ఞానార్థరక్తముగ విద్యుదు సత్కరణమిందు నీ కళింకపుష్పగోళేర్చు గదిగిని దేని ? అన్నన్నా ? మహామాయావియగు పరమశ్వరుడు యుగరూపంబును మహా త్యుట్పసైతము మునుంగుచుండును గదాదను పరిః సూరములము. నానిమలు బాలించి యెత్తుదాద పరితుండగు శంకరుండు మన్మథుని పూజించుచు యున్నది నిట్లనియె.

దేహార్పిత్రమా ? నీవు పరినిష్ఠులయల మదాభిమానము అక్కవేరవగు నీ చాత్మకులంటి నీయందు జంతాభిమాని పడిరిని. లోకంబు గలద దుపనిష్ట దర్శనంబు శ్రవణములే దెలిసికొన చున్నావు. కొందరు తిలంబులందు మనసును తేలు చున్నారె. మరికొందరు నివిద్యానననఁ జేయుచున్నారె. వాని వివర్తనము నిట్లునందు గది భేదభావమును విడరెజున్నారె.

నివ్వని నెంపుడు జగంబంతయు నాత్మవ్యరూపమున బోచునో యెట్టి వాడు ద్విజాం తెనును శక్యమందులెను పందనియుదని నా వ్యధమైన నిశ్చయము. బ్రహ్మ విష్ణు శివాయుండులే చైతన్యంబు స్ఫురింపుచున్నదియో యదియే పరమక తింబాయుండును బ్రాణించుచున్నది. అదియే నేను. అంతఃన్న దృక్యము మరి యొకటి లేదని సంతకము నెవ్వని మనంబున బోచుచుండునో వాడు రంబాలుంజె నను నాకు గురువగుగాక. పెక్కుదేని ? ఈ లోకంబున విషయానుభవ శాంబున విషయదర్శకములతోడ యెద్దిగంటి సర్వోపారామ్యముగ నాతరియె మేను.

కదవ్వుతి రిక్కమిందుకయు లేదని యెవ్వని మనమున ద్వర్త విశ్వయము గలిగి యుండునో వాడెదికా తెలుసు నాకు గుఱువునుమీ నిన్ను దేహాభిమానమున దూరముగా బొమ్మనలేదు. అక్కజీహ్వలేకను బొమ్మనలేదు. తరుళయకారాత్వాన్ని ధ్యానవే నట్లంటివి. నీవు నే వెప్పున యుద్ధివాదవైవదో నాకు గుఱుంకవే యని వరానుచున్న నను యుంబున.

నీ. సుమనసరంగిణీ కమనీయ జలంతో
నాగరాట్టు విభూషణములతోర
స్కదికన్యాచంద దర్శ రేహముతోర
మృదుహాసంతిక చంద్రికలతోర
మద్యత్కరింద రక్కోత్తరయముతోర
మహానిష్ఠార్థ శిరశుతోర
భవక ప్రభా రగస్థిగిక గాతములతో
సర్వారసార్థ హస్తములతోర.

గీ. విమల గోరాజ వాహనోత్తమవలతోర
బ్రతుదగణ సేవితాంఘ్రి పద్మమెడతోర
విశ్వనాథులక, మాతంగు చిరమువిరిది
కంకరాచార్యవేదకు సాక్షాత్కరింకె

జట్లు పవ్యవంశైః యాజగద్రమణింగాంరి కంకరుండు ప్రేమ భుం
రింక భయభక్తి : సయ పవ్యయ సుగ్రదమికలక హ్నయములై సాప్తాంగ నమస్కృ
తులుగావింపి మునుక రిరవం లులై యిట్ల పనుమలింకెను.

గీ. దేహదృష్టిచే దృక్కురసనానుల చీ
వాత్సర్యదృష్టిచే ర్వరంసనంబి
వాత్సర్యదృష్టిచే న్నతి నీమ నేను
లేవ | యదియెహమ చ్చరమరలంబు.

నీ. శాస్త్రమెంతగను నమంబుమగుగాన. శ్రీ
గురుకృపాగరిమ దేహారమున్న
రదువడమిడికి నెంతంగవట్టియారాత్మ
కరుణగల్గినను జక్కగనుచిర
మదయింపగా శేషుకుండిన ఫలమిది
కలిగిండులతోరాని గరిమవియము

నడువను వరకర్తవ్య నిరకర్తవ్యము ఎహింప
వలయు గావున వట్టి పరమకర్తవ్య.

గీ. బలిక సుఖావమునకు నారంభముదవు
పడుక చాడ్యంకకున్నుడ పురుషురత్వ
ఖనివి యన్నదలిస్సుక మనవము ప్ర
భావుడవు నీవు నీతిదే వందనం.

వ. అనియుట్లు గంభీరవాగ్దంతనందే నానందకావ్య హృత్కరోరసుండై విను
లిండు యశివలింగాంధి జగత్పతి కృపారసంబు లొలుకు పలుకుల నిటనియు. వత్స !
కంఠర నీకపోదవనైశికర్తవ్యము వరీక్షణముటకై యుట్టుచచ్చితి. నీ యిద్వైత బుద్ధి
మెప్పువచ్చినది. వ్యాసుండుచోదె నీవును మనమగ్రహపాంతువచ్చితివి. అట్లాద
దాయముండు వేదంబుల విదవంధి యందు సమంజెకముగా క్షితుండై బ్రహ్మసూత్ర
ముం రచించెను. కాకాదిసాంఖ్య పాతంజల ప్రశ్నోతులగు మనంబులందు జక్కగా
జలదీంక్షబడినవి.

కలిదోషంబున గలందరు మూఢమనులు. తమ్ములసంకతులకు గట్టిక
కావ్యంబుల వికవించి. అవియు బ్రాశ్చ్యుదే నిరసంపలునెను. 'వత్స సకమంబూర్త
ముం జక్కగా వెలిగిన ధన్యుడవు. గోపించునెలం దులనె. వరకర్తవ్యంబున
సంగ్రహించిన ప్రోక్షపు అస్తిందేం భగింపిస్తువావవు. రాక్షసు సేకమాద్యుపరము
లగు యుక్తి ప్రయుస్తుండే దుర్మణంబుం బులించెను. మూర్ఖులగునె. తమంబున
నీ రసించినకావ్యంబు సవర్తంబు పుకంబుగాని అంబాలి సంగో బుదే సర్వసంపన్న
బ్రహ్మ సత్యంబు సెరము పూర్వకంబునను ముని విభావంబు సెరంబు
కావ్యర వలాకర మందవముకాని మందరమంబుల బ్రంధంబుగా గడం బుదోగించి
యద్వైతమకావలంబులుగావించువు. హయాత్మాంక పద్ధి నేమింతులగు బ్రాతీ క్తముల
లరక కర్తవ్యదే బలిపాలివసంపండునెలవి విస్మయ పన్న గిరినికొండువుం యన్నగ్రహ
హృత్కర్తముగా నెలిగించి వ్యవభతులంగుండు సోమములతో గూడ సందర్శనము
నొందెను. కంఠరయశివంబుండు సతి ఎస్మికస్యాంకుడై యా వత్సాంకమునే
భ్యానించుకొనుచు నంతివాని సుకతికోడ గంగానదీకింజని స్నానాది నికర్తవ్యమగుం
దీర్చుకొని యా వసంబుతో సనంబున నితో నిట్లనెను. వత్సా ! సనందన ! సవకస
కుందనాది వందన రరణాకవంబుడగు నిండుమోళియు సూక్రకావ్యము రచించుంపు
మని స్వయముగా నానతిచ్చెను. వ్యాసభట్టారకు నధివాషయు నల్లియంన్నదనినెందే.
గురువాసతిమును పై పేరేపించుచున్నది. కావున నికకావ్యయు రచింపవలయు. అందు
లగు బుధికారణము కడు లెవిరమైనది. అది యేకాంక ప్రదేశము. అందలి మహాచులి
కార్కంబునను నహాయ్యము సేయుదురని పలుకుచు కుభముహార్తంబున కిన్యంక

బయలుపెడలి యుక్తాభిముఖులై యొకచో నత్కుష్టమై యొకచో నతిశరలమై యొక రోష్ణకన్ఠమై యొకచో నుత్కుంటకమై మూర్ఖలితలమై నొప్పుచున్న మార్గమున నవతుడు నవ్యయందు న్నకియందునగు పక్షమాత్మ న్యరూపుడు తానయ్యును లోక రీతి ననుసరించి పొందులతోఁ గూడ నతము వలంబులందిగుడు నీకు ద్రావునుఁ గూర్చుందుడుఁ బండుకొనుడు నత్కిప్రయానమును గదివయ ప్రయాణముల బదరితా దత్తమున కరిగెను.

అందు గంగా ప్రవాహాశీర వరంభరోద్భూతములగు వాకపోకలంబులై గమనాయనంబుఁ జాయఁజేసిన కంఠయందు శిష్యవర్గంబుతోఁ గూర నందలి ముని బృందములదేశ నర్పితులై తర్లొప్పి పశేషంబులఁ గొన్ని దినంబులఁ గడ పెను.

తావ్య ప్రచారము

శ్రీ శంకరాచార్యశిష్యుండా బరదీపసంబులఁ బండ్రించెనవ యేల నమాది నిష్ఠులగు బ్రహ్మణ్యమలతోఁగూడ అబుమా తువన దర్శయలు విమర్శించి వత్సాప్తుల జేరిన నప్రధానపులచెరను, విషయ పరికముజేరను, అంశాకరణ రక్షవ్యయము జేరను, అభివ్యక్తనుగు కరిరకర్త మితంఁగుచుటై తస్యంబై మధురంబై గంభీరార్థ యుక్తంబై యొప్పునట్లు సూక్తరావ్యము రచించెను.

గీ. కరగకరంబగు మనసిక కాదువోరి
మేటి యద్వైతకర్తవ్యంబుఁ దేటపరది
నిరసితాత్మానమై మహాచారకనాప్తి
శంకరాచార్యసూక్త తావ్యంబుడనరె.

మఱియు నందయ్యుత్పిదంఢుండు బ్రహ్మవిద్యాప్రతిపాదకంబులగు నీవ శేష, కర, ప్రశ్న, మండక, మండూక్య, తైత్తిరీ, యోగరేయి, తాండోగ్య, బృహ దారణ్యాద్యుపనిషత్తులను మహాభారత సారథూరణులగు గీతలనును నిరవధ్యము లైన తావ్యంబుల రచించెను. వానినేకరా శ్రేష్ఠాన తయమన వాడుదును. పిమ్మట భార తమునకు ననవ్యుత్పాదియమను వ్యాఖ్య రచించెను. తరువాత నుపదేశసహస్రనిశా గ్రంథ ముల ననుభాషకముల రచించి పిర్వజ్ఞున గీయఁజూడెనై పరమార్థోపదేశంబున లోకోప కారంబు గావించెను. శంకరుండును దీనిగడుండుడయింది ప్రకాశింపుచుండఁగతుమతి ప్రవేశింబులగు వ్యాఖ్యాంధకారంబులు దుర్వారివంబు ప్రవేశోఁ గూడ వాశనము నొందినవి, శంకరుండగు తావ్యములరచించి తన శిష్యులతోఁ బాఠములఁ జెప్పి తదర్థ ముల నెల్ల జక్కగా బోధించెను. నిరవమాన భక్తి విశ్వాస సమందిత చిత్తుండగు

పద్య—అగు. కంఠరాచ్యుని తాన్వ్యపత సజ్జనహృదయాజ్ఞములు బ్రహ్మశిష్యులును దమస్వమందయించు వివశింపులు బ్రహ్మచారి మోక్షములు తోకకు నొందించు బ్రహ్మశిష్యులమృతిగదా ?

వామ—గంగా ప్రవాహము వర్షానాకుని పాదమునం బుట్టి సేవించిన వారని ముందుడున్నది. సూత్రరాచ్యు ప్రవాహము కంఠుని వక్త్రమునం బొకమి సేవించిన వారిం దెచ్చుచున్నది అది యంత కన్న నెక్కుడుకాదా ?

పద్య—వాస్తవహృద్ధి సూత్రరచితములగు వ్యాఖ్యలన్న మూలికం నన్ను దెచ్చిన సర్వరాధనుఁ బదయమించెన బదులు చిరకాలము గొనలేకపోయిరి. ఇప్పుడి యుత్తిరి పంప నట్లుపి. బిరచి రక్షాత్మకరన్న మూలికలే బిందితులు పెందితు లగు చున్నారు. వ్యాసులమను గృతాంతంవల్లె. అహా ? కంఠరగురుని యోదాధ్య మెంత యాశ్చర్యకర మైవరో రూచితా ?

వామ—అగు. అగు. దెన్నగా వర్ణించెను ! మణియు వేదబాహ్యులదే చిర్యా వ్యక్తిమని చూచుచుగాఁ ద్రోయఁగి వట్టుపరాకాదులదే గర్వవియోజ్యాదగు పునసునిం బిరచించుచుగను పీడింపఁగి పరాకవందనం జేపూనై మాయకాదులదే మృత్యుమూఁ గేళము నొందింకఁగింక యుపనిషత్తే మన కంఠరగురుని కరణఃబొర్చి తరహానందమును నొందుచున్నది. అరసితివా ?

పద్య—అదెల్లపుటంకగు పరమపుత్రమనిఁ బంపుటై బొడ్డుంకు రచ ములగాఁ గజాదుం దదమవర్చి యుత్కరాధము గణగఁ జేసి యా పెరపుట పెను. పిమ్మట వట్టుపాదించు పీఠపరమవమానకు మాత్రము మార్గముఁ జూపెను. రచువాక సాంఖ్యులు దుఃఖమును లోకొద్దరి. పారంజులు ప్రాచారణంబున నకనిఁ బాన్యాత్మమం గణగఁజేసిరి. ఇటు పెక్కుచిట్టులఁగి పరమపుత్రమనిఁ గరుణదే మన కంఠరగురుండు పరేక్షిగాఁజేసి యానందముఁ గలుగఁజేసెను.

అని బ్రహ్మసూత్రరాచ్యమును వెనుకఁ తరంగుల స్తోత్రములు సేయుచు వాకు నిష్క్రమించిరి.

వాస్తవ న ద ర్శ న ము

మరియొకవాడు కంఠరయతిరంగుడందు గంగాకటి సమీపంబునం గూరు యుండి సూత్రరాచ్యము కిమ్మంగుం బాకముఁ బెప్పుడఁ దరీయకంకల కుత్తరంబులు సెప్పుచుండఁ గుకపకాంబుగులయు నంపి స్నానిముఁ జేయటలై లేచు బ్రయత్నించు గున్న సమయంబున నొక పుట్టుతాహ్మజుం దచ్చొడికి చర్చి దండంబాతగాఁబాచి కలరాదిమృతంబై విగ్రహంబి అయ్యో! నివేద్యంకవు? కిమ్మం నేమి దరచింపుచుంటి పని యుతిగో. అప్పుడు కిమ్మగా తాహ్మజునితో చాట్కా! ఈయన మా మాదార్యుండు.

సమస్తోపపత్తికర్తృత్వంబున యా శంకరాచార్యుని ప్రభావము మీకు వినియే యందురు. దూరీకృతభేదముగా విమృశయరావ్యుండు బ్రహ్మసూత్రముండు భాష్యముఁజేసి యది హకుఁ లాకముఁ జెప్పవచ్చుననుచు అని చెప్పెడి.

ఆ మాటలువిని యా వృద్ధ బ్రాహ్మణుండు ఏమేమి! మీ గురుండు సూత్ర భాష్యమునే రచించెనా! అయ్యో! నీ సందేహము! లాభురే! ఎట్టి మాటనించిన! కళిరే! ఎట్ల పండితునిం గనుఁగొందెను! ఆహా! నేఁడెంత మదిమము. అని పెక్కు తెరంగులు విస్మయముచిహ్నులందు కలవరుచుతో, స్వామి! మీరు సూత్రభాష్యమును రచించితిరని మీ శిష్యులు చెప్పవచ్చుననుచు మీ వశాపరావంతు లందఱుపామాన్యములని కొనియాడఁ దగినదే! ఏదీ! ఒకసూత్రమును, అదియే యర్థమును విస్మయము! మీ సామర్థ్యమెట్టిదో విని యెవరంగాక యురే యుడిగిన శంకరబిడ్డనియే. అయ్యో! నేను సూత్రాధ్యయనం చేర్చునా వెరిగినాఁడనని చెప్పుకొనరాదు. సూత్రాధ్యయనము గురువులగా వెరిచి సమస్యఁ గలపుడు నాచేరిరిగినంత చక్కఁజిందెన నీ సూత్రమున కర్థముఁ జెప్పవలయునొ తమరే నాగుచ్చును. అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణుండు, యశీంద్రా! మీ మాటలకు నంజనంబిరిచిరి. వినుము. మూడవ యధ్యాయముతో మొదటి సూత్రము.

సూ॥ తదంతర ప్రతిపక్షైరంతరి సంపద్యతే | హస్తానిరూపణాభ్యాం.

ఈసూత్రమునకు భాష్యములోనిది యర్థము శాసితో మార్పఁ జేయుట. అని యతుగుగియు శంకరుండు తదంతర ప్రతిపక్షైరంతరి సంపద్యతే | హస్తానిరూపణాభ్యాం. అని పదవలగముజేసి తేవుండు ౪౪ ఏములను యుచ్చి. యిహిహివంశ అనగా మరలనుయమున కదంతర ప్రతిపక్షైరంతర సలక్షణములను సందర్శించి సంపద్యతే దేహానిరూపణాభ్యాం భూతసూక్ష్మములతోఁ గూడికొని రంపితి చిహ్న చిహ్నము. హస్తానిరూపణాభ్యాం ఈ యర్థము లాంతరికతీతుండుగల గోతమ జ్ఞానిమయిక్కు హస్తానిరూపణాభ్యాం ప్రత్యాకమగుచున్నది.

హస్తానిరూపణాభ్యాం సంపద్యతే హస్తానిరూపణాభ్యాం

తీ తరము—పురుషవచనో తరంతి.

అలాగము, సేనుము, భూమి, పురుషుండు, స్త్రీ, వీని నైదగులుగా సేయా వించి ఈ యెన్నులయందు అమ అమా శబ్ద చంద్రుండు వర్తము అన్నము రేకెన్ను. వీని నైదిందిని సామాన్యముగా సేయావించి ఈయామాకుల నాయెన్నులయందు హస్తము సేయా వేమగును! అని గోతముండు హస్తవేయూ జెచ్చి పురుషవచనో తరంతి. పురుషుడని విచియముచున్నారు. అని యే తరముజెప్పెను. అనగా తీవుడు. దేహంతరప్రతిపక్షితే దేహమునకు వితనములైన భూతసూక్ష్మములతోఁ గూడికొని తొలక నాకముతో శ్రద్ధాభూపముఁజేసి (అనగా వివేకానుసారముగానము) రంధ్ర కిరణములార్పణ మేమనునందుం బ్రవేశించి వర్తమాపముగా భూమికివచ్చి అన్న

దుఃఖముగా బయలుపడి యందు బడించి లేకోరువముగా స్త్రీగర్భములోఁజేరి పురుషుఁ డగుచున్నాడు. ఈయదమునే సూత్రజ్ఞులు నాసిరని శ్రీశంకరాచార్యులు చెప్పగా విని వచ్చుచు నావర్త తాత్పర్యము క్షిప్రోహా! నీ రావ్యము రాం బాగున్నది ఇది యెక్కడి యదము; ఎక్కడికల్పన యిది! యిది! అని యాశ్చర్యపడుచు దేహాంతర ప్రవేశియందుఁ గర్మవశంబున వృత్తివాతము. వ్యాపారగు నిండ్రియములకు నార్యకుఁ గూడ గలుగుచున్నది! కేవలము అక్కడే కలుగుచున్నది? ఇండియములు దేహము వలననే క్రొత్తవియోకదా! అక్కడక్కడ బోగస్థావసులు బుద్ధింపరుదున్నట్లు. లేక మనస్సునైన చెప్పికొనవచ్చును అదియట్లుక వియక యొకతము నుండి మదియొక బెలునకొదిలొప్పునను జీవుడు ఒకదేహమును విడిచి మరొక దేహమున జొరబొప్పునా ఏమి? దేహాంతర ప్రవేశియందు నిండియుండు జీవునితో, బోవునపుట కృత్రిమ ద్రుము వినుము.

క్రమ యలాన్యపుచ్చవస్య మృతస్యాగ్నిం వాగప్యేతివాతం

ప్రాణకృతువాదిత్యం మనశ్చంద్రమసంధికోర్పరమతి

మృతివాదిన వురుషుని యొక్క వాక్కు అగ్ని ప్రాణములు వాయువును తమగుట్టు నూర్చుని మనస్సు చం దుచి కోరములు దిస్కంబులుదును. అని కప్పరి చెప్పుచున్నది అది జీవునితో చెల్లెపోవును అదియునుంజగ పీఠు చెప్పినలాడి ప్రతి యండుగం పంచమ్యామాహంతావాః పుష్యవచసో దవంతి యని నిర్ధారణ జేయుటకు వీలులేదు. ప్రథమాగ్నియందు సంతాపించి పరికల్పనము అనుమంతుము. ద్వారోక ప్రముఖములగు పంచాగ్నులు క్రమంబున క్రద్ధాదియాపములగు నాహాకులకు వారార ముగాఁ బరి కల్పించఁబడినవి. ప్రథమాగ్నిః క్రద్ధసర్పముః క్రద్ధమనిడిరి మృతసర్పముగు నుదకమును తెచ్చుట మీ పాపానము గాని నేతాదికాడి మతియు జీవుడు భూత నూత్నములతోఁగూడికొని పోవుననుట మీ కత్తిరము. కాత్మసమృద్ధము కావని వాదించుటకు శంకరోక్తమును నూతువిదముల బండించెను

అప్పుడు శంకరులు చిదవగవ్యమైగంబునకు సకలై మెదయు అయ్యా! తామఁడవ్వనిందిన ఏవయంబులు సాంఖ్యబోధ నైశేషిక దిగంబయంబొక్క కల్పనలు గాని వేదనమ్మకములు గావు చెందు. తేవంబు లన్న ప్రతి వచనములలోని యప్పుట్ల ప్రయోగముపలన నొక్క యంతకములోనే కూడికొనొప్పుచున్నాడని చెప్పరాదు అది కంపియించుటలే నట్లు ప్రయోగింపబడినది. తేవంబు తదకము లతోఁబూడిన దేహారంభముగాని నాకున్నను నితరభూతాత్మలేక సుదకము లెక్కువగా నుండుటలేక వస్తువులు ప్రయోగింపబడినవి. అప్పుట్ల ప్రయోగము వలన దేహాదియ లగు భూతనూత్నముల నైదిందొయొక్క యుపపాదనము గలుగుచున్నది

మరియు దేహాంతర ప్రవేశియందుఁ బ్రాణమంబొక్క గతి క్షతి రనిరియొన్నది.

శ్రీ. తమస్మాద్యంతరం ప్రాజోపక్త్యామతి

ప్రాణము ప్రాణమంతం సర్వేపాణా ఆనుక్త్యామతి.

శివుండు దేవమును విడిచిపోవునప్పుడు వాని మనుష్యుని ప్రాణము పోవును. ఆ ప్రాణము ననువరించి యితర ప్రాణములు పోవును. అట్లేయదులేక ప్రాణములయొక్క గమన మనువరించును. కావున తదాశ్రయములగు భూతసూక్ష్మముల యొక్క గమనమూతలు తోలబడు లేదా? నిరాశ్రయములై ప్రాణము లెక్కడికి పోవును? ఉత్పన్నులెక్కడికిను గలంబుదున్నవియో? మృత్యునా గాదు. అప్పుడు దుంబ్రొందురున్నవని చెప్పిన శ్రుతి గొణిమిడితి. కాని ముఖ్యమైనదికాదు. తీవ్రము ప్రాజోపాక్షకాన్యూక్షి యదుగమని చెప్పబడు వెలులేదు. దేహాంతరమందుఁ బ్రాణములు లేక యువభోగము సంభవించదు. కావున వాగారుం భువనారములై యరిష్టాశ్చర్యదేవత లగు మరణకాలమున నవి లేయు నువనారము నివృత్తియైనది. కావున వాగారు అప్పుడు దుంబ్రొందురున్నవని చెప్పబడినది.

మరియు బ్రథమాగ్నియందు బంధమాహుతియగునప్పుడును ప్రయోగింపఁ గూడదంటి. అట్లు ప్రయోగించుట భోవముకాదు.

అర్చిర్థము సరమాగ్నికి చోమద్రవ్యము క్రద్ధాకర్తా ప్రాయముగాఁ బ్రయోగింపబడినది. మరయు

ఉదాహరణ సరమాగ్నియందుఁబడి పుష్పమైర్లుగునని ప్రకృతయేగాఁ బ్రవమానానికి చోమద్రవ్యమున కర్థము పరివర్తనముగాఁ జెప్పినచో అప్పు యొక్కదియు సమాధానము ముయ్యుదయి వదా కర్థపెట్టినయొక్క మనోరథమై యున్నది. అది తర్కితమ చెడినది చోమము దేహము కర్థముకాదు. కావున అప్పుడే క్రద్ధాకర్తమైతే గ్రహింపబడినది. కర్థము అనునది ప్రయోగము వలన క్రద్ధాకర్తమైన కర్మకారణమవలనని చెప్పబడును. పీఠావసరగా ననుగుచున్న యిప్పుం సూక్ష్మత్యగుఁడొకఁడు లేక మానవదేహుఁడు సీమాకర్మమువలన వాని యందు నివృన్నమగుచున్నవి అను యాదితి సవన్ననించి వృత్తవాప్తి నుని వలంబ ననా సమబంధము అంతింపురువాననిన యర్థమును స్థిరమందుకొనియును. పిమ్మట కంకరుఁడు మడిచిన యర్థముని వేయ మార్గముల బంపించి యావృద్ధి కావ్యాదుఁడు న్యమమును రూపించుకొనియును. అదితి వారియర్థము నెఱచితి యచోరాగము లేక రీతి సంభాదించు జరిగినది. తనయ విద్యామహర్థములకు విన్నయమును బొందుచు కంకరాధాత్ములదేమిదవనాడు సాయంకాలమున కపాన్యముగాఁ బద్యపాదుఁజూచి, వత్సా తు బ్రాహ్మణుని యాకామన జూత సామాన్యముగాఁ గనుబుడచున్నది. ఈతండు సకల విద్యాపరిపూర్ణుడనటలేమియు సంధియనులేదు. తప్పక తోలం బ్రాక్షియుఁ బ్రసంగమతో యుక్తులై చిన వాటలను నిలుపుకొనుచున్నవాడు. వీనింగెలుచుల యెన్నో తెలియకన్నయది ఉపాయమేమని యడిగిని బర్హపాదుండు,

మహాత్మా ! ఈశండు బ్రాహ్మణమౌనుడునాడు. యుష్మత్ప్రాంతిత్వమేర్పడము
సరము తంబుతో వ్యాసమహర్షి యిల్లవేషముతో మధుదేవతెనని తానెఱుఁగెను. కానెతో
నొరుసగిన్ని దివలులు మఱా వాఁడెఱుఁడని కక్కమా ! నీవు కంఠరుంకవు. ఇతండు
బారాయణుండు పేరియవ్వుడు ప్రపంగము సేయుచుండ మాతో కింకరుం మేమి దెలిసి
కొనుగలము. పేయియవ్వుడ ప్రపంగములు వినుచుఁడమి. పూర్వపక్ష సిద్ధాంతముం
ప్రసక్తియుంకయు మాకు బోధపడలేదు. పేయ మహాపురావృతక పీఠమహర్షము
పేరే యెరుకయని పలికిన విని కంఠరుండు పుంశాంశురంబులు మేనంబోడనూప
నకండు వ్యాసుండుగా నిశ్చయించి పెరియ తటమదికాంబలిపుటుండై యుద్ధిని
నులింఁడను.

మ. యనినాత్ముండు ! నీకు నా కపికమా సర్వైకతావ్యంబు న
మృతమేనృపరీయ సూత్రమంబు న్నన్పించి నా కష్టం
దుక విఘ్నద్వింక సజ్జామకుటమి సూర్యద్వినిగాంబు రా
యత రామయ్యుని రాసిమానమగు నీ యశోకమున్ జూపవే.

అని ప్రార్థించునంతలో నన్ను మహావ్యంబు.

నీ. కనకవరీ చంద్రమునారతివాని

తటదంఁదికాంబ సుందరను కాని

జ్ఞానము బ్రావిరాజ్యకృతియును

ప్రపరదంద కమలంబువైనదాని

దుర్వాషహరికా మరవపక్షమంబాని

మనీశాక్షిసోదరీయంబువాని.

సర్వైకతకర్త విద్యాసేత్రయగువాని

ధార్మికసంహృద్య పార్శ్వములవాని.

నీ. సతికయ్యపాకహృదవిజ్ఞాపక ప్ర

వర్ణరానినారాధ్యుడనాను

తావు విభజితగణమకలాపురావ

సమయోద్ధానుఁ వ్యానుఁ గన్గొనెను నెరుఁగు.

నీ. కవి సేయెఱుఁగో నెదుర్కొనితరీయ

విరచనమృదుంబు మొక్కి కంఠరుండు

పూతచరితుని సత్కృపితసూతా

లిలితేభయవర్తి విమలమంజరదెలింగ.

మహాత్మా! వేదాదవరీయ చక్రమునంతటిను మహారం గృహ్యం నైతిమి. పరోపార్జవక పీడితులరైన నీకు లోకంబులు ఇవిత్రంబులు వేయింబు యెరికంబుగదా? ప్రత్యక్షగర్భంబులగు నష్టాదశపురాణంబులు రచించుట నీకాగక యొదంబు కక్కంటే? సర్వస్వముగా జ్యోత్స్వయము రచించుట దుష్కరము గదా? అతియుసుంకాక కలియుగంబున బ్రాహ్మణులు మందబుద్ధిని యెఱింగి వేదంబు వికదీసిరి. క్రికాలవేదివగుట రుష్కృత్యుల బ్రశంసముల వర్ణించెను. వేదంబులు వేదాంగములు భారగారి గ్రంథములు పురాణములు తవరీయ వాఙ్మయంబులు గదా? నిగమంబులెవ్వని సర్పిదానంబ వ్యయాపుటగా వర్ణించుచున్నవో యట్టి వాయానాంబుల దవు నీవేకదాయని యనేక పురాణంబు స్తుతించుటయు వ్యాసుండు కరీయర్థ పితృషంబుల కుల్లాసంబు చెప్పించి యున్న నట్లనియె.

యతిపార్శ్వభామా! నీవు మావలెనే ప్రత్యాకుంకవైతివి. నీదగు సఖంబు పొందికకము తెలిసికొంటిని అనుండువలె నీవు నా కర్మంబు ప్రీతికరంకవైతివి. శిష్యులలోఁ గూడ నీకథముల కొందఱుము. నీవు మరియ నూత్రిమంబుల భాష్యము రచించి నాదపని రంధ్రశోమని సరయంబు నిడువంబు చెవి మిగుల నేరని చూచు నిన్నుఁ జూడవలెనని నీరగించివ భాష్యంబు వాకు మిప్పు వలెనని చరిత్ర చెవి కంకడుండు వ్యాధయంబునంబు పోతమన సంతోషమున కవళముల దాంత లోమంద దుఃఖంబున కొంగుచున్నదో యన చెను గగుర్పొరగద్దవకంబునతో విల్లినియె. మహాత్మా! భవ దీయ నిష్కలు శైలం వైకంపాచనాది మూర్తలు లోకలిక్తిరి యున్నారదా. వారి యెక నే నెంకదాక జెడి దీతుని యెకను ఏయటాచి పరస్పరకవైతిని. నీ కంటె గృహకుండు గండా! అహ! పకల సకమశోభాశ్రి లోకీకమగు తవదీయ నూత్రి రయమును సహకాంశునకు భాష్య ప్రదంబున నీకాగకనిచ్చి యభిరుంధనని గర్వ పడుచుండి నెంక నీగృహీదో కదా! అయినను తవదీయ నిష్క ప్రావ్య భాషుదీం జేసి యా సాహసంబునకుం బూనుకొంటి భాష్య వాదరంబున మరియ నూత్రియర్థ శాంబుల సవరింప నేమికోనుచున్నాడనని పలుకుటయు నప్పారాభాష్యంకసురగా ముతో కంకడుల దేలిలో సున్న పుస్తకమును రెండు రేతులతో స్వీకరించి గంధీర గంబులదే మనోహరంబై యున్న యా వాష్యమంతయా తస్మా విమర్శించెను. సూతానుపారమంబు మృదువాక్యములచే నరమంబులెల్లయు స్వపద విశేషంబు లేకనే పూర్వపక్షముం నిరూపించెను సిద్ధాంత యుక్తి మముకులచే దదర్శంబునెల్లు పుడు నొప్పునున్న మా భాష్యమంతయంబున పరసానంబును వొంది సుక్ష్మపతి సంధనంధకని శిల్పనియె.

తాతా! కంకర! నున్నవీతులరవగు నీ విషయమేమియె నాహనముఁ జేయలేదు గాని మరియ నూత్రి యుక్తి బాంముల సవరింపుచుని నన్నుచుకుంటి సాహసముఁ తలంబెదను. మీ మాంసకాగ్రేహయంక నై పోలి వ్యాధరణంబున బూర్తిగ

నెఱింగితిని. అవిశుభముగాక గోవింద కిన్ముందవెన నీ ముఖమునందీ యరుకికాల మెదుటా విత్పెరిసి విష్ణు ప్రాశస్త్యముగదవు గావు. సకలార్థముల నెఱింగిన మహామహావం డవు. బ్రహ్మచర్యమునుండియే సన్మనెంచి సూర్యుండు వింధవారమునాటికి సప్తయముఖం బులుఁ బరితపించితివి. అహ్వారగర్భయలు గూడ భావంబులు నగు మదీయ సూక్రము లను వివరింపవలెనగాక యొరులకు కక్కమా! స్వభావముచేతనే తెలియకక్కముగాని యో సూక్రముల కర్థముల నెవ్వఁడెఱుంగును. సూక్రకర్తృత్వము కన్న భాష్యకర్తృత్వ మెక్కుడని దేవతలు చెప్పియున్నాడు. మదీయభావంబు నెఱింగి సాంధ్యాది కాస్త్రము లతే విడిచిపై యున్న వేదాంత సూక్రమును జక్కఁబరచుచు నవరకిష్టందవగు నీకుఁ గాక యొరులకు కక్కమా? సర్వజ్ఞ! మదీయ సూక్రజాంమున కింతకుఁబూర్వ మెందఱో పంకితులై ప్పియో వ్యాఖ్యానములు రదింది యున్నాడు. జక్కఁదయెను || భాష్యమువలె మదీయహృదయానుగుణ్యమై యుంకలేదు. నీ వన్నిటినిఁజాలిపెడఁచవు. గావున వేదాంత విద్యను బురమియంకయు బ్యాప్యము సేయును. కేవలాదులగు విద్యార్థులకు నోడింపుము. సామఖండముచు గుండముల కరింపుము. నీకు విఱియి మగులగా నేను పోలు విత్పెడవని వలకుడున్న వ్యాసునకు విద్యయభార్యకముగా కంఠయెప్పటనియె.

సాక్షి ! నీ భాష్యగ్రంథంబున భాష్యములఁబెను రదియందెరికి. కిన్ముం డఁగిఁజేసితిని కమరదాయు నోడిందితి. జగ నాకులగర్వమేమి యున్నది? మహారహ్మకంటి మహర్షికాక్షేత్రంబున వసించువును. మీ ప్రాణులు ప్రాణం బులువిడి కైవల్యంబు నొందెదను కారంబు సమీపించియున్నది. అజ్ఞులందని పరికిన విని వ్యాసభట్టాశ్రమంబొకంక రింతింకి నొమ్మ ! అట్లు కావలవలదు. ప్రాక పిత్యా కాలులగు పండితులు గొండలు పునఃపయందలైక పిత్యా పిరోధకులై యున్నవారలు బాధి న్నెలర జుంబులు నిమిత్తంబు కొంతకాల పై పునఃపయందు నిష్ఠంధవలయును. జేనితోఁ దల్లిలేని పిల్లవాని యుత్తివలె మోక్షేచ్ఛ దుర్లభమునను.

యశివరెడ్డా ! మనన్న గంభీరార్థములతో నొప్పుదున్న భవత్కక్షీరం బగు భాష్య మంతంబుఁ బామరివంస గలిగిన యావలనను నీకు విరమిమ్మున నన్ను రక ప్రేరేపించుచున్నయది. ఎఱిమిది యెల్ల యాయువు నీను విధినిఁబొసఁగిపై యుండఁ || బుద్ధిగలంబున మరియంతయాయువు సంపాదించుకొందెని జటాపిన్నుని వెంకయం బుదియాతోడంబు యాయు పిశ్చవాజ్ఞతో గణగునట్లు నీకు వరమిచ్చితిని నీరందిన భాష్యం బారంభకారకంబై పనురకఁ దిరంచై యుండుగాక. నీవి పదియో షోడశలో దేకాలవసు దేముడు. విరోచిగవ్యాపవరంబుల నిర్మాతంబు జాకదూకంబు

భట్టపాదుని తత్వ

సి. వేదమెక్కువదిలించు వానిని యెవ్వడుబెనుకొంద యదిపండిత్యునిచేతలే సురగజులెవ్వని కడుటలేన వహవిద్యాగంబునకు దృష్ట బడ సెమిగుల ధరదేవర్యామ్నాయ తల. తన్మతలక్షణమె యేసూక్తి దినైవైతం నిలిపె బలవ శ్రీబోధధరావ్యాపారిమతముల దండింప జేసెనే మండితుండు.

గి. అట్టి శ్రీ బట్టపాదుగడు ప్రాప్తమైవ గురుమదన దోషమును బాప్తుకొనుట కిచ్చు రుచుతుపాగ్నిఃప్రవేశించు చున్నవాడు అహహ ! విశ్వానధరమార్కు దగుటజేసి.

అని యెవ్వరో దెప్పుకొన మంద పని యడవిపడిలేరి కంఠరుండు కిచ్చుంట్లో గూర నమ్మహాత్ముండుకొండ నెక్కడనని యడిగి తెలిపకొని నత్వరముగా నచ్చడికింపి యాదోకిచో బ్రోగుగానిదివ యాకపై కయనించి యందుండిన యనంబును ప్రవీర ప్రభావులగు ప్రభాకరాది కిమ్మలు చుట్టముం బరివేష్టించి కన్నీర్చిధారలరీ దడుపుతుండ మామాయమానంబును తదనంబున నొకనెల్ల గమనింతు వదన కేతుంబు మాత్రము విశాసమాన్యమగుగాక యెప్పుడున్న యబ్బట్టపాదుం గాంబెను. వేదమూర కక్షకుండగు నా సూరి లేకబుండురు; మారంబున నొరమాప్తుండే దన దెనకరుడైచు నప్పొకకాంక్షింబొంది యెతని సంకటమున్ను జూచి యెరుంగకున్నను దరియ ప్రభాకరి వినియున్నవాడు గావున గురుకు పద్ధి పురాని సంతోషంబుతో భుజి సంభారం బాటంపక తన కిచ్చగింబుంబుండే కిచ్చుంట్లోగూడ కంఠరాచార్యున కిచ్చ గింపకున్నను నుపావ్యాకరిపెన్మార్గముల గావించజేసెను. అట్లర్చితుండై కంఠరుండు గుళం మోక్షునఃకలంబు; దనదరిందిన సూత్రభాష్య మా విద్యాంసునుకీ సంక్షేపముగా జరిపి వినిపించెను. దాని విని విన్నయుమునొందురు నస్పృహక పురంధరుండు అహ ! తనదీయ భాష్య ప్రభావంబు వర్తింప రాకృతిలేని వగండా; అందు మొదటి యధ్యాయ సంబుదంగెం నికారంప లేకన్నా తములే! అది యొకడే యెనిమిదిసెల వారకముంట్లో నొప్పుయందవంయుం గదా ! నేనే దీనియే మహింపఁజెకినచో నీ భాష్యంబునకు నబ్బార్ధికంబు రదియింది కృతార్థుండ గాకపోవుదురా ! అది యొగము నా కేం తలసిండును. అది యెట్లుండె మేమంది మహాత్ముం దర్శనమగుటయే దురటము. విశేషింది యది సుమంబునంబు లలిండుట మదియపులారిక భాగదేయంబు గదా ! సంసారసాగరంబున మునింగియున్నవారిం దరితేయము మీవంది యుధార వృత్తుం పొంగిక్కొముగాక సునియొక సారనమిది యొప్పుది. దిరకాలమునుండి మిమ్ము జూర వెలయుచు నాకు భుంపై గలిగియున్నది నేడుగదా వా మహారథము సమంపైనది. ననులీ సంసారంబున నిభిమతంబు దీర్చుట దుర్బలము. శాంతి పోకప్పుడు మందీయ

నాకప్పుడు దైతయేం గలగ వేయను. ఒకప్పుడు కలగతేని విదాతేయను. పెక్కు
దేం ! సుఖసుఖంబులు కలగ్యత్కములు గదా !

ఏను వేదమునకు గర్వచూర్ణము నిర్దేశమునీసితిని నైదు యిదుల యుద్ధి
జాలముల యిదిండితిని ఏవయ సుఖంబులు నమభివిండితిని కాని యా కాల ప్రవృత్తిని
మూతమతిగ్రహింప లేకపోయితిని. నరులకుగారామగండ్వామైన బుద్ధి చోరముమందును,
వేదంబులకు స్వార్థగ్యము కల్పించి బాక్యుడు విరాకరిండితి. గుర్తుబోహంబు
గానిండితి నీ రెండు పాతకంబుల జాయబుకె తప్పింబులు నివారించుచున్న వాడను
వరిగిన నని కలగదుకరి ఏన్నయము చెందుచు వచాత్మా ! నీవు గుడ్డుబోహమేమిడితి
గానిరితిని. కష్టభ్రాంతము మోక్షాభివృద్ధిని యడిగిన నతండిల్లని యెవ్వరొకంగను.

భక్తసాధుని పూర్వ పృథ్వాంతము

ఏను అనియెడు పరగు అగంబితయు బోధమతము బ్యాపించియున్నది నైదిక
శంకరమరాళా కుసుమంబులై యున్నవి. అర్థియేక నేను స్వర్ణకాంతమో వేద
వేదాంగమం అదిని క్రమ్మర వేదమార్గము అక్రమతీయవంయుగని తలంపుతో నుద్ధ
తులైయున్న సుగతు లరాతీతులం గానించివంగాని యిట్టివని నిరవేరదని నిశ్చయించి
యిద్దుటద్దుట కాదితో బ్రహ్మంగములు సేయుచుండిని గాని తదియమకాత్మప్రవృత్తి
రెలియమింతేన నాకు గారితో మాటాడుదు డురటమైనది అప్పుడు నేను చివరవేద
ముతో నాక బోధమతగుడువు నొడ్డుకుటోయ తియ్యా ! నేను బోధమతమంద
దబ్బాప్రణంబునిచ్చియు నాకు బోధింపెదని వేద కొనిన నిక్కువమునుకొని యానుగత
గుడువు తన కిమ్మలతో గూత బిన్నతమర్కంబులన్నియు నాకు బోధించెను.

ఒకనారాతనయందు బుడబుద్ధిగల బోధుడొకడు నిలువించి యాహో !
వేదములు ప్రత్యక్ష ప్రమాణ ఏయర్థమో నిశ్చయరెప్పితో యున్నాడని చెప్పుచున్నవి.
తత్వాత్మకమెంత సకలమో మామడు ఉన్నాడు కమితమందనా ! ముదల గర్వ
జేయుచునిచ్చి తదవత గర్వతో నేమియు బయోజనము లేదని చెప్పుచున్నది నీ !
యంతయసకలవాది యెందైన గలదా ! యిట్టి భావనాట ప్రమాదముగా దివ్యిని తీవ
హింసల జేసెడు ప్రేమకల నేను దీసియు బోధము లేదు కదా ! బుద్ధిగదా ! యంత
పాదుగాత్మ మెందుమరేడు. వేదవలంబించిన మహాపాతకములు గాగలవు అని
యోరక వేదదూషణలేయదు సమన్యాసము జెప్పెను.

అ మాటలు విని తభాగతుండందు అమలుదా ! యని మలుకుడు గరళాలం
బులు వాయించిరి. కర్తకకోరంబులు నా బాక్యములు నేను వివేచనాత్మక చెప్పులు మాసి
కొని కిన్నీరు పెడుచోట్టితిని. అప్పుడు నా ప్రాంతమందున్న బోధగ్రమ్మలు నా
దాఖ్యముచూచి కంఠించుకొనెను దమసురువేతో, అయ్యా ! పెరెవ్వరో వైదికుండట్లు

బోచుచున్నాడు. మన మతధర్మములం గ్రహింపవచ్చెను గాబోయినను, వేదసంధా వాక్యములు విని యుజ్విక కన్నీరు విడిచిపెట్టి యేకపక్షి భోధించిరి. అది మొదలా యుపాధ్యాయుడు నా యందు గమ్యతము వికచి మత్తముం తెప్పమానుటయేకాక యొకనాడు నేను సిద్ధించుచుండ వెళ్ళునం మేకపై నుండి నన్ను నేలంబక ద్రోర్పించెను. వదియొక సమయంబున నాకు దెలిసెదర్పించుచున వెదమే ప్రమాణమైచో నేను పతన కాథంబోరయన శరీరంబున వడికినని ప్రమాణమైనచో నని సంరేహపూర్వకముగా బయటటనే నా శరీరము దెల్పి రగులక యొక కన్ను మూతము సోయవది. అది విధి కల్పనయని నిశ్చయించి నేను శుగతమతమర్మము లన్నియుం గ్రహించియున్నవాడ గావున బొద్దుల నవలీలం బయింప సామర్థ్యము గలిగియున్నందున బారెం బరితపింపు న పాయం బాబోధించి యప్పుడు రాజగృహున్న శుభ్రమృతవృక్షం బొయ్యికిని. బొద్దులా మహాపతి గృహంబున శిష్యతత్వము నహితముగా బ్రవేశించి యేకపక్షి స్వమకబోధయంతయుం జేసి విడిచుం తీరసీయవందని తిప్పియున్నను మరీయ విద్యాపాలనము చేటవరకె యేకపక్షి మన్ననలం బదసించి.

బొద్దుతనముండే విండియున్న యేకపక్షిగంబున నాన్యపాదని ప్రాణ వేదు చూచుచుండి యున్న నవయంబున చక్రసంపదించి నాక్రయించియున్న కోకిల యొకటి మనోహరముగాఁ గూర్చుటయు నాధవలం బెత్తముగాఁ జేసికొని యీ తర్కమునం బడివితిని.

క. ఏకమా! నీ కం పతిమాషేకపక్షివృక్షములు మరలన సంకతిగంచి

తక కాకవికతికతిగలుగకయున్నం బొగడంతుడు గాదెరసితిక.

అని వదువుటయు భావగర్భితమైన నా పద్యమును విని వదర్శియు దరణి తాడికంబగు భుజంగముంబు మనకి రోజును దిలకి యీ ప్రాణుండి సుఖాంతరంబున నిర్భయంబై యంతమాట వదిలేను! మనము కామంబుల మనసాంగర్థము లేరేరే! రాజా సోత్రప్రాణుండగునట. ఎట్టి మాటలవింటివి! వినిం బరితపింపక పోసీయవాయని పలుకుకొనుచు సంక్షుద్ధుండైన వారలు నాతో నప్పుడు ప్రపంగమునకుఁ జూచుకొనిరి. ఏమను నుద్ధరింపించితిక్కప్రకర్షణఁ జూచి యు జ్జితకారంబున బొద్దు నిర్ధారణ కాన్త వృక్షంబుం నశకుని శరీరంబులగు తద్భంగరంబులంధనములుగాఁజేసి వాని క్రోధానం జ్ఞానం పరిధిజేసితిని. అప్పుడు బొద్దులు మోములు జేప్పరింపఁ దెంపుతో నా వాక్యం లులు పూర్వవృక్షంబులఁ జూపు యు వేనవలీలగా నిర్ధారముఁ జే మాచుండగా నప్పుడు పాతాళము భేదిల్లునట్లు పెనుకరము బయలు వెదలివడి అప్పుడు విజృంభించి నేను తదీయసర్వజ్ఞమంట నహింపక కర్మకలగ్నవాక్య ప్రపంగముండే వారిద్రుదిదో నిను క్షుద్రంబు జేసితిని. బొద్దులు దరణిలు బుడిగి యాదాకములకనమ్మిదీసి కాంతునకు నేను వేద ప్రమామమంశయు బోధించిన విని యేకండును చిన్మయము నొందుడు

నిట్లనియె. ఆయ్యలారా ! జయమణయంబులు నిర్భయకంబులగుటం జేసి దీనివలన
మతప్రాముఖ్యము లేకుండవేరదు. దైవతంత్రంబున గృత్యరావత్వము ఖరీదించెదనాక.
ఏ మతస్థుడు కొంద శిథిలంబునందే నేలంబడి పునరుద్ధయంబుతో యాతని
మతమే నాకు ననుకరమని పరిగిన విని బొద్దు బొంతయం మొగములు జూచుకొన
కొరంగిరి. అప్పుడు నేను లేకుకొని పృథివీలోతలం నగలుగలగా నేర్పితేరి మన్మథ
ప్రాణింబులు జూపించెదం బిక్షింపుమనీ పలుకుచు వడివడి బోయి యొక యుగ్మక
వర్తకసుక్తి సుగల్గుమని వెనక్కుమని క కితో ద్యానించుచు వెదమేనమామైనిచి
నందు దైవమే కలిగియుండినదో నా కించుకంతయల దిన్ని కగలనేరదని పరికి కుమికి
తిని. సెగమము తన్ను నమ్మయొచ్చులాని నేం రక్షింపకుండును.

అప్పుడు నేను దూరించియుంటోతి నేలంబడి కనుగొందకెక్కు దెనుర్వక
యందేసి. మేమకవంబు విని నికుంజంబుల నుండి బయలు పన్నిన నుయాకంబుల
తలంబుల మదియేనాక నారించి దిక్కులలోని పెక్కులకు ప్రాసాదంబు లద్దరికి
వర్చిరి. అట్లగు వనైయున్న నమ్మజూచి యున్నగిపరి కురి మహిమంబు వెదంబుల
గొనయాడుచు ఖంబంపర్వము మహిమియొచ్చు తన్ను వెక్కుగతుల నిందించి
కొనెయ్యెను.

ద. అగిటి మహావతన నమకందెరమద సెగమెలుంగుల్లి నా
నిగిగల సారముందెరిగిననీగి యూరకంబునమెలనా
నీకుం మహాద్భులంబు గలుగించి మరీకావమగు . పిగా
నోక రెడిబోయితిన్ పిగల నాటి నుండిగిని పేరి నీ పిగల.

అని ముకుందున్న పునుయించు నానోగతలంబు పరిగింబు. తో నెల్లింబా
ఇంతమాత్రములే పిరానెద ముదమమం బు నావలంబు ముగియకొని
ప్రభావంబుల దేహరక్షణం జేసికొనెయ్యెను. అంతయును నంది ప్రవక్తి బాధని
పరిగిన విని యుగల మొలు వికటకు కదిలికరంబు నెట్టి కంబులది. అది కమల
మెరళో మరీయెడి దృష్టాంతము పరికింబె నెంతోబోయిన నాకు యెల్లత్రోపంబులు
జెడించి మరింబ జేసికనన, యుగముగా కనరుముతేరి యొకడంబులో గొలంబులంబుల
మూత పెట్టి పినిలో నేమియొచ్చుతో రెప్పకని నమ్మచు సోగతులంబు వంగెను. అప్పుడు
మేమా విషయము లేవు రెప్పకనని యొకడంబు గడుచు వుచ్చుకొని యొకసంబుయ
తిని. కంఠదమ్మంబుగా జలంబున నెరిరి నేనాలోకబాంధవు నారించితి. నన్ని
గమనవదాపుండు నాకు బ్రాగ్భవంబై వక్రవ్యాంశమును బోధించి యంకర్ని కుండయొక్క
మధనాడు మేనుండరము రాజనతను బోయితిని. నా మమ్మంబురె పున్నెయ్యె
రెప్పయని యితిగిన బొద్దులు కుంకంబులంబులదని రెప్పిరి అప్పుడు నేను బోగిక
బోగికయమందైన త్రినిష్టవత్సారని ప్రాసించుకొని నా మాట నిజన తోడనే యా

పునఃమితరు వాదన మోముతో నేమియుం బడకక కలకంపించుచు వలన నామంధము మూత కీటుంది యొక నందు శేషశయ్యపైవై నానుదేవుని యాకృతి గనబడినది. పునఃమి యొకయందునానెవరిలోఁ బాపించెనది మాత్ర మదు క్తి ప్రకారముగా నుండుట లింకించి లేచును పులిగింప నుదేహరహితుండై క్రతుం ప్రామాణ్యము సాధ్యుడగుచు నిగ్గులుంది యహంగారముతో భయంకరులగు కింఁదులం జూచి యుట్లనెయి.

అసేతుహిమాదం మర్త్యమునున్న బౌద్ధులనెల్ల నాకాలవృద్ధముగా వధి యుంపిరండు జూరదేవేంద్రులఁ బంపక నడుచునో వాని జంపించెద నెది నెక్కువమని యెక్కుడు కోముతో భక్తుల నజ్ఞాపించి యుట్ల లేయించెను. మహాత్ము పుష్కలనను దుష్టతయ్యెనే. మరలించక మానను పరశరామిండు మున్ను దల్లిం జంపెదెదో? అల్లర్లు కాలములో నుద్రమ్యులగు భక్తులం బైదుల వెల్లె వలకి వెవకి చంపించి లేద మాదము నిష్కలంబకముగాఁ జేసెను. అప్పుడు నేమి భూమియంతయు నెడకాళం బ్యాసించవలసింది. కర్మవ్రతిపాతకమైన వారి జాతి తేలికను యెడంగించి కట్టపొడుండు వెండియు నిట్లనెయి.

మహాత్మా! యొక యవధము జెప్పినను గురువుల పెద్దగుడున్నాడు. శాస్త్రములనుపదేశించినవానిమాటలెప్పటికిని ఏమోద్రగుచున్నాద్రదద్రాస్త్రములన్నియుం బడివిరిన. దివదను రతులండు నాకము చేయించెను. జంకకన్న మహాపాతకమెమి యున్నది. అతియెనుం గక బోధగ్రాస్త్యంబుం బదువుడవగు పరమేశ్వరుని లేనిదాని నిగా నిందించి నీ పాతకం బుల దాపుకొనకలంపుదో నీ కుహిగ్నింబడికి నంకకన్న తనదీయ పాపవరకుల బాధంబొక్కడు నిష్కృతిమని కలంబెడను. మోగండ్రా! నీవు భాష్యము రచించిరినది. దానిని పాఠకముజేసి మున్నుడు కీర్తి బొందెదనని కలంది తిది కాని యా మాటలతో నిప్పుజేమి ప్రయోజనమున్నది.

నీ పద్వైరమాదకాని రంకిండుకొరకు నవకరించిన పరమేశ్వరుంధవని యెఱుంగుడు. అయ్యా! నీ నీ కుపాసంబుల బ్రవేశించక పూర్వమైనం దరకునంద్రితివి కానే? యీ ప్రాయశ్చిత్తముతో నవవరము లేకయే కృతార్థులవనగుదుంకదా? అన్నా! నీ భాష్యమునను గొందెచ్చెను నార్తికముఁ జేయు చాగ్యము నాకు లలింపకపోయినే. ఇప్పుడేమి లేయుచును దింశించుచున్న భిర్తిపాదు నావరించుచు దయామేదురములగు విరోధనము బతకపైఁ బరగించుచు పంపయందల్లన నిట్లనెయి. అయ్యా! నీవు మేదబోధిత కర్మ విముఖులగు బౌద్ధులు చంపింప నవకరించిన ముఖ్యులంధవని యెఱుంగుదును. నీవర పాతకంబు గలదా? నవక భక్తముల బోలెను గొజుకు నట్టి నియమమునకుఁ బానిబొందితి. మదీయ కమంధుల జంపిం బ్రోవించి నిన్నుఁ బ్రతికించెదను. సూత్ర భాష్యమునగు వార్తికము రచియించెదవేయగుచుముఖ్యభర్తలందైనవర్తపాదుం దిట్లనెయిను.

యతివ్యా ! నీకల్ల యుచితంబా మహాత్ములు కూడలు రచింపు నందు
 వలె గుడియనియందు సేతము గుణము వారోపించుచు గదా మలయు తోకపరుడగు
 కృత్కంబు కద్దమైనదెసను వారలంప నివ్వమలెకువ్వుయది నన్ను బ్రతికించును నీమీ
 యిప్పురము మాకాదు నెల్ల సంతోషించి వెడియ నున్నందు నామర్కము నీకు
 గరిగియున్నది. నీ ప్రభావము వేదెరుంగుదును అయినను సంతోషించిన ప్రభువును
 తీవ్రతాళం తేసి విడిచివేసి నిందాపాత్రులకు నగదును. కావున నన్నునుగ్రహించ
 తుందిదినేని ఇప్పుడారమును బ్రహ్మమువడకింది కృతార్థమిం గావించును. పండిత
 వ్యా ! మందనమిక్కుని ప్రత్యాక్షిపి నీవును పరియందువు. అతండు పరీయ నివ్వంబే
 లని నాకంటే నెక్కుడు పితాంసుం డయ్యెను. వెదికర్న తర్కయ్యరై ప్రవృత్తి కాస్త
 ముండుండ నిరతంబై యుండెను. స్మృతి కాస్త బలయిం దెమియు వా కత్తి లేదు.
 అతనియొకకుంజని నాని అయిరి నకంపదునిగా తేసికాదును. లోకమంతయు నీ
 చేతిలోని దగును. అతని తార్కయ్య మిగుల పితాంసురాలు. సరస్వతియెడయే వెలిసి
 కొనుము. అమెను మధ్యవర్తినిగా తేసికాసి వారమునకు చూచుకొని జుంబిరి యెకని
 లేకనే నీ తావ్యమును బార్తిమంబు తేయింపుము. కాకా పురియం పితాంసుండు
 వారి గాంబున పర్చితివి. అతనిపదకము వేసును. చ్చహారా ! మహారా
 కాలం నందు మనయింపును. యోగిదేవుడు నీ దుఃఖము మోచును బ్రాణంబు
 విడిచి కైవల్యంబుండవడు. మానసాగ్రం, కలంబునలకంబింబును గడులు
 యుహ్నంగ నేమిదనున ప్రకాశమగు బ్రహ్మ మనంబు మోచును. పుష్పం నేమిదను.

తదను సంతాపహింసలందు నీవు నీతి నిత్యం గురవించు
 దహించుచును తర్కచోద్యమదానంతరమున నీవు మహాత్ములని బ్రాహ్మిల్లం
 తేములయు నా కట్టపాతుండు మోహము యుక్తి దిష్టుల మోసరికొని చిన్మయంబు
 వచ్చెతత్వత్వలాననంబు సేయుదు మమలా మోహకూష్యంబు జంబులంబిది ప్రప
 ల్లము నొందెను. శ్రీ కంకరాదాయండును కట్టపాతున్న ముక్తికొందిని మహాత్మ్య
 నగత గమనోన్ముఖుండయ్యెను.

అని మొతంగింది మడిసిద్ధుండవచ్చెడి శాలాశీతమగుల దడనంతరంగ
 మవ్వరి మతీ యందియల వెప్ప తొడంగెను.

కాశీమజిలీకథలు

50 వ మజిలీ

తృతీయోల్లాసము

కశీనాథుడు నాగదుండు లేవబోకమునుండి వుదమికి వచ్చుచుండఁ దుంబయ్యుం డెదియ వ్రతులయ నాయనపురము నుండి సుందరము జరిగినది.

తుంబయ్యుడు—లేవమునీర్లరా ! తొందరగాఁ బోవుచుండితి నెక్కలెడివి ? ఎందుండి వచ్చుచుంటివి ?

నాగదుండు—తుంబయ్యరా యేమి! నేను శైలానుమనుండి వచ్చుచున్నవాఁడ. తూర్పొకమునకుం బోవుచుంటి. తొందర పడదు యెప్పుడు.

తుంబ—అది యేదియో చెప్పవచ్చురా ! రహస్యమా ?

నాగ—రహస్యము వంటిదే. అంబున నీవు నామఁ బరమాపుండ్రుగావున నక్కాణింపిక నక్కరను పెల్లది జేయవు గదా !

తుంబ—నీవు వలెనని నుకవినప్పుడు ప్రకటించువా ?

నాగ—[పెల్లగా] మహేశ్వరుండు పునమెయందు కంకరావతారమెత్తిన కథ నీ వెఱుంగుదువా ?

తుంబ—ఎరుగ నెరుగ నది చెప్పుచుండు.

నాగ—విష్ణుండు బుద్ధవతారమెత్తి తద్ధర్మముం బెల్ల బుకవి వ్యాపింప జేసిన వాడైతని విని యుంటిరా ?

తుంబ—ఆ కథ యెఱుంగుదును. త్రిపురదాసువతారం వలెందులకై నైకుండుండు బుద్ధుడై యనకరించినదియేనా ?

నాగ—అగునదియే రహస్యప్రబలంబు అదివి బుద్ధమతములు క్షత్తాశమా రారంబులు వమ్మ సేయుచు ప్రతిపాదించుచుండును గ్రతుభోక్తలు క్షితిహార్యులంబు చిహ్నులారలు లేమింజేసి రింతింది యా మృత్యాంతము గలతున్నెరి తెలియిందిని.

తుంబ—అప్పువ్రతారలు లేవబో పరారమునారా ! తమవార తయారా.

నార—అదిదయాకుండగు భూకపతి వారియొక నానించి రహస్యము బొసంగుచు మానవకరీరము వహించి కంఠరవామమున మీ మనోరథమును దీక్షును యాపతిరెన్ను.

తుం—భక్తకడపరిపాలన మా విధమున సహజమై యున్నది కావున నట్లు నుట యేరికమే. తరువాత.

నార—పిమ్మటఁ గృమరసాస్వామిని జూచి భట్టపాదుండును పీఠులో బిడ్డ పుత్రులు లలితీపుత్ర మొంపు నిగమించుచు కర్మకాండలకు సుద్ధరింపుమని యాస తీరెను.

తుం—తరువాత.

నార—తదాభాసురకడముగా వెళ్ళుచును పుత్రుని భట్టపాదుండు యవత రించి యాగ్రదాంక వలన జరిగిరిగ నురుపు నాకలియించి బొద్దులెల్ల దంశింపఁజేసి కర్మమార్గమును భరణి సమ్మండకముగ వెలయుఁజేసెను.

తుం—విర్యవాక్య వదిపాంప కిలరకడమేరదా దర్శనం తరువాత.

నార—రథకాకఁ జరిపివచ్చునను చక్రదిశలయంద శివసమీపమున బ్రాహ్మణోత్తమనకుఁ బాఠముఁజే యుటయందు బాల్కులొకనె సురం బద్మాపారం గతుండై తాత్పర్యము పురిచియే సవ్యసంహ గాపించి తిరిగివచ్చుచు సాక్షాత్ముండు కర్మకరీరవాక్యమును భవించి దివ్యరంగాన పలకుం జూచుచును శివ్య బృందముఁ గూర్చిని చూపాడుని పాఠియైతిని తిన్నెట్లందఱు పుష్కరిత పంథా తుల్యము బ్రవృత్తి శాస్త్రోపదేశుండు పంపుచున్న పంథా ప్రవృత్తి జూచుచు నురుగుదున్నాడు.

దూర్వాన కామలమంతేసి సరస్వతి రుద్రాగ్రురరణిమున పేటలో సప్త ద్వాంసునకు భార్యయై యుండుననది చప్పుడు భావపు సప్తరతుఁడు ప్రసంగ సంగరంబున మదియాంతురంగమునకు వెరుక గలుగఁజేసెనొను తిలంపుతో నడుగు దున్నవాడ అయ్యెడయే భారతీయ వారికి మధ్యవర్తిగా ముందును రైలపంబున నొకసప్తపదీకృషుని కెఱిగింపుచుండ వింటి.

తుం—అయ్యో ! నీకు మంచి బోనవమే బాఁగినది. నాని దూర్వానకుని సకలలోక పూజ్యులగు సరస్వతిని పెంజుమి కపించెనా ? అని బోవోలురకు యుద్ధ యుక్త వివేకమాండమగదా ! అమ్మహానేని యేమిటికీ తక్కినపాత్రులయ్యెను.

నార—అదియం తెప్పచుయోనా ! నమయము దిగుజనేహ కదా, బానిమ్ము మహాత్ముం ధరి తిలు న్న రింపుకొనము కృతము గలగజేయనని కెప్పు దురు. పినుమ వెనుక సత్యలోకములో జరిగిన మహాసతకు నీవు వచ్చితిరా ?

తుం—నాలేదు. జరిగినదని మాత్రము వినియుంటిని.

నార—మరగద్యురగ గంధర్వాది దేవతగణములు దివ్యులును మహర్షులు పెక్కుండు తత్వభాగములు సిద్ధించి తమ తమ విద్యాపాఠము లా తరుదానను నకుఁ జూపుచుండిరి.

తుం—మన్నించా ! తమయే విద్యాభావ మాధుర్యమున సామాన్యులకానందము గలుగఁ జేసితివా ?

నార—అంతవరకు నుపాకమేదీ ? సుము. అతికోపకుండైన దుర్యాసుండు తనకు సామాన్యము మిగ్గులొరకు గలదని పరిశ్రమ్యురంబున నన్నేదంటు సకలపురుషాత్మతో నున్నంటు దప్పలయుఁ దెచ్చిన నవ్వరమేష్టి మ్రోయివన్న సదస్యత వక్రుడ వర్షివనీ

తుం—నర్థంబులఁబడిన కర్మః గతి రదయనముగలదే కాని గవ్యులయు సంకోచముగాదని లెందెదను.

నార—అప్పుడు తక్కిదిహాన కృతావమానము నహింసక దుర్యాసుండు క్రోధానంత్యలాహరికంలో యనుఁ గాలు అలాగాంబులు విరజిమ్ముచు మాన్ముని కటమ్ములరఁ జరపిపెట్టి ననుగడువనఁ తోఁ దిన్న పెద్ద కారతమ్యంబులయొక మాటోది తపోధనము సైతము పరిహసించుచుండినా కానిమ్ము. పుకమి మనుష్య కాశిం బుద్ధివ సైన్యండును నెట్లఁ జరిహసించునాయని కలించెను.

తుంబు—శివశివ. ఇంత మా తముననే యెన్నఁచుదేనిని కపించుట. అయ్యోయ్యా దుర్యాసుఁ డెంత కఠినిత్తుడోకదా ? తరుదాత.

నార—అతని యలంకారాది యందున్న మునిశిలక్షణగాని తినిజాలు గాని యేమియుం బలుకేరేక నెఱపుతో మెల్ల మెల్లగా నవ్వరికిం జారఁదొడంగితి.

తుంబు—వరపేష్టియు మారకుండెనా ?

నార—దేవు తరుదాత వారాత విషాదమేతుర హృదయమైయున్న భాషా దేనిం జూచి పరితపించుచు నమ్ముని పత్తిమని కావచ్చుత్తితై త్రివిధానాగోగియెను.

తుంబు—అ కఠినహృదయాని హృదయమేమైనం గదఁగినదా ?

నార—పట్టణేః గోపము విడిచి కావము త్రిపునోపని నలఁజరు మనుష్య కంకణం జూచి ప్రసంగించెనపుడు కావవిహారన మగనిని యనుగ్రహించెను.

తుంబు—అదియు కథనయొరు గలవేయని కలందెదను. తరుదాత తరుదాత !

నార—అప్పుడా వాగ్దే మాతలంబున శోభానతి తీరఁబడ విష్ణుమిత్రుఁ డను క్రోధియ క్రాహ్మణునకు బుద్ధియై యుండఁనంది యుభయలారతియను

పేరుతో నకల కళాభవితరంధరసి పశుభావ హంకారంబు మురిసిన మందనమ్మి కనకు
 రాళ్ళయై శాపానసాధనమయమరయుచున్నది.

కుంబు—ఓహో! ఓదిమా కలనందర్పము! తెరిసివది. తరువాత!

నార—తరువాత నేమియున్నది. ఇప్పుడా కంకర యశ్చిందుడు కమ్మ
 లతో గూడ మందనమ్మి కవియొద్ద కరుణించుచున్నాడు. కావున నా సందారము పీస
 వలయునని లోపుమింటి నిక నిలువరాదు. మంచి నమయము మిగిలిపోవును. పోయి
 వచ్చెద ని రహస్యమెచ్చటను జెప్పకను యిది వలకుడు నారరండు నిచ్చి
 మింజెను.

గీ. రాతనంయము దైయట్లు కంకరండు
 అర్జునదూగుము వెదలియో గానుగతిని
 మింటి తెరవున మంతన మిశపాని
 తంబుమహిష్మతి నగరంబుజెలి.

మ. కనియొం దన్నుకటంబునందతిరం త్కల్లోలరంగుప్రవ
 రనకృత్కృతమజాంబునదలము పర్వతాప్తరంబు ని
 స్తవన సంగీత మనోజ్ఞమందిరవన సత్సరిరాంకరన
 ద్వైతనామోదమతోచి తార్కగముల నాపాదాని రత్నమున.

కవికవీయశ్రీరసకర చోరకంబులు కిశోరసంగతములు మానామృతం
 జవనంబున గొంత సేపు తరంజిత భూమి వికమించి యందు మార్గాహ్నిది కృత్కం
 బులు నేర్పర్చించుకొని కివ్వనహితముగా వరుగుచు రాకల తారసిల్లిన మందన పండి
 తుని తాడు ముఖ్యర జంబులం దేరనదుగుమన్న నారిగాంచి మందనమ్మిని
 గృహం బెండున్నదని యడిగిన విని యుప్పుగిరారికలచు పడియరూప చెప్పెను
 కచ్చెరువండును ముందు నందొకమందయోన యిట్లనియె.

గీ. నిగమమున్నకః ప్రమాణమో నిర్ణయంబి
 యరయణుధరః ప్రమాణమో యేమచ నెదట
 తార్కరసిరాంకరసిత కీరచయము
 పంకునదిసూచె మందనోద్రుని గృహము.
 మరియొకటె.

గీ. ఇందు సుఖదుఃఖావ పంమొనంగ
 గర్వదమాత్మయో లేక కర్మయమను
 తార్కరసిరాంకరసిత కీరచయము
 పంకునదిసూచె మందనోద్రుని గృహము.

అంకౌకరె.

౧. నిత్యమోలేకలోకమ నిత్యమోయ
ఉండు సందియమందును వరయవెంటు
ద్వారసీతాంకర స్థిత కీరచయము
వలకునదహావె ముందోర్వయి గృహము.

అని పోలి యేగిన యమ్మగువ్వల మధురోక్షి పోషముల కందరు
కలకదండలి యరిగి మదియొకటో మూలకవాగుప్రమగు తప్పండిరము గనుగొని
ప్రవేశించ కళ్ళము శాకుండుల దింశింది కిచ్చుల సందులక నియమింది యోగకక్షిదే
గగన మార్గమున లోపలిండు తడవకర్పమయి బ్రవేశించెను.

అట్టి సమయమున మంకన పండితుడు శ్రాద్ధపిరియందు వ్యావృత్తిని
మునుగా భోక్తగా వినియించు వారికి గాకు కడుగుచున్నవారు గావున తానకితోట
వీతుంటె యుపదెలిస యెచ్చెతిపతిగాంచి ప్రవృత్తి శాస్త్రకరకుండగుటచే సన్యాసి
యని పేగుం గోపించుచు నిట్లు సంభాషణ గావించెను.

శంకర మండనవిషయాల సంవాదము

మంకనడు—క తోమండి ! సన్యాసి ! యెట్లమండి వస్తుచుంటు !
చానకి మండన మెంతవరకను వరమంటెనీకొని.

కంక—అగళాన్యుండి నేను కంకమువరకే ముందిని అనుగా ఖారము;
జేయించుకొందును.

మండ—తేమఠామయాప్యర్వతే ? అదిగాదు వారే నీ మార్గ మడుగ
లందున్నది తెలిసకొనలేమి ?

కంక—కిమాచకంఠా ? పరియే ? మార్గమేను నీ కుత్తరం మిచ్చినది ?

మండ—[కోపముతో] తల్లనా రాముండేది. నీ తల్లి ముంకయని చెప్పి
నది.

కంక—తల్లెవమి. తాగు తాగు నీవు మార్గము వదిలివెందులకు నీ తల్లి
ముఖ్యయని నీకు మందోయొక్కమే చెప్పినది.

మండ—సురాపితాము ! పెర్పిమూలరాకుచున్నావు కల్లు పాగితివా
యేమి ?

కంక—[వీతా అను పదమునకు “పర్వస” అని యర్థముఃజేసి] నహి
పహి శ్మేలాన్యర. కల్లు పర్వసమందడు. తెల్లగా మందును. శ్వాపకము తెచ్చు
కొనుము.

మండ—కర్మకర్మకర్మం అనానీం ! అంతానుగమక దావిరంగు నీకు బాగుగా తెలిసియున్నదా ?

కంక—అహంవర్తం భవాన్ భవం. అగు, మేమి రంగు వెలుగుదు. నీవు దురి నెఱుంగుచున్నా.

మండ :- మత్తొకతలకంకాకెరకీలానావనీ. కంకమనూ నలుగు తెప్పికిన మృగమాంసము. అట్టి లానం దిని మత్తుదెనై యున్నావా యీమి ? నిప రీతముగాఁ బలుకుచుంటివి.

కంక—సత్యం బ్రవీషి. పితృవర కర్మకర్మకంకాకంకానన్. మత్తబావం భవంకంకమనూ నీమనాదు బుద్ధిమని సత్యము పరిశీలిసి. నీ వట్టివానికి దండ్రీ మగు చువు. సుందరము లేదు

మండ—దుర్బరీ ! గాదిక సైతము మోయలేని గంకకు మోయచున్నావు గాని కిబాబుకొరవీతములు నీకు బయవయ్యెనా ?

కంక—నీ తండ్రియైనను మోయలేని గంకను మోయదును. కిబాబొప విశములు నాకు బయవూవు ప్రతులు బయవనన్.

మండ—రాజరాజు. పెండ్లియొడిన తార్కను బోషించుకొన సామర్థ్యము లేక కన్యపుత్రకతారముల విహించెడి రీతిబాగు నిష్టయంతయుఁ దెల్లమైనది.

కంక—గురుప్రకృషి చేయలేక యంపి యుడివిది ప్రీ కృతావశేయు చున్న నీ కర్మనిష్ఠతము తెలియలేదుకంటే !

మండ—ప్రీ గర్భములోఁ బెరిగి ప్రీంధే బోషించుట ప్రీంసు నింజించు చున్నావేమిరా ? మూర్ఖా నీ కృతముల యంతయుఁ తెల్లదియైనది గదా ?

కంక—నీవు ప్రీంస్తవ్యమృగోరి ప్రీం యానిలోమంది పుట్టి యట్టి ప్రీందే పువ్వులాగున రమించుచుండువేమిరా ? బాలికా ?

మండ—అగ్నులను విడచివారు నీరహిత్యను బొందునని వేదములో నున్నదిగదా.

కంక—పరమ-కృతార్థమును తెలిసికొనరాదాకృతార్థము తెలుగు ననియు వేదములోనేయున్నది చూడకొనునా.

మండ—రాక్షసాఁగ వందలి బొంగలాగవ లోకం వర్చికివె.

కంక—మిమిపుంకన్నమిదక తేగలాగవ నీవు భోజనము సేయుదును బ్రయత్నింపలేరా ?

మండ - నీ. ఇట్టి కర్మకాంక్షవ మూర్ఖులను నీతో మాటాడుట లుప సందర్భము.

కంక—అహ, యతిరంగుగా మాటాడెడి నీ వ్హనము చల్లగిట్టెడిది.

మం—యదిభంగమునకు ప్రవర్తించునది యదిభంగము దోషము కాదు గదా ?

శం—యదివంశ భంగము దానికి అందమృతమర్తము లేనికొనుము.

మం—అహ. యా కాలములోనా న్యూనము ? ఈ దుర్బుధులెక్కడ ? బ్రహ్మచర్యవ్రతముకొక ? స్వాదు పదార్థములు దిగుటై యొగిష్యము వేసి కొందురు.

శం—అహ. యా కాలము లోనా స్వర్గము ? ఈ దురాచార లెక్కడ ? అగ్ని నోత్రముదెట్టది ? ముద్రానశాస్త్రం కర్మమువేషము వేసికొందురు. నిశ్చయము.

అనియట్లు రోషశిషాయిత స్వాదులై మంత్రములు దుర్వాక్యము లాదు దుండుటయు వానికి దగిసి యుత్తరములు శంకరయతి యిచ్చురుండుటయు ఖాది యందులోకగా సియియింపబడిన వ్యాసుండు వెమిని చేత నపరిహాసముగా జూరబడు చుండెడి మంత్రములకుం జూచి యర్థవ నిట్లునయి. వత్సా ! మంత్రవ ! తత్త్వవేదయైన యతి యతిశిష్య యింటికి వచ్చిన పద్మినికే యిట్లు దుర్వాచారుడుండఁజేసి ఆత్మా గతస్వయం పిష్టవేషములు ముడిలిచి యేమి ? రాదు జూచు తి ప్రసంగము గది పెట్టము. ముందుగా నశిశిష్యాం శాపింపుమని యజ్ఞాపించెను. అమ్మనివచ్చుని శాసనంబునంజేరి పిండముండు కాంతుండ. దు హామమాట వలుకక అంతు స్వృకించి శాస్త్రోక్తగీతి సరసిం బాతించుచు లిక్కడకు సిమ్మతితుండేసిను. అప్పుడు శంకరా చార్యుడు మంత్రవ పండితులలో నాచాం ! నేనన్నాదీనై నీమొదట పద్మియుండలేదు. వివాహవిషయ యాదించుటకుగి. నడయుతనీ యదిపెట్టి పంపుచు. అందోడినా రోదని బాటి కిమ్మలై యుండునట్లు వజ్రపిచ్చువువలనయును. యతిసిద్ధిమగు వాదవిశ్ నీమొదటికంటెవని యుపనిషత్సార్థము వెల్లడిలేయటవలె నాకు వెలొక కోరిక యం దివ్వములేదు.

సంసార కామపరివారకము పః హివంద సుఖంబొనరించు నృమ్యార్థంబు కర్మశిం తుండవగు నీరే దిరస్కరింపబడినది గదా ? భవాద్యుక్తానెల్ల బాదంబున తరిత వింది ఘటినెల్ల సన్మార్థంబు రాజమార్గమై ద్రవ్యాతి నొందజేసెను. నీవును బరహిరూపమైన మరీయ పుత్రంబు సిద్ధికిరంపుము. శానిధో వాదమునకు బూనికొమ్ము. రానికిం శానిధివామై లేని యోగిరోయితిని పలుకుమని యతి గంధీర వాగ్గంధనంబే బలికెను.

మంత్రముంతయొక్క మంత్రమునను బాక్యములు విని మోసిన పదాభవము వలనం గలిగిన విస్మయముతో నాత్మగోరవము ననునరించి యాల్పనియె. ఏమందవి ? మంత్రమని పాండిత్య ప్రకర మెయంగవు నీనడంక ? అతండు నహానముఖుడైన యనంతుడు వచ్చినను బరితపించుచుగాని దికోస్థియని పలుకువాడులారు. మణియు వేదసమ్యక్రమగు మతముమందిరి శ్రోత్రగాగలింగిన వ్యాసునియొక్కయు నీ

యొక్కయు మరమందు ప్రవేశించువాడుకాదు. ఎన్నడైన ఒకటి మరవంగిడు దుర
యాయనా సరస్వతినంగకథ యెన్నడైన అరుగవాయన యెల్లప్పుడును పగవపుడు
యందును. ఇప్పుడల్ల అయమవోక్తవము స్వయముగా వచ్చినదిగా నాభ్యాసముని
కొనియాడుకొనినది? ఇప్పుడు మనయరుపుకు ప్రసంగము అదురుగావుత, పుష్కల
మైన మదీయ కావ్యపరిశ్రమ వలించుగాత స్వయముగా వచ్చియున్నదము పోలదు
మంద భూతలచాసిమాత్రమ వలదునా? అయ్యో దుర్మర్యద గర్వకాంతాద దుశార
మగు మదీయ కావ్యదుర్మ మయంగక పన్ను వాచముమరు విలుచుదుందివిగా! ఇదిరో!
నన్ను వాదలిక పుష్కలమని యుడుగుట యక్కర్హమని తలచెదదము. నీకు వాదశ్రు
గలిగియున్నదో వాకు బంధుమిత్రా! మనంగనార వివరణనే వాకు సంతోషము
గలుగుతుండును. ఈ కోడ వాకు తిరకాలముమంది కలిగియున్నను నేపదితుండు
దీర్ఘశువువాడు.

మందిది తప్పక నీలో నీవును భారము గావించును. సందితులులేదు.
భాని మరవాయనకు అయవాయనములు నిక్కయింపు పర్యవేరి యెట్లదు అది
మర్మముందలేకతో అవపుర విజిమిలగు వాది ప్రతివాడుం సంవాదము కరకకోషమే
వంముగాగలది యగుంగరా! మరయు ప్రసంగించుకప్పుడు: మనకు తీమదగిన
ప్రతిజ్ఞయే? యందరి సమాజము నీ కేది సమత్వము నేమ గృహభుత నిష్ఠ రిమం
కవు పిమ్మలనేను యనెను రాతమిత్రము రాతమ మాధుజయంబును లంఘు లేర్ప
రదుకొనెదో నవ్వరు ఎరమునకు బాచుకొనె: యును

వాదము తేవు ప్రారంభించును ఇప్పుడు మార్కాస్మాక్ కృత్యంబులు నిర్వ
ర్తియకొని యాతికృత్యమందుమని పరిశీలించి కంకడుండును నమ్మకలింగ పిమ్మల
మందనుండు మర్మముగా నుండుడను వ్యాసశ్రమిమర ప్రార్థించెను. వారప్పుడ
తోత్తమునిలో వార్కా! నీ భార్య సరస్వతి యంతటిది అసాధ్యరత్నంబు మర్మమునా
వ్యాయంబున అయవాయంబులు నిక్కయంపగలరు అందుడు మీ యుడువైయును
నమ్మకలింపుడని పలికి పారితువుతి నొరంబుజేసిది పిమ్మల నమ్మందనుడు వారి
మువ్వరకు: ప్రేరాగ్నం బోరె నర్పించురు మధురాహర సంకృష్టంబు గావించెను.

అపనినరర్థంబుం నెరింగి న్యాసశ్రమిని కంకడులు మువ్వైయును భుజిందిన
వెనుక నొకదోగ్రూవుంకి మందముని శిష్యులు పాత్యంబులు నిలిచి వింశామరం పీచు
మందగొండోక పేహొందాచురెత్తియో మూలోకము తేసికొనిరి. వారలు కొంతసేపు
సంతకముతో మందమున దీర్ఘహయ సంది వికలి వ్యాసశ్రమివలంకరావము
నొందిరి. కంకడుండు సర్వవాచనీ వయవంబున పుజయు మర్కానవవములో నెన్న
దేవాలయములో వనించి శిష్యులతోగూడ పర్వతీ వార్తంబు చెప్పికొనుచు నా దివస
మును గడిపెను.

అమృతనాథ హిమవతం దురయగిరినిజం బదిరోహిం దేవానాం
గర్భావతీయంబులం దీప్యతోచి శంకరయతి వద్మహాదాని శిష్యులతోగూడ మఃదన
పండితుని సభాభవన ముంకరింపుటయు వారితాచి మందనండు సేవనంపుడు
యథావిధి స్పృంబి యుపేక్షుండు గావించి నమస్త విద్యావిభాగధయగు శారదను
స్వధారవాధరంబున మర్దిపి వివాహంబు నియమించెను. పతి వరాశిరోముడి యగు
వయ్యుక్తయథారతియను, తయభారతి శారతమ్మంబు నిదాపింప వరుడెంచిన భార
తీయంబోచి నానభాభవనంబున చిక్కిలి బ్రవేశించెను. అప్పుడు భవావరణంబైన
శంకరయశోరుడు మర్దిపించుచున్న తదీయ బాధోత్సరక నాదోచించి సుందరగా
దాను బరావర్తకవరమును ప్రతిజ్ఞ నిర్ణయించెను.

మ. పరమానందము నిత్యబుద్ధము పరబ్రహ్మంబు లోరున్నచో
విరళాశాస సమామృతంబగు నీ పర్యవసంకరముగా
నరయన్ శాసము లేకనంకయు లయం బొవల్లనా కుద్య వి
మృరదామృతయశిరోముణ్యైరయంబు శోభిత్ ప్రమాణంబులై

ర. శిరుగతి మేల బాదమున నోడితివేగిషాయదండ న
త్కరకములంద్యజించియతి దొకపలుంబురచించి గేస్తునై
వరగెదరాద్విజ్ఞానమువయ భారతియే చివరింబుగాతంబు
వరహితముయైన ప్రసంగముపాపములను తీర్చునన్.

అని యిట్లవనివేదరంబులు ప్రమాణముగాఁ జేసికొని వారించుకనియు
నంటలురాశితుండనిగురునని నమ్మానము విడిచి గృహస్థుండనయ్యదనని శంకరయతి
ప్రతిజ్ఞఁ జేయుటయు సంకసించుడు మందనమిత్రుండు తన ప్రతిజ్ఞా ప్రకారం దిట్లని
వక్కాణించెను.

ఉ. వేదశిఖర ప్రమాణవర చిన్మహిమంబును చిత్త్వరూప సం
లోదము సేయదాను బదిపూర్వక గంధులేడు మః క్తి య
య్యుడిమళాంకమేవరమమై రగి మెక్కి మదింబునందునై
వాదము సేయుదుం బ్రణం బైఖరి గర్భమహర్త్వమర్చునన్.

ఉ. ఉసుయతిః | వాదమున నోడితివేగి శోపవరము
ల్లని కషాయదేని మవరిందరించి జగంబెటుంగ న
న్యాసముఁబానియేను భవదగ్గరినీతుడనన్చిదితి
న్యాసరగ్గ్రాహియవయ భారతపాడితియై తదిర్చునన్.

అని యిట్లుంటామని శవధములు చేసికొని యయ్యుడయ భారతిని పొండ్లారితరమున కట్టిపెక్కితేని కథమహాద్రమున బ్రవేశమునను బానుటకు టయు నచ్చే నారీరువుర కంకలయింప బువ్వచూలికలు నైచి యోచించారి మదమన్న దంకవాడిగలదితీయే విడకృనిమచి యెరింగించి యయ్యుడయతోడ గృహకార్యములం జక్కబెట్టించిగివడు

కర్కశుంగ హరికియ రంభతో వచ్చిన బ్రహ్మాది దేవతలు కర్కశు ప్రాంతాంకరింపబున విహసములపై పసియింటి నెసరులకిరి.

అప్పుడంకభుంగవు రిరువును విభిముఖముగా బద్ధామమిది కూర్చుంటి మండహన శోభితవసనారవిండలై రొంకిరి యేమియం బానక స్వార్థమవ ప్రయోగ మునది హృద్దరాల్లివాయంబం వెల్లడిఁ జేయును నివన్నయన వేదపి ప్రమాణముగాఁ దీసికొని యిట్లు వాడించిరి.

మంతమయ—1. యిదిసార్వభౌమా? పదే పద్యముం జేరూప మంగిరింపబడుచున్నది. అతిమలయః బహుజనమి ? పామోహయం రహితమగు దానిని బుధుషోర్థమధేయం చేసి వేదాంక వాక్యములు ఎదు నెవమాణము ఎగా స్వీకరింపుము.

కంకయందు—మహాత్ములైన యుద్ధాని అని యుక్తానియు ప్రవృత్తులైన గురువులు శ్వేతశిఖరు లొసగు డిట్టలకు కర్తవ్యమస్యాది వాక్యములచే బరమాత్మ నాత్మకత్వముగా బోధించి యిట్లు ప్రమాణము అవ్యర్థంబున బ్రహ్మకర్తవ్యమని శ్వేతశిఖో ప్రభు అనియంబెనునన హివోసితరాత్మానమనవిహం బ్రహ్మాస్మీతికస్యా కర్తవ్య మవవత్తరకామాహా. రకాశుచిపిత్వమనుమహారః ఛార్దాది బ్రతుల వలన నుచ్చ మగుదున్నది.

మంతమ—హం పదే ఇత్యాది కర్తవ్యమవచెనీ వేదాంకముల యింపలి కర్తవ్యమస్యాది వాక్యములు పాపములు పోవు నిమిత్తమి అపరిపూరితులగున్నవి కాని వానిని నానానాక యర్థమందు వివక్షరలేదు.

కంకయ—ప్రాజ్ఞులు ముంపూరి కర్తవ్యంబు యందరమేమియుఁ బోరక పోవుటచేర అపేక్షయుక్తములని బలికిరి. ఏర్పాంకహా! కర్తవ్యమస్యాది వాక్యముల యందు స్పష్టముగా వర్థము వలంబడు యంతఃగా ఇహార్థక పీచి యందెట్లుగాఁ ప్రాప్తిం చెడిని.

మంత—మరింత్రా! కర్తవ్యయంబు కర్తవ్యమస్యాది వాక్యములచే బలి కము బోధయడుగక చుప్పయిది వందేను యుక్తామణం గావించు కర్తవ్య సుతిఁజేయు నప్పుడు ఈమహార యాశాస్మియని స్థావరముగాఁ జెప్పున ముటగాఁ ముంయింటి గిడు. విదియొక్క స్థావరము పిరి పలేష మనంబయను.

కంక—క్రతుర్మాపాదకముల దేవతా వ్యర్థాపములుగా వర్ణించెను పద

రాక్షసులు గ్రీయాశాంత గతములగుటచే విచిత్రములని చెప్పవలయును. కాని శాన కాండగతములగు తత్త్వమస్యాది రాక్షసుల విచిత్రములని యెట్లు చెప్పవచ్చినది.

మంద—యశోరా 1 నీ పవన యదై తీవ్రనియందు అపమాకృ దృష్టి యందుగాక అస్పృశు బ్రహ్మము. మనసు బ్రహ్మము. అవిశ్వము బ్రహ్మము. వాయువు బ్రహ్మము. అని కర్మమధ్యర్థికము అబ్రహ్మము బ్రహ్మమగా చెప్పినట్లే తత్త్వమస్యాది రాక్షసులను గర్వమస్మాద్ధికము నట్లు చెప్పినది. కావున మహానాన గుణ్యముగా మహానాదితీషములని చెప్పవలయును.

కంక—మనోబ్రహ్మత్వపాసిత 1 మనస్సునే బ్రహ్మగా నెంచి యుపాసించుచున్నది. ఇక్కడి రాక్షసుల యందు విధింపఁబడినదివాదీకతత్త్వమస్యాది రాక్షసులందుగలిగియున్నది 1 తానీకపాపనాదితీషమని యెట్లుచెప్పుచును విద్యాం నుదవయ్య నట్లు పలికెనని 1 నిరయోక్త సురావరుణర నారోపింపఁబడిన బ్రహ్మ తామము గల తీవ్రమ యిక్క. యుపానవా సతత్త్వము వేదాంత రాక్షసులకు నుండు వింతడు. బ్రహ్మయగుటయే ప్రమాణముగలది.

మంద—యశోరా 1 వేదాంత రాక్షసులు బ్రహ్మోక్తత్వంబునం బ్రమాణంబుగాక. సోపాయాగ వితీషమయందు పరిరక్షము కొలుకు విధి యెట్లు గర్వింపఁబడినది యానాగులనే యిచ్చుటకు “బ్రహ్మోపేక్షబ్రహ్మోపకవశీ” అను మంత్రమును బెలుపు ప్రతికీ బ్రహ్మోరతుడు. బ్రహ్మోపేక్షకులయ్యార. బ్రహ్మకా నిర్భూయించిన రాక్షసులనును తెలిసికొనవలయును. అని విధి కర్పించు కొనుట యొక్కము. అట్టిచో బ్రహ్మయననమి యాత్మయననమి యని కంకించకొని తత్త్వరూప సమర్పణమిలేక సిక్కులకు సర్వజ్ఞులకు సర్వగతులకు విజానాధున న్యరూపులకు అను మొదలైన వేదాంత రాక్షసుల మహాయోగియైక తెలిసికొనవల యును. తమపాపన వంశ మొక్కము పత్యక్షంబైనది కాస్త్రదృష్టంబు కొంగందు. అట్లు విధి కర్పించనిచో హనోపాపనకూన్యము వంశ రాజాగర్భులి. సప్తత్వపా వసుమతీ ఇక్కడి రాక్షసులకుంబోలె తత్త్వమస్యాది రాక్షసులకా సర్వత్వము గలుగునుగదా 1 మతీయుబ్రవృత్తిని వృత్తుల బోపింపని వేదాంతరాక్షసులను కాస్త్రీకత్వము గలుగజేరదు.

కంక—అయ్యో ! అట్లు విధి కర్పించినచో మొక్కము క్రియాజన్యమగుట స్వర్ణాదికమువలెనే నశించుచునుగదా 1 స్వర్ణాదికమావలెనే మొక్కమునకు నాత్యత్వ సాతీనయత్వములు లేమింటేని రాసికే గ్రహరూపము గర్పించుట యుక్తముగాదు. మనసు మాత్రము మనసు క్రియాజన్యము గాదు ? మీ మతంబున ముక్తి విత్కత్వమేల ప్రాప్తించలేవంటేమి వినుము. శానము మనోధర్మమైనను యాదాహిక సప్తప్రమాణాది రహస్య మున్నది తెలిసికొనుచున్నది. ఏ దేవత వారకు సామెచ్చు గ్రహింపఁబడుచో మహాగ్రహంబు 1 నా దేవతకు ల్లానింపవలెను. తత్త్వంబుగంటే మనసుం బవలందు.

అది పుడవతంబ్రమెనదగుటచే నిన్నమువచ్చినట్లు చేయుటకును శేనుకపోవుటకును మరి యొకరికిఁ జేయుటకును కర్కశముచున్నది కాని జ్ఞానంబున కట్లుగారు. కావునఁ దక్షిణ్యమును ముక్తినికర్కశ్యము నీర్తింపరు.

మందఁ—మన కమా! కర్కమనీతివాక్య మపానవాద్యని సాముకాక పోయినను తీవ్రమనఁ ఇరమాపురుపునతో పాద్యక్యమును బ్రతిపాదించుచున్నది గదా?

కంక—ఓహో! వండితాగేసురా? కర్కమనీతివాక్యము తీవ్రన కిక్కరు నితోఁ జేసనకర్కపాద్యము చేత పాద్యక్యమును బ్రతిపాదించుచున్నదారే సర్వకర్క సర్వాత్కర్క సర్వక క్రిత్యాదిగుణములచే పాద్యక్యమును బ్రతిపాదించునదా? నుడువుము. చేతసర్కమలేత నందెమి యెప్పుడు ప్రసిద్ధమైనదగుటచేత సమర్థమున తేయనసరము లేదు. సర్వకర్కాదిగుణముల చేత నందెమి, తీవ్రమనఁ ఇరమాత్క న్యరూప పత్తితోన లేదను లేదని చెప్పెడు స్వరీతాంశమునకు విదర్భమగును గదా! కావున ఏ ప్రశ్న మైక్యమునే ప్రతిపాదించుచున్నది నుమి?

మం—కర్కమనీతి వాక్యము అనిత్యావృత్తిమనఁ బ్రతికరములు గాని సుఖబోధానం ల్కాది గుణములచే తీవ్రమనఁ ఇరమాత్కతో పాద్యక్యమును బ్రతిపాదించుచున్నదాననుక్రమము లేదు గదా?

కంక—సుహృద్వలా! తవదీయ వాక్యంబే తీవ్రమనఁ ఇరమాత్కర్కసూపా దించుచున్నయది ఇహఃపర్థివయోయి కౌపమేమియోఁ జేసిదత్తు. సుఖబోధానంకర్క రూపమగు పరమాత్క కర్కమనఁ బ్రతిపాదించుచు నిత్యావరణము వలన నీచే తిని వెనెత్తిని గదా?

మం—భోయశ్శి శేషా. కర్కమనీతివాక్యమం జగత్కారణంబైన యాత్మకు నితో తీవ్రమనఁ చేసనకర్కపాద్యము వలన పాద్యక్యమును బ్రతిపాదించుచు లేకనము వలన బుద్ధివదగుటచే సాంఖ్యయులచే చెప్పబడెను, పరాసమామాత్వాదులకు నిరాసము లాగందు.

కం—అయ్యా వండితపుంగవా! అదైవరీ త్యస్యకలంబున కర్కమనీతి ప్రయోగము విప్పగను. కర్కమనీయన యంతవంతులం గదా! తిరి అత్యావరణముకర్క, కర్కకర్కకము అస్తియునును అని యర్థము వచ్చును. అగంబునకు అదర్కకంక పోవుకలంబు నట్లు చెప్పవలయు నందెమి ప్రతి కర్కక అపాస్యాం ప్రతాపయేతి. అనుక్రతి యందుగల యా వలకబహుమర్కయన నది స్పష్టమగు చుండ ననుప్రదానాదుల యొక్క నిరాస కోణిని చెప్పుట యుచితముగా లేదు.

మం—కర్కమనీతి వాక్యమునకు మోక్షకరుణాను అను ప్రత్యక్షజ్ఞానము గలుగుచుండగా సైకపద్యకము జెప్పుట యుచితము కాదు కావున సాఖ్యాయోధ్యేకప్రకాశ అను విధివాక్యము ననుసరించి కర్కమనీత వాక్యము అవంతకగనదై యున్నది. అంతకన్న వేరొక ఘోషమియు గదగదు.

కం—విరుదేంద్రా ! ఇంద్రియమునకు భేద గ్రహణ సామర్థ్యము గలిగి యున్నయెడల సభేదకార క్రుత్తివాక్యము వారింబెడిని. ఇంద్రియమునకు భేదముతో నవికర్తము భేదించేసి తద్వేదజ్ఞానమే కలుగవేరదు. కావున తీవ్రకర్త భేదము ప్రత్యక్షమని యెట్లు చెప్పదగినది.

మం—తత్కర్తననకంటె నేమి వేర్వేదకారను అనుచో భేదశబ్దము తీవాత్మకు విశేషముగదన్నది. కావున భేదేంద్రియములకు సంయోగగన్నవికర్త లేకపోయినను విశేషణలాసన్నికర్త యున్నది కాదా.

కం—తేను విశేషణలా స్మాతమువలన సన్నికర్తము జెప్పిన యెడల నతి ప్రవక్తి వచ్చుచుంకరా భేదాకరము ఇంద్రియమునకు సన్నికర్తవ్యమగుచుండుగా విశేషణలాసన్నికర్తము చెప్పదగినది. ఇట్లుచును, ఇంద్రియములకు అక్కకునన్నికర్తవ్యమని లేదు కావున నది చెప్పట యచుచితము గదా.

మం—భేదాకరమైన యాత్మకు నింద్రియముతో సన్నికర్తము లేదని చెప్పట యోతము నిపుడుతగా లేదు. చిత్తార్థాలు ద్రవ్యములగుటచే రెండికిని సంయోగ సహకారయత్వమిదిగి గలుగదు.

కం—అక్క ప్రభుచగుగాక యేలచగుగాక సింధుభవములు యందును తీర్తముతో సంయోగత యెట్లు కలిగెడిని? లోకములో నవయవములు గలవానికి నవ యవములు గలవానితో గదా సంయోగము. మనస్సు ఇంద్రియమని యొప్పుకొని యెట్లు చెప్పితిమి నీమధురయ తీర్తమింద్రియము గాను భేదమిది సహాయము గలిగిన దీపమువంటిది. “ఇంద్రియజానమస్మాస్మి” అనుచరినము “నక్షత్రాణామహంకరి” అనినదిలే కదా ?

మం—పారికాంక్షి ! భేదజ్ఞానమింద్రియము వలన గాగవేరదు. సాక్షి స్వరూపమని యొప్పుకొనియెచును పాక్షిస్వరూపమగు భేదజ్ఞానముతో విరోధముగలుగు చుండుగా బరమాత్మ జీవాభేదమును బోధించుకొనుచు చక్రమునీతివాక్యమెట్లుగా ప్రమాణమగు చున్నది.

కం—సాక్షిస్వరూపముగు ప్రత్యక్షము అవిద్యావృత్తుండగు తీవాత్మకును మాయావృత్తుండగు పరమాత్మకు భేదమెన్నట్లుతోపింప జేయుచున్నది తత్వమనీతి వాక్యము అవిద్యామాయావెనువృత్తులకు కుద్రతీవోవ్యయం కలేదమును తెలుపుచున్నది. ప్రతీ ప్రత్యక్షములు విద్యాకరములగుటచే విరోధము లేదు. ఒకవేళ కుశీ ప్రత్యక్షము లకు విరోధమున్నను ముందుగా ప్రవర్తించెడు జాహిసముగు ప్రత్యక్షము భేదము ప్రవృత్తమగు కృతీదే నవచ్చేసిన వ్యాధియును బట్టి వారింబెడుచున్నది. ప్రథమ ప్రవృత్తమగు కతీజ్ఞానము మూర్ఖత్వాత్మకమగు కుక్తిజ్ఞానము దేత నెట్లు వారింప బడునో యట్లే.

మం—శంకరమిత్రాక్షర ! తీవ్రము పుటాచితము వదలె యింద్రజిత్వము కలిగియుండుటచేత నీకర్మకర్మస్మృతగుఱిష్టాదు. అనెను నీ యనుమానము చేతనే లేద ప్రతి కారకము వారె! కర్మము నీవు చూచియుంటివో? వంటి విషయము నీవు తెలియదు గదా!

శం—కర్మము వేనెలుంగుటచే కాదు. నీ నుత్తరముద్ది బ్రహ్మవిరూపిత మగు భేదము పరమార్థభూతమైనదియే లేక కలిగియుంటివో? బరమార్థ భూతమ వంటివి దృష్టాంతము లేదు. కార్యానీతమంటివా? పరస్పర వ్యావహారిక భేదములేదన మునున నమ్మకొందికిమి. కావున సాహించుటలేదు.

అని యిట్లు మృదువాకక రాజుకర్మమున కాత్మకృష్టాంతములచే మంతన విశ్రాంతములనెల్ల అంతింపుచు స్వమతము కొందరపరచుచున్న శంకర యతి లంఘన పాండిత్య ప్రకర్త నదన నీయకనుకై యున్న ప్రాతేశ్వరు మెదలో మన్న వృష్ట్యమాలిక వాడుటయు బూరి యుదయభారతి యర్చిపవ్త నొందుచు వారిని లోక మమునకు లెండన నెఱిగింపిరి తావనానందరమున నల్లన శంకరునిట్లనియె.

అయ్య ! శంకర ! నీవారి శంకరుడ వగుట తెలిసికొంటి. దుర్వాస కావ భోషణులు వాసిభవదీయ దయా విశేషంబు గృహాధ్యక్షులైనది. సక నత్యలోకమున కడుగుదాననని ముగ్ధు లుచూడఁజేయుటయు నామెను సేకము అయింది యుద్వేగము స్థాన తేముంపుటో ముమాభం కంబున నా మనసుగమంత లంఘిం దయలన నెట్లనియె. డే! నీవు లోకరక్షణార్థమై యవతరించిన నిలిచిపెట్టివని యెఱుంగుదును. నేను కవదీయభ్రతుండ కృపాపిషఁడంటలు పింటును. మరి కొంతకాల మిండుండి పిమ్మట నడుగుము. లోకపితామహుని పరిగి మంతనమంటికుం యిది ప్రాయము తెలియు లాత్మకర్మములో నరని మొగము జూడెను. అయ్యత్రిపురయ నీగ మార్త నిర్ణయ నలగు వదనమెల్లలేక కాలిండుండిన పిమ్మట గణాధ్యక్షులు మంత నండు, సందీయముదీరక విందయు నరనిట్లనియె.

అయ్య ! నాకీ మారణావాయులును సంభవించు పిష్టివముగలుగుదు. కాని జైమినివాక్యములం బాఠించితివని దానింపుచుండి అమృతాక్షుం గొనలనానకము లందెలిసిన సుత్యక లోకాపారపాతీయంబు సకమ పవర్తన యుద్వేగముండెననాడు. సకలకలాపియుండ క్రమోద్రవకమున కిట్టి హర్షనూతనంబు లిరించు వ్యవసాయ మిదో గలుగవలయును? అంత తెలియదాదామని సందయ నా నున్నవని పలికిన మని న్నవ్వును శంకరునిట్లనియె నొన్నా! జైమిని యుండియకయు మన్యాయులేదు అర తెయంగనూడు కాదు. పినమే జైమిని మగటజే దండ్రపాతముల తెలిసి కొనఁజూకున్నాము. అనుటయు మంతనమిట్లనియెను. యతిసార్వభౌమా! పండితు లగున తెలియువాడని జైమినిగ న యభిప్రాయము నెఱిగిమా మన్యఁడంపుము. నీనుత్తి

నది యొక్కమని తోచినందున నహంకార మనుకారములు పెరిగెదననుటయు కంఠరుం
దిట్టనియ్యి గృహమేదీ? బ్రహ్మమహిమ పరబ్రహ్మ యందరిచ్చిపొయ్యముగనాదైవము
విచయమును పుష్ప కిరీతుము కర్మహంకారములను గలగవేరకు యాలోచించి తదతి
తారము తారకిగదాగజేయవలెనని యిచ్చిపొయ్యి సాధనముగలుగిరేక గేవ
లయు పుష్పమును గల్పాత్మకమున చేత నిరూపించెను సుమీ! ఆదిమిదైవంకితి వలచుని
పిమ్ము. క్రమ తమకం దెదాయవలెనని బ్రహ్మజాపమొనరించుచేసినానెనకపసాచాక
కేవలము వేదవాక్యము బోధోత్పత్తికి గాక ఇవగుటలే బ్రహ్మచర్యాది ధర్మము
దాయము చేయుమని చెప్పుచున్నది. తత్త్వరహితమైన బ్రహ్మచర్యమునైన జైమిని
ముని కర్మవిధయమును జేయుమని విన్నయింపెను. ఇదియే తదీయాదిపాయము. మరె
యొకటికాదని మేమి విన్నయిందిది అనుటయు మంథనమొనరించును. సూర్య
అమ్మాయ్య క్రియార్థకార్యధర్మకమతద్వయానాం అనగా క్రియలు క్రియార్థకముగనుట
నలెందులనని. ఆ క్రియార్థకమైన చాక్షుషచర్యకములు అని సూతము రచించిన
జైమినిమునివేదాక్కములు సిద్ధము పుట్టినవని మేల్లగాఢంబుకెడిన సందియముగా
నున్నదనటయు తాత్పర్య వెండియు స్పష్టమిది.

మరిక పవరా! సగమునా పరమవదే నత్వరీయ బ్రహ్మయంతానక్తిగం
బైదన: అత్వరీయే వలముగాగల కర్మయందు దృష్టిబ్యాపింపజేయుదు. దర్శనార్థ
ప్రకరణాక్కములొక్క కార్యమిక్కమును సూచనజేసెననిన మంతనంబు. అర్హా!
నకంబేకకరంబుమనకు సర్వదార్శ పరత్వముకలదని జైమినిముని యట్ల పొయ్యము
వదిలినో అరమార్పిష్ఠమును కర్మకు పరదార్శచర్యమునెప్పుడు, అరమిక్కమనేమిటి
నిరసించునో చెప్పుడు. ఈ బ్రహ్మ కర్మహర్మకముగలదే మహాత్మమ పరిదియని
యనియెడు ననుమానమే వేదవాక్యముతో అనలేకగల అరమిక్కమును బ్రకటన జేయు
చున్నది. క్రురు అనుమానహృతములే సుమీ యని కాకాదుం పలుకగా నున్నదిషేక
గిష్టుండును బార్తుండు నగు పరమపురుషుని వేదవేద కానివాడు తెలిసికొనజాలరు.
అని వేదవరములు పరమార్థుని వేదగోచరుని చెప్పుచున్నవే మి యనుమాన
మేల్లగా తెలిసికొనగలదని ఇందుకమున్నది యిత్తిరనంబులే నిశ్చరమమగు నన
మానమును నిరాకరించు నయ్యాక్కమునాన: ఇగర్తుప్రకటయంబు ఇయ్యు నొందు
టయ్యలేదనియు పుష్పగలుగలయు లేదని నిరాకరించెను. కాని వేదోక్తమగు పర
బ్రహ్మచర్యయముకాదు. కావున జైమినిముని చాక్షుషమందిత కంటె గుహ్యార్థమును
విచక్షములేదు. ఇట్టి తర్వాన రహస్యమును తెలిసికొననాలె యరుం ముహూర్తముని
చిరవాదించుని పలుకుచుండును.

పరమేశ్వరపరమ: సగుమానమును అంకించినంతమాత్రముననే బ్రహ్మ
విద్యరంజనమైన జైమినిముని విరీకవారియగునా? మేరకాయవలనంగలిగిన దీరిది

నేవదము పరమమని నురువలయునటో యాపదిమును కర్తవ్యమిహియదముని దరించి
నీవు పరిపాలించితివి. యెవరో చిరుపాళ్ల కష్టముల నొగతుల ప్రభావమును చీకటి
నూతులోనికి యాపదము వాచనము నొందకపోవునా? అదా!

శ్లో॥ ప్రబుద్ధోహం స్వప్నాదికృతిమహి స్వప్న మవరం
యథామూఢస్వప్నే కలయతికథామోహాచకగా
ఏము క్రిమస్వంతే కలిదిహలోకాంతరగతిం
హనం త్యేతాన్తరాస్తా స్తవగళితమాయా పరగురో.

స్వప్నములోయుండియే ముక్తియిదిమని క్రమశఙ్కరుడు మదియొక స్వప్న
ములోఁ దలంచు మూఢుని పసిది మోహవశంబును గొందరు మూఢు లనిత్యమును
లోకాంతరగతినే ముక్తిగాఁదలంతురాహ! అర్థివాడింఁగాంచి కవదీయభక్తులు పరిహా
సింతురుగదా!

ద. అకటలంగలంగుడు కయంపడి పుచ్చొసెన్వలంబె వె
జ్జొకఁగొంతురీరనిధుడో కమయస్యఃకర్తరిత్రహ
త్కృతమరి నెంచుయరి రమ్యరంబునొండఁబ్రశ్నాగయన్ శ్రి తా
వకహితుంబైనాని కనపాయగతింబదవనమాదరే.

ఉ. తాదృశభేదలాదిభిరంతఃసమోక్షమసీకరః
స్వారమయో తదాక్రయన్త సుస్మృతీనంగతిః తాయకుండరౌ
భూరితర్కప్రమాద పరిహారసుఖంబోసఃగూఢు హేర నం
సారమబాయోద్వర్కధీర సాధువిముక్తజియలాదితన్.

ఆ. క్రిమివిద్యానిగాతరే గృహమీస
బయలుపరచితి కక్కుక్షి ప్రకృతినిరి
యతనితాత్మన దానమీ మృతమసీతః
గాంచివర్చిస హనుమ నీకం దెనునురు.

ట. ఎడగక యీర్వకంబు త్వరీయలసక్రమప్రభావము
భ్రువముతోరనిన్నుల తిఁగాఁ దంబోస తిరస్కరించి ని
మిరములు పెక్కులాదితిన జానెమహాత్మక! పరస్యపామరీ
మనువును వానిదెల్లను గుహాయనెల్లులు దండ్రియల్లవే.

మహాత్మా! కనింగితమవాచారి ప్రభులును సెలము క్రుతిభావ రహస్యంబుల
పెద్దలుంచువిద్యయుమును బరశివాంశ సంభూతుండైన నీ తెవయగుదురా! అయ్యయ్యా!

యోధులంతయు దురంతమోహములు పరమాత్మచేదకులు కుడిగోడలుకులు నగు నుభయ యమముచే నాకాంతమయివచ్చిరి. అట్టిదానిననుసరించి సేవించువారి కెప్పుడు నెప్పుడు లలియించువా? విప్లవకర్తామరకులగు భవదీయ శిష్యులందఱు మెలంగుచుండినది తలంచి యారెంత విడుచుండిన అయ్యారే! అల్పబుద్ధివాళ్ళకర్తవ్యమందే గర్వముచే న్నుతిచేయున్న కృత్రిమరముల భవదీయానా కర్మకరణము దగిలి యున్నకు తెప్పరిల్లి హృదయాశయముల బ్రకటింపబడుచున్నవిగా! దురంతసంసారజల కర్మమయోగమ పరితాపము భవద్యకర్మమృతకరణ ప్రసారమునగాని యుపాయమిందా?

అన్నా? తమ కుతగమనాదార భృత్యరవాదులతో గూడ గర్వ యంత ముద్దిష్టింది యుభయ సకరితుడవై సంసారకూప లంబుడని విశ్వమందఁ బూర్వమున వచ్చి జన్మగర్భందిరిని. నీకుంటే జరమగపాటుండు నాకెందేమి గదా? నేనుకంటే జన్మమున నెక్కువకు నుత్పత్తము గాచిందిరని. లేకున్న సత్యంకామోగుండనగు నాకు జగదీశ్వరుండవైన నీ సంపదన మెట్లుగల్గెనని? లేవరంకు సైతము పురుషార్థ మాపాదించు కరుణాంతరంగికతును తగవర్తమాన ప్రవాహమున భవకర్మములూర యెటు నునింగెడిని? నువ్వో? భవదీయశిష్యులు వ్యవధినిబోధించులు ర్థముగా నెఱుఁగుగదా! సమస్తకందివృద్ధికి తెలిసికొంటి తానుకాదు. ఎదిగెను. నీ పరమముల కరణుఁబోదెను. పరమార్థిక హృదయమునకింపదలంపన నన్నును గ్రహించి కర్మమమవేదించువను తరును పాదపాదలంబులయ నుభయకర్మముల తనవి శిష్యులూ ననుగ్రహించుదని తర్కపాదర్థము మైనను పాదపాదలంబుల పాద ప్రాయముగా జూడెను.

శాశ్వతమణి కథలు

అమృతాదేవి యతని యతిప్రాయమును గ్రహించి యతిప్రపంచరీతి? ముందనియును భవదీయ శిష్యులగునని యంతకు బాధింపబడుచును. పునః మొకనాఁడు నేను జాగ్రత్తులను మా తల్లి సేవించున వసియించియుండ రెండవ మూలమునలె మెలయుచున్న తామసత్వము దొకండు విద్యుత్తువా ప్రతిఫలించును జూపబలించును మనుష్యులుగా జూడకొని కూడినదాక్ష మతికరతలించిందానిని చిచ్చె యుటయు నమ్మకాత్మకని సర్వప్రార్థన సర్వార్థముల నర్పించి ప్రసన్నుడైయున్న సమర్థులైన నలన మాతల్లి యల్లసయి అయ్య! మీరు తపోమహత్వమున ద్రిశాల వృత్తాంతములు కరణలమందిముగా తెలిసికొందురుగా? ఇప్పుటికూక నా మాకును దీని నెక్కుడు గానాముగా చెందుచుంటి. దీని యాయవెంత? సింహ నెంరణం గనును? పతి యెట్టివాడగు? భవద్యమమవేదనం గలిగియుండువా? దీని భావి

స్థితియంతయు మార్చుచుండును. తవార్యమగు ప్రజల ముందుగా గణితముతో
 గోష్ఠమైనను మార్చుచుండునది. అది తరువాత విద్యాసముంతోఁ బ్రార్థించినది.
 అప్పుడొక్కఁడు జ్యోతిషశాస్త్ర కష్టులుమూసి ధ్యానించి యంతయుం గణితముతో
 నోహో ! యువతి ! నవదీయపుత్తీరారక్షణము నిరవద్య నొక్కఁబులువందఁ గందు.
 వేదమార్గము లాచ్యుతమునందే వాస్తవముగాఁగ దానిని జక్కపరచుటకై వాటిక
 గర్భుండు మందనమండితులై యువంబరి యున్నవాఁడు ఈ రేచియ యాతనిని
 భార్యయై యువేత యజ్ఞములు గావించి పుత్రప్రసాదము సంపదంతోఁ జిరదానియు సుఖ
 యించును. పిమ్మట గురుమతములచే నవ్యమగు మమవిషక్తిర్ధారముల సాధించు నిమి
 త్తము శంకరుండు పునఃసవరణించి భూమిని బలవిద్యాసములచే బిచ్చిరముజేయును.
 యశితేషమని ధరించిన యప్పుడొక్కనితోఁ బెద్దభవపు నారించి భవభావక వరాశి
 తుంతగుడు నకనవే శరణము జొచ్చును సుమీ యని యాతనింగిరి యర్థాపస సత్వము
 రంజితమగుచుండును. తదుక్తి ప్రకారమంతయుం అదిగినది. ఇతండు నీకు శిష్యుండు
 కాశీదుగను ? అయినను నీకు సంపూర్ణజ్ఞానముగను గలుగలేదు. నేరతని సగము
 శరీరమునుగానా ? నన్నుం బయింది ఏమట్ల నకనవి శిష్యునిగా జేసికొనుము. నీవి
 జగదీశ్వరుడవైన పరమపుత్రమందవని యాదేంబుదు. అయినను నీతోఁ బ్రసంగింప
 నాకును ముచ్చటగా నున్నది. అనిపట్ల యాయజ్ఞాన భవదర్శనారణ్యుని సుతయ
 లారతి పరిణి న విని తరీయ మరుతగంభీరార్థ యుక్తములగు వాక్యముల నానందించుచు
 శంకరు దీర్చినయె.

దేవీ ! నా హృదయము లాదేశసోత్పత్తక నొందుచున్నదని పరిశీలిం.
 తాని యేది యమరతమని తలంపెదను. కీర్తికాదు ప్రేమతో బ్రహ్మగములు సేయుటకు
 నమ్మకంపరుగలా ? యనుటయు నాదారతి బాల్చినయె. యతిప్రమా ! యెవ్వఁడు
 న్యవహరణంపదను గావించునో యదీశానిని బయింపుటకు నాడుదాని మగవాడుగా
 తాని తప్పక ప్రయత్నం చేయవలయుంగదా ? స్త్రీపుంసవిషయతోఁ బనియేమి ? అది
 యనునంగక మున్నుగార్చియ్యఁ కొంతామణితో యాజ్ఞావల్క్యుండు ప్రసంగములేయలేదా
 ల్పహారణ్యకొమరిషత్తు చూచుకొనుము. మరియు మోక్షదర్శివోదితమైన జనకసుందరా
 పంపాదము నీవి పనియొందలేదా ? అనక యాజ్ఞావల్క్యుడులు యేకానిరులుగానా ?
 న్యవహరణక్షణార్థమై ప్రవర్తించు నిష్కలములు యుదితముగాని యు క్తియుక్తముగా
 బలిగి విని యుమ్మడిప్రపంచం తమ మోరించుచు వాల్మీకిష్టాతియగు వాగ్దేవితోఁ
 బ్రహ్మగము జేయుటకు నమ్మకంపెదను.

శంకర సరస్వతుల సంవాదము

ఏమిట నా సభయందు శంకరసరస్వతులు భరస్పర మొఱుత్తు కన్యముమీద మరియొకవ్యంబునం బ్రయోగింపబడిన కన్యమహిమయే సర్వాంశు లకు విస్మయము గలుగజేయుచు వచ్చుకమ్మగాఁ బ్రసంగముఁ జేయఁబోసంగిరి. విద్విత్పదయుక్తి ప్రయత్నయదే వ్యావహికమున్న కృత్యమంగ వాగ్దేహి వారింబి నుత్పలఁ గడుక విపదేశ తాస్కారాదులఁ దింస్కరింపుచు మెచ్చుకొని బాసంగిరి. వారిరువురు సంధ్యాపంచవాదం వియతకాలంబుల విడిచి యుచోర్వాకంబు లేక రీతి నాడింపుదుండఁ జదియేడు దీపంబులు గణించెను. అట్లొకటి పడియేడుదినము లంబిగాప్రముయందును శంకరుఁడోఁ బ్రసంగింపింపాచి తేనిలో నతని జూయందుచుపా యముంజానక యాతండు బాఙ్యంబుననే సమస్యనింపి యుక్తవృద్ధులైన నెయ్యమను లదే దీపింపుచున్నారందు. కావున మదనగాత్రమండికనిశఁ బ్రవేశము కలిగియుండడు. కావున దానియందడిగి యాతని నోడింపవలయు నింతకన్న వెలొక పాతనము లేదని నిశ్చయించి యప్పిరించి మించిబోడి యట్లనియె.

శ్లో. శరాణియంత్యో వదప్తవృరవృః
కీమాత్మికాణింర పరంసమాకీరా
హార్యేవవైకక మన్యతాసరిః
కదంబువత్కాం కథమేవహేతునే.

సంయమిండా ! పున్నరకళరెచ్చి ! యవి యే న్యరూపమున నొప్పునవి ? వానిసౌజమరియ్యవి ? అవి కన కన్యవృక్షమలయం దెట్టి వృక్షాస్థమును తెలియు ? పురుషనియం దెట్లుండును ? స్త్రీలయం దెట్లుండు మోక్షింపుమని యడిగెను. అయ్యది సత్తమఁడ కరుణ వరసమయంఁ బ్రత్యుత్తరమియన యాచో ! యామె తామగాత్ర ములోఁ బ్రశ్నఁజేసినది. ఉత్తరమిత్తున్న సంజ్ఞత్వరోపము వచ్చును. దెప్పినదో ధర్మ రోపమువచ్చును. ఏమిదేయదును. అని యొక్కొంక సేపు దింకించి ఉదగ్రమునిన్నియం దెన్నగా వెలిగినవాడయ్యును యరుం నియమము గాపాడుకలంపుతోఁ గామగాత్ర మెరుంగని వాడుంటోని నిట్లనియె.

సారీర్థి ! వాకొక మానమవచ్చి నీయదగు. మాపాంశరమున నీ మాంబులక రము తెచ్చువాడ. మరియమదనగాత్ర ప్రవిజతయప్పడు వారెదవుగాక అట్లు గడు విచ్చుట వాదిరక్క మైయున్నదని గడువడిగిన విని యప్పు కంఠాంతియ నందుల కొడంబడియెను. అంతటిదో వాసర మిగింపబడినది. కావున వారి యనుమతి వరని శంకరయది భవంపవాది కెన్నఁదోఁ గూడ సవ్యుటవెదలి వర్మదాసదీక్షిరంబున సున్న యుద్ధానవనములోఁ బ్రవేశించి యేయ పంచదగ్గోష్ఠివేశేన కళారాప్రమంజేఁ ద్రుటిగా

వేళ్ళువేసు. అప్పుడువాడుదయ వారియను శంకరయతి శిష్యులతోగూడ మోగమవ
దరించి గగనసూర్యులను సేవగుచు నొకచో వరద్యామర్యులను రాతి పేటకై వచ్చి
మాధ్వామయ్యగ్రస్తుండై తరుమాంబున గణంబుడై నను సువర్ణలవ్వులకై నయమయ్యుండు
వోలి నొప్పు నమరమందను ను సొలుతుడు పరియండుటయు నరని భార్యలు నూర్చు
రాదనినాదములతో వచ్చి రుట్టుమంటున్నవిందె పెద్ద యెడలగున సరద్యాము సురీర్యమ
లియ నేర్చుచుండుటయుం జూచి శంకరులను సేవకుడనుచు శిల్పినియె. సనందనా !
యిందమరకుండను నృపాలుండు గణాంబులకై బహిరవస్థునాడు చూచితే ! యింకని
భార్యలు సౌందర్య బోధిగ్యమనోజ్ఞులై యున్నచో పాపమయిపడుచు వతి వియోగ
చింతా సంకాపముతో నెట్లు చింతించుచున్నారో చూచుము. ఏను మాతాస్మరణము
నొందుటలే వీరికి కోకవిజ్ఞులందు చున్నది. నేనః పినదేహమునః బ్రవేశించి యిమ్మిలయ
బోలులఁజూచిము కొంత యువకమింపంజేసి ఏన పుత్రుని రక్షక కుసంజేసి మఱు
స్వకాయమునం బ్రవేశింతును.

అరియమంగాక యుతయభారతి ప్రశ్నమంతు తరముః జెప్పి సరద్యా
త్యము నిలుపుకొనవలయుంగదా. యా మిందుకోణంబన గిరిశిరిరాతి రక్షణంబు
ఁబడు గణాంజేయంబంబు తెలిసికొని భార్యనిర్వాహకత్వము గాంధెరను. అని వరితిన
దిని వర్ణపాదుండ్లసత్త్వికతోధిత వదనాదపిండుంకై యుండు నిటనియె స్వామి ! నే
మీమాట బాధమటకెంతవాఁడ. సరద్యాజ్ఞుడైన పియేడుగనిదికెందా ? యెనును కత్తి నమ్మ
తారాచంద్రుఁ డా తేయచున్నది. పూర్వము చుక్కెండ్రులను మహాత్ములతోకలి
మ్మయ్యుండైననుమాతా శరీరముఁజూచి గోరకుండను తన శిష్యుని స్వకేంద్రముం
గాపాద వియమించి రాదాన్యవ శరీరముతో బ్రవేశించి యాజ్ఞాపిలుచుండెను. ఆ
యోనినింపించు నింపకను మెక్కినది మొదలు తద్దేశముత్యజాన్తజంబుమృద్ధి గలిగి
ససౌమనూనముగా వర్తములు గురియుచుండఁ జక్కగా పరింపదొవంగినది. తదియ
మంతులా నవవదని యాపూర్వతేజః పటంబునకు వెరిగండుచు వోహో ? యింక
వ్యఁధో పరకాయ్యవసేక విర్యానిపుణుండై యోగి ప్రవేశించినాడు కాకోలు. కానిదోఁ
జున్విననాఁడెందైనం బ్రతుకునా ? యతండు తిరుగ స్వకాయమును బ్రవేశింపకుండ
వీనినిందు నిలువవలయునని తలంచి యాపయోవర కళానిలాసముండే నధిరామరై
యొన్న రామంబు తెక్కంక సతసీమను నియోగించిరి. తదియ మావభారతి విలా
సములకుఁ జీక్కి యుపాధ్యక్షిసమాధి పృథ్వులంచి తదియ సంగీతవృత్తాది వినోదముల
బద్ధావరంబై స్మరరీలాసమాధిరీత ప్వాంతుండై ప్రాశస్త్యంబునోరెఁ బార్యకృతం
బంతయు మలచిపోయె.

గోరకుండంత కాలమునకు దనగుడుండు స్వశరీరమును బ్రవేశింపకునికి
విచారించి తద్దేహము మఱియొక పిరయంబు పిగూడముఁజేసి గుమవచ్చేనిఁ ఘటంబు

చోయి తప్పక తాంతులు తెలిసికొని ప్రీతిలోంచి యున్నవాడు తాను నల్లను దేవతాపురకాలం వాశయించి వృత్తంబులు గణపతు వాశాంతరంగికుండె మెలంగు చుండెను. ఇట్లంత నొకపాత్రయ్యాగి తత్వనేతరుగులు దార్శన్యముగి గలిగి నివృత్త రాగులై తన స్థితికి, వగరుచున్న వెంటిగి గోరక్షుడు పమిపించి యోగ్యవృత్తి పూర్వకముగా దేవతాంతులంతయు నతవిశేషింగించి క్రమము నాస్థియకాయంబునంబ్రవేశింపజేసెను.

అయ్యోరే ! విషయానురాగ మనుమందితిగదా ? యోగ్యరేతో వర అంత నంబుదం బాపంబుగలుగునం దు. ఈ కృత్యంబు వుత్తామో పాపమో వివేరింప నీవే నమరుండవు. నిద్రమహానాదులకు మన నియంబు లెక్కద ! నతిగర్భితమగు కామకాస్త్ర సెక్కింద ? మీరే యా పరి కవలంబించితిమి నీరక అగంబున నీమంబు వసించు వాడెవ్వరు. వ్యతివేషంబు కలిమగు యతిభర్త మనుమలవలంబంబు గర్భకొనిన నీకు దెలియనది యేమియున్నది ? యెవని నీ యంతా గం పరిదయంబున నీరక చెప్పతి, నా తక్కు మన్నింపుమని పలికెను.

వల్లా ! నీవు సత్కర్మ పరిశీలి. విషయపవృత్తి యట్టిదే కాని పరమార్థ మొక్కదే చెప్పద నాలింపుము. అనంగునకుఁ గాదుంబు లెన్నఁడును అనింపవు. దీనికిఁ గృష్ణదే నిద్రసమ, పరియో సలిలామములకు మాంమెనది సంకల్పము. అట్టి సంకల్పము కృష్ణతత్వాదనగు నాకు లేదు గదా ! సంసారరేషమంబు తాను కిర్రకు సంకల్పవారి యగుండగా భవభావముగనుండు. ఎవ్వఁడు కరీవాతికమును విదారించక భృతముగా నేని కంబునో యట్టి మారుని విషయమై విడిచిపెడకాస్త్రము సవంతుగుచున్నది. మహావాక్యమండేఁ గృతకృత్యమైన బట్టిగల ప్రాజ్ఞుండు వర్ణాశ్రమ జాతి భావ్యమగు పరతత్వముఁదమ్ముగా నెమ్మకొనెద్యులతి శిరంబు నధిష్ఠించియు విడిచిపెడకాస్త్రమునకుఁ గింకరత్వము భేయునా ?

కొఁగి తదయంతరేకుహయమేధికతా
స్వనిలాని విప్రహననాస్థితా
పరమార్థ విన్ననుకృతై యుచితై
రపిలివ్యజేప్తమిక కర్మకయా.

తత్వమేది కర్మకర్తవోక్తలాది భావ్యుండగుటదే హయ మేధికతంబు నాద రించులాక యంత విప్రహత్యలు గావించులాక కర్మకృత దుష్కృతకమలు వంటిదు నుమి, ఇల్లదుండు తొల్లి త్వష్ట కొడుకగు విశ్వరూపుం బరిమార్చెను. కుపితుండై నదుమ్మబయలుల లెక్కండ్ర పారాస్థకముల కప్పగించె. దర్శకర్మ వంశ సతనీతి లోను హవియవం గలిగెనా ? యవి యుగ్యేదమ బెప్పరేదా ?

మరియుఁ బరమశాస్త్ర సంతమృందగు జగదుండసంఖ్యాక దక్షిణాంధోః
 దెన్నులు అన్నములుసేసి దేవతలఁ దృష్టిపరచియు నంతంబున సర్వభయ భూస్థం
 బునుఁ బరమేశ్వర సర్వరూపమును మోక్షముఁ జెందెను కాని కర్మమనుభవించు
 కొలకుఁ దిరుగ దేహము నొందలేవని వాఙ్మయి చెప్పుచున్నాడు కావున సనందనా !
 పురందరుని దంధంబునఁ దత్త్వవేద పాపములనుంటును. అనకుఁడని సుకృతవంతును
 భవించును వేమి దురితమేమిటిఁ జేసితిని సుకృతమేమిటిఁ జేయలేదను పరరామమును
 బొందువాడనుకాను. సోమ్యా ! యా కరీరములేక సమంగకాన్త్ర పుశ్చింధఃజియుట
 బోవముగాదు. కాని పిశ్చ మార్గసరపాంచము కారకు కన్యకరీరము వాక్రయించు
 చున్నాఁడ. అని యిట్లు భవభయహరణంబులగు సత్కరణం చెప్పుట కంకరయతి
 శిష్యులతోఁగూడ నడిగి యడిగి యుండొకటోఁ బాపరాచం కథిరోహింప కన్యముగాని
 నముఁడుంగ కెంకృంగంబొకటయ గవంబులుంటును కవివ్యమగా నక్షూటాకటంబున
 డిగి వెండియు కంకరంబు దీర్చినయి.

కా. అంజేవాసి వదంసుఁడార ! కమఁడి ! పాశ్చాత్యంతరమ్మట్లు ల
 త్యంతామోదము గూర్చునీగుమా ఎళా లాగ్నలో పీకమి
 ప్రాంతోద్వర్చల బాకస్పృహతరు దీప్యక్కులకాసారతో
 యాంతరవంకజంగంబరలోలకసహిఁ బాన్లటి తాదికన్త.

చ. జగదుండరాంతరంబున పుడుదు కళంకంబునని యదురక కరీరంబు
 బ్రవేశించి పరకకకళా పాండిత్యంబు సంపాదించుకొని వచ్చెద నంతదమక మీరిగు
 పోంతరంబున మర్కాయంబుపాయంబు నొందకుండఁ గాపాడుచుండువంయుంబుడే
 యని బారీఁ జెప్పవలసి న మాంబుచ్చియుంబిప్పి యప్పుకప్పురమహానము గుహ
 వింబునఁ దన కరీరము చెడిది యొగణంబున లింగకరీరముతోఁ బూడికొని భవి
 యుల్ల నమమరక కరీరంబు బ్రవేశింతును.

కా. పాదాంగువృక్షమాదిగాఁగదకమ ద్వారంబు పర్యంతమున
 బ్రోదింబ్రాజుసమీరణంబుల నొగిం బొందెంపుదున నేమృత !
 మేదన్మన్తక రంధ్రమార్గమున నెమ్మిందోయి పైకమ్మహి
 నాదాంగమ్మలగ రంధ్రమార్గమున నిండన్ తొచ్చెనార్యంతరమున్.

అట్లా యోగింబ్రదుం తన్నరేంబ్రదుని మేసజారందినతోదనే మృధయంబు
 గదలఁజొచ్చినది. వీమ్మలగంబోయి రంధ్రంబు ప్రసారంబున వికసించు పరపిందముకు
 కంబునఁ దెగవచ్చినది. మరికొంతసేపున కదరాకాంక్షంబు న్నెడితుండువోరె లేది
 జూర్చుండును.

అట్లు సంప్రాప్తజీవుండగు కవికవల్లభుంబారి యప్పురవారాబు పెల్లగ

మప్పులిస సంతసముతో వృషాబులను బ్రతికి బ్రతికెను పెద్దయెలుంగున నరచుచు
నరుడోడయంబున సారసవలన మురితములగు పక్షిమణులై బ్రకాశించిరి.

తరీయ సంతోష నివాసంబు కాళింది యాప్రాంతమందు విరాజింపుచున్న
యంతని మంత్రిలు సజీవమందగు భూపతివేగాది ప్రహరణమందిరాంతరంగుడై
పరిహరణేకాదీ నివాదంబులు భూవతోదకపాకంబులు నింతవేయించలేవీరి.

సీ, మన యర్పవంతు నేమనవచ్చు జనువీరు

గనెవచ్చె తిరుగ నీ ముడుదలందు

మనవైష్ణవై కాక మరల జివించునె

విరేఖేన్ద్రుడై భూపతియలందు

మనవురాక్కర రిపం బులుగాకమమమవోకో

ప్రేతకర్త మొందిన నేకయమచు

మన దాన రక్త సంపత్తంబులదాక

యలుదర్చి బ్రతుకునే మునుకటంచు

గీ. భార్యబాధ మంతులను పొరువ ప్రజలుముదిసి

రందు సిద్ధింది పోకొని బట్టి వాని

పగిది లేదన యజ్ఞ పాఠములు

గాంచి సంతోషభూరి సాగరరేఖ

దోలికంచూగి దొక్కింత బలమపురు.

పిమ్మట నమ్మముజపరిచి సారపురోహిత మంత్ర ప్రముఖులు కాంతికర్త
పూర్వకముగా మంగళ్యక్ష్యర్థంబులు నిర్వర్తించి తద్రదంబావక మెక్కింది తూర్వ
ర్థమంతో నూరేగింపుచు బోయెన్ద్రుత్వాహ్లాద మెదుర హృదయముతో నిర
తింపుచు సేనను బాల్లయంద గ్రహంబున రామందీరము బ్రనేసిపెట్టిరి.

అబ్బాసారిదేహముతోనున్న కంఠమందు ప్రాంతవేషిలగున్నను తత్సము
యోధికముగా వారి వారికిందగివట్లు ప్రత్యక్షరము తిచ్చుచు వాదించుచు సకర్మిం
పుచు దనవైపరీత్యము తెలియఁగద మొందుచు నింహాసనమెక్కి న్నాయంబులను
బ్రాహ్మణ బాలింపుచుండెను.

అట్టి నమయంబున జర్దిమంతులగు కన్యలైతివుంగవులొకవాడు రహ
స్యముగా నిట్లు సలహాషించుకొవీరి.

ప్రథమముఁదుఁమిఁ తులారా ! మన రాశిపతి మృత్యుండై బ్రతికిన తరువాత.
బార్యమువలెగాక యపూర్వతేజోమహత్త్వంబున బ్రకాశింపుచున్నవాడు చూదితిరా!

ద్వితీయుడు.—అగునగుఁ దేమియెక్క దియేకాదు. గుణములు సురి మహాకర్మములై కనుబడుచున్నవి. యేయొకరి రీతినిప్పురున్నాఁడు గదా! అర్థజ్ఞాన సంపత్తితో బృహస్పతిగారి సంతాపించుచున్నాఁడు శిష్యుండువోలే నన్నియుండవే తెలిసికొనుచున్నాఁడు యేమి ద్వితము.

త్వనీయుడు :- మీ మాటలు యథార్థములై అవ్యవహారమాన్యములైవి తరజనాదునకొర్యదైర్ఘ్యాది గుణములచే నీతండు పదమపుదుమందురాగున తోరు చున్నాడు.

భతుర్యుడు :- మరేయొక యద్యుతము గనబడుచున్నది. కనిపెట్టితిరా ?

ప్ర :- అదియేమి.

త :- ఇతండు సింహాసున పుట్కినది మొనరు బురుష్కరిరిరికాంబులు సంపదపులు పరించుచున్నవి. మరియు గోవులు వెక్కిరియగా జారియుచున్నయవి తలంపివచ్చుడు బాహులు గురియుచున్నవియూడి.

ప్ర :- అగునగు నదిమేటలు తగవులు నీసంబంధమితేని వ్రతలు దర్మరతులైరని తలంపెదను.

ద్వి :- ఇదియంతయు నీ మహాబాగాది ప్రభావమే యని నిశ్చయంప జర్యుడు.

ప్ర :- సందేహమేది.

త్వ :- ఇతండు సుమనోహరలోకంబున నివ్యక్తిభంగనని తరములంది తాటిడు కదా.

ప్ర :- కాదు కాదు. పరకాయప్రవేశ విద్యానిష్ఠులైన మహాత్ములెవ్వరో నీని దేహమందు ప్రవేశించెనని తలంపెదను.

ద్వి :- అగు. ఇక్కగా గ్రహించితిని. కానిచో ఇద్విసమమకాండెన్న నైనను నీవింతువా ?

త్వ :- రాత్రి రెండు తామల మే మోమాడును వెల్లుకొంద మోర్పునొంది పడెనని కింకరులెరింగింప యీ సహతులను మరలందఁయు బోయి దూరమెను తెల్ల వారుచున్నది. పిమ్మట కాజపత్నీల శిష్యులగుటతో రంకుమారుమొలైగది. నీ నతని దేహమంతయుం బడికింది చుచున్నాను. శిష్యు మిక్కిలి వివరతమగా గనం బెదను.

ద్వి :- కన్నులు తెల్లగిడి చూచుచుండి వెదవుగరవును మోము కలదప్పి యుండలేదా ? యిది పరికాయప్రవేశ లక్షణమే కానిచో నట్టివాడు తిరుగ నీవింతులు కంఠో నార్త గదా.

ప్ర :- ఆ మాట విన్నయను యిక మనము చేయవలసిన పనులు.

ద్వీ :- నునకెత్తినవేమి ? యీ కాయలయిన నమ్మచోర్చుండు. నిద్రముగా నుండిన మనదోము ప్రమాద మిక్కిలి భయంకరము. అదియే యాలోచింపవలసినది.

ప్ర :- అతని కరీరమెక్కడనో నిరూధ ప్రదోహమున పడుచుండియుండెను. కావున మిగిలినవలెయు వెదకించి కనబడిన శనము నెల్ల విచారింపవలయు. దీనింపు డని కింకరుల రహస్యముగా నియోగింపవలయు. వెదకించి యెవని కరీరము దుగ్ధము గావించితిమేని యతంధెల్లకాలము విందేయుండును.

ద్వీ :- నీ యాలోచన సమంజసముగా నున్నది. కాని రాజెవంగధుంధ మనము కింకరుల తెల్లజ్ఞాపించుము ?

ప్ర :- అయ్యో ప్రార్థుడి రాజాననము నీవు ఎవలేదు కాబోయి.

ద్వీ :- లేదు లేదు. ఎట్టిదో చెప్పుము.

ప్ర :- తాను జేరియెడలో గూడ గ్రీవాశిలంబున కరిగియుండు గొప్ప దీనములు వసియించుకట. రాజకార్యములన్నియు మనలనే బట్ట బెట్టకొనుటకు మనకు స్వతంత్ర రాజీవారమిచ్చి రాజము దిశల నంపెదాము. ఇక మనమేమి చేసినను రాజుగారికి విరియజేయవలసిన యవసరము లేదు.

ద్వీ :- అలాగునా ? ఆజ్ఞాపతీక నేను అవలేదు. అట్లయిన మనము కొనసక్తు నిరాటంకముగా అరిగింపవచ్చును.

ప్ర :- ఎప్పుడో యువనే యీ దివనుననే యట్టితారం నియమింపుము.

సర్లెందు పరికినంత నంతకు విస్మయింపెడి.

అయ్యమరక నృపాలుండు రాజ్యంబు మంత్రుల యధీనంబు గావించి పట్టణంబున కనబిదురుముదో నున్న శ్రీరా శెండువకు నూర్పురు భార్యలతో నరగి యందువందకుకముమవిసర మనోహరకమని కరవచ్చకమగు నుద్వానవనములో స్వదేశికరాసంఘటిక సోపానమండితంబైన సోరాతరంబున యునువారింబున గోపి కలతో శ్రీకృష్ణండువారె సయ్యంగనలతో ననంగకంఠపాండిత్యంబు లేటవక విట్లు శ్రీకింబెను.

మరుపాన మడంబున గంధర్వమణి గలిగి యీషత్వేంద్రయంకంబులై మనో హర భాషణములతో నొప్పి పులకంబుంపసీతాంధ్రమణిలో హుడె పర్వసౌరభ ములు గలిగి సిగ్గువే మాయుండిన కన్నులతో నొప్పి వ్యాపించిన మనోదోషేకమాతో నలుకలు లెరింప దీపించు నెందు బోయి మోహం శాంబించి రుంబించి యజ్ఞాపతి కృతకృత్యుండయె.

గి. దిక్షాకళాకర్తవ్యవేదయగుదుఁ
గుణగుణావాసనాగ్నికౌసలుసాగ
విరక్తుత స్వాంత్యుడగుదు నా వృషపయందు
వదసేనవృదు నిరువన బ్రహ్మసూతము.

గి. సారిదివాక్యయనోదిత సూతనాక
రావ్యమెందుటారి భూపాలవరుడు
దివ్యకృంగారసము మూర్తిరనించె
వనగదరోట్లతోమోద మనుభవించె.

మాయా క్రద్ధ, ప్రీతి, రతి, రుతి, కీర్తి, మనోభవ, విమల, మోహిని, హైర, మదనోచ్ఛాదిని, మద, మోహిని, దీనిని, వికళి, రంజని యనంబునగు తది యేను కళలు మదమతుండు బొడిచుట కుత్సాదకమున బాంధవులము మొదలు కళా పర్యంతము నెడమరాగము మీదగా నెక్కి మదిరాగమునంది కృష్ణమకమునందు తిగను, కావున కదీయసాసంబులు గ్రహించి యందందు జేయబడిన కృత్యములు నిశ్చయింపుదు వారి వివరణజేయుదు మనోధివ సామాన్యమృత్యుండు నై యెం బొడం గెను. కర్మకారాధార్య కీదావిజేషంబుల కర్పెరువందును నొకనాడు కర్మార్య లోంబోరులిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

మధురకః ౧. యువతులారా ! మన ప్రాణనాథుని కృత్యములు యథా పూర్వకములుగా లేవు నుడి. యబ్బురములుగా గడంబుచున్నవి.

మదనమోహిని :- అక్కా ! నీ వన్నమాట సత్యమగును. లోకాంతరము నుండి నేర్చుకొని వచ్చెనేమో మధురం బొడం జేయుచున్నాడు.

జేసరిక :- మదనమోహిని! నీ మాటవలన జ్ఞాపకము వచ్చితిది. మొన్నను కమారి యచ్చురును నెఱుకొని పోగిన దెలియి ? అది మిక్కిలి లజ్జావతియై పడు గురిలో నెట్లెట్లపని జేయవలసివచ్చి ?

మదన :- అది సుగదితో కారకంగమాది యొకివేయవచ్చి. యొదివలరతి పని లేయవలయునని మొదటి పతముగా నియమించుకొనిరి. అందుమూలమున జేతుంటి నెఱుకొనినది.

జేసరిక :- ఓహో మనోహరుడు మంచి నెర్పరియే కాకన్న నది యట్టిపని జేయునా ?

మదన :- సరి. అదియెక్కడ ? అంతకన్న మగ్ధుడు కమారికింలేక వనితా సంఘమునను దన పెదవి కొరికింబుకొనరేదా ?

జేసరి :- ఏమి చెప్పిలే నట్లు జేయవలెను.

మదన :- అక్షతరలో నోచించి,

శేనరక :- క్షితాశ్లేశవంతుల దశవీష్ణమైన మామూలు నైది యోచించి
యభీష్టములు దీర్చుకొనుచున్నాడు. లేకున్న వాగదాసులు ఏందురా ?

మదన :- అన్నిటికంటె వనంతులదేర తీరమైన పని లేయించినాడు
ఏంటిరా ?

శేనరక :- లేదు. లేదు. చెప్పుము.

మదన :- తమరికీకు దశతో నెవ్వరు నమమూ బారెలు ద్రిప్పలేని
యెక్కుడు గర్వము గలిగియున్నది నివ్వను బ్రతుకునో నాడుకు నరంబోదిన నేమి
మామరి యెడిగిన మీ యిష్టమైన మదిము చేయవచ్చునని వలెనని. అవ్వకరంతు
మాతరులు పురుషానికను లేయుట మన్నితముగానైది యో చింతం కోరిని
త్రుటిలో నెవరయ్యను కొందరేని దివర కట్ల లేయించుకొనెను.

పేతు :- మేలుమేలు తానిలే యంకవారతము ? మహ్య మందితు
బరిగినది.

మదన—తానిది దశంక కోవమేమి ?

పేతు—నేను మగదిని దానుకహన పుచ్చుకొని కొద్దిసంతన వింతవది
వదిలకనుగా నందరితో జెప్పినది. ఇద్దరిని తానెట్లు లేసినదో.

శేనరక—నీ కేమిటి గొట్టవలసివచ్చినది.

పేతు—నాకును బరివశనకేలో నట్టి యవమానమే తటస్థించినది.

శేనరక—మన తివిత్వంతు యథార్థ దమత్వార క్షణగార దర్శంతు
నింత జెప్పవలసివచ్చెను. తాని దీనికేమి మునుపే దశమత యొక్కది ?

వరంకకక—సజ్జరయో విరసజరయో నాని రెలిరంతు తాని యంతంతు
ముద్దినంకనే మేనునిదేశ్యము నొందునేమి ?

మదన—నివకర్త మొక్కటియే? కంకముమంది యేదియో వింత నెనవము
బొడుగుండును. అట్టి విధితమెప్పుడు నెమంగు.

పేతు అది కళా వేత్తత్వ మహిమవలనం గలుగునది.

మదన—మన పేయంతు మనంబుగూర్చి మొద్దియో గ్రంథము రదింది
నాకుల యెరులగుదూ ?

కార—రదింతుల గారు. వాత్సాయన సూత్రములకు తావ్యము పరిశీ
లించుచున్నాడు.

మదన—కాదు. అమనకమును పేతు జెల్లి నూర్చుకొని మన క్షోకములు
రదిందినట్లు మంజుభాషిని చెప్పి కొన్ని క్షోకములు చదివినది.

శార—అయ్యో! ఆ మాట వే వెయ్యంగవే! మంజుభాషిణి యొక్కత
మన్నటో కదా?

హేమ—అదిగో. గ్రంథము వర్ణించును సద్దే వస్తువున్నది.

మంజు—[ప్రశ్నించి] నా దేవ జాతి సమ్యక్తుడైనామి?

శార—నీ తేజిలోనిదేమి?

మంజు—అమయకము.

శార—ఎవరు భవించిరి?

మంజు—మన ప్రాణేశ్వరుండే

శార—అందరి కథయేమి?

మంజు—అందు మనయందరి కథలాన్నవి.

శార—ఏదీ యొక కోకము చదువుము.

మంజు—కోక కోహలోమంజులబాహుంజికాపాశేషుర్ద్యుర్ద్యుం
నీత్యామోహనమందిరం దయితయాస్వైరం సుఖిగాంధీరః
తూయోవ్యేవమితిసంస్కృదుగ్నిసంపత్త్యక్షేప్తీతం
ధనోహస్యక ఏవంహస్యతిపరం ప్రేయోనసురత్యాహసన్.

మనంకకక... ఇది యెవ్వరెవరిలోనిది యిది సర్వో బెప్పుకొనుడు.

హేమ—నాకర్థము తెలియదు. బెప్పనిన నుడివెదను.

మనంక—తాహంజికంకంకే ప్రయోని ప్రయోజి మోహన మందిరము
నను దీనికొనిపోయి సఖం యెదుట నీవంటేమి చేసెనో చూచికొనయని ప్రయోజాలిచే
గొట్టెనాడు పురుషుడు ధన్యుడు గదా?

మనంక—నా శేమియుండెలియమే నీచే బెప్పుము.

మనంక—హేమా! నీకు తెలిసినదా? లేదా?

హేమ—ఓహో అదియో? తెలిసినది ఇది కనకవర యొక్క అంకిత
త్వము ప్రకటించుచున్నది కాదా.

మంజు—హేమా! నీవు గ్రహించితివి. మదనమోహని బెప్పుకొనలేక
పోయినది గదా.

మనంక—నాకర్థము తెలిసినది కాని యా కర్మలు నేను చూడలేదు కావున
తెలిసినది కాదు. మరియొకరి చదువుము.

మంజు—కోక తద్వల్లాభిమఖంమాఖం కనకంర్యప్రేక్ష్యతాపాదయో

కర్తవ్యమకూహరాంతరైకోతేనిదుదేమయా

పాదత్యాంకకరస్కృతిసంఖ్యం స్వైర్బోధహగృధయో

స్పృహ్యజీకర. యో, తికతరామత్కంతుకేసంధయో

మదన—తెలిసినది తెలిసినది. ఇది ముగ్ధుడుగ ప్రవరవేలి కథ కాదు.

మంజు—అగునగు నీమాటలు గ్రహించితిని.

హేమ—అక్కా ? వాడు తెలిసినది కాదు. భావము తెప్పిస్తా ?

మంజు—ఏమియు. నలువారా ! మీరు దెప్పినట్లుగా ద్రియము ముగ్ధులందు, ముఖమువలె పాదములందు దృష్టి వెలుగుతేయును తెచ్చలు మాని కొని కపోలములందులతో బొరమిన చెమ్మటను తేలులతో దుబిదికొనుచు నభిలాష పెరిగి చేయునుండ పిలిచితిమిగాని యప్పుడు వాఁడనేమలాలున దిగిదినది. బాధితమి చేయుదును ? లేనిక వదిలిపొయితిని గదా యని తనకు బోధించిన నబంబో ప్రవర వేలి పరిగిన కథవలె మన మనోహరుని కోరిమును రరించెను.

హేమ—మన ప్రేయసండు రహస్యాలములు కూడ వినుదుండెనా యని ?

మంజు—సందియమే ? యీ క్రింది కోరిము ఏమియు. ఆ యర్థము తెల్లమయ్యెదని.

హేమ—దమవుము. లేదువుము.

మంజు—కోరి దంపకోర్కెని అంబో గృహపతిభాగధికంయర్థకర
నైత్యకర్తయన్ను దానిగదనసస్యాలి మాతంవదూ
కర్తాంధికపర్వరాగకలం పిన్నునంబున
ప్రీతాంధికపర్వరాగి దానిమనంబునైన బాగ్యంధను.

మదన—కలి. కలి. కలి. కలి. శృంగారవతి రాకున్నను వెల్లడితేసెను.

హేమ—అక్కా ! వాకది యేమియో తెప్పిస్తా.

మదన—శృంగారవతి రాతి ప్రేయసంతో గ్రీవావిలాసముచే నాదిన ముఖ
లన్నియు విని రిలుక పాసెనె ముఖపాదురయకలంబున బెరలయెడ ముఖపాదు
రయకలంబునెని సిగ్గుపడుచు వదివడింబోయి కరభూషణమందలి పర్వరాగకలంబునెని
రాదమ రిలుంబు నెపంబున పాసినోబంబెట్టి బాగ్యంధను గావించెను.

హేమ—శృంగారవతి మంచి నేర్పరియే. ప్రాంతవసంసార యర్థివని
తోడుది కప్పము.

మంజు—మనకోర్కె నెదియే పోరయని మనోహరుడు దానికి విడుదలిగ
నంగతి నీవెరుంగవు రాదోయి.

హేమ—ఎరుగ నెరుగ మన ప్రాంతవసంసార వేమియు నకలియెడ గవ్వ
తేరువు. ముఖయోగ వసంతారకోరిము లేదువును. అమయము విస రెండేమారక
యెలిలావపడుచున్నది.

మంజు—నీకే కాదు. రవికులతెల్ల న్ననేయెందును. ఏమియు.

శ్లో॥ దృష్టైకానుసంగతే ప్రయతసుతశ్చాదు పేత్యాదౌ
దేహస్యానుసంపేదాయ ఏహీకృతానామధర్మణః
తిర్యగ్వృత్తికకంధకసుష్టుంక ప్రహల్లా సహానుసా
మంకర్తానుసత్కృహోదారూర్లోమంబులుతి

మదన—చాగు చాగు. వల్లభుడెంతచతురుడీ. యువకుంబెట్లు పంపించు
యత్నాతో చూచితిరా ?

మంజు—అందు మఱామునదే రూర్తయని ప్రయోగించుచున్నాడు.

పేను—అయ్యా నాకర్తము తెలియకపోవుటచేత కూ పేతోఁ గూడ
సంతోషించు భాగ్యము పట్టినది కాదు. ఇది యెవ్వరి కత. యేమి ఇదిగినతో ముందు
తెప్పకు తదుపర సమయమొసపవచ్చును.

మదన—హేమంతా ! యిది కొమరీమోక్షముల కత. చారిత్రకు నొక
గదియంగూర్చుండి యెక్కియో మఱిలాడుకొనుచుంక పిల్లగా వెనుకగా తోయి మన
ప్రియుండు, తన వెండు లేకుతో గనుచి కన్నులని మూసి పెదను వంకకగా
ద్రవ్యము మేనులుంక బువ్వర్తిల సంతకానమదేత బ్రాహ్మణు కపోంములుగల మోక్షిని
మోక్షును అందించెను. తెలిసినదియో ?

పేను—ఇంకను తెలియరా ? సుస్మృతకథాపా పాండిత్యమెక్కుడుగా
లేకపోవుటచే నీటకవినివర్ణించితి. పాపము కొమరీమంజు కన్నున కదివందన
గ్రహింపలేకపోయినది మొదలి ప్రారయని యెటుంగును శాఖియ. చాని కన్నులు
మూయలేదు.

మదన—అదియేయైనదో నా పంజు తెలిసికొని వెంటనే లేతులు విడిచి
కొన లేకపోయినదా ? కొమరీ ముద్దరాళు గనుక కన్నులు మూయుటయే సంతోష
మని యుంచినది.

పేను—అక్కా ? మఱియొక చక్కని పద్యము తదుత్తము.

మంజు—ఏను.

శ్లో॥ పటాంగేష్ఠ పత్యసమయతి సుఖశాంతవినయా
హాళాశేషంవాంశిశ్యపహరతిగా త్రాణపశ్యుతం
అకర్తాభ్యాకుంస్కితమఃకషభీదనయనా
ప్రాయోధాన్యత్యంతః ప్రవమదహో సేవవదూః॥

పేను—అర్థము తెప్పి నెమ్మది యనుమోడింపవలయును.

మంజు—[నవ్వుచు] తారావతి ప్రవమనంగమదివనంబున గాపించిన
కృత్యము స్వభావోక్తిగా విందు వర్ణింపబడినది ప్రియుండు లేనిమూలాగి విసయముతో

మోమువందును, నవలదు గొగిలింపతోయవ నంగంబులు మురుదుకొనుచు నెనిమిది నిట్లు లేయవలదని చెప్పెదని దెప్పలేక నవ్వులందెరి సఖులొక్కడ మొగవూలు చూచుచు దనలో తానే సిగ్గుచే నవర తొట్రుపరుచుకొనుట.

పేమ—చెప్పు నున్నది యింతోక క్లృతము.

మంజు—

శ్లో॥ బంధేనాగసీమాపితె ప్రేమపతీవేషం విరాజుగతె
తాంత్రికలింగ్యదుయారహస్యముదితంకల్పంగమాపేక్షయా
ముగ్ధిమవ్యరవేషాత్కృతిరహ మెత్తాసహనంబరా
దారింగ్యర్పరిరాస్య తేజశింపే నాస్యకపదోపాగమె.

మద—అయ్యో! యాలాది మాయలు లేయురుంబెను. ఇరనియందు శ్రీకృష్ణుని దర్శనమియు గనుబురుదున్నది.

పేమ—నాకర్థము చెప్పిన సిరిమాగ. పిమ్మ మాటాడుకొనియున్నను.

మంజు—ఇందుమణి మంజరి నాయకునిచే వందింపబడి యా భార నులల తెలిగిండు విషయమును విరింపబడినను, సు... శా! ప్రేమను యథార మెరిగి యింటికి రాగా గోపములో బొమ్మంటి నామంబుండునోయి మోసపనుపివేషముతో వర్చి గురుకు పట్టణంబు నటించుచున్న కౌగిలిండుకొని "పాదీ యింటికి వర్చిన బానిసి నిష్కార్యకోపముతో వెడలగొట్టితి". పిమ్మ పోయి వాని నెలయిని దీసికొని రమ్మ. తేనిలో బ్రాణములు కలువను" పలికెన నా రహస్యమును విని యతండు అగుంగాని యా కార్యము లేయట దుర్బలమని వదిలి నవ్వుచు నన్ను దిగ్గట గొగి లిండుకొని నేటి సాయంత్రంబుని వరించెను. అని మణిమంజరి నలులలో చెప్పినది.

పేమ—పేద. మణిమంజరిని జక్కగా వందించె. మంది చతురుడగు సింహాకర్మ క్లృతము వదిలి సంతోషపెట్టుము.

మంజు—శ్లో॥ అహంకారావారాళి మసికర యాపితివిజి
సపిపేదాసినా సరకహ్యరయత్నాదవహితా
రకణరోపితేతిమసివచల్లా మాయవనం
గృహీత్వారమ్మిల్లంమమనతీ! పపితోరరరనః॥

మదన—అమ్మక్కయ్యా! ప్రేమంబు దెంక మాయనాచే.

పేమ—అదిగో! నాకర్థము తెప్పక పూర్వము పిదమియు నా పుష్యము నుర్వరింపనూకదని చెప్పియుండుదేరా!

మదన—కదీయదావంబు నుద్భావంబు నాకర్థింతుంటి మనవిపోయితిని. ప్రేమంబు మన కాంచనమూర్తి రహస్యస్థమందు వసియుంప మానియిని పిరిది దగ్గరకు

తోగా జి.లో పెద్దమో చెప్పరాదుంటేల మోడి మోహమాహుంపుడు జడగొని యధరస మానెను. అయ్యింతవఱకునతి సతితో జెప్పబడవలసింది చాసి వెంట రతుడుతో చూడము.

హేమ—అక్కా ! యీ భాగములన్నియు నాకు జెప్పెదరా ? అర్థముతో వర్తించి మన సాంధ్యమున వెరవించుచున్నాము.

మంజు—అలాగే కాని యిప్పుడు దీరికలేదు. జేపు తెప్పద బోయి ఎత్తునా ?

మనంకకళిక—దుప్పడీలుగ భాగము కదిలి పిమ్మట బొమ్ము. అది పైకి తీసితివి గదా.

మంజు—సరియే యెంత సేపు నిలువదు ? మంగీతకాల కరుగవలయు సుపార్యాయుండు వర్షి చెవియుండునేమో ?

విభవత—అదియొక్కటియే కాక రదివిబొమ్ము.

మంజు—భూమిపాదగృహానిలో కళికయధాదుభావములందెప్పుడై.

నిద్రాభాగముపాగతస్యసంధిరంధిరంధిరం పశ్యంత్యుం

విస్మయంపరికల్పకాకప్రంకామాలోకగంధసలిం

లక్షానః మన విప్రీయే హసితాచారంబుంబిరా.

హేమ—అర్థము తెప్ప కదలుము.

మంజు—పియం కేశిక గృహంబున నొక్కయడు కయనింది యుంక విడుమోడ్డి మొగ్గా లోనడిబోయి కమలంబు కళికయన్న యతిని మొగము పోయ గము వర్తించును సుప్రకృత మదిదుకొనబోయి యందు బుంకలు పట్ట బారి సెగు వడి కంపంబుకొనుడు, దీర్ఘం లేది యతం రాజంబు చుంబించెను. అతియే దీని యర్థము.

హేమ—విడుమోడ్డి యింకాగము వెలికిరేయిను.

మంజు—పియంబోధికము కల్పగా కరించెను నేనిగ నిలువరాదు పోయవత్తు. మంగీతకాల నారాయణుండు వెలియుండుంగదా.

హేమ—పోసి పుస్తకమిచ్చి పొమ్ము. మేము కడుపుకొనుచుండుము.

మంజు—అలాగేనే యని పుస్తకమిచ్చి నిచ్చుమిందినది. పిమ్మట కల్పిన యువతులు నా పుస్తకము కడుపుకొన మరయొక బోధికం బోయిరి.

అని యెరింగింది మణిపర్థం దప్పటి కాలాతికమగుటయు దదవంత లోదంత మర్పరిమణియం దిటుకా తెప్పరొకంగనం.

కాశీమజిలీకథలు

51 వ మజిలీ

చతుర్థోల్లాసము

అట్లు కంకరయెడిరక్కడం వమరకవ్వవరేరయి బ్రవేశించి రక్కాశా రత్నములతో గొంతుకీతావేశించి అవతరించు చున్నంత నియమించిన నడుయ మర్రికపించుచుయు గద్యుల గొండచించియు గంధమును గాదికొనియున్న శిష్యులు విభారముతో నొందొరులిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

పద్మపాదుడు :- అయ్యో ! మనయాధాత్యంతకు నియమించిన యవని దాది యైవాయ దినములైనది. ఇంట్లోకి దనకరీరమున బ్రవేశించి మరల సూర్యులం జేయకున్నాడు ఏమి చేయుచును? ఎందు చేచుచున్నాడు? అతని ఎంతకప్పుడారెవ్వరు? అన్యకరీరమున విగ్రహుడైన యతని గురుకు ఘటా యెట్లు?

చాచదేవుడు :- పద్మపాద ! ఆ శిర్డపాదుని దోర్లకము మధన వెంటయుం గలుగురా?

గుణధీరి :- దుర్లమని యవనయమల బోగొట్టరు సజ్జనుల సంసారాగ్నిం అల్లాళ్ళువమ్మనాత్మండు మనల నిషేధజేయునా?

పాంసుండు :- ఓహో! నీలదురదలనా ఎలనము నొందింపును భదక బాహువముల గలుగజేయు యతింద్ర చరణ సేవకన్న మిన్నయగు ప్రసాదించునన్నది?

లిట్టుండు :- హా ! గురువరా ! నీవు శిష్యుమూ రాకపోయితివేని మా లోకమును బోగొట్టవారెవ్వరు?

ద్విరథానుడు :- మేమెల్ల నిమ్మ వమ్మియున్నజాతము. అనాదులము. పాదుమతీ ! నేగనిని నిచ్చి మమ్మొదార్చవా?

పద్మపాదుడు :- మిక్కిలులావా ! మహాకరింకిరిగం బ్రహ్మజనము లేడు. నేకాక యుపాయాలు వడింపెడు విచరు. మనమీ పుడమినిల్లార్యకగుహానాథులు విదకి యందు గవలెడిననో పర్వతపాలకముల సైకము వెనుకదము గాక.

ద్విరథానుడు :- మామలోకములు వెదకినను అన్యకరీర విగ్రాధునకని నెట్లు గ్రహింపగలము?

పర్వపాదు :- అయ్యో ! నామాగ్రముం దైవము జండుండు తత్వకాగ్రమునదే తెలిసికొనుదురుందరేరా ? అను హేతుని యుడి కద్దజములే వెల్లడి చేయగలవు.

దిక్కులు :- సందేహమేం ? మేమవచ్చున్నది నైనను సూర్యుని తేజము తెల్లమగాకున్నదియో ?

పర్వ :- ముస్కరకళాపాండిత్యము సంపాదించుకొనఁజేయు కావించిన ప్రయత్నము కరీరమును ప్రవేశించియుండవలెను. అతండుండు దేశమున బ్రజులకు రోగకోశాదిబాధలు గలుగక విశ్వత్యప్తలై స్వరర్మ విరతులై యుండుదు. పర్వములు రక్క-గా వర్షించును. భూమిత్వకావ్యజులసమృద్ధి గలిగియుండును. ఇదియే గురుత్వము.

దిశపాదు :- అదైన నానన్యమేమిదికి ? యిప్పుడే పోవుదము రండు. వృధా కాంతమము చేయనేం ?

పర్వపాదు :- అరాచకకరీరము రక్షించుదు గుణవిభాగి విద్యావృత్తిలింగుండ కలయును. మనమందరము మేమకవలయు నిదియే నా యర్థి పాయము.

దిక్కులు :- అందులకు మేమందరము సమ్మదింపితిమి. అని యొంతయు మాట్లాడికొని పర్వపాదాదికన్యలందు గౌరవములని గురుసన్న్వేషించు కలంపుతో వక్కొండటిగి యా ప్రాంతారణ్య భూముల వరసికొనుదు నగి యదిగి కనంబడిన గ్రామములలో నెల్లి వివేచముం నడిగి తెలిసికొనుదు దేశాటనము గావించుదుండరి.

గీ. శంకరాచార్యమ్మ రాశ్యర్థ్యరీం
బురనరీవక్కాచారణ్య భూములందు
వెడలికొనుచును రిక్కృత విరుధదేశ
ములగు నమరు కన్యసదేశములకుఁ జనిరి.

తత్త్వాలోకముండైకంగా సంపన్నశ్రవణముగాంచి వేరగువడుచు గ్రమంబున ద్వితాకాదానికరి యొక భూముయని యుండి కలిధులగుదులు నకండు వారిసుధితి నస్కారలయం నాదరింపురు మి ప్తాన్త సంకృష్టలం గావించి నిమ్మల వివరముతో వారి కిట్లనియె. అయ్యో ! మీ నివాసదేశమెవ్వరు ? ఎందుబోవుచున్నారు ? ఇక్కరి కేమిటికి వచ్చితిరి ? తవతిరు వరజరణస్సంసర్కమున మధ్యహంబు పనిత్రమైనదిగా ! యని యత్సంకర్షితపూర్వకముగా నడిగిన విని యా కన్యలిట్లనిరి. గృహమేరీ ! మాది కాశీదేశము. గురుత్వాభిమతి మేము వచ్చితిమి. యీ దేశ మెవ్వరికి ? తన్నామ నేయమెట్టిది ? మీ రాజు వేండితుల గౌరవించువా ? సరసకర్మమున్నదియో ! అతండే విద్యయుండివ్వువం గలరాదు ? ప్రాయమెంత ? పశీషములేమి ? యని యడిగిన విని యీ దాహ్యులుండిట్లనియె. అయ్యోచారా ! అమరుండును స్వపాఠానికి దేశమును బాలించుచున్నాడు. అతనిని గడుభక్తాత్ముండగయె చెప్పదగినది. యీ వరుసు

నాక విశేషము జరిగినది ఏమియు. అతని నాదేవుని కడనుండు మిగుల వేదవేదములని నా జనవతి తరచు పేలరాదునుండును. కొన్ని వెండ్లకిండుల నాక మహారాజుని లో గూరనవత్తములు మిక్కుటముగా నున్నవని విని కలివయ పరిధరవతి వృత్తులై గుర్రమెక్కి యత్నాంతరమానకుంబని యజ్ఞమతియొక చెట్టుకిందం గూర్చుండి యర్థరాత్రులునుం మృగములకాద సరయూడుంటెను.

అంతలో వత్సంక కిరోసిరస యాచర్యసింహులయ నా మృధ సైనికలేక యాతరువై కింద జరిగానక విరచితపక్షకయ్యను కయసింది యాచార పదాననుండు చారు చూచుచుండగానే రెండు గవీయంలో జులవత్తను నొందెను అట్లు విగతవేత నుండె పరియున్న యమృతవతినిబిది రింలాసంలాపితస్వాంతిని కింకరు చార నివాదముంతో వర్చి యువార్త నివ్వరంబంతయు తెలుపజేసిరి. అమరుకుండు యాచ యోవన కవాన్వికరగు యువకుండేరి సూర్యరెండరియారి యున్నచారు. కావున ఖరెల్ల సయ్యుపక్షవమును వివినతోదనే కింలాసంబిరి కదలి ప్రకాండంబువోదె నేంబి దాడుకొళాచు క్రమంబు రిథముల సుతంమంబురు మంధిసామంకరౌరదాన దానినంబులు వెంబననదేర మవ్వరయమ్మహారాజులుననుంబోయి యంతోక రెట్లు క్రింద వ్యర్థపక్షప్రస్తుంధై న పుణ్యపురుసుండునొరి నేంబినియున్న యున్నరేండ్లం గాంచి యాక్రందేమార్తారొక్క పెట్టిన వయ్యరత్నంబు ప్రతివ్యవసరీయ సుతని గాత్రముపైబిది యేడువ దొడంగిరి. రెండువీసంబు లేకరికిరట్లు నిలానారంబు మాని యమ్మంబుదోలా దృవతి కింరసం విరువక కోకిలరి. అప్పుడు మంతు రెట్లజేరి పారిసూరకింపురు సెకకరిరము నిలువరు. ఇరంబు పుణ్యపురుసుండు. అగ్ని సంస్కారియలు గానింపవయనని పరికి యతాశాస్త్రముగా సంస్కారముల గామింబు జేసి యతని కరిరమును తిరిపై నెక్కిందిరి.

అట్టిసమయమున వేవందెయుండిని తత్కాలారత్నంబిల్ల జరిపిరసంక మమ్ముగూత నిండుగప్పె యగ్నినందిపుండని మురుంబ ముండులు గానింబురు చారిసూరకింబి తినికోసిరందసి తగిలించి నియమించుచుండిని? అంతగో సుప్రతిపి కాంతునియంగము గదలిపట్టు పొడకరినరు. ఇతెగగరంబ సరగుంబు. రింగరేయక యేదే నివానంబి చూచుచుండ గొంతోకమిరి మిహి. విశుమంబుట్లు తోరులయ సంత్రమముతో నుండుండు ఉంబు. మనపుత్రా. బుంబుమంబుట్లున్నది అవేలు కురుజేతులుసాపురు బిరిసంపుయం నిలాపు మనంబులు నొల్లిగిరి. అప్పుడురాజు ప్రతికి క్రితిసంక వివరము రియ్యరత్నంబుంబింబు గానింబు. పిమ్మల సమ్మనుజ పరియ సెట్టింది పేరకపెనట్లు రిది చూచుండి రింగుల సరిమికోనురు నేమి యుద్ధేద్యుచున్నచారస యిదిగె. అప్పుడసరతులు ప్రాణనాధునిపైబిది యేడ్పురు దర్శ్యతాంతమంతయుం బెట్టిరి తరు. త వాభావేత చారివెల్ల నోలాపురు సమా

త్యాగిమిత్రసర్వముతోఁ గూడికొని మెండువేడుకతో వెండియు నిప్పురి కరుదెంచి పట్టాని నీకుండె రాజ్యము గావించుచుండెను. వానింగోరె నాస్యపతి వైటంబుమీదన పసంది వోరె వన్నెగలిగి యర్కంకతేజంబు మెలయ నొప్పుచుండెను. ప్రజలు రోగభోగాది మృతలు మహిమకే ధర్మతత్వములై మెలంగుదురు. ఇదియే మాస్యపతి వృణాంశము. మరియు తార్కణ సంకనపదున నిప్పుడు రాజ్యంబు మంత్రుల యదీనముజేసి కాసు కేళికైంబున పహరింపుచున్నవాడు. శృంగారలీలాకలాపంబున నాసంశయియై తార్కణతో వేడుకే లనుభవించుచుండుటంబట్టి యిప్పుడు మీవంటితా రాయనసరి దర్శించుటకు సమయముకాదు. సంగీతవిద్యా, వజ్రలక్షణాః యితరులకు నమరుకుం ధవేదర మిచ్చుటలేదని వాడుకయున్నది. ఇదియే నాయెవరిన వృత్తాంతమని తెప్పి బాహ్యులుం దూరకుండెను.

అ కథని పద్మపారాయ రక్యంక నంతోషసాగరంబున మునుంగుడు అవును నాడు వాతో నతనిపేరే తెప్పిన జ్ఞాపకము. అయ్యారే మనయయ్యవారే యితంశు సందియములేదు. తరుణీసత్వంబై యొప్పులాడవ యొంకోడుల రెప్పుకొనుదు విజయ సంపాదించుకొని గాయక వేషమొలు వైచుకొని గీతంబులు తాడికొనుదు నవ్వుటకానులన్నె రంజితపజేయుదుః గమంబున నావృపాయన ప్రతిపథంబుఁ బ్రవేశించి యతనిరే నాహుయ్యమానుడై మొకనాడు కదాస్థానమున కరిగి యుండు,

సీ. అనుగెంతుం నిర్వి కిరకంకఃకర్మసుర
 ధరగఁ జేరియలు రామరము దివగ
 తర్మరందసిరాక వృతరత్నక్యతు
 ల్మకుటమాణిక్య రీపితంబెరుప
 కరడిండు ములులు కొందరు ముందరమాన
 రాస్యసముల సుత్యవముసేయ
 వాకామిను రోక్తవంక కృంగార ■
 రాశిదాతుడృ నృత్యమూలు అయవ

గీ. అక్కరింగని కుపితేరి నట్టి మరును
 రసగ్గ యుపశిలాకవృతుం దగుదుఁ బార
 తాప్యకుండగు హిమకరు కరణిఁగొలుపు
 కూటమున నొప్పు నృత్యగమ గానిలివారు.

కనుంగొని తడియక్కంగారలీలాపినోదంబుల కత్పెరువందుము దరాజు నందరు సుదికపీతంబులం గూర్చుండి యాసలాసదులన పూర్వగాంధర్వవిద్యాతో రంబున నూహింపంతే యుదు ధృంగతైతవంబున నమ్మహారాజున కిట్లుకన్యవృత్తాంతంబు లోధపరచిరి.

- ఉ. తృంగమ నీవుమూర్తి ప్రదీపవరంబున మేలువైతి యా
 పంగతి సొంపకంతయు విధింపఁజేయక యందుగానవృ
 త్తింగుడుకలఁజొరదెన్న నీరతయే నున్నాఁడనియున్న యా
 తృంగమలెల్ల నీకొలుకు లేవమఁజెందుచుండ నయ్యామోహ.
- క. మమకాపాంకిత్యం
 బొడవగఁ బొలిపఁచుచిదిని యొగి పెచ్చరి న
 ట్టచుమాఁ గ్రుమ్ముతెవవు నీ
 పది యెరుగక యిల్లు మాహమోహుల తగువే
- గీ కాంతిదాంట్లాడికారాన నరదేవిది
 గర్వమున నార్యవస్తువు గానఁపి
 రుద్రాదీనము చూచుచులోపల నెఱుంగు
 దెలియ మామూలము దృంగ పుంపరీక్ష.
- గీ. నేతివేళ్ళాడినా గ్రీతిమరుణ
 తృతిజగంబంతయును నీవేసించి యామ
 నోహమనిదేనాతృణా నూహసేయు
 చు ధియోనూనె నీవు అంధరవరేక్ష.
- గీ. రంధి ధాన్యంబుఁ బొల్లె చల్లించితందు
 లములు గెలొనురీతి పతములు యుక్తి
 అంతకోశమ్ములను పివేలింధి లేసి
 నేరికొందురొత్తర్చు పివే తృంగి.
- ద. సరయశిసంక్రమియశ్వమూల సైన్యరగశిన్విషమ్మే వ్యవహార
 తిరుగఁగ దోషదర్శనమితి పకకాపరిరాదనంబుల
 న్న భంపిన్యాంశలక్షణ సమందిరతకృంజేయందు ము
 స్థితముగఁ గట్టివేయుదును చీరలు నీవదికానె తృంగమా.
- గీ. అరయ నేది శా. గరార్థవస్తుం నను
 న్మాతమై యుపాధి కారమంది
 క నడుండు దార మట్లైదుగముందు
 నట్టితర్జ్వనివే చుకవరంప.
- నీ. శమదమోహమాది పాపనంబులరేత
 ప్లాత్యలేతనె తమ యాత్మయందు

విద్యాంను లెదాని వెడికి శ్రద్ధాతల్లి
 విశ్వానయత్తి చన్దికమరింగి
 యరిగతామిక సర్విదానందరూపుడై
 సంసారమున వెండి జవనమరణ
 అక్షణశేఖరులును జెంద శెప్పును
 గిన్నెసొత్తొన్నతి నెనులయందు
 గీ. రత్తికర్మలను నీవారు వచనంస
 తాఁదీకొమ్ము మనంబులోపల నీలంబు
 తెలియఁమాటలను బేట తెంపగను
 మోహమందుట తగదు నీ శైవీకమున

౪. అని యిట్లు వివాహంబిహ్వగంబులతో గంపనాడంబుల మేళగింది
 యాయంలేదానంశ్యంత మనోహర నిర్వరంబుల శంధర్వంబు బాధి రర్పితానదుల
 మోహవివళంబు గావించిరి. అమరకుండను దధావాప్తుకంబు గోట వివిశంధ
 య్యోనోయను రద్ధాశ్వలంబులంగల యట్టి పాయంబు హృదయంబునను; ఇన్యాత్తాపము
 గలుగజేయ నప్పకయి వీకంబువందకు మేను తేర్చి విగరవేతనుం దయ్యెను.

అన్వరంబునాట యుండు స్మరింపడున్నవాడని రణింది రాగరంబుల
 నద్దులేయవదని నట్లుంబెరి తెలియజేసిరి. అప్పకొక్కొంకసేపు తక్కువారడనము
 ద్విరదంబుయొన నొక్కొంకమరియుం నప్పుచుంబు దంకసేవదెను లివక యట్లనే
 మదియందుట తిలకించి మెలకువొట్టులు నెం య దాపుననుటొయ విశ్చ తవధనముతో
 త+దప్పియున్న యవని యొకం బాడు. "అ యొక యిది యేమి ద్విరము ?
 ఈ ద్విరసినియంబు మూపు నొకరినొకరున్ను. "ని పెద్దయెలుంగునం బలికిన నా
 ర్వకవిది యందున్న రాజరాళ్ళుకల్లనయ్యెగా నేయేయేయే యదయదు రావునకుం
 బొయి యాది గుండెలు బాదుకొనెను, హా ! యింతేమి యున్నదనుచును, యిట్టి
 ప్రాణనాధుడు మనమేటితో రక్షునమనానము, ఆ గంధముబాది యింతలో మరల
 నిట్లయ్యెనేమనరాను, మునుదోరి మరల బంతునేమోయనుగరును, మువకటి యట్లు
 వృమ్మ పులునాయనయను, ఎంకలో నెలక సంతోషముపెడి నిట్లయ్యెనేయమనాను.
 ఈనడుమ నీ నుండువ యేయబోయియును నింక విచారము లేకబోవుననుదాదును నారా
 శాంతలెల్ల నా వెలిచివూడలో నరండు గావించిన కల్మషమున్నయ న్నరింతుకొనుదు
 నుర్యసర్వంబుల నేకునదేతంగిది. ఇంతలో నా వృత్తాంత మాలింది సామంత
 మంత్రి పురోహితాదు లెక్కరికివచ్చి యుంకంబు చచ్చుదంజారి యచ్చెరువందురు
 నంతకుఁబూర్వము జరిగిన కథయంతయు వినుకొనిరి బుద్ధిమంతులగు మంత్రులూ
 గాయకు తెచ్చట మన్నారవి జేపెసిరి.

గాయకులు—(ముందరికి వచ్చి) అయ్యా మేమే గాయకులము.

మంత్రులు—మీదే దేశము ?

గాయకులు—మా కొకదేశము విషయములేదు. పర్యటించుట మావి.

అన్ని దేశములు తిరుగుచుందుము.

మంత్రులు—పిరిక్కడికి వచ్చి యిచ్చి తివములైనవి ?

గాయకులు—నాలుగు తివములైనవి.

మంత్రులు—మీయెవరి యాజ్ఞాబాసి యా లోతులకు వచ్చి పరిగీతముఁ

బాదిరి ?

గాయకులు—తేనెయానతి పిదగనే పాదిరిమి.

మంత్రులు—మీదేమి గీతములు పాదిరితి ?

గాయకులు—భవగీతములు లోనగునవి పాదిరిమి.

మంత్రులు—వానిలో నెక్కడోక గీతమునువ్యసించుదు.

గాయకులు—ఏమిటి ?

మంత్రులు—పయనమున్నది.

గాయకులు—గీ. కాంతిలాంకాది కాంతర సరసి విడిచి

గర్వమున నాత్మవస్తువు గానమే

తనదికొనుము మనములో భాగములు

దెలియు మా మాటలను సంగ పులవరేయ్యి.

మంత్రులు—(అంతకుండు సంగములు యాదికొనదు) అంతకు

బాల్కము ప్రారంభమేన అదిగిన గీతము అదియగు.

గాయకులు—ఉ. కృంగమ ? నీవు కూర్చున్నదియెందున మేమనెదియో

సంగతినించుకంతయు విచారము నీమక యందుగానువు

తిరుగుతుకంటె తెలియవచ్చు దీరవలెననిమనగాదియెన్నయో

భృంగమలెల్ల నీ కొలుకు లేదును నందును మందనయ్యెయో.

మంత్రులు—అయ్యా దీనికర్థమేమియో యప్పుము.

గాయకులు—దీనియర్థము మాకు తెలియదు. మూలము మూలము

పాకము జేసితిమి.

మంత్రులు—పిరిక్కము తెలియకయే మీం అదికొని ? ఈ గీతములెవ్వరు

రధించినవి ?

గాయకులు—అధియుం తెలియదు. మాకు నాపాపములేదు మేము వట్టి

మూఁగులము. మమ్మిన్ని ప్రశ్నములు వెయ్యుటకు గారముమి యున్నది.

మంత్రులు—మీరు మూఁగునా పత్కము చెప్పుదు.

గాయకులు—ప్రపంచము యేకత్వమైయుండ మా మాటలు సర్వములని విన్నెట్లు నమ్ముతుము? సత్యమనక్కము. అసత్యమా సత్యము నెన్నుదును కానేరదు గదా.

మం.తులు—ఒకో మీరు గాయకులమని మోసపుచ్చి లోపంబు వచ్చి మా రాజుగారి ప్రాణములు ప్రకోరితిదే.

గాయకులు—అయ్యో! ఎప్పుడు చేసితిమి. దూరముగా వుండితే పొడి తీసి. గానాంతరమున పిమ్మరింప నవసరము గణగడయ్యె. మాకుపాదపైపడియున్న దియో యంతఃపురకారం నదిగి తెలిసికొనుడు.

మం.తులు—అంతయు నెఱుంగుదుము. ఎవ్వని సదుగంధక్కురదేడు. కానెందు, మీ యపాదము మాకు పిమ్మరింతుము. మా యానతిలేక యెందును బోనందు.

అని పరికి వారింజూరియుండఁ గొందరఁ గింఁడుల నిరుమించి యో మం.తులు రాజార్యులవలె మూలమెచ్చిచూచి నృపతికి శాస్త్రగతి నుపదనంపాఁపరాది కృత్యంబులు కర్వరింప నమంధితమగు సుహార్తంబునఁ దత్తుత్తులించి అట్లొనగిట్టుం గావించిరి. ఇంతలో జాగ్రత్తమహాత్మ్య పేషితులగు తృత్యులు కొందరు వచ్చి ముఠం లతో నిట్లనిరి. అయ్యో మేము మీమానశివదిగి యరణ్యములు, కొండలు, గుహలు లోనగు రహస్యస్థలములెల్ల వదసికిమి వదసింపా శంఖంబున మోత మొడువించి గంధుని దిక్షగింపుడు. అత్యున్నతంబగు ఉదీమశివరం బెక్కి ముఠంబు నెదకి తిమి. ఒక గుహముఖంబును గొందరు బోధివాపయ్యలు తీసుకున్నట్లు కట్టికొని పిద పిందెయుండిరి.

వారింజూరి మీరించెం యుండిరి? ఈ గుహ ప్రవేశించెనందు లోకరిఁ బోవలె నక్షము చెందని పరిశీల విని పతేషియును మితర మియ్యక వారు లోనికి బోతుందని సంజ్ఞ తీసిరి. వారి మాటలు పొదెంపక మేము బ్రహ్మకొని లోలిం బోయి తిమి. అందొక పాపాణనమీద నేను వస్త్రము ముఠంగితుఁడని యొకఁడు కయి వింది యుండెను. వాని ప్రాయచింతమతి యెందకు లోపుగానున్నది ఆయనను జూచి మేము లెమ్ము లెమ్ము నీవెందేమిటికిఁ బరుండితిమి యొక దిగ్గరగా నరగనను లేమి మాటాడక యుద్దేషణియుండెను.

అప్పుడది కమరం కలంది మేము మీ యావతి తొప్పువ తానిని దహింప యత్నింపుడుండ నందున్న బాపయ్యలు మోతోఁ గలహించి యెరిండు తమ గడు వనియు ముట్టగూడరనియు యోగవేద్యంబెందియున్నవాడనియుఁ బెద్దతడవు చతురు

హియములచే నాటంకము పెట్టిరి. కాని ఎవ హుతులు వెళ్ళినను, ఏ దేశాధిపతి యట్లుతల్లక్షణములన్నియుఁ బరిక్షించి యాశంకమును బహుశ్యంబుగాఁ బట్టుకొని యందొక చితి యేర్పరచి తానొకై వెళ్లి యగ్ని యందలిరికిను.

ఆ కావనయ్యలు తమ శక్తితోని పోషవమును గాల్చుకొని బ్రయత్నములుఁ జేసిరి. కాని వారికింబడి మేమెట్లుకూడా నుండుటచే వారి యుద్ధములచేమియుఁ కొనసాగినవికావు. దిబ్బలిలా రావముఁదో నగ్నిప్రవృత్తియుఁ బెల్లగువ్యాధి యప్పుత్తిని నా శవమును బేలులు మృతమంటుకొనవలసిఁ బ్రబంధించి పురుగుని ప్రాణములతో నాచన పిడిపిది నేలకునీకెను. అప్పుడు మేము భయపడుచు తాతపోయి యా ప్రాంతమందన్న కుంజంబుల దాగి యోచనంబొంది.

అప్పుహియనను బట్టుకొని యా బాహ్యులుపెట్టిపూ ప్రసంగముఁ గావించిరి. పిమ్మట నతండు కప్పులు మూసికొని యేమియుఁ కొన్న శ్రోతములు కదిపెను. అంతలోనతని లేకులు యథాపూర్వముగా వివాదానినఁ, వంతపట్టదాని పగిముగా నా వ్యక్తాంశము మీతెలింగింప వచ్చితిమి. అతఁడు పిక్కిలి మహాచూడామండని తోడు చున్నది. తరియక యపూర్వము గావించితిమి. మరొకనాడని కేంద్రీకమృతనిఁ గన్నులు పోయినవి. వాఁడొకావృత్తిలలో నెక్కుకూడా గలహిలర వాకిందరస్కరించుకొను ముద్రుంబదనదుండ నాశవమును తాదః తోటాకంబు బడియేదిరా మూర తల్లము, గర్జము. యజ్ఞాయుక్త విచేతము గలుగవీడుదు. ■ సాధువును భవించి నందును మామేమి ముప్పువచ్చునో యను పూయరున్నవారిము. అదియే మాయితీగింతు పిశ్చాతకమున చెప్పి యా దూకలు తమ నెంచుననుకొనెడిది.

అప్పుడా ముగ్గురు లింధరు లాలోచించుకొని యాహా! అరంతి యాతరము. పింధురెప్పవ సమయమున రాజా నిమగ్న సందయము నొక్కటియేయైనది. మనమునుకొనినదే అనిగిసింది. ఈ గాడును లాకనివాస్తవ ముండును. పింధో పీరికేడియొ సాంతేడిము గదిగియున్నది. పిది యెదైనది పీరికేడి మనము నిర్వంధింపరాదు. పిమ్మహాత్ములని తల్లతమకే చెప్పుయన్నది. అని నిశ్చయించి యప్పుడే వర్షపాదాయం రప్పించి యపూర్వముఁ జెప్పికొనుచు యిరెడ్డ గమనంబున శంకమించిరి.

పిమ్మటఁ అదృశ్యులందు అతిరయముగా నిరసింపఁబెంచున కరుగుదుండ రాలోఁ గొంబయ శిష్యులెదురుపడి మోహోమీరింత దాగువేసికేసెం! మన గురువు గారు జీవించిరి. పింధు కెదరుమాచుడున్నాడు. కొంచు దూతులు సేమన్న గుహకు వచ్చి యంబాధాకళ శరీరమునుజూచి వహింపఁజేతు బొందిగిరి శంతలో నమ్మనాను బాధులను శరీరమును బ్రవేశించెను. చగ్గులైన యేమనుముల రక్షుంబులకె వరహుని న్నుతి గావించి తల్లతసానింబును సన్నితాదం బాతయక రుద్రా పూర్వావశమములతో విరాటబుయన్నాడు. తల్లతసానికొంబుల మేపెల్లరము వర్ణించిరిని. పిక్కిలి వ్రాగ్యోపశోచకములై యున్నవి వివరిండు.

శ్లో॥ శ్రీమత్పయోవిధిని వేదవర్తకపాఠ
భోగిం దభోగమతి రాతికష్టాన్యమాత్ర
యోగి కళాశక్తకళరత్నభూతిభోర
లక్ష్మీస్యసీంహ మమదేహి రావలంబం॥

శ్లో॥ సంసారసాగరః కాంక్షరాశికాం
స్వక్షగ్రహగ్రహస్సగ్రహవిగ్రహస్య
వ్యగ్రస్వరాగలసూర్యోపవీతితస్య
లక్ష్మీస్యసీంహ మమదేహి రావలంబం॥

శ్లో॥ లక్ష్మీపతే కమలనాభమరేంద్రో
నైతుంకన్త వమదుమాదవత్సస్య రాక్ష
ప్రహ్లాన్యోగోపజనారసానుదేవ
లక్ష్మీస్యసీంహ మమదేహి రావలంబం॥

అని తర్జ్యకంబులనెల్లఁ జరుపుటయు నానింది పద్మపూరారులకృతంక సంతోషముతో గుర్తుపరావ మగ్నంపురు పదగి యరగి యగ్గిర కిజరంబునకు అని యందారాకృత్యంకం గొంది మేనంబులక జడమంపు నానందబాష్పమందేఁ గంఠంబు దగుతికలొరయ నదయముగాఁ బర్వతల రాశీరంబుల తెరంగుటయు నమ్మహాత్ముండు వారిన్గొ లేవనిక్రి మన్నిండును; దెద్దకడువి వారితో వియోగదింపా సుఖలాంబులారయ ముద్బుదంజెను.

పదంబులి యయ్యతివతి శిష్యులతోఁ గూడికొని ననందనాది యోగులంగూడిన సునకమహర్షియు. భోలి విరాత్తియు యోగంబున నెగిరి యల్పకాలములో మందన మిత్రుఁడందీసి ముంజకరించెను. ఆట్లాకాళసూర్యుని వచ్చిన కంకరుంజారి మందన మిత్రుడు ప్రాంజులియై విసయమున సతిభిక్షాఁ గాపింపును. బాదంబులంబడి, మహారాఢా మదీయగృహకరివాదికములు నీ యధీనములు. నీకు నేను ప్రేమ్యుండఁ గర్తవ్యమపదేశంపుమని పలికెను. అప్పుడు కర్మభారతిదే నమ్మింపబడిన శంకరయతి తల్పకుంజారి మహారాఢా నిపు పరమేశ్వరుండవత్తు. నన్ను సరలోఁ గామకాష్ట్రఃపసరి గమలో నోడంపక వాని నేనెక్కామ వాడుంబోలి మితిగోరి యుపగుట మర్కసిరంజన కాని నీ యెఱుంగనిది కాదు. నీచే మేము పరాజితుంబైతిమని యందుకయు సిగు మహంపరు సహస్రకరుడే నిలికంపబోండుల తల్పరారులకు నమస్కరి పాతువగువా ? నిపు సర్వేశ్వరుండవత్తు నీ యెఱుంగనిదిలేదు. నేను సశ్వరోకమున కరిగిన నక్షా గుమ్మని పలికి యంతర్నితకర్తవ్య మహించి యన్న యప్పెరింగిరి పల్కి యోగకర్తదే నవలొరిండుచు నా శావ్య కర యర్చనయి. లేని! నిన్ను విరాకపక్షి వధవైన వాగే వరగా నెఱుంగుదు. నిపు రిక్ష్వరువేదవి. లక్ష్మ్యాది తుంభులు నివర్తాపు సేవారి

దేవతవ్రత. అన్యత్కల్పితమేనగు యిష్టశృంగారిక శైత్రముల యందు కారణాభిర్య
వహించి సన్నిహితవై యిష్టాకరముల బోసంగు చుండవలయును. ఇదియే నా ప్రారాధన
యని వరిగిన విని యస్మదాకృతి పొంది కులుకుచు వయ్యతివలె కర్ణపరంబిల్చి యర్చి
గురుబోధ బ్రహ్మలోకంబునకుం జరుగెను.

అశ్మీయమవ్యాస స్వీకారంబువంగలుగు వైదివ్యవృథ నెడంగకుండ మథయ
భారతి యంతర్వికయయ్యెనుని మిగుల సంతసించుచు మంతనమి కుండు విధిపూర్వక
ముగా నవ్వడ ప్రాజాపత్యేష్టిః జావించి దగకనకవస్తు వాహనాధికములతోయే బ్రహ్మ
జులకుఁ బంపిపెట్టి యగుర్చు వాత్సారోపణః శ్రేణిగాని యాకాపాకంబులం బ్రెంది శంక
రాచార్యునోద్ధ కరిగెను.

గీ. మనకనన్వ్యాసగృహసూక్తవిధిరిక
నకలకర్మలఁదీరిది శంకయందు
ప్రౌఢికపింఱులె సంసార భయమలఱు
తత్త్వమనియమవాక్యమర్థమిదెవిని.

ఉ. మందనమి క్రుందున్విహిత మార్గమునంబరచూకమువత
స్థుండగుచు న్నియామకము తోహతభీషన గోరనయ్యతి
కుండునునాత్మ తత్త్వమును సూరికఃశ్చియెను వేదమస్తక
స్మరితమైన తత్త్వమని నాజును వాక్యమి పల్కి గ్రమ్మఱి.

శంకరుఁడు—తత్త్వమనియనగా అయ్యాత్మ తత్త్వము నీవంటివని
యర్థము.

మదనఁడు—నీవనగా నీ దేహమేనా?

శంకరుఁడు—కాదు. ఇదు. జాతిరూపాధికము గలుగుచునేతను దేహమనాత్మ
యైన మహాధికము వుండిరి అది మునుగాక యా దేహము నాదియను లేదవత గది
యొకటంటి నీవను తత్త్వము దేహమునకుఁ తెల్లదు.

మందనఁడు—సోని యింద్రియములకు వర్తిండునా యేమి?

శంకరుఁడు—ఇంద్రియములకును వర్తింతు. ఇంద్రియములు బ్రాజాప
కము వలెనే సారథములైనవి. అవియు పుటాధికము వుంటే తి తత్పరాధికము నాయది
యనుభేదభావము వాని యందు మితము పాతముయందలిదా? కావున నింద్రియముల
నాత్మగాఁ తెప్పరాదు.

మందనఁడు—మనము నాత్మయని చెప్పిన బోవమేమి?

శంకరుఁడు—అదియు నింద్రియమే. నా మమస్సు మరియొక భాగును
బ్రసరించుచున్నదను భేదభావము వానియందును గలుగుచున్నది. సుషుప్తియందు

మనస్సు బయటగుచుండుటచే తిన్నవస్తువులకు వైలక్షణము గనుక మనస్సు అర్థగా సంకీర్ణమయెదరు.

మంతమఁడు—అహంకారమో.

శంకరుఁడు—అది యెన్నఁడును కానేరదు.

మంతమఁడు—సుమ ప్రియందు సైతము యెఱుంగుచున్న ప్రాణములైన నాత్మయేని చెప్పవచ్చునా ?

శంకరుఁడు—సర్వోపసంహరకమున సుమ ప్రియందు నిలిచియున్నను, ఇది వా ప్రాణములను భేదభావము వలనఁడును గలుగుచుండలేరా ? ప్రాణము లాత్మ యొద్దగును ?

వినుము విశేషమ దేహం ద్రియాది విలక్షణమున నాత్మయేత్వ కల్పరాజ్యము తత్పరాత్వము జగత్పారమైవ బ్రహ్మము. అని యవనది యారెంటి వైశ్యాను సంరాజము దేయరు. ఇదియే తత్త్వమని యనర్థము.

మంతమఁడు—సర్వజ్ఞత్వాది పరరాజ్యమగు తత్పరాత్వమనకును మార రాజ్యాది పర వాక్యమగుత్వం దేదాత్వమునకును వైశ్యాను సంరాజమిట్లు ? లేని స్థితియుం తెప్పఁజేస నైక్యము గలుగునా ?

శంకరుఁడు—ఒకనాడు సాయంకాలమున నొక క్షేత్రమున నొకరూపం బున గనఁబడిన పురుషుండు మరియొకనాడు ప్రాద్దుట మరియొక బోట మరియొక వేషముతో గనఁబడినప్పుడు, సురైరింగివదాఁడు, అతఁడే బూరందరికొనియు లేక జారాదివైపరీత్యము గలుగుటచే వాద్యార్థమునకు భోషమువర్చిగను జ్ఞాత్వమున కెన్నఁ ఁడును కారకము లానేరదుగనుక నీవును భేషాత్మలయం దహంభావమును నిడువుము. వివేకబుద్ధిచే సంరతము నాత్మభావసఃతేయమందును కాక జంబుకాదుఁ యేరదను కానన్మ తుర్వకరీరమన దుఃఖపాదులగు మమత్వమును విడుపుము. సమస్తకాలకాలక వినిత్యుకమును సజాతీయ పర్యయరహితంబునగు చిత్తమును బరమాత్మయందు ల్యాపింపఁజేయుము. తీరమునుండి మరియొక తీరమునకుఁ గ్రుచ్చుచుచు మిక్కిలిము తరీగముకంటె దిన్న మైదానంబునలే దేహిజాగ్రదాద్యవస్తుల ననుభవించుచున్న వానికి వేత్తితద్దర్శనంబు సంబంధం అనుటాయమావంబులగు జాగ్రదాద్యవస్తు లెవ్వని కంటవేని వినుము.

రజాపుంగుని బ్రహ్మసిద్ధియందు భూర్నిదనర్పదంబాదులు కలితమై నెట్లు ప్రాంతమతేయవస్త్రాశ్రయము గలుగుచున్నది. కాని యాత్మచేత క్రియవస్తులు లయముగ రున్నవి సుఖి. కావున నీవును బ్రహ్మవైతిని పూర్వత్రయ విడువుము. అహం సర్వితా సంప స్వరూపమగు చైతన్యము జాహ్నోభ్యంతరముల యందంతటను నిండియుండ మూలమగుట దెలిసికొనఁజాలకున్నాను. అక్కడ నాచు యెట్టిరకెదాయని యుపదేశించి మరియును.

గి. గరిమఁబాసీయఁజూరెక్కం దుగూర్చి
యంతలోనిన్న మారుచె యనుగనఁబడు
పెక్కు పేరుల నింతలోఁ బెరిగి పెరిగి
నమయదురు జేసఁబాల్సియ నున్నయెను.

గి. భువినుభంబుకొఁజుకు వోవరింతువల్లవి
దాన వెకయదాని తగదనుభము
కారణంబులేక కలుగిదునుకృత్తి
పేతువుననునందు పేతువుండు.

క. వదిలెవ్వమరికినొకమా
బడనిన కరివరసనదణి యెవఁజోత మగున్
అరి మందమరికి మెలన
గురుపాఠాంభోజసేవ గూర్చున్ దానిన్.

ఇందులకు గురుజోరము ప్రభావకారణంబయియొక్కతత్త్వ ప్రచారంబంతయు
జోధించినది చెరిసి మందమొఁసెను వయ్యతిం ముగియరణ పద్మంబుచ్చిచారి, మహాత్మా ।
నీ కటాక్షంబున నభావంబు నాదిరి నిర్వైరకర్తవ్యంబు చెల్లిమొనది. కృతికృత్యుండ
నెరిగని పలుకులు కర్తవ్యసౌరభాక్షాంబులై యుడిమిదులు సురేశ్వర్యం దనసాగుము
వహించి శ్రీ కంఠరాధాకృపి పాదసేవ గొలింపుదుఁ బద్మపాదాది కిమ్యంబో, తేరి
యతని సేవింపుచుండును.

కంఠయతిరం దుడలు మందమొకనకు । బహుకర్తవ్యంబుదేలిరి
ప్రదానకిమ్యంగా, తేరికొని యందుకిమ్యంబో, గూత యులువెనలి మహారాష్ట్రగిరికమున
కదిగి యందురావ్యంబెల్లెవల వ్యాపింప జేసెను. అందుగొన్ని దినంబులుండి
యవ్వలనుండి శ్రీశైలమననుం అని యందుఁ బాఠాకగంగాంబువులు దీర్ఘములాది మర్రి
భావునలంగము సర్వింపుచు కింవందంబురి యను స్తోత్ర శ్లోకంబుల స్తుతింబుండెను.

కొ. సంకల్పదంభకృత్యంబిరం దు, తిరిగిస్థానాంకరాదిస్థికం
స, పేమప్రమహారికామ ముద్ర కృత్వానవాకోరికం
భోగిం దాకరణం నమస్తనమనసహజం గుణానిష్కృతం
సేవే శ్రీగుమర్రిభావునమహరింగం కింలంగికం.

కొ. కృంగిర్పాక, వోర్కరంబిమద్రగాహి మురన్మాత
హోదోనాదయుతో మహాదేవకృపణంబేషణాదావ్యత
సోక్తవస్తుమహోపదేమ నవ్వునగొణాన్మదీయ మహో
రాతినె శ్రమరానిపో విమలతాం శ్రీశైలంబాసీవిభుఁ.

మతము సంరక్షించుటకును లోకమునందును ప్రచారము చేసినాక మోక్షవిధానమున మహాశక్తిగా ప్రాచుర్యమును యందుకొన్నంతలో గూడ గొప్ప దీనములు చేసియుండెను. ఒకనాడు శంకరయశస్సులు పద్మపాదాదిష్ఠులతోఁ జాష్యము ముచ్చటించుచుండ నాకిరించి యుండన్న పాదపతులు వైష్ణవులు వీర శిష్యులును మాహేశ్వరులు దానినికేమిచి తర్కిష్యులైనదనె పూతులై కొందరక నొక శిష్యులై మరొకరు కొమ్మువిరువక తాకి సమాధానము చెప్పలేక కదీయ మరణాననాస నమయ మరయించిరి.

ఉగ్రైరవుని తరు

ఒకనాడు శంకరాచార్యవయ్యందు పాతాళగంగానదీ తీరమున వసియించి తాష్య రెహస్యములలోనియందున్న సమయమున గాపాలికుఁడొకడు సీతాపూరతా భమి యతుడైన రామముడు వాడె నవధూరితము వెలకొని యమ్మహమ్మని యొకడు వచ్చి మిగుల సంకసించుడు నున్నప్పుడు యత్యంతా ! సర్వజ్ఞత్వవర్ష త్యాది భవద్గుణ విశేషము లన్నియు తెచ్చుకొని మిగుల దేవుకంటకు మిమ్ము జూడ విచ్చేరి కరుణించెను. నెనన్న మోహంతపన నివోక్తమనది కదా దేహాభిమానాదుల విడిచి లేదబట్టి విందుకయ్యుండునక కర్తవ్యైక సిద్ధిమందితిను. నీవు పరోపాధము నకె యవతరించిన మా రిచిని నీకిరి యహర్మలోకమునను న్నాపించుమునది నీ కటాక్షపాతమౌతమున శత్రులయ్యారి పోవుదున్నది నీవు గణాకరుండవు. సర్వజ్ఞుండవును తలెం దిరముండవు. వేదామృతవిషనగులే భువనై మామృతదస్త్ర యుంటిని పరావరజ్ఞులును ననుస్త లెల్లాది గుణసంయుతులను కలహములు లోకమున ప్రకా శించుచుండ నభిమతి కాష్యములు చెల్లెనెను సమహర్షకుండునా ? నేనొక్క కాష్యము లొకడు నీ పరిసరమున కురుచింతి రామ నవలక్షిత రామిగా నేడించుచుంటిని. వినుము.

వేసి దేహముతోఁ గూడ గైరాసమున కరిగి యగ్నియం రీకృతునితో నమముగా విహరింప మత్సరముఁజెంది కళ్యాణము లుగ్రతపం దిశ్యునిఁగూర్చి కాచిం రెరిసి అమ్మహమ్మని పుత్రులందై మత్సరముఁ జెరిసికొని యొక్కింత యూహించి యాహా ! నీవసాద్యుత కామము గోరికొందైనను నీ ప్రతంబులు మదియప్పుడయ్యును నచ్చేరువు పరలెంగావును దీపనకరీరదు. పుడమియందు సొర్వ ప్తముని శిరముగాని లేక సర్వజ్ఞుండైన యత్యంతని శిరముగాని నా నిమిత్తముగ్ని యందు : : : మముఁ జేసితిమేని నీ కార్యము పాపములు నొందగలవని పలుకుచునే యంతర్ల కుండయ్యును.

నాటంగోరె నేమిటామిడుంక మఁ దిరుగుచుంటిని. పార్వతి! ను భరణం నా కేమి లభించెడి ? సర్వభూమిగు యతియు వింతకు మిచ్చెంచునుం గనబడలేదు. నేడు నా పూర్వకంబునజేసి లోకహితమునై సంకసించెడు పర్యవ్యాంధము నున్నందు లొడగంటిని. నా కార్యమింటిరంగంబు యుత్తుకముఁ జెందుచుంటిని. సజ్జనపర్యవ మూరకపోవునా ? ఇటు పిమ్మట మత్కార్యసిద్ధి నీవే ప్రమాణము. కిం ప్రమాణం? నాకుఁ గార్యలాభము నీవు కాళ్ళకరికి లాభముం గలుగఁగలదు. ఈ దేహము యొక్క రక్షకరత్నమాలొరింది యెట్లు తోచె నటు లేదుము. నీ కిరందిమ్మని కోరు చు నా మనంబున మిగుల గ్రేవముఁ జెందుచున్నది. దేహపాతంబున కెవ్వరైన నమ్మ తిందునా ? నీవు విదప్తులవనియు దేహాధిపాన శూన్యంకవనియుఁ బరోపకామునకై యవతరించిన మూ రిషియై విని యు సాహసమునకుఁ జూచుకొంటి. జనులెందును స్వార్థపరులై పరశ్రేయముం గలిగింపకయగదా ! తొలి యుల దుండు కర్తవ్యయమునకై దధిరిమహామునిని ప దాదురమును యారించలేదా ? దధిరి ప్రముఖులును మఱ తంగురముగు తుర్వకరీరమును పెడిరి పరోపకారపాలియై కాళ్ళకరికి దేహంబులం దార్చి పుణ్యలోకంబు లలంకరింపుదు కదలా ? దయామతులై కొండలు పరసాతల నై దేహత్యాగము జేయుదురు. దయాహిన్యై మా సంకెరము స్వార్థపరులై కొండలు పుడచినుండుదుగదా ! పరోపకారము విడిగా నీనించుకయు ప్రయోజన మీ పుడమిని లేదుగదా ! నడువకయగు మావఃటివాంతు కస్పియుం బ్రయోజనములే కనంబును విడి ? పూర్వపుణ్యంబువంగాఁ జెందినదే ? నాగోరె గది తమిరుకురు విరాగముగల పరమార్థతలం కియనానదిగండే ? తప్పిరంబుకన్న మేదియకామికం పితృప్రసాది లక్షియుండెడు తప్పక నీ కిరందిమ్మ. నీకు నమ్మకార్థమని పరికి యమ్మహర్షుని పాదంబుల ప్రాణంబియిరు లప్పరా కొండ యతిప్రంగవుండు దయాకుండగుల నక్కాపాలికుని లేవనెత్తియల్లన నిల్పియి. అబ్బా ! నీ కుచిక విష యము నాకించుకయు నసూయ జనెంపదు. సంకోషముతో నాకరంబు నీకెచ్చెదన. తెలిసియు నేప్రాజ్ఞుండు లవ్యాప్రామముగల వాయంబు నర్థసాధ్యులుగా గావించుకుంటి దిని ? ఎంత రక్షించినను గాంమానస్సు మైనదో నీ కరీరమా నకురువదియోకాని నిలుచు నదియా ? అదిదానిదేకదే పరంబు పాదంబుండినదో. బురుమని కంకళంబులు నుడు పార్థమేమి మున్నది ? కావున సిద్ధురా ? నీ సమాది విజనప్రదోక్షునఁ గావించును. రహస్యముగా నా కిరంబు లేదింది అగ్నియందు వేర్చుకొనుము. మేను ప్రభాతముగా నవ్వునసేయ నమ్మతింపను. ఏమిదొందెదేన మేదియకెన్ను రెణిగిదేసి నవ్వు. అద సాగనియదు. మదేశకరణులై యున్నారు కావున వాండ్లించుంబు నమ్మరింపను.

సర్వకరీరమును విడుచుటకును సర్వపారకరీర మోషమునకును నెవ్వరెల్లనను నమ్మతింపనా ? యని పరికిన విని యాకాపాలికుండు మిగుల సంకసించుచు కంక

భువన నియమించిన నుకేతనమయమునకు వచ్చునట్లు వెళ్ళునుంది యెద్దటికో పోయెను. పదంపటి శంకరయతి యా రహస్యం వెన్నరికిం తెలియనీయక యమ్మడు నాడు కమ్మలందరు స్వానారీశ్వారాకంఠ్రులై తఱయొ: బోటికింబోన నిరూపింప బడిన రహస్య వరేకంబున ననందమందు తెలిసికొనునేమాయను వెరపుతో నిరూఢుం దై యున్న సమయంబున.

క. శిలఁ ద్రిశూముగొని శం

కాకాంకృతులు మేలఁ గ్రాహిత్వం ద్రో

శ్రీలితపాలులై కా

పారికుఁ జేతంచె సరుణ భయవాతుండై.

అచైవరవాకాను రాకంబూరి యమ్మహాత్ముం కెంద్రియముం సువేనంహ రిండుకొనుడు స్వాత్మను నిరమాత్మయం దైవ్యానుభవభాసము గొనిరి శత్రువేదే కంబున గడ్డంబు మోకానమీద మూడెటులు నునిరి మోము దెరకుడు గమ్ములు నగము మూసికొని సిద్ధానమనున గూర్పుంకి సమాదితే బ్రహ్మచరమంతయు మఱచి యున్న సమయంబున నా భైరివుం కయ్యశీర్మిదుఁ అంఘటసు సురురయ సుకంఠం వక సుంకోషముతోఁ ద్రిశూమెత్తి యుని కంకం బుతరెంపఁ బోవునంతలో దైవ ప్రేరితమైన బుద్ధిచేతఁ బద్యపాదుండేసిటికో యర్చదీ కరుదెంచి గుఱచి కిరణు వరుగఁ బ్రయత్నించు నా క్రూరుని యుర్జనుంచు జూరి కొందరపడుచు నాశ్చి యాశ్చిద్దేవతయైన శ్రీమన్న ద్భసింహసమంతకముగా ర్యానించుటయు.

సీ. భూరిహూర్వలా స్ఫోటవంబుంబుంబు

తీమాక పంచుము ర్విదగిపోవ

రంఘ్రికరాళ వక్త్రద్విరసంశాత

పాపతార్కుల జగత్త్రకతిగమలు

దెరుకొన్పెట్టి కుప్పింది చాల్చవేగ

మన భూతసంతతు బూర్వనౌం

నిదియేమియని వేల్పురెల్ల దంధమంద

జలనిధుల్మిగులనా! కుంభగోండఁ.

A. బద్వపాదుండు నరసింహ వర్మయాశుఁ

దిగందు రయను ననురికి శూరాయురమున

నాత్మగురుఁడంప గమతించు నద్భుతాత్ము

పొట్టఁజేరిది వెనఱగాలు ప్రోలికసై

అమ్మవారవం బాలించి యందున్న శిష్యులెందుల కల్లెల్లెలుడు చచ్చితి కదిదెంచి చచ్చిపడియున్న శాపాలికుని న్యసించుకొనితిమన్న పద్మపాచుచి సమా దిలోనున్న గురువరునింబించి విప్లయాదుం హృదయాలై చూచుచున్న సమయంఃసహ కంకరయలి వక్ష్యండును సమాధి దాలించిచచ్చులం దెంచి యందు ఆదిగిన పృథ్వీతర మంతయు శిష్యులవంసం దెలిసికొని పద్మపాచు నానెడియెన్న గురుసంహమార్తి నిట్టిని స్తుతింపందెను.

శ్లో॥ కల్పాంతోజ్ఞంభమాజ్ఞాపముతపరమృత ప్రాకరాగ్రాటవమ్నా
జ్ఞానాబీజప్రిలోకితనికరణచంద్రావంతానందకృత్
వ ద్భ్రష్టవ్యాంభరాంబోధగి శూద్రానస్తే వాంత్కడసామమస్మాం
స్వాస్థ్యానామహాయంధః యతుమంతం ప్రసన్నసింహావహనః

మ. అని యింతే ప్రకారంబుం నమ నజసింహమార్తిని స్తోత్రమంతయు బయి వాతకృపిమందు నుగమూర్తి నిమంహరించుకొని యంతరాదమనందెను. పిమ్మట కామేశ్వరియన్న పద్మపాచుంబాలి దిగి పడుచు శిష్యులెల్లను "అయ్యా! నీవిదేవునివా? ధనమైన జే. కొంటి చీకడం దెల్లెటింగితి? ఇద్దరఁ యుం దెవ్వరికిని" యడిగిన నతం దిట్లనియె.

అపొబులి న్యసింహానికథ

నేను బావ్యమొకప్పు కచోదాశిలందు కరిగి యందొక యగ్రధ్యంబు, భక్తవర్ణంకగు వరసింహమార్తి గురించి పెక్కు దినంబులు కథంబు గావించుచుంటిని. అట్లనయంబున నొక టవమున నాయొద్ద కొక కివారకుమారుం కడులంది "అయ్యా! నీవెవ్వరవ? ఆక్కింత ఏక్కింత నింబులు నేమిటి వేసింబులవవు? నీవు చేయవనియేమి?" యని యడుగుటయు నామారు బాల్లివడ చూడఁగొని తోపొమ్మని చాస్తనంబు దేసి నిరాకరించితిని.

వాడంతటితో రోక యప్పుకప్పుడు నాదేని నిమంహను నుగిసి పురుగుచుండ నొకనాఁ దిట్లంది ఓరీ! నీవు మూవవారి నావవు. పురుగులం బాటండవు. ఓరీ! నీకు మాతొంటిదానిం బల్లరింప నునితమువాడు నీకు నీ యింత పురుగులం గంభ మున సింగమును గింగ వూనిపరూపుంగల సామెయింబు గలదినింబు నుంబు. అట్లని నెందఁడో గంభ వేసి జెప్పుము. వానింబాడు కలంపుల నీకు నేంబుంబు గలదు. అతండు నాదే బాల్లిమిదియే నాపని వానించీసికొని. నాదేంబు? నీకు పాపముగా నుగిసితిని.

అప్పు కల్పారండు నవ్వగు నోహా! నీకుమహో యంత క్రమపడుచుంటిని. నాకితని మొదటనే దెప్పెడివని అప్పుడే తిసిగింబు వానపొవుదవా? అయ్యును

వేదాంగగురువు, తరుగు మేమిచ్చువరము కలిసికొని యాడుకొనుచుందుము. అయిన యుష్మ తోట వేదాంగగురువును పరిశ్రమ పెసి మేమి వెదగఁడును బాధిమాటనమ్మక, మఱియు నిట్లందు.

ఓరీ! నీవతండు సామాన్యుడనకొంది కాబోయి. నేవన్నమాట నీకు తెలిసి వదా? కంఠమునకును ముప్పడు శ్రమను సంగడు బదియే పోలిక. అట్టిదాని నిశ్చయముగాఁ జూచితిరా? యెట్లమీదగవలసియియు. విజయమునెప్పుడును యడిగిన తిరుగ బాచిట్లనియె అయ్యా! కాలో! స్మృతములు చెప్పనక్కఱలేదు. మీమాట నాకర్థమైనది. మీరడిగినాఁడు మోరుదొన. ఇది సంపదములేదు. ఇంకయేం? ఇప్పుడే పోయి నీమొదలను దీసికొనవచ్చెదం అడుము. అప్పుడును నామాటనమ్మకపోవుదురా? యిది భుజము చూచుకొలేని యాయకణ్యముతోని కడిగి రెండుగతియంతో నక్కిరాకుండా వనసంపదమూర్తి నొకలలాపాకంబునంగట్టి రుజుముమీదపెట్టికొని గొమ్మహాత్ము నాయొక్క (దీసికొనవచ్చి ముందుబెట్టి యాకంబేనా నీయడిగిన యేకం దని పలికిమ. అప్పుడు వేనమ్మహాత్ముఁజూచి యొక్కక్క సంక్రమ సార్వసంబలు మనంబున నొక్కసారి యుంతులదిరి తొట్టినదను నిరుపమాన కొఠాహంబుతో మేనం బుంకలుదప్పనివల సాష్టాంగనమస్కారము జాచింది లేకులుకోకింది.

నీ. నిరుపమాత్య సమాధినిష్ఠులయోగిదే

అనులాక్ష్మ నైవాన్యః గదగనోప

రామ్నాయ తత్త్వర హస్యంబునైవాన్యి

సన్నహత్త్వము దెన్పుఁజాలవయ్యో

అయ్యో దివిధరుడ ప్రాతనైవాన్యని మా

యోఁజాలముం తెలియఁగలేదు

ప్రహ్వంబిమంబెల్ల రదియంబుఁజాలింప

కోరియింప నైవాన్యము మూలకర్త

గీ. అభినవిష్యత్క మూఢాత్ముఁడైన

లోయిదాటునకగమి పోయితేమి

ద్వి తపితియెట్టిపుణ్యంబుఁ జేసెనాడు

పూర్వకవమున గరుణాప్రపూర్ణహృదయ.

వ. అనినను వెదుకొన నమ్మహాత్ముండు వస్తువుల వల్నా! వీరికి నాయండు గం తత్తివిశ్వాసములు బ్రహ్మయంతులేవు. నిరుపమానైకాగరితముతో వీరు నన్నారా దించెను రామంజేసి వివికింక వక్షులనైతిని నేమి తత్తికి పుణ్యంబైనట్లు తపోదాన యాగాదులకుంగాను. నీవును నాకుకుండవైతివి. అవనరంబైనవృత్తెల్ల దంబు

కానుము. ప్రసన్నులైన కామ్యంబు లిదేయమే మనకును నాన్యసింహదేవుడంతరింతు
దయ్యెను, వాటంగోరె వాకమ్మ హామలాపుం తర్హిదేవతయే తోవ లాంబురుండును.
అంతా యధురాత్మండు మనయాదాత్ముని మోసముచేసి కూలంబున కరంబు భయగ
బ్రయత్నించుచున్న సమయంబున నే నేమిటికో యచ్చటికెరిగి యయ్యెన్ ప్రసన్ను
గాంచి మదర్భిదేవతం దలంచితిని. అతండు మహానిశిచి కృతచర గాచింహ
యించుక దక్షసేన, గార్జుంబు పిగిలి మనయాదాత్మండు మనకుఁదక్క కపోవును.
ఇప్పుటికి దైవము మనయందేయందెను. వారవిజితులు పెక్కుండు మనయాదాత్మునిది
మోసము చేయదలండునుచిది మనము ఏమరకకారియొందవలయు. నన్నింటి
కములు చేరిన నశించుండునా? యవతారమూర్తియగు మనయాదాత్మనివ్వలేమి చేయ
గలంకని మనకును అప్పపాదుండు వారితెరి నామోదము గలుగఁజేసె. అటు కంకరా
దాత్మండు శ్రీతైలంబును గొప్పిడినములుగడిచి యిటగదరి కమ్మంకోలోక నవో
పుణ్యచిరంబులు నీచించుకొనురు గమంబున గోకర్ణక్షేత్రంబున కరిగెను, తైలం
కల్యాణరాకంబొనుగూర్చి వర్తిక్ష్మక్షేత్రంబున మామోదీకంబులు మసింది మహాక
నారు నాదాదింది యచ్చటి కనతిదూరములో మన్న హరికంకరంబును దివ్యస్థలంబున
కరిగి యందవ్రెక్కబడితో పరిమార్పున గాచిందెను.

మదంబు మాకాంబికాగేహమునకరిగినంత, దదీయర్హ్యరదేకంబున్ బాహ్యం
దంపతులు మృతుండైన కుమారుని కశోరమునువైదికాచి యట్లు విలపిండుతుంది.

౧. హామందీమా! హామకరాధికతేజ! కళాంతానం

క్షీకరమూర్తి సర్వజనితన హామకుమార హామూ
రా! కడలేర్చిననుమరయారహామండుకృలాంతుదయ్యయో
యోకడలేగు లారముత్వదేక కరణ్యంమేది తిక్కిరన్.

౨. దీవంసుగుంముదీవక

మెవర్చెల్లగువటండు నోర్చుక్కిం దెం
తేవెలయ నందురుండుమె
తేవిధమున ప్రళుకువార మేము కుమారా!

అని యనేక ప్రకారంబులు రుతించు నదంపతుల పరిచేననంబు విని
దయాకుండైన కంకరాదాత్మండు సైరింపక అను వారికన్న వెక్కుడు విలపిండు
రున్న సమయంబున వాకాకవాణి యట్లు విసనయ్యె.

౩. అనమో! ప్రోవగన సమ

ధ్వినిదయ తేవంసు కోకదోహంమగంగా
చినిత, ప్రజ్ఞాస్వితుఁడవు
రనునేనీక్షిప్తువగన పామాస్య లిరువన్.

అని వినిపించిన యద్వివేకాచార్యుని యమ్మచోట్నుండు బేతులు జోడించి వెండియు నిట్లు మార్పాడించె.

గీ. ఎల్లలోకంబులను వేర్చి వేర వేర్చు
గణగనీయమకంఠము గాకయుట్టి
నిరుపమ సజగుణుడే యెరుంగదగును
రికరణాగోరరౌడు శక్తిప్రధాన
ప్రొఫుమిణాబుగదా ప్రహరహృదయ

అని యనేక ప్రహరంబుల పయ్యెత్తినందుడు ప్రార్థించుటయు వానిప్ర కుమాతండు నిద్రించి మేల్కొననట్లే లేచి కూర్చుండెను. అప్పుడా ప్రాంతమందా యెక్కువకు యాచార్యులు కంకరాచార్యుని దైవ ప్రధానమును వేరెఱుంగుట గొని యాదిరి **||** బ్రాహ్మ **||** దంపతులును కంకరాచార్యుఁ బ్రస్తుతించుదు నాపుటనెత్తుకొని యుండిరి అని తదస్తుతాంతమెల్లరకుఁ జెప్పిరి. కంకరాచార్యుండను నమ్మాకాణసెట్లు స్తుతించుచున్నాడు.

శ్లో॥ అష్టోత్తర శ్రింకతియాకరాప్రాప్త్యర్థాః ॥
సంకనిచ్చక్రిమత్కాః : రాహుమధ్యంబికరాం మివర్తం
విద్యోరమాసంబిలుధాకణంబే
యే ప్రకృతిజ్ఞానుకపాదవిజ్ఞానామృత తే ప్రాగ్విస్తాంగదాత్మా
సైరాహమనీశ్రి సహారీయోగిత్వాం ప్రకృ
తిజ్ఞానివయంబికర్మా.

శ్రీ రక్తనిల్వక్రయోః పురోరక్తి ద్దశవనోర్దపినింబైత్యం దశకన్య మంబ్రన్యకత సదైక్యంక్రమాదపర్యాయతిపాత కేంద్రం అని పెక్కు తంగుల నమ్మచోటిని శ్రీదశక్రయంత్రోద్ధారణ ప్రారంభమున బ్రస్తుతిచేసి ప్రసన్నురాలింజేసి కొని యయ్యెత్తినది యటుగదలి కన్యతో నాప్రాంతమందున్న శ్రీనియను సగ్ర పోరమునకుం జనియెను. అయ్యగహారంబున నాహితాగ్నియను క్రితిపాతకులు నిగమచోటికక్రియాతంతులను బ్రాహ్మణులు వేన వెలు గలిగియుండిరి. సాగర్క నిష్ఠలు ప్రమాదకూప్యులువగు నందరి బ్రాహ్మణుల నియమమునకు వెలిచి యప మృత్యువప్సరంబుఁ ప్రవేశింపనేరకున్నది. పావచోదనబ్రాహ్మణసందంబులెల్లవృతు డవృతంబున మోగుచుండును. సంతకానియంబుగు నయ్యగహారము కంకరుండు కిన్యంబోఁ బ్రవేశించినంత నంతకుమున్నతద్విభాగి వినియెందరి కావున నందరి బ్రాహ్మణులు సగోరవముగా వతపిల్లలొకని పెక్కు తెఱుంగుల గొనియాడుదు నామకమధియంబోరె నందుపరాత్నిలు పినాకపాదేయాంబులునం బ్రవేశ పెట్టు రీసి

కొనిపోవుదున్న సమయమున విడుల నిలువబడి పోరకాంతల్లె నిల్ల పుచ్చకొర
బొడంగిరి.

సీ. ఇకడదే పేదపాత తనింట గవూరు
యవృష్టి గురిపించిన కదలాత్ముఁ
దికడదే తనకలి పెరవాయు బూరక
ధని పడిదరికి తెర్చిన మహాత్ము
దికడదే యమృత గలింబొంగు నడక
యః గుండపింప పొడిచిన మనము
ఇకడదే అద్వైతమతిమ నిర్బుజవార
మనసెదన్నతి అయిందిన మనీషి.

గీ. ఇకడదే మొన్న మాకాంక్షించి మోల
గాంగరినొందు తాహ్ని బాంధవగన
గదిము బ్రతికింది నది నిత్యకయకులు
కంకరాతాత్మఃదికడదే కంకరవదన.

అనియట్లు పోరకాంతలు కొనిపోయిరి కంకరాతాత్మకులు కిమ్మరి
గూడఁ దివాకపాశమోయించును బ్రతికింది బృందాకర బృందపరివృతుండగు
పురుషాకుండునోరీ నాటకాంతరిము వదులురాతిల్లురు నల్ల ననయ్యతి కల్ల
బొందు పాటిల్లనియి.

అయ్యలావా ! మా యగ్రవారమున చెక్కలకు పండితులందఱుండును.
అద్వైతమార్గః పోరకలై ప్రవృత్తిప్రకరకులై పండితులెవ్వరేన గలంచేసె వక్కా
ణింపుడు. అట్టివారితో వదిలి వారి భూమిలం బోగొల్ల ననురెంచితిమి. అని యడి
గిన నా బ్రాహ్మణుల సవనయముగా నిట్లనిరి. అయ్య ! భవదీయ ప్రజ్ఞావలావంశ
లింగకు బూర్వమే మేమి. వినియున్నవారము అహస్కరియు పటివక్రియు సరస్వతియు
మీకు జాలరన లే మా బోలుమాట తెప్పవేరి. మా యగ్రవారంబన ప్రభాకరుండను
పండితుం బొకండున్నవాడు. కాకండు ప్రవృత్తిగ్రహరకులై కర్మకాండయందు
మిగుల నానక్తిగలిగి యనేకార్థరస లగేసి వేర్వేరిం ర్నప్రవరరి యున్నవాడు.
ధర్మభాకనకసమీపాపానసమర్థి యద్వైతసమీపాపాన కించెంది గలిగియున్నది. ఇతండు
తటపాదుని కిమ్మరినై పూర్వము దిగ్విజయము చేసినాడు. వాని యనఁది లే లే
కలిగిన పుత్రుండనైయున్నది. కావున నిప్పుడతండానిచే నేమడి బుద్ధిగన
కున్నవాడని చెప్పుచుండగానే యా ప్రవాళియు మహామనో హుగ పర్వదశిపర్వి
యూపాయ వార్తాంతపూర్వకముగా కంకరాతాత్మనికి సమన్య రింపను.

హస్తామాలకుని కథ

పిమ్మట దస కుమారుని సైతముతో పాదలూలకు నమస్కరింపజేసెను. అప్పుడు శంకరమంత్రికి లేచెత్తుడు నాదకముగా నాగమన కారణంబుగిన నకం ర్విల్లయితి, ఇక్కా ! పిడు నా కుమారుడు. పీడి విదమూడొక్క రాదినవి. పిడు పుట్టినదాటంగోలి నీటి యుండును. ఎవ్వతో నేమియు మానకడు. ఎవ్వకు పల్కు రింకెను బల్కుడు. మందచిత్తు యెద్దియోధ్యానందు నట్లుండును. ఈమలు తేజము నద్భుతమై యున్నవి. మొగముతాక అందరింబడును దిరస్కరింపుచున్నది. ఇది గ్రహశోషమో స్వభావమో భూత్వద్ ప్రాకటమో యున్నదనికారమో తెలియదు. వీనికక్షరాభ్యాసమైనం జేయలేదు తండ్రిమారి చెప్ప నేమి యొప్పది. ఉపనయన సంస్కారము మాత్రము గావించితిని. ఆమకొసలకు భాయ పలికినకు వెళ్ళుదు. బాండ్లు వీనింగొర్తునకు గోపనం బెందకు. వానికిష్టమైనప్పుడెప్పుడో బుజించును. చెప్పినట్లు చేయవని చెప్పిపై నాకు గోపముపెచ్చును గాని కొట్టుకు జేతులురావు. లేక లేక నాకీకొవడుండుగతిగ నెది యేమి పాపమో తెలియదు. ఎన్నియో నైద్యములు జేయించితిని. ఎన్నియో రిషిలు గడించెడిని ఎన్నియో ఉపములు జేయించితిని యెందరితో నీదులకు బాపించెడిను. పీడియెవలగు నేమిట్లు పంపను నుపయోగము లేకపోయినది నీవు పరోహుని పోలుండువు. దము కుండవని పండిసి. మృతంబైన వివశమాయని బ్రతికించెడివని. నీ దర్శనమృతముగా బెస్సకొనుచున్నాడు. నీ కల్యాణ తోము వీనిపయ్యుండనరెడ నీవీతివమే పిని ముంద్యమే సభరింపును. మహాత్మా ! వీని కెవ్వరిగా నమ్మగపాంపుము. యదేక ప్రకారముం బ్రార్థించి వాని నయ్యతిరతి పాదలూల పెంచెయిం బదనైదెను.

అప్పుడు శంకరాచార్యుండు ధయానుడుగములగు దృష్టలు వాసిపై బర గింపురు కింబున జేముది, కంబళా ! నీనెవ్వకపు ? అడుగెరితి నిట్లు బ్రవర్తించెద జేమితి ? చెప్పుచు యిదిగ నకంకు గుణంగా ! నేను నడుండగను. అదంట మత్సర్నిధిం బ్రవర్తించుచున్నయది పదహారే వచ్చానవికార భవారంబుగు తక్కుదాక్షం బునే నైతిని. ఈ నా యమకవము మునువర్తమువను గలుగూక యని యప్పు తాకు కవిత్వముగా అందెందు క్లాకముగా రదింబెను.

క్లా, నీమి ర్తంమనకృతువాది ప్రవృత్తినెరస్తానీలోపాపితానాంరంపా

రవిర్లోకేదేస్తానీమి ర్తం యథామస్మిరోహంబి న్నరూపోహమాత్మా

యమగ్నుగ్ధవన్నిత్య తోభవ్యహం

మదకృతువాదీవ్యవోదాకృతాని

సమరంత ఆ శిరస్సెన్నంపముకం
సః తోహుస్థిస్థయాహహహా.

మూలానకోదదర్శితే వ్యక్తమానో
మూలానకోదదర్శితే వ్యక్తమానో
మూలానకోదదర్శితే వ్యక్తమానో

యథావర్తమానాని ఆరాసహనో
మూలంవిషయే కర్మహాసహనం
తథాచియోగే నిరాసహనోయోగం.

మనస్సుగా జెర్వియంకస్త్వయంయో
మనస్సుగా జెర్వియంకస్త్వయంయో
మనస్సుగా జెర్వియంకస్త్వయంయో

యోగోవివాహిన్వత్కర్మదేహి
ప్రమాన్యయాహోప నా నేవదీను
నవివోదకస్థోయోగతాపరేకగర్భ

యథావేదము ప్రమాన్యయాహోప
ప్రమాన్యయాహోప ప్రమాన్యయాహోప
ప్రమాన్యయాహోప ప్రమాన్యయాహోప

పవనస్త్వత్కర్మతంమహాపమం
ప్రమాన్యయాహోప ప్రమాన్యయాహోప
ప్రమాన్యయాహోప ప్రమాన్యయాహోప

యథాసూర్యవికాసోనేకస్త్వయా
స్థిరాస్త్వయస్త్వయా స్థిరాస్త్వయా
స్థిరాస్త్వయస్త్వయా స్థిరాస్త్వయా

మనస్సున్నద్వంద్వినన్వయస్త్వయా
యథామనస్త్వయస్త్వయా స్థిరాస్త్వయా
యథామనస్త్వయస్త్వయా స్థిరాస్త్వయా

సమసేమవస్తుస్థిమూలకమేకం
సమసేమవస్తుస్థిమూలకమేకం
సమసేమవస్తుస్థిమూలకమేకం

ఈపాదాయతాదేరణసమ్మతాం
 తథాతేదలబ్ధిభేదేననేన
 యథావ్యక్తికాదాంతలే చంభంత్వం
 కథాచంభంత్వంతవాపీహవిద్మః.

పదమూర్త్యకత్వమును హాపామరకములకంటె నీ శ్లోకములు దెలిపుటచే
 నీనికి హస్తానులక శ్లోకములని వాడుక వచ్చినది. మతయన విద్ధి శ్లోకములనువదలే
 శమం లేకయే రిరిండులే నా బ్రాహ్మణ కుమారునికి హస్తానులకుదని పేరు వచ్చి
 నది. అట్టి శ్లోకములంబులని యా బ్రాహ్మణ పుత్రునిమం తన యింటికింబ వినియెను.
 అంతకు బూర్వమున మైనం దెలియని యంతకుట్లు శ్లోకములు కరించుట జూరి
 యెల్లదే విస్మయమును జెందుదు నది కంకరాదాత్ముని యనుగ్రహ లాభమని నెప్పు
 యిందిరి. తమవార కంకరాదాత్ముడు ప్రభాకరుని జూరి. "అహ్వా! నీ కుమారుడు
 ■ యొద్దనుండ నున్నందు కాదు. వీనితో నీకేమి ప్రయోజనమున్నది? విమి పూర్వ
 తలాభ్యాసవంబున నరక్షము నెమంగును. ఎరింగియే లోకమునకు గల యజ్ఞానమును
 గురించి రింశించును నెట్లు జరుగెదాది. గుమ్మరిదోను. నీనికి గృహధికము. దు మను
 త్వము లేదు. తన కరిరెనునే మిదవుగా జూరుకొనురుండ తాహ్వా వస్తునింబ నూని
 జేవ్వనేం? వీడు నీకేమియు నుపదరించదు. మీ నే దీనికి సహాయుడం బంపు" తుని
 వలికిన విని ప్రభాకరుండు సంతసించుడు తన కుమారుని కప్పించి కంకరునికి కిమ్మ
 న్ని సమర్పించెను కంకరాదాత్ముండును నానికి హస్తానులకుండని పేరు పెట్టి బ్రాహ్మ
 ణావముపదేశించి తన ప్రధాన కిమ్మనలో జేప్పించియెను. అరంపది యంతంతకుట్లు
 గదలి క్రమంబున మరగియరిగి

నీ. తుంగభద్రానది తుంగ తరంగ శి
 తం మాయక ప్రమోదప్రదంబు
 దర్శనమాత్ర విద్యంబితాళింబెర
 పాతకంబుల సుంపారకంబు
 అభ్యాగతజూర్వనాల్పితమందార
 పాదపంబులీర్ణ పాదపంబు
 అర్చిత విద్యార హస్తజ్ఞ గురుతపో
 దనంబాంధితము తారాదహితము

గీ. ఐవ్యక్తంగ మహాలాభపేంద్రరూపి
 తరలిత పావనంబు స్థూపరమంబు

దూర కంకశమగు శృంగ గిరిపర్వతంబు
కలకరాదాత్యుకరిగె పర్వా దీదగము.

మ. అమ్మచోపరంబు శృంగగిరియను యొ శృంగగిరియవిరమంబు బ్రహ్మాతి
వహించియున్నది. అమ్మచోపరంబు బ్రహ్మాతి కలకరాదాత్యుభయదుగల సత్పురుషు
లను దారరింగిన భాషాది గ్రంథము లన్నియు బ్రహ్మచారి వ్యాపింపజేసెను. మరలయు
నాడు కంకశుండు పర్యపాదుంబుచి "పర్వా! చూ పుష్పింబంబు కారదాంబును
నిలుపుటకుల్పాహము గలుగుచున్నది. కత్తుకొరకుల సమమార్చవలయును. ఇందు
మతము గల్గింపవలయును" నిని హుతువు సత్కర్మములు నాదిర్చునింప సంకల్ప
విహసకల్యమగు ప్రాసాదముకడ కిర్పించి బ్రహ్మాది దేవతలకు స్నేహము వందనియ
యగు మహాదేవిని ప్రార్థన జేసెను.

అమ్మచోపరంబు నా కారదకు విద్యాపీఠముగా గానింప దన శిష్యులలో
బ్రహ్మచారిగ నుర్రోక్తుని పర్యవేక్షింప నియమించెను. కాదాంబును బా
గానిందిన ప్రతిష్ఠ పరిపాలించుచు నిప్పుటికి శృంగగిరిపర్వతంబు కలకరా
కలకరాదాత్యుభయమును.

కలకరాదాత్యుభయ కథ

కలకరాదాత్యుభయ శిష్యులలో గొప్పదినంబులు పరిపాలించుచుండ నొకనాటిక
బ్రహ్మచారిపర్వ యతుని పాఠశాలంబున, "మహర్షా! నేను మూకుండ, పిట్టా
కూకుండ, బతుక పాటుకడ, నీకు శిష్యులమనె ముదంపుతో ననుడించితి. నాపేరానంద
గిరియందు విద్యాగంధర్వపాతులగురాజు బెక్కండ్రి కిమ్మలగా స్వీకరించి విద్యాంశు
లంజేరితివనిన ట్టాది పని నిన్నాక్రయించెదర్పితిని నీవు పరమరాజుకొరకునకును,
నిన్ను కరణ తొర్పితిని. నన్ను రక్షింపుము. శిష్యునిగా నన్ను గహింపు" మని యనేక
ప్రకారంబుం బ్రార్థించెను. అప్పుడు కలకరాదాత్యుడు మందపర్యవం బీనంబు గాని
శిష్యునిగా గైకొనెయ్యను. అది ముదిల్ బ్రహ్మచారి గుమండు, గూక్కులని గూక్కులకును,
నిలుకడ నిలువంబునను, నవేదిన నవేదినులని నెయ్యను. ఇది లెని, పిట్టగా బాదనం
లాడును. బెప్పిల పని ప్రధానార్థమిది. గా గానింబు, గానింబుగా పూర్వంబు పని
గుమండు గూక్కులకు ను గంధకా... పరమంబు, కలకరాదాత్యుంధర్వ... ముదంబును,
గుమండు బాహ్యులని కిగంధ కిగంధ... గంధ కిగంధ... బర్పి యుమరించియుండును.
గుమం పనిపరమంబు నెయ్యను నాపరింబును, పాదులం బాదుడు. బెక్కులు పలుకడు.
బాదులని గుమ నమనరించి తిమనంబు పర్వితార్థముగా కుక్కులగా గానింపుచుండెను.
కలకరాదాత్యుంబు యా శిష్యుని విద్యాపీఠ పర్వ విద్యాసమంబు కలకరాదాత్యుంధర్వ

రంగమన మెచ్చుకొనుచుండెను. ఇట్లుండ నొకనాడు శంకరుండు వాడుక సమయము నొక మతంబునం గూర్చుండి శిష్యుండు వాడము జెప్పబోవు సమయమున నా బ్రహ్మ వారి యెంతతోయెనని యడిగెను. అప్పుడు మరియొక శిష్యుడు స్వామి యశంతులను నేమను దను శాశిమంబులు మధుకుటకై తుంగభద్రకుం బోయితిమి. వేను నా భని వేగముగా దీడ్చుకొని పాతము చదువునేక మిగలునను వెంట్రుతో వడిగా జనులెందరి తిని. వాడారక యుడిగినదే యడుకరు గాంపరజను జే ముచున్నారు. నేను వాతము రచన రమ్మవి పిలిచినను వినుమించుకొనక ందిగో వడు సదిగో వడునని నన్నుఁ గూడ రెండు గదియలు పిలిపెను. నానికే అనియరురుఁగట కర్థ భదువునం దుంకడు. కాకన్న నెంతవాగు నేయుమా? యని పలికి యారకుండెను. అప్పుడారయారకుండెన శంకరుండు నానూక పిలిపించుచు రెండు పియలు పాతము వెచ్చలు నిలిపినెను. వాడప్పుడేని రానున్నుఁ బొమ్మపాడుండులేని స్వామి! యెందుడు మందలత్తి. గోర విరిచివాడు. విమియుం దెలియను. గూరక విసురుచుకొని విర్యాగపాణి క్రి యింట కయునులేడు. కల్లుమలైసమరాస్త. అది మాధుర్యము మాపాకమెలను వినునరుగం బ్రయోజనమియ్యున్నది? వానికి శాస్త్రాధికార మెక్కడమన్నది? మాకుఁ జెప్పదని పలికిన విని వచ్చుపాదుని గర్భోక్తులు అనిపానియ రంపుతో శంకరుం దిట్లనియె.

వచ్చుపాని! వానిపాదున్న మెయియదని నీవట్లంబివి. వాడు మితుండరికన్న విద్యలో నడికుండు. కవి, విక్ర ప్రోరుండు. అంతట్కులుండగలదే వాని మహిమ మికుఁ దెలిసినదివాడు. వచ్చిన రతుపాక అడికింది చూడుదవి పలుకుతుండగనే యుడిగిన కపాయి కేంబులు బుంబుంపిదగిగొని భర్త్యుల కడుగులెనెను.

వాంఁజారి గుండు గిరీ? పాతముచదువంయె వడిగరమ్మ. కాటలుఁ బిమ్మట నారవేయదువుగాని యనినీరినను వాడు విరుచక కర్థగా అట్లు నారచేసి యర్చోటి కిరుదెండు. అప్పుడు శంకరుండు వానికి మనుషులేక అడునాలుగువిద్యలు వచ్చునట్లును గపించెను. అప్పుడు వాడ(ఖివిర్యావనియిందై లేకులు శోదించు శంకరాచార్యుని బోలకవృత్తములదే పట్ల స్తుతిఁజేసెను.

శ్లో॥ భగవదురదౌమ్యతి అన్యథురై
సుఖదుఃఖురై పతికంవృత్తికం
కృష్ణయాశరణాగకమధరమా
మనుశాధ్యుఃపన్నమవన్నగతిం॥

1

శ్లో॥ వినివర్జ్యతరీం విభయేవిషమాం పరిమర్శకరీరమిద్ధమతిం
పరమాత్మ వదిరవనికర్తరతోఽహి మోహమయం బ్రహ్మమా
త్మమతే॥

2

విస్మయాన్ని ముహూర్తం వందనుతామయమస్మిమమేతిమ
లింగ సకతం, దృశ్యకాపి ననుశంకమం విగ్రహం నృ
దయనమనేహిన తాపామితి॥

అంతేదక్కడా అనూదేవతయెడదీరిక్కడా
నభ సోపియదా ముక్తికైక్కరానతపా
హా తాతవబుద్ధిక్కో పిక్కలన్నపదా

దినక్ష్మ కృతయాశుచ్యేనమదా
జనవిత్తగతం సతతం స్వధితా
విశిశం భవరాశిక్యతేనమదా
యతశివమతోసి నదేవమదా

అని యిట్లెక్కడనుక ప్రవేశించకంబుగం తోటక వృక్షమనితే నా యానందగిరి యానానందస్థలియందులయు వారింది పక్కపాదాది నిమగ్నం లెట్లనొంబు మారుమ విది యశ్వద్ధని కామయ్య మహిమకాక నితొండుకాదని నిశ్చయంది సిగ్గుపడి యారాధించిరి.

ఏమృత కంఠుండు గట్టజ్ఞానభ్రమం వాసిపై రెండు తేటసుగం
 లోటరాదామృతం పేరుపెట్టే పద్మసారాన పరావ శిష్యులలో జేర్చుకొనియేను. పద్మ
 సార సుశిష్యురహస్యామలక కోటకొలకనో నొప్పుచుండే కంఠరాదామృతం నలుపుక
 శిష్యులను భర్తాభక్తము మోక్షమందియ్యు యుగళాపాపారగ్నియై పుష్కలముగను
 పాలోక్క సాహిత్య సారామృత సారముజ్ఞానామరసము క్రిందవలంపుటకు బ్రహ్మ ముఖ్యులగు
 ఉదయ విద్వాంసులు సంతరము వర్ధిల్లుతుండును. అట్టి శిష్యులలో గురగిపి
 శంకరాదామృతం కృంగ గెయింపి మెయింది రాష్ట్ర స్వాధీనము చేయుచున్న సమ
 యంబున భారతీయసంరగ సుశిష్యులం కొడవారు కలిగిరాదామృతం 1000 నమస్క
 రింపురు, మహాత్మా ! నేను నివరణ జరమాల్తోపదేశము వినింది కృతార్థునిపైకిరి.
 నీదిందిన కారకసూక్త భాష్యమునకు ౨ రిములేయు మత్స్యభక్తము నొక గలిగి
 యున్నది. గంభీరవాక్య యుక్తమున భవనీయ భాష్యమును జాతులకెన్ను నాకు సామ
 ర్థ్యములేదు. అయినను భవనీయ కటాక్షలోపాకలమునంజేసి యధాక్షక్తి నావరింతు
 నన్ను యిత్తురేయని మరచిన కంఠుండు సంతసించుచు నీవు నా భాష్యమునకు వార్తి
 కము(తేముల నాకెంతయు సమ్మతమైయున్నది. అట్లవశ్యము గానింప వలసినదే
 యని శిరశంమమున నంగీకరము సూరింతు.

అవ్వార్త విధి వక్రపాదుని కశ్యంత మిశ్రవాను సత్కర్మబద్ధుని చిహ్నములు
మొదలగాగల ముద్రాంతర్ముఖముల కంకరాధార్యునికే రహస్యముగా నిద్రి

సరి. గడునరా ! ఇప్పుడు తమ భాష్యము మన సురక్షితుని వాదకము గావించుమని యాజ్ఞాపింపబడినది. యప్పుని మన మనోరథము సరియైన గావించవలెను. ఏమిటికంటిరేని వినుండు. ఈ సురక్షితుడు, కర్మ యే స్వర్గమనకాది ఫలమునిచ్చునని వాదించుచు యొక పయస్వలదే (అహో, టుండు సైత మీశ్వరయందైన పరమేశ్వరుని నిరాకరించెను. ప్రత్యక్ష నన్ను హితమున అగణనమునఁ బ్రాయము పూజింపఁబడినట్లు చెప్పుచున్నది. అట్టి పూజకర్తయగు వ్యాసమహర్షికి కష్టమైనట్లై మిగిలిన మతము విరుద్ధమేమిది కంటిరేని గురుశిష్య మతములు రెండును వదలనైన విరోధకములై యున్నవి గదా. దానంతటి కష్టమి మతముపూర్వకము మైన దానియొకరినవలయు అట్లు కలంహక సురక్షితుండు పట్టినది మొదలు కర్మయంత్రము గలిగి సంతక కర్మలం తెలుసు వెల్లరను "కర్మలంజయమును న్నర్హుని వలంబులంబొందుడు. వృథాగా మరియొక మార్గమువలంబి చెడిపోవును" అని బోధించుచుండెడివాడు. అదిలాగు హియనతిఁ బొంది తానెప్పుడును వాదకము కరించినను దానిఁ గర్మవరత్నముగా నూరించక మానడు. మరియు మహర్షిఁగియొక్క కర్మరక్షణదగునా ? యంతిరేని యుతండు బుద్ధిపూర్వకముగా సన్న్యాసమును స్వీకరించిన వాడుకాదు. కాదంటున నోడి బలవంతమున నట్టి నిరాశమును స్వీకరించినది మియిరింగినరేకా. తావున నికనియందు నిశ్వాసము సేయరాదు. అతనిచే వాదకము కరించుకాదుల చెప్పరాదు. మీ యెయంగనది కదా ? కర్మాసక్తులెన్నఁబడెన గర్మనిరుతుడని చెప్పుట కిష్టమనునా ? తట్లు మత వ్యపాతియగు నితని సన్న్యాసము తాత్కాలికముల సన్న్యాసమువంటిది కాని మరయొకదికాదు.

మిరిప్పనిఁ జక్కగా వారోదించి లేయనఁయును. మీ కష్టంలోఁ బ్రకాశముగ వద్యపాదుని పాపవర్జము మీయెయంగనదిమా ?

సీ. గురుత్వ నర్మల దరించుది నిర్విణం
రసవద్వైఖంగఁ బాదమంజుళు
సరయక వ్యాసమహర్షితో వారించు
మప్పుడునేపుతో నతఁజెల్పు
మమరుకి నృహరీరమునున్నప్పుడు
గాంధములై బోధ గలుగఁజేసె
గాపాదికాదుడు ప్రకాశఁబ్రోవఁ గమలంప
నరసింహుడై బానిఁ బరితపించె.

గీ. గాయపొలిక మీవెంట సందరింపు
దాంతరంగితకర్మలై యుండెనెట్టి

పద్మపాదుండుగఱుగ మీ భావ్యమునకు
వారీకము సేయ నల సురేశ్వరుడుదగనే ?

మహాత్మా ! పరమపాదుండే మీ భావ్యమునకు లేక దరించవలయును. కానిలో ముగ్ధకపింబున నరస్వతిం బ్రసన్నుడాలిం గావించిన యానందగిరి కప్పని సేయ నిడుపింపుడు. అంతిమగాని కర్తవ్యకానదుకయగు సురేశ్వరుని యందట్టి యెన్న గౌరవము గలిగించుట యుచితము కాదు. దెప్పుచుండుగానే పద్మపాదుండుదోడ్ కడుదెంచి విసయంబుమిడికెమ్ముండె యాచార్యుడట్లునయి ఆధార్యా ! భవదీయ కృపారసః శీవంబునంతేసి పదువాగు విష్ణులును హస్తామలకంబు భాతి దిలియబెను. గావున మహామలకుండు సార్థకవామము వహించిన శిష్యువరుండు మీ భావ్యమునకు వారీకము తేముట కర్తుడు కావా ? కర్మ వియంబె బలత్కారించున సమ్మానీయక సురేశ్వరుని యందట్టి యెన్న గౌరవముదీకి గణగపెంబును యోగికి మందహాస కోరికవనవార ండుడై శంకహరార్థ్యం డిట్లనయి

మహా ! పద్మపాద ! హస్తామలకం భట్టాగే కాని యితనిని భావ్య ప్రధానమిండుకయు లేదు. బాధ్యమునుండియ వార్జ్యవర్జకమగుం బూరంకత్తు బారమగు మహిమభావ్యులనకు వారీకమెట్లు లేయగండు. ఇతండు బాధ్యులగు నేమియుం బడుచుండు. పీఠదర్శనస్థియంబుదికరా భూక గమనంబు గలంబు పీఠ రంధ్ర ది యెట్లను దీసికొనవచ్చెను నేకు మీ కిరంంక గగంబి పీఠస్థలవమి యదీగపప్రకుకాదే యానందమనస్వభూపం బ్రాంబింపుకోరం. అ లలితం. మికోర యద్భుతకోరంబున్నదని భిష్మదేవును నమస్క గుంపుచున్నానీ. అంకండు బోధలేకయి యిట్టి పక్షావంతుడెట్లయి వెంకటేశ్వరంబును మహిమార్థ్యంబును బాటిటనియి.

హస్తామలకుని పూర్వకథ

కొన్ని యేండ్లక్రిందట బ్రధాకరుని భార్య తండ్రియలు ప్రాయముగల బాలు నెఱుకొని యను నానదికి స్నానార్థమైయరిగివచ్చి. అను హస్తామలకుండును సంపాకవిర క్తుడై యొక సిట్టుండు కవలంబు గావించుచుండెను. ప్రధాకరుని భార్య తన కుమారుని నొ సిట్టుని ప్రాంతంబున మహాత్మా ! నేను స్నానమునంతేసి వచ్చునంతాక బూ బాలుం బూరుచుండుడు. ఎఱుకొనువార దెవ్వరును లేకు తృటిలోవత్తు. దయాహృదయు లగు మీ యెరుగనిదికలదే ! యని వేడుకొనిన నదిండు తలయూచుచు నందుండుకొని కొనికట్లు సూచించెను.

అయ్యువడియు ముతవత్తు ముందర వాడుకొననిది ముదిరుకొని వడిగా నలుంతో స్నానముచేయ నదికరిగివచ్చి.

అంతలోనే దైవశక్తియన నా బాటుబాధుకొన నమియు దిరుగుచు దళా
లున నిన్ను కలులుననున్న యమువాదించి ప్రాజములు విడిచెను అప్పుడు
తదాష్టరాశ్రందములేయును వదివడింబోయి నీదినుండి యబ్బారుందీ ప్రాజములు
పోవుచుండి గోలున వేర్చుచు నా సిద్ధున్ మోం నా రాజవశమును నికైచిరి. అంతలో
బ్రాహ్మణుని తాక్క యావ్త ర్దమి యక్కలుచు నబ్బటివచ్చి రచ్చియున్న సుతుని కశే
ఖరము పెట్టి ఆచార్య ! నా ముద్దుకూన ! యెంతలో నీర్చిపిపా ! నీ మెద్దుమీ
మంతలో గళదప్పినది నీ చిట్టవలకులు పని యెన్నియో దినుమలెనట్లున్నదియో
అప్పున్నా. యీ సిద్ధుండు మమ్మింక మోసము లేనను. కాని మొదట సమ్మతించి
కున్నను మాకిముప్పు రాకపోవునే. ఇంత యాపాటించునది యెంగిలలో నికని
కురంగట విరుతక పోవుచునే. అంతలో నెంతవెళ్ళుచు సుఖపొందినగొనవలయు
ననియో యీ సిద్ధుండు పింజూడ కుపేకింబెను. ఇట్టి కళనాత్మ్యము రవంబెట్లు
సిద్ధిచును ? నియమంబులేమిటి ? పరూధి తాల్చినా ? యీ తాంతుతకుని మొగలలు
జూచిన, తాకము చాలా ! కలకటా పెక్కిండ్లు తమంబులేకన్న ముద్దుపవర్చిని
పిని పొటం బెట్టికనీ పిని రేయరును. చిత్తియ్యది ? పతి కేమని చూడంతును ?
నుతుంబేడుయ్యెనని చెప్పరును ? ఈ పాటునది కేమిటి మనుంగవచ్చితిని; నా
దైవమా ! యని ప్రకారంబుల వెగరుచు నా సిద్ధుని చిట్టది గానంతటిట్లు నాదోవ
జోర్చెను.

అప్పుకన్నుపూర్తి కేమింకోకాగాపంబు లొక్కరించి మగతును దన యొక
క్షుకు నిక్కాతాపము జెందుచు ననుసదాపము సురింతక సమాపించిది యీ తాటుని
అర్చించుచు ఆచార్య పింకొనకు జెందుచెదలేం ? పిను అకుకగండు. పజాకలము
పిట్టించుచుండున వరికి యవ్వం నెక్కరనో తనకాయంబు పొజునైది యోగసాను
ర్థ్యంబుల అరకాయప్రవో విద్యావైపుణ్యంబు దీపింప నజ్ఞానని యందు బ్రవేశించెను.

అప్పుకయ్యర్చుకుండు కదలియేయ్యుటయుంజూరి సిద్ధుకృపావిశేషంబునం
బాటుడు బ్రతికినని సంతసంబును దల్లిమిష్టంతో గూడ నా ప్పెట్టినెత్తికొని తన
నెంపునకుం బోయినది. పిమ్మట నమ్మచూచుండు కుమిలక్షణ న్నానోరములలో
మొంగుట చూచి ప్రధానమున్నా చవికారంబులకునని యెన్నియో సుక్రియలు
గాపించెను. తరువాత వల్లంతుము పిరింగినదేకట ! అంతలే హస్తామకుండు
దానంజేసియే యుపదేశము లేరయే సర్వజ్ఞానయ్యెను. అతంబెనుగనది యేమియు
లేదు. కాని చూడండు తాహ్లా పవృత్తి కామ్మండగుటలే తామ్మంబునకు వృత్తిరదిం
చుటకుం దగదు. ననున కాత్మసముద్రపారంగతుండగు సురేశ్వరుండ యప్పుని
దక్షుండు. అతంబొకరందికలో దరహ్యంతుంక నాడుమనియొకడుగానాను. పెక్కిండ్ల
దక్షులులేని వార్యులు కానింబులు నా దిష్టములేను. ఒక మహా వార్యమునకు లేకు

విష్ణుమణి సమకూడుచుండునని పలికిన శిష్యులు వెంటగూటి పట్టినది. పాల్గొని హాసమలకుమహాపరులందును. మీ సెలవెసలో బద్ధువామందు హాస్యం సేయ నోపేవా ? అతండు బ్రహ్మచర్యము నుండియే పన్నునించిన భక్త్యునిండును లోక విద్యుం రవియు బుద్ధిమంతునియు జగద్విదికమిసరియే కదా ! తమకు వాసయిం దన్న గృహమేమిటికి గణగల్గేది యదిగన కంతులైతనియె. మీ కందరికి నట్టి యట్టి ప్రాయము గల్గియుండినచో అపకారములు మరలకావలెననుకొక సంతోషము కలిగించుగాక. వార్తము మాత్ర మానుభవ్యమంటే నేయవలయునని చెప్పి యంతటితో నా ప్రస్తావనను గట్టిపెట్టెను.

మరియునాడు కంకిరాచ్యులు సురేశ్వరులజూరి "అక్కా దుర్బిదగ్గులగు మరీయశిష్యులిద్దరు నీవు వార్తము తెలుసుకు పన్నుతెంపకున్నవారు. నీవు కర్మ తలఁకుదమియు గృహస్థధర్మంతులమియు నిన్ను కంటించుచున్నావని, కావున భాష్యమునకు వార్తము కలిగియుండు. కవరీయ సామర్థ్యము తెలియనముగా ముందుగా కర్మాత్మకత్వము లేకుండవలె స్వతంత్రముగా నొక గంధము కలిపిరి నాకు అప్పుడు, నీ గంధధరనా సామర్థ్యముజూరి యా కిష్కంతు నన్ను కమ గణగన్పట్ట లేదు"మని యానరిచ్చి అయ్యా ! మరీయ భాష్యములకు వార్తము లేకగోయినే యని యందుక విచారించెను.

అట్లు కిష్కం ప్రేరణమువలన కంకిరాచ్యులకు కన్ను వార్తము చేయ వలదనియు స్వతంత్రముగా సర్వైకగంధమెవండు కలిపియునని చెప్పిన విను సురేశ్వరుండు మిగుల నీకుంజించియు నేనియంజులతో యబ్బకాంతులో వైష్ణవ్య సిద్ధియను గంధమెవండు కలిపి యాచార్యునికి జూపెను. అట్టి గంధమును జూరి కంకిరుండు మిగుల విస్మయము నొందుచు దాసనీకన్యకు జూపి పెట్టి కంకిరుండు గొనియాలెను. అప్పటికి యదీశ్వరుల గంధమునం దెప్పుడు విశ్వాసము లేదునుండును. అట్లు తన గంధమునుజూరి యారాచ్యుడు శంకనిలదినంత సురేశ్వరుం డలుకతో నాచో ! యా లోకమున మరలక గ్రహము పెక్కండు గలిగియుండుదు. నేనాచార్యవాక్యంబునంతేని వార్తము సేయ సురేశ్వరింపినంతవరముగా గంధము విష్ణుము గావించిరి. కానెమ్మ మనమ్యుండెనంత గంధమునకు వార్తముజేసి నను నిలువక సరిగదెడుటకయని కావించిచ్చి యట్లు వాచార్యునిగిట్టియె. గురువరా ! నేను గీర్తికాజుగణాని లాతముకొలుగు గాని వార్తములేయ సురేశ్వరింపలేదు. సురేశ్వరు యమల్లంపనియమని యపస్తంబిణామకొంటిని. పూర్వమింతు గృహస్థుంకమియు, గర్భరతుంధనియు నాకేమింతు నీశిష్యులు నన్నుప్రసి కనతునిగా రలంబెరు. ఎంత కన్న నవిజేమిందైనంగంధా ? అనుభూకలబులైవను బాంధ్యదేవులు యోచనంబునం బొందట్లునా ? వార్తకలంబ యోచనవిచ్చానులదోయనా ? అట్లే పన్నునిండు తరు

వాతః భార్యభర్తృమం యంబావతి యేనిదిగదెతి ? గృహస్తుదైవమ నన్యాసి యోనమ మనస్సే కథా ప్రధానమే నీతే వానింబుని వోధిషోయి ద్భర్తమై జుద్ధితోఁ దురీయాక్రమమ స్వీకరించెను. పూర్వరమ విడిచిని హర్షము మేమ గృహస్తుదై యున్నకరి వైయాధికారి గ్రంథము ఇయ్యదెక్కుడు వమ్మకము కలుగునది భవదీయ పాత్ర సేవ లభించిన పిమ్మట నా యమహామమంభయం నభరిపోయినది. అర్హైత మకమునం దెక్కుడు విశ్వాసము గలిగియున్నది. అది నా మనోదర్శముఁ దెలిసికొన లేక నీ కిమ్మలు నన్ను నిరాకరించినది పలుకుచున్న సురేశ్వర భారతీస్థానముల వారి కోపవహ్నినివివేకోదకమునదే నదంబయ కంకరంబు దీర్చినయె.

అయ్య ! నీవు తాండరపతి మదీయహా శ్రీభాష్యమునకు నా రికము నిలువ కుండునట్లు కపించితివి. అది దైవ్యతము సూత్రభాష్యమునకు వారికము లేదను రింత మదీయాంతఃకరమున విశ్చింది కానింపుచున్నది. ఎమి చేయదును? కానిమ్ము చేరు మదీయభాగ్యులు దై త్తిరిమోషనిషత్తునఁ దీర్చితిమి భాగ్యులు కాదోషపనివతు నకు భాష్యములు చేసియుంటివి. అరెందెని నీవు నా రికములు రదియింపు మోషం ద భారకములై పుడచువెంటాను యోగితియ్యెను. సురేశ్వరయందు గురువానరి కింబునం బాని యవ్వక భాసికతోఁదై త్తిరియభాద్యపనత్తుంకు కంకరారాక్షంకు రదిండిన భాష్యమంబు నా రికములు రెండు విద్యాభాగము మెచ్చునట్లు కానింది యవి యారాక్షుని పొడమంబునఁ గానుకగా నమర్చింది యతని కామోదముగలుగు సేసెను. పిమ్మట భర్తృపాదుండును భార్యకసూత్రభాష్యమునకు వాత్సత్తి ర్తి విశామడించుమకు లేకను నిరవధ్యయుక్తిమాత్రమేనదానిగా దరియింది గు. దక్షణా నమర్చింరెను. అంబు బూర్వభాగము పందపాదియనియు, మత్తరభాగము వృత్తియనియుఁ బ్రత్యాశిఁదొంపి తది. పిమ్మట హస్తామలారి కిమ్మలును గుర్వాక్షుగైకొని మదియు వాత్సత్త ర్త్వ ప్రభా వకములగు గ్రంథంబు లనేకములు రదింబిరి. అట్లు కంకరారాక్షుల కిమ్మలఁదే వెక్కు గ్రంథములు రదియింపఁజేసి కొన్ని తినమునా కృంగగిరియందు సంతోషముతోఁ గాంతైవము చేసిరి. అనాడు హస్తామలంబునకు తిత్తులుండును దుంగబురకు స్నానార్హమైదగి యట్లు సంతోషించుకొనిరి.

దిశ్చులుండు—హస్తామలారి ! మన యారాక్షుండు వేఁడేమియో తిన్న మానసుం దై యెన్నవఁడేమి ? పద్మపాదుండు సేతుమ్మాకరిగెననియో యేమి ? మనయందరికన్న వానియందెక్కుడు భార్యభర్తృమ సుమి ! హస్తామలంబుండు—అగు నందులకే కావచ్చును. పద్మపాదుండు సేతుమ్మాకరిగెనని యెదిగినప్పుడు మార్గ గమనము కష్టమనియు వాంబడిగా పరదేశయాత్రచేయుం క్లేకకరమనియు దారిలో

రోగాదికములు జారించునప్పుడు సహవాసము కావలయునని నాత్మశీర్ష మాకువారికిఁ దీర్థయాత్రవలనం బ్రయోజనములేదనియు చెప్పకదత్తు చెప్పి పోవందని పోదించెను.

ఓత్పలుడు—గతువదనము తీరస్కరించి పద్మపాదులవేమిటికిఁ దీర్థ యాత్రకరిగెను.

హాసాను—తీరస్కరించియునుగలేదు. తీర్థసేవకన నుపయు నెన్నం మగుడు. దేవిశీర్షదర్శనభావము అనర్థములుబోవును, నజ్జన సాంగత్యము, పండిత విశేషసంబాధ రాత్రము లోనుగ కార్యములు సంఘటించును గావున నందు కాల యిమ్మని పద్మపాదుండు గురువే. తెలిగతులు కార్యించిన నాయన యంగీకరించి యతంతుగునప్పు క్షేమవేళము గావించెను.

సీ. అరుగుకు మెక్కింప వద్యమెన్నడుఁ బయి

బ్రాహ్మణులును సూర్యవేసింపు

తరుచు సజ్జనకోఁ అదిరయంబొనరింపు

మతిమార్గతేదందు నభయముందు

అలమెనుగొనదుము రెలియదుకలగదాన

సర్వస్వపారణబోషమమడిందు

గూడరూపములు గైకొని రాని బోధ

కత్తున బోరుంట్టి భూతులుగపొంపు.

గీ. మరుగునప్పుడు బాబో సవపరిగ

పిత్తుకులూకరింపుము పృథ్విమనీ.

త్యాగమునలంపు మచ్చున రాత్మరత్న

మనమ నుభయగు రాని కట్టెలు.

ఓత్పలుండు—ఓహో మనయవనమున అన్నిటినిగూర్చియున్న మున్నదీయో చూడతినా? యతంతు తిరుగ వెన్నిదినుండు మును గలిగెనునో తెలియదా?

హాసామలుడు—రెండు వెలంబోవున పళ్లవలె చచ్చిపోయెను. అదిగో తోటకారాములు సొన్నమునకు వచ్చుచున్నాడు. మన గురుండు సహవాసించి లేచి నేమో యడుగునము.

కోటరుడు—బ్రతికించి అయ్యో పేరిండు మాంసేయలన్నాయెని మన యాటముడు యోగగ్ధివై మాన్యవృత్తాంత మిద్దీయో యురకరణగోరరము వేసి తొని పువ్వుటికి బోవలయునని ప్రయత్నము చేయించున్నాడు. త్వరగారండు సూర క్షయతో నెద్దీయో ముర్రుబొంపుచున్నాడు.

చిత్తులును—హస్తామరా! మనమందియము దీరినది యందులకే మన గురుండు నమార్చెనొసెయి మనరేయి చెప్పనో వదిగా బోవుదుము రెమ్ము.

అని పలికినది బోలెడువిశోభము నిష్కర్మమిచ్చిరి. పిమ్మట శంకరాచార్యులు ప్రాచ్యోక్తముల నమయముగచుండ స్వరీతిపాదజ్ఞులు నిష్కలమై, రాసమర్చనంతా నందుండ నెరుచింది యొగకర్తవే గగనమారంబున ముహూర్తములలో దలియెన్న నెలవనకుం అపి అయ్యా! కుమారా! యిట్టి సమయమున నీవు నా యింద పోవించితివి, నీ చంటి యుత్తమపుత్రునిగనెయి గొడ్డు రాల్చిరిక నూరవై పోలియెననెనే! కలకలా! ప్రవర్తననూనంబులై యీ తొంది విరువక కృష్ణాపాదంబు నమ్ముడక కృషనొందుచున్నవి. నా! యెంత పాపాత్ములారైతివి. నుండనా యెందుందు? ఎప్పుడో బోధ నేయుచుంటివి? ఒక్కసారివర్చి నా కమ్ములం బవరాదా? నమ్ము జూచిమంత నాయావకులన్నియు నుడిగిపోవకుండురా? నాతో నెన్నియో చెప్పిపోయితివి అని యెన్నియు మఱచితివి కాదోయి కండ్రి యా వృద్ధమౌళయందింక యెక్కిలకమరేకపోయినే. అహ! మరజులంబున స్వరీతిసంకనే తల్లి యూర్వరైహాక్షియలు గావించునని కవతముగా బలిగెనే నాయనా! యేమిదికి రావు? ఎందున్నావు కైమముగామందపో లేదో హావృత్రా! హావృత్రా!" యని పంక రింపుచున్న కల్లంజూరి శంకరుండు నిస్పృహనైమము దయాకుండగుట గమ్ముల నిరూపింప నిట్లనియె.

అమ్మా! అరిగో నేను వచ్చితిని. నీ పుత్రునింక శంకరుండ ఈ నీవు విరాలింపకుము. నీయరికృత పెద్దియో చెప్పము చెప్పెరం గావించునని భుజుడు బాదంబులకు నమస్కరించెను. అప్పుడామె నిరాహుత దంబుదిధాదంబునుబోలె నాశ్రియపరితాపంబు వచ్చి సంకోచముగో బుట్టని గొలొలియకొని కండ్రి నాయా యవసరో నీవు కళంకముగా వచ్చి నాకన్నులంబలితివి. ఇంకకన్న సంకోచ మేమి యున్నది? ప్రితా! జూకారంబును నీగ్రాకంపింకమీద వహింపలే కన్నకాద. యీరా కాత్రముగా నా దేహము సంస్కరించి పుణ్యలోకమున నొందింపుము. ఇదియే నా కోరిక యని పలికెనది.

తల్లి మాట విని శంకరాచార్యుండు దంకరూపక పర్యలోకసుఖమును బ్రహ్మ సంధము నొందెంపు తలంపుకో; దలికి స్వప్నకాకషగు కర్మనిర్మలకర్త మువదేశిం రెను. అప్పు కయ్యంబు శంకరునితో, నాయనా! నీవేమో నాకు చెప్పిరివికాని యేమియుం తెలిసినదికాదు ఇట్టిసమయమున నీవును నెట్లు మనస్సునం బట్టించు కొందును? అది మనోహరముగు సగుణకర్త మువదేశింపుము. ఆనందించునని పలికిన విని శంకరుండు దయాకుండగుట దలికి దర్శనయిచ్చుటకై భక్తవ శంకరుండైన శంకరుని భుజంగ్రహణాకమృతములచే నెట్లు స్తుతియించెను.

౧. అనాద్యంశమాద్యం వరం తత్ప్రమథం
నిరాశరమే కంఠవీరుం త్వమేయం
హర్షిణ్మృగ్య మర్హహ్మదాపం
మనోవాగదీతం మహావచసేతి.

2. స్య సేవాసమాయాతదేవానురేంద్రా
నమ్మవ్యోశిసంధారమాభిషిక్తం
నమస్కామికంబోపదాంతోరుహంతే
భవాంతోదిపోతం భవానిరాహ్యం.

3. అకంతేకం కాదనంగి భుజంగ
దపాణోపాలదపాలేషా ఖాన్
అమోకకలాంకాదామి కక్రలా
దహం దేవమగ్నం నమస్యే నమస్యే.

మ॥ అస యిట్ల కంఠుండు కంకరుని భుజంగ ప్రయాతవృత్తంబుల నుతిఁ
తేయటయుఁ బ్రసన్నుండై యాభక్తవత్సలుం రాత్రియ దూతలం బుద్ధులయు.

4. శూంభవజపాంపకీభితహనుఃకూతివంతయో
యాశిరగా కుర్వశిక్ష్మ రుస్సురితోడకీటంబన్ బలా
కాలంసకృహపేగుం కంకరవీంకరున్ భుజంగభూ
షాంతిలాంగుంధివయ పాందితులంగనెలా పెమాండటన్.

మం కనంగిపేమనబున సంపితమంతురు వత్సా! వీడివ్వరో నమ్మ
రమ్మని దీక్షుచున్నచు వీరి యోకారములా తయోగులమును సూరింపుచున్నయరి
వీడితోటివ్వటకు నాదెండ్రు దోడబుధకున్నది కావున వీరిం బంపిరేయుమని తల్లి
పల్కుటయు నయ్యతీవంతులగు వాడని సామనయుముగాఁ బోవలెద్రాల్సింది యెందరి
భక్తితోఁ గేటయి పోయిన గిరింది యనంతలోగవర్కంకంబున రింతిరాసుందర
వర్కంకవీరంబునజరజిహ్వా తేమహంబునది నిలావసురావధూటలియగెంతులనిల్చి
లావరములిడుతుండ గడుకుండగ్రభాగంబున తోసెలి యొగి నిజవంబుడ కంబుడకాది
సాధనంబులు మూర్తీకవంది యాశ్రయంప ముఖతే యూరికుంకరాద్యంకాకపరకీలి
తుండై సింహద రక్షణకాదేహంబు లిహింప మందిహంకీభితవదహరవిండుండై కయ
సింహియున్న యింతిరావల్లకుం ద్రాల్సింది తల్లికర్దియావహతోరింది "అమ్మా! నీవెవ్వ
దెట్టిదాచు గనంబడుచున్నవారి"ని యడిగెను.

5. చందనవర్షిలాంగుం పకానసరోయహం కషేత్రుం
సుందరనిలవీరద పీఠోలిరగాక్షుం పిస్సురర్థదా

నందరముఖసాధనకనర్కయవ్యతిరేకత

త్వందనయత్నంపుగుణవత్సలమెప్పునికూర్చి కరుణం.

హ ఆ వృత్తాంగమమందరః గమగోవి యోనందమతోః తలద్రి యప్యథు
కాంతబ్రహ్మ వాతెవ్వరోపేయ మేవమవతి మేయమవత్త రథముమీదికి నమ్మ రమ్మని
విల్పురున్నాడు. పోయవత్తు నిదియంతయు నీ మహిమయేకరా? వెనుకొందిన వరము
మరువకుమి యని పలుకుదు నామ ప్రాణమటు దిడిరి దివ్యరేహంబు దాల్చి యవ్వి
మానం బధిరోపించి పరమపదము నొందిరి

ఏమట్టి శంకరండు తల్లిదిర్చి వరము దిల్చిర తలంపుతో నవర
సంస్కారములు సేయఁదలంచి ప్రదానజాతీయగు యజ్ఞత్వార్థకంఠీరి యందులకు
దోట సర్వాహముఁ గావించుమని చెప్పెను.

ఆ వార్త విని కాలబృగవళములో మన్న బ్రాహ్మణులెల్లరు నొకచోట
సభఁజేసి యట్లు సంభాషించుకొనిరి.

సభాపతి—ఏమఁగోయి కివలకుని కొడుకు తల్లిని జ్ఞాతుం పొలుకేసి
నన్యాసము తీసుకొని యప్పుదామఁకఁ గర్మరేయఁదలంచుకొన్నాఁడు. దత్తునమని
గ్రామస్థులకు యజ్ఞార్థకంఠంతు కలువఁజేసెను. మనమందరము పోవనినరా? మాన
వనినరా?

కొందరు బ్రాహ్మణులు—సన్యాసికి గర్మరేయ నధికారమే కాన్తములో
తెచ్చుదియొప్పుది? ఆ కార్యకారణము రేయనప్పుడు మన మేలాగున వెక్కురుము?

మఁకొందరు—అతఁడు అగర్వంధితుఁడుగాని సామాన్యుఁడుకాదు. అది
యకార్యమో కార్యమో యతఁడన్న మనశెక్కుడుగా రెరియునా యేమి?

కొందరు—అదియే మూలక. ఇ కాలములో నైన సన్యాసి కర్మ లేనినట్లు
తెచ్చికొనుటగాని ఏనుటగాని యెన్నరా? కాన్తముమోట యటుంపియోడు.

సభాపతి—కర్మయే పనికిరానిది రేకమం వెల్లెడం వాదించుడు. దాని
వృత్తు తల్లికలు కర్మరేయఁ బానుకొనుచున్నాఁడు? దెచ్చెడి యొకటి రేయనది
యొకటియూ?

మఁకొందరు—ఇంత వితర్కమేం? పోయి యడగరా?

సభాపతి—ఏరవర్క యడిగివంత నేనియో నానగు దాండికములు రెచ్చి
యతనిని మోరడనిచ్చినాఁడు కాడఁద.

మఁకొందరు—పోవీ నీవు వెళ్లి యడుగుము.

సభాపతి—నా శంక యవసరమేం? అర్చర తెవ్వరు పోకుంటే నా
యొద్ద కరంతేనర్చునుకరా?

మరి—మనలో మనము తగవులాడుట మంచికాదు. మనమందరము
పోయి యతఁడతో మూలక యజ్ఞావసారముగా నాచరింతుముగాక.

కొందరు—మీకేమీ దానరత్నములులేయిననుకలంపుతో చెప్పుచున్నారు. అతడు సూర్యుని. ఇప్పుడు కళనియ్యాడ వేసియులేడు. ఎదురు మనలనే యాచించును. కావున మా శిష్యులు లేదు. మేము రాము. మీరు పోకిలేని మీకును మాకును తోచనయ్యును లేవు. మొదలనే చెప్పుచున్నాము.

మరికొందరు - అతడు బంధువుడని యంటిమి. మీ కర్త కాకర్త్యమున్నది. కావున క్షిప్రముడని యిద్దరూహా లేయుచున్నారు. రాలు రాలు మీతో మాకు సమావేశి లేకపోలే మాకేమియు తోపము లేదు. మొన్నను చుట్టకాదము గానింపిన విన్నవనసోమయాత్ర వెళ్ళుడు వాపిపించినవారు కాదేమి ? అంతకంటె కంఠరుడకాకకరణమేమియు లేదులేదు. మేము పోషకమానము. అదియునుగాక యజ్ఞకర్తృత్వండు మాకు విల్లతుండైయున్నవాడు అతని ముగ్ధమైకంటారి పోషక తప్పదు. మీరు మాకు తెలివెయింపివచ్చుడు మాతమిదే.

సభాపతి—అయ్యో ! మీట్లు స్వతంత్రులై మాదాడుతుండ నా నభావత్యమేమిటి ? ఏదీ మీరు నా యాజ్ఞలేక కంఠమని యింది కరుగుడు మరుగు చెప్పెదను.

మరికొందరు—పోనీ యా గ్రామములో సంకతుండఁ జేయుదుమింటేనా? మరియొకవోటికి తోయెదము. అంతకు మేమేమంటిమి ? అయ్యో మీరు మమ్మా 11నిండురుండ నూరకుందుమా ?

సభాపతి—మీరే నేమంతగా మీరే కలవ్రలే ? నేకత్వనిక నందరు నట్లు జేయుడు. అదిగో యజ్ఞకర్తృత్వం దిటు చెప్పుచున్నాడు. అతనిని గూర వనము చెప్పినట్లు నడుచు నేరగా జేయుదు. చూడు నా ప్రభావము

యజ్ఞకర్తృత్వము—[ప్రవేశించి] ఏమండోయి సభాపతిగారు అందరు విద్యుటనే యున్నారు. గనుక చెప్పుచున్నాను, మా శంకడను కల్గి రాత్రి స్వర్ణము రాజెడి. ఇప్పు డవర సంస్కారము శంకడనే లేదు నిక్కయిందినాడు. మిమ్ముల నందరిని రేకుకొనవచ్చున్నాడు.

సభాపతి—కట్టలకా చెప్పువానికి ముఖిలేకపోయిన వినుదానికి నీతెగను ముఖిలేదా యేమి? శంకడయో కర్మజేయుట? అది ఏమన మందెనంగలదా? ఏద్యుది రాజవంశము వారిది యజ్ఞకర్తృత్వము జేసినను సోగుననియో యేమి

యజ్ఞ—అతడు కల్గితి గర్మ జేయుదునని పరపిచ్చెనట. అందు మూలమును జేయుచున్నాడు. ఎక్కడో వచ్చి యుండిన సమాధానము చెప్పెదననుచున్నాడు. ఈ విషయమిందాక ఏరవర్క యుండిన సమాధానముచెప్పి యతని వొప్పించెనే.

సభాపతి—ఈ సమాధానముల కేమి లెంది. ఇవేమియు మాకు సస్యము. కర్మ శ్రాంతియుండగా బెద్దమోషమని యొక బ్రాహ్మణునిను వివేక కర్మిన తరువాతఁ గర్మరేయమును పెప్పినమాటమాత్రము విని యశార్యకరణమున కుట్టగొనుచున్నాడా ? కట్టారా ! నిన్న వర్తి పెరినారవ్వు నుడి.

కట్టారకుడు—అట్లనుచున్నావేమి మరియెక హేతువేదీయింకగదా ?

సభాపతి—[కహస్యముగా] శంకరుడు మొదట పరమై సస్యనిందితన యాసిస్థతయుఁ దల్లితోఁ గూడ నే యదీనము గావించి యరిగెను గదా ! ఇప్పుడా యాసియేం దానునింది కాను నాట్లుకొను టలంపులోఁ దల్లికి గర్మరేయమున కొనుచున్నాడు. ఈ కుర్మము నీవెరుంగక వెళ్ళక పరమము దలందున్నావు.

కట్టారకుడు—[అలోచించుచు] ఇందుల నేనేమి జేయవలసినది ?

సభాపతి—కర్మరేయనీయము. ఏమందరము నీకుదోడు పడుదుము. మనకు మనకు విధాయకుము. అశండివేదముండి తేవువోవురాదు.

యజ్ఞ—అయ్యో ! నా కరసితో నేమట భవ్యుటకు నోరాకదు ఏమి జేయుదును ?

సభాపతి—ఏమియుఁ జేయకద్దు. ఎందయుండుము అతనికి పిప్పెనను బాధకనీయును. బాహులు మునుపే లేదు. ఏమి లేయునో తాళము.

యజ్ఞ—అదిగో మా పినశక్తి పతపతి గా కొరకు వచ్చుచున్నాడు. అతనితోఁ గూడఁ జెప్పుము.

సభాపతి—ఎవడు వచ్చివేసి ? గ్రామస్థులలో బాలుడైన నర్మటికాడు.

పశుపతి—[ప్రవేశించి] ఏమిరా కట్టారా ! యిందు బాగుదేసితివి శంకరుడు కొందరపడుచున్నాడు ? బాహులేదీ ?

కట్టారకుడు—శంకరుడు శాస్త్రదూష్టమైన పసిలేయుచున్నాడని గ్రామముల్లెత్త సరదేసి శంకరునికి వెలివేసిరట. బాహులివ్వరు రారట ! మన మేమిజేయుచుము !

పశుపతి—అహ ! శంకరునికా వెలి ! గ్రామస్థులెంక మూర్ఖులు అగ్నికిఁ జెదలుచుటా ? పీరితేదిమో మూడినది

సభాపతి—పీరితేదియు మూడలేదు వారికి మూడియే యట్టి యశార్య కరణముండు బాసుకొనుట.

పశుపతి—ఓ. రీ. వోదేవతాయి అతంబర్థివ మూడులోకములను భస్మము చేయఁగలము.

సభాపతి—ఈ విధరింపులకు మీరు వెదవము. గ్రామస్థుల దెవ్వరను
రాదు. మీ యావృత్తు వచ్చినట్లు చేసికొనుడు.

వకవతి—కట్టారా ! నీవును రాజామేని ?

కట్టారకుడు—బాబా ! తొందరపడుతున్నాను గ్రామస్థులందరూ నొక్కటి
యైతేనే నవము మాత్రము వెళ్ళి ఏమి చేయదుము ?

వకవతి—రీ ! నీ జ్ఞాతిత్వమారకపోవచ్చుకొనితావు. అకండు మహాను
భావులకు, మహానందరులకు విన్నపము చేయకమానాడు. మామమ్మ అదిగో మనసుకు
జాగుదేసితిమని మనకొరకు మనకుమార్ పోలిడు. వెండియులంబియ్యబ్బాడు.
తెరుయాయములైతే పోదమరమ్మ.

కట్టారకుడు—కుమారసాలికు వచ్చిది విశేషములకిది పోవుదమందుము.

కుమార—[వనేశించి] వకవతి తాతా ! నీవుగారు జాగుదేసితిరేం ?
మనయ్యగారము పనిచేసినదిలే.

వకవతి—ఏమి ! యేమి ! యథండు కోపించితి తోమి ? నేనెందులేయ
దును. గ్రామస్థులందరు వకవతి వెలిమెరిగె.

కుమార—ఎంతసేపటికి నీవును కట్టారకులందరూ రావీ, నొక్కొకరును
తల్లి కనము బావులుగంటి పనికి కోపమును. అప సేగులుగలరి కలరి కుడి
కుడిమనుసుంది లంబగిల్లి. అర్జించి యున్నట్లులేదమమన బాధిలో తిరిగివచ్చుకరి
తల్లిని దహించె.

వకవతి—అరసి పాడుకొట్టికో తురికిరా ? నేను మెదటనే వెప్పితిని.
నర్సికల్లు తారిన వెండ్లియగునా ? తరువాత

కుమార—తరువాత నీ గ్రామస్థులు నుద్దేశించి.

౪. కృతిబాహ్యులగుదురిటుపె

యతురెప్పుడు మీ గృహములందుగరువయ్య

ద్రుతివీర పెదటి భూములు

విశ్వవేదములు వెలయులని కపించె నబాకకోవ.

వకవతి—అయ్యో అయ్యో ! వీరికంటెను విహతులమగు మనమునంబు
కము శాపదగుంపైతిమే. యితేమి చేయుదుము ? వేదబాహ్యులైపోతిమిగతా మన
గృహములు శ్మశానములై నవి.

గ్రామస్థులు—[దండముతో] ఇంతయేమి సభాపతి మూలమున మూడి
నది. ఏమియు నెయ్యగని వారిని దీసికొనవచ్చి పథలు చేయించి యిట్లనుమని మమ్ము
గంగిలో దింపిరాదు. మేమేక మా కులముల వెల్ల తెలిసికొందమి. కలకటా !

కాల్మషగవోతమ సతేర్థి యావం శిటస్థిందివరః. అస్మత్పూజయమి యతఃసమయం
కసికరించక సూరమగ్నా కపిలైవే షిరి బాల్యగ్రహాంభోజసతి

పదపతి—చిరంతు కాంతయవి పీడిందివ గోపగౌరవకుండువా? చల్లని
దై నను చందసమృక్షము మరింత సహా వగ్ని అవతము కావంతవా? రేణ్యాయలక్ష్మ్య
ముం కాన్తీయముత్రె నను కింహ్యములు కావు. మున్ను కేశవరామండు పితృశాస
సంబున దూవ్యంభైస్వమ మార్కవధ గావించలేదా? ఆ. చిరు మృతావతప్తంగులు
సన్నుచింది.

అట్లు శంకరాచార్యుడు చరిని ముక్తిపొందిరి పద్మపాదని రాక నకయ్యడు
గేరం దోమువ గొన్ని దినములు లాంకేయము గావించిరి.

పద్మపాదుని దీర్ఘయాత్ర

పద్మపాదుండును గురువరం సరసిజలంబు హృదయంబున ధ్యానింతుడు
సేతుయాత్రకు బయలుదెగిరి సమందిత శిష్య సహాయుడై తనివెని.

- క. శ్రీకాళహస్తికి ను
రాకర శేఖరు కడింది కావంతనతం
దేవురారు గామా
క్షీ కాంతుంగాంచి సేవించెదగన్.

పాతయెను—

- గ. అని కపికుండు కాంకవహుమయం
నైతికస్థుకపిక్షియ నమలమంధ
వోనకొత్తవపదాని యగురు నెదట
గదరేదానల్లి పుండిరికమనకరారు.

అందు శిష్యుడు కాంకవహుమయపుడు తల్లచూసనయినారమై దివ్య
గంగంబాకిందిన లీలంబు సన్నిహితంబై నది. రామశేష యత్నింబు శివగంగయ
ప్రత్యాతి విధననది మరియు బాహ్యతీర్థాభిసానాత్మకమ మహన జలంబ గుం
టాపంబున సన్నిహితయ్యటం జేసి యచి శివగంగయని పిఠానంబుడున్ను ని
కొందరు తెప్పదురు. మరికొందరు నాల్కహారునమృదు శివుని అహజానమునంబలి
జాహ్నువీరించునందు జాదవత్తివరంబున బుద్ధాత్మిరంబై శివగంగయని వామక పెద్దసన
దని వక్కాణంతుడు ఆ శివగంగయంద మునిగి శివుని తాండవమీక్షించిన మాన
వులు విరూతపావై ముక్తి కరుగుదురు.

వచ్చుపాడుండది కివంగ ముసంగి గొరీవారు వారారెంచి తాండము
జారి వరమాచంద్రుని నొందెను. వరంబడి శ్రీరంగమున కరిగెను.

క. శ్రీరంగవతింగావే

దీరంగద్యుంగపవన తృప్తమతియనం

జారంగఁ గొలిచె సుకృతము

పీరంగొవ్వాట్టు యతి పసిపాతరక్షయి.

అట్లు ధక్షిణ యశ్రీరంగస్థయు గమంచున పేరింపుడు బచ్చపాడుంతోక
వాడు బారి దారినట్లిన పిచ్చుమారు యిదికిం జనుటయ నరండు వరమాచంద్రుని
తంతును భాగినీయుని కిష్టయుక్తముగా నప్పించి వాని రోపదారములచే నతనిని
సంతోషము గలుగజేసెను.

అప్పు డశ్వత్థ వారిని యందుగం లండువులందఱు సంతోషముగా
జరుదెంచి ప్రేమాచారపూర్వకముగా బారిగనాతి కృత్యము లొగడించి,

కా. అన్నా ! నీ పిటకుంజివాగతుకైరంచుం బహుకంబుల
సన్నుంజాతగ వర్ధినిరముగదా నీ వెన్న సంతార డు
స్వాస్థ్యాహుంబుం నిల్లఁ ద్రెంచి వరమాచ్యప్రాసన స్థానులై
దెన్నారమ్మనింబువుదుంటివక మా స్నేహం బున్నంటుచే.

గీ. లేదుగద నీదలారనుకాదిబంధ

గతవిహారంబు గలుగదు గద స్వభావ

కాద తస్మిరతితి యెప్పుడొ సమాహ

కనగ నీ వంటిదొట్టు పెక్కడిది మాకు.

ర. అనఘ కుటుంబరక్షణ సమా పనుమిమలమి నదా రనా
రదగతి నొప్పి యుంతుకయు గొట్టుచుగొనక స్వదతెంద
లెను పెనునూతిలోను జనియారటమందెను మామ దేవతా
త్వనయను దీర్ఘయాతలంబు నజ్ఞన సేవయు గల్గినెచ్చునై.

క. విను సన్యాసకృతునిగా

వినివారము పూర్వమొక్క చిత్తసేవంపన్

గనుగొనఁగోరుదు విత్పడు

కనబడితివి తీర్థయాత్ర కరమున మోరున్.

గీ. వరందే కంఠబడినది పాదపములు

తావులుగఁ జేసికొను కరుంకమంబాది

యశులు పరశ్చిర మకదేవతాయములఁ
దిరుగుదుంచు మఱుగా విదేయలగును.

క. యతి శ్రీమోక్షయము పం
యకమే సౌఖ్యము పూజ్యులగు కన్యకపుర
మతరాత్మగతి కక్కరం
విశ్రయముగ దనునె గేహమి ముఖ్యంగన.

గీ. కామవశవశు మోఖులె కాని ముఖము
భోమినును దంపోయలేదు లేదు
వైరువునకగావును పెరక్కి జూచవలయు
దానఁ గలిగెడు సౌఖ్య మెదైనదేదు.

వ. మహాత్మా ! ఆత్మార్థతత్వతేజులగు మీ వంటివాడు యదృచ్ఛారాజ
సంతుష్టి నొందుదు గుంకించామఁ నుల తెలియనియక యజ్ఞజవముకరుణాశీ బోధయ
విరోధావమునకే శిష్యానులు గాంబడు. కాని శిరయోత్రవన నిరుకయుఁ
బ్రయోజనము మీకు లేదు. విశ్వీచరి తిరిములే మీ పాపరేణువులు సోకి వనిత్రము
లగుచుండును. మీరు కొన్ని దినము లింపుండును. భవరేయ భర్తవ లభంబును
రావంబులంతాని యభివృద్ధి ముఖంబుఁ నొందు గంతుని పరికిన విని తన్మహిమంబు
వారి కిట్లగుయె—

గీ. అలియు భస్మిగొనెడు మర్మాహ్నినో
నన్న మితియెడు సుకృతి యెందున్నవాఁ డ
టంతు పరిధులు వెనకే గృహస్థుఁడీ
తృప్తివకయుడు రకసి నుతింపవలమి.

ఉ. స్వానముఁజేసి యగ్నిపరివర్య నొనర్చుచు మోలందుఁ గా
వీనము దార్చి వేదము జనించుచు దండము లేతఁబాసి ని
ద్యావిధి బ్రహ్మదారి జగదాగ్ని జ్వలించగ ఖిన్నగోరి యె
ద్యావి గృహంబుజేతుఁ దంపర్కరి యెల్లి గృహస్థుఁ డబ్బుడే.

ళ. వైరాగ్యంబు దృఢంబుఁజేసి మరకత్తజ్ఞానమయము కి సుఖ
సౌరంబువృద్ధిచోసి ॥ కమ్మలెడు నా నవ్యాసీయున్నున్న వోం
కరంబుం జనింబుండును వృతకమాన్ మ పారలౌకికమువం
తేయంగాదె గృహస్థునింటి కదరాల్పిన్న దృఢాద్యైల్లగాన.

గీ. మమక నెవ్వని యన్నంబు వలసఁ దమవృ
భరియఁ దపమాచరింపుఁ దాపజనంబు

శతనారేణ సంబంధం దాతాశేష
నవరస స్వరూపం విసమ మహాత్మ్యం

గీ. ఉత్కృష్టావతి వర్ణా నంబులగె
సాగుచున్నది తామ్ర జనకమణి
యెరుంగియమంబు పి. గుం వ్రతమబిసె
కుల్యవదనంబు మహిదీర్ఘ కుల్యవసేవ.

గీ. కావ గృహవతి యేందరికన్న నరీశ
రన్న మన్న ముటయ గృహంబుజేత
నరిశిః యాతింపకయ్య నర్కముగదావ
గెలుగు సుకృతము కొదియొగమలరాకు

క. తగవర్తీతిగ నెక్కడ
లగుకర్మంబు జేయుచి మాతేన ద్విధం
బుగవిదుష్టః ధటులివన్
జగతిని చిముఖోన రెల్లి పొదుపుల్లివన్.

అది గృహస్థదర్శనంబులం గొనిమామయ వీరిమార్గం బుపదేశించి బంధు
బంధులన్ని సౌదర్యంబుగా వసపెను. పదంపని పదమామరే నర్పితులై యెవని
గృహంబున రిక్షావించెను. అద్విధమగుంబు మహిలలు శిష్యుల స్వస్థులైన
యొకప్పు నీకమనః జూచి యదియేమిని యదిగింబు అప్పపాడుండు బాహ్య! యది కంఠరా
దార్శ కృతంబగు సూత్రభాష్యమనః. దీక్ష నాదేరచింపబడినది. పనుమని యంతయుం
బది విమమింబులు నతంతత ప్రమంపింబు. అ నెఱ్ఱియమన కెంతయు నిత
తుకుదు మతాంతరభింతంబు నిసభకంబుగా జేయబడిన తద్రతనః. ప్రభాకర
శిష్యుండగుచి నీమనంబు స్వమక రిససారంబునంబు గలిగిన మత్సరంబు పెల్లెడి
గానీక మందవనమః గావించి చెక్కిరి స్తోత్రము గావించెను.

అక్కమలం దెనుంగి వర్కపామండు ప్రయాణమరంబున నాపునకము
మాతుంపా న్నవనది ఆర్యా? నాని దీనియందు తీవరముకన్న నెక్కుడు ప్రేతిగలిగి
యన్నది సౌరమర్కమండః అత్క నమపెమనః గలుగనెమి యనివెబరి అది నీకక
నప్రగింబున్నాదః. నేమి సేతుయోగి జేసికొని సత్వరముగా మన్మథాదీ నంక
భువన కృతంబు దీని గాపావంబు. నీకన్న దాకః బరమాత్మకు లేడుగదాయని
పనుమాచు రెప్పి రెప్పి యెంతయు శిష్యులతో గూడ రామేశ్వరమున కతిగెను.

పిమ్మట మాతుంబు తాలోచించి యాహ! యిప్పుడి పుస్తకము నారేకం
బదిసరిగదా. దీని యాపుమాపిరినని గుమతరసకుంక నుంబు. కానిరో పించి
మతభింతంబు కుత్తర పెత్తనంబు సెప్పగలదు? పిల్లనమాతుక పాతకమువచ్చిన

వచ్చునాక. దీని నిర్మాణమునకు కర్తవ్యము, గృహమంతాగూడ దీని దగముగావించెన. స్వర్ణము నాకమునకును గృహనాకమునీ శ్రేయము. అట్లేను పర్వపాదునకు నిండుమట కపాకము గురుగదిని నిలబడి యొక రేయి దంబులతో నిప్పుండించుకొని నాయుల్లు దగమునకున్నచో యది పెద్ద యెండుగవ నరదేవ.

అప్పుడు గొప్పరపురు లిప్పకెల్లగవ్వను, తొగ్గగమ్మియమ్మంటిమ దగముగనుండ గ్రామములై సత్వరముగా నియతించి కర్మఫలత్వముఁ జేసిరినని యందుకయుం బహునము లేకపోయినది యన్నాశ్రేయమైన కలయింటింజారి యా బ్రాహ్మణుండు గుండెలు కాపకొనెను. అయ్యా నాశిగృహము నాకమైనదని యందు కయి విధానము లేదు పర్వపాదుం నాకొప్పున పుచ్చిపోయెను. అది యందు దగమైనది రాధిగంటి దిశించుచున్నవాడని పురుగున పడ కొనించుచు బంధు బుష్పత్రతోదిడుకై యెట్టిదేని యాచారము వాసికొనవలసివలెనంటెను. పర్వపాదుండును సేతుయాత్రఁజేసికొని వెండియుం గొప్పదినులుంకు మాతాగృహమున కదిలెనెను. అతంకనఁ గగిరించకొన యాత్మా! దెవములుగలవో చూచిరిరా? నాకు నీ మొగ్గుచూరుట నీగగుచున్నది. నీవు ప్రావీణముగా నాకప్పగించిన పుస్తకము తిరుగ నిరేకఁబెట్టుదాగ్యము నాకుఁబెట్టవలెదగురా. గృహముపోయిన విధానముకన్న నీవిధానమే సన్నెగ్గుడుగా జారించుచున్నది. ఏలలేముడును. సంతకము నిన్నే తరిండుకొనుడు గృహపురుండించి బుద్ధిమంతులనివలెననిన వానించుచు వత్క పాదుం డిట్లనెయి

మామా గరహనకు పగచుట పొదుకర్యముగాను. పోనిమ్ము దైవమునకు నీనిదిలేయదువు పుస్తకము పోయినది పోవురాక నా బుద్ధియొక్కదికీ రోయినది. కొన్నిదినములించి వెండియు నాగింతు. కరిందకు జూపము పలికి యిప్పుడే గెట్లను బెరింబాని గ్రంథరచన ప్రారంభించెను.

అప్పుడు మోడిలుడు అయ్యా! వాదేసివ పురుత్నమంతయు మృతమై పోయినది మఱు సతంబాగ్రంథమును జేయదున్నవాడు. దీనికలరాదుమెట్లుగలుగు నని యాలోచించి యాలోచించి యతండు కుశించినప్పు దిన్నపత్రో బుద్ధిహింసకము గలగఁజేయ నోవది శ్రేయము గలిగెను. వానిని యతండు మందలబ్ధియై మును దోలి గ వరదన పొందునంటే దానింపువంటె.

అట్లనమయంబున శ్రీకంపిరశిష్యులొందఁజాకపీఠముగా నవ్వటివచ్చు ఁయు వారింగాంచి పర్వపాదుండు పునాథపాగరంబున మునుగురు నానింగననుఁ జేసికొని పుత్రులారా! మీరెందుని వచ్చుచుంటి మనుగురుండెంచున్నవాడు. విశేషములేమియొడిగిన వారినిది.

అయ్యా! నీవదిగన కొప్పిడినయిలదు మన గురుండు కల్గితి బ్రాహ్మత్య మణ్యమయ మగుచున్నదని యెరింగి మమ్మవిడిచి కృంగగిరినుండి యొగకత్తి

నిండితిం ననియెను. నాటంగోలె నమ్మహాత్ముని పొందెనవ మాకులేడు. మనసు నివరినై తిరావనము సేయించువ్వవారము. అమ్మహాత్మునివర్మము లేదర లేవనందు మహా నురేవ్వరుని యారయించుచున్నాడని యొక్కరాహులుచుచెప్పెను. అర్చిదిహిపు రున్నారము. చె వికముర వివించు గనంబడితివి. పోవము రిమ్మనుటయొక బద్ధచరణుండు పంకనీయరుడు వారికో కయలుచేయె.

నారందరుంగంపి కతివయప్రయాణంబులు మహానురేవ్వరుని యారయించు నకుంబనియందు లేవనుతిగానిందు గురువననంగాని ప్రహర్యపురికికరియలె సాష్టాంగ నమస్కారములు గావించిరి కిమ్మని నందఱ గుర్చియెత్తి కేరణాకలాపవీక్షణంబుల విలోకింపురు వెను వెన కుకలవడిగి పొదరంబుగ గొరవలములు నమ్మదుపువ్వసాధుల దతి దీక్షమనమ్మంగగురు గంకంబుని గడదికతోప మెల్లదెలిపియె మహాత్మా వేరు లేవరయానతివడి రావెక్వరమునకడుగుయొక బాధ్యాక్రమింబుండు మనమాను యుండింబోయి యరనినె నర్చిరుందనె యతనియొక వారియందుని దీకంబుడితిని. అరంకంబు గొన్ని కంకం గొంకెనె. అప్పుడు కిమ్మనకర్మగురుకపింకంకము లగు భవదీపు మా క్షణంబులనే నతని క్రుదిలో నిరుక్తుఁడై తెలిసి.

అ మత్సరంబునుంబున నడంబుకొని యరంబు యథాహార్యముగా నమ్మతి నందించిన నంకనీయరు మేదా లోకగురునియొద్ద వారి సేతుయాత్రకరిగి వర్చితి. అ లోపంబావంకంబుడిదింకో గూడ నా గ్రంథమును భగవదాదింకెను. అంకదీతో విరుదక నాకు గంకధరనా పాటలు లేవంక నమ్మనలోమ దిది వాడెందమునకు మందక గంకలేసెను. ప్రతాకర కిమ్మనకర్మ నతనియొక తెలిసికొనలేక మోస పోయితిని. స్వామి యీచుసేయించును. గంపది భవాపాలియ్య మురిందపు. కథానామ్యుంధవగు నీరాసనతిది యవమానమేదిది? వావంయు. భవదీయ పాద వర్మకర్మనునది వాదించనయొకబడిని వరికనని కంకరాహులు కృపావనపూరి తాంతరంగులై యమ్మత నంబులగు మాకుల మారకంపురు నిల్లనిది

వచ్చా! పర్వపాద! తెంచునునీన నాకెవ్వరము లేడు. కర్మవరి పాకము కడువిగమమైనది. పంపిసేతరంగు మునుపే నే నెరుగుదును. సురేవ్యునితో గూడఁ జెప్పియుంటి నానిమ్ము. పూర్వము కృగంగిరందంబు నెపు నా రెంకఁ జెప్పిన పంకపాది నాకు మాధవమున్నది అనియంతయుం జెప్పిన వాగ్మనునుని పలికిన విని యరంబు మితిలేని పురుషులతో నదియంతయు నానికొనియెను

అ కృతి యకృతికంకయు యథాహార్యకంగా వక్కాణంబు. సగ్య విద్యాబ్రహ్మత్రిగిరి త్రిగునగురుందగు పరమపురుషుని కిక్కసాని వినిన గంభంగ మరలఁ జెడువుల యొకయెల్లరునా? అట్లు పర్వ పాదంబు పంకపాదిని గొనికొని యన్చి యానందంబు ముఱచాంత గలతొనెయెను నానందానందాగార మనంగుం బాటరుం లల తరంగుల సంకోచమన అతరంబుకొనియెను.

అప్పుడాచార్య యాదేశమంతయు వ్యాపించినది. పేదకదిగోర్యయ్యలైన రాజశేఖరందమ నృపాలులకు సత్కరముగా సమరెంచి సజ్జతీరి కౌరవచరమణిగణ కిరణనిరయములకై శంకరగురుని చరణ సదసజములకు నీరాకరి మిచ్చుటయు నమ్మ వోననావుండు గురుతువట్టి రాజా! వీసకద్రమా! నీరచించిన నాచకములు బ్యావ కముగా ననన్యమియో? యిది శేషుడికి వచ్చినది యతీగిన కమ్యోకయ: య పొలంబునఁ గేజగీలింది యుంజ నెట్లనెయి

మహాత్మా! తవచీయకరణావిశేషంబున నేకాదంశయలేమగాని నాదే కదింపఁ బడిన నాచకములుమాడును ప్రమాదహంబునంతటి దిగ్దంబునైవని, మరల వాసిరచించుట కట్టి బుద్ధిపాలుననులేదు. తన్నాకనదుఃఖంబు నమ్మారకలాధింపురున్నది. పేరల్లనాడు బాని వింటిదిగద. ప్రధమకన్యనకుఁ బంజపాది నను. గహించితిరని లోకమంతయుఁ జెప్ప కొనుచున్నది. కదానానందినై సమ్మగ్గుతిదే గ్గురకల్మషునెఱఁ జేయవలెదనన్నానని ప్రార్థించిన విఁ యెఱుఁగి చుండుడు మంత్రహాసచేరిధికలు గంజనంతల వ్యాధింపఁ జేయుదు నామాను గురవము నామానుడువనుగా నేకరువు పెట్టెను

పిమ్మ యనుంతోవలంబుల పంజంబంబు చరణగోప వాసే ప్రాసకొని యారాజా మహాత్మా! నీవనలర శరీరగర్భ. వీక్షణవంబెన్న మాహాటులకు కళ్యణుకాదు. నీకు నేను కింఁడుండఁ బాడలము. సమగంభుమగి ప్రార్థించిన నాగురుండు రాజా! నీవు నాకుఁ గొనింపమానిన నేమియును లేదు. కాంక్షగరహానుండు బ్రాహ్మణులు దీక్షా కర్మంబుఁ దగరక కపించితిని. మర్యాదంబు మన్నంది నీవున బానికల్లు విధింపుము. పాపములుఁ గనికరంబరాదుగా యని యాజ్ఞాపించిన వల్ల యని యాస్మపర్యజ్ఞాంతకని పాదపల్లవముంబు ననునె. రింపురు. రుద్రముకవకసి నిజపురంబున కరిగె.

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

52 వ మణి

పంచమోల్లాసము

శ్రీకవిరయతి హర్షభౌముండు, పర్యపాద, హస్తావత, సువిశ్వాస, దీర్ఘకాస, జ్ఞానవింశతి, కష్టగర్భ, కర్మకర్త, కామకర్త, కృష్ణదర్శన, బుద్ధివృద్ధి విరివిరిపాద, కుద్ధాంతానందగిరి ప్రముఖులు కన్యలు వెన్నెమి తటయంప, సురమ్మం తనువా రతులంగలు పంపి తుండై తొందరాగిజ్ఞానము నెయ్య తట. హార్యంబున బయలు వెకరి ప్రమదనహతుండును భయభయోచి నొప్పును నొ. నాడు మధ్యాహ్నం బున కివలై తంబున కలిగి యందుగల ద్వైతమును నెల్ల గర్భకర్మయొద్ద ప్రవేశముండే బాతయలం గానందులయొ బాలో నొచ్చెడుదురు లేరి గామి! నీవు సకలకార్య పాపంకూరిపు నీతో మేము సమముగా బాది పుణ్యంబు. బాది యుపందితులైన గామి సుర పాతలము దగ్గువా? లేదును ప్రకృతముగా గనంబడు తుండు నభేదరాదన వెన్నెదరికి కంబు. అందుల కిదియై దైవ దర్శనము అంబెద నేని నీ మాటల కన్యకంబును పలికె.

అ మాటల జాలింది శంకరయతి శేషమందు బానిసల మధ్యాహ్నంబున యాలయంబుననుం దీనికొనబోయి పావనియెమర నివలంబి నేతులు ముఖులింది అగ దీక్షనా! ద్వైతాద్వైతమరరాకమ్యంబు వివరింప నీవెనమయ్యంబు అందలి నిక్కం బెరింగింది మానసిందిమంబు బోగోటుమని ప్రార్థించులయ నమ్మవోలింగ గంబున నొక్క చివ్వు పుషుంబునాంబునింది సకమద్వైతం సకమద్వైతం సకమద్వైతం అని ముమ్మాటుపలికి యం గూనము నొందెను. అద్వివేదనంబున బాలింది ద్వైతం బందరు చిన్మయంబునందులు నద్వైతమనరాకమ్యంబుని యొప్పుకొని యెప్పుడో తుని కిప్పులై వెనువెంట దినుగఃబొల్పురి.

అందుండి యెప్పుడొకంబుయె కన్యకాపాతముగా గలిపెను ప్రమాణం బుల రామేశ్వరమన కెరిగి యందు గలవనినయదూమలేతువగు సేతువున గుంబి రామదాదు స్మరించి తక్కుంగల కిర్మయల వెల్ల సేసింది యందుగల యద్వైతమన విరోధుల సోధింప రెండు మాసపాదు వివసంబెల్లె.

కృత్తులందున

ఒకనాడు శుభాభిషేకమునకు వివాహము కాక మతస్థులెల్ల గుమికూడి యుట్ల తమలో సంతాపించుచుండిరి.

భవానీ—సేవములు—లక్ష్మీతమ్మారా! మనయూరు శంకరుండను నమ్మాని మిగుల జలదూటముతో ననయెరురు వనమతముల సేర్పూరించుకొని వింటిరా?

లక్ష్మీ సేవములు—వింటిమి. వింటిమి. ప్రౌద్ధుని నరని కమ్మందొకండువచ్చి వీరములు పలికిపోయెను. అర్జెతమకమొక్కడే ముక్తిసేతువల. తక్కిన మతము లన్నియు దుష్టురంబు. అహ! యెంత విద్విత్తముగా నున్నది.

భవానీ—ఇప్పుడు మనమందఱు గలసి యేకమభిముగా నకలతో వాదించుమేని కాశ్యపుమర హతోగతిపాపైపోగలదు నుదీ?

లక్ష్మీ—అవును. అతడు సాహస్యుడనాడు. మనలో మనకు లేదము లుండుగాక. కలసి క్రుత్తును పరివర్తించుటయే దెన్న.

భవానీ—వామాచారులు మాలోనివారగుట వారి నడుగ నివరములేదు గాని సారస్వతుల కెరింగింపవలయు.

లక్ష్మీ—అదిగో వారును మాలోనే సిగ్గురున్నారు.

సారస్వతులు—(ప్రవేశించి) రామనాథుని యాయమమునందుండి బాలయతి యెవ్వరో మేకలకందఱ రమ్మని వాక్తలంపెనట యేమిటి?

భవానీ—ఏమిటి? మనమతము కలసిండుటకల.

సార—(నవ్వుడు) తాగు తాగు. చిరకాలమునుండి ప్రతినియున్న మన మతమును ఇకరా విడిచిండువాడు!

భవానీ—అట్లనరాదు. అతడు లోకసాహస్యండుగాడు. నేకవిద్యా పాఠంగమునకుని యెల్లరు దెప్పుకొనుచున్నారు. కావున మనమందఱమును గలసి వానితో వాదించవలయునని యాహింపుచున్నాము.

సార—అది యుక్తమి.

భవానీ—నరే! మనమేదేవతను ప్రధానముగాఁ జేసికొని వాదించవలయునో ముందుగ నిష్ఠ భూపాలవలయును.

లక్ష్మీ—మనము లక్ష్మీని ప్రధానదేవతగా వెంది వాదిరితిమేని తప్పక గెలువగలము.

భవానీ—అదికాని పార్వతీగాని లక్ష్మీగాదు కావున, తాత్పర్యే జగత్కారణకర్తముఁ బెప్పి వాదించవలయును.

సార—ఓహో! మీదికన్నయే ప్రమాదము నొందుచున్నాడు. మీకు దారమున గెలుపుగొను తలంపుగలిగియున్న పరస్పరము ముఖ్య దేవతగాఁ బెప్పఁబారింపుడు. అతండు కారదారకుండగను నామకము సహకరింపఁజాలడు.

లక్ష్మి—సరస్వతికి వెన్నఁగును తెప్పఁదగదు జగత్కారణకర్త మామీరు లేడు.

సార—లక్ష్మికి మౌన ముప్పతియూ?

భవా—లక్ష్మిసరస్వతుం కిచ్చురకును ప్రధానకర్తయే లేడు.

లక్ష్మి—భవానికి మునుపేలేడు.

భవా—పోసిండు. మీ దారిని మీరు పొందు మాతర్కము చూచి అది లాగు నంతాషించుకొనుదురు సమయమున కంకర కన్నుం దొకంతువచ్చిచారి నందఱుండోద్వేషినిపోయి వారింప కలకలరాష్ట్ర వెదురునెచ్చెను. అప్పుడు వారికిష్ట నీలవారము జరిగినది.

కంకరయికి—మీకెవ్వరు?

భవా—అయ్యో! కాకమురియుండు.

కంక—నాలుగు తెగలక. సుమలలితము?

భవా—మో నుకము నాలుగులేదు. గురిదిగొన్నది రాసలెసి యిట్లు నిలువంబడితిమి.

కంక—(విచ్చుచు) లేదమా? లేదమా?

భవా—రొంబరలే న్నట్లుపచ్చిగది. లేదమా? లేదమా.

కంక—కానిమ్ము. మీహరిప్రవృత్తి యిట్టిదో ముందుగ వక్కాణింపుడు.

భవా—దిక్రము.

కంక—అయ్యో! రోషకార్యమని కంకో రుదేష్ట! పరా యస్మాయావకతో మహాకర్మములం సర్వం జగజ్జాయితే

కంక—తస్మా వాగాద్యగమ్యత్వా త్సేవాయోగ్యకర్త హేతుతః ।

తదంతాయా తవాన్యాయ పారసేవామా వయం

స్వామీ! అదిక దేవతే భవాని. సర్వకార్యములకు అవి తస్మాయా ప్రధానముల నగు మహారాజకమైన జగి రంకయు జరింపినది. క్షత్త్రవావహాన్మోనసగోరకస్య యున్నది మేము తత్ప్రాస సేవకులమై మి కివొందుచున్నాము. కాంక్షనవికారములైన తత్ప్రాసహిమ్మును కంకములయందును భుజిములయందును ధరింతుము. ఇదియే మా మతము.

కంక—అదియో సరియే. మీ ప్రకృత వాగెవరు?

లక్ష్మి—స్వామీ! మేము లక్ష్మి పేరకులము.

శంక—మీ మత స్వభావముగూడ వాడుకవస్తువులు.

అక్షి—చిత్తము.

శ్లో॥ మహాంక్షిరాత్మా ప్రకృతిరసదిభ్యాదివిగమే
స్పదేనేతి శ్రుత్యాపరమపునఃశ్చామలకవో॥

శ్లో॥ అజ్ఞాన్మహారాసకత్వలాజాం
పర్వాక్షమాభిరలంకృతానాం
తాహ్నోశ్చకంఠాంః పిఠాషితానాం
సుకుంకుమనాంఠితమనకానాం
హస్తనీలాంఘ్రిరతోభవద్వి
రుపాసనీయః సకలైశ్చర్యైశ్చరీ.

సోమ! మహాంక్షియాది ప్రకృతియని వేదములలో నున్నది గదా! పర్వాక్షమాలలో నలంకరింపబడి కుంకుమముగను నలంకరింపబడు బాహువుల పర్వాంశములు వెంటయువద్ద మహాంక్షిని సేవించిన అక్షిరకులకు యెక్షమరదేతిలోనున్న యేది. ఇదియే మా మత సిద్ధాంతము.

శంక—[సవ్యయ] తరువాత బానివ్యరో దెప్పవలయు.

సోమ—అయ్యో? మేము సరస్వతి సేవకులము వినుము.

శ్లో॥ సోమివ్యైశ్చగన్ధసత్కర్తా ర్చారదానిత్యరూపితే
శారణం సర్వరోజానాం పరాకృతకరామతా
జగత్కర్త్రీతినిత్యావాగితిత్వ కుతివాక్యతః
సైవాత్మబ్రహ్మవిష్ణురొక్షా జాతైరదాహృతా
గోణాతితస్యరూపావసే చ్యాసత్త్వముమితి॥

అయ్యో! వేదము నిత్యమగుట తర్కరూపితయగు శారదయు నిత్యయగు నున్నది. కృతంయందు సరస్వతియే బ్రహ్మవిష్ణురొక్షారాత్మయని చెప్పబడి యున్నది. సరస్వతియే పరాకృతరూప. వాడయే జగత్కర్త, రొక్షి, శారదయే ప్రధానశక్తి. గుణాతితస్యరూపితయగు బాగేటి నారాదీంపుతకర్మహమ్మంబులైన మేము మత్తుల మగుదున్నాము.

శంక—క్షిణో? మీలో మీరిట్లు పరస్పరభేదములు గలిగియున్నవే! లోక మంతయు నిష్టేయమై న్నది. వినుము శార్వాతిసంగమున జనించిన వేదమునకు సత్కర్త మెట్లు సిద్ధించును. వేదముపరమపురుషుని చ్యాసమనది చెప్పబడియున్నది. ఏది పుట్టునో యదియందుగనుకదా వేదముమంజూని యుగాంతరములందు వేదము సొంగముగా నుండునని రవిపుమాన్యంతో, బెప్పనట్లు సూర్యసేదాంతములోనున్నది.

మని పలికిరి. వారికిగల చిరభక్తి మీకు గలిగియున్నదా? భక్తుండు విష్ణునిదన్నె, సగన్నుండు సముద్రమున గోలెను.

అర్చితమర్త్యమూ మీకులేనున్నను విధిపేదములు లేవనిరెప్పెదలా? వినుండు. ఆపాత్మకెన్నఁడును సత్యత్వమందే అపిత్య పర్యటియొక్క యుపాసన సత్యమగు ముక్తి నెల్లసంగఁగఁడు. ప్రవృత్తిర్నమగు దివాత్మయే ముముక్షువులచే సేపింపఁబడినది. మెత్తమాంసముల కక్షిప్తవృత్త నెఱుఁబున కుతించు మీకు ముక్తి కలుగునా, మీకు బ్రాహ్మణ్యముకేడు అపాజ్ఞేయులు. ప్రాయశ్చిత్తముఁజేసిన శాస్త్ర మీతో సంబంధింపదగదు. అని యొక్కితహఁదలములచే వారింబ్రదిలే నర్యత్తరణం గావించి తపోవ్యుంఁగాఁ జేసికొనెను.

అట్లు శంకరాచార్యవర్యుండ కాకమరకంధనంబుగావించి పదంబుది తవయించేలానుండే, రోక్ష్మానిలాదియ రక్తాశ్రయాప్తవ్యుండు కైవమరకస్థులతో నిట్లు వాదించెను.

పాషండ మరణుండనము

శంక—శ్రీ పుంగవా! మీమత ప్రవృత్తియిద్దిదో మార్గాదంఘఁడు.

శ్రీ పు—శ్రీః! ఆర్యరంభంమెప్పుడో వృక్షరూపం జగల్లయే తోర్పు యొందినద్ర! శ్రీపాశేషాంము శ్రీః! కరేషరాం జర్యతావరమాల్లా! గొనెనియోముతులి.

వృక్షావృక్షస్వరూపంబున క్షుద్రునివరర్పించురో లోకీ హేషము కరతలా ములకముగా నుండునని మున్ను శివుండు యాహ్వానించుని శాసించెను. మేమర్చివుని సేవింపదలచే శ్రీవుండును తెప్పుఁడునుండిని శివసేవాపరాయణుండు! ఆర్యకోటిని లేచు. శివుండు వినాజడఁబు కర్మకుశలవలంబుల నిమఁజాలునా? మహేశ్వరుండే హేషలాత. తరవారనము ముక్తినిరణము. రర్చిహ్నారాతంబు సాయజ్ఞప్రదంబు. అదియే మా మతసిద్ధాంతము.

శం—శివుండు సర్వోత్కృష్టమండను జగత్కారణుండుననుకాత, రజ్జీవ వంశ ముక్తియొగలుగుఁగాత. ఎని క్రియనసేమిహా మీకుఁబెదియకున్నది. అది యట్లుండె. మేఘయు లేహమంతయు సోలాదివిహ్నువలదే! గార్చికొనుదున్నాడు. సర్వదేవమయమగు బ్రాహ్మణదేహమఁ దనింపఁజేయని పాపకరణము.

శ్రీః క్రుతి సర్వోదేషిలాపాదేహస్సంతి దేహేణు
భూసురస్స! రభోస్యలాపేతుకృతేసురాస్తే
పలాయనంయంశరీరతోస్య
బ్యాధింపినాకర్మ యోగ్యేన్విప్రాంగేదిహ్ను పీ
శ్శ్శ్శ్శ; లోకేవరంలామమేతారవ్లాపా
రమాపశేరం

పెదవేదాంగపాఠగుడగు బ్రాహ్మణకరీరమున నమస్తదేవతలు మనీంతురని శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. అట్టి ప్రకరీరము రిహ్నుమలజే గాంబురెవే యందున్న దేవతలు పాలిపోవుచున్నాడు. కావున చూరీలేక విప్రకరీరము గాంబురారు. కర్మ యోగ్యుడుగు బ్రాహ్మణ కరీరమున చాచుజాతలయెవరి బ్రాహ్మకర్మము జేసికొన వలయును. కావున మీమతము శ్రుతిసమ్మతముగాదు.

కైపు—అయ్యో! తమచాక్యంబులు విమలదే విశ్వరాధనము పుణ్య ప్రదముగాదని తెలుసున్నది శివునిజాతించవలయునని చెప్పితి గ్రంథములన్ని యును బూజకములేనా.

కంక—మీకు ధర్మకహస్యములు తెలియవు. భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములు బ్రాహ్మణునికే గలిగియుండువలెను. నేనంసు ధర్మముక్కుదియే బ్రాహ్మణేతరుల దరింపజేయును. అతిపక్షపాతమునీశాచుడు. శివవిష్ణులి కలచాక్యకర్మము నిష్ఠులునికే గర్వికము. సుగుణోపాసకమున నశ్రావముబోడు. అజానమువోవుటయేమితి. వహ్ని లేకపోతము నిర్ధింపనటు శత్రుత్వానంబులేక మోక్షముకోరకడు. అహ్మది స్వరూపము లరే నొక్కడే న్యుష్ఠిశివినానమిలం జేయఁబున్నాఁడనాని వానికిన్ని రూపములు లేవు. లేదయె క్రమగు సుతాసన నిర్ముకుని క్షతిచెప్పుచున్నది. లోకమంతయు గర్మ బద్ధమైయున్నది. జ్ఞానము సిద్ధియవలయు గగ్గుడునుడువారు. పురుషుడు బ్రహ్మ బోధకౌళు బ్రహ్మజ్ఞానాకలంప వలయును.

గురుకారుణ్యమున నరైకకపరగణిని పుట్టించుట అర్హత ప్రాప్తి తే పునరావృత్తికపాఠముగు నుద్దిష్టు విధియే వాఁడగు బ్రాహ్మణునిమోక్షము. అని తత్త్వవదేశమునుజేసి వానివల్లన స్వమరణమయ్యుండవలెను.

అప్పుడు కాలిలో రింగలాడు దీక్షులకేషియార బ్రాహ్మణుని శివ పాదని యుడు కంకడున నిర్మలముగా నిలువించి యిట్లు శాసించెను.

రింగ—యశీంధ్రా! మామానేమియును కైపోని ప్రామాణిక మరమునుండి మాశివునివల్లన క్రమము జేసితివిగదా?

కై॥ బ్రాహ్మణ్యదురమం ప్రౌత్తంవైష్ణవంమమితత్వము
వైష్ణవారథికం కైవమిత్యతా ప్రాహునారథం

బ్రాహ్మణ్యముకంటె వైష్ణవముకము వైష్ణవముకముకంటె వైష్ణవము గొప్ప దని వారదునితో బ్రహ్మచెప్పియున్నాఁడు.

కై॥ నర్వాసనతో గ్రీవస్పర్శభూతసహాయ
నర్వ్యాపీనభవన్సన్సార్వర్వగత్యవశం

అని కావ్యములు పూరింపుచుండు. శివుకము నిరాకరింప నీ తరమా!

శ్లో॥ ఇవతేస్సుమధ్యుతాహరిః పోష్యో దీర్ఘః
 శ్రియంభేష్టః శేషతేత్రతత్రతయోమగాః
 విశేషస్మాత్ప్రపస్యతరత్నశివ్యం సునిశ్చితం
 శివుంతు సర్వారితుండుగు వల్లనేక పిదగ్గములున్నవి!

మతీయ—

శ్లో॥ అరప్రాత్యతనుత్పైవతద్ధామిశీరమాసతః
 రింగాంశమవశ్యంప్రేక్ష్యంమోక్షశాంపతిః
 శ్రుతిః "అరప్రతనుత్పైతదామో అస్మతే"

అను, కుడివంశ కరీరచాపవంశమున మోక్షవంశం బిందవేడగని నిర్దవడు
 దున్నది. అందుంటే శ్రీశూరాది దిహ్నువ. అదే సంశితంబువారికి ముక్తిగలుగునని
 మా మతసిద్ధాంతము.

కం—అయ్యో! ఏమి నిర్వాగంధమి లేచివుదిలే జ్ఞానసూక్ష్మము
 బెలియకున్నది. శివుండు సర్వోత్తమంబని యతేతదబ్ధిం తెప్పిం నొప్పుగదా? శివుం
 డుదముందన బెప్పుడు నిష్కంధతన దాను. తన సన్నిధియందుండును. అదియే మోక్షత.
 ఇవరప్రాత్యది కల్పములు పరేపిత్తముక్కు సగుణయాపరాధకములు ఈ రహస్యం
 బెరుంగక శివఃపరమంబు విష్ణుండు దానుండు బ్రహ్మ పరదారకుండు అని శివారిక్యము
 నిరవధురూపినుచున్నావు. "అరప్రతను" అను శ్రుతిగది యదముకాదు. కృపద్రు
 ణాంబ్రాయణాది ప్రతమాలి కరీరమును దమింపః తేనకొనవః యునని వేదాద్విప్రాయము.
 పుత్రపుత్రః గార్హికోనిన మోక్షము సిద్ధింబదా?

శ్లో॥ రింగాంశితకవద్యస్తావళింబరితంబర
 స్నానమేవతదాశర్య సుతదాసూర్యసింహయేర్
 విశిరంశపరింగార్య వశాంబరమరాపిద
 బాష్పేతేదాపినార్చిత పాషంబాదరికత్వరం
 అపికాప్రేక్షణాద్భుంజే రింగవశ్రాంశిరంపిద
 అపిదేన్నిగమాదార రతోపెరాంగ తర్యం॥
 రింగవశ్రాంశమోక్షే సుసర్వః పరితోధపేరః॥

అను మొదలగు ప్రమాణములచే దిహ్నారణము నింద్యమని బృహచ్చార
 డీయములోఁ బెప్పుటదియున్నది శ్రుతి. "యతోవాచోనివరంజే అప్రాప్య మనసాసహ"
 అను శ్రుతివంశ సహజానునగోభయంతిగు పరమేశ్వయంతోక్కంటే నిత్యుండు. ఇవ
 లేకవాది సామములు సుగుణోపాసకులగు మూఢులకు సేవపించుటదినది. ఈకర్మరా
 లాధనము వందని నేను బెప్పుచుండలేదు. నింద్యముమూడు. భూతి రూపాజ్ఞానులను
 ధరింపవలసినదే.

లింగ—హృదయ! క్రమశాస్త్రమును పరిపూర్ణముగాను గ్రహించి, సాధారణ యుగముల దరివిడినట్లు ప్రజాసమక్షంలోనున్నది కదా! సమస్త సేవన వ్యాసముని నుండి సేవకులము గావున దదాయకములు ఉన్న ముగ్ధుల దరింతుము. దీనిని పట్టెను.

శం—తప్పదు యెన్నిపాటులు చెప్పినయినను, కాని భక్తగణములను దాటివని సేవకుడు కర్మపాపములు దాటికొని వెనుకకునో యాహుతువు. దానిని దుర్యోధనుని ప్రయోగములేదు. లేదు. పాదీకముగూడ రాగలదు. ముచ్చి నుండి కన్ను తెరిచి సాధనము లేదు. పాపములది విడుదల. అర్హతకావలసిన సమయం దింపుడు. అని కర్మకాండములయ నువలెనని చారిత్రము కిమ్మరిం తెలిసికొనుము.

శంకరయతి వుండకంబట్టి రామకృష్ణులలో రెండుమానములుండి పాప కలాద్యర్థకమక పరిధుంబై వికలమగుట యెవ్వరుండి యిది తెలిసి పరిచారముగా ననంతరమున కరిగెను.

వైష్ణవమత భుండునము

అందు ననంతరమర్హతస్వామి వారంపుడు వెండినములు పసియించెను. మరియు నందుగల వైష్ణవమతస్థులెల్ల నొక వారయ్యతి కల్గజనికే వాటింజ నకు దెండుటయే నిట్లు సంపాదించు అరిగెనది.

శంక—పిరివైష్ణవులు పి మతవర్మత్తి యెట్టికో మోక్షజీవింపుడు.

విష్ణుకర్మ—అయ్యో! విమలము కిక్కురు, భాగవతులు, వైష్ణవులు, పాంథ రాగలు, వైభావములు, కర్మపాదులు. అని వైష్ణవు లాడువరముల చెప్పెదమరు. అందు మేము భక్తులము, జ్ఞానరేయి విధేయము మా యాదాభము రెండువిధముల నొప్పుచున్నది. హనుదేవుల కనేదావారలెత్తి భక్తజనులందులై యున్నవారు తమ పాపనదే మూడుగు సెతము కల్పాయుజ్యము నొప్పుదురు. అగంత పదవిమలధ్యానమి జూకురక్షకము. అది యేమియుఁ జేయక ధ్యానించుటయే జ్ఞానము. తత్కారక కృత్యమైనదగదందు. తమపాపనమే శ్రీదు, ఇదియే మా మతము.

శంక—శ్రీమ యుగళా దమపాపనయని చెప్పట మూర్ఖత.

శ్లో. అన్య రాజాయతే. హుత్రా
అన్యరాజాయతే ద్విజా
నిత్యం సంధ్యాం పాసిత
ప్రత్యనాయోన్యధాభవేత్.

బ్రాహ్మణులందు అన్నదే కూడులై కర్మచే ద్విజులగుచున్నాడు. విష్ణులందు నిత్యమే సంధ్య నుపాసించుచున్నది. అట్లు చేయనిచో ప్రత్యనాయము

వచ్చితిని, అను మొదలగు ప్రసిద్ధింబడనలు కర్మను సుఖి జేయుచున్నది. ఏమనెను బ్రాహ్మణకర్మ యగు చెప్పుట యపొందితల్లను. నెవవిహితమనెదె కర్మ. కర్మ విడచిన వారు జీవవృత్తము. యతులు సేకము లేకార్యవారి పురు కర్మ విధించఁబడియున్నది ఏమ కర్మః కర్మచరితి గావున ప్రాయశ్చిత్తముః జేసికొనినాని మీతో సంభాషించరాదు. అని యొక్కయొక్కముగా వారికి బోధించి క్షుణ్ణిలో నడుతరులజేసిను.

తరువాత కాగవతులు ముందరికి వచ్చి పోవఁజే ! మా మరము వినుము.

శ్లో॥ సర్వవేదేషయక్తుః సర్వతీర్థేషయక్తుః॥

తత్త్వంఘృతవలెన్బొలి నుత్తాదేవం జులదనఁ॥

సర్వ వేదములు యందు సర్వ తీర్థముల యందు నే పుణ్యము గలదో విష్ణు సుఖి వలన నట్టి పుణ్యము రాగలదు. అను వదనం. నున్నదిచరి వాక్యంబునకు హరికీర్తనం జేయుదు కలెచుకొని రిహ్నంబు బుని దులఁ మారికల దుంది యోర్వేషంబములు మితయ వసంతుము. ముక్తి నొ హస్తమందున్నది. దీనికేమి లోపము లెందెదనో చెప్పము.

శంక—త్రాధ్యంశము శాస్త్రదాష్యమగును మీ మతము దూషణయము. మతీయు,

కతి—“యదోచరోనివర్తంతే అప్రాప్యమనూసహ”

మనముదో గూర వాక్యమనివ్యభిమతము. దెలిసి గొనరిక మరలుదున్నదో అను ప్రశ్నించన ననిశ్చానముగోచితుండగు భగవంతుని మీరెట్లు నురియించఁ గలదు. ఈ అధికంబాదు వలన గలిగిన దిహ్ను (దాహ్యుట) అది రోహద్రాహుల తరియించిన ఉష్ణంబువోరె నొప్పుచుండును అగ్రకప్పు మియొక ఉత్తేషమునకుండు. తరదరజాద్యవృత్తివ వికల్ప లగు విద్యకొనూరిత సర్వదూషణంబయల వ్యక్తమగు కట్లు మేనంగార్చించకొనుదు. మీకొకటి నెక్కమంబొనుగెడివి మూహగా ॥ ఏమిట్లు విద్యభయంబులంబి పాషంధులు. రెట్లైన నొప్పుదులగును దొలక రెట్టివని కుదు వంశిశ్చంద్రార్చులంబి రేయిలు పెహితకర్మ నొమంఘుడు దానవద్దులగుదు. విదవనద్యైకవేత్తయగు గురునా కలంబులుడు రదివరకొ వలంబన నుత్తరీణంబులై ముక్తులగుదురు. మోక్షమువకంబంబి వేత్తోచరిలెను. సగదోచాననము స్థిరము ॥ నీయఁజొందు. అని యద్యైకవ్యానబోధఁజేసి యున్నె (మృణాళ) జే.కొనెను.

ఏమిటా ఇదపాటియనుచెప్పఁగల రెండుమన్నంబులు పోవఁజే ! మేము నమోవాచామిదాయమును మంత్రము నెల్లప్పుడు జపము సేయుచుండుము. శంఖర రామ

బదేణహి కుంభే సంసారంబులాపి వైకంఠవదంబు నొందుదుడును. చక్రాంశిక
మునకు కాస్త్రద్వైష్ణాంకములు లేవని చెప్పెరి.

శ్లో॥ యోగసూక్ష్మాంపరిహిన్నాశకంబచ్చకా
యోకంశరగ్భతుంసినశివాక్షమాగాః
యోగ లబాంపరితేనద్యార్యప్రంధా
ప్రేక్ష్యభాదువదమాశు పరిత్రయంతి॥

ఈ కొకము ప్రమాణముగా 7 అర్థి వైష్ణవులు లోకమును బయిత్రమును
జేయువరని భవ్యంబు యొకలేరా ! దీనికేమి చెప్పెదరు.

కంఠ—[కవ్యుడు] ఓహో ! వైష్ణవోతమా ! నీవు కదిమిన కొకము ప్రతి
పన్నుతమైనదిరాదు. ప్రతిపన్నుతమైనదాని మీరు ప్రమాణముగా స్వీకరింపము.
అత పరమంబును మీ వెండ్లదను కతి నమస్కరించి యీ కొకము కరింపబడెదనంటి
వినుము. ఆ గ్రుతి కది యర్థమాగాదు. కపకమైనది లోహచ్చకాదుంటే గాల్చుకొనుట
గాదు. కృతదాంధ్రాయజ్ఞాది నియమనిశీనములకే కరీరముపై పాపలేసిన మోక్షము
గలుగునని ప్రతి యర్థి పాయము. అయ్యో ! అర్థి యర్థి పాయముడు గ్రహింతక
యూరక కరీరమును గాల్చుకొనదున్నారే.

శ్లో॥ బ్రహ్మజ్ఞోయస్సోక్తు తేమోక్షమిత్థా
తేర్వాక్యాన్మోక్షస్య హేతుర్విభోధః
క్షేత్రస్థైర్యమర్థ్యలోకంవికంఠి
త్వాదిర్వాక్యారంభరస్సంస్మరిస్సాంసం

బ్రహ్మజ్ఞుడే మోక్షమును బొందుచున్నాడు. మోక్షమునకు బోతయే అత
నియు. పుణ్యముక్షేత్రముగాఁ దీసిగి మర్థ్యలోకమును బోతున సర్వార్థికము ముక్తిరాదు.
దానివలన సంసారము విడువదు. అని ప్రభులు మోషింపుచున్నవి. స్వార్థిమానసును
వికరి రర్థనాక్షునుంజక్షగా గ్రహింపుడు. అర్థ యొక్కదియే నిత్యమైనది.
అదియే జగత్కారణము. పరమార్థిడు నామరూపాయలు లేవదుంట కంబరజాతి
భారణము పూర్వపక్షము గాదా ? రూపమయ్యది ర్వానింతుల కన్నమని మందంబుల
కొఱకు భగవంతుడే నామరూపాలంకారాదులు గర్వింపబడినవి. బ్రహ్మహుస్మయిని
సర్వారాధ్యానింపుడు. లేక బుద్ధిండువులు శీవైతే యాశ్చర్యంబున తోడును భాసం
జేసి సంసారమునొందును. బ్రాహ్మణుడే కళ్యాణకామీవీతంబులు రాల్చుట చేకవిహి
తమైయున్నది. చిహ్నారణము సేషిదిమని గృహస్థార్థియాది మహాగ్రంథకుల
యందు బ్రాయణియియ్యది. చంద్రాణంబున హరిసమామల వ.గుడుమనకొనుట మనో
రాజ్యమునందేదనుచే అని యెన్నయో దృష్టాంతరమంబులాపి యాత్మభారతేసి
యతని శిష్యునిగా జేసికొనెను.

తరువాత తుల్యరాగము దీక్షితుండును మధ్యమంకము వైష్ణవుండు స్వయంక
మందే శంకరమయిండుటఁ గ్రహించి సభాకంఠములే గాళ్ళులేకులు వరుడునుండుఁ
జూరినవైష్ణవుడు.

శంక—అట్లువలెఁగదలె ? నీ మత ప్రచార మెట్టిదో మధ్యమంక భయము
లేదు.

మార—స. న. సాని ! మె. మె. మేము. వ. వ. పాంచ. ర. ర. రా. తు
ల్యు.

శంక—నీకు ధత్తి యున్నదా యీమి ?

ప్రహ్లాదుని—అయ్యో ! అయ్యోను సత్తలేదు. కొంఠెను సభాకంఠ
మన్నది, బాదములోఁ బ్రార్థించె !

శంక—వైష్ణవ ప్రసాదా ! మధ్యమంకపరదికొని వెమ్మడిగా గూర్చుండి
నీ మత ప్రవృత్తిరెరియఁజేయమా.

మార—దిక్రము. దిక్రము. ఇప్పుడు తయముదీరినది. తెప్పెరునుడు.
సాక్షి ! భగవత్ ప్రవృత్తి మాయాగమమే మూలమైనది. మాయాగమము లేనిచో భగ
వంతునిఁ బ్రతిష్ఠయేలేకపోవును. కావున మాయాధారమిల్ల బ్రాహ్మణులు స్వీకరించిన
అక్కఱగా నుండును. అదియే మా మతము.

శంక—వైష్ణవ ప్రవృత్తి మాయాగమమే మూలమైనది. గాఢాధిపత్యంబుగాని
బ్రాహ్మణ్యము సిద్ధించదు. అగమప్రవృత్తిరేకమంతయు గ్రహించుట బ్రాహ్మణుల
కనుకలంబు. గాఢాధిపత్యముగల మీరు బ్రాహ్మణులుకాదు. బ్రాహ్మణ్యహీనులును
వైష్ణవవర్తము పతితముగాఁ జెప్పఁబడినది. పతితుడవగు నీతో మాటోలులు సంతాపించ
రాదు. నీవు తీవ్రస్పృహకుడవైతివి.

మార—సాక్షి ! దివ్యారాధనమువలన వైకుంఠము వచ్చునని మాపాంచ
రాకాగమములో మన్నది. మాయాగమమే మాకుఁ బ్రమాణము.

శంక—అగమమాయండు. తెప్పెరును యారాధనము నేర విరుద్ధము
కానిచోఁ గ్రహింపదగినదే తట్టిరోదంబైన మతము బ్రాహ్మణ్యముకాదు. పాంచరాత్రాగ
మము వేదవిరుద్ధమయినది స్వీకరింపరాదు. అతిమృదియార్థముం నెరిగింపఁ బ్రతియే
సమర్థమైనది. బ్రాహ్మణ్యోద్ధి కొరకు నేర విచిత్రారాధనఁ గైకొనుదు. బాగమముడ
వయ్యుడవు.

శ్లో॥ సర్వభూతేషు బాహ్మణం సర్వభూతానిరాత్మని

సంసక్యం బ్రహ్మపరమం యాతిరాన్యేన హేతునా.

సర్వభూతములయందుఁ దప్పిను దనయందు సకలభూతముల నెవ్వఁడు
భూతువో రాఁజేయుటకు యథాకాతురా ! పాంచంధ ధర్మమం విడిచి యద్వైతవత్సాన

మను నంపాదించుకొనుము. హస్తము వయ్యెడుచే యుపదేశించినంత మరదా
రాజ్యము సంకోషింపుడు స్వవంశావధానములలోగూడ నమృతమును పొందెను.
అది యని గ్రహపాతము దయ్యెను.

తరువాత వెల్లెనమరదానుండు హస్తదాసుండును వెళ్లెను ముందరికి
వర్చి యతిం దా! బ్రహ్మదేవుండెను నా మతము రాక్షసింబడెను. నీవు మేనమ్మ
తము వేదసమ్మతమున పలుమారు భాషింపుచున్నావు. మా మతము వేదసమ్మతమున
మీ తి తెలియగలదు వినుము.

అని రత్తివై. వరసుంపదం అను ద్రుతివంస విష్ణువదను సర్వోత్కృష్ట
మని స్పష్టమగుచున్నది గదా! మరియు * పు॥ వారయజ్ఞాన్యహ్యజ్ఞానతే త్సర
వినర అనునవంస వారాయజ్ఞానవంస బ్రహ్మ యు ర్మదుండు అనింబిడెను. తేలు
దున్నది ఈ తేలుండు కరుణ నీ వాప్యకొనజరెడు. వివేకవన సకండు బ్రహ్మ
యైదామంకన్న నభిసంధవి తేలుదున్నది మేము దత్తేంద్రులము మావైవాససమకము
ద్రుతి సమృగమని మీ ద్రింపుచున్నదిరా? కంఠరక్షమప్రతాంగుడు మార్క
వేంద్రవరాహమానుండు హస్తాదసి మా మత నిర్ధాంకము అనుచును.

కంఠ—వ్యాసదాసా! మీకు బాంకుడు విష్ణుయూని బ్రహ్మగాని యగుం
గాక. దాని వివాదములేదు నీవు విష్ణుదత్తుండువైతిమి. ద్రుతికి కొంక గర్మలం
జయును. అంతిమకాని తత్వముగా దత్తరక్షాదుం ధరింపవలదు. అది యొక్క
దియే నీదవచ్చుమీద పు.

వాసదాసు—స్వామి! దీనికి బ్రహ్మము కేరబోలేదు. పూర్వ యుగం
బున దత్త తేజమహర్షి వంశముద్రుండాల్సి యున్నట్లు పూజములలో తెప్పబడి
యున్నది మునుకువేలముగు మేము తల్పార్థిమి తెలియబొ. రక్షాధారణము లేని
కొని వైష్ణవశక్యమునలే కాని భాగండు. దిష్టారణం మహాశక్యము లేనికొనగదినది.

కంఠ—వాదరాజు. నీ వివేక మేమనుచున్నది? ముద్రుంపన బ్రహ్మ
అననం లేకు బాదరకు సేకము తెలియగలదు. రక్షుదర్శియగు దత్త తేజ మహా
యోగి ముద్రుంపన నేమి ప్రయోజన మున్న. అతండు ముద్రుం బ్రావిష్ట
పురాంమలోను జాతలేదు. మూర్ఖునిది విడిచి నుండును.

శ్లో. ప్రవృత్తమ్య వివేచనమ్య గజానర్య ద్రువహ్యనిదే
దోషియా. పూవానినాంబలయకృతాంకసంకేతరోక
తస్మాత్సాధమరిం విహయతకం పాదంకవిహ్నం శ్మ
బ్రహ్మస్మితినిరాపనేనుసుఖం గర్వాకమోపంపదం.

వైదేయా! వత్సానారదామృత్యుండు బ్రహ్మంప నున్నయ గాననది.
దాను దిష్టాతులైనట్లు లేవుగా. ఇంద్రున బ్రహ్మంబియొన్నరా? మూర్ఖునిది

నిదిరి పాదేకధర్మములను చూచి "అహోస్మి" యని భ్యానించుకొనెను. దాన మొకఁడు నొందగలవు అని చెప్పి యతఁడు వద్దైకమహావంశమునఁ జేసెను.

వనంపటి కర్మహినుతపాదేశుని వాచాపీఠంబును వైష్ణవంబెదుర నిలువం బది, యశశీరా ! నీ రాక్షసములు గోచరమునందే! క్రుదలో నీరివైర్ల విధేయుల జేసికొంటివి. అందఱులఁ బెద్దపెద్ద ముఠలఁజెప్పి విశ్రాంత్యకొనెద ర్చితముగా నన్నును కాపెమ్మ మా మతవశం బయిగాడు. శేషులైన దీనిం గదలుపఁ జాలదు విచారదు

[శ్లో॥ సర్వం విషమయం జగత్ ॥ ఆమ వాక్యము మా గురుండు శిష్యునికి జోడించుడు "హ్యహిమి ! నా శిష్యుండు నీ పాదారవిందలఁబుల నమ్మియున్న వాడు. ఏ కర్మ యు వెదకఁగలదు. వాశి భవదీయ సాయుజ్య మొనంగుము" అని కోడయెంచును. భగవంతుడట్లు ప్రార్థించెదై మా మతమునైర్ల ముఠలం జేయు చుండును. మాకే కర్మయును లేదు. రాసుజేసి వుపరస్థు లయగలు. కర్మవంశగతా అన్నము గలుగుచున్నది. జీవన్ముక్తులమై మేము వర్తింపుచుందుము. ఇదియే మా మత సిద్ధాంతము. సన్యాసివైన నీవు సైకము మా మత మంగీకరింపవలయును.

శంకరుఁడాలిరా ! నీవు సన్యాసుఁడల్పియి కర్మబ్రహ్మండవై నీవు జీవన్ముక్తుడవై సులయక లేదు. సుత్యానింద్యహినుండవై పీఠావలంబుగాన నీర్తింపుచున్నాడవు. చెటోకా కర్మం జేయుచు ల్పంచమిక్తదార్పణముఁ గావించుట జానుండుదార్పణం నగున. శోలే కర్మంజేయుట కర్మ మార్గము. ఈ రెండుమార్గముల విడిచియివుడు నీవు కావలందనదు. బ్రాహ్మణవైతిని వినుము.

గ్లో॥ సర్వతః నిజధర్మ తర్కతో య
స్సమసతి రాత్రి సుహృద్విషమహం
సహచరిన చహంతిరందిదుర్వై
స్మితమననం తమ వైహింఘ్రక క్షణం.

నిజధర్మధర్మముల విడువక క్రతుక్రవేషముల సమముగా జూచుచు దేవి ఐంచును గోరక మృత్యువునెన జుద్ధింపఁగలదు వైష్ణవోత్తమఁడని చెప్పఁబడుచున్నాడు క్రతుస్త్వము భగవంతుడయొక్క యజ్ఞము. అట్టి యజ్ఞం క్రోధముజేసి ననాఁడు నా కరుణలై నది సరకమను కొందునని విష్ణుండే చెప్పియున్నవాడు. కావున వెటోకి కర్మవిడువఁగలదు. బ్రాహ్మణులకు నన్నియే దేవుడు. బ్రాహ్మణర్యాదులకు సిత మగ్ని సేవ విడిచి యున్నయది. అట్టి కర్మను మీరు విడిచి కావన పేకు పరితులైతి రని పరికిన విని నామఃశిష్యుండు రక్షింపుమని యయ్యతిహంబులఁబడి మేదికోసెను. అట్లు వైష్ణవంబై శిష్యులంజేసికొని శ్రీ శంకరాచార్యు లరటనుండి బయలుదేరితి రతివయ ప్రయాణంబుగా సుబ్రహ్మణ్యులను పేదగం కుమారస్థానమునకు రదిగిరి.

అట్లు సుబ్రహ్మణ్యశైలరంజన కరిగి యుండు గుమరలార యస నదిం గ్రుంకుచెట్టి శేషస్వరూపుండుగ నుండును వారాంధ్రుడు శ్రీ శంకరాచార్యులైన తననూ లకు వేసియిందరి.

ఒకదాతమ్మ హాత్మండు చంకకమంథలు మండితుం దై జాషాహంబ రములో తూరిభూషితసర్వాంబులై కింవల మేనకోడుడు నిండాకిపాతీయరు సు బ హ్మణ్యస్వామి యాచంబున గూర్చుండియున్న సమయంబున నాప్రాంతకేళిమం నుండి కొందరు బ్రాహ్మణులుచెంది రక్షణంబునకు వెరగువరులు నెడర విలంబం బడి నమస్కరింపురు నెట్లనెరి.

స్వామి ! మీరు సర్వమతంబులను అందింపుచు నర్వైకమక మొక్కటియే బ్రహ్మమని చెప్పుదున్నారు. మీతో వారింది మా మత ప్రాంత్యము నిలుపుటకై యశ కించితిమి. మేము చతుర్ముఖమతస్తులము. మను ప్రవక్తకుంటే గర్భితమగుచికర్మను తీయుచుందుము. సంతకము చతుర్ముఖమన్వంశితులందుము.

ప్రతిగా వారక్కగర్భకృషువర్తనా గ్రేటాశస్యకాతః పరిగేకామిరీ.

సవారారభ్యసించ్యాము తేమాంశస్యైదేతాయహవిషాపేదేమ.

అని ప్రతికే బ్రహ్మయేనైవ ర్తయవీయః బాంకుంధనియో హంకరునియో నర్వాదీకుటనియో నానంద స్వరూపుండునియో దెలిమగుచున్నది గదా ? అబ్రాహ్మ లోకముం నృసింధి యందాకృస్వరూపంబును బ్రవేశించి [కర్మక్షర] అను ప్రథమంబే గొనియాడఁబడుచు నివచ్చువుల కుండులుగాఁ జేసికొని సూశంధితుండును. మే మున్న హాత్మని కతులము. బ్రాహ్మవిష్ణులము. శృలాధుంమై ముక్తిసొండుతుండుము. ముక్తిబ్రహ్మకము మంతాపథమైయొప్పుదులక నర్వైకమతంబుతో నేమి ప్రయోజన మున్నదని పరిశిన నప్పుడు శంకరాచార్యుల కిట్లనియె.

బ్రాహ్మణులారా! బ్రహ్మాదితూకము లెవ్వారైన అనిండుతుండునో యభ్యుదమాత్మయొక్కంటే విత్యుడు. అకనిం చెలిసికొనవలయు. సందం కర్వైక బోధయే హేతువు గావున వేదాశవాక్యములు సదా విమతాంధంబయ్యును. చతుర్ముఖ దివ్యులారామను నింద్యము రానముక్తి లభింపదు. యత్నియైతముగాఁ బుష్పి బారి నొప్పించి కిమ్ముగాఁ జేసికొనియిం.

పదంపది పచ్చిసగంధులు లింబాచుడుని. పచ్చిసగం పచ్చి సేతుడు లను. అగ్నిదైవోద్వి ంశివాం లంబ ప్రతిమంబు బ్రాహ్మణులగ్నియే దేవుడు మరియు ప్రు॥ అగ్నిరగ్నే పరమం బ్రహ్మచర్యంబు అను ప్రమాదమువలన దేవతలకు సేకమగ్నియే ముఖ్యులగు నున్నవగుచున్నది అదియునుంగాక ప్రతి॥ ఉద్విష్ణుస్వకాత వేదోపన్యుంబొ శింశుమ॥ అను కథితే పుష్పరెల్ల సగ్నినారాధింపవలయునను విది విధింపఁబడుచున్నది స్ఫురింపఁబడుచు కలం భావమును అనిత్రుంగుచుండుడు.

అగ్నియేనర్చ్యేత్తమును తదా ౨ రసము బ్రాహ్మణులకు ముక్తి ప్రసము. దీనివెట్లె పూర్వ పక్షముచేయుదురని పరిశీలన నాచార్యుల దీనినయి.

అగ్నిదేవతలకు సమయోపయోగ మెవ్వరయివచ్చును. అధియమంగాక అగ్నిపరివారకుంధే దేవతలకు సావిత్రిగముఁ దీసికొనిపోయి యుచ్చుచుండును. మణియు వహ్నికర్మదేవత. అగ్నికారణ వాక్యంబులన్నియు భూతాగ్నిపదములగా నిరూపించుటకనవి. హేతు వహ్నివర్ణనముగా గర్భంబయియుండును. ప్రకృతమాత్ర కుద్వైతజ్ఞానమందుండువలయును. తానెగాని మోక్షమలేదు. అని తత్వత్వత్తి యంతయుఁ బోధించి శిష్యులగాఁ జేసికొనెను.

తరువాత రక్షతంపనవైష్ణవులందరిన్ని సూర్యోపాసకులు శంకరాచార్యు నెఱుఁగుచిచ్చి నమస్కరింపుదు యశీం రా ! మేము గౌరవితమగుము. మాకుతత్వత్తి వాక్యంపు .. సూర్యుండు త్రిమూర్తివ్వనూపుండని వేదముఁజెప్పుచున్నది. సృష్టినితించుముల వమ్మ హేతులదేవతలుండు. అతనినే ప్రకృతిదైవము, 'మృత సూర్య ఆదిత్యః' అనెమొర .. సంతతయు జపించుచుండుము. మాకుత మాకు పితరులుగా నొప్పుదున్నది. కొందఱు బ్రహ్మస్వరూపుండగు దనయభాస్కరుని నాధా దించుదు. కొందఱు విష్ణురూపుండగు నాకామర్మభాస్కరుని సేవింతురు. మణి కొందఱు విష్ణుస్వరూపుండగు సప్తమయభాస్కరుం గొల్పుచుండురు. కొందఱు శాశ్వతయమందును త్రిమూర్త్యార్చితముగు రవిదింబమును సేవింపింతుండును కొందఱు మండలేక్షణ ప్రకృతానైతే రాంపక్ష్యక్షణిశాదియవ్వందగు రన్మందం మర్మస్థితు జారుదు భవింపుదురు. చారు రవిదింబముజూరి తానె దుజింపదు కొందఱు రిప్త రోహణున లలారు భుజింపకనుంబున మండలరిచ్ఛాఁచుల వెలయుచుకొని యాదో సింతురు. వేర్వేదగౌరవ మతస్తులము మూలమంబ్రసమనే జపించుచుండురు.

మణియు రన్మందంమర్మంపర్తియును పురుసుండు పరమార్మయని యనేక ప్రశ్నలు పోషింపుచున్నవి. పురుషసూక్తంబున లానుడే ప్రధానుడని నిరూపించు అధియున్నది. గీతంలోఁగూడ అతితానామహం చెప్పిర్కొనిపాం రవిరంకుమానః. అని శ్రీకృష్ణభగవాను ధానలిర్పయియిచ్చాడు. బ్రహ్మాధిదేవతలు సూర్యునివలనం గలుగు చున్నార. కావున మునుపువును సూర్యునాధానించిన ముక్తినిందెకరిచియే మాకుత మని యిదింగిందిన శంకరాచార్యులు మండవకముగావింపుదు నిట్లనిరి.

౬ భాస్కరభక్తువాద! మీరు చెడిన ప్రమాణమిదే మేమతమును బాధ్య పక్షమును సేయుచున్నవి వినుండు. చంద్రమామననీతాత! రక్షిస్తూర్యోజకార్యత అని పురుషసూక్తములో నున్నది సూర్యుడు కలమపుదుమని రమస్సులవలన జనిం రెండుగా యేదివైష్ణవమన్నదో యది తప్పక యదుమగునని తర్కాభాస్రసిద్ధాంతము. అట్లనిత్తవనమవుండు బ్రహ్మకర్త మెటు రెప్పెనదు? ప్రభులు సూర్యుడనవర బ్రహ్మను సుతీయింపుచున్నవి. అధియమగాక ప్రాణ దీప్తిస్వాధ్యాయః పవత రిచ్ఛోరతిసూర్యః

తీపొన్నాదగ్గి శ్రీంధర్మ పరమాత్మకు జరిసి వాయువు పీడయన్నది సూర్యుడు
బ్రతికిననునయింపుచున్నాడు ఆగ్ని యింపియి లోనగు వావాత్మావత్తులగుచున్నా
రని శ్రుతులు చెప్పుచుండగా సూర్యుడు పరమాత్మ యెద్దిగను, మరియెదు.

|| సయితమాశోభాతినదంధరారకం
నేహపిమ్మతో లాంతిలొగు మగ్నిః
తపేనరాంతమయ చానిస్త్వం
యస్యభాసానరమిదం విరాజి.

ఏ పరమేశ్వరి కాంతి పరిపూర్ణమై వెల్లువంద సుర్వము ప్రకాశింపుచుండునో
యట్టిపరమాత్మనునుపరిచి యంతయు ప్రకాశింపుచుండును అతని ప్రకాశములేవిది
హూయ్యుండును అందుచును దారలు మెలపులు నగ్నియే గూడు ప్రకాశింపరు. అని
శ్రుతులు చెప్పాడంపుచుండ సూర్యుడే పరమాత్మయని చెప్పుకొన్న యవిదేశ
మన్నదియో? తోలికావత్తులను సూర్యునిసగ్గున చెప్పబడియున్నది. అట్టి రవికి
అగర్భాగరక్షమయితిప్పటి మీదిదానహమ గొనుచుండచోనదే పరాకయిత్తిని విడిచి
దాగూత్తులయ్యిదగని యుపదేశించి వారివెల్ల శిష్యులుగా జేసికొనియును.

అగర్భసంపత్తులు చతుర్ముఖ వహ్నిబోరమగ్నః ప్రతిహాసనసంభావం
వర్త్యైర మతావంబంతులం గావించి వాచిలో గొంతు కలంబులు బాంపురు
గొందరు మంబావాసంబులం గావంపురు గొందరు రాకంబులు బాంపురు
గొందరు వింజామరలు పిడుగు గొందరు వ్రతంబులుబట్టురు సేవీపవన్మగ్నకు
మంబులై యిది గవలి వాయువు పగ్గెళునునదిగి యందంబు కలంపురు అనిరని
గణవర్ణాశ్రమంబు గణపరంబును పురంబుజేసి యందు గొనుచి నదియందు గృతావ
గావంబై గణపతివాచింపురు శిష్యులలోగూడ నెందోకమానము వసించెను. పర
విద్యాప్రలేదులు పిగ్గంబుని పిడుగు విహించిన యమ్మహాత్ముని శిష్యులు పన్నెనార
ప్రవృత్తు లొకనాడు సానుంగలమన నమ్మావర్మకోమణి బిరంబున కూర్చుండు
బెట్టి దక్కారాశ్రమము వాచుకేషింబులు బాని యమ్మహాత్ముని స్తుతిజేయురు
నృత్యమలు చేయురు నిలుపించి

|| ప్రహర్షం బ్రహ్మహంసశిలంజకం బుద్ధినిహితం
చిదానందం సర్వంసకలగదాధారమయం
అగమ్యువాగాక్రైస్సుతిరకరైహారమమై
గృనిర్వాణం బ్రాహ్మయహాప్రసన్నస్మితయః.

అట్లు పెదవరపు గురుభజనజేసి శిష్యులెల్ల నరసి పరమానందముతో
గురుమీపంబున వసించిరి.

గాణపత్య మతము

అట్టి సమయమున నవప్రబుద్ధులగు బ్రాహ్మణు లావింశతజాతి యాశ్రమములను, అయ్యో ! యంతదనుక మీ స్తుతివాక్యములన్నియు వింటిమి. అశాశ్రమవలె నిరాంబుమె యవాశ్రమ ననుగోరవచ్చు యొప్పు నర్హితియే బ్రాహ్మణుల గణాంబులెను తెలిసికొనగలగుదు. మీ మతమేమియు లేన యైవరికాదు కుతములు కావలయునని యెఱిఁపించ గలిగినవో మా మతమును స్వీకరింపఁడు. ఏమియు మాకి గానవత్కమతము. అది యాచార్యులు గలదిగా నున్నది. లేవనెల్లయు దీక్షనే పొగడుచుందును. కుశలైక దంత విహ్వలకుండగు మహాగంధర్వతాక్షినిపాతు నెవ్వఁడు మూలమంత్రము పఠించుచు సేవించువో యతఁడే మునుమున్ను ప్రతి అనీదగ్గఱపరిస్థితికల అను శ్రుతి ప్రమాణములన గణపతియే గణాధ్యక్షుఁడని తేలుచున్నది. అయిన హయదేవతనే బ్రాహ్మణులు స్మరించుననినది, రావంతేనియెడరా యతనిని బ్రాహ్మణమునఁ బూజింపఁగలగలిగినదని యొత్తయుక్తముగా నుపదేశించినది ఏని శంకరాచార్యులు మూర్ఖులారా ! వినుండు.

గాణపతి పుండ్రనుకుండగఁగఁ బ్రసన్నుడై వె.రెను. అందులకు యుద్ధుండు కారణుండు. కాని శ్రుతి ప్రమాణము కాదు. మీ పురుషు లంగీకరింపవలదననుటయు వారు మరల పూజింప విహ్వలైపోయెడు గణపతి నన్నిటికి వోపుటకు యోగ్యుఁడు కాదు. మీ కల్పవిహ్వలమేమియుండలేదు. కానైన లేవనెన్నది మందరాదని పరితిన గడుంపింపనియి టిది ! పాదంబుల బ్రాహ్మణులంబును బుద్ధిమంతులు కళ్యాణశోభ వికలంబులం బాల్చి వేదోక్తములగు కర్మలం చేయుచుండవలయు నట్లుయన విహ్వలమై నిద్రించును. వేదమునందును బూజనములందును నిందింపఁబడిన విహ్వలం బాల్చిన మీరెట్లు బ్రాహ్మణులగుదును ? వారిసూత్రా ! మీ లేవంబుల మూలారాది దక్షిణంబుల గణపతి పూజింపఁబడె నని సేవించరాదా ? విహ్వలారణంబున గణాధ్యక్షమైన బ్రహ్మణ్యము లేదు. వేదోక్తముల పరమేశ్వరుని తెలిసికొనుదు. ముఖంబునెక్కడు మఱియుఁ బరమేశ్వరాపరాధులైతిరేని మీ యతివ్రతము దీరగలను అందు గణపతి యొక్కపాదవి యొప్పకొంది వారి శిష్యులుగా తీసికొనియెను. ఏమిట హర్షిరా గణపతి మతవాది మందరకు వర్తి యతివ్రతము !

శా. పితాంబరధరంధరంధరం పితయజ్ఞోపవీతినం

చతుర్ముఖం త్రివిధము హస్తారా లంకానరం

పాపాంకుశధరం లేవం దుంపాంబుజాకాశయం

ఏవయంయఃపూజ యదేవం నమఃకృతానంకయః

అని యున్నది.

హస్తాద్రాగణపతియే జగత్పాలకుండు. బ్రహ్మకు లాయన యంకం ను జనెందిరి. పిమ్మట నమ్మహాత్ముని సేవించిని గృహర్థులగుదురు. తుదైకదండా శారములగు లోహంబుల భుజంబులంజిన్నులుండునును ముగ్ధాకుంకునామని పలికిన నవ్వగు గురుండీటనియె, మూఁగా ! తుదాశారములగు లోహంబున గదిగ గార్చి కొండవీధి కప్పక నీకు కరీకమోక్షము గలుగును. లెంతమాత్రము సంతోషము లేదు. గణాధిపతి జగత్కర్తయగుగాక సర్వరామములు నమ్మహాత్మునిగ భిక్షును. ఆతఁడు ధృఢసుతుండగుట వశాంతంకభేదముఁ జెప్పఁజచ్చును. ఎల్లదాన గణపతి సహసింపఁ దగినదే అందుల కెదురు నాశేషము లేదు. బ్రాహ్మణులకు గిరీశాధిపందాయకన పూజ విధింపఁబడియున్నది. కాని చిహ్నారామము కడుదూష్యము. దాన బ్రాహ్మణ్య హాని యగునని బోధించి బాలిని స్వమనఃప్రసర్తకులం గావించెను.

అప్పుడుచ్చివ్వగణపత్యువాసుండు జగద్గురు నెరుచువది, అయ్యో మా మతమునకు మహా గణపతి హస్తాద్రాగణపతి యుచ్చివ్వ గణపతి నమనగణపతి సువర్ణ గణపతి సంతాన గణపతియని యాత వివముల నవిదేహరథ బ్రాహ్మణులైయున్నాడు. మొదటివాడు నిరువురును మాయున్ను శిష్యులం జేరికొండిని. నేనుచ్చివ్వగణపత్యుపాసకుఁడ. నా మతమునిదాకరింప నీకాదు నెన్ను న్యచ్చించిన పిరిందిక్షన కక్కముకాదు. విమము.

శ్లో. రతుర్ముఖులినయనం పాశాంకుగదాకయం
తుండాగ్రతీవమదుకం గణాద్రామపాంధరే
మహావీరసేనధారం రామాంగోపరీసంసిలాం
దేవీమారింశ్యయంబంకం స్వకంతుంజీకరైకగం

ఇట్టి స్వరూపముగం గణపతిని మేహరాధింతుము. శీతేశ్వరుల కైక్కము గలిగి జ్ఞానగణపతిని దేవీకి వైక్కము గలిగియున్నది. పాంబులగుంకుమరాల్పుల మా మతారాకమె యున్నది. ఇద్దారీనములగు కర్మలంజీసిన మాకు రోషములేదు. మా మతంబున శ్రీ పుష్ప జాతులు లెండొని యితర జాతిభేదములు లేవు. శ్రీ పురుష సంయోగమునను బోషనిరూపంబు మా మతంబున యేవియుఁ జేరులేదు. ప్రతి మనయ నుష్టమును పుష్పమనతో జోగింపవచ్చును. దీక్షి వీరభేదతి యని దైవమని నెఱుపించెనా యెమి? శ్రీ పుష్ప సంయోగమునందు కలిగిన యానందమే ముర్తియని మా మతసిద్ధాంతము. రహస్యందవ్యహాషుడే గణేశుడు. బ్రహ్మకులు కడంకసంబులును కుల సాధ్య బాష్పములును అను ప్రతి కర్మమునందు బ్రయోజనము లేదని చెప్పఁచిన్నవరదా ! దానఁజేరి మా కేటయల కర్మము లేదు. పుణ్యపాపములు దుష్టాదులఁజాతుము. దాన సుఖమైన పుణ్యం మఁ మోక్షదేవుడు. సుఖవిద్యుయంబునఁజాలెని నీమతమే తైరావలయు నిదియే ముక్తి ఉపాయం సర్వవిధ విధి యాచార్యులం దెల్లనియే.

ఓరీ మార్గ ! నీ మతము ముష్టివదముని నీవేకానియదుకొనునయము.

శ్రు॥ సురాం నైవమితేకే నైవమరదానాన్ గర్భేక. కలు రాగగూడడు పరధారంగూడఁ గూడదని శ్రుతులుహెడింపుదుండ వానివలన ము బ్రేగఁగునని చెప్పుచుంటివి. అవో నీపాండిత్యము. సరస్వతీ. అను శ్రుతి కథమేమిటో యెంచుగుడువా? అది కర్తవ్యమే యగు యుదీని తనము చెప్పుణదివదిలాని మీదోటుండు గాదు. పాపాత్ములు సరసాత్ములు నిర్వపతితుండవుఁ ప్రాయశ్చిత్తము కావలెదము. సంరక్షణాపరాయణుండవత్తకమ్ము. అజపాదమంక్రంబులం జవంపుము. ముక్తుండనయ్యెదవని చెప్పి ప్రాయశ్చిత్తపూర్వ కముగాఁ దత్త్వపదేశముఁజేసి వారి మరమ్మందతోగూడ శిష్యునిగా జేసికొనియెను.

అట్లే తత్త్వము మూల మరములయనువచ్చి యారామ్యనితోఁ బెద్దకథ వచించి తదిమోక్షి మహాదలులందే గొట్టుకొని శిష్యులై సేవించిరి. అట్లు శంకరాచార్యులు క్రమంబున కాక్షశివ వైష్ణవ గౌరీగణాధాపత్యమకుంబులం బంకించి కర్తవ్యకం బంబాయితము లనిత్యముఁ బూజించుకొమ్ముని యుపదేశించి వారెం శిష్యులై సేవించుచు తోడరా నటకదలి శాంధిపురంబునకరిగిరి. అందఱుఁహమ్ముండు శిష్యులతోఁబూడ నొక మానమువసించి శంకర, పతిష్ఠి, పూర్వకంబు గా శివభాంపయను స్తుతియుగదీచి తత్త్వమే పెక్కుండ్ర త్రాహ్మియుం డప్పించి ఉద్ధాద్వైకబోధఁ గాపించి వేదాంత తాత్పర్యనిష్ఠులై యొప్పు సంతు నటించెను. ఒకనాడు తామ్రపక్షి పీడమునుండి కొందరు బ్రాహ్మణులచేరెంచి గుండ్రపతనం చరణంబులకు నమస్కరింపుడు నిబిది. స్వామి యారోకంబున దేహదుండు లేదము వ్రత్యక్షముగా గనఁబడుచున్నది. పేదబోకంబున సైతమో మా యాకర్మంబున వాయా యా దేవతలనుపాసించుటలే వాయా యా రోక ములు కలుగునని వినుచుండుట లేదమే నొసైనుట్లు తోచుచున్నది. అతేదవాదనకు నిరర్థకమేమని యతిగన నారాధ్యుం డిటనియె.

విప్రులారా! పరమార్థకర్తవ్యము తెలియఁబోవుటలే మీరిట్లంజరి. వినుండు.

శ్రు॥ యోగకర్తవ్యపరమాత్మై వాభూతత్వేన కంపశ్శీర అను శ్రుతి ప్రమాణమవలన దత్త్వక్షావాగ్నిలే దగ్ధమగు పాపమంజరముగంబాని ము క్తిదళంబు లేదలవము తెలియఁబడును.

శ్రు॥ తత్త్వప్ర్యాకదేహను ప్రాదికన్.

అను ప్రమాణమువలన జగత్కర్తవ్యముగ పరమాత్మయే జీవరూపముగా జగములో బ్రవేశించెనని స్పష్టమగుచున్నది. మరెయి దేవతలందఱుని కంకించికొని మువ్వెరా? మాదువందరా? మాదువేరా? ముప్పరిమాడునేరా? ముప్పరిమాడు బోటురా? యని యనేకత్వము నిరూపించుకొన యంతర్వాగ్ధక్రమంబున నొక్కఁడే దేవుడని నిశ్చయింపఁబడినది. మొదట బహ్మలే యనేకత్వము జాహంబిఁనదిగదా.

శ్రు॥ అహంస్యాంప్రకాయేయేతి. అన్యైశ్చితిలే భోక్తృరోగ్యాత్మకమగు సకల ప్రపంచకమనకుఁ బరమాత్మరూపత్వము ప్రతిపాదించుటనది కావున సర్వజ్ఞ నిత్య శరణుద్ధవ్వతావు సకలవివర్తాద్విషామ అర్చిత్రాహ్మమ ముహుక్షువులపాసించుదగినది.

మీనము తీవ్రమూర్ఖ భవమును దేవతాభేదమును విడిచి పుట్టాదైత్యత్రయోపానము జేయుచు. ముకుందయ్యదరని యు కియొకముగా మువదేసిందినా తెలిసికొని కాంపితామ సర్వీ దేవాసురగు బ్రాహ్మణులెల్ల సద్వైతతాత్పరభూయిష్టలయొప్పిరి.

అట్లార్యవృత్తంతు నిజపాదసేవాపరాయణులై నానారోములనుండి యదు తెందిన బ్రాహ్మణుల సద్వైతశాసతోదరే గృతార్థులంగాంచి యచ్చటనుండి నేంకటా దలమున కరిగి యందు తేంకటేశ్వరుడే నారాధించి పరంపడి వివర్ణరాజవాసింజని కథకీ భవేశ్వరునిదే నర్పించునై కిమ్యంతోగూడ నప్పట్లజంజన గొప్ప దీనంబులు నమింపెను.

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

53 వ ముఠ

షష్ఠోల్లాసము

త్రతమవికథ

౧. మానవ కపాల మెకలీం బానదురి
కుంఠింకొక కేం బాల్పరు క్మకావ
దనీకలిపాంగురై బానపరి మెచ్చు
గ్రకరనామక కాపాలిక ప్రభుండు.

నర్మతుల్యవేషులగు శాపాలికులు పెక్కింకను సేవింప గల్గుటదోలెనవ నోలగంబుంకి యొకనా బాష్టలతో నిట్లు సలలాషించెను.

త్రకమఁడు—వయస్యా ! నిదుర్తిన్నా ! కంకరుంకను రాంభిక సన్యాసి గగనవృష్టనమానముగు త్రకమర మొకటి కల్పించి యెల్లవకస్థులం బరిభవించుచు

మిగుల జంతువులతో రామేశ్వరాది స్త్రీతమలం దీరుచుగొన్నాడని మనకు వింటిమి గదా,

విద్యుత్ప్రవాహము—స్వామి ! వినుటయే కాక వానిమీద దండెత్తుటకే యవ్వన్నియుండు స్వతంత్రైకలోద్భావితస్థలము వార్తనంపి కార్యించునను రప్పించితిమి. వారందరూ వానితో బోధింపుదు గలుగునని యుజ్జూటబూరుచున్నాడు.

శ్రీకరుడు—అ మాయావి వృత్తాంత మరసి రమ్మవి పంపిన కొత్తయతుల కరిగివచ్చెదా ?

విద్యు—అదిగో ! వారివృత్తి వచ్చెను. ఆ కథవినిపించుటకే వాని మీ యొద్దకు బోత్కొనివచ్చితివి. (అని వానిముందరికిఁ బ్రోయించువాడు.)

శ్రీకరుడు—కొత్తయతా ! యిప్పుడా కుడింకరి యెందున్నతాడు ? అనివరక రిట్లున్నవి? ఎవ్వరేని వానిం బదిగించిరా?

కొత్తయతుడు—స్వామి ! దేవరగాక యాసున్నానని బలితపించువాఁ డీవుదమిలేదు. వాని ప్రభుత్వము విచారంకముగా సాగుచున్నది. విడుదలు నేను వానిఁ గాంఠిపురంబులో నుండఁగలఁకొంటి.

శ్రీకరుడు—అదృది విశేషములేమి?

కొత్తయ—చెప్పెద నాకర్తింపుడు.

సి. ఆహారలోక నాయకులొరి సకలంక

మరిచత్వరాకృత రతిరక్షింప

నొకరామునినేయ నివరమాహ్నాయాంత

సంప్రదాయార్థమర్చ చర్చసేయ

నొక ప్రేమయుక్తి ప్రయోధుండుచె

కుమరవాదులు కపిలసేనా సేవగ

నొకసహాయులు వాక్యోపదేశభార

కత్తుచె జనులు స్వత్యములు సేయ.

గి. నందలకు వెన్నిరూపుచె యాత్మబోధ

వాదిరింపుచి పిఠ సలాంకరమును

బ్రతుకే వితులగు తావరవనిరోధి

కరణి నొప్పారి నస్సారికాంతియెపుడు.

దేవా ! యా సువ్యాసి బ్రాహ్మణవైభావతనాఁబున మోచి యుపన్యసింపు యంద నకనితము దుర్నిరీక్ష్యంబై యుండుగదా.

శ్రీకరుడు—మూర్ఖా ! యీ స్త్రీతపితములు నాదగరఁజేసిన మేలికాదు. కాదు. తరువాత నన్యుల నశండు గావించిన తర్కంబు జెప్పెను.

కొత్తయకు—చిరము. అతండా శాంతిపురంబున హరిహరుండు సమస్త మైన యాచార్యప్రాకార మంటపాదుల గట్టింది యందందనేక భూసురసహజముల విభవంబుజేసెను.

కకరు—కరువార.

కొత్తయ—పరిపేయంది కిచ్చులలో నవ్వరిమండి కడలి పెంకటారము నకు వచ్చి యందు మాడుదినములుండి కరువార వివర్ణ వాదానిం జేరిరి.

కకరు—ఓహో! మకపిల్ల వేళయున్న పొదరావునకే వచ్చుచున్నదే కరువార కరువార.

కొత్తయ—అయ్యోతిశేయండు సుపరివారముగా నాదిదర్శన స్వపాణినిదే వర్చితుండై కర్మములం కామోదము గలుగజేయుచు సంతుః బలిదినములు వసించెను.

కకరుడు—ఎలాంటిగము చక్కగా పొగుచున్నదే కరువార కరువార.

కొత్తయకు—అప్పుడు దేవతయోధక్యంబు శంకరుని కరగోదరముగుండు మన దేశమునకు రాఁ బ్రయాణమగుచున్న యీతని యుద్యమము తొలించుచు చిద్విర వృత్తియందు.

కకరుడు—ఏమి బాని పాపములు రానిమ్ము. రానిమ్ము.

ర. అకట పురుషరాజు తిక మహత్వము తెల్లముగాఁగ బాని మ స్తములకుంబాధారఁగిరియిగాఁ జేసి సుకన్ సునింది యం దులున్నవచ్చితిరెవున కాపాతిగా వాననింపకుండినన్ గ్రగరుచటలందు నన్నియవ గాఁదగింకిం పిరలెవ్వరున్.

కానిమ్ముత్తికరి నా వృత్తియం వాదోడి సన్యాసితో నేమిని చెప్పెను ?

కొత్తయకు—విరుండు.

● చైరవతలకపాఠగులు పాపముతుర్ తురికక్రియారతుర్ ప్రోధులు బారికల్పం నా కొనిదు లర్చుటారు తికరా కాదులు నేదదూషకులు గావున పిరలకేగరాదు తే తోరపాతుర్ యకస్కరుఁడ బారి నహింపదుగా రుక్మిణిన్.

కకరుడు—ఏమేమి ! చిరర్థ స్వపాణిండు పునంః గ్రూరుగాను, తేజోరహితునిగాను వరింది యారాంబకుని పుతమునిగాఁ గొనియోదెరా ? కానిమ్ము! చైరవతలక ప్రభావం బెఱిగిన పిమ్ముల విల్లనడలే. కరువార. కరువార.

కొత్తయకు—అ మూలలు వెని శంకరసన్యాసి యంతోకవంక భుక్త యందై సేవింపుచున్న సుతస్మృతంకము వృత్తియ మొగమువంజించెను.

కకరు—అ మహాచితుంకతని సహాయంబా యేమి ?

కొన్నియును—అగుగాదోలు. ఏమం దప్పుదా వీరుండు శేషున్న కోదండంబు దీలుచు,

మ. భయమేలా ? యజ్ఞపాపేవతుడ నీ భయంబ నేమండ వి
న్యాయసెపాక మదీయతాహగధ సైన్యాముక్తతాహగన్
లయమొందింతు గపాలింపుమం నెలఁచితి తర్హికరా
వయవంబులుకుకంబుతో భగతుం బ్రాకంబు కపింపుగాన్.

శ్రీకరుడు—అన్నా ! యస్మిడు కంధకావరమెల్ల ప్రిలియదున్నది. కానిమ్ము తదీయమ సకమదీయమారుర్యంబు లగవంతుడగు భైరవంబెవగనెన్నాడులే. తరువాత తరువార.

కొన్నియును—అన్నరపతి మాటలు విని యభ్యుత్థిపతి మందహాసము జేయుదుఁ గాపాలికులం బయంపు గర్హింపఁబడునకుఁ బయసంబు పొగింపుడని నిష్కలతావతియెను.

శ్రీకరుడు—మేలు మేలు. పాదు. పాదు. కొన్నియక ! మందిరార్థ రెప్పిరివిగదా ఆ ప్రయాణ సన్నాహము తుదముట్టపొగినదా వదును విన్నుమేదియైన రాదుగదా.

కొన్నియును—దాదు. దాదు. దాదు బయలుదేరి పెక్కుయారము నట్లు వరకు నేవక్కడనే యుండిన. వదిలెం బ్రాహ్మణులతోఁ అతురంగబంధమేతుడగు నుత్తమ్యుడను నరపాలాద. సేవించ నా సన్యాసి మనరోమునకు వచ్చుచున్నాడు. తరువాతి కృత్యము విలాసించుకాదు. అందరివలె నయ్యుత్తితేజస్వి సామాన్యముగా దలంపకుండు సుదీ.

శ్రీకరుడు—కొన్నియక ! నీ వతని స్తోత్రములు జేయుదు నాకు వెరవుఁ జూపెదవేం ? దాదు. దాదు. పోహమ్ము. విద్యుత్తిహ్వ ! ఆ సన్యాసి మనరోమునకే వచ్చుచున్నాడట. వింటి ?

విద్యుత్తిహ్వంబు—వింటి. ఆ బ్రాహ్మణుల యోయువులు మూడిమి కాదోలు. పాపము కాంక్ష మనతో చిర్యావాదములు జేయు రంపుతో వచ్చు చున్నాడు. ఆ సంగరపాతులతో మనము సంగరమా ప్రసంగమా జేయునది ?

శ్రీకరుడు—దాదు సంగరపాతులని నీవే చెప్పుచున్నావు. ప్రసంగములు మనశేం ? సంగరము జేయుటము. మన కాపాలికుల నెల్ల యుద్ధసన్నద్ధులై యుండుఁ దని యాజ్ఞాపింపుము.

గీ. తోడితాపనయ్య లీదకువిచ్చిన
తొడమూగింపనము తొడలు మెదలు
విరుగనరిగినదారి కిరముల సురనిసి
భైరవుని దృష్టి పడునవంయు.

విద్యు—చిత్రము, చిత్రము. అంతయు నిద్రము గావించునను పట్టుచు
వందకు విద్యుమించుచున్నాడు.

శంకరాచార్యులైన కాంచీపురమున విద్వితగోపురముల పొందు ప్రాచీ
రాదులం గల్గింది యచ్చునుండి వెంకటాచలముమీదుగ విదర్భరాజరావి నలంకరింది
యందుండి కాపాలిక కులనలుగు క్రూరదేశమునకుం జనిరి.

అంతోకే దేవగారమున వసుమింది తదేశవాపయ్యలన్ని నర్తకమతాన
అంబునం గావించ బోయింది యో సమయమున సుభస్య పేషతుం దై శంకరాచార్యుని
శిష్యుడొకఁడు క్రకరు నొద్దకు బోయి పావరేపముగా ।

సీ. కుమరరాద్యున్న క ఓంబికంజీరవుల

రాగమగీర శత్రుత్వవేది

ఓర్వితాదైత విద్యా రహస్యపీఠేషు

కలిందికృయకట వ్యాప్తిరి

యంగభూగర్వ ప్రదంగపాపమూర్తి

ప్రౌఢాశ్రయకమూల తావ్యకీర్త

మనదాదరి తవగీత భూకకళకుండు

సమర్థకావ్యము సాగయెడు.

గీ. నకంబీరపురాణ శాస్త్రప్రసంగ

కళురకుశలంకరాద్య దక్రవర్తి

యిండువిద్యేన గళర । వాదర్పసిక్

గలిగెనేని బ్రసంగింప గదలిరమ్మ.

అని చదువ్వెసంత నక్కుడియందు కలకటంబి కటంబులదరి జటం
బ్రునిది వికటములుంధై కూచకపాళంబులు గేండాలిరి యతిరయంబున నయ్యరిపతి
నికటంబున కరుదెరి యులసయాయు నెట్లయి.

పురుషాదమా! నీవు కటమతంతోకటి కర్పింది లోతులవలించుచున్నావని
యోకరింది నీదర్శనంబున || కటకు రానుంటిని లోకం నగ్నిత్యాంబుడు మిరుక
వంధంబున నీవే నా యొద్ద కరుదెందితివి.

నిపుకసితంబులార్పితి విధిమాకు సమ్యక్మే కాని పరమమహిమంబు సర
శిరః కపాలము విడిది యామధిపాత బార్పితివే? తెరవార్ప నేమిదిశివేయవు? యు
రాకమంబు కపాలకుశేయముందే భైరవు నాదంబు నీకు మోక్షము దొరకునా?
యీదెడు మతమువిధిది మోసాపాలకమతము నీవకరింపుము. ముప్పుండవయ్యుధవని
వయసుండగా విని సుదమ్యుండు తమయతియంటే నాకకరుని నాపకనుండి దుగ
ముగా బోయిందెను.

అప్పు డయ్యభివృద్ధరాజవంశము నెవంపన యక్కాపాలకుల రోష్ట్రంబులు
చరింప వికటములుండై పలుకోపంబులు బదశ్చరణలు గిరగిరం దీప్తులు పీఠ శరస్సు
లన్నియు నరికి ధైర్యవన్మంపకుండన నేను శ్రీకరుండగానవి శతతమఃదేవీ తటాణవం
జని బ్రహ్మణ్యువుల వర్ణించిందనె శపాలికోకంబుల నియమించెను.

ప్రళయమేమగదానామములతో గపాలినంపంబులు పెక్కులోక్కుపారి
నానావిధాయథంబులంబులు యూహాహాటా బృందమున ముట్టడించుటయు నుద
న్ముంతు రధికుండై కోదంతంబుదాల్చి కాండవర్షంబు గుంపించుచు నక్కాపాలక
తండంబులతో కండంబు సేయుచున్న సమయంబున.

క. క్షకనునియుక్తులు కాపా
లికులొకపడినెలు ధుని చరింపంగా నే
జొక్కతోవకర్చి వివ
ప్రకరములను జుట్టింట్లు లాదించె మున్.

నీ. అవతపోన ప్థాన స్మర్త్ర్యుల్లాభా
హృణంబుల కేదెనెయద్ధ మునెడివాన
నకలనంకలాగి సన్యాసికేదీరి
మనదిగ్విజయయాత్ర యనెడువారు
సోరులతోడింప జనుటాని యదికి రు
ద్ధవర్తనంబేదీ కనెడివారు
అటనుండియొడి కేగటమని యటకేరి
వచ్చితిమనిరిందః జొచ్చువారు.

గీ. బైమహీనుడురెల్ల భయంబుతోడ
బ్రహ్మసూత్రములాడ రోవకలునీడ
పాఠి శంకర! మాంపాహి పాహియనుచు
శరణజొచ్చిరి యతిగారు భరణయుగము

అటు శమనకేర సేవముండు కాపాలికాసేవములాగావించు రాయడికోడి
బొడబురెల్ల వయ్యతికల్లజాని పాఠపల్లవముల మేనుగ జొచ్చుటయు నాదయోగులకు
వాదినెల్ల పాదరింపుచుఁ బ్రళయకాలవాని నానావిరోధ భయంకరముగ నాంకారము
గానంబై దానంజేసి చలచ్ఛబ్దావాచనములతో విస్మయింకము బురుల వాచిర్పవించిన పీఠి
హోక్తులకు ప్రతివాదములతో వాదాపాలకులనెల్ల భస్మాసితేమలు గావించెను.

అర్చియును మరయులును తూమయును మరయునుండుటయు బాపి
క్రకమం దపిదూయమాసమా సమంధై కంకరు సంతకంబున కడిరెంచి, వంపకుడో
దీక్షివంక బసవవెందెడు. చూచుచు మరీయ ప్రతాపాచారీ ముఖకు మాసపదపారం
లేతుండాలి కప్పుల మాసుకొని యును నెమరవనంగి బైరవు డ్యానునను.
తరీయ మంధ్ర. ప్రతాపంబెట్టితో యంతలో నాపాదము మచ్చ పూరిరంబై యున్న
టయు నాకీకరుండు దాసో సగముగ్రోలి వెంటియు బైరవుని డ్యానునెను. అట్టి
భవయమన నక్కసారాంతరమునుండి.

మ. ఇంద్రసకాంతం సజ్జాపతితో కస్తూరీక్షణ సచిత్ర
విలసత్పూవుతోగి సొంపిత స్మితప్రమామోహితో
బ్రహ్మాండోదరవాద్రిహాసితో బ్రహ్మాండ పెత్తన కమా
కుంఠితోట్రవరంగ బైరవుడు లక్ష్మీపంబుతో మంగీలన్.

అవిన్నవింపటముగాంచి క్రకరుండు కేటదోయి పొంబున గిరింది,
స్వామి! పి కర్ణమలకు శ్రోహంబుగాంచు మీరుంబిమాత్యము, అదియే మరీయ
లాంకిరంబని కంకరి యుల్లడనినై బ్రహ్మాండటయ నమ్మహాక్షుం రరా!
కూరాత్మా మరీహార్యస్వరూపుండగు కంకరుయందే ద్రోహమరీయ! బాగినినా!
దాబు దాబు. నీహారంబు నన్నీ బెడతెముగాక లంక పయందు క్రకరుని కింబే
తునమాది నాట్యము గానింపదారంగె. అప్పుడు కంకరాత్మాండయాద్యమూరి
ననేక ప్రహరంబుల గొనయాతుడు స్వామి! సంహరపురప! ప్రకాశప్రమాణముల
యందు బరిసానిత కుకర్మ బ్రాహ్మణలకవశ్యకరమ్యము. అట్టికర్మరేయబవన
దర్శమత్తివృద్ధి నొందునని నా యబ్ది పాదము. భక్తంబునం తాపనానంబున, పాప
నాశముగడు మనశ్శుద్ధిగలుగును. మనశ్శుద్ధివలె వార్యసాక్షాత్కారమునను, అని
యారీతి నేను బ్రాహ్మణసేవయందుపర్యాప్తము. తప్పుకుండగా విని నీవరుండా మీ
పిందురు! గర్భవంస! బ్రహ్మణసమభేదనయ మేకాస్మాదుం సంగకాల్పప్రదీపక
లనియు నాకుంతో నిమిత్తమభేదనియు! బ్రహ్మణసర్వముల యుద్ధియుర్తముగా నానవ
యందు నక్కాడెంచెను.

అప్పుడు మరీయకీష్యులు వానింబుకొని మారముగా గుడ్డిచిరి, కాన
గోపించి నాడు నిన్ను ముగ్ధులందుండేన రప్పించెను. గొనెమ్మని! సందలి సత్కా
సర్వంబుల నీరూపంప నీవే ప్రమాణము పతి! కంకరి నాట్యంబునంబుడు.

అప్పుడు బ్రహ్మణసర్వతీయంబున కంకరినాట్యము, కంకరా! నీవు
సర్వజ్ఞుండవు. వాట్లాంకము నీవేవరాధ్యుల సంతాపము మీరే నీలంక మతయుక
గదపింబెను. నీవేమీన బ్రహ్మాండంబు. వాద దాబు బ్రహ్మాండంబు సమ్యక్తియ
నమ్మింది. అదియే మారార్థంబు. ఈ నాట్యంబుల బ్రాహ్మణ దారికర్మయం

గావించును. వాంఛకు నేన ముండుదూరమగుటచే బ్రత్యక్షమైతినిగాని భగ్యమందేక గాదు నుపి యని మహాత్ము వద్దేవందంతర్ని తుండయ్యును.

అప్పుడును లాకర్తించి నటుకప్రసంగ తాపాలికులు పిన్నయము నొందుదు శంకరాచార్యుపాదంబులందు మహాత్మా! మూరమతుండును మమ్ము రక్షింపుము రక్షింపుము కరుణాహృదయా! మాకు దివ్యుని గావించును ప్రార్థించినంత సప్తజ్ఞాత్ములకు వారివెల్ల బ్రాహ్మణాలర తత్పరుల గావించునని పర్యసాదాది కిమ్ముల కాజ్ఞాపించెను.

కాపాలిక మతము

అప్పుడు వృద్ధకపిలకుదొరవద్దార్త నానించి నటుకాదుల నాపేపించును శంకరాచార్యునిదుటవచ్చి మున్నుంపును స్వామి! మీకు మమ్ము బలద్యారముగా మత్త్రవ్వరి శేయుల యందితను కాదు తగునమారాగములెప్ప యుప్పందవంయెను. మామకమత ప్రవృత్తి చెప్పగా పెసన పిమ్ముట నాపేపించిను సమంజసమగును నిశ్చయం నూరమున నేమాటతెప్పలకు ననకాకములేకున్నది నోరెత్తువలకు మొతుచుండుదు. అది ప్రసంగపర్వతాదు దొవ్వమున చెప్పుకొందున్నాను. అప్పుడు నేను మీతో నెంతయో చెప్పించినవచ్చితిని నా యుమా నమ మగియువలకు మీ కిమ్ముల నానింతమా నేయకుంత నాజ్ఞాపించుదు ఒదియే నా కోరిక యని చెప్పుకొనియెను.

ఆ మాటలు విని యశించుండు మందహాసము సేయుదు కాపాలిక! మా కిమ్ములనియెడితిని. నియువద్యానమేదియో పిపించుమని యానతిర్చికుంత నాకాపాలికుం దీటనియె

పిద మనవ్యులలో జాతిభేదములం తెప్పరు బ్రాహ్మణజాతి యొక్కదని వాదించుచున్నాడు. అందుంకు మేమనవ్యుతివము. సర్వభేదములు తొలికెవారము లగుటచే జాతిభేద మెట్లు చెప్పదగినది. కదిరమునజూచి మీరు జాతినిర్ణయంపంగలా? స్వకర్మితమలగు నికాతిభేదములకు. ఇమాంబు గానిపించు. ప్రీష్టవష కాకులుం రెండే యొప్పుకొనరగినవి. దేవనందర్థవంప నెక్కుడు సంతోషవం గల గచున్నదో, యద్విష్టిజాతి ప్థవషజాతికన్న శ్రేష్ఠకమమని చెప్పకయే లేదుచున్నదిగదా. అదిస్వీయ అది పెరకీయ దీనింగూరవచ్చునో. దానింగూరదాన భేదములను మా మతములో లేదు. అందఱిని దననగా వెంచి యున్నమైన యానంద మనదంపంపచ్చును.

సంతసముకొను గావించెడు భద్రమయలేమల సంయోగమవంప జీవి శేమియదర్థము. (బొందెనే? అట్టి యానందవం గల గజేయ ప్రీష్టవషసంయోగము విన్న మానమునది మరయొకద కందా! కీపుయొక్క రప్పియే మోషమనదురు చున్నది సంయోగమున నానందదూపమున వెల్లివ్యక్తిగలుగుచున్నదో యద్విష్టియే

భగవంతుడగు భైరవుడు దేవసౌఖ్యమున జీవులకుఁ గలుగఁజేయుచుండును. సర్వ జనసుఖసౌధ్యమున గిట్టిముక్తి మామరమంబునకై మఱియొక సురమంబు దెండ్రుంగెదా? యని యోచనసంపదించి వింశతరాదాహ్నుడు.

ఉరీ! కాపాలిక! నీవు ప్రీతిజాయంతయు గమ్యయేయని చెప్పుచున్నావు. సంతసించితివి. కాని ఏకత్వియైష్టవికుఁడవు? చెప్పుము.

కాపాలికుడు—దీక్షితుని మామరు.

శంకరా—దీక్షితుండవ నెవ్వరు.

కాపా—మా శంకిరేమి.

శంకరా—ఎట్లయ్యెను?

కాపాలి—కాశీవృక్షసంహారమున ముగ్ధునిను. ద్రాక్షితుని శత్రుసంహార గ్రాంథిరే పితేయము ప్రత్యక్షముగాఁ గనబడినందునదేరా? కాపాలి సతము బాధము లేకుండరగట మా మృత్యువృద్ధము కాదా? పేదలెవ్వని సామంతునిగరమున మంతు సురాపానరాత్రులనుజేసి యిదిటకుం దగుచున్నాఁడు. ముగ్ధుగంధవిగ్ధులు బాధ మా మరమున నిషేధింపబడుచున్నాను.

శంకరుడు—ఉహో! కాపాలిక! నీమతము సర్వోత్తమమైనది మీరు వెలదియే. బాధము నిషేధములుకావు. నీవు ఏ యాత్మను పద్మివటు సంతరింపుము. మేము బ్రాహ్మణులను దండించి సువిద్యులంజేయ గోకలము గొట్టికొంటివి కాని యితరులగదవ మాళిం? పోహ్మ్య సంతాపకార్యులవపు రామి వేదానుచుండగనే శిష్యులు బానిం బట్టికొని దూరముగా గెంత విడిచిపెట్టి.

చార్వాకాది మతఖండనము

అర్జునమయుడు! చార్వాకసోగరక్షణకాదు లోకలో సతతేసి యింజోరు రిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

చార్వాకుడు—సోగరా! జగంబంతయు మూర్ఖజనులచే నిర్మల వ్యాపింపఁ జూచినదో చూచితివా? ఈ సన్న్యాసియువ్యను దేహాత్మకమైనవానిగా వక్కాణించుదు లోకుల మోసపుచ్చుచుండు కానినే యెందఱును సేవింపుచున్నాడు. న్యాయవాదులమైన మనలకు బాదువాఁ బోశ్యుడును గనబడుతేయి?

సోగరు—లోకము మూర్ఖరాహులకు మగంటికనే వివిధములయందు దిక్పానముకలదై యున్నది. పంచభూతచెలారంబగు శరీరములకు స్వానూనాదికర్మ వంశ కుట్టియగునని చెప్పుమంటెని పీచి పరనమలెంత పరమమైనదో విచారించితివా?

క్షమాకుడు—అరం లెం? పంచమండలము దేహంబుంపన్నుండగఁగలే కానియోధులు సాగుచున్నవి. కానిదో? కాపాలిక కులవాయకుండైన క్రకరు నెదురొంది

యెవ్వంకైన ప్రతినివ్వెనా? అట్టివానిని సకటంబుగా నిర్మూలించిన యతనియెదుర మనబోధిదారము నిలువలది వాడింపలేము.

శైసుడు—క్రతనునిదే నావారాధనానుండగు భైరవుడు క్రకమని తిరంబే హరించెనట. ఇది యేమిది కమ? తత్త్వరస్యముగా మన మాతంకదున? అది భవించవలయునని తలంచితిమి, యేమియును కలపాయెనే.

బోధులు—మంత్రకలంబున సుహాసి క్రతనుకమ్మ నధికండుగుటలే నట్లు జరిగినది. కానిందు మనమిమ్ముల గూర్చుండి యాలోచింపవలె? యెదురజుడి యతగు దము రండు. అతండు పరమకాంతుండట. మనమాలంకు నడుత్తరము లింకుక మానడు.

శైసులు—అతడు మంచివాఁడని కొమ్ములు కడు కూరులు వృద్ధకాపాలికు నేమి కాచిందిలో నూరితివా?

బోధులు—వాని నేమి చేసిరి?

శైసులు—అతండు చన మర ప్రవృత్తి యురయుం జెప్పకొనుటకు నన కాగినున్నది సహాసిని కోరికొనయెను.

బోధులు—సహ్యాసిని యందుం కలంకించెనా?

శైసుడు—వానిమూలస్థియు జీర్ణవృత్తతో నాకర్ణింది చిరక నెక్కు నశ్శిమలాది హిమ్మని పలుకునంతలో వాడు మొఱపిచ్చయందఁ దడియకొన్నజనంబులు సారమేయకందంబులు వరానపోకలంబులతోఁజొ విట్టికొనికరపద్రవహరణంబులు జారింపుడు దూరముగాఁ బోలివర్చిరి.

బోధులు—అది యనుహ్యమే యెట్టియో యుపాశంబున మనము లారి వారిఁ జగతుండ వాడింది రావలయును.

శైసులు—విగ్రహమునుం జూపిన వారేమియుంజేయును.

బోధులు—వృత్తిరేకము బోధినివ్వు కాలాగుననె జేయుదము.

శైసులు—ధార్మికుడు చరాణంతగుట మొదట వానిం బ్రసంగింపఁ జేయుదమని యొ కొడు లాలోచించుకొని యందరు నయ్యకివృతందడుని రెండుకుంజని నునుస్కరింపుడు. దమకమ మరలక్షణంబులు వశ్రాణింతుమని చెప్పి కదనుణ్ణ వదనన పిమ్ముట.

ధార్మికుడు—స్వామి ! మీరు తత్త్వవేత్తలుగదా ! ముఁగి లక్షణమెట్టిదో యెరింగితిదేని వక్కాడఁజూడు. మఱజాసంతరమున ముక్తిగలుగునని మీరు చెప్పు చుండుదు. అది యేమియన సర్వముకాదు. దేహముతో జీవుఁకి విడుపుగలుగుటయే ముక్తియని చెప్పఁదగినది. సముద్రమందు లయమైన నదులు తిరిగి చచ్చుట దరిస్థిందే వేని మరణము నొందివచ్చితి మోక్షమోక్షగు మృత్తికొందివచ్చిని శాస్త్రాధికనాపరన దృష్టికొందిండుట అని దీప్యమును జూపుదునని వృద్ధివొందించునట్టిదే. లంకకన్న

యనిచేసి మెండైన గలరా ? మరియే అదేమన న్నర్థమరేకంబుననున్నది పుట్టిపాపములచే నాయా యా లోకంబునందుని లోపలందు సుఖదుఃఖము లనుభవించి తిరుగ భూలోకంబున జన్మించుచుండుచున్నారని తెల్పుచును. ఆ మాట వట్టిబాటకము. ప్రమాణమున్నమైనది. యేమిటికంటెయే ననుడు.

సుఖదుఃఖాదులూరి యేహలోకంబునందున్నది. తదుపాయమున న్నర్థమరేకముననుపేరు. సుఖలోక స్వర్గయుగయుగ యుఖలోక పరయనుండనియు తెల్పుచుండుచుండును. ఇట్టి ప్రత్యక్షానుభూతి ఎదిరి కలెక్ష కల్పనలచేసి లోకులను వలించుచు దొడ్డుము కాదా ! దేహేంద్రియాదిభూతములిచ్చటనే వస్తువు లగుచుండగా, అదలైన కరుగుదాదెప్పుడు. తీవ్రమందిచేసి పుటనాకనముండు పుటనాకనమనలనే రూపహీనులకి గమనందెప్పుడును నంభవింపును. కావున నా మతమే లెన్నయైనది. నీ మతము ప్రత్యక్షవిరోధమైనదిని పరిశీలించి కంకరదాక్షిణ్యులైనది.

మూఁడుదా ! దావ్యాపదా ! నీ పురుషు ప్రతిభావ్యమైనదగుట మన్నింపదగిగదాదు. తెలుఁబట్టిదిరి మంచిమతందెంగిందెర నాకర్పింపుము. అత్మ పృథువుండుగు నా తీవ్రమందేహేంద్రియ లిప్తుండై పరమాత్మయని తెల్పుచుండును. అత్మరూపాత్మ అపరోధమన విచక్షుండై జ్ఞానరాకంబున దేహపాతము నొందక హివులయే ముక్తియని తెల్పుచుండు అంతిమకాని నీవు తెల్పునది ముక్తిగాదు. నీవు ప్రమాదతి యెల్లపరువావు. నిశ్చయము. ప్రతి శాసనము వలననే ముక్తియని తెల్పుచున్నది.

శ్లో. జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్మాణో
యోగిన్ బ్రహ్మసాక్షిగమః

జ్ఞానాగ్నిచే దహంబులదిన కర్మలు కలవారు అనగా బ్రహ్మవేత్తలు సహజమును బ్రహ్మను బొందచున్నారని ప్రతివాక్యములు గంపు.

ప్రతి ప్రమాణము. సమ్యక్తింపదలచేసి నీ మాటలే మమకరిమయోగి కుత్తికరేపాంబు వచ్చుచే దగ్ధః అగుచుండగా తీవ్రమందు లింగకరీరముతో, గూడుకొని పరలోకంబున కరుగును. జ్యోతిష్తోమాది వాక్యములే యందుండు (బ్రహ్మసాక్షిలు. తీవ్రమందు అంగవలెనే నా దేహమనందు దేహేంద్రియమును నీవకరించి పరలోకమున కరుగునని ప్రతి వాడుచున్నది. మరయు మృతుడు ప్రేతత్వవిముక్తి కొరకు వచ్చు ప్రామాణ్య ప్రాధాన్యము దేయవలయును. గయారూపంబును విందరానాదికములే వికరములు శైలిలోకము నొందుదురనయే ననేక పురాణములలో తెల్పుచుండున్నది. కావున తీవ్రమందు పురణానుసారమున లింగకరీరము వ్యాకరింపి పక్షివలెనే యేయగ యని ప్రతీతిదాంకమైయున్నది. నీ మతావర్తమును విరువుము. నా మాటల విశ్వాసముంది యోగ్యుండువుము. మరుమాట పరిశీలించి గెందెదెనుమీ యని బలిగొని

కార్యక్రమం కడపలోని శాశ్వతమైన యాశ్చర్య వేషభావం చివరి వ్యక్తమైన
మోయిపోయాయి. యమని నాశనమైంది.

తరువాత సమ్యక్సమర్థములను తెలియజేయుచున్న పీఠాంతరమునకు
సోగనుంజూరి నీవెవ్వరైనను పంపి వెళ్ళునని యిహ సమస్యరింపుదు నిట్లనెను.
స్వామీ ! మూర్ఖత్వమునంతటి కర్మ క్రియగలవాడు న్నా సదానాధికములచే కఠిరమను
శ్రోతరునుండును. అట్టి కఠిరము ప్నావాదులవలన కట్టిమననా ? ఉపదేశము లేన
చోతంబున వెండియు కర్మబుజావలననాదైవము అనియుండునని చెప్పెదను. ఇదియు
మరియు మూర్ఖతగలా. లేనచరమున వేమియు లేకపోవుటచేత బుజావలననా
మృతము. కాగలయినది మో సేదాంతము.

శ్రీ. దేహంతేవాక్షణాదావాద్యుజం
శ్చక్వామ్యురంపితేర.

[illegible]

శ్రీ. ఆహంసా మహారథ్య. అని యిట్లప్పుడు స్మరించుకొను చుండ వలయును. ఆహంసకన్న పుణ్యకర్త. హిందూదేవ మోక్షవరదయే పరమార్థములను. ఆహంస వంశవే ముక్తిగొందెదనని యానతిచ్చెను. శాస్తవ మేమను తద్వత్తవమేకమి. జీవహంసకు వెళ్లదును నియమముగా వ రింపుచుంటిని.

నైదిక్షణ యోగిరుద్రుడందు, బంహింస గావించుచుండడు అది మహా
పాపకము. మా మరణే మరమర్తస్థానమైనది. నీరు సైరము దీనిం గోనునది
వలెన నంతుండటంబు. హాగలా ! యారక ప్రేతదనం ? దుష్టరా ! నీకు భర్త
సూక్ష్మమేమి తెలియదు ? యోగిరుద్రులం తెచ్చబడిన హింస పరమర్తస్థానంబున నిగ
మంబునఁ బెచ్చబడియున్నది అగ్నిప్రేమాదికలుపుండుండు గావించిన పశుహింస

వలన వ్యర్థము వచ్చునని చెప్పబడుచున్నది. తద్వారకుమని నామిందువారి పద
వాచ్యునిగు పాపంబులని చెప్పబడుచున్నది.

కొ. ఏకనింపాపరాయేతు సదాచరవివరణః.

తేసర్వనరకంయూరి యద్భువిః పహున్విద్యుదాః

పూర్వార్థము విడిచి వేరొక గానియనుమతికాదు బ్రాహ్మణుల
సంఘాతులైనను వరకమును పొందుదురని మునుపు చెప్పియున్నాడు కావున బ్రాహ్మ
ణాధిపత్యములు వేరమందుఁ బెప్పరిగిన యాదారములు లేవనలయును. నీవు చెప్పిన
భర్తృమూల తద్విప్రద్యమూలగుటలే దింపదు లైనవి. మనియొకసారి ప్రయాణమువఱకుగా
సంభాషించి యేని దంతింపఁజేయుదునని పరిశీలనక రాది. సంతుష్టినొంది శత్రువు
కావలగునని నిశ్చయమగుట.

కరుణాకర! గావీస మృతకాలియై కపటమందు గొలయంత మెలకేతను,
దురీయోతమెలకేతను తరించి కలకంఠుని, మోలని, వలంత ప్రియమి! నా మతము
కడువెరితమైనది. ముంగళ పువ్వువదలి పొందు నాం పవనభయదగు సూర్యుని నీయంత
దర్శయమునుజేతను గడ్డివైరి వేయకూడ రాకలెవలసినదేసి, తిరకములను పూజింప
వలయుని తెచ్చుకలను కాలమే పరమార్థియని మునుచు కీర్తించెదమా. ఇద్ది మతమును
నిరాలించిన నీ తరమా? పరశురాజుడ సమమందుమాడు. ఆ సుఖము కలసిరాదాహులు
“జీవీ కపటక! తిక్కాఁబరిగితివి. నీవు లోపెడితివి యిటుంగును. నీవు కన్నా
క్రయించి యొందుము. పరిజ్ఞానము వచ్చినప్పుడు పరికించడు” నని పరిశ
దాడెందులకు నన్ను తిండి యెది మోదలయ్యగి నా కియింది తిరుగుచుండును.

పిమ్మట నైందు కొమ్మను రరియింది యొకంకయ్య మును; బాసి
 ౯౫ బిందువురెప్పుడుగా రరియింది కయింకర వెన్నుతో; బిగావమువరి
 నొప్పురు; పెక్కండు కిమ్మలు సేవింప కనకరుచి మొంగవర్చి అర్ధ కెవమోయిని
 వలుకుచు నిలుసెయి.

జీవనదేవుండెనును గను త్రిమూర్తు నర్పించుకన్యాత్మకం
యనయే పౌరుషస్వరూపిజీవమలీలకన్యకావలంబున
దనూయ్యనైతరయ తద్వనసిన తమృద్ధియ్యసెందులే
మనవిజ్ఞానమనంబుయన గలుగుము కర్తవ్యంబుకన్యావీధన

స్వామీ! జనరేవుండు ననుష్టస్వామి హృదయమున వసించి స్వామియందే దేవపాతకమున తీర్పును లభింపజేసిన సాక్షాత్ సామిని గావించుచుండును, దానిని తీర్పుండు శుద్ధుఁడగును. దేవాదు మంపించుచున్నామిరది. స్వావాధిక్తిమంతులన నెప్పుడు నిది శుద్ధుఁడవారెడు. కావున స్వావాధిక్తిమ లేదుగూడదు. మరెన్నదేవాదు తోనీ తిరుగుచుండవలయును. జన్మండు జనరేవుని కరుణాపించు దేవపాతకమున శుద్ధియు

గలుగు. నీటియే మా మన నిర్ధాంకము. మనకు కలకడం దీటనియె. తెలుఁదా ! పిమ్మి నీతి స్థాంసూయ్య కారణ భేదమున మోరుదేహములు గలిగియున్నవి. ఆ శరీరములు క్రమముగాలయ్యెన పిమ్మట పిమ్మండు సర్పిరామదర్శనరూపుండగును. నేనక్కడని కంటి నిమ్మండనని పలుకుట యబాసము. కావున సరేభుద్ధితో హృదయగుండెన యాశ్చర్యంబెల నుకొనును. ముక్కుండ వయ్యదపు అంతిమకాని దేహపాతమేమోక్షమని పలుకుట యసమేకము. మోక్షము కడుదుర్లభమేనది. యద్వైతజ్ఞానము సంపాదించు కొనుము. సుక్తుండవయ్యదమని పలికిన రావి విష్ణుసహితముగా సంస్కరింప పర్యపాదాది శిష్యులకు శిష్యునిం గావించెను.

తరువాత కలలుండమ బొద్దుండువర్చి కలకనునతో నీ భోధవంశ బ్రహ్మజన సేమియును లేదు. నదకొంగు సమంజసు నీయలేదత్తానము సర్వోత్తమమని దాచిందురు తోకుం వంచించుచున్నావు ప్రశ్నోత్తరంబున విడిచి వీవు కడుదూరమైన యద్వైతవం మును గోచరున్నావు. చిచ్చెట్టోహానైతి. ఈస్థమగు పరోక్షము వలంబెగ్గి య బాదికిని. అహ ! నరీవమగుట నీమతమపార్శ్వమైనది. మామతమందు హృదయ మేరకుండె నుజా త్కయి పిమ్మందు సత్యమభ్యుండగుచున్నాడు. మఱియు నేనే కరమ నేనే ప్రాసంద స్వరూపుండనని తలంచుచు వెలకమను. వీచుక్తియొ యిష్టమగునో యంకరాం దేహంబును గ్రహించును పిమ్మట కరీదమును విడిచిపోవును అదియే ముక్తియని మా మతనిర్ధాంకము. అన విని కలకడం దీట్లయె. బొద్దుందా !

శ్లో. సర్వకౌదవరోయదు దేహకర్తృత్వాత్.

సమాశ్రితాహ్వాతో లోకం యాదండిరా కృతుర్దళః.

అగ్నిష్టాపం దేవతాపీఠికం దీక్ష్మన్యావన్యా దింద్రలోకం నహతి

సత్కాన్త్యం సత్పాదకీరా త్తయతి కర్తృత్వోపాసూస్తంకమేవ

యోయోయాయాంకమంభక. కృష్ణమార్పితపాద్యుతి

తస్యరహితేహం కర్తాంతమేవేంద్రాస్థాపనం.

ఈ మొదలైన పూజావరసమంబుది పంజోక గమవాహిమము ప్రసిద్ధమై యున్నది. అష్టమమదేహపాత మాత్రముననే ముక్తియని చెప్పుట యసమేకము. ప్రమాణకూన్యమనది. స్థానమునకాదు మోక్షము సిద్ధించెదని వేదము చెప్పుచున్నది. కావున బరమాత్మను తెలిసికొని పరమమోక్షము.

అపర్యవేతాయం పర్యుతి. అపర్యధాంతిం విదుష్టము. సర్పిరావంధ స్వరూపమగుగాని తమిరికొంబు మోరూపమగు వివిది స్వమృతవై యద్వైత జ్ఞానము సంపాదించుకొనినది. అగ్ని యెవని యెవని పరమంశ కంకరావృత్తి గొప్ప యాడుదు పండితుగన పూరపిమ్మందు బద్ధివాత్మన సేవంపురుండెను.

అటు కంకరాచార్యులు కర్ణాటకమును బ్రవేశించుచు వాహినీ లాంఛన త్రైనాది కనుకను బల బండించి యందుండి శిష్యులతో గూడ సమమర్గమున పట్టుమును కరిగిరి.

అందు మల్లాసరహరణగల మల్లాయను పేరుతోనున్న పిల్లలపూచిల పురు నందున్నచాడు రత్నావనమైన కుక్కల నమదిసము సేరింపుచుండును. చాడు గవ్వలపేరు గంకరలు బాదురు. మూడుకొండులయందును నాట్యరాజ్యాధికములచే నా మల్లారి వర్షించుచు నరణి ముక్తి వనందని వాడింపుచుండును.

[క.తి] కృత్యకృత్యపరికృత్యోపమా|| అను క్రతివలన శ్వాసముచే వంద నీయమని ప్రమాదములు చూపుదురు. కంకరాచార్యులగ్రామమున నిరునదివనములు వసియించి తనకరమును బండించి వారివెల్లి ప్రాయశ్చిత్తపూర్వకముగా సన్మార్గ ప్రవర్తకులు గావించెను.

ఏమిట నగుచుండును శిష్యసహితముగా నవ్వలమండి పక్కిమ మార్గమున నదిగి మయత మను గ్రామమునకరిగెను. అందు విచిత్ర గోపురమండికింపైన విష్ణుశిష్యుని యాలయమొకటి గల్గించి దానికి చూపుగాఁ తానియగాంచు నిర్మించి యాచార్యులదా యాలయములోనికింబని స్వామిని సేరించెను.

మరియు నందు గల విష్ణుశిష్య మతస్తులను సాదుబోధగావించి పాదపత్ర లిహ్నాకూన్యంగాపింపుచు నాత్మభక్తులంజేసికొనియెను. అచ్చటనుండి యుత్తరమార్గ ముగా మోగతమను పట్టణమునకరిగి యందు సంక్రమణేమతస్తుల యశానలుఁ లోగొల్లి పందపూజాపూయములం గాపింపుచు కంక. అవర్ణదీపింది యనుప్రసిద్ధతలం బున కరిగెను. అప్పురందన మనఁబని వసింది యందు యమరస్తులఁ తాద్రాణింతులం గావించుకొని శృతాక్షులంజేసి ఏమిట నర్పలనుండి ప్రయాగ కరిగి యందు బాయు వయ మురస్తుల విషయంబు తెసికొని కొన్నితినను. బా సనియించి త్రినేతరీర్థ సేవ గాపింపుచుండెను.

అందొకనాడు కూన్యవాది కంకరాచార్యు వెనుటకువచ్చి నిరాచలంబులయను నాగగర్భుండును నీవెవ్వంకవని యడిగెను. అప్పుడు చాడు స్వామీ! నేను నిరాచలంబ నామదేయుఁడ. మాతం ద్రీపేరు క్లుప్తము. నేనెప్పుడు నర్పుయంక బారిలో మృగగృహ్తాణంబున స్వాసముఁజేసి యాకళకుమనుమారికంబు జాట్లకొని కళకళంగిరిరచిమగు కోదండంబుధరియించి వంధ్యాశ్మశ్మకుఁడొకఁ డెను? పడియెను. వాని జూది సంతసించుచు దేవభాయు మహించి నమస్కరించి యిప్పుడే తమదర్శనముఁ గాపింపఁజనుదెంచితిని. వాడెవ్వఁడో యెరింగింపుకనుటయు కంకరాచార్యు లిట్లనిన. కూన్యవాది! నీ యెల్లి ప్రాయము చే వెతుగుదును. కూన్యమగుని నీమతము సంత్యమైయున్నది.

[క.తి] తమిష చారతమను తాతిసర్వము అను క్రతివలన బ్రహ్మము

కూన్మమనాది యట్లు స్వప్నమదేరా? మూలత్వమును వివరి యద్వైతకవిత్వము గ్రహింపుమని పలికిన విని వాడు మఱి స్పష్టమియె.

పాపహీ! అంబ్రహ్మః అను శ్రుతివంశ ఆశాశే బ్రహ్మయని విశదమగుచున్నయదిగదా!

శ్లో॥ ఆశాస్సర్వభూతేషు బ్రాహ్మణోస్త్వీవనారాయణః

తం ప్రత్యేవాస్తమానాంతీత్యేవంహ్యేకతీర్థవచః॥

సర్వభూతములలో ఎకాశమే శ్రేష్ఠమైనది. తద్విహ్నముగలదగుటచే ఆతా శమునకుఁ బ్రహ్మత్వము చెప్పవచ్చుము. తావున మామతము నింద్యమెట్లగును? అనుటయు అగద్గతుండు. ఓహో! శర్మగుఱుకమాశమని వినియుండలేరా? సగుణమును బ్రహ్మమునుగాఁ జెప్పవచ్చునా? శార్మకారంబోరకఁబ్బించున్నది. తావున శబ్దమువలన బెరియఁబడుచుండెడి యాశాశము బ్రహ్మమునానెరఁడు. ఎద్దెనిగిని వాసాసాదులకంటె వారికకము వేదమందుఁజెప్పబడినదో యట్టి సర్వభూతసంపన్నభూతమైన పరమాత్మ నద్వైతరూపిలో బెరిసికొనును. ముక్తుండవయ్యింపని పోకిన విని యాశాశుకాది యమృతాత్ముని వాదంబులంబడి అహ్మ! తద్వర్తకంబునఁ గృతార్థుండనైతి. మూడుండనైన నన్నుఁ బ్రత్యోపదేశంబునఁ గృతార్థుంజూచింపుమని నేడుకొనెదయె నతండు వానిని శిష్యునిగాఁ జేసికొనియెను.

అ దీనినే యయ్యేతిపతి మరాహపాంశ్వాళాపిలాలుక శేషరంధ్ర పితృకుశస్థులఁ దత్తద్దేవతారాధకుం నద్వైతకటోధరేః గృతార్థుం గావెంపుడు నుగియదిగి తక్కితు నమ్ముదతిరంబున విరాజిల్లుచున్న గోకర్ణకైత్రమున కిరిగెను.

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

54 వ మఱి

నప్తమోల్లా సము

అందు మహాకాశీనాథు సేవింబి కథాలయమున వసియించియున్న సము యేలున హరదతుండనువాడు శిష్యులను వేదాంతమువలెకొందు నిరంకుండను కన గురువునొద్దకు వని యల్లన పట్టినయె.

నిలకంతునికథ

అయ్యో! నీవు బాధనసూత్రములకు నైవరసముగా భాష్యము చేసియుండివి. ఇప్పుడు శంకరుండను సన్యాసి భట్టమండలాచారీ బౌద్ధ పంథతులం జయించి శిష్యులగా జేసికొని చారిత్రాగూడ దీర్ఘికయును లేయును నిప్పు జయించి భాక్త్యర్థముతో నీయూచరే మహాకాశీని యాండుమునో పసియించియున్నాడట. అతండు ఆదైవక వరముగా సూత్రభాష్యము జేసి దేశమిచ్చెదం బాధ్యము చేయురున్నాడట ఇప్పుడు మనసూత్రభాష్యమును ఇంటిండునయ్య బాధ్యమున కప్పించ వలయునునియు దర్శింపు. దొక్కరు నాతో జెప్పినారు ఇదిగోమృతేలోకాశీకుంబు విండినీ. కరుచారి కృత్యము మీరే యొందిండుకొన దని పలికిన విని నై వాగేధమునైన నిలకంతుం దిట్లనియె.

హరదత్తా! నీకు విడిశిరసముగా మూలూడునున్నామేమి? నా సామర్థ్యము మఱియెలా? మరనావర్తమునైన కర్కషుండలే సమస్తతే దాని వివరం గావింపుమంద నీవే మునుపుగా వినుము.

౧. పాదావతారములెల్ల గడు చర్మంబొప్పు పొలింప వి
- ధీతుండై దిగినుండి బాస్కరుని భాస్వరిభోగ్యులొప్పించ వి
- తాళాకంబుగ వాకసంబు మనువత్సరంబునైజుట్టిన
- సారే మజ్జనపంజాయంబ యలికిన్ శక్యంబుగా దెన్నడున్.

అని వీరమూల పలుకుచు సత్కంఠికోపాలోపంబున బయలుదేరి చురాన మఱిలాపరాజికంతుండై నీలంబును శిష్యులతోఁగూడ శివాచయేలున దగ్గి యంప

నర్మ లోకావలంబున రెండవ శంకరునివలె నొప్పు శంకరుంగాంచి విష్ణుయహృద యుద్ధై బాధనన్నద్దుండె యున్న సమయంబున సురేశ్వరుం బార్యున క్లిసియె.

స్వామీ! మీరు కలకాలము విశ్రమింపుడు. ఈ నిరంకురుడు మిందిన వాడుకాదు. ఏమి ద్రుటిలో బసదించి యుండెద. ముదీయ బాదక కీ జాతురూక యని మరలన విని నిరంకురుం దీనుడో జూచుం జూచును సురేశ్వరున క్లిసియె.

అయ్యారే! సురేశ్వర! ఎఱ్ఱ హిమంబునై యీ సభామంబునఁ దల యెత్తి యెట్లు సంభాషింపుచున్నావో పరిశ్రమగుచున్నది. సన్యాసిలో బాదించి కావో డుటయేకాక బార్యునగున నర యొక్కొందయె గెఱుఱుగొనక రాసుండనై యోని వెంటం దిరుగుదున్న నీవ నాతో వాదించుట! ముం దియవైతవైతక, మొన్నదీవణకుఁ గర్మవాదినె బలవంతమున సన్యాసి నైతివి, పోహన్ను, నీవు సంభాషణార్థుండవురావు. రెండవం తెలిసిమని ముఖరు శంకరున కభిమంబుండె నియమబడియెను.

అప్పురయ్యుతిఘంభం బోహో? నీరంబా! నీవ సురేశ్వరుని ప్రజ్ఞ గొలుంబగక యుంఁగఁదూంపాతివి. కానిమ్ము. నీ! విద్యయం దభిమానమో రెవ్వము. నీవు వ్యాససూత్రమంబు కనుపించు బాష్యము తీసివారట యెదీ నీ బాష్యము దూది యొద్దినంబింతువును పరికిం చెని నిరంకురుండు. తన బాష్యమును తదివి వినిపించెను.

అప్పుడు శంకరాచార్యుండు వదలఁదరిపావెళి మరొకంబులగు వరసంబులతో నభినాట్యమును కలిదాంబింది యుండెదనై బాసించి బార్యపక్షమైనదానినగా నొప్పించెను.

అప్పుడు నిరంకురుడు స్వప్నకర్మ తీసికొనదీక రింకించుడు శంకరకృత మగు సూత్రబాష్యము నట్లు పూర్వపక్షము లేయఁబాసెను

యరీం బా! మీరు తత్వం నా ది నగమాంక పరమములదే! రేఖానిమిరము లకుంబోలి పరదృశ్యమంబుగల తీర్థక్షయంబైకృమము తెప్పయండగు. అది యనుంగ తము.

మూఢత్వాదిగఁబిలింపఁదగు తీపుండు పరకృత్యాది గూఢ సమంధితుండగు నిశ్వరుం దగుఁడయెట్లు? అని కుద్ధాపింశము. అద్వైతకము బోధమరమువందది.

అని యట్లునో యుక్తిపయోక్తులై నద్వైతసూత్ర బాష్యమును బార్య పక్షము సేయుటయు నవ్యయ శంకరాచార్యుం క్లిసియె.

నిరంబా! నీ యకుంకితపాండిత్య బౌధమ యంతయు దేలువకినది. మరీయ బాష్యము సురేశ్వరున యొద్దఁ బాశముఁ జనువుకొనిన నీకు మంజుబి గిలు గును. ఇంతకన్న ప్రాతములైన పూర్వపక్షముల ద్వైతమతముపై తీయబడినది. బాది కన్నింటికి సమాధానములు సైతము దెప్పియుండిమి తత్పూర్వపక్ష సిద్ధాంతము లన్నియు మా బాష్యమున దేలి లేలముగా ప్రయోజనియున్నవి అని యన్నియు నీవు వదువుకొనుము. వక్కాఁగఁ దెలియకుంపు వినోదము ఈ బార్యమందే విరుద్ధదర్శ

ములు గలిగియున్నవి. కాని ఇతరములే లేవు. చిత్తవర్ణామృతమును సమస్త రీతి వలేదను చెప్పరాకది. చెప్పుటె? ఏ కంఠంబ్బటికి మామర భాష్యముల సమాధానము చెప్పఁబడియున్నది. మరేవారా ! వినుపింపుమని పలికిన నవ్వండితుండు ప్రభువంగవిశేషమున నగునా నాశివించుచు నందులగు పూర్వపక్ష సిద్ధాంతము లన్నియు నిరంకుశముఁ జదివి వినిపించి చక్కగా బోధించెను.

అప్పుడు సీదకంఠువా భాష్యమును విని సిగ్గుపడి గర్వముతో గూతఁ దన భాష్యమును విడిచి కంఠరాధాస్థులు పరజనరసిజముల కరణము బోధించెను.

అట్లు కంఠరాధాస్థులు నిరంకుశము జూయించిననుచు ర విని యద్వైతమత విరోధులగు నుదయనాదివంశీకులు భయపడి విచారములకు బాటవోయిరి.

ఏమిట కంఠరాధాస్థులు బోధాప్రార్థనలేకముల కరిగి యందండు దన భాష్యమును వ్యాపకముఁ జేయుచు ఏమిద విశిష్టమునైన దౌర్బల్యము కలిగెను.

అందుఁ జూచుచున్నవారు వైష్ణవమతవిశేషముల దప్రకంఠవ్రాకర్త దక్షి పూరితాయవేంద్రు యొప్పుచుండును. వారెల్ల పక్షమలాదికమును ప్రతిష్ఠించు తలం పుతో గుహిగూరి వాదమునకు వచ్చునంత విత్తవంధిఁ బద్మపాదాశీష్టపరు లతి ప్రగల్భభాష్యప్రవాసముల గణయపారంగాల నింహానోకంఠులన్ని యెప్పుడతర్కాతుల నెల్లఁ బూజించులఁ గావించిరి.

అట్లు జగద్గురుండు కాశ్యపైవైష్ణవమత గాఢపక్ష కాపాఠిక ప్రముఖరౌఢ మతములం బండించి తీర్చుకొను నద్వైతబోధలే మధ్యించి పంచపూజాపరాయణులం గావించిన కఠంఠున నమ్మిపోతులే వచ్చి తోడ్పాడకుండని నిర్బంధమువచ్చినది. పరం పది తల్లిబాస్కరుల యద్వైతపరిపాకంఠవి విని యతనితో బాధించుకలంపుతో నగుటం దక్షిణునిపురంఠున కరిగి యంఘ్ర గాఢిక్వయం యాయంఠున గళ్యాణముండుమంఠున వికమించి పర్వపాదుంజూచి చచ్చా ! మహాక భటభాస్కరున కెఱింగించి రమ్మ. అతం దిండుఁ బోరవారియని పలికిన విని నవ్వెదమేదురమ్మదయంఠై యతంఠరిగి విలుధకులానరంసభూతుండును పునఃపునఃవ్యాకృతనగమ సంభూతుండును ప్రతివాది భ్యాంతర భాస్కరుండునగు భట్టభాస్కరుంఁగాంచి యర్పితుంఠై స్రావగతపూర్వకముగా నాగమసకారణం బరుగఁబడి గంభీరస్వరంఠున—

సీ. కుమరవాద్యస్థుల కుంధికంధీరపుం

రాగమశ్రీర తత్త్వార్థశ్రీతి

దర్శితాద్వైత విద్యారహస్యవిశేష

దలించిక్వయితద వ్యాప్తశ్రీతి

యంగతుంగర్వపదంగ పావనమూర్తి

ప్రేరథార్థయత సూత్ర భాష్యకర్త

ఘనాదవిశిత సంకట భూకంక్షతుల్య
సమధికార్యు సాగతుల్య

- A. నరవేదపురాణ శాస్త్ర వసంగ
భతురమతి శంకరాచార్య చక్రవర్తి
వర్ధియన్నాడు నీతోడి వాదమంతకు
భట్టాన్మర ! రమ్మ నీ ప్రణామము.
- A. అథమభ్యాషింబుల్లెల్ల మ్మార్తి యులందు
ప్రార్థిరనియించె వచ్చెత్త సరముగాగ
సూత్రభాష్యము దానికి ముతతీ నమ్మ
తింతునీని కథలు జాడవి వినుము.
- A. భూదాస్య మగ్నిరర్క
ప్రౌఢోక్తిస్వయని సాత మమూళములన్
గారముగఁ బ్రేక్షింతుండగ
మూఢాభవనీయమమంబాప్యమిలన్.

అపదియో నమ్మబరాలించి భట్టాస్మరం దింతుకయింతు మొగంబునం
దీవింప మందహాసుఁ జేయఁను బద్ధపాదున కిట్లనియె.

- వ. ఎఱుగరుమీరు మునుక సమర్థికా పథవంధులింక పెం
ముఁ బరిశ్రీతిదంధికం నయ్యునైవకే మాచిదేమిదే
తిరిగి సురీతిసోర్తపం దిక్కురికుంబుల శాస్త్రవాద సల
గరమున నోతలుబ్బిన యెఱుంతుడ నాకదనే ? ప్రజామూర్త.
- ఉ. అక్కపింఘరావముల సంసముగాగణింతు నెంతయొన్
లెక్కఁగొనం గణాదునవలింగవెప్పుచు పక్షపాదు ని
వ్విక్తిలిసర్వశాస్త్రపరి విష్టిరబ్ధి వివేయ ! యిద్దనా
తక్కిమఱింతు వాడునన సాదునఁజింబుశాస్త్రవేత్తగాన్.

అవ విని పద్మపాదుండు వచ్చెరు—

- A. అవనిద్యలోకరీ విచకింతు వచ్చింజ
మించుకయ వక్షమజిని భేరింబవోప
వ్మనీనెట్టి గురుమతి వైవ నమ్మ
హేతుగెలువగదేవు విద్యార్థివగుము.

క. నలువలకులేని నీతి

తెలియఁబడుగానె తత్తుదీపదు విద్యా

బలముచ్చిగింప గురుండుగఁగ

వంయుని వడిలేది భట్టభాస్కరా ! తమ్మా !

అని యత్కంఠాపహేళవహార్యకముగాఁ జరిగిన భట్టభాస్కరుండుఁగా ? యెంతెంతమాటలాడుచుంటి. పోపొమ్మ. మేము వచ్చుచున్నామని శిష్యులతోఁగూడ శంకరాద్యు నొద్ద కరిగెను.

ఏమ్మట భాస్కరమస్కరి ప్రవీరులియైనది రాదమునకుఁ బానికొని పీఠావసముదాధుఁడనుచు నొంకొరుం నావేసింకొనియు రాత్కరాదుర్వంజులం జూపుచు సకంకాన్త్రమేటిబలం గాన్పించుచు యోర్తిపాటవంబులు లేటపరుచుచు కన్యోన్యమరఖంధనంబులు గానిండుచు మతాంతగంబులపించుచు బ్రతికొనరుచుఁ లేదమనుగుడించియు జీతకృత్యుల యభేదమునుపరిచియు మూలహోదాతగాఁ బోకరితిఁ బ్రసంగము గానింది.

అందు భట్టభాస్కరుని ప్రోచుకర్కఁ గూపిరాసం బు పెనుగోసంగ యది పురందరుండు యుక్తికీర్తియచుట అనింపడు. పుట్టబసించెక్కఁ బొద్దు లేటపరఁ గ్రమంబున నరసి పుద్గురుం గానించెను.

అట్లు యుక్తికతముందే భట్టభాస్కరును పరపరుడగు శంకరయతి సూర్యబొమ్మండు భుజివాపరిధోధగముని విమర్శగ్రంథముం వెల్లడు న్యూనించెను.

మర్రియదోయగు భట్టభాస్కరుండట్లు శంకరునిదే బ్రాజ్ఞులందఱు చిని తదేకవాప్యవైస కామయూని పండితులారావ్వు నాగర్జుని యను మోరించి శిష్యత్వము వహించి యరిగిరి.

ఏమ్మట నమ్మవోత్కుండు బాపికదేకమున కిగిరి యందుంగల గుమరకాదుల అందించి యనంతరము నైమిశారణ్యముకరిగి యందుంగల తాపసుల కామోదముఁ గలుగఁజేసెను.

తరువాత నాపర్జిలార్పణయందు పరదభరత కూరసేన గురుపాంథానికి దేశములకరిగి యందుంగల పండితులతోడించి తనకావ్యమను న్యాపకముదేయింబుఁ గ్రమంబున అందనకాయంబు గ్రూపు నొద్ద కరిగెను. అప్పుండితుండు ప్రభాకరభట్టపాద భట్టభాస్కరాది మునివేల్లులైన తెక్కగొనకఁ గర్తించియున్నమేది. అట్టి అందకారుని బలయుక్తి పరగపరందే సూరియూచి వసంపెడునిగాఁ జేసికొని యయ్యతి చక్రవర్తి యర్చుటయందే కామరూపముగాను దేశవిశేషములకరిగి యందు కాత్తిభావ్యము రరియించి ప్రసిద్ధిచొందియున్న యభినవగుప్తయను పండితుని వాదమునకుఁ జేసినంత సతబదాత్మియ శిష్యులతో నెల్లది విచారించెను.

అరివగువ్వుడు—శిష్యులారా! శంకరపరమహంస యిప్పుడు మన గ్రామము వచ్చి యాయములో వసియించి యున్నవాడట. పాఠమనకు రహస్యము ఇప్పుడే విరిచిపోయెను. ఏమి చేయవలయును.

శిష్యు—కాక్షలావ్యము దలిచిరి అగ్రత్యక్తి వహించిన తిమ్మతప్ప. అ నన్యాసి నిన్నేమిచేయగలడు. ఏమియుచునంత నిద్రవాస్తవ్యులెల్ల జరియవలయులే. అట్టివాతనితో వాదించి గెలుపుగొనుట యేమి యాశ్చర్యము!

అరివ—అరిదు సామాన్యుడవారు భట్టపాఠమునకును శ్రీ సీంకంక భాస్కరాది పండితులతోగిరి దిగ్విజయము చేయదున్నాడు. నేనూడు. నేనాచారా భాస్కరుండుగ నామస్మరణి యనితో సమముగా వాదించి పండితుడీ మూడులోకిము లుడో లేడు.

శిష్యులు—అహింస యాదేశమున మనకుగల ప్రత్యాతి పెరిపోవునన్నదే. ఇక మనంను మన్నింతువారెవరు? భవదీయ మంతక క్త యంతయు వృథాగా బోవలసివదలె?

అరివ—అట్లులేని బోధపాఠములును, కవచోపాయమున లోక కంటకులైన విసింజితిహస్యము యుదికము మదీయ మంతసామర్థ్యములుజూపుచుగో యతనికీ శిష్యుడనై వెనువెంటదీయగలడు బ్రాహ్మణులంగోరెదను. ఈ మాట మౌన యంబుల నుంచుడు.

అని యారోహితుకొని యుడవగువ్వుండు శిష్యులతోగూడ శంకరాచార్యు నాద్యకరిగి దధీయపాదంబులంబడి మహాత్మా! నేనడవనగువ్వునక. నెప్పుడు నీకు బ్రియ శిష్యులకనైతి నీ ప్రభావము లోకాంతస్థిభద్రానిగా విస్తరించెను. భవదీయదర్శనాది లాపివై యున్నవాడనగా కృతార్థులైనైతిదని యనేక ప్రహరముల విన్నవించెను.

అప్పవాచావ్యులు ఓహో అరివమహా! నీ వప్రత్యాక్షిణియ మారమునుండి వినవలెను. ఏది నీవు కాక్షలావ్యము చేరితివోని పోషింపుమనులయ నరండు, స్వామీ! తలద్రులుదెని సమయమునగదా సమశములు ప్రకాశించుచు. భవదీయ భాష్యార్థసంగతులు వెలుగురునక మృత్యుగంభాంతరభావములు నిలువలదువా? నా భాష్యము దేవత యగుటకు దగదు వివేచన కింపుడని నెడులొనియెను.

తృణార్థమహాపమగు వర్ణనాదుని కపట మిదంకక శంకరాచార్యులు శిష్యునిగా నంగీకరించి యతండు తాదా మనియెను. శంకరమంగి బోసరాదిలోకముల కరిగి యందుగల కుమతలముల ఖండింపుట కైవలమున గౌరవోపమునకుం బోయిరి.

అందుఁ బ్రసిద్ధులైన మూలముల కర్తవ్యమునుపొల్లినయెవని పండితుల సద్దండవారమున నొసరి తనకిది వాదించి గొనయొనింపుచేసెను.

అట్లు కంఠరయతి సౌఖ్యచౌముందు భూమివలనమెల్లఁదిరిగి కమతకంఠక
 ల్లాపితావలంబులు సున్నూలిని యొత్తియునుతోపవసారకురములు వాటిని సర్వము
 ల్లెక్కతనుకావలంబుకలంగునించి విరాజిల్లుచున్న సమయంబున పరిపూర్ణమై పు
 వెంటఁ దీర్చును తదుచ్చైశ్రమముఁ జూపవోవక రహస్యముగా నాభిరామ ప్రోము
 గానించి వైద్యులకు మనుష్యకృముకాని భగవద్రోగమాప్యంబును జనించునట్లు
 ప్రయోగమునైన యామాంత్రికుం దెండ్రుంటియై.

అప్పుడునాడె యాచార్యుని యమ్మచాతుని దీక్షింపఁ దొడంగినది. సంతక
 శ్రోతకసావలంబున శాశ్వతమౌలికత పరిపూర్ణమై తద్వత్తులు జరుగుతేటా
 చార్యులు పరిపరించుచు నరైంబున వర్ణపాదాదికముల తెరింగించెను.

అప్పుడయ్యంజేనాసురైర్లు జింతాకాంతపాత్యంబులై వినిపించుచు భద్రావం
 లుగఁజంపక యుపేక్షించియున్న గురవలం బ్రార్థించి తదనుమతిఁ దెచ్చి రా
 కైదులం దీసికొనివచ్చి రిక్షలం జేయించి నా ముందుకయు బ్రయోజనము చేక
 వోయినది. తద్వ్యాప్తకరణగు సరికావలంబు క్రిమంబునఁ బ్రయోజనంబులొంది
 యాచార్యులందు సకలార్థపాత్యంబు పురుషులు కైవలంబునై న్నరించెను.

భక్తజనవర్ణనలందు వృషభరింగుండు జరుజాహరితాంతరంగులై
 తద్వ్యాధి హన్త పిత్తినిదీవరం జాయనయొద్ద కనపెను. అ దెవైద్యులు బ్రాహ్మి
 వేషంబులతో వచ్చి తర్చియ్యంతే నర్చితై యారోగిని పరిక్షించి యాచార్యు
 చార్యుని శాశ్వతప్రయోగమువలనం జనించినది దీక్షింప సామ్యమైనదికాదు. ప్రయోగము
 నకు ప్రతిప్రయోగమే వైద్యమని చెప్పి యాసురవైద్యుం దిరిగి.

అప్పుడు పద్మపాదుండు ముప్పదిగావ వోవముతో నోహో మనయ గురు
 నట్లు రోగవీక్షింపఁ జేసిన సాపాత్మ సప్తరే ముప్పు నొందిరెడలగాక. అయ్యో!
 దీని ప్రవృత్తి తెలిసికొనలేక యిన్నాళ్ళుపేష గానిందిరికలా; ఈ సాయశ్రోమణి
 నిష్కారతమట్లు జానించిన ప్రాచీన శిరసు నూతనకృతులు చేయకుండునాయని
 దింతాక్రొధములు హృదయంబునవేధింప నప్పుడే సంతమము చనించి స్వాధీనమైన
 యైన నారసింహదేవుని సమంశముగా నారించెను.

తదాచారనా విశేషంబునం తేనె యమ్మరునాడె యనిననగుత్తరాలోగము
 భజనే పీడింపబడి చాతుంకయ్యెను. కంకరాచార్యులును న్నైస్తులై. మర్దిహారకముగా
 మహాత్ముల రహితము గానిందిననాడు తెరవోవక పులింబునా!

గోడపాదముని దర్శనము

అట్లు రోగవిముక్తులై శంకరాచార్యు లొకనాడు గంగానదీ సైతమును గూర్చుండి నిరంతరార్చనాకపోతలులు మెదిలి పోయినారు నాత్మార్థానము సేయుచున్న సమయమున.

మ. కుశలమృదు తపోధమందు పశు భుక్త్యర్థపారంగతుం
వికలంబాత్మ్యుడు గోడపాదముని వాపాగగ్రహిష్టాక్ష మా
ఓకపోతాంబుమహన్ క్రమన్ కమరమల్వేష్టించివా దివ్యయన్
శ్రీకటప్రభయశీకృతుంక నెడు తాత్పర్యంబురిపింపగన్.

అర్చ్యుడై విచ్చేయుచుండునాది పరమహంసకరీతులై యారాత్మ్యుడు శ్రద్ధాకర్తృత్వముగాలేరి తరియ పాదపంజరములంబులై చాలి కమ్ములకర్తృత్వమును యధావిధి వర్చించి నిలువతట మరతాంబురిపుటలై యెరిగి నిలువెడుటయు.

కా. శ్రీరాంభోనిధినిదానిచయనా దిచ్ఛాంబితా పాంగ ని
జారాన్ యతిశీలం దక్షపురు వృన్దావ మేపారగం
దీర్ఘ కియగోడపార యతిరా జ్జీవండుడు ద్వైతద
స్సారశ్రీకరుని ప్రకాశమల నాశల్యులంబ్బింగ్యువన్.

మ. కుశలంబోపు మదిందలం తెయనమా! గోపించుకోవ లే
శకవిద్యం బరకర్తవ్య మేమరన్దగా సేపించునే శిష్య సం
దతికర్తవ్య గ్రహణేవ్య నిత్యరిపులం దందింతునేకాంతి తాం
తితిజాధిగణంబులందగులె సారించేనరా మోగమున్.

వ. అని యయ్యుత్తరాచార్యవర్యుడు పేమానుబంధపూర్వకముగా నడుగుటయు శంకరమణిశ్చంద్రుడు భక్త్యుదేకమున గమల హనందకావ్యంబులు గ్రమ్ము జెరలున నంబుల వల్ల యల్లన నిల్లనయె.

అట్లు! విరచిగినట్టి దంకయు వేం సిదింపకుండెడిన? కారుజ్యార్థియగు మీ కటాక్షపాతంబుగను అంతున్నను దురళం తేమియొస్తుడి? తనదహింగాలోకన ప్రసారమృతంబుననే మాగ పరయగుంగదా. మందుంబి పండితుడగును. పాపారామతుండు సుకృతులలో గణించుడును. కామాసక్తుడు నిష్క్రుమాంబులలో గిరి మంతుడగును. అమా! సీమాంతమును భవన్మాతాత్మ్య లేక మగ్నింప నెవ్వరికిని కళ్యాణంబగును? భారమాతంబుననే విర కినించిన ఈమహారిక! దియశిష్యుండనైన మహాతులావంశపు. జానపాథోనిధిని. ఇట్టి నిపాల్దక్షిణంబును మదియ మీ కగోచరమయినది. మౌనుకతాగతేయ మనయమైనదని విన్నవించువో! యని యున్న ప్రసారంబుల

బొగడన నమ్మచూర్మిం దిట్లనయె. వర్షా ! కంకర ! నీవు మెగుల గుణమందునయె
కాంతిమతి మనయు సాధుతత్త్వనెది ననయు మత్స్యపరాధిని జగన్మంచువుల
లాష్ట్రాది ప్రణవంముల బెప్పు. కాపిందినావమయె నీగుణంబగు గోవిందబిడ్డం
రెఱింగింప విని పంకసింది నమ్మి జూచు తాత్పర్యముతో పడదెంచితి. నీరచించిన
గ్రంథంబుల వినిపింపుమని యిదిగిడంత కంకరాచార్యులు.

గీ. గరిమమాండుకాశ్యగతమౌ గౌరవాద
కారికాచార్యమను వేదాచార్య
మను పితేషించి యమ్మచూర్మినివచ్చునకు
బడిలి వినిపించె కంకరాచార్యురపుడు.

క. మాంతుకాశ్యలాష్ట్రంబు
రెండును బరియింపగా బరిమృతగతి ప
వృందితవచ్చుడు విని ముది
తుండై కరమా పశిమ్యతో నిట్లనియెన్.

గీ. అనయ ! భవదీయకాశ్యము లస్మరీయ
కారికాచార్యరేదమ లాపిణీ
సరగద్రక్రకతోడ హర్షణునకు
వరమొసగనమ్మ బోల్కాహ పడచుటానె.

మ. కావన నీ యుద్ధం బెన్నుది తెలుపుమని యడుగునయె కంకర
రాత్నా ! కుకమహాది తుల్యుండగు నీవు పంకసింది ప్రత్యక్షమై వరంబునుమని కోరి
తిని. ఇంతకన్న వరంబేమియున్నది ? నీవే రగవంతుడవు గదా ! అయినను వలనన
నెం ? మదియ మానసం బెప్పును పరకత్వది తనమం దానతి గలిగియుండునట్లుగా
గ్రహింపుము. బడియే నాయభివృద్ధుని పరికిన పంకసిండును గౌరపాదుహర్షి
యవ్వరం బొసంగి యంతర్హితుం డయ్యెను.

పిమ్మట కంకరయెరింగించుగా వృత్తాంతం బంజీవాసుం రెఱింగింపుడు
నారాత్రి వెల్గెనయె. అమ్మలువాడు ప్రాతకాలంబున కిమ్మలతోఁగూడ నయ్యతి
పుంకవుండు గంగానదీయందు నిత్యక్రియా కలాపముల దీప్యకొని తల్లిరంబుల
గుర్మించి నిదిర్యాసవహాససుం దైయన్మ సమయంబున

గీ. పుడమియంతటికి బంబునీవము కమ
మందు భారతవర్ష మధిగమంబు
గాశ్మీరదేశము గడుప్రస్తుము కార
రాపీతమర్మము దనుకరన

దర్శారానికాంశమునకు నాల్గు వా
 శిఖరొప్పు నాల్గుదిక్కుల విభురులు
 గాచుచుండును వాని ఘనపరీక్షలచేరి
 సర్వజ్ఞా రవ్వహసమునొక్క

గీ. వంశం నికరం కిరీటం పంఖిగాదు
 దాక్షిణాత్యుండో సమర్థర పహించు
 పండితుడు లేమితేలి శర్వారగక ||
 చాటములు మూయఁబడియుండు పరుసవేపుడు.

అని యొక్కరో దెప్పకొన నూర్వర నాలింది వర్మపాదుండు గురువితో,
 స్వామీ ! కాశ్మీరదేశమున శారదాపీఠముకది యున్నదట అదేవరామండిరమునకు
 నాలుగు బాకీలు గలవట ? అందు రక్షితార్వర ? వాట మెప్పుడును మూయఁబడి
 యుండునట. సర్వజ్ఞాదుకానివాడా పీఠము దరింజేరలేదట. అందుఁ బెక్కిండు
 పురుషవాదులు శాచివర్చిన పండితుని బరీక్షించుచుండునట అప్పికాదిరోహమునకు
 దేవదయే సమయా. నేగమ యచ్చదితిం దోవంయు సిద్ధిదినములీవార్త మనకేమిటిఁ
 బెరియునున్నట్లేగదా.

అవ్వరాసన మెక్కిరియే రవదీయ దిగ్విజయయాత్రకు బాధవంబగునని
 బెప్పిన పని శంకారాచార్యులు సంకసించుచు నవ్వుచే కదలి కెమ్మందోగూత నక్కా-
 శ్మీరదేశమున కిదికి యిందు—

శ. వేదాంతోదయనా శయంబు లయ దిక్పక్షానరూపంబు దు
 ర్వాత్మి నాతగజేంద్రుండుచకన ప్రభాకరసిస్సార వి
 ద్వాచంస్థానియవంబు కంఠరవహ సర్వకమేదెందె రొం
 దో మారంబుగి మ్మింజుండువుం రెండున ద్వికళాచారమున్.

అని కెమ్మలు వేగపొయిరై విజయనాదలయలు సేయించు ముండునకుడు
 చుండఁ గ్రమంబున శారదామండిరి రక్షితార్వరంబుఁ జేరంబని కేవలం బద్ధాదీంది
 లోనఁ బ్రవేశింపు త్రువెత్తుము లీయించున్న సమయంబున నందున్న శాచిగణ
 మధ్యమునర్చి-

శ. ఏమీ ! సంకరమ మిట్లు సేసెదవు నీ వ్రాత్రువో శార్యమిం
 లేమనంగలచేసి తెప్పమేగి నీ వీరికి మ్మగ్నకీయా
 సామర్థ్యంబు వహింపఁ జక్కబడవే సత్కార్యమిహాశీలిన్
 దీమంజుం దరింజా జేగవలయు నీటొంట్లకున్ శక్తమే !

చాదిగఁబడు—మిగుల జంహలముతో వచ్చుచున్నావు. నీ పెవ్వలెపు.

నీవు సర్వజ్ఞుడవైతివేని యీ తలుపులు తెరిచి లోపలికి వెళ్ళు. అతఁడు నీరారిని రాశక్యముగఁగఁడు.

కంకారాధ్యక్షులు—నేను పతలవిద్యులలోఁ బరిష్క నిర్ముగరసము వాడుఁ జెలియని యేమనులేదు. ఎవ్వఁడీరావెయ్యండుఁ బాటపయోయం దడుగవచ్చును.

కాణాచమకస్థులు—నీవు సమస్తంబవైతివేని మా మతరహస్య మొక్కటిగిగదము చెప్పుము.

కంక—నిస్సంకయముగా నడుగవచ్చును.

కాణా—మర్యాదము లేనియో యెఱుంగుదురా ?

కంక—ద్రవ్యగుణకర్మ సామాన్య విశేషమవాయుము లాదును వచ్చాన మునివి మీతులమునుఁ జేత పెట్టుకొనినది.

కాణా—నరయే. వినుము. సంయోగమును బొందిన పరమాణుద్యయము నుండి మాన్యుమైన యణుద్యయము గణిగిరదనిగరా మామరము.

కంక—అగుఁ దలుచుతఁ.

కాణా—ద్రవ్యముశ్చితమును నణుకర్మ మేదిగలదో యది దేనివలన అనియ దున్నదో చెప్పుము.

కంక—చెప్పినదేమి.

కాణా—నీవు సర్వజ్ఞుడవని యొప్పుకొనియెత్తము.

కంక—అట్లయిన విడుండు. పదసాణుద్యయస్వయ్యేన ద్విత్వసంఖ్యయై ద్విత్వజగతమైన యణుకర్మమునకుఁ గణిణమగుచున్నది.

కాణా—నీవు సర్వజ్ఞుడవొడువు. నీకు నమస్కారము. నీవీ పీఠ ముద్దింప ననుజ్ఞుండవే.

అని కాణాదులు తొంగిదంక నైమాయము లర్థమువర్చి—నీవు సర్వజ్ఞుడవని యొప్పుకొనియెదము.

కాణా—దమమరముకన్న గౌరవమరమునంగల ముద్దింకేన మెట్టిదో చెప్పుము.

కంక—అదియేనా చెప్పవలసినది వినుండు. గణనంబంధ ముక్త్యంతసాక మగుటందు వాకాశముపరి నొప్పుచున్నస్థితి యేదిగఁదో యదియే ముక్తియని రాదాద మతనిర్ణాంధము. ఆ స్థితిమానందపంచిత్రతో గూడుకొనుట ముక్తియని గౌరవమరస్థులు చెప్పుచుండును. అదియే లేదము.

నై యా—పరాధభేదము లేదని ?

కంక—కాణాచమకమున ద్రవ్యగుణకర్మసామాన్యవిశేష సమవాయా దావములనిపదార్థములేని ముచితములు గౌరవపక్షమందు బదార్థములు ప్రమాదా ప్రమేయ సంకయబ్రయోజనదృష్టాంకనిర్ధారావయవతత్కర్మ విహిత దుహితాన్ని

వితండా పాశ్చాత్యానుష్ఠానాని విగ్రహములను పూజింపదును నొప్పుచుండును. తత్వజ్ఞానమువలన మోక్షము గలుగుమనియు గణాధిపతులవలనబోలె నిక్కడుండు సర్వజగన్ముక్తి ప్రకారభూతులనియు గౌతమవ్రతమునను చెప్పెడియున్నది.

నైయాట—స్వామి ! నీవు కావరావీకారపాణి సమదంతవని మేమెప్పుడుంటిమని గౌతమవ్రతములు కొంగుగింపంత గవీరమవ్రతము లర్థమువల్ల నీలనిలు మా మాలలకు నుత్తరము చెప్పి యుండును.

శం—మీరేమి యడిగెదరు.

సౌంబ్యులు—చినుము మాఁ ప్రకృతి స్వతంత్రుడాలై జగత్కారణమగు చున్నదా ! లేక దిదృష్టితజగత్కారణమా ! చెప్పుము.

శం—అయ్యుం. ప్రకృతియే - సర్వరూపమైది ధృతిగుణార్థకమై లహదూపకాగినియై స్వతంత్రుడాలగుచున్నదని కావంత సద్భావము కాని వేదాంతవ్యవహారమువల్ల ప్రకృతి యుత్పత్తి తులనని చెప్పబడియున్నది.

సౌంబ్యులు— తమరీయ ప్రజ్ఞాపరామిలు లెక్కెప్పుడు గొల్పెడిని నీ యిచ్చ వల్లిన ట్లయగును. అది సౌంబ్యులు మరలినంత బాహ్యర్థ విజ్ఞానసూక్ష్మతై చాదములు గానింట్లును నొక్కాంతినైచాదియగుణాధార్య మార్థమిక మతావలంబులగు బొడ్డు లర్థమువచ్చి యాహా ! మాకు సద్భావమిదియై యుండును. సన్మూలక పోనిచ్చి బాధనకు బాదు. వాదీవీరింకలె నమ్ముచాదెవోవ నీడు శక్యమా.

శం—వర్తమానవ్రతములతోఁ బనిలేదు మీరడుగవలసివ యేర్థమలేదియై యుండును.

బొడ్డు— బాహ్యర్థ మెన్నింతములు.

శం—రెండువిధములు ద్విత్వాంతకమునయే నైచాదికమునయే.

బొ—దానిశీగం తావతమృషిమి.

శం—ద్విత్వాంతకమతలయన వేర్వేలాతమంతయు ననుమాన గమ్యముగాఁ జెప్పబడియున్నది. నైచాదికమతలయన ప్రత్యక్ష గమ్యముగాఁ జెప్పబడియున్నది రెంటులార్థములకు ద్విత్వరంగుదత్తము ననునది. రెంటిని ననుమాన గమ్యత్వాక్ష గమ్యత్వాధావమయన లేదము గలిగియున్నది.

బొ—మా విజ్ఞానమునకును వేదాంతబాదుం విజ్ఞానమునకును లేదమేమి యున్నదో చెప్పుము.

శం—విజ్ఞానమునకును ద్విత్వము లహితము శంకని మీలో విజ్ఞాన బాదులు చెప్పుదును వేదాంతం మీరమాన జ్ఞానమొక్కటియేమని చెప్పుదు రిదియే లేదము.

అని చూచితి సర్వశాస్త్రములయందును సర్వమతములయందును గివ ననుత్తరముగిచ్చినంత మురున్న రెల్ల నయ్యాచార్యుల జాతింబి, మహాత్మా !

నీకు పాటియెవ్వరును లేదు. సర్వమతములు నీకే తెలియను. నీయమంగుని నున్నదిని లేదు. సర్వజ్ఞులందఱు నిన్నును నీకావ్యమునే తెల్లను. ఈకారణవేదమెక్కు నీకావ్యమందనే సమర్థులందఱు యివే ప్రమాదములు స్ఫూర్తియుచుచేయుచు వారులందఱు తొలంగిపోత నమ్మచోత్తుండు శిష్యులెల్ల జయజయశబ్దములు గావించుచుండ మరయు -

నీ, చిత్రకావ్యమందాత పుత్రులు పరీక్షించు

జోటపంపులచి పాడుతలువచ్చు

మోదమొప్పుచిరించి పాడరానుమరీచు

తిరుగుడుకాదు కామరములికగ

నానందగిరి యుక్తులొక్కండు వైతము

అద్భుతముంకలకా బాధలు నీయ

శిష్యులందఱు కడ పీఠులు తోరణ

దండములొప్పు లేంతలదలింప.

గీ. దిద్దిరాసాది శిష్యులతోవృత్తి

యనునదింపగ జయజయ ధ్వజంబుతోడు

అమ్మపాదుగికిదండక బడికొనుడు

గదలి యతివేత కారణ పడనమొనరు.

క. అరీరద్రవీకం

బాకోరామోదరింప వరుగంగలంబు యా

కారణ యిట్లనివలెకె !

రీత పహినోక్తిపథిప దిస్తులలింప.

సంఘమీంద్రా ! నీవు పూర్వము సర్వవిద్యలయందును పరిక్షించుబడితివి. నీయందు సర్వజ్ఞత్వము పరిపూర్ణముగానున్నది. లేకన్న విరివిరి భూషాంతర్యులగు మందనమి నందు నీకుశిష్యులం బెట్లగును ? అది యట్లందనమిమ్ము. ఏకశ్రీకాధిరోహణము నకు సర్వజ్ఞత్వమే ప్రధానముగాదు. పరమేశ్వరదీక్షయం గావలసియున్నది. అది నీ యందుఁ గలదో లేదో ప్రశ్నకాంక్షలు పడరింపనుకొని వీక్షింపుము.

నీవు యతిరత్నసమైకవాయు గామకలారహస్య గ్రహణసామర్థ్యము లుండు నాకారముతో గ్రహించెతివి. యాకారమును మరల యిప్పుడే సేవోపననమొనరు కుదోగవడునుంటివి. దాదాబాలు నిశ్చయముని పరికించుని యెల్లరు సమ్యక్రతపసిరి. అప్పుడు కంకరాదాన్యులు అందా ! నేన జూచినినదివోరి నీకరీమలత నట్టితిన్న మేమియుఁ జేయలేవని నెక్కుయెనుగాఁ జెప్పఁగలను. లేవోంతరము సంకల్పమును గావించిన క్రితాకరణము దీక్షణేయమైతిని. అది మయోగ కరీరంబు కాదా ? చిత్రనికారమున బావలు దీక్షింప సంకల్పించువందేనేని అట్టి వికారము నా మదికి

లేడుగదా? కావునందరింగనా సంగము శంకరము వాని రోషమునకుగదని కాస్త్ర ప్రమాణము జూపగలను. ఇప్పుడేమి చెప్పెదవని యరిగివ నని యప్పులుకు వెంటి సమ్మతించినటుల ప్రశంసింపుడు నేమియు అలుకక యూరకుండెను.

అటుల సరస్వతియు లందితులును గొనియోడుడు వీలారోహమున కంగీకరించి రంత శంకరాచార్యులు ఎవోధముగ వర్తమాపితారోహమును గావించి గార్వతీతమ కచోల్లప్రములులగు నునులదేరి గొనియోడనిన యాత్మబుద్ధులందులొలి మిక్కిలి విరాజిల్లి నట్టిసమయమున -

శ. గురువాడు శిష్యులైన

శరవేనులందఱునుండి సంతాపముచొ

త్పరవర్షంబులు గునవల

దిరి దుండవీరవమలపుడు రెండుగ మోయన్.

అటుల శంకరాచార్యులు పార్వతిమావసునకుగాక స్వమతార్థికలొరకు వర్తమాపీకం బడిచ్చిరి యందు గొప్ప దీక్షంబులుండి తన శిష్యులలో నొకనిని కత్తికానికానిగా నొనరించి యచ్చటనుండి బడరికాళిన్దువకు జరియెను.

క. దని యయ్యరిపతి లదరి

వనమున దసమాదరించు ప్రహృష్టులకున్

దనుమాత్రభాష్యమల్లన

వినిపించుచు గొప్పైవాత్మ పెరిగినవనిన్.

గీ అవదురాలి మను సంవరకంట

తాపవారక మది మంచారకంబు

వేరె జనితారకంబు తేతారకంబు

శిష్యసంయుక్తుడై యరిశేయండు.

మ. అరిశేయంబున వార్తినొందుచు దదీయ్యులులవ్వ సహ

యరివర్మా! పరి నిర్వలెనెరబ దేహంబు ల్పరిశం ప్రతి

కేతులుబ్ధగుయన్న విస్మయకౌశల! కావంగదే ■ తా

దితులన్యమ్మా దమాసిరీ! యనురుఁ బ్రార్థింపంగృహ్లాత్మాత్మై.

క. సకల జగదీశుడు తం

ద్రకలా శేఖరు కలింది తద్దరవా రీ

దకర ప్రమాంబుడున్తో

దకముం బ్రార్థించె శిష్య కతివక్షింపన్.

26] V. P.

గీ. తల్పదళము రాశ్యపరమారామములనుండి
కలుగఁజేసెను తపోదక స్రవంతి
జలగఁ జూచింపుచున్న దివఁదిగి గురుని
మహిమనుద్రవతో యయిన లహరియొకటి.

తర్పియ్యలెల్ల దివోదకం నుడి గృతాపరాహులు సేవకారం బొకయక కృత
కృత్యులు జగదును నవేక ప్రకారముల నగ్నిచిరతుల శంకరయతి సారవృషముందు
ముప్పది రెండేడులో బువహయంబయం గృమ్మరి కుమతవాచింబోకిరి యెద్దైత
జ్ఞానరత్నంబు లెల్లక నెడలలి మజాన ప్రతిబోధకములగు ప్రబంధములు వెనకేలు
రలింబి సురేశపద్మహదహసాములక తోటకారాళ్ళుల నలువూర వాడుగు దెలంబి బొలు
పొందు శృంగేరి ప్రముల ములంబుల దీకాధిపతులుగ నొసరింబి కృతార్థులకులు శివా
రంబున మహామునులతో గొప్పి దినులు నుద్దోషి గాంక్షివము తేయించుటె.
మరియు,

గీ. న్యూహితవయముగాక నన్యాపియి రిన్న
తనమునందె నర్క భవఃఖిలరి
యెనబిరిగి జ్ఞానరసము నిండిరిన
యోతను నేవైతనుట యుజ్జ్వలంబె.

నీ. జాపింబెగ్గెరెల్ల మంతాపకములైన
తాపాదిభూరి ప్రబంధములను
నెంఱుంకి నెద్దైత విత్తానమాళ్ళ మా
రంబువ్విగిచ్చులంబకంబుగాగ
స్థాపించి బుడచి నష్టాచకపీకంబు
లందాదికతుం బొందువడంగ
జాపించెబోధ రాజ్యాకాదియమత బా
దులతోడ దుష్కియలో బొంబువల్లు

గీ. శీర్షిరదల నదులక శ్రీశివముం
నెరగుమఁజేసి దిక్కుల వరమ బోధ
వాప్తల గృతార్థులుగజేసి యుడికినింక
జేయఁ దగివచ్చి పునఁజేయి రెప్పరయ్య.

అట్లు రాష్ట్రాంతకర్షణవరంబులు పరిహృత్తివొందిన యనంతరంబు.

ద. హరి పరమేశ్వరి నామిథుఁ దాదిగగల్గు సమస్తదేవతా
మయలు వియ్యచ్చుడక ప్రమద హరిము సిద్ధులువచ్చి యుప్పు దం
బరముదురత్న లాంఛన విహామరంబువచ్చునెఱ్ఱె యొనంగ పి
ర్ధరతమపృథ్వీ తెలులం గురిపించుచుఁ బరికిరల్లవన్.

4. ఓపరమేక! నీవు భువనోదయపాతాళ బాధిమూర్తి ఏ
మేమిది ధరింపుతి నుదయాంతరినో యతికిరె నింక రా
వో? పరితోష మొప్పు భవరీతుఁ జుగంబు నలంకరింపవే
కాపనవంద్య! మాకుఁబ్రమదం బొనరింపవే తాంబూషునక.

5. అనివేర్చులు ప్రార్థించిన
ఏని యతి నిజ భువనసునకు ఏత్పేయదలం
లినయంతః శెంతనిలదెన్
దనస్సనభము పార్వతూషిక వ్రమరంజె.

6. ఇంద్రోపేంద్ర దిగ్వింద ముఖ్యసురలెందే రక్షింపగా
సాంబంధంబై తినిదేవయాన రయవల్లభమృతముల జేయఁ బు
త్రేంద్రంబులైన విశ్వశంకరుఁడు వాణిశుకు గిరి యాయ
గిందుల గొండుగజేరి రాజితమహిర్దేంద్రులు పూర్వాకృతిన్.

7. మంగళంబుదిగా మహికాకు లాలిస్త
వభదందనాందిత వక్రునకును
జయమంగళము కనురవోది తిరిచి
మనమజీచుదిరామి కమలనకును
కుభకుంగళము తాంబూలభాసుకళా ఏ
శోభితమబుజుఁ బూటనకును
వరమంగళము రూప్య భరవళాది దీర
మనసారవరకుభ్ర గృతునకును.

8. భవ్యమంగళమఖిల తాపస సమాజ
మానసాంతోరుహసహస్ర భామనకును
దీప్యమంగళమహల భూతిస్సరత్వ
మృగమూర్తిః గర్భాధి మంగళంబు.

అని యిదింగించి సుదీపిర్థుల దప్తుడు వెళయత్కికమిందులయు గత
జిహ్వలు లాలించి పరమానందతంతరిత హృదయారవిందులైయున్న శిష్యునితో
గూడం గ్రమంబున నవ్వడిమజిలీ జేరెను.

అది శ్రీమదిర ముఖ్యవదీక్షకకవి రచితమైన కాశీయాత్రా
చరిత్రమును మహాప్రబంధమున శంకరాచార్యచరిత్రము
సప్తమోలాసము సంపూర్ణము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీమద్

కాశీమజిలీకథలు

55 వ మజిలీ

అష్టమోల్లాసము

క. శ్రీకృష్ణుని నిశేష

లోకానీకమతా ముఖంబుకాని

భూతలిక విలుదలవ ర

జ్ఞానైక సుకృతికరణ కరుణాకరణా.

దేవా! యవకరింపు ముట్టును నీ పిట్టందు కిచ్చునను శ్రీ శంకరాచార్యు
దానిత్రమంకయు నిజంగింది వెండియు నిట్టనియె. చచ్చా! యమ్మచూర్చుని గురింది
చెప్పికొనెడు కలాపితేదములు కొన్ని గలవని గ్రంథస్థములు కాకపోయినను లోకం
బున ప్రత్యాకర్షణగా జెప్పకొనుచుండును. వారినిల్ల ఏవరింతు సావధాన మునున్నుంకనై
యొకర్నింపుము.

మహాశక్తిని గురించి అదిగిన కథ

శ్రీ శంకరాచార్యుండు కొకచుర అందనను గావించిన కొన్ని దీక్షలు
కొకనాడు కిమ్మలలో గూడుకొని యొక యవత్యుమార్గమున నరగుచుండెను. యా
మానవశేష దివ్యులను నడుచుచుండెడి యాశ్చర్యకరమగు నను శ్రమవాయ
చోయగా నవ్వకొక గారి వీచ రొడంగివడి. అందుంకు సంతసి పురు నయ్యంతోవాను
లిల్ల గురుశర్మణాని పాపవర్ణవచనా ననుసరించి వేరుచున్నంత నమ్మందమానరము
గ్రమ్మకమంబుక నలిప ద్దినొందుచ నాకులు రాలువట్లు కొమ్మలు విరుగునట్లు మొవట్లు
కిట్లునట్లు కొంత చిరుగునట్లు ఏవర రొడంగినది శంకర కిమ్మలిల్ల నమ్మనంద
ప్రకయమగు నెడచులు గొంత సేపు దూర కలుషితములగు వేళకంబు జేతులు
గప్పికొని మాకుల మూలముల నొరెగిరగుంకియొ గొమ్మలు నెగి మేనుండిన అది
యెరు అచక్కని తోపును నందు నెలగారిం గాకను పూవలెన కొద్దికొని పోవుచుం
జెట్టుమొదక్కం గొగలించుకొని అందునంబుగాపక వానితోగూడా ధూడింబుల

ఁచి నిగిరిపోవును 'హా! శంకరా! గుడవూ! రక్షింపుము. రక్షింపుము.' అని మొర
లిక బొడవగిరి.

శిష్యులును మరిదేవులను జూచియు వారింవనోపక విరారించుచు శంకరుడు
తానును అయూతార మాతంబును శిష్యులను కైకమై పెద్దదూరము కొదితొడిపొయ్యెను.
అతండు వంగి నేలంటి లంతెకొనుచు నేతుండు దొరకైన వానిం గట్టికి లట్టుకొనుచు
నానక వారిదోగూడ వెగపిచోన్నదు పిరిలి బోయిపోయి మొకటో నుజ్జ. బాంబై న వేలం
బడి మూలకడలో దప కెండుపాదంబులను మొందరసుండిగలదంటయు గడలోలేకులా
కదమముపెనాని నీటువంటి యుండెను. ఎంత వడిగా విసరెనను వదముది యమ్మ
నోర్పునంటుంది యిండుకాయ గడ్డల లైపోయెను.

సీ. కనకామలకన్యన్తి గరిగించి ప్రిమా

మినినెవ్వ కాపిన పతితనము

పూర్వానదిసిరింకి పొంగకు రప్పించి

జనుల మెప్పించిన సాహసంబు

మూలారి కాగేహమున గతానుజ్ఞాను

కార్యకు లులికించి నల్లకర్తి

మిన్నంటు బొంగి తూమిమించునర్కరా

ధునిఁ గుంభమునఁ మిద్దిగమచార్తి.

గీ. మందరంగెనోయేమాం కేగెనొక్క

కవమహా పంగమనగూఁగి బరెడునాదని

మగిషకంకరు రమ్మహా పంఃమండు

గాలు గడరింపలేక రీగజ్జవొందె

అహ! బాంబైంక వానినైన చగము తేపికొనక మానదు. క్రమంబున
నాగారి చల్లవనెనుక వమ్మహాత్ముండా కరమమనునీ యానంబు రావంయనగరి
యొంకయో ప్రయత్నము చేసెను కాని రాతమేమియు లేకపోయింది. కరపాపంబు
లేవనిని బ్రసరింపఁజేయుచు క శ్రియమిగిలి. క్రమంబున గాయంబా బురదలోనికి
దిగిపోవ కొడంగినది వెనుకపడిమేలం తానాను నిలుచుట గన్ముగా బొరినది
అప్పుకమ్మహాత్ముండాలోనికి యాహా! హేహావేదనంజేపి నేటి యిక్కట్లు
బెందిని, కానితో కంయంబునగాక నెన్నలైన మనవ్యం నెగరజిమ్మిడు తెమ్మరలు
వీరునా! మదీ దూంకర్యుగిమి బెంకువడుట ద్వితప్తంబునున్నదే. అక్కరా! నే
దిరియక నేడవకతెన నవవారము గావించివాయేమి? యూరక యిట్టి యుపద్రవము
కలసిండునా! యీ యా పాపంబు పెన్నెరెందరూ ధరిండునా గమ్మలు మూసి
కొని జేరోమిఫాంబున గిరింది.

A. తెలియకైవ్వరినైన నింకించియిది
వికంగాందితి వేదినదర్శినిపుడు
మాన్వితోచియెన నా బుద్ధిమాంద్యమెల్ల
వేగ రక్షింపకయ్యయో నేర్చురాద !

అని ప్రార్థించుచున్న సమయమున వాప్రాంతమును సూర్యోద్భవనాయము గలిగి శరీరమునకుయ ముడుతలు జూచునను బండుటకు వంటి కాంతితో నొప్పుచు వింతతోన సంపాదించు అనురూపాలంబులం బోలి నొప్పుచు నెరసిన వెండ్రుకలు తమ్మిల్లముగా దిద్దికొని సుందర పాఠంబును జూడవంకంబోని కుంకుమ రేఖందీర్చి కుదిరేక దండం బూతగాఱును నిలువంబున కెంతవరేయి యభివంబున సూర్యకీరణ ప్రభారమున కర్థముగపడి యొకపల్లంగాన అయ్యో ! చాలి తెలియక యిక్కడఁ జిక్కులుచుడునుంటిని. సన్మార్గమేదైన మీరు తెలిసినదో వక్కాణింపుదురాయని మర దలోఁ జిక్కికొనుయొక్క కంకరాదామ్య గూర్చి పలికెను.

ఆ రత్నని విని యతం దమృతపాదతోఁ గన్ములందెరది యాప్రాంత మందు దండమూతగాఱును నిలువంబుయొక్క అంగంబంగాది పిష్టయము తెందురు అత్తా ! నేను దాని తెలియకయేవచ్చి యా :కరలోఁ జిక్కికొనుయంటి దీనిందాదినపుటకు క్షణిశేన్నుతి. నీ దండము గొంధెమూత లంబువేసి దీనివెరలి రాగలనేమోయని యానగబుగచున్నదని పలికిన నవ్వరు దానర్థ లుట్టనియె. నొమ్మా ! నీ మాటలు విను గడు చిత్రముగానున్నది నేనిరందముం దిర్పించుకనే లేని క్షణియొకవచ్చెడిని. అదియునుంగాక నేను సూర్యోద్భవాన నీవు ప్రాయములోనుంటివి. క్షణిదని చెప్పిగను నీవంటిదాచు వంకమునుండి యభ్యంతంప సమయబాని మేముటి చాకముకాము. మాటోటలున్నను లేనిచాలలోనే లెక్క నీనుర్చి పాయమల్లెగూర్చున్నది గదా! పోనిమ్ము నాకిదితక్కఁజేసి మందిమాక్ల పెరింగియుండిన వక్కాణింపుము లేకున్న నాకుఁబోదిన తాంబూలీపోయెనని పలికినంత మేనుంబుల బుద్ధునిర్ల నాచాక్రమయ్యంతు లేకులెత్తి మ్రొక్కుచు లేచి ! నీసూర్యోద్భవం తెలిసికొంటి నిమ్ము లేదని వాదించిన యపూర్వంబున కిక్కడ నిండితివికాదోయి

కా. లేచి! పూజక కిది భవ ద్విప్రప్రభావంబు మా
యా విప్రాత్మ గ్రహింపనేర కలుగు న్నకాంతి వర్ణించెన
గానంగాదగు నీదురుక్కుగరుణన్ గాయత్రి సావి త్రియన్
నీవే యాత్మవలంబు వేదెడిగిదిన్ నిక్కంబు గాళ్ళాయని.

అని స్తుతియించినంత సంతసించుచు నదేని దివ్యరూపంబుదరింది యయ్యతి శోభ నానందంబునుండి లేచెనెత్తి యొకలు నివృత్తులు నల్లన నిల్చునె.

నత్తా ! కంకర ! నీవుత్తమ తత్వజ్ఞాన సంపన్నుంపమగువు పరమార్థోప

దేశమున లోకులెల్లఁ గృతార్థులం గాఁజేయుచుంటివి. విష్ణుఁడొక విశాకలీఁడు మెప్పువచ్చినది నీకుమాత్రమని చెరిగింపం బంబి యిట్టిమాఁడు గల్పించెరి. హరి హూడులైన మరీయ మాఁడొకతనై న్నావతావఁడు దెలిసికొనలేడు. ఇందుంక యితిహాసముగం దాకరింపుము.

త్రిమూర్తుల కలహము తరు

కొలి నారదుం తొనాడు బ్రహ్మలోకమునకుంబోయి పరమేశ్వరే నన్నా నింపఁబడి సుఖాననా సేవయెయింపు సమయంబున విసిరి నారదా! యిండుంకినద్యు దుండు విశేషములేమి గలిగెన వక్కాఁడంపు ములునుపోకన్నదని యడిగిన వక్కం పోకనుం డింతుక యారోదిరి యిట్టియె తల్పిడి వక్కంకన్నిర్మాణ దళుండవగు నీకును ములుమోకుండువా! అయినను నాయెఁగింపంక పక్కాఁడని మే గలిగిందెన నాలింపుము. నిన్నువాకముతో నొకపథ జరిగినది. అందు బృందావతులకు తాపసులకు త్రిమూర్తుల తారతమ్యము గురించి పెద్దగా వివాదము సంభ్రాపించినది. అందరి సోదాహము దేవత శేరింగింప నాదెంబయి నందియమంచుచున్నది.

తల్పిడినై యవహమము కుమారుఁడెవడా? ములుమతి పరమకుండే దేవత వక్క పరమములు గొనిపొందివదారే పేదా! దీతివనిన నేమనందగునని యేమిహా సంభాషించిన గారింది విరింది యిండుక యెఱక న్నిరయంబున విజాముని క్రిందియె. ప్పలా! యతార్థము తెప్పలుకు నందియమందెవరా? ఏమేమి ప్రసంగము వచ్చినది. మాలోనివ్వ; దరికుండగ. గృహింబిరి. అందు జెడ్డరెవ్వరెవ; గలిగియుండిరా యని యడిగిన లక్షాభయంబు ఉచితంబులు దేవముని యిట్టియె తల్పిడి నీ యొదఁగి దాడనెం ఇందుండవంకెం కందరు నుంచి దేయవంసన ప్రసంగమంతయుం జేసిరి. అప్పుడు హరిహరుం తారతమ్యము గురించి ప్రసంగింబిరాని నీమాట యిందు కయుం దేర్చిరి. అతనిపితృమండు రితముతోనే సూరకొనలేక హరిహరులకన్న నీదే యధిమండవని నొక్కవక్కాఁడరికినె.

నా మాటలవిన్ యందున్నచారందగు పోకక నచ్చిరి. లక్షావిషాదమీదుర హృదయంతనై యప్పటిమము మాటాడక తక్కురావమాఁడు పదనంబునం తొక గట్టురుండ వచ్చి లేరియందరి ఓశేషమేమి యెసం గలదేమోయని యానకముగియమంద నీయొడ కడఁపెడికిని. అక్కటా! నిన్ను హరిహరులతో నుమానుండనియు తెప్ప రావట. నేనిదివరకు త్రిమూర్తులు సమానునియే తలంచుచుంటివి అందరి నిక్కువ మెదితొ మాఁడని నానందీయము దీపుమని ప్రార్థించిన ఓని కటములందర రోమహావయ్యుల కొగరెగవచ్చుకటి వికటములుండె చతుర్ముఖుం డిట్టియె.

నారదా! దేవతలతో దేవతలు ములులు వేక వాక్యముగా మృదముగిగా న్నియి యే? అగునగు నరిగిరియందున నవలక వచ్చునను న్నాయంబెంతవచ్చును.

వేరు దేవతలకును మనులకు నాపదలు వచ్చినప్పుడు సుంతముగా దర్శనమిచ్చి వారి మొర లాలించువాడనులే! దానంతేని వారికట్లుద్ది వుదినని. కావచ్చు హస్తావారికొకరితో వారికిమీదని యున్నది. నా ప్రసంగమేల తేలయినను. ఆ మాట యడుగక పోయితివా? యని పలికిన సురయతి. తండ్రి! నేనెంతకాదను సేయక యేమియు నడుగక యింతకూరము వచ్చితివా! నీ యవమానము నా యవమానముకంటా! అన్నిటి కిది సమాధానము చెప్పబట్టియే విషాదముగలిగినదని మరలయే దడియబోపాగిని నింతవారయమానములగు పదనెందులచే బ్రజ్జననంబుచేసెను.

అప్పుడు రౌద్రానీకముతో వాణిగంటు నాడతా! నీవు మరలపోయి దేవతలతో హరిహరయోగస్థు నేన యచిక్షుండననియు మరీకు హిమయోగము రూపంబయినది కోరిక కలిగియుండునట! జూపించుననియు మునులు విను జెప్పరమ్ము. వేను స్వప్ని జేయనిటో హరిహరయోగయేయదటో యాతము. గోదయందీగదా రంగులు వేయి దురు. ఘండమయింపుంకనే నేనెల్లంత దురుదనాయని నడిపిన విని మరల సుమర మని యిటనియె. తండ్రి! నీతో జెప్పవేదికవి యూరబోయెను. కాని యట్టి తాత్పర్యము వ్రతుంతునకు నేమి గలిగియున్నదను? అనివాడు నాతో దనయతి ప్రాయము చెల్లించెను అనునయు నల్లమూరి యేమి? అనుచున్నను దనకంటె నేనెల్లదనని యట్టి ప్రాయమున్నదా? దనకు తెలియని మూలంబున సురుదుగాక సర్వజ్ఞుడైన భామాదననకు స్వార్థకలంబుద్ధి ముదిరిడి గలుగవలయును? ఏమని ప్రశ్నించుకొనెనో చెప్పుము రుద్రగీన వారవం దిట్లయె

దోలేలా! నేనీదకును వైకుంఠమునకుంబోయి రెండుమూడువారుండుంటి వాగుదేవు నాచాలించిన. నాకిదమృత నాచిన్నాళ్ల పెళ్లు గోష్ఠం వచ్చినవి. ఆ కథలలో నీజ్ఞప్తావమచెచ్చి బ్రహ్మ యిటు చెల్లెడువ్వాడని చెప్పితిని. అప్పురయ్యొక్క తుండు పెరవి విలయతు వాణియేయెండు సురజ్యేష్ఠానికి సవయము తెలియదని పలికెను ఆ మాటలలో స్వాతికయ యిద్దము ఇదనిండాన్యోపారము సూరించు చున్నది. అప్పుడే నా మరీగ గవ్వమాగా దోరిదికాని యంతరాసముంధర నేమనిన నేమి యపరాధమా మని వెరచితిని. నీవు సురలో నధికుండకెగాని కనుతో నమమిర వాదవకావని వారి యట్టి ప్రాయము. వారితే సురందర దేవతలు మునులు నేమిండును. వారిమీద నలిగిన నేమి పాదము. అలిగిన జతున్యజానిపై నలిగి పంకము తెల్లంబు కొనుమని పలికెను.

అప్పు డప్పరమేష్ఠి వత్సా! నీమిదిదే కావించెద. నీప్పుడు నీవు మరల వైకుంఠమునకుంబోయి నీమూలమిని వర్తగియ్యంబు చా రించించుచున్నాడనియు నీకంటె నేనేమిట దక్కువవాడనని పలికితివనియు నదే యట్టి ప్రాయ ముండినం జూచు కొనయ్యుననియు నామాటగా జెప్పరమ్ము. మునులు సీయట్టివారి కిద్ద యగ్నిండ్లు

తగవని తోచింపుము ? పొమ్మనివారికి చింతాకుహ్లాంతంకై కళానందు కంఠః
పురమునకు తోయెను.

అప్పుడు ద్విజవంశి తన యుద్ధమును కాపాగుచున్నది గదా యని
యంతరంగమున పట్టించుచు పారత్వగర్వుని పిట్టాని యప్పుక వైశంకమునకుం
బోయి ద్వారపాలనమున దువనాక నారాయణుని కేటంగింపబడెను కమ్మనాకుండు
నంతోపింపుదు ననినయముగా వదలమనింతోడిదేర వేతాంకరపుంబంబులెను. కా
రణ్యంక భయభక్త పితృసముదతో నారదుం బొడ్చుచుపోయి వైకుంఠకు కానున్న
ప్రదోక్షమున నిదీన పికంబుపై గూర్చుండునెట్టిది.

అప్పుడు విష్ణుండు మంజున కీర్తిర ముంకై ముసీంద్రా ! అప్పు
దెందుండి వచ్చుచుంటి. ఎవ్వరికైన గద్యుంబులు పెట్టి కరువు ంకించుకొనరుదేరా
విశేషము లేమియు యుగైన కథ్యులు నారదు కిచ్చెను. మహాత్మా ? అబ్బుం
బొట్టలవలన నాయాకలి యేమి తీరెదని. కేవలభక్త మొన్న సురంకును మునులును
గంజెము సుంపాము జగదవని. అక్కడంబు వాట్ల తేమాంతును జూరెనది కాదు.
అ జగదమునిని యందుండి ఐహ్యలోకమునకుంబోయి కరునానగం దప్పించి యిప్పు
దిచ్చుచి కచ్చితిని. ఇదియే విశేషమని చెప్పిన కప్పయిరిగంతుం దిప్పనియే.
నారదా ! మునులకు సురంకు నేపిదకి సుంపాము జగదవని. అత్రం గెతంగింపు
మనులయు నమ్ముగి కళామగ లేదా ! మియిదితిగాదు. హాసిత పారత్వగర్వులతో
నెవ్వ రదికుండునె ప్రకంభ వచ్చినది అంధం గుంబి కలహము వచ్చిరని చెప్పెను.
అ మాటనిని కమానాదుంది. యశించి ! అపహ్లాదగములో దురకెవ్వ రదికుంది
నివ్వయింది సుంపాద మేరితి జరిగివర నుకున్నామెయి నతం దిట్లనియే.

దేవా ! నరువులు కేమియున్నది. మునులందర కిచ్చందరికుం దనిరి. సుర
లందరు దేవదయే యధిపతుడనిరి. బ్రహ్మ యుతువురకన్న నొకయంతరము తక్కువ
కాదని యందరుంబొంది. మునులతో నాకింప దేవతలకు పాద్యము గలదా ? పెద్ద
తదవు ప్రవంగించి చివర కేమియు నోత మెదలె లేక సమాధానమును తెందక
యూరకొనిరి. ఇంయే యధ్యులు జగివ విశేషములని చెప్పుటయు గలక విందిన
దెందముతో ముకుండుం దిట్లనియే.

నారదా ! మునులకింప ఏవేకము లేకపోయినదేమి ? తర్కజ్ఞాన సంపన్ను
లును బ్రహ్మాదము తెందుమా ? కిచ్చునెన్న నన్నయ్యనిగా కలందిరా తానమ్ము.
అట్లనివ మునుల సామంబులేమియో వాడువున్నము. మరలు కాపంబులను వెరచి
తగిన సమాధానము దెప్పక యూరకొనిరి. కాని మునుల పాద తరిపితేరులు పిచ్చులకు
గలిగియున్నవి. వారు కడు బుద్ధిమంతులు. పనిపొందేట ధాంధములతో సూరక కాచింది

కాశీమఠము చేరికొన నేరయి మాడుకాడి కారములు దలంబెడను, సమయము రాక బోవునా ! మునుల నామిద్దరి కాశీమఠమురావయి యేమాటా కలుచిరమిట్లు పలికిన విని నారకుండు కాసుదేవున కిట్లెఱచె.

అప్పుడా ! బ్రాహ్మరమణులన కిమాడుం ప్రభువము తెలిసికొనుటకు మాకోట్లకు కర్కమగునా, పిదప మఱి కోటివలెను పూజించితిమి, మునులయెడ మీకును సురయొక కివుండు పెరువులయొక బరమిష్టియే మఱక బానియొక్కరే మా బ్రతుకులెటుల సాగును. బ్రహ్మ పీఠయథావస్థ దెప్పి దక్కవనాడని సురయను మునులను బలికి చెప్పిక్కడగా బరమసంకల్పి నామం వెసి తగని కోపము బాని వారిసెల బిందెంతునని కపరమజేసి యున్నవారు. మీ యపవ్రాణస్వరాజే ప్రధాన దేవతయేని కాంచిరి గెలుపుగొనగంతరి, అంత నిష్ఠయు నాయెదుట రావధికుండను ప్రమాదవచనము చెన్నియేని అడిగెను వేదమంతయు చివరముగా నున్నదని యేర్పడు తెప్పెడు.

మీ మహిమ మీమాక యెవరిక తెలియ కర్కమగునా యని పలికిన విని కిమనాకుండు మఱియు కలయెదు, నారదా ! మది ను నానికమలంబునం బ్రకపిత కర్కమ పిలుంగిక వియంపవచ్చు బ్రహ్మ పీఠాశ్రయమై పుణ్యశాశ్రయముతో నృష్టి కిమా సామర్థ్యము గలుగజేసిరి. నామిదవది పితృబ్రాహ్మణుండు నారంభి వధికుండనని గర్వపడన నేమిడగిడి అ మాటలు పి. పి. ట్లు రగిస సమాధానము తెప్పక యూరకొందె.

అన్నన్నా ! కామిది పవరలక్షణము పుల్లెంకను చచ్చెలు కమ్మక్కలని తలెరిచివిని బాను తెదనేమి ? అత్తపదానక బట్టె పువయెయిదు, వారదా ! నీవుబోయి బ్రహ్మలో నామాటగా బోంపుచు, నీయందు బ్రకారశ్రద్ధ ముంచి గాయుచున్నది. యెఱుక నారంభి వధికుండనని గర్వమును బుడుచున్నారవలె, మత్స్యరాక్షసులు చుమాన పలిరావె గలిగియుండిన వలె కలంపును, వర్ష వర్ష నీ యరికారమునకు దగియు మాటాడుమని చెప్పరమ్మని పలికిన వంకరంగిం బుప్పొంగ సంగకాకనుండు పువయే. వాడమి ! బ్రహ్మ మీ యెప్పుగూపాపురుండని యెల్లర నెఱంగికడ, కాను నోర్వధికుండనని గర్వపడె లోకులు నమ్మరింతురా ! నేనామాట లిదివడే చూయకతో చెప్పితిని. ఆమాట యెఱుంగెందు, హరిహర లార శిష్యులు గురించి యేర్పాడుండు కంపాపురుగురున్నాడు, పాపభయంబును మునులలో వెరరి సుర బారకొనినని మీ రెఱిగిరిని మునులచెప్పిన ప్రమాదవివచనముల వినిన బానిరెన కివుం దిధికుండన తెలియ మానదు. మీ పదయేమి వాదించుచు విద్యా బంధుమ్యంబుల దగిన ప్రమాదములు మావరకపోయిరి. మీయెద్ద రావనెల అప్పు డందరికి మునుల వాక్యమెఱియందు విశ్వాసము గలిగినదినుండి !

అప్పుడు నేను దేవర భక్తుండనగును మారకొనడే సురయకు రోష మిక్కిలించి

వాదమునకు బురికొలిపితిని. కాని నాకు మరల భక్తి విశ్వాసులు గ్రహింపనేరక శకువు నిండియకొనుటకై యట్లే చేయవచ్చును కలంచి పెనువి గదవక మనిషరసముల కగ్రపడితి. దేవా! వారి యర్థమెరియెనో? మతప్రారంభము కనుగొని యనుభవము వాగ్యావంతిఁ జెప్పరిల్లు నన్నిచో? యందునోదే మందును వాగ్యములుండు నీరము నుండి లేచి నిలువంబున చక్రినకు గిరగిరంబువచ్చును నిట్లనెయి.

నారదా! అప్పుడు నేను విశ్వరూపమునాల్చి విజృంభించుచున్నాను, మరలను తృకలార అరుగక భువనముతో గూర విప్రసహస్రమాపెనను. అందు కిష్టంబరికుండని నుడివిన మునున నురుడమని చెప్పెను. కంద్ర సకలం బుద్ధిలేకపోవంయునా! మను లన్న మాట కాదనక యూరకి పెనుదంపన, అప్పుడు నాదకలార గాఢకొను తాదెవ్వతో మరమని ర్పించిలేకనుతో బలవలయు వారిని మునుకరకరమయ్యి కనుల యెదురి నిలువంబడి యలవి నిట్లనెయి

ప్రతాపిరా! కాంతస్వరూపముగల పి ట్టరిగిన నెవ్వరు నెవవగలదు. మునులననమాటల కిచ్చి పై గోవింధనెం. అదియుమంగళ యాతమని కంపమి లోక సముగా గలవాడు. ఈ జరదారి మాటలెంత సత్యమో? పరినింపక లోకముల నాక నము చేయుదురే? ఎవ్వరికి బోలాటములుపెడి కరువు నిండియకుండదా యని యాతడు వచ్చినప్పు డడుగలేలా, అన్నియు మరల యలగుట తగదు.

కిష్టంబు మీమిడిరింపినప్పు జేపిలేసినను మరలమని తేనేమో బోడింది వైకుంఠుని గోపాగ్నిని గొంత జల్లార్చినది అప్పుడు రామోపదం దిండుక కాంతుంబి తేయూరును, నారదా! నీమాటల గొంత విమర్శింపవలసియున్నది. సత్కముగా నేవ లోకములో నుక జరిగినదా! మునులను సురమనులను వాడింది? యని యడిగిన నశంకు సోపా! నే మీమందరనే కల్పరలాదులనా బ్రహ్మదెప్పిన మాటనిచ్చియుం జెప్పిన నన్ను గొందెగాడపాపభదరయే పెల్లకిందికినాను. ఈ మహాదేవి చెప్పి నటు మీ లోరికినాని కిచ్చిపై నలుగుట యుడితయుకారు. నేను ప్రకృత్యముగలోయి యాయన యర్థప్రాసం బెట్టున్నదో తెలిసికొనె వచ్చెన. నిమ్మల యజ్ఞానుసారము గాపంతుకూని యని తేమేమో చెప్పి యయ్యను నొప్పించి యప్పుడే యస్సారకాంబి కైలాసవజన కరిగెను.

అప్పుడు పార్వతి పరమేశ్వరులు కైలాసశిఖరాగ్రమున మందార తరు ప్రాయమున జంద్రకాంత శిఖరికి పయని గూర్చుండి విసేర కళాశాంతెపము చేయుచుండిరి. పార్వతి నారదులచే నమరుంపల్ల పను, ప్రాణేశ్వరా! యాతండు మహర్షియయ్యు గలవా, పయనయై వేయి. ఎట్టి ను: జ్ఞోపవీత కలిగినను సంకలంబుక తగవులుపెట్టి యానందింపుచుండునగురా? మేమవునకు పయనమును బోలాటము పెట్టుపడి లోకమందు కల్పకిలలదా? అనంబు లొందెగావని నననింపక మీబోలుంకని సత్కరింపుచుండు రేయని యడిగిన బ్రహ్మేశ్వరుండు మవ్వడు నిట్లనెయి. దేవి!

యతంకు త్రిశాసనీయగుట రాశోన్మతి యెరింగియే యది యనిశ్చయమని యది పోరాటములు పెట్టుచుండును. అతనికి గానుక్రొదాయజేపు నిష్పంగుండుగుట నతని యేక యందరికిఁ గొంతము కలిగియుండు నని చెప్పయడగనే సిద్ధు లతనిం దీసికొని వచ్చి శివునివెదకునన్న రత్నపీఠముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టిరి. నారదుండు పార్వతీవర మేకవ్యధులకు నమస్కరించి తదాజ్ఞ నుచితపీఠంబునం గూర్చుండెను.

అప్పుడు శివుండు పరశ్యుండ వంశిశాసనయములతో మందహాస జ్యోత్స్నలు వియ్యమందురుండ నారదునతో, మనం దా! నీవెద్దటనుండి వచ్చు చుంటివి? సురలోకవార భీమినం గానా? సర్వలోక విశేషములం దెలవ నీవు వారా వ్యతికివంటి వాడవు. వింకర నెరింగింపుమని యడిగిన నాజకదారి యుట్టవయి. దేవా! నీ వాదిరేవుడవు నీరెండుగని లేమన్నది నాకడవులో నేరహస్యము దాగదని మీ రందరు నెరింగినదేకదా! బ్రహ్మాయు విష్ణుండు నిద్ర యడిగిరి. నిజము జెప్పినంత వారికిఁ గోరము వచ్చినది. అన్నన్నా రామోదరుఁ డింక కోప మువ్వుడని యెచ్చఁడు నెరుగను. అన్నీ యడముదర్చినది కాని లేనిదో లోకము లీవారికి భవ్యమయై యుండునుకాదా! ఎప్పుడును నిజము చెప్పరాదు. అ వార్తజెప్పిన మీరుమాత్ర మలుగఁ గుందురా మీకు యద్రదామము పహామై యున్నది.

మీకు నిజము చెప్పనేల, లోకసంక్షోభము గావించవలె. మీ భర్తనమన తింటియరాదును. అనెజ్జయింతు, పోయి వచ్చెదమని పలికిన నన్నరు మసేవ్యతం దిట్లనియి. నారదా! బ్రహ్మాయు విష్ణుండును చెన్నమడిగిరి, నీవెమిదెచ్చితివి. తా లేమిది కలిగిరి. అ వృత్తాంత మెడితొ చెప్పుము. వినుటముక మనస్సు లొందరవడుదున్నది మీవార్త తెప్పిన వాకును గోపనవచ్చునా? పోవలెను వచ్చిన వచ్చుగాక నీ కేం యదా ర్థము చెప్పుమని సానువయముగా పడిగుటయు కింకనీ పోరాదింది సంకయించు వాడుబోలే నభినయించుచు నకం దల్లద నెట్లనెయి.

మహాత్మా! నిజము చెప్పెదమందు శివుముడు లేవలోకములో నభ అనిగి కది. అందు త్రిమూర్తుల భారతన్యాయునించి దేవతలకును, మునులకును దెచ్చ నంశా దిము జరిగినది. మునులు మీరనికలంపియు సురలు విష్ణుండునకలంపియు బ్రహ్మను గూర్చి మరకొందరు ప్రసంగించిరి. అంతయు మీ ఇదెప్పుడకన్న పరించి యెల్లొండ నియే నెదావించిరి. మీరట్లకుని వాచించిన వాడు బ్రహ్మ ధ్మలు మోగులు మొదలగు వారు. విన్నదనియింకని పడిందివాడు లోకము, సుతుల అ సంచారము జెడతరపు జరిగినది అ ప్రసంగము విని సంపదించుచు నేను బ్రహ్మలోకమునకుందొయి పరిందిని దర్శించిరి. అతండును నన్ను వచ్చెలయడు విశేషము లేమని యడిగిన దెవనిని సంవార ప్రవారం చెరింగించి వామార్త నెఱింగి వాడుగదా! మీ యియవరకన్న దన్నులునిగ భరించిని వేల్పుంప న. మహావయి జగన్ కింకనలెదరు సుర

శ్లో॥ యే నా యోగుః తాదృశః క్షణే తేన వరముం దెక్కు చదివి యామాట మీ
యిడువరముం దెప్పిరమ్మని చెప్పెను.

అప్పుడ నేను వెనకకు మరుమాట వలనక మరుగదలి నైసుంకమునకుం
బోయి వృద్ధి కేకని దర్శించిని అతనిని పంపు మన్నించుచు లోకవేశము లేమని
యడిగెను. తానెదర దేవముని వరాచ ప్రకారము బ్రహ్మచర్య ప్రవృత్తియు నెం
గిందినని.

అప్పుడు నా సురేష్ఠునికి బ్రహ్మము వంశకోపము లాటెనుగాని మీ యెక్కు
భవి ఫలికవ మునుండును వచ్చిన కోపమిట్టిని చెప్పజూచు ఆహా! లోకము లేలు
వాడి యిట్టి యాగ్రహము గలిగినరే సామన్యుల నెప్పుడే! అమ్మనుం జంపుదు
ననియు, లోకముం భవము లేయరుచునియు జూచి గిరిగిరి శ్రీపతుడు దేవరభూ
గూర కోపమును బూనెను అక్కటా! తామెదరుడు దేవరమహిమ నెనుంగడు.
నిచాయనకొంటిని. అతని రక్షణ మీ త్రికుంటు కొడకు దగిలకొనిన శ్రియము
లాగిన విరిగి ముక్కలు కాకపోవునా? మీ తాగిపోయిన విజయవారెప్పుడు, బైరవ
వీరవృద్ధాదులు మీయంకాకుండాకా! కేళువెట్టి పూర్ణియనాథి యీటది! గలగవం
యునో తెలియకు ఒంటే యెక్కలుగినిన శిష్యములు, శిష్య వారినప్పటి నీసాక్షి
వృక్షధార త్రికుంటునకు దగిలికొనకపోవునా యని చెప్పలయు త్రిలోకముండు
లోహితములోకమందయు యుద్ధియె

నారద! దేవనకలో దేవదీక్షంబున పోగడనంజనే మునుండును నైసుంకు
నకు గోమల పర్వదశాగి రాసెమ్మింపమ్ము. మరీయ కాంతకృష్ణ యేకని నిలుం
బారాచని గావించినది గర్వము యుక్తాయుక్తివేకను: గలగవీరుడుగరా! మరీయ
నకం కలిగి యీమేమి పుటలాదెనో వెల్పాజెంపును. మరీయ దురాపరాధవర్జిత
మరదెనుగాబోలు భాగ! మని యుగిరి నారదుండు స్వామి! నానీ బలుమారే
నెప్పుండెదరు తామెదరుడు తా నదిగ వనియు మీరు గర్వ వనారనియు గట్టిబిల్లి
ప్రాయము గలియున్నది మీరుదేసిన కప్పునన్నియు నకండు సవండుచున్నాడని
లేనిదో లోకము లిందా! చకవము నొందును. మీ బాములు మీరు విచారించుకొన
వనిననె మాబోలుండు తెలియ కన్యమిగాదని పడి కోపమెక్కింతును.

అప్పుడు పాలాశుండు భూషణవిషములు విడింపుచు దెనులను నట్ట
వగములేస తేని త్రికుంటు ముంకింపుచు వెరా? నారాయణుండెట్టి వీరుండున్నాను
అతని యంభజాని వేసు లోకముం బాలించుచున్నానా? క్షణమే వామము బ్రహ్మ
గింప యెత్తింపెనేమి? కాదు కాదమ్మనుము. పాదేక్షణము దెగచి కృద్దిలో గోరుకు
పోయిన దాని జా పెదకు. అప్పుడనె నమాచ ప్రతిపత్తి యొనగి మన్నించుచున్నందు
లను మంచి యిట్టి ప్రాయమే కలిగినది బ్రహ్మకన్న దన యతియేమినియున్నది
మరీయ చరదాని! వదేకముం తెలిసకొనలే! యిడువురు తిగిరా లేరా మృగరాదాగన

నిలించి కన్నులతో నుండియెత్తరవలయులు శీల క్రమమునాని సంగరమునకు రమ్మని మోదవునితో వెళ్ళుము.

అప్పుడు మా యింక పుర మలవములు దేవతలకు, మునులకు తెల్లమగునని మహా రాజావేశముతో దుర్గమును విడిచినిలచి మునులకున్నంతలాని నారదునిగూ మోదమారులకును వెల్లడు యొడిగి యుండెను. అప్పుడు పొర్రుదెలిచి నమస్కరింపుడు, మహారాజా ! యీ నారదుడు, కంఠాపియ్యెడు. ఏమియో నాగుమోటులు చెప్పి పోయెను. కర్మియమయినను ఈతని పయమునమ్మి నామెప్పునిపై పరిగెదరేని? నారాయణుడు దూరదర్శించు శాంతిస్వరూపు దూరక తొందరపడువాడువారు. కావున వినుకొని యాగ్రహము బూరదని సుతిపూర్వకముగా విడిచిన వెని ఏనాక పోతి శాంతియై అవును మాటలకుంకని మృత్యువార్త మందిరమిచ్చివారు. నారదా ! నీ పరిగి ముప్పది మూడుకోట్ల వెలుగుతో నెం దాది రిక్కలరతో, మునులతో బ్రహ్మతో గర్వవర్తనా నిచ్చితి నీమిక్కిలము. తెలియ నుండేమును.

అ సరలో మీము ప్రవంగింతుము మా బలాశాములు వినుకొని మునులు లేవకలదు. పదావస్థము నిశ్చయంతుమగాక కెగము పొమ్మని యాదశిద్ధిగ పరి నారదుడు మోదమారులకు తెలియదు దుర్గను విడిచిని యు గడలి.

గీ. హాహయం శింకను గ సంగరముగాక
మానదురు లోకస్థానోక మెనగాని
కడుపునిండియింకన మంకామిదియ
నాకు నిలువందీ క ప్రి యెన్నటివారు

అని విడిచాడుకొనుచు వెళుకొనెనునందొంక వెళ్ళారెంగాని నమస్కరించుటయు విశాంతండు మోదమోదము తెలుసు, నారదా ! తెలుసున కెగతిని? మహేశ్వరుండు కలియియున్నవాదా ? విశేషమ లేమని యడిగిన నమ్మగతికలండు మహారాజా ! నేనిప్పుడు కెగము నుండియే వచ్చితిని. ఈ కుండు క్రమముగా నిన్ను వారు మీకు నానందము గలిగియుండ నాయవలె మెగములును, మూడు నేతములును గలిగియున్నవి. మీదేతలకనుకన్న నాయవ లేకన్న కుండు బదిమరుగుల యిచ్చివ గలిగియున్నది మీ యువకుడు నాకలిగివ తిసిపోయిడువారు. వారు. దామోదరా ! వా కిదివలె కొండదని నాకుకమియున్నది అచ్చట ప్రస్తుం చెప్పితినేని మీకు గోపమురావహనము. పిమ్మట మీ యువకుడు గంధించురదాన లోకసంజ్ఞోర మగును ప్రమాణ నమ్మ నిండితుడు కావున నచ్చటి పాదాధిపతియే మీ తెలిగింప కంటి పోయిన ననుక యమ్మని కోస నారాయణుడు కన్నకు నిట్టయె.

నారదా ! యెన్నమారులు చెప్పుటచే నీకేమి కష్టమగును. అదియగుం గాక మదియ సందేహమిదవేనాదా నీవు తెలుసుకొనుకొనెదవి. తిగినిచ్చి యచ్చటి వార్తల చెప్పుకొనోవునా ? నీమేయఁ గొడవలేదు. అడిగిన కథయంతయుం చెప్పుమని

యరిగిన నాజడదారి యట్లయి. శేకవా ! నీ యాదేశమును బోయి నేను జాలదశోచనం గాంచితి. ఆతంతు నన్ను గౌరవించుచు నెంచుచు విచ్చుచున్నావని యడిగెను. నేను దేవరసన్నిధానమునండి వర్తిల్లిని తెప్పించి అప్పుట జరిగిన కథలంతయు సిద్ధుల మంత వంతుమందు పోయివచ్చువాడు యను నన్నుజూచి, నాదరా ! రామోదరుండు నాపైఃక్రమమైన పుచ్చుకుండుయ్యెనుటకదా ? అనే యడిగెను. విరిచిగురున్నా వాడట కాను నన్ను గాపాడుచున్నావని నీ యెద్ద బెప్పెనట నెఱువనాయని యడిగిన నేను నివ్వెడవడి, స్వామీ ! అది మంచి సమయముకాదు. నానుదేవుండు మీ కావుండు కదా ? కాం డిశేషమైన నావులు కొందరపతివను కాంతవ్యవహర గణనాచు మన్నింతు రని యంతయో బోధించితిని, కాని నా మూలము పునకొండి యడవి లో గహమెక్కు డైనది. యుద్ధరూపముదార్చి యుద్ధవేషము జేయుచు దిశూంతు గిరిగిరి దిప్పిదొరం గెను. తదియదామముజూచి నేను వెరలి పోదోవ ప్రభుత్వించునంతలో నాపొంక ముండున్న పాగ్గతి ముండుమూలము తెప్పి కోపము అల్లార్చినది మీ కగువులు మేము తీర్చివారుదుమా ! దేవతలను, మహాదేవులను, దివ్యులను, శివభక్తులను వెంటబెట్టోని తన యొద్దకు దీసికొనికొనుచు వెప్పెను. మరల సకలజేసి యుండుట వాదించుట, కాను రమ్మగిన దేవతలు, మహాదేవులు, దివ్యులు వత్తుడుగాని కదాబాబుద్ధులె మీరు వత్తురా ? మీకక్కడికి బావనో కానే మీ యొద్దకు కదరా ? ఈ మాటకక్కడనే చెప్పవలయు నని భావించి నానిబ్రహ్మభుతో బలవలయును ముందరము. మొదటనే విశ్వరూపము దార్చియున్నరాది. గదాయని కడయాలి మీ యొద్దకు వర్చితిను. పిమ్మట దేవరదిక్త ముల వలికి యువకొనియెను.

అప్పుడు రత్నపుజార. పీఠములు ముందనందేకము దీసికొని వర్చితిని. పరోక్షమునందు ప్రగల్భము. కొగిల్లునమిప్పిమందు నా గవు మునులును, సువలను, దివ్యులయను మౌనహామము గవ్వలార జూతుడుగా వేగబోయి వారిందినికొనరమ్ము. పొమ్మని పలిగిన నారదుండు, స్వామీ ! మీరు కైలాసము నకు వత్తురా ! యీ సర యొక్కడ జుకగును తెప్పనలయును. వైభవమునందే నా సర అరిగించిన యొక్క ముగా నుండునని నా యిలి పొయన. అ కొందరువచ్చునన్న యీ పట్టుభూమలు రమ్మమును కానాయని యరిగిన రానవాంతకుండుండే దింఠిరి అప్పును మన మతని యొద్దకుబోనేల అరిగిన యిచ్చబడి రమ్మనుము. దేనిలో ముచ్చరకు సంకారములేని లోట సకలనేమనవలయును. నీ మాట కిప్పి తెరింగిందెమ్మని చెప్పి-వారదుండు నంద సింతును వానుదేవుని యానతింగెకొని బ్రహ్మ-యొద్దకుంబోయి హరిహర కలహ ప్రకారము సభావృత్తాంతమున తెప్పి యడవెడి రోషమెక్కించి మూడు లోకములందుగాక పేరొకలోట నుభజేసినదో వత్తునని యంత్రం వాయింబిచ్చుకొని యవ్వడె కైలాస మునకు బోయెను.

శంకరుండు వారదుంజూచి నానుదేవ చతుర్ముఖులతో నానందేకము దెలిపి

తా ? వచ్చుటకు నమ్మకొనిచిరియ్యది యెక్కడ నెవ్వని చేతనా నరిపికొనుచు, స్వామీ ! ఇప్పుడు మనసువలె వారియొక వెనుకటి బ్రహ్మాయు నుండికొనివచ్చాడు బాధ కాదు. వారి యిట్టి పాదములూ బాధనూలేనవి. కవాలవాడే మా జానుసారము నెప్పుడును మేము కింకరులమాయేమి యని నా మాటలు విని యాక్షేపించిరి. మిమ్ము యచ్చటికి రమ్మని వదిలితి. అప్పుడు నేనొక యుపాయము చెప్పితిని యీ సత మీ మూడరేళ ముంయందు గాక మిదువర్షకళియరమున గమించుటకును అచ్చటికందను మమ్మకును నిరూపించిని. అందుకు మేము నమ్మకొనివచ్చుచున్నదే అందును గిలసిపడుములు నా సతయందు వారి నీ మాట నుదరింపజెచ్చుదు. అప్పుడేమియు నడుగవలదని చెప్పి యొప్పించి నభావిననుండు నిరూపించి తదనంతరముగొని రానుదేవ భతుమ్మ యొద్దకరిగి బారికతెరం గెయింగింప సతమి బారిబారి మనకముంతో మమ్మనకొరంబడిక తీసి యటగదలి నకంబుననుంట్లము పురుషాకాశునలే న్నందుకుదై యిట్టి యే

దెనిం దా ! ఇప్పుడిందుగూడ సావకాశముగా మార్చుదుటకు నమయము కాదు. ఇప్పుడు శ్రీమూర్తియకు నంబికాన కలహములు బాధింపు, మువ్వయుం గలసికొని ప్రసంగములు జేయుదురట. ఎవ కిల్లార్లగమన సతతేయటకు నివ్వయిందిరి. కత్తయి రోకమందము మూడు దివములతో బాగుదేయంత యుంకరింపఁబయ్యెనునన, శ్రీమూర్తి యను నీతో జెప్పమనిరి ఎక్కిల హుంకల పికొన్నవచ్చుల మృతమృతకన్నను, నల్లరము కన్నను రత్నలభకమును గొంట్లగా నెలవలయును దేవతలతో, మానులతో, దిద్దాలు రతో, సిద్ధులతో, సాధులతో, షడ్భావగతి పురాతనంతో వచ్చి నీకుండు వెలయుంక వలయు నేటికి నాంపూరి కందకు నెచ్చటికి నెత్తురని యిన్నియో చెప్పి నారముం తెంజేమి అనియెను అది యిరింగింప యమ్మచోకి కంకరా దాక్కునీ దదనంకతో దంకం దిట్టి చెప్పకొంగెంప మకసిద్ధుండు గోపాచారతో వర్షరమణిమందా కథా శీషము మక్కొ యింప దొడలగెను

అని యెరింగింది మణిసిద్ధుం రమ్మను నెకయత్రిక్రమించుటయు గగ్గ తెచ్చుట దారింది పరమానందాంబికా స్వాధ్యాయకమిమంధైయున్న కిష్కనితోగూడ గ్రమంబున నమ్మరిమణిలేరిన.

ఇది శ్రీమదన సుబ్బన్నరీక్షితకవి రచింపెన కశీయారాధకీతము. సుభా ప్రబంధమున కంకరాదాక్యవర్ణితము. అష్టమోర్ధానమా.

సంపూర్ణము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

కాశీమజిలీకథలు

56 వ మఱి

నవమోల్లాసము

సక్కలోకములో వరస్వతీమహాదేవి పితాగానవివోదమను గాంధీపము జేయుచున్న సమయమున సుమారు పాత్యసమస్యయనపాతక హృదయయై యును దేవి, అమ్మా! అమ్మా! అయ్యగాను నేజేమియో పరిచియున్నాది. కారణ మేమియో తెలియదు. మాదేవిర సృష్టినిమానిముందులలో లోకమునకు గీడు సంభవించుం గావున నీవు వెగవచ్చి కర్మరక్షిణి గాఁగమియియో తెలిపకొనవలయునని పరిశ్రమచేసి పలుకులనెంది కలయ్య నెట్లనెయి.

ఏమీ వెరమెట్టి సృష్టిర్వాపారముమాని వరుకొనెయిరా! భగదీశ నిరాక యెప్పుడు నల్లకులేయఁడే! మన కివాగమన కాగిన సభకుఁబోయిన యంశుదలే ప్రియమిందిరని కలంబెడను. అయ్యో! అచ్చరి నేమిమి పితౄములు అరిగిపయో తెలిసికొన మరదితినే! కప్పిననెంబనే యడుగవలయునని కలంబితినికాని యెప్పుడు లోపములముతో నుండలదే! బల్బులిందితినికాని? ఆ సతలో నీయన శేమయన యవ మానము వాటిడుగవాయని యాలోరించుచు వివరి పాడుట చాలింది యెప్పుక ప్రాణేశ్వరువార్త కలిగి మందలపయి! హుచ్చుండి ముమంగింతుకయెత్తి, ప్రాణేశ్వరా! నిమిషమానవేక జీవరాసుం సృష్టింతు మి!టుం భుజుకొనన లోకపాలకు! అశ యముగాలా లోకీ! మిల్లివైపై గోపింతుక! కోపకరణం చేసి మగ్నాణింపెదని యింతయో నైపుణ్యముగా నడిగినది.

నిరాకయెమియ మానాడది యుక కనుమొచ్చుతో నున్నురని గట్టాడ్చు నిగుడింపురు నవ్వలకు దీగి మరం ముసుగు లాగికొని వరుకొనెయిను. సరస్వతి యెన్నిగకుం! అరిమాలినను మానాగిర లేవక పంపించక యెత్తి పెడియందెను. అప్పుడప్పుల్లవపాడే కల్లపెట్లుడు అయ్యో! ఆ యొంగులో గమలోరయనజేరియో యవమానము గలిగినది. కొకన్న జయక్కండలకొన్నా పా విముందుకుకాదు. ఆ ద్రెకం గేరియో వైకుంఠమునకుం బోయి లక్ష్మీమహాదేవి పు:పం తెలిపకొనియెడను.

అర్చనంతకుఁ గాంతుండంతయు మక్కువొంపక మానదు. అది తలంపి పుణ్యంబుగూడి కొని మయూరనాదనాదాళయై యప్పుడు వాణ్ణియే ప్రేమంతమునకుం బోయినది. అందు గోవిందునిగురించి భక్తులెదియో గుఱుగా రాదుచుండ వెరగుపడుచు నతఁడే లలామ మెల్లన నీమరాసలయెంబునకుఁ జని యుండవలెదాఁడని లక్ష్మీమహాదేవి యొందున్నదని యెడిగినది. కుఱ్ఱాంతకాండలు సరస్వతీ మహాదేవిం గుడుడుపల్లి యొదిగ నన్యారంబులం గావించి లనింపగజైమియ గూర్పులంబెది గమన్యకమ వాయు వామరముం వీరురు, దేవీ ! యిందివా మహాదేవి యంతకుమందే రామోదయని నొదంబున కరిగినది.

అప్పు హాత్తుండేమియో లోకరజాములులై కోవగ్గుహంబున బడు కొని యున్న వాఁడమదా భవని యో రివెందురు నందు వోయినది. మీవాకవిని నెప్పుడే రాగలదని భేప్పరి. భాషావదూరీ యో మాటలు విని తనమున మొగమునూచుచు మేలుమేలు మురి రోడ్డమడ వివంబుడునన్నవి. అని యాకృత్య మందురు సుందరు చందా ! గోవిందనకు గోపించుటకఁ గారణమిది పర్వీరకసు యదగినది అయ్యంగ నంతరంగేమియు మెమెఱుంగనూ మెనుగించుచి వర్చివడిమొద లొరులలో మాటా డుట లేదట దేవీ ! నివించు గూర్పులందును సత్యరహస్య గమనాదేవి నిర్భయికిఁ దీసి కొని వత్తుము నీ వాకవినిన నదేవి యనుమోరించునుగదా యుం పడి కొండ రిందు ములుబువోయి లాగ్గని కత్తెరం గరింగిందిరి లక్ష్మీయఁ ముదియురు సరగ వత్తెరవ యొద్దకు వర్చినది. లంతాడులు గొంగరించు కొనెడి.

అప్పుడు సరస్వతీ లక్ష్మీతో అలా ! ముక్తరై కల్కంబు నిశ్చరింగింతులకై పర్చితిని నీకును మనస్సాస్థ్యము లేనట్లు జోరురున్నది. మోముగాదు కోపించి భవం కొని యుండిరఁట విజమేనాయని యెడిగిన లక్ష్మీ, సార్వీ ! నారాయణుండిట్లు దీవదన గుండై పరుకొనియుండుట వేనెన్నడును జూచి యెఱుంగను. కల్పాంత సమయం బున మోసముడ మత్కంబున శీతకాలంబులనెల్ల సుందరంబున నిడికొని చుట్టతం బున కయినించునని చెప్పుదురు. ఈ యకాంత ప్రళయంబునకుఁ గారణమెదియో తెలియదు, ఎంత పిలిచినను లాకకు. లోకరక్ష యెరుగునో తెలియదనిదెప్పి నీదిత్య వైకల్యంబునకు హేళువేళుని యెడిగినది వాగ్గేమియుఁ జతుర్ముఖుని విరక్తి ప్రకార మంతయుం బెప్పి యప్పుడఁగిని వెరగుపడ జేసెడి.

అప్పుడతవ్వును విదారించి యత్తెరగు మహోర్జరవంజఁ తెలియగోరి పరి వారములతోఁ బార్వతీ మహాదేవి యొద్దకుంబోయిరి అప్పుడు పార్వతీయఁబరపిక్వ యందు విలయక్రియో విమలంబులై మోనముద్ర వహించి తనతో మోటాడుట మాని వేసెనని సమంతోఁ చెప్పిరు. విదారించుచున్నది. పిమ్మట లక్ష్మీ సరస్వతీల రాక విని యో యిందిర యావందించుచు వెదురువోయి వారిండ్లోఁకొనెదర్చి సత్కార పూర్వకమఁగా గంపానసమూపైఁ గూర్పులకెదిల్చి యాగమున కారణం బుగిన వారు

దమతమ వృత్తాంతములు వెలింగిందిరి. అప్పుడు పాల్వతి విన్నయంబునంబును
వడిమలులా! ఇది కడు బోధ్యముగా నున్నయది మేమకులమునుండి వచ్చినది
మొరలు మదనవైయి వెవ్వరితో మాటాడక శివానగమంతరాశమున బడుకొని
యొప్పు వాడు అ సవలో ద్రిమూర్తులకు మేమి ప్రసంగము జరిగినదో తెలియదు.
వారధిమహర్షియే యీ సవకుఁ బ్రోత్సహింపడు. ప్రాణముల వలె వర్తింపెడు హరిహర
బ్రహ్మంతు వైరములు గల్గింది కనువు నింకించుకొనియెను.

ఆ యోగములో జరిగిన కేవలములు తెలిసికొనినంగాని పీఠి కోపములకుఁ
కారణములు తెలియవు. అర్హులైన తెలిసికొన నుదీక్షించుచు వారసంపత్తి నింతలో
మీరు వచ్చితిరి కూర్చుండుడు అతండు వచ్చి సకలకేవలముల సఖ్యతంబు గలఁడని
మహాకురుండఁగనే సందీక్షయిచ్చి యిచ్చి పాల్వతి మహాదేవి ననుసమరించెను.
కాళ్ళాయని సందీక్షించు గారవెంపెను. వత్సా! మహేశ్వరులు దేవసభనుండి వచ్చినది
మొరలు మోసము పూరియిం దిజ్ఞాపముతో పన్నుదాయ కర్తల మెరలాలించెను.
ఇందులకు గారణమేమియో తెలియదు. ఈయనయొక్క అవ్యయ్యతలగునాక నిష్ఠి
వకులొని యుక్కవారలు. లక్ష్మి సరస్వతులు వరిపించుచు నుచ్చితం తెరింగి నా
యొద్దకు వచ్చిరి. ఆ సవలో పీఠి ముప్పుక కలసిందిరా యేమి? అచ్చట జరిగిన
వృత్తాంత మంతయు వక్కాణింపుమని యిదిగిర సందీక్షించుడు ముకుళి కరకమ
లుండె, కల్లీ! ఈ యుగద్రవమునంతకు వారదుడే వారదుడు వినుమని యిద్దరి
చెప్పబోడంగెను. నభిజితన సూర్యులు గావించి వారమఁడజిగిన యనంతరమా.

నీ కలిగాంగలార్పింప సమస్తాత్ములై

పులితోలు గంకటంబుగడిగింది

కునలూరితతిఁ జక్కగఁ దీర్చిపె దివ్విరి

కడంకుండఁ గంబుదకళనమర్చి

గరకవచ్చి సులింగములఁ గన్గెడుమహా

రగతూషణముల గాత్రములదాల్చి

కరమల మువ్వినాక త్రికూంపముల పా

ధనముల రరియించి కరపికార.

గీ. భూతలేకాశ సేనా సమూహములును

ప్రమదగణములు పిరవేషములదాల్చి

యనుసరించుగ వృషభవాహనముచెక్కి

కరలెఁ బరవైయెను భూదరముకడకు.

మరియుఁ బైకాళితోఁ గంపించు బురాంతకుండరుగుచున్న వాడని విని
సనుచి, శంఖర, పురోహతి రావపులు దక్షురంగులైన పరివృతులై హర్షమధ్యంబున

మామని గంనీకొనిరి. అంతకుబాల్వమే తమస్కూలంకను జరుక్కుంబడు తమ తమ వసినారములతో పచ్చి పుడులిల్ల గమలంకలించెడి. వారెల్ల విరదబుద్ధిపై పూలంబుల వింజరాదులనే నలంకరింపబడిన మేమనెద వికాంకలాంతరాంబున నమగింప బడియున్న పీకంబులం గూర్చుండిరి. ఆ పూలవనంబున వ్యగ్రస్థానంబున లక్షపీకంబులంబు పెరుగనియున్నది దగ్గరి దిగవగా మూడుపీకములు ఒకరిపై ఒకరియనువచ్చుచి. వాటిమీదనే మొదట శ్రీమూర్తు గూర్చుండిరి. వాటిమీదయే దివ్యాయుధ, లేవకలు, మునులు భుజమెక్కఁ బెరిగివలించులం గూర్చుండిరి.

అప్పుడు నారదుంకా నిరాంతరాకమున నిజవంబుది లేయెత్తి ఓవో ! మునులారా ! దేవతలారా ! దివ్యులారా ? యిప్పుడు లోకాధిపతులు మువ్వకడు సిండున్నారా. శ్రీమూర్తులలో వెర్వవర్తింపందని మీకు సుంఠియము గలుగవచ్చును, అది మీ కిప్పుడు తీవ్రగలదు. అని పలికి శ్రీమూర్తులఁజేసిరి మహాత్ములారా ? మీలోనివ్వకధికులతో యని తెలియ లోకులు పెదకాంమునుండి సుంఠియవంబులుగూర్చు. ఇప్పుడా బ్రాంతి వలంప వలయును. అదిగో యుగసింహాసనము, మీలో ప్రధానుఁడెవ్వరో లేరి కానివయం గూర్చుంకవలయునని పలికి యమ్మునివెరి కూర్చుండిన. అప్పుడు రాక్షసులు భూతలేలాగములు ప్రభులులు మహేశ్వరా ! మహేశ్వర కల్పము సింహాక యెవ్వనికున్నది. నీవే సూర్యునికందవు కావున, నీవిక మంలకరింపుమని కిష్టనిం బురి కొరికి.

విష్ణువక్షపాతులు మదికొందరు లేరా ! విష్ణుండు సర్వోత్తమంబని ప్రభులు హెచ్చింపుచున్నది. ఈ పీకము వెన్నుటకు దేవతలక భూంపతి యెల్లప్పుడు ఉపేక్షించుచుంటివె లేరి యాసింహాసనముపై గూర్చుండుడు ఎవ్వరక్షము వచ్చునో మాతము గారాయని ప్రేరేపించిరి. బ్రహ్మవక్షపాతులైన రాక్షసులు కొందరు ఆహా ! విష్ణుకింకరు లింతబొగరువల్ల యెన్నారేమి ఆ సింహాసనం బెక్కిన కిష్టం బెక్కివలయును లేకున్న బ్రహ్మ యెక్కివలయును. ఈ కపలాత్ము నెక్కినికుమా యని పీకములు హుకురు లేము లెమ్మని పీకమెక్క బాడిదవుని ప్రోత్సాహపరచిరి.

అప్పుడు శ్రీమూర్తులు నిర్భయవారము అనిగడిరి.

కిష్టము—అదిగో ! నేను మీ మెక్కిఁబోవుచున్నాను. వంధుల బాధెవ్వఁబోయాయనగా ! [అని లేరుచున్నారు]

వారదులు—నివ్వు మెగమ అది కష్టనవ్వఁ తెలుపుచున్నాడు.

విష్ణుండు—అ. అ. నిలు నిలు వకువలీ. వానూనలికే పీక మెక్కిఁగలవా !

కిష్టము—గోపిగా నీ యావతి వాతే ! వందచుటకు నీవెవ్వకవు.

విష్ణుండు—వాకలె నీవేమిట నరికుంకమని పీకమెక్కిదవు ? నీను నేను జేసిన యంతరాధరముంబ్దియై మదిచి నన్నె వెక్కిరించుచున్నావుగా వినుము.

నీ భస్మామయనిలేకఁ బడినీకుంటురా ?

కాంటరి తానినే జంపజేస్తు

శిష్యుడు — బృందతె యున్నార వృత్తిగొనవారి
మదియవే ! నేటూతి పడకయోన్న

విష్ణు — బాటునోయిరికి గాపారలేవెదివి
తానివాటి గాఢవాల్ ముందు

శిష్యుడు — ఎరిరక్రవరి రాశిగొనుదలవాడు
పాశికివే రావలెను గాంటి

విష్ణు — గీ బాధిమమగుమయింగె వృందపుగొంత
నిలవలేవైతిమే వేచ్చునుతలవ

శిష్యుడు — గరళముదయింది యెందు లోకములతోకవ
దాంబరము గిర్మికింద రాశిమే

విష్ణుడు — అవు ? అవసరము పిరివ పిమ్మట నేమియనిన ననవచ్చును.

4. విష్ణుడు బ్రహ్మయొం లెకయ నేరక నంపుతి తేసిగంత దై
త్యావశిస్వరంబుల వనభ్రమగాలె నొసంగిరాండు దు
ర్వావముతోద లోకమం బాకలొనప్పుకలన్ జగంబులం
బ్రోవగలేక మర్మకలంబుల కరణంబుల గోతుకోకో.

అదిజంకయెను మరది యిచ్చజేయె స్వాధీమంకవని పితాదిరోహణం
బున కుదుర్తుండకగుచున్నావే ? బాలు బాలు.

మ. అవతారంబుల నెత్తివేయుడు సమద్యోతక మేపార రా
నవుండుగళుకగింది వెండియమహిమన్ రర్మంబునోయి ||
న్న విద్విషయము నీమహాత్మమది యెన్న రెల్లమానేదో
మన్ ? రక్షించిన రానితివ్వంబులేదా ? రండికొవల్లరా.

శిష్యుడు — ఓహో ? నీవేవియో యవతారమయెత్తి నన్ను రక్షించివలయుగా
జెప్పయింబిది. అది ప్రమాదము ఏమిదు. పిరభటుం విలయంబులు ప్రభువుంకే చేర
గంపు. పేయ్యంకు మీసకార్యములు మాత్రమే ప్రభువులా లేయరుందురు. అందు
వలననే నీవు నాకు ప్రేమ్యుండివని చెప్పుచుంటిని

విష్ణు — ఓరా ! వకపతి ? మరీయావతార తర్కికమంతయు నీదానక్యము
నకే హేతువైనదా ? ఇచ్చెరే యెంతమూట వింటిని.

శిష్యుడు — కాకమరేమి ?

మ. పురదైత్యులైనరక శిరోముల మమ్ములింహుడేవ
 త్పాద పెట్టన్విసావాలేదొ మరి తియ్యరావనగళీత
 సంగరమందేమిటికి న్యర్థింపవది తక్కువైనరోవాడు
 త్పరణంబుల్ తరణంబువేదనది కృష్ణా! జ్ఞాపకంబులెవే.

విష్ణు—గీ నలుదమి యెంచి పీఠిలో సంతకంబు
 వివరుం వెంటానియె జేయెనద్య
 కలువవనిపర్కిలో తా తాగు తాగు
 కన్ను మీదికివచ్చెనే గరళకంఠ!

శివు—గీ తుల్యగరవంపత్తితో సుహృద
 బుద్ధిమన్నించుయ్యరకులలో ముకుంద
 పీఠ పిక్కలగవందని ప్రేరివాపు
 నడుమసిరినకు రాబట్టి చెలికొట్టు.

నారదుడు.—[బ్రహ్మలో] కంఠి? నిహరిహరులు సమముగా తోట్లాడు
 చుండ నీవేమియు మాటారవేమి నీ యాధిక్యతగూడ వెల్లగవరపుము.

బ్రహ్మ—నారదా! తొందర యేమివర్చినది. వాలో నొకడు పీఠమెక్కి
 నపుడుగదా తగవు పెలుదగిలెడిది.

నారదు—పీఠమెక్కుమాలయలుండున్ను. లోకాధిపతులము మేము
 మేముని వారిలోనాలే తగవుపడుచున్నాడు. నీమఱి యొక్కధను ప్రభంసించుటలేదు.
 నీ యర్థిప్రాయము వేరూనున్నది పోయి కలియఁబడి వాదించుము.

బ్రహ్మ—వాడు ప్రభంసంపకపోయినరో నామూర్తికృత తగ్గునాయేమి?

నారదు—[హరిహరులతో] ఈ రతుస్కంధులైదియో చెప్పుచున్నాడు

వింటిరా!

వి-రిహరులు—విభునరున్నాడు.

నారదు—మి యాడుపురకన్న, రావే యిరుతుండల. పీఠము తానే తిక్కు
 నర్హుడయి.

విష్ణు—ఈ భూతపతికన్న వాని తక్కువయేమి. ఎక్కవనినదే?

శివుడు—ఈ వానవాచరకావికన్న బ్రహ్మయే యిరుతుండుని నా యర్థి
 ప్రాయము

నారదుడు—అయ్యో శివునికన్న బ్రహ్మలోక్క మొగముగాదా తక్కువ
 విధువుకన్న నానాగుణేతులెక్కువ గలిగియున్నది. మి యాడుపురకు నవండు తీసి
 పోవఁడు.

బ్రహ్మ—మొగముతోఁ జేతులతోఁ జియేయి. నేను సృష్టి చేయఁ దో
వీరేని చేయుదురో చూడుముగాక !

నారదుడు—చూచుచున్నది.

విష్ణు—పదమేష్టి ! సర్వజ్ఞాభిజ్ఞులైన నీవును శివుడువోలె సంభవించు
దున్నామేమి ?

బ్రహ్మ—ఆత్మభావమునఁ బలువారు నీ యొద్దకు వచ్చుచుండుటలంద్రి
కదా నన్నిట చుఁచినగాఁ బండుచుంటి ? కావించు బ్రహ్మకు నానాభావములకయుం
బ్రకటించెదో విడిచుతుగాక !

శివుడు—[నవ్వుచు] మిడియ నులగ్రామము నీతిగర్వించుట గావించి
నవ్వుతే నీ ప్రభావము తెల్లమైచదిగదా ?

బ్రహ్మ—అదా ? ఆ కపాఁ మిగదా ! విడిచ యన్నమిడుచున్నది.

విష్ణు—చిద్వస్తుతి తిలకు నీకపాఁను చేతున్న ముడియొక రిద్దయ్యిరియు
భారకదాయుని ?

శివుడు—చిద్వస్తుతి వానినే యొక్కదొడ్డిన కృతములే యాకేసించు
చుండ నేమని యుత్తర మీనుచున్నది.

నారదుడు—మీరసనముల నత్కమి.

బ్రహ్మ—యదుత్తరకు నేరనమదినుమున్నది నేను సృష్టింపఁగదో చూడు
యో. [అని కోపఁడ తో లేచిపోవుచున్నాడు.]

విష్ణు—చుడిచిరగ్రామములో నీ సృష్టితోఁ జియేయి నీవిక సృష్టింపినను
నేను రక్షించును పురుషులు విష్ణుండు లేరిపోయెను.

శివుడు—నేను లయము జేయుచుండుటకదా సృష్టినితలు కవళాకము
గలుగుచున్నది. ఇది నేను జేయుచునో వీరేని చేయుదురో చూచెదంగాకయని
శివుండు కోపించి యరిగెను.

అమ్మా ! యిట్లు ప్రమాదము మువ్వకు రిద్దినలేరి కోపముతో నరిగిన
వెనుక చేనకులు, మనులు, ద్విపాదులు తయ్యారాఁ జిహ్వాంతులై శిశువైమనుక గ్రక్కున
వచ్చిన వక్రి నెక్కుకె భారక్కుడినోయిది.

తాళిట్ల పోల్లలు పెద్ది నారదుఁ జేరిరిపోయెనో యవ్వలకింబెరియెను.

తల్లి ! తర్కారణమునజేసి ప్రమాదమును సృష్టినితలయ వ్యాపారముల
మాయకాని పడుకొనియున్నాఁడని చెప్పుచు. దగనే మువ్వికొట్ల వేయియలులాండు
ద్విపాదులు పోయొండు పరివేషింప నొందాది యవ్వలకువచ్చి బక్తిసరస్వతు తిరు
వంకరం గూముదుల సంభాషించుచుండ వెద్దియో భాసించుచున్న కార్యాయనీ మహా
దేవింగాంచి నమస్కరించెడిది.

అప్పుడు రాదనెల వారలెంపె హార్యతీనుమామి స్వాగతహార్యకముగా
వాగమన తారణవిధిని శరీరేని యిట్లంటే.

దేవీ! యిప్పుడు బోకకునకు సంబంధించినయొక్కదవ సమయ వసం చేయ
కును! మేడగిరికూటయిన అగరీశ్వరయొ మువ్వయును స్వాగతీశ్వరగురించి భగవాంధి
విధిక్యతలంబు మోనివేసి విరక్షిలించి యొప్పువాడు దావఃశేష.

ఈ పోతుడు అంతువేరియును బుద్ధివచ్చియు సాధురస్య బో
వ్యవహారముగ్రతేయమన తానెందెప్పుడొకప్పుడింప వ
క్యతవలెకావలెన యిది గాని అగలయిలెడియా రి గి
ల్లెగినికా! అగరీశ్వరువులే యిట్లొల్లిన నేమొకప్పుడెన్

సీ. అండాదివిశ్వాలు రెల్ల వేయియమసుర్
అంపానై మోలయికిరియింద
వరమొబ్బయివు వారిరాహులు
మహాయోగ భగ్గున మందుతుతిది
దానినగతిమంది గారివీచటాకింత
ప్రెయ్యిల్లదుగదా పావరంబు
తుక్తిపానెరు సంక్షోభంబుగానెవ
తెలిసెదావు పుట్టయిదేక.

గీ. సుక్తుచున్నారే తూటాల్ జూపవచ్చు
కలుగకొనవలెనూ రి బోకను ఇతివుడు
బోవగదమ్మ! యోవమ్మ! భువనకోట
పెంపుమెరగలుగితి బోరింపవచ్చు.

దేవీ! యిదియేమి మాయమోకావి మహారాజగు అగలయిలెడి విహితాది
బ్రహ్మవర్మంకను పునవకాతియలెనయొ మృత్తిగయములలేక అంపానై కడలకి
మెదలక యెట్లెనగియుండెను. ప్రజాతి మూలము లేకోవిరానున గాక యెలాహార్య
కముగా నొప్పుచున్నదిందులకు గారణంబునె యా యెలాది ప్రభయము వాని పు
మని యింద్రాది కల్యాణం బార్తింపుచున్న సమయంబున సంకరిక్షమగుండవచ్చి
యనంతదివ్యరత్న ప్రభాదగర్భగిరపై కన్నులకు మెరుపిట్టి గొలుపురు విహారణామం
బొందయ్యంద అయోనలందర విలువలెనెడిది అప్పుడూపరత్నమున మువ్వత
పువ్వకోయలు సేయవలెది యొప్పువారు. వారింజారి పోర్వతి ప్రమాభవత్వముగాలు
తెరగువడుతుంద నందంబిరేయ్యుండు పావలు గిందిలిదిగి వానికి నమస్కరింపుడు
నిలనిది.

సాక్షాత్తువా! నీము త్రిమూర్తులు. అది యే యాదికర్త యిదితాదికలము
అప్పుడు త్రిమూర్తులు ప్రధానవ్యవస్థానుగుణించి కలహించి సైపరవ్యాపారములు మాని
వేసి పదుకొండు తీర్తములకు మీద గణనఁజేయుచున్నారని ఓని యాయాదికర్త వారిం
దను యొద్దకు దీసికొనిరమ్మని యా విమానమిచ్చి మమ్ముంపినది. ఆ శక్తి యనేకకోటి
బ్రహ్మాండముల కధిపాదులుకూడా. వీరు కదవడి బ్రహ్మాంధారితమైనా. ఈవార మీ
తరల కేసింగింపుదని చెప్పుటయు గాఢి లక్ష్మి సరస్వతి లాంఛనము మొగములు జూచి
కొనుదు నోహా ఇది కడు ది. తమగానున్నది. మనశ్చరంకః దర్శియున్నదని యెప్పు
డును వినియుంటిరేదో అహం బుద్ధి పుత్రులంగవిన యాయమ్మ సామర్థ్యము మిక్కిలి
స్థోత్రపాత్రమై యున్నదిగా.

అయ్యాదే! ప్రధానవ్యవస్థ గురించి వీరితోవీరే తగవులకుకొనుదురక
వీరిపై మరియొక ప్రవృత్తియన్నదట. అనేకకోటి బ్రహ్మాండములలో వీరిక బ్రహ్మాండ
మును జూచియుచున్నారట. అట్లేని వీరిని మందరిండుటపై పరిపాలనకొనుచున్నది.
కావున యాసాది వీరుగర్వమును వదలి వేర్తింప గలరని సంభాషించుకొనిరి.

ఏమృదు వార్యురీతియై యున్న ప్రాణవల్లదనార్థసంబంధము యాదికర్త సందేహ
ప్రకారమంతయు విచించినది. అప్పుడు మున్నెంచి యోగ్యమందురు లేదీ యేమేమి
మాకోకర్తమొనర్చుచో విచరించి విశదంబుచున్నవై వీరి ఆహారకం సమీపినికొనినా?
తెలిసికొనియొకదని చెప్పి కర్వాచ యప్పుడే బోయి శక్తి పరివారదంఁ బోకొని
వచ్చినది.

పురాని వారింజూచి పీఠవృత్తు పెనుబిడ్డ వర్చిలిగని యరిగిన శవ్యవతులు.
దేవా! మేమనేకకోటి బ్రహ్మాండ అనాయున యాదు శ్రీ యదికర్త రారణులము. అదికర్త
బ్రహ్మాంధారితమలు తగవులాడి పుష్టి సేరిపించు వ్యాపారములుమాని బోకసంజ్ఞోతము
గానింపుచున్నారని మానంపంచ విషయమాలెచి మిమ్మరినికానిరమ్మని మమ్ముంపినది.
అమె వనియదులోక మిచ్చుట ఓదేవకోటియోగముల దూర మున్నది. ఈ విమాన
మెక్కిరావంయు నిదియే మావృత్తాంగమని చెప్పినవిని యమ్మహేష్వరుం దింతుక
రింతుంచుచు. నియంత్రణకాగా బ్రహ్మచ్యుతులు యుద్ధవంధులయి వారి సేనార న్దరిం
గించి విహిన మెక్కింపుకొని యిచ్చుటికి దివికి సేరండు. ఏమను బయనమై సిద్ధముగా
నుండెదనని చెప్పుటయు నామాతా లరెయించున విమానమును దీసికొనిపోయి శతా
నందకోపిండురు కలెరంగెయంగలెప్పి వాటిపప్పుడు వారి రాశిమంబుచు వర్చిమాన
మెక్కింపుకొని సంచకరారియెదదమ దిసికొనివచ్చిరి.

అప్పుడు హరిహర బ్రహ్మలు సువ్యవస్థ గలసికొని, అక్కలా! మనము

మిక్కిలి ప్రమాదము నొందితిమి. కొంతగాయెన వచ్చు కనుక దుండగం చయంగఁజేర
యూరక పోవాలితిమి. అహో! మనముచేటి మోహ మాపెనెంచినది.

అయ్యో! అక్కడు కంహోమనన యెరింగియు మన మరసి మాటలన్నవి
సామాన్యులవలె మోసపోయితిమెవడా! భోమిందు దీన మనకొక విశేషము తెలియఁబడు
చున్నది. మనకు తల్లియున్న దైవగము. ఆమె యెందున్నచో తెలిసికొనుట యవశ్య
కమే. కావున మనము భోవుడమని హరిహరయ సంతకము లాడికొని వెరచులు విడిచి
యాప్తదామముతో నాలోకపాఠులు మువ్వయను సంతసముతో వాచిమాన మిక్కిలి.

అప్పుడు క క్షిమాత్మికులు దేవయానము మార్వలొకమునకు నడిపింపుటొడం
గిరి. అచ్చిమావరగ్గును తృటికొనుటో నవేకసహజ యోజనములు పోయినది.
ఆ మాటలు కను తెరిచుం గురించి ముగ్ధాత్మజోడయందగా నొకరొక మరియుక
బ్రహ్మయు విచ్చడు కేవుండును వానియొద్దకువచ్చి ననుస్మరించి పోయి. వారింజూచి
వెరగువడుడు రాజువరాధిపతులు క క్షిమాత్మికులతో వీరవ్యవహరింపగిన నవ్యరతులు
అయ్యో! మనమిప్పుడు పిల్లలవలెండము వాదించుచున్నది. అది మరియొక బ్రహ్మం
డము. పేరు దీనింబారించు త్రిమూర్తుల రెవ్వరుండఁగవే యప్పిమానము జాతినీ మఱి
యొక బ్రహ్మాండమునకుఁ దీసికొని పోయినది.

అర్చకు మరియుక హరిహర-బ్రహ్మలువచ్చి వారితో ముచ్చడించి యిరిగిరి.
బారి వృత్తాంతము విని త్రిమూర్తుల బళ్ళాపిపాపమే దుఃస్వభవములై యిట్లు వికర్మిండు
కొనరి.

అహో! మనమే యీ లోకమునకెల్ల - అదాన - మన గర్వవతి యింకొఁడుం
నాపేపించుకొందము. ముప్పుడు క్రిమికీటాదొకంబి నడమందుని కోయచున్నది.
మనమందొకమ పోనానకొలుబున్నాడు. ఇందరిలో మన యెక్కువేరియని మోహము
లికులె విచారింపుచున్న సమయమున నవ్వమన మున్నవనెగముగా జోరొడంగినది.
అప్పుడు బ్రహ్మాదివైష్ణవమేవయే చారక యుద్ధిచ్చుముగా నాయగుతులవలె వారికి
గనుఁబడఁజొచ్చిరి.

అప్పుడు వాయవ్యక్షుఁడవలె మకుటవేడి కామెవ్వరో యిరుంగక సంసరింతు
టొడంగిరి.

అటు మనోజవంబున నదేవయోవంబు కరకొద్దిబ్రహ్మాండంబులంగవరి
యమ్మహాదేవియొన్న లోకమునకుం పోయినది. ■ లోకం బంతయు దిమ్మతేజ
మయంబై తేరియైన కళ్యాణగాక మెదయుచున్నది. దుర్నిర్దిష్టమైన తరియ్యవచాపతేన
మన కర్మజమందురు. త్రిమూర్తులను గరకమంబులు మనకుంది యమ్మహా క్తి
వనే ప్రకారముం నగ్గింపఁబడఁగిరి.

అట్లు స్వాధిమానకున్నవై సెగుతో నగ్గింపుచున్న త్రిమూర్తులంగ
గరకమంగరిగి మహా క్తి తీర్వతేం మమంహరింపును నెలకొనము జూపినది.

అప్పుడు ఐదు తదీయపాఠములందు, శరీ ! మేమరుంగక మేమే లోక ప్రభాసులమని గర్వింబి అగర్విష్టః గావించితిమి. బుద్ధి వచ్చినది. యీ తప్ప సెరింపుము. పృథుల నేదనులు తల్లి తెక్కింపవనుచు. రక్షంపుము. రక్షంపుము. మర్క్ష్మవ గారణంబుననేని భవదీయపాఠ దర్శనంబైనది. ఇదియే యందులకు పంపనియొ ముదిరుయొప్పు వారమని యనేక భూతముల సోదములనేయును నివంశకాలమునకుక మాకు దర్శనంబిద్విశివివావేది యొద్దిగింపుమని యదగిన ప్రసన్నయై యమ్మహాదేవి యిట్లనియె.

విద్రావా ! మీ పండితాదు కోలాడకోటలు నా పాఠములో నున్నారు. అవసరము వచ్చినప్పుడుగాని నే వెవ్వడిం గడంబరదు. నా యనుక యెవ్వడ నెయిం గదు. మీదిప్పు యెవ్వస్యము బద్ధమత్తువలై స్వాతికాయబుద్ధికో నియతవాపారముం మానిరని తెలిసి మండరించుటకై రప్పించితి. ఎంక నెవ్వరు నిద్రి పెద్యతోచంతుం జోకుండు. శాలానుదరణముగా వర్తించుడు. పొందని యమ్మహాదేవి యానతిర్చి యంతరాన మింబివది.

పదంపది క్రిమూలులును బేర్చి ప్రభావము వేతిరంగులఁ గొనియాడుదుఁ ద్రక్రసౌదంబు నమదిక పరావ సంపన్నులై తృటికాంక్షులోఁ దమ నెంపుంజేరి గర్వవిముక్తులై యావాహర్యకముఁగ లోకపాఠము గావించుటయిది.

శంకరా ! అది యాదిక క్రి. పరావ మరుంగక నీవు కట్టిదని వరించి తివి లోకాతీతమగు నీ ప్రవృత్తి నెయ్యెట్లుంబట్టి నీకు లోరింప నరులింకిని. అమ్మహా శక్తిని నమ్ముగా భావించుము. ఎదురక పూతంపుమని బోదించిన సంకసించుదు నాచార్యవర్యుండు జేతులు జోగించి, అంబా ! నేను కమ్ము లేవని వాదించలేదు. కాశీ యాలు గావించు దూరాదామల నిండిరిగిరి. బదియ నా నేరము నీ వాశ్వన్యరూ పితవని యెఱింగితి నమ్ముఁ గృతగః త్కూస గావించితిమి పెక్కుప్రకరములు గావించెను. పెక్కుట నదేవియ నా ఎద్యత్తువదుమి కనేక విద్యల నొసంగి యంతరానము నొందినది. శంకర్యుడు నాటంగోరి కట్టిసండు రక్తి విశ్వాసములు గలిగి పేదపె యందుఁ బ్రానిదీనొందిన శ్రీకైలాశి పదేకమం దకపిరంబుల కక్షిప్తావన గావించి కృతార్థులయ్యెనని యిరింగించి పదసద్గుండు తెంకియు కమ్మన క్లిష్టనియె.

శుద్ధిగి శాస్త్రం కథ

వత్సా ! విను మారాచ్యలవారు మంతనమొక పండితుని అయింప మాహి ప్కృతి నగరంబునకుంబని యందుఁ జేమ తెను దూరకక్ష్యమగాని సమస్తత ప్రకారము రచి నావరింపగానియున్న మంబుని మేదిరాత్యంతగము ప్రవేశింపవేరక డింకిం చుదు నప్పరదాహోద్యావవంబుల గ్రహ్యము కమ్మంలో నిల్చి విలారించెను.

అయ్యో ! మందనఁడు యతిమార్గబోధకుఁడె సన్యాసుఁడు తమ యింటికి వత్తురని భయముతో సర్వదా రక్షాపుణ్య వైచిత్ర్యాని గూఢముగా మువ్వచాడు. ఇంక యింటి మహారి చిక్కిరి యెత్తగా మువ్వడి లోపల ప్రవేశించుట యెట్లో తెలియదు. సారవ మేమియుం బోరకున్నదని విచారించుచున్న నమయంబున నొకభోట నొక యింటి గవారి దొక యాకరెట్లు కట్టెమర నిలువఁబడి యెరియో యెరుగించెను. అప్పుడూ మువ్వ వాని పొరంబులకు నమచ్చు రింపుచున్నట్లో యనువచ్చు భయ నేలంటి వంగిపడి. తరువాత నీటిగదాఁడంతకుముందు రావందు దగ్గరించియుండిన కుంకలలోని చల్లు రీసికొని వెండియు వా చుటయందు వాని గెంతుకు బొలింది మరల నేరియో యెరుగ రించెను.

అప్పుడా యాకరమున రివ్వవఁబోయి యాకరము నిలిచిపడి. అ యాకరనాడందున్న యాకరెట్లకెలా అ ప్రకారము గీయుండెను. ఆ వింతఁ గన్పు రారఁజూచి శ్రీ శంకరాచార్యులు మిగుల వెరగుపరుచు, వోహో ! యాకరమన్నదిలో నెన్ని విశేషములైనఁ గంపుకదా ! నాకు నీనిమిష నీ విద్య సంగ్రహించుట కర్థము. ఈ విద్య నాకు లభించెనేని మందమమి క సింఠిలోఁ బ్రవేశించుట సులభమని తలం చుచు వాని దాపునకుఁబోయి మువ్విండుచు నిట్లనియె. ఓరీ ! నీ పేరేమి? నీ కాపురం బెక్కట ? నీ నీ విద్య యెవ్వని వంశ సంపాదించితి? నిన్నుఁజూత నాకు మిగుల సంతోషముగా నున్నది. నీ వృత్తాంతము కొంతఁ జెప్పుచుని యడిగిన వాడు భటున్న రింపుచు యతిమర తిట్లనియె.

స్వామీ! మందన పండిత పుంకరీక మండితంబైన మహిమ్నశీఘ్రము నా కాపురము, మేమిదిగదాఁడము. నానీవిద్య మా కండ్లియే యెఱింగించెను. మేమిట్లు చేయుచున్న విషయమై లోకులెవ్వరు గ్రహింపలేదు. మీరు తెలిసికొంటిరి. దీని మీరు మహానాథుని తెల్లముగురున్నదని చాడయ్యాదాకరవయ్య నగోక ప్రకారముం గుఱి యింటెను.

అప్పుడు శంకరుఁడు ఓరీ ! నీవిద్యవంశ క్రమ కొరంకవడుని తప్ప నేలొక లాభమేరియును లేదుగదా? నీవు నానీవిద్య నెఱింగింపుము. నీకు నేను లంగార మయ్యెడి యొక పెరింగింపెన దాన నీకు విశేషశాతము కాగలందని వలయుటయు నన్యూడిగవాడు మిగుల సంతసించుచు నిట్లనియె.

మహాత్మా ! యీవిద్య పుత్రులకుఁగాక యాకరంబు తెలిసింపరాదని మారం ది నాకపడేయించునప్పుడు నానలన ప్రమాదకము జేయుచుకొనెను. ఈవిద్య నే మీరిచ్చితి నేని నీక మా కుంమున నిజమమగదా ? మీరిచ్చ విద్యవలన గుంచ్చుతిలో లోపలసంక తాగ్యము గలిగదేని మీనీవిద్య నిచ్చెద లేమో తెలిసిం తెలిసఁబాడునగదము. మరియే మిగుల విలువగల విద్యనిచ్చి సంవిద్య నానలన గ్రహించిన మీమే ప్రకారం? విచారించుకొని దయచేయుఁడని పలికెను. అప్పుడు శంకరులు గాని మాటలకు మిచ్చు

శ్రీమదు, నోరి! మాకు రాగ్యముతోఁ బెట్టెను. వైరాగ్యముగాఁ దీక్షుచుండుచు.
లోకోపకారమునకై పాపపుడుండుమి.

వానియొక్క పితృవంశ నీకుఁడును మిగుల తాగ్యమను, వాడుకయు
రాగలదు. కావలసివలెన లంగారము నిర్ద్యము పితృ లేనికొనవచ్చును. అది నీకే నీద
వృత్తితోఁ బుట్టెదన. దెప్పుకఁడు నలయ్యారినగాఁ దింగిలింబి శంకరుఁడనఁ బోలుకఁ
దన విద్య నెరింగించెను. పిమ్మట శంకరులు భరత యోగము వాని తెరింగించెను. అది
విద్య నం గహించి శంకరులు మండను గృహము వాపునకుఁబోయి ప్రహరలుటను దిరిగి
యాగోద్రవక్కు నంబియున్న వారిశేఁ వృక్షముల మంజురించి వంగినంత వానిపైవెక్కి
పైకిగని కోటలోఁ బ్రవేశించి బ్రాహ్మణులయిన నవ్వంబితుఁగారి సంతాపించి పిమ్మట
ప్రసంగంబు గావించి యాడించెను యోగవాడు యువ్వడి.

అయ్యారెగవారును శంకరవంశం గనకయోగ విద్యను గహించి
తత్త్వరావమువలన నవంతమైన లంగారమును తెలుసుకొనుటగాబోయింది లోకమున
వ్యాపింపుఁజేసెను వానిచే యాదిగ కానుంది యున్నదేని వాద చుండును. ఆ కానుందివృ
దికి నక్కడక్కడ బోడునుండును. పాత యోగిది విద్యం ప్రవీణులై యాకాశ
సంతారము లేయనేసిన శీలకరాచార్యులవారికి మండనుని ప్రహరీ దాటట శక్య
మెనది కాదని దెప్పున హస్తాన్తరమై యున్నదివాని యుబ్బులవడనుండియొక విద్యా
విశేషము నం గహింపవలయునన వ్యాసము వసుధించి వానినంబి దనకొక ప్రయో
జనము లేకపోయినను గాంధవహగపైలెప్పి యావిద్య గ్రహించియుండవచ్చును.

వాస్తవంలో వాదించునప్పుడు వారు లై మహాగణదని నిభర్తనను జూత
గలరా యని యిగిన శంకరులు సహ ససంకమంబునను నియమజుతి యొకకాశ
వృక్షము లేకబాని నంకమంబున దగ్గరింక గిరిగిరం ద్రిప్పి వారి వాక్యశిష్యు
లగాఁ జేసికొనెను. మరయొకచోట చెప్పెనుగలదని యి రగాగలన సీసము పాలం
బోలి గోరి జెక్కు లెకక మెకయెయెదెను. మరియొకచోట గొంకయెక్కి నేం
కురికెను.

ఈదికి పురిమిగం దుర్వచంబులెల్లె లండించి ప్రాంతెల్లె నన్యార్థ
ప్రవర్తకులగాఁజేసి యమ్మహాత్ములకు సుపద్రులెండెములు పూర్తియైనంత దత్త
లోరము గానింప కమ్ములు వీలారిపరుల గావించి పిమ్మట బృందారక బృందప్రార్థకులై
నెంబియు నెండికొండకు విద్య నెనుచి

క. అర్చితగరువర్చితము

సర్వైశ్వరిని పశంప సర్వైశ్వరిమెంజన్

విద్యార్థుల పెర్వైశ్వరి నం

పర్వైశ్వరిమెంజన్ లందించు పెర్వైశ్వరి గాన్.

అని మఠీశుడై యెరింగింపఁబడిన గోపాలండు పరమానంద కంఠకిర
హ్నాదయాకవింధుఁడై కన్ను గృహాత్మకగా దలంపుకొనుచు వర్త్యకజ్ఞానపాదనముల
పరిశ్రమజేయఁ దొడంగెను.

మంగళము శ్రీవృత్తము

స్వస్తియగుఁగాక బుధశాకమున కెప్పుడు ప్రసాదిక భూపవతిదర్శ
న్యస్తమశ్రితౌపురమంజుగమరంజు బుర్రావనభవంతు మమవృష్టర్
సింధులముగాఁగ భువిసంతుకద్రాస్థలి నదీంతుకను మంగళమహాశ్రీ
విస్తృతగతిస్సందివృద్ధికాక సురది న్నామవత్సమాంతరన్.

గీ. హవ్యదాహనగుణ వారణాంబుజారి
వెంట నొప్పుచు పగళాలికమునందు
దనవేరుండు చెరోది శృద్ధర్పదగున
దీని కరియింది ప్రకటిందితి వర్గితి.

గద్య. ఇది శ్రీమద్విశ్వవాదమహాసంపాదనపాదిన కపిలావిధి
త్రాతేయముని సులావగోర పరిరమగళాలి
జంబిరిరాకాముదమిత లక్ష్మీనారాసిం నొక
కొండయాకృష్ణత సోమింద్రగర్భః ప్రసాదా
నిలవిరుణాభిరక్షిత సత్త్వస్పర్శితరపి
చంద్రకంఠగు కాశీయాత్రావనదరవి
త్రమచు వదన ప్రణంధమండు
ఐందమరాగమున శ్రీకంఠ
రాధాకృష్ణ చిత్రితము
సంహారము.

శ్రీ

శ్రీకృష్ణ కాశీమజిలీకథలు

ఉత్తర ఖండానుబంధము

కావంబులి శూద్రక మహారాజు కథ

1. పుత్రమొ గలిగెయ్యమనఁ బ్రోగుపడిన కృతయుఁ
గంబనఁగ సర్వదర్శన ప్రకాశమగుచు
సొరవేలవడినవీరీరమందు
విరిగెయ్యను రాజరావి సంపదలుబొడలు.

అప్పుడొకఁడును కర్ణనామమునకై శూద్రకుండము రాజు సకల దృవశిరస్సులందా
నితి కాసుండు కై రెంతవ పాతకాసుండువోరి భూమండలమంతయు నేతావప్రతముగఁ
బారించుచుండెను.

అప్పురవయం దనవదర దాన మదాశ్రిత కురుండై తిగఁబులువోరి బ్రతి
తిగవోపకాయహానోపయోగం దై ప్రవాకముని లేందమున నొప్పును సర్వకావ్యములకు
దర్శకమనియు, గళం కుర్మక్రిష్టానమునయు, సుగుణమందు గురితవనమనియు, పిత్ర
మండలమున కుదయకై లంఘనియు, రసికుని కాక్రయఁడనియు, తమిరురులకుఁ బ్రత్యా
జ్ఞామనియు బోధుడై కెల్లెను.

మరియు, ద్వరముచ్చినిచ్చిదనంబునం బయలుపెట్టిన జగద్రాయంబోరి నా
భూపాలు కేంద్రంగాం కరవారంబు కట్టటదడగలేర మదఁబాసారదుర్భిషములగు సుంగరి
సమయములందు విరళటకవర సహస్రాంశకర మధ్యవర్తినయై యున్న అయి
లక్ష్మి వధిసారికవోరి బెప్పసామంతచి రెంకఁకు తీసికొనివచ్చివడి.

అయ్యవనివతి కుమలయతరంబు వలయంబువోరి వనరీనిజ భుజాగ్రంబున
తరించుచుఁ బలుమారు నీలికావ్యమిల్లె నవరోశించి బుద్ధిబలముచే బృహస్పతిదైవం
బరిహసించుచుఁ బలుద్ధులని పాదుకఁజెందిన కుర్మకమాగతులగు మృతులు పేసినవ
సమాన వయోవిద్య విభూషితులు ప్రేమాపరక వ్యూరయులు ననమనవరక్రిడాది
రతులుపగు రాజునుతులకోఁ గూడికొని క్రితించుచుఁ బ్రథమవయస్సు ముఖముగా
నిర్మిలలెను.

సీ. ఆరులన్నదంబు బుప్పతిలం గ వీరి గె
 కొవిపాడు తోయిగాఁ గొంత సేపు
 మహాత్మముంధనిక్కాత్తియారర
 సొత్తుండు దై యుండు గొంత సేపు
 డక్కనాగర తపోధననాధా
 కుక్షకాత్ముఁడై యుండు గొంత సేపు
 దర్శింపు నాంశాస్త్ర ప్రసంగంబులః
 గోవిదావేగూరి గొంత సేపు.

గీ. కోర్కె చిత్తచుపురా బ్రాహ్మణ గొంత సేపు
 గురువుఁ బాము లానిండు గొంత సేపు
 జంతుసంతతి వారెండు గొంత సేపు
 అంగనాటోగ ప్రియముఁడై యుండునెలలు.

మిగుల మంతవలెదగు నా నృపనందనండు ప్రథమ పయస్విని స్త్రీ జన
 మును దృఢముగాఁ జూరుదు నందరానాథులగు మంథులఁ బోధింపఁబడియు సురత
 నుభయము నందలి విరోధంబునందలీ భారసంగ్రహంబు బహుమతింబుదయ్యెను.

ఒకనాడు, పృథ్వీల నమ్మకమిదేదా స్థానమలంప మలంబిరించెయ్యన్న
 నకుయెలలన నంగనాజన విదధమిగ వామనమును గొనెయకమిడికొని స్పృహత
 భక్తుగలంబు చందనలతతోపి నీనజరమణియెమగు నానారముతో బ్రతివారి యదు
 లెంది వానుకరకమలంబులు పుకమిసోక పైకొడు నిట్లనియె.

దేవా ! పీఠుండగు డనెం దుం మంజులంబున నేలంబడిన త్రింకును
 రాజ్యంబ్బింహ యుం దక్షిణ దేశముమండి మాలంగవిహిత మోత్తు పంజరముతో నొక
 రిలుకను దీరికొనివచ్చి ద్వారదేశమును నెడవలంది దేవరతో నెటు విశాసన చేయు
 దున్నది. భువనవంశంబులగుం రెన్నిమూలకెంఁ గల్గోడిని వలయుండు చాలె పిదకంబు
 యోధాజనుని కలంపి యాకృత్యభూతమగు నీ విహంగమరర్చనము నేకపాదముల
 మును జేర్చు కలంపుతో నుపదించెను. దర్శనమలంబుననంబు గోరుచున్నదాని.

అని తత్సంబోధ మిరింగిరిన ప్రతివారు పనసంబుల నని యా భుజిత
 భుజాహతోపీఠుడి యానన్నపథులఁ మిత్రులసాములు కలంబులకు దీసంద్రపైను
 యున్నది, ప్రవేశ పెట్టడని యాభాషించుటయు నా ప్రతివారు సత్వరము యుగి యెప్పు
 రంగ భుజారిం దీసికొని వచ్చెను.

మదిమిదేఁ బండిన జరుగుగదిగి నే తకనము లెన్ని పరలతో నొప్పు
 చుండ అవ్వవముడిగినుం బరిక్రమ గలుగఁజే కిథింపకాని వేమి వింశముతోఁ దెలుపి
 వస్త్రములు కరించి వృద్ధచారంగుఁ తొక్కడు ముందు నడచుచుండఁ బైదోలాకరిదే

రదంపతునిను పిలువజ్ఞుల కాంచుంటే మరకక మయమైనదేనోటి అదృశ్యమున్న వంశరమును తేరణబాసి కాకపక్షణుని చరిత్ర నొక యేకాం బాంకుడు తోడూ ననురావహ్యరంబగు నమ్మతంబు చేచ్చులెని నవధరింపి మరుసూరపని మోహిని రూపమున బరదించి హోళనక మేనిమమగు వైదికానులచే నవగరింపు నిర్దార నింపు దొమ్మపెరి నొప్పును సంతకము చేస్తుని యెరుమందు వసించుట దీక్షయి క్యానుప్రధానంబ్రమిమించున నల్లబడిన మహాక్షయ్యులందొరి తింబాముని సారాపకరణ భయంబున బారివర్చిన యమన రామ్మను గుపితపరసయన దివ్యామానంబగు మంచని ధూమమున మురిసికొరయ్యు రతిపరికింపుదు నదిదోపారాధ యోగనమ్మి వచ్చుచున్న యామాతంగకన్యక సముష్ణలోచనంబై యారామపంపు దీక్షింపి విన్నయా వేరకహృదయంబై యాదు తలంపెను.

అప్పడా! కగనోల పాదగర్వప కర్కశమును ధామ్యవ్యంతు ప్రయత్న మేమిది? గలుగవలయును అక్కడా! నిరతికయ సాంచర్య విశేషణమును బొలపొందు నిమగ్నమునను ముప్పిరాని నిర్వృత్తమునను బుద్ధింబెగరా! మాతంగ వాని పుర్రురయంబున సున్న ముట్టయే యిహ్మహితని నిర్మించెనని కలంబెడును. కానిదోల భద్రయ కరణంపుర్యక్షికిమలుగు వంగుల కింక వింక వాంతియు లావ త్యము గలిగియుండునా? ఇనిదో! సవనిక భవంబెప్పుడు నుద్యుక్ సంయోగములే జేయించును గదా? అతిజనోహూకృతిగం యనాతి ప్రావశాతియం దురంబుండు బలే నిందిత సురకయై యుగం పంపదవలె నభిగృహై యున్నదని నాదెంచును నిజ్జిరి వరితావము తెంచుచున్నది.

అని యోగము కలంబుయంద నక్కన్యారత్నము ప్రాంశువర్చి యంతః
 నంగిపోడవలి నమస్కరించి యమ్ముడి కుద్ధియనున నోరగా గూడుచున్నట్ల నావృత్త
 మాతంగుడు పంజరములో నుంచగనే రింజను రేలితో నంది సవరించును గొంబెను
 బావునకువర్చి తీసికొని జూపుచు నిలవయ్యె. దేవా! యీ రింజ నకంఠాస్పృశము
 గుర్తించును. రాజసిద్ధియందును పునరావధానమునందును దీనికి మంచి నైపుణ్యము
 గలదు. కావ్య నాటకాలంకార గ్రంథములు జపవృద్ధియొక నైపుణ్యముగా రరింజు
 గలదు. విజానెనుమంజుషవర్చిని వార్చుచేతనయింక పారమితియే దెప్పువలయును. రిత్ర
 కిర్మయందు దూకుత వ్యాపారమునందును గజతురగ ప్రీతిక్షణ జ్ఞానమందును దీనిని
 మించిసూరు లేదు; నులుయొకటా కుమితుంగు కాముకలందెచ్చు నేచ్చు దీనికి కలదు.
 పెక్కురేలి? యావత్ క్రితవరము నకలభూతలం రత్నభూతమన దెప్పునొప్పును దీని
 పేరు వైకంఠాయనము. సర్వరత్నమందు ఇంద్రియాలే దేవర ముఖ్యులొకమని
 కలంచి చూడవచ్చుచున్న చూ రింజకు మీ పాపమూయుననుక దీనినినివర్చుచు. దీనిం

దయతోఁ బ్రసాదించుచును పలుకుచు నావంతర మాప్యవశమగును ముందర నీది యా వృద్ధుం డిందుక యెరుపఁగాఁ బోయెను.

అప్పు కప్పరంగ పుంగవము తాదాభిముఖముగా నిలువంబడి కిడివరణ మిత్తి విక్కిరి స్పష్టములగు వర్ణవర్ణములతో సుస్మరింపఁ బడిన వాక్కులతో నెరు కల్పితార్థకముగా నీవద్యఁజేసితివని.

గీ. అనఁచి భవదరి నృపవరూపన యుగంబు

ది కగర శోకవహనంబు వెంత నెరిరి

యృజులపూరమునఁ దీర్థమాతి మది వి

గతమహా హృత్తై న్నరసింహవస్య

ఆ రెండుక పలుకులు విని యానృపతియందు వెలుగు జెందుచు సంతోష ముతోఁ జెంతకున్ను కుమారపారికుండు వృద్ధులైతిం బొంది, అత్తా! యా రెండుక పలుకులందులది స్పష్టతయు మోటువ్యవస్థ పొందెదా? ఇది వర్ణమౌతాను స్వారసవర్ణ సంతోకము గాకుండ నర్థివ్యక్తముగాఁ బలకుటయే విచరణి శీత్రము. మతము మను జుండునోలె బుద్ధిపూర్వకముగు ప్రవృత్తితో నవినుకవచ్చుచున్న కుడిదరిబుద్ధి అర్థకల్ప పూర్వకముగా నడిపరి స్తుతావరముగా పర్యవసాయమునఁ గడుంగిడు సమ్యురము గలుగఁజేయుచున్నది కనుక మమమునఁ బరమార్థమైదున కయే సంజ్ఞా మౌతవేదులుగదా?

అని పలుకుటయు కుమారపారికుం డిందుక నివృత్తర, దేవా! ఇది యేమి ద్విశ్రమ. కుకారితావృత్తి విహంగము విశేషములు మమస్యలతోఁ బెప్పబడిన మోటులంబులనుండుల దేవత యొంగనిదియా? పూర్వము దిలుకులు మమములనెరి లుకుచుండునని అగ్నిశాపంబునం జేసి కుకవరము బహిష్కరించునై నది.

అని యెఱుండు సమాధానము బెప్పుచుండునది తంతరియందందరకల మధ్యవర్తి యొప్పునని తెలుపు లేదీవిధాదముతోఁ గూడ మాత్యాహ్నిక కలదర్శన బయలుపెట్టినది.

ఆ ర్థమి విని యమ్మహానా స్వానమయమయ్యెను కటాక్ష సంతో సనము నుండి లేచి రాజరోకముల సంత్రమోక్షకముతో గడియలు విడిచి విసయ విసమతోకహంగునై నిల్వవంబడివే తిరకాపమన లాఁకి దోష్టల కనక నివృదు సర్వంబాల కన్యకతో మేము వచ్చు నుదాక నిండుండుమని నియమించి యిద్విలును లోపంబుఁ దీసికొనిపోయి స్వానపానానానివిరులం దీర్చుమని తాంబూలకరంబు లాహి నిశిఁ జెప్పి సముదిత మ్మితలోకము సేవింప నర్హులర మందరిమన కరిగెను.

అందు స్వానసంధ్యావంపన దేవతాబాది సిద్ధాంతియకలాపములు

విర్యవీరుడవని రాజులందువలన గూడ వర్ణమతరస్యాదంబున బ్రతుందగును ధోజమ్మగారిని ప్రతిహరించుకొని వెంటింకిన మనోహరంబారమందికంటెన విక్రమ మంటపమువకుఁడయి కయనతరంబునఁ గూర్చుండి కాంబూలము వెలికించుచు నావ వర్ణంబు చూడును బరిపేక్షించి వివోధకథలచే చిత్రము రంజింపజేయుచుండ నందు నేడువలన గుండి యాభూమండచాఖండబుడు నైకపాఠ్యనమము దీనికొవిరమ్మని బ్రతిహరి కాజాసించుటయు నదివయ యత్యంత శ్రమచూగా నా జీయక పంజరము తెచ్చి రాజుమోలబెట్టెను. అప్పుడా భూపతి నిలుకంటారి పరంగభ్రంకవా! అభిమత ధోజనంబున భృష్టదైతికె? యని యడిగిన నది లేదా! సమదకోకిం తోతనమదిం బురదించు జంబావలంబు తెన్నెని యాస్పాదించెతిని. హరిభటరత్నము మాతంగ కుంభార్కంబులగు మజ్జావలంబులం తోదిన తాదీసికొంటుం రుది యేమవనచ్చును? అన్న న్నా! నాసీదకంబులు నోరె హరితముగను భ్రాత వలంబుల మాదుర్య సుప్తబీ తిల ముమవచ్చునా? అయ్యారే! ప్రాచీనములగు మునిశిష్యాలుల పన యనుభవించి తీర వేలయును. పెత్తెం! భవదంతః పురకారణ స్యయముగాఁ గరకంబులచే నాకుఁ దినిపించినవన్నియు నమ్మకాయమానంబులై యున్నవని పెరగాఁ జొగగెను.

అ మాట లాడెవలయు నా పితిపతి పక్షింజమా! యది యట్లుంకనిమ్మా. నీవే రోజుమనం జనిందితిని? నీ కలికంబు రెవ్వరు? నీకు వెదకాత్తవరదయ మెట్లు గలిగెడిది? జితర క్షాంతి వేమం బెట్ల గ్రహించెతిని? శిష్యాంకరామస్య దంబా! తో తరగ్రహదామా? అదియేనం గాక మరదావతః దార్మికవర్తనముగాఁ దిరుగుదన్న యోకానో? దివ్యదా? నీకెన్న యేడ్చున్నవి? యంతకుముందు || పెండుంటిని ?

■ పంజరంబులము దంబారకన్యకాపాస్త ప్రాప్తియు నెట్ల కలిగెడిది? నీ వృత్తాంతము విన పెక్కిలి కమాహామగుచున్నది. యెఱింగింపెదవే యని యడిగిన నాభతంగప్రసర మాత్యగకంబున పెండుక ధ్యానించి యుట్టినయి.

వి య త క త

లేదా! నాయుదంతము కడు పెద్దది. వినుకకు లేవర శిష్టమేని మాత్రా జీంబెద నాకరింపుఁడు. వింధ్యారెక్కాంతగ్ధాగంబుగు దంబకారణమునఁ బ్రసిద్ధియెంది యున్న పంపవటితీరమునఁ క్షితియారముతో నున్న పంపానరోపరము పశ్చిమ దాగం బున శ్రీరామ కరప్రభంజితములగు సప్తశాముల ప్రక్క నొక్క వృక్ష కాల్మలి వృక్షము గలదు.

అ త్తరువరంబు మూలంబు దిక్కిలి కరంబులతోని జరదజగరంబులేఁ జూర్చుకొనఁబడి యాదనాంబు గట్టఁబడినట్లొప్పురు కాదా నమాహులరేఁ దిగింతముల నావరించి విరయకాతాంకవ ప్రసార భుజాంబుగు శంకరు వసుకరించురు సాగర

అంతయును గ్రోలి యిటువంటి సందర్శించును. అప్పుడవతె కాళాంశరములందు దలచి యున్న మేమెటులు చేతగూడ వామరీంధ్రులని యే గణాగమగుటై రవితురంగముల కవరోధము గలుగజేయుటచే నలంకర తెందిన యోవ్యాధివలయును సుఖములనుండి వెంకటంపేనప్పుడమో యనుటకు సితతూలికామాలికలచే నగణాంబు బ్రహ్మంప నా కంబ్రోయాయగు మున్నర స్కంధముతో నొప్పుడు మున్నాయగు సురుభవరై ప్రఖ్యాతి జేందియున్నది.

మఱియు నతడున్న ప్రిన్టుముగా అమంజారోహింప కక్కును కానిచగుట మాతృకులవలనఁ దమ కష్టాయము దాదవి తిలంది కాళాంశరముల యందును గోట రోధరముల యందును అంతరాంతరముల యందును జీరవల్లము వివరములయందను మిగులనవకాశము గలిగియుండుటచేత నాధారములనుండి వచ్చి కుకసంకతులు గూతులు కలుగొని హయగా సుఖించుచున్నయవి.

అంతః జీరకోటముందు వాటిపులుగులతోపాటు కురాయము నిర్మించు కొని భార్యతోఁ గూడ మోక్షుండి దిరకాంబు సుఖించెను. విధివశంబున నతనికి ముదిమిగుండు నేనొక్కరుండ పుత్రులకు సరయించిరిని. నేను బుద్ధివ యాక్షణము నుండే యత్రివలంబును ప్రసవరోగంబున మా తల్లి పరలోకమున కతిధిగా నతిగిసెడి.

అరిమకతాయాపినాక కోకంబున సుఖించుండియు మా తండ్రి సుత స్నేహంబున నాకోక మకలిగొని రానొక్కరుండ యేకీరంకయు రానియమంక నెన్నుఁ జెనరుడుండెను.

నా తండ్రి మిగుల వృద్ధునిగుట కిందులగు రక్తంతో నెగరలేక వలకుడు గ్రుక్కిననుక్క కొనలేక చంపుండీర నకక్షందై పరనిరమలక్కింక నక్కిరక్కిర తాపిపడిన చంకలంబులందు తండుం కలులుదానందెల్ల నాశిమ్మడు మెచ్చురావశిష్టము లిట్లే దాను నెర మాకలియతంబుకొనఁచు కొన్నినమలా గడిచెను.

అట్లుండ నొకనాడు ప్రాతకాలమున లేరయందరే వనకరు కిరవల్లంబులు వెంకకాంతిఁ బ్రకాశింపుచుండ గొన్ని రిలులు మేకలై దిక్కుం కరుగ, మరి కొన్ని పేల్లలతో గూడ గూతులయందు దలఁగియుండ నిశ్చయంగా నవ్యవస్థతి కూర్చు మెనదివోలె నొప్పుచుండెను.

అప్పుడు నా తల్లిదయ నమ్మి రక్తంలోఁ నిట్లుకొని ముట్టారుచుండ నేనును కాల్యంబున నెగురకుడు రక్తబంధామితేపి యతని యక్కలోఁ జిక్కి మిక్కిలి సంతోషముతో నుండెను. అట్టి సమయమున నవ్యవస్థందు నాకస్మికముగా గుహాపం బులగు మృగేంద్రులబుడదట్టిల్లి వనవరంబులువరవ మాహంబులారావ కాక్షులొడి క్రూర మృగనమాహంబు వెరుచునంతర గంగాప్రవాహంబు ననుకరించుచు

నీ. తమ రంధ్ర గణము నిర్మలమందు తుండ ని

దృశ్యసమంతేన గంధంబు వెడలె

నిందుఁ దప్పక వసియించుఁ గ్రోడములవి
మనలుమున్న వానసులు గడంగె
వనమహిషంబులవ్వలనుండు, జేగె గొ
మృగ జిమ్మి చర్మికముల రణలు
జరికంథలు లక్కడిఁ గూడు, స్థలి
రసకషాయామోగమెవఁగ నెవఁగె.

గీ. రుదీరపాటల కరికుంభ రుదీర మౌక్తి
కాందికాంబీవరంబు లిందండ నింహ
గణములవె రూఁకఁ దధిసవహసకంక
హరిణరౌమంధ పేనుసహతులు లోపి.

ద. ఇదె రచరీమృగాని వసియించెడు తాటఁ నాభిరాననరే
బోరలెరుఁ తాడుచున్న పవే మూకలూ మెకనురే సమంబుగా
వదలుఁడు వెలకుక్కులను భ్రమవింప కరంబుగూర్చుచ
ల్లెదె మెక మేదిమోదవె దయలయను గొట్టుఁడు పట్టుతుద్దతిన్.

అని యొంబోరుఁడోఁ బలుకుచున్న పేలకాంత్ర హెచ్చెమొందు విసం
బదిగది.

అత్రకవృక్షమగు నారొది పిచి వేను బాంలంకవగుల దెవ్వలు నీలబురద
దయములేత మేను గతగద వలంక వివశత్యము నొంది నమీవతు వండున్న కంత్రి
యొక్క అరాశిలంబులగు లెక్కల సందున భూతిపి.

అప్పుడా యరజ్జ మంతయుఁ తాడుచున్న గ్రూరసత్వమల యాద్యులరే
నలకల్లోంపెనది. మణిగొంతపేషనూ రొదయంతయు నణలీ యెయ్యదవి కల్లోం
బొన్మును సొగరము లాగున నెక్కజుమి యొప్పినది.

అట్టి సమయమున నేను శిశువరావంకలువంతేసి యడియేమియో యని
మా కంత్రి య్కొనండుమంది రైదికి వచ్చి కంకమలారి నీతిరే గదలుచున్న తారక
ంతో యారొదవచ్చిన దెక్కే ధృష్టి లంకించితిని

అప్పుడో వంకనుండి కార్తవీర్యార్జున భయంబున బారి వచ్చుచున్న వర్షదా
సిది వగిడి జంఝామాతక విశీరమగు తమాలాననము పడువున నేకేభూతమగు తాక
ల్లాది సంహతములూది సూర్యోకితతా కుంజైన యందరారము తీరున నయ్యరజ్జ
మంతయుఁ జీకటిగలుగఁజేయుచు ననేక సంఖ్యాకమగు కరం సైన్యము నా కెత్తియతి
ముగా వచ్చుచుండఁ జూచితిని

ఆ సైన్యమధ్యంబున సుక్కురే రవింబంపఁజీవనో యేమనట్లు కర్మకము
లగు వచ్చయచులు గలిగి క్యామలయో వ్రతాప్రాహంబున నయ్యదవి యంతయు

నిందింపును మొని దృష్టులు వింధ్యశిలాతర విశాలంబగు పరిసరంబు మీదయే స్థూల
మారితా మాలికలనే పంపకరింపఁబడి పరులం జంపవలదని తన్నుఁ బ్రతిహేళిచేస
వచ్చిన యాదు సంగంబుతోయనఁ గొలేయకుటందెను లవసురీంద్రుఁ జెప్పి వారి
బలు గజదంతంబులు కరిగెద జ్జిభాఫలంబులు మయూరపింఛంబులు విసిరెచిరం
బులుగకొని కరిగవలెననుట వెలసెదనఁ జ్చింతాంకురందంబులఁ మన మహామోహిని
సోదరునివలె నొప్పుచు బ్రథమ పయమునున్న మాతంగుడను వృకింద్రపాదుఁ గాంచి
తిని నారాధించు మాటలు వివలవై తానె పేరు మాతంగుఁడని యెఱింగితిని.

అహా ! ఏని జీవితము మోహప్రాధురము, చరితము సార్థజన గర్భితము.
అనారము మధ్యమంసాదికము. పరిశ్రమయంతయు జీవమాంసయందె, త్రాగుటయే
యొక్కవము, దెలివదిన యొక్కమన్నీదే 1 క తమదా, మృగమంతో సహవాసము, పరు
లక్షణుల రేపరార్పణము, మాంసమున బలికర్మ జల్లి పీడిత గర్భం యొట్టకలుగును.
ఈంతి పేరెడల తెలియునా ? కమలెంతదూరము. ఏమీ కమలమెన్నఁదెలు గలుగు
నేమో ! యెని నే నాలోదించుచుండఁగనే యమ్మాతంగుఁడ కరణ్య సంహార ప్రయాస
మనవలయునుకొనుటకై యా జాతుగు నీద కరులెందరి కొదంద మెక్కువెందరి వలెనోమనీ
తంబుగు పల్లవానననలమునఁ గూడఁచుండెను.

అప్పుడు కలయోమనఁ జాతంతు వతివది నానలోపరంబున కరిగి లేకు
లతో జంబుపైసన్న మనసంబు విద్యుల్లోయమున గమనిపితర వుటంబున నీదవల్లి
వినకంతువునఁ గొన్నిదని కొనికొనివచ్చి యాదౌలిక కర్పించెను. బాదా జంబులం
గ్రోలి చంద్రకిరణంబులం గ్రసించుచు బావింపువలెఁ జాతురతాదుల నమరి శుక్తి
పానం నవనయించుకొనెయెను. వాడట మారెట్లునీరు గొంతసేపు వీలమింది పిమ్మట
వృకింద సేనాపరివృతంబై యిందెనెంతోయెను.

చారితో నొక వృద్ధవృకిండుడు తివలకు మాంసమల్యమెంతిని యాకలి
గొని బాలోలోపకి యథ్రతమాంబున మహారకాలము జాగజేసి మా యాయువుల
గ్రోలుబాతువలె నెత్తునిగడ్డగల దృష్టంతో నా వృక్షమెక్క విశ్వంబులది యామాం
బుడముగాఁ బంపెకెలి చూడెను.

ఆ మావృక్షంబునే కుకకుండుల ప్రాణముల క్షుత్కాంత నయయెమెదది.
కటకటా ! అక్కిటికము లేనిబావిఁ జేయరాని కృత్యము ఁడునా ? అనేక కాళ
ప్రాయముగల యాపారమమున నోపానములు గలదానివలె నుంధమ గానిక్కి. యెగిరి
యెగరని పిల్లలను, ఎగరనేవచ్చు నెమవులను, గొప్ప దినములక్రిందిట బుట్టిన పిల్లలను,
తెక్కలు పచ్చలున్న కూనలను శాంతిలేకునును కంఠాబోతులగు పోతముల నరసి
యరసి కాభాసంబులనుండియు, గోదలములనుండియు, వేసవేరు పంములనువలె పెక్కు
రకముల కుకకాలకముల గ్రహించి ప్రాణములను పోగొట్టి వేలం బదప్పించుచుండెను.

అప్పుడు మాతంగియ నశారమున దటప్పించిన యప్రతికారము ప్రాణ

హరమునకు నుప్పదవమునఁజూచి మరలతయంబున మేను గంభమునొంద నుద్ధారిత
దృష్టంతో నలుమూలలు సూచించు చాచువులెంద నన్ను రక్షించు సుపాయముగానక
తన దెక్కఁనందకున సేపొచ్చికోపి గర్తవ్యకావమాధుండు ముక్కున గరతుకొని
యొందెను.

పిమ్మట నెప్పొచ్చాత్ముడు త్రిమమ్మను గొమ్మల పైతెక్కి మేమున్న
తొరలో యమదండమునందోలు తన బాహుసంకము జొసిపి సారెను చుక్కు
కొనడే గరరుచు నరచుచున్న హ తండ్రిని గర్జింపబట్టి పైకిడిసి గొంతునుడిచి
ప్రాణములు లోగొడెను.

మిగుల సల్పదేహము గలిగి తయమునే దండ్రి దెక్కఁనందకున నడచి
యొన్న నన్ను బాదాయశ్శేషము గలుగఁబట్టి బలికిరింపకయొన్న.

ప్రాణములు దరి తల్లచాంపై దిగ నా తండ్రిని యావీర్తయందు అదో
మృణముగా నేంబడవిడచెను. నేనును మాతండ్రితోఁగూడ నేం బలికిరికాని దెవ
వఁబునజేసి రాకిగనన్న యాకుంపై బతుటనే నా కింతయేని యాయనము గలిగి
నదికాదు.

అక్కిరాతుండు దెబ్బదిగరమున్న నేను బాణంధనగుట దండ్రిరావు గణం
వక ప్రాణవీర్యాగ యొగ్గవగుకాఁబున నెక మిందుక షెక్కిలు విడకించుడు
గొందెను కొందెమిగిరి కృతాంతమున భూరిమునుండి వెల్వడినట్లు నాదిదూరముతో
నున్న యొక తమంబెరుపిం గాంచి దట్టమైన యా నిట్లు మిడచుచేరి నకనవర్తములగు
వర్తముల నొందున నొనియొందెను.

అక్కిరాతుడు గ్రహముగా నా దెలుసంగల పిల్లల నెల్లఁబట్టి దెబ్బదిగి
యనువురాని క్రిందఁబడియున్న రింక నినువులనే తొక్కుచులో దెబ్బకొని మాతంగుఁ
డరిగిన నిరవులది యరిసేగముగాఁ బోయెను.

తరువాత నేరిండుక తండ్రికిరూపుచు నాకు కడలిగను బాణి వచ్చుచున్న
చాఁదని బెనరుచు పిత్తనురంజిత తిన్నవచ్చె మిగుల రాహుగురుండు నీయందురావర
యందు నామూలమునుండి యెగద బొరంగికిరి. షెక్కిలలో నెగరలేక పాదములతో
వడచుచు ననభ్యాసంబునం జేసి యడుగడుపునకు నేంబడుచు నెగరబోయి యరముగా
బలి యొందెత్కిలో నానకు నొగచ్చుచు మేనెద్దెధుకగాఁగి నిల్చియానముతోఁ
గొందెను దూరమైనను నడువలేక మిక్కిలి రాహును నేరింప మనంబున నిట్లు తలం
దిరిని.

అహా ! అతి కష్టమలైన యనుభవయందుగూఁకఁ బాణులు జీవితమందు
నింజేతకము గలగనుకదా ? అంతువులకు జీవితముకన్న నలిమకమైన వస్తువు
వేరొందులేదు. నా యందు మిగుల సరురాగముగం తండ్రి వరలోకగతుండెను
నాను నిమిత్త వసంతున్నది. కలకలా ! నా హృదయమెంత కలిగినమైదో ? అంతయు

నా కల్పింపఁగలిగినది మొదలు నకం శ్రమలుపడి వచ్చుచుండెనే? అట్టిదిని ప్రేమచే
యంతయు గడియలో మునిపొయితిని నా ప్రాణము లెంత కృపణములో? ఉపకారము
జేసిక తండ్రి ననుగమించినది కాదు. ఇట్టి సమయములో సైతము నన్ను జాలించి
కాదించుచున్నది. ఏక మరణమును లెక్క సేయని పాతకము నన్ను జాలించు
చున్నది కాశలు అయ్యో! అందులు కావలెవు. నాకు యెంతోవచ్చుచున్నది.
నరువలెను. వనభూమియంతయు నా కడమునే రఘువైయున్నది. దాహమువను నెను
వను కాశజారు. మాత్రులకుం బీకడిగిమ్మచున్నది. కలకటా! ఏరయంత భయం
నాకు వేగము మరణమైనన గలుగజేయకున్నాడని యంతే ప్రకారముం దుండోయి
చుంటిని.

అ ప్రాంతముందు జాకాలియను మహర్షి యాశ్రమముగలడు. అతని కుమ
రీడు హరిశకుంతను చాచు సకలవిద్యా పాఠంగములను. నమరయస్కంధులగు ముని
కుమారులతో గూడకొని లెదిన మారాండునెలఁ దవసెలఁచు నెలఁగలడు
నమ్మకంబున స్వానాశమై వంపా నవస్థునకు బోవును కాపాడితిమిదనై నోరు
తెరుకొని దానిలో నొగవచ్చుచు బడియున్న నన్ను. జూరెను.

నకుమారులు హృదయములు కదలాబంధురములు గదా! అట్టి యవధుతో
నున్న నన్నుజూచి యమ్మహాకృష్ణుం కంతరంగంబునఁ బలిపించుచుఁ బోడి ముని
కుమారునితో వయస్సా! అటు చూడుము! అ కుర్రవారిని అజాతవ్రతమై కల
దల దురుగొని యున్నది. శ్రీనాథీ! దీని జాదీంపటలు. దీని ప్రాణములు కంత
గతములై యున్నవి. వీరకొరకుఁ గాతలు మారినది నొగవచ్చు నోరు తెరు
చున్నది. పాపము దీని ప్రాణములు కాదుగఁ నన్న జూరవలెమును శివురము
లెమ్ము. దీని ప్రాణములు కాపాడిన కడువైత్యులు దాగించి వలకుడు పుల్లిన నన్ను
మృదుండును హస్తముతోఁ బట్టికొని యా నరస్థిరము శివు కంఠమంతంబు
లోఁ బోటంబెట్టి యీ ప్రయత్నముతో ముక్తావలంబులందోని జూచిందువుల గొన్నిది
నా నోటం బోసెను.

అప్పుడు నా మేనంతయుఁ జల్లబడినది. పోయిన ప్రాణములు తిరిగి వచ్చి
నవి. కరీరమున భాద్యము గలిగినది. ఏమట నన్నొక తెల్లనిక నెరిపి కాని
స్నానము గానిది నిర్వర్తన పర్య క్షిమాకలాపులై యమ్మని కుమారుండు మిత్ర
వర్తముతో జలము నెదలి నన్నొకటిక ఇట్టికొని రస యాశ్రమమునకుఁ బోయెను.

అధికమహామన్యులంబగు నయ్యాశ్రమమున గురుకరయోగ పష్టాగరి
వుం దై యున్న జాకాలిం జూచి నే నంతరంగంబున నిట్లు కలఁగరిని.

అహో కష్టప్రభావము! ఈ మహిమార్జుండుని యాదారము శాంతమయ్యు
నెరుపురిగెయ్యో! అట్లుండు మిరుమిట్లు గొలుపుచున్నది. అమ్మహర్షి
యదాసీనుం దైవను ప్రభావంబుననుచుగట మెదలుఁ జూచినవానికి వెరవు గలుగక

మానడు. మహాత్ముల నామము స్మరించినంత నెట్టి పాపము జెనెనో భోవువనుచో దర్శనము వచ్చు సుకృతము మూల జెప్పినది? సకల విద్యలు నీ మహర్షి ముఖమున నటించు చున్నయవి. అన్నవా? ఈ మదిమి తెంత రహములేదే! యో మహానుజావుని జలాకలాపమును సేతము తెలుపుజేసివది. తేజానియలో ఏకంధ గేనధుడు. ఈ ముని కుంటుడు. రేచితారస ప్రాహులు, సంసార సముద్రమునకు సేతువు. నంకో పామృతసారము, కాస్త రక్తములకు నికషపాపాము. ఈ పుణ్యాత్ముని తపో మహిమచేతగదా! మృగములందు జాతివైపు మోచి సంవరింపుచున్నవి. అయ్యారో! మహాత్ముల ప్రభావము ఎంత పెద్దికమైవది. అని పెక్కు భంగుల నకని మహిమ నభివ్రుండుచున్న సమయమున భవ్యాహరీతముడు రక్షాకోకతరు మూమునకుం దీసికొనిపోయి యోదోట నిలిపి తండ్రికి నమస్కరించి కానోక మాః గూర్చుండును.

అప్పుడచ్చటనున్న నుమరా చప్పుజూచి కంఠియరు డని నెర్పటకుండి తెచ్చితిమని హరీతకు నడిగిన నతండ్రియి.

నేను స్నానార్థమే పచ్చి నరస్సువనః భోవుడయగా దారిలో నొక రెట్టత్రింప నెంతరావమున దారి చుట్టులో నోరు రెండుకొని యొగిచ్చుచు నీ కుక పోతము నాకు గనరాదనడి.

అప్పుడు నాచు దింపపుట్టి దీని సరస్సునకు. దీనికొసపోయి తోయము ద్రాగించి సేదదీసంత గర్వచికి దీనికొసపెచ్చిరి. క్షౌరము వచ్చువరకు నిందోక తరు కోటదమున నిడి, నీ చార శిఖరముల చికిన, విచిత్ర వలనసముల లేతను నేనును నీ మునికుమారులును దీనిం భోషించుచారము. యెల్లు వర్షిగ రక్షణము గగన తల మున వెగిలి యిద్దము వర్షిస బోదకి భోవువది. అదియే నా యష్టప్రాయమని ప్రతిజ్ఞ విని జాబాలి యందుక వెదుకకో, రాయతి పుణ్యముం లేత, బిల్వ కము చేయు జాదుంబోలి విర్యంబైన దృష్టలేదే నన్ను వెలించుచు పొరెపొరెకు సొది పొయ్యుచుగా వికర్మించి నన్ను జూచి కంఠూచి తాను జేసికొన్న యదిభయమునకు వలం బనుభవించుచున్నాడని భరితము.

తమ ప్రభావ సంపన్నులగు దివ్యదృష్టిలేక సకల ప్రపంచమునంగల కాంత్రయ విశేషములు కరతలామలకముగా జాతనోపన యమ్మహామహాపుండ్రు పరికిన తోరనే యందున్న మునులందరు వెరగుపడి, మహాత్మా! ఇవి పూర్వజన్మపుండెప్పడో? ఎట్టి యనినయ కృత్యము జేసి యిట్టి జన్మను దీవది? దీని పేరేమి? ఈ వృత్తాంతము వినుటకు మిగుల గురూహంముగా నున్నది, వివరింపనే! యని ప్రార్థించిన సకలకు మునులారా? దీని చట్టకము కడువింతయైనది. మనకు స్పష్ట సమయముగదన్నది.

పిదప నీర్వాసమయినను నీర్వాసమున వలనమరలమును దృష్టవై కందు. రాత్రి పావనముగా నుండెదనని పలుకగా వారందఱు సంతసించి నదిగాఁబోయి వార్యవరణములందు దీర్ఘకాలి కర్కశా శ్రవణకౌశలముతోఁ గ్రమ్మరం జనులెంచి యమ్మనమున సమకమును యథావిధియుగాఁ గూర్చుండిరి. ఆర్థ మౌచికమున రాత్రియందు గుర్రాకరకరణములచే జగంబంతయు వెండిపూసివట్లు ప్రకాశింపుమొద నులు మారుతములు మెనులకు పోయినయె హరితకుందు మధురవంశసంబంధ నమ్మ దృష్టించి ముగ్ధులతోగూడ నతని యొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వేళానుసంబంధ గూర్చుండి జలపాదములను తీర్చుచు పవిత్రపాదయై మెల్లగాఁ బాశవృంతమున వీచుచుండ రెండవ పరమేష్ఠిపర నొప్పుచున్న యా వాచానికి నమస్కరించి నన్నెదుర నెరిసి వివరణమును నిట్లనెను.

కండ్రి! యీ మమలంబు నీ దిలక పల్లంకము వినుటకు మిక్కిలి వేరుకమదున్నాదు. ఇది తొలిజన్మమందెప్పుడు ! ఎందుకునది ? ఏమి కారణమున నీది జన్మమెత్తినది ? నవి ప్రకముగా మునుఁజూసి యున్నది నజ్జకరాని సంతసించుచు వారినందఱును గలయుఁ గనుంగొని యెట్లని రెప్పలొడంగె

శారాపీఠమున కథ

క. కలదులంబి నగరం
దిలను మహాళ వామకేంద్రరలింగా
మొదటి దీపికాయ
కలికంబై దాడుగొర కమనీయంబై.

అప్పటి కదినాయకుండె శారాపీఠమున రాజ రాజ్యము సేయు చుండెను. అతనికు స్వగ, సుం, నహంస, భరత, భగీరథ, పరుశురామ పూర్వ నృపతుల సత్కయించిన తీర్థిగలవాడై నీతిశాస్త్ర పారంగతులందును, ధర్మజ్ఞులందును యుక్తపూత విగ్రహంబునునై రెండవ ధర్మదేవతవలె బ్రజలు బాలింపుచుండెను.

అతనియొద్ద నతలలనిపులుఁ దగు కునాకుండను మంత్రి ముఖ్యులందు గలదు. అతఁడు శ్రావ్యులందయును, శాస్త్రజ్ఞులను సర్వంత ప్రసిద్ధి తెంది యుంబెను. చంద్రునకు వెన్నెలవలె సమృద్ధిమూలమును కలకారస్థి పిలాసవలె యను విలాసినీ లలామంబు మనోవిపరం జరిష్ఠించి యొక్కడు ముక్కువెగదాగఁ జేయు చుండెను.

ఆ రాజు సప్తదీపములకలంబైన ధరావలయంబంతయు ముఖలంబున జయించి మంత్రి న్యస్తరాజ్యారామందై యున్నారయమరదీయ మురైకంబులందు గూర్తీవి గర్వవీర్ధికలయందును కృపార సరోవరంబయందును తేకోద్యాసంబయందును

గీతాశైలముల యందును బ్రహ్మామూర్తి విహరింపుడు యానందమున నననర్యమును
మీరు బ్రవర్తించు.

ఒకనాడ యొకపిడుగు విరావనదీ తనవంబువ కరుగుచున్న నవ్యవస్థకూడి
దీంతానిచేతదీనద్యమంతో శోకంబున మూకలామము వహించి చుట్టను అరిగినంబు
అరివేష్టించు గన్నీళ్ళదే దుకూలము దక్షపుడు వెదమలేటిపై మోసికొని కయ్యపైఁ
గూర్చుండి చింతించుచు తర్రూఁ దెలిసికొని ప్రత్యుదానాదివిధులం దీర్చినది.

అప్పుడా నరవతి యాచరితకంపంబును దొడపె నిడుకొని కన్నీడు
దుడుచుచు లేచి! నీవేమిటి కిట్లు మౌనవంశంబునఁ బోనియెక్కవలంబునఁబోవంబున
లేవుం గుప్తములది? కృశోదరీ! ఏమిటి కలంకరించుకొంటివి కావు? నీ పెద కిక్కి
గారకమేమి? నీవు నీకెదియేని యన్నమైన పనిఁ గావించితిరా చెప్పుము. నా తివిశము
లాక్ష్యము నీ యరీచమై యొప్పుచి. వెగము విరాళకారణం దెలిసింపు నని బ్రతిమాలు
కొనియెను.

అప్పుడయ్యేంబులాపి లాంఛాంకరందరాహిని మకరితయనునది బుల్లన
నా భూవంశుని కిట్లనియె. మే! లేవర లేచిగాచివచ్చును కొంతయేమియుం లేని
యుండలేదు. వినుండు. నాకిమిదానాతో నమానమును వివరించెనది గదా యని
యత్తు గారు కింతింపుచుండగనే బాలాకాంక్షు గతిందినది. కయనానకహస్తానభోజన
భూవతి పరి గహాదులను తీవనవ్యాపారముగా అంతన నోహాసంబాస నెట్టి కన్య
లును గావించుచుండునని, అట్టి వికార మెప్పుడును హృదయ పీడాజీవితదే దెలియ
విద్విదకితాదు. వేడు శివరాత్రియగుట మహాకానాదు నాదీంప దేవమున కతగినది.
అంతాకన్ మహాకారణము జడవుచుండఁ గాంతకసేపు కూర్చుండి యాలింపినది.
అందు సుతులు లేనిదానికి గతులు లేవనియు, యిన్నామ నరకము బుగ్గుబాగాని
తప్పించలేరనియు తోనగు పృథ్వాంతముఁ దివి యింటివెద్దినది మొదలగా విషయమే
వ్యాపించుచు మేరుంక బ్రతిమాళివను గురువక కల్పక ప్రత్యుత్తరమేయక యిట్లు
దుఃఖించుచున్నది. ఇదియే యామె శోకకారణమని పరికి మకరిత యారకొన్నది.

ఆ కథవిని యొకమం తొక్కింతకడవు ద్యానింది వేదపితౄత్వ విగుడింపురు
నిటనియె. దేవీ! యూరదెల్లుము. దైతాయ త్రపుగు కార్యమును గురించి మన పైమిలేయఁ
గలము? లేవరంకు మనయిత, గవిగదము లేకపోయినది. వెనకదీనవ్యమున మంచి
కర్మలేసితిమి కాదు, ఇటువచ్చుట మనమ్యంబు కక్కమైన పనులవెల్లఁ గావించుమాగాక,
గురుత్వ క్తి నిబ్బడిగాజేయుము. దేవతలు విశేషముగాఁ గావించుము. ముదితనవర్యం
నాదరముతోఁ జేయుము. తాను దురదమలైన వరముల నీయఁగలదు. దండక
ప్రహారంబున బృహద్రుండు జూసెందుండను పుత్రుం బడయలేదా? రు
వ్యధుండయ్యా విధంధకవందను వారించియే కొదా! రామయ్యకా
య పుత్రుంబాంబులెను. మునిజనసేవ యెన్నయును వ్యర్థమ

అంతాకన్ మహాకారణము జడవుచుండఁ గాంతకసేపు కూర్చుండి యాలింపినది. అందు సుతులు లేనిదానికి గతులు లేవనియు, యిన్నామ నరకము బుగ్గుబాగాని తప్పించలేరనియు తోనగు పృథ్వాంతముఁ దివి యింటివెద్దినది మొదలగా విషయమే వ్యాపించుచు మేరుంక బ్రతిమాళివను గురువక కల్పక ప్రత్యుత్తరమేయక యిట్లు దుఃఖించుచున్నది. ఇదియే యామె శోకకారణమని పరికి మకరిత యారకొన్నది.

జేమని వక్కాణించును. రాత్రియొక్క నవమక్కరా దుఃఖాన్ని నమ్మ దహించుచున్నది. రాజ్యంబును, అన్నంబును విసంతుని తలంతును. తలోదరి! కెమంగుర్పుండు మునుకు ప్రసన్నుండు కాదయ్యెను. వేమొజేయుదుము. నీకోశములందము విడువుము రైర్య మవలంబింపుము. బుద్ధిని ధర్మకార్యమణిండుఁ బ్రవేశపెట్టము. అని కోశాపనోద నిష్ఠులులులగు ప్రయోధాత్మంబులగే నత్తలోదరి వాక్యాసించి కొంతకడవందుండి యేతందు విజయములును కలిగెను.

అది మొదలమ్మదవతియు లేచిరాధనములయందు ప్రాప్యించి పూజా యందును సెవకదికన్నఁ బెద్దగా వాదనచుగిరిగియుండెను. పృథోదయ హేతుతూత మగు వ్రత మెవ్వరెల్లది జెప్పెను గన్వయంబు యల్లది గావించునది చండికాయ తనంబు కయింపి యనేకోపాసయలు గావించినది. వృద్ధగోపవనితలు మన్నింప న్వరకక్షణ సంకన్పంబులగు గోవుల పొదుగులదాపున వింది సర్వోషహిమిత్రులుంబులగు పొలతో స్నానంబు కావించినది. కనకమణి వినిర్మతములగు తిలపాత్రముల దానము లిచ్చినది. అనేకసిత్రానుకవముల సేపించినది. ప్రసన్నములగు నాగప్రచంబుల మునిగినది. అశ్వర్థప్రత్యతివస్యతూతఁ బ్రవక్షియింపి లొనర్చినది. నతిపీఠం దభ్యోదనము నాయసములకు లలివైచినది. త కిరకగ్నప్రభులకాదుల నెందరినో ప్రక్షాళిగిగినది. విమిత్రజ్ఞుల నారావించినది. వృద్ధులు చెప్పిన రహస్యము క్రియంబుచిదిని గావించినది తపకతుల నాదించిపి విమిత్రముల గ్రహించినది తనకవస్య న్వత్తు విశేషంబుల గురువులకు నివేదించునది.

దృక్ప్రకయ యేయ్యుపతి యిట్లు సేయుచుండ నొకప్పుడు రావించుచు అచ్చావిశేషులగు రాత్రియందు సమస్తక నౌరాగవర్తియై యున్న పాశుపదోప దేశంబును నతం కలాపవిహారంబులకు చొప్పుండు బ్రతింబుచున్నట్లు దివి గాంబును, దిగున లేచి సంకోపాతికయముతో నాపింబుచుండ కతవాసుల రిప్పించి యా పృథ్వాన మెరింగించుటయు హర్షభుంకిర గ్రతుండై యేకంబిట్లనెను.

దేవా! కలమలో మన పతిల మనోరథములు నవలములు గాగెవు.

కెఁదిది?

తమభావతోకేసుకులం లమభిలంపగలము, సుధర్మప్రత్తి తోక ప్రాప్తాంబు దివ్యవహ్నింబారకూపితుండై యగు పుండరీక విగ్రహు నాకును నన్ను రాత్రియ కిం నంబుచున్నవి. కలోదర్శనము రాత్రివనే యున్నదని తెలు జిట్టికొని హృదయసంకపమును నెలదించుచు యదుపుర న్వత్తు వృత్తాంతములును విలాసవతి నోంబాదించెను.

అనినంత దేవతా ప్రసాదంబున విలాసవతి గర్భ హాసి యొకవాఁడొ వృత్తాంతము కుశవాకునితో

ప్రతా
ములతో గుమా
నోరపు తొడయం
నమ్రానదక కోరితి
ప్రతిభములు గి
కోమల తరసి

పరిశ్రమించుచున్న జీవి యెంతో వైరియ్యి. అశ్రుకహార్యమును నవ్యాకృత్యము విని యజ్ఞవల్క్యి మేనంబులకులుద్భవించి సంతసమభివ్యుండుచు కుకనాశని మొగ మువలంబింపెను. కుకనాశుండయ్యోక్త్యవము గ్రహించి దేవా ! మనకు వర్ధిల కింలా నరకము లెసా యేమి ? వినుదముక నా హృదయము తొందరపడుచున్నదని యడిగిన సతండు సంతోషముతో దాదలెప్పిన మంట నెరిలించెను.

రాజప్రధాను లిరువురు సీరతికయ సంతోష సమృదమున మురుంగుడు నవ్వుచే జగ్ధాంతమన కడిగి యాచార సత్కముని తెలిసికొని బ్రాహ్మణులకు వేదక మనోదాసంబులును గావించి వృత్తోదయ సమయ మరయదుండిరి.

అంతః గార్యక్రమమును బ్రసవసమయము సంపూర్ణమైనంత వర్ధరాజాంతు నిర్మాణ కుభదిననలలున నుత్తమగ్నమున నలలుద మూలిక యిరమ్మదమునుబోలె నజంతోక హృదయానందకరుండగు కుమారుం గావించెడి.

అప్పు డంతఃపురములు భూమి రలింప నిలువదు వరుగులిడుబారునూ మంగళగీతముల ప్రాగించుచున్న భూమ్యనివారములు వెంబుండువారునై కౌలాహల భ్యనులలే నారోకము నెల్ల సందింప జేసిరి. ఆ సగరమందే కాక యా రోమండ్లి జను బుత్సవములు సేయందొడంగిరి

తారాపీఠుడు కుకనాశునితోగూడ బుత్తుం జూచు నెదుక ప్రబంధావ్యా మదాకమాదాంబురందైన సూతికా నృపాంబున కడిగి యందు బొలుక నురకము నగ్నిని స్వర్ణింపి పిమ్మట పరానవతి తొడపై దీపమువలె బ్రళాశించుచున్న కుమారు దూరవిస్ఫారితములగు నేత్రములతో జానము జేయునాడుంట్లో నీసించుచు మిక్కిలి సంతోషించెను. తన్ను గృతకృత్యునిగాఁ డలందుకొనెను.

అప్పుడు కుకనాశుని జాంతః యవరసవమున్నియు నిరూపించుచు నిల్చినియె. దేవా ! చూడుము. గర్భసంపితసమకంబువంతేని యంగకోత స్ఫుటము గాకన్దును అక్షరవర్తి రిహ్మములు బ్రహ్మజేయుచున్నవి.

సంధ్యాకిరణరట్నంవగు బాహ్యకేంబురలందు లలాటవర్షిత యందు నగని కంఠువలెం బోలిన సూక్ష్మరేఖరెల్లు ప్రళాశించుచున్నవో పరిశీలించెను. అజ్ఞాంత వికారములై వుండరొమనలె యెల్ల నెరిలములైన కనుబొమ్మలలే ముద్దులు మోటల గట్టురు వెదికాంతుల వెదకెల్లురున్న విని కన్నులగంటివా ?

నీ. కరకంబులు సుకౌకనదమట్టులలోపా
తములు చక్కాదిరిహ్మములనొప్పె
జడయుగంబువర్చు పల్లవమ్మరుంబు
కులై ధ్వజాది రేఖందలియె

పొంబు కిరనాపొలానినామంబు
సార్యభామాంకలక్షణకమీసె
గనుగవ నీతవర్మ క. మంబు త్రిభువన
ప్రభుతానుభావైవతమిదిసె.

గీ. గంభీర వివిరూపముక్కంకవౌకమె
నోనరేక్షర ! పెండ్లివే వివిరంక
రవము కుండునినలె నున్నరక మెంగి
మీడు బ్రోవగఁజాలు నీవికృష్టె.

అని యల్పాంగ శిఖామణి యంగకోలాపితముల వర్ణించుచున్న సమామంబున ద్వాదశమంజరి బ్రోసికొనుచు నతిరయంబున నొక పురుషుండు కనబడింది. తేలిక మొక్కిరిచా ! విజయమగుగాక. తరవానుని వార్య మవోరముకు బ్రోవగఁగ వరకు రాముండు వోడి గుమానుండు కుండుంబెనెని యెరింగించెను.

అప్పుడోపమితముంగు నమ్ములులు విని యజ్ఞసవతి బాష్పవూరిక నయ నుండె తొహలా ! కల్యాణపరంవర ! మితమా ! సగనాస ! ఏని సగనాస నులు దుఃఖత్వమును సూచింపురు నీతనోరె నమ్మునుగమించెంగదా ? అని ముందు నా వార తెచ్చిన పురుషున కపనిహితముగా, బారిలోవికపిచ్చి యప్పుకపియొకయొడు ప్రగ్గతలోగూర సకపియొని కలిగి తత్కుశముల దర్శనంబు గావించి పు. తోత్సవము వంది పెట్టించెను.

క్రతుంబునఁ బురిచివా. తులు గదిరినంత మహావైకవముతో యలావిరి తాతకకర్మాది విధులు నిర్వర్తించి, స్వప్నంబునఁ జెల్లించుచుండు సుతియుంబునని బ్రవేశించుచున్నట్లు యాదఃపాదుల జేరి రాకవర్తించి జెల్లరాపీతుఁడని పేరుపెట్టెను. తుకనానుఁడును, రాగానుమతి బ్రాహ్మణసతోదికములైన విధులన్నియుం దీర్చి కుమానునకు వైకంపాయనరని నామకరణము జేసెను.

కాలక్రమంబున నా. బా. నకు శివ మతిక్రమించినంతఁ బరాపీతుఁడా నగరమున కనతిదూరములో మహాపాత ముచేచా లలికమగు విద్యామంధిరము గల్గింది సకలవిద్యాపారంగమగు సుపాద్యాయులఁ జెక్కింక నియమించి వైకంపాయనునతో గూడఁ జెల్లరాపీతుండు జదిపించుచుండెను.

రాజపుత్రుండు మంత్రపుత్రునితోగూడ సనస్కరరహస్యంబునై యలిర కాంక్షతో నారాధ్యులవంతు మతిరర్పణముల వలె న్న. కమముగా నమస్త విద్యులుం గ్రహించెను.

నీ. మరి పదవార్క ప్రమాణంబులను కలు
శాస్త్రమునం దర్థశాస్త్రమందు

వయశాస్త్రముల నవినయశాస్త్రములు జాప
 దక్ష కృపాచారి సాధనముల
 గణకురంగాది క్షుల జ్ఞానితనము ప
 రీక్షణ యంత్రణాంబుల కమలము
 గావ్యనాటక మాత్రామయి కాదుల సుర్య
 తపి సర్వభాషా విజ్ఞానములు.

గీ. గ్రంథరచనల కిల్పకర్తల సేవ
 కళం కృంగారరస దలంబునమును
 సకలవిద్యల నమ్ముచురక్షణ కవులు
 కలిగె నత్యంత పాండిత్య కల్పనము.

మరియు నానాశృంగారము బాంధవమునందె పర్యలోక విస్తారము జనమును
 మహాబలము గలిగియుండెను.

యద్యద్యముగా నెవరుపడిన కలకలంబులను దెవ్వులు వట్టకొని వందిన
 నవి నీలహారోకతలంబులమునలె గడంలేక నిమగ్నమునవి.

కదంబాంధములను తాళవృక్షముల నొక్కొక్కట నుండిన నరికినైదును, పరిశు
 రామములను నరికినైదు బాంధములను, అర్జునముల గూడ, తిలలు పడుదురుకును,
 వరుగుడు హిమములను యువపదంబు మువలీల గేలం బాల్చి గిరిగిరి దివ్యము.

ఒక మహా క్తితక్కు తక్కున విద్యంబుయొక్క అంబుపిడుగుతో నమముగా
 వైకంఠాయనుడు, గ్రహించెను. విద్యాపరిధయి అహంకారమున కుకనానునియుండు
 గల గౌరవమును బుద్ధిపతి ముఖము పొంక్కుడిన బామలు వేకముగా, దెనుగులు
 లోనగు శారదములరీ వాంఛించును వైకంఠాయనుడు దెంకవ హృదయములది
 విసంకపాత్రమును మిత్రము యొప్పుచుండెను నిమిషమైన వాని ఓడిలి యొక్కొక్క
 పనింపెడు.

వైకంఠాయనుడును సూర్యుని దివసములది విరువక సంతక మనునదిని
 తిరుగుచుండును. అట్లు విద్యాభ్యాసము లేకుండున కలకలంబులను అంబుపిడుగు
 వది నమ్ముచున కమ్మర రసములు కల్పించుచుండును ప్రహలాదోధములంగి కమల
 వనములను సూర్యోదయము లాది సౌందర్యమున కరికతోక దెనుగులు వా శరీర
 వందనమును యౌవనోదయమైవది.

సేవయును నరసి మన్మథుడు: సేవకులువలెనే వారి నాక్రయంతెను,
 అంబుగూడ మన్మథులను విస్తరించెను. అట్లు వారు సమాధాన యౌవమును సమాప్త
 నకల విద్యులు నగించుడ వారి వారనిని తారాపిడుగు మిగుల సంతసించురు అలా
 హను: దను సేనాపతి: దిరిది కుభమునారమున వారిని తోడ్కొని రమ్మని యాజ్ఞా
 పించెను.

అతండును విద్యాగృహమువరకుఁ బోయి వైకృతపాదమునెరిగి పిదప
భాగము దీయుచున్న రుద్రాపిదమనఁ గాంచి నమస్కరించి తదానతి సుప
విప్రులై యిట్లనెను.

కర్తృభారక ! వీవు సకల విద్యలయందును బ్రౌఢునవైకృత పసి లాగా
పీడుఁ దెంచెని సంతసించి రుద్రాపిదమమును నమ్మి దుండువలె నెమ్మఁ జూచు
టకుఁ గోరుచున్నవాడు. మీరు విద్యాభ్యాసమునకుఁ బ్రారంభించి ఘటి సంవత్సరము
లయినది. ఆరవయేటఁ బ్రారంభించుటలే నేరది. ఇదియొకెడల ప్రాయము గట్టి
యొందెరి. మీ కల్లులు మిమ్ముఁ జూచుటకు మిగుల వేరుకపడుచున్నాడు. యోవన
సూక్తిముతోఁ గూడ రాజ్యలోక మునభవించును. రాజ్యలోకమును సన్మానింపుము.
బ్రాహ్మణులుఁ బూజింపుము. బ్రహ్మంఁ నిరూపింపుము. ఇంద్రాయోధముగు తురగ రత్న
మిదిగో యభివృద్ధిచెందును. మీ కంక్షిగాఁగి ధీమఁ జారకరేఖ రాగా సమృద్ధముతోఁ
బట్టినదనియు నతివేగము గలదనియుఁ గానుకగాఁ బాపెను. దీనిబాది పది
పిందిన బాదు తివ్రైకపమునకుఁగల చిహ్నము బట్టచు చెప్పుచున్నాడు. చూడు
దని పలుకగా విని యా రాజుకుమారుడు వైకృతపాదమునెరిగిఁ గూడ నా యోధ
లక్షణములన్నియుఁ బరీక్షించి వెరగందురు నది యమావశమని చెప్పుచు తానీ
మహారాజు పంకొం యాగ్గుర మెక్కిమ.

అప్పు డి కత్తడి సంతసించి తానుఁ తోక నాదించుచు నలికించెడి.
అదియే భుక్తశమముగాఁ దలంచి విద్యాగృహము బయలుదెరిగి వైకృతపాదమునకుఁ
వేరొక తురగ మెక్కి. తోకరా రాజుమాల్గలన నడచుచుండెను.

రాజువు తుండు సమాప సంతసించుకొని విద్యాగృహమునెరిగి తత్పు
రుగువాఁడను రాజు విని బీరకాంతయెల్లమట్లము బట్టుకోర్కెల్లములై యొప్పు చెప్పున
నప్పుచువరత్నముఁ జూచ వేరుకపడుచు సగముసగముగా నుంకరించుకొనియుఁ
బారిగాకుండఁగనై సోరాంకరంబులం తేరి మరకతవాతాయన వివరములనుండి యా
నరేంద్రనందను సిక్కింపఁబోవంగిరి.

అప్పుడా మేరలనుండి మకరరత్ననిజయ నివాసము ననుకరింపురు డమలే
మయం మణిపూషణపాపము క్రోధస్వరక్షముగాఁ బయలువెడలెడిది. మహారాజుల
మఠో నంతఃపురములన్నియు యువతీలవ విరంజయించుట ప్రీ మయమునై నట్లు
ప్రకాశించినవి.

తొడుక ప్రసారిక నయనలై చూచుచున్న యమ్మగువల మృదయంబు
ండ్లములవనె నారాజసూనుని యాకృతి నాకర్షించినవి. అప్పుడా విద్యుత మధువరసా
వేగమృదయలై యమ్మదవతు లొంతాడల సమపదముగా పొన్నెనుగా పొత్త
సూచుముగా పోత్తానముగా నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

ఓసీ ! నేగముగాఁ బరిగిడుముడివి. చేయగలద పుట్టెను గొంతెను నిలుపుము.

అహ ! నీ మోహము ! రాజపుత్రుల జూడనకోదనే యున్నట్లుకానిదై బోయితివే ? యుద్ధరీయము స్వీకరింపుము.

దమబలాహ ! మోహదమ్మిం గ్రమ్ముచున్న యంతమ్ముం ముగిసికొని మరీయుం జూడుము.

మాధురూప ! కిరముపై చంద్రుల ప్రలాడుచున్నది. సవరించుకొనుము ! అవ్వనీ ! ఏమి || యావనమదము వచ్చి వొక్కెనుక్కఁ జేయవలెనె. వెనుకకు జరుగుము.

సిగ్గుడేవానా ! కదిల దుహంము జూడుచున్నది చూచుకొనుము. ముక్కుపూరా ! మరసేపు చూడెదవు ? నీమహా యుద్ధరీయ వేరుక లేదనుకొంటివి కాదోయి ! తొంగి చూచి జోడించు.

అమ్మా ! అబావవి. నీవె మందరప రియు. నీవొక్కరినినే గదాపమరిదిదితి వెల్లె ? ఓహోహో ! నీ మిథ్యాసత్య మెరింగితివే. ఈ వారూత్తపెం ? ఏగ్రన్థముగాఁ జూడుము.

ముగ్ధులారా ! మదనబుద్ధుల పుంజుకలము మేరం బొకమిగది, కప్పికొనుము.

అసంగపరపినులారా ! వాకర్జన వాప్తము పుత్తరీయముగాఁ జూచు గుంటివి ఏదవుము ?

కూన్యహృదయులారా ! నీవిప్య దిక్కన సుందవో తెలిసికొన లేకుంటివే ?

అత్తగారు చూచి యాతేహింతునియో ? పడుగిది లోపలికి బోవుచుంటివి ? యుమతి ! రాజపుత్రుల దివ్యంబు బోయె గమ్మలం దెరువును.

ఓహో ! పత్తివలారోమచీ ! చూడఁదగిన మున్నులు జాడగ నీ కన్నులం వలించుచుంటివి గదా !

హియసఖీ ! పరపురుష దర్శనమహాకవలము విడిచి శ్రీకోకమోహన కుండు రతిహిమియంబు వెగ్గహితమందర్పణ. దు నున నీమరద్యం నీహింపును. దమ్మలం పగడుపు.

అహ ! ఆ మోము అయ్యారే ? ఆ కన్ను తెప్పలు. వాపురే ? || బాపం పులు బురే ! పేరురంబు. ఈ సుకవహయం బుత్తునిగొంగనిన పిలాపతి యెంత

రమ్మచాలో! పిసెం తరగణుకయ్యతోపు పూవుతోడి యెంత తమలు గావించి నదియో? అని యంకాపురశాంతలెల్ల సుతయింపుచుండఁ జిత్రగమవంబులఁ బెక్కింతు వాసువపు లోతులు చుట్టును పరివేష్టించి నడుచుచుండఁ గ్రమంబునఁ జూపుచు యాస్థాన పక్షిపమున కరిగి ద్వారదేశమునందే గుర్రమును తగిలెనెకం పాయనని శైరంబఁగైకొని బరాహుడు వినుచుఁ బోవు ముందు నడచుచు దానిజూపు చుండఁ గాజాంతరములు గడరి తెల్లనగిరి విరాసమునఁ బ్రకాశించు గృహనలా ముందులంబు దేరంజని యుండు.

సీ. తనువే క్రమంబు గైకొని దర్శము దలిర్ప
ద్వారపాయకు బరాహుడు సేయ
అపొడిన పాతాంగుహంబు పోయెడు వా
య్యకాలంబు మోరులోలంప
జము నోంగున నొజ్జం బోయె దగులే
తులు కానన సహస్రములు లిలంప
ఓతిగార దర్శనాగమస్వరేణు
పరితరినన రచార్యులు సేయగ.

A. వేళ్ళరియంక భావరర విరుచుంక
గవులు గాయక మందిమాగధ పదాన
తులు తడింప నిలింపదు తులఁ బుసేం కు
కరణఁ గొలుపున్న దరణ్ణుడు గనియె సకడు.

కర విష్ణుమతి సమస్కరించుచున్న పుత్రుం బూది, తండ్రి! రమ్మ రమ్మని బీతులు పాము వానందరాష్ట్రహరిత రోదనుండ్లె రాజు మేనంబులతో అదృష్టి పుత్రుం లొగగించుకొనెను.

తరువాత సుతనిష్ఠశిష్యుండగు వైశంపాయనునిం గూత గాథానింగము గావించి ముహూరతసౌకము చాలిం బరీక్షించి యాచు, వచ్చా! మీ కల్లి నిమ్మఁ జూచు శై పుకపించుచున్నది సర్వర మాసియొద్ద కడుగుమని నిమమించుటయు లెక్కడి నమస్కరించి వైశంపా మమఁదోఁ గూత విరాసపతి యంకాపురమున కరిగి యాసెను నమస్కరించెను.

అసెయ్యఁ తొవరణి పుని బలివనమున్ను గానే యవతరణమంగక కృత్యము సర్వరంబిం బవర్తిం ది. అయింపుచు శిరమూర్కొని గొఠానింగము గాఁ పుచు నామకథావృత్తిచే నరం శింబు పడినది. తరువాత వైశంపాయనుని గూఁ జూచించి కరతంబులఁ గుఱాపుచి కెనంబు దువ్విడు, వచ్చా! నీకండ్లి కడు గలి యునుమి! సన్నివేశంబు వాసు గనవలంక చూచు గావనిది కష్ట పర

చే? కవిసమగ్ర కండ్రిగారి యాజ్ఞ నీవెట్లు కావించితో తెలియదు. నీవు పిల్లవాడ నైతే నీ హృదయము కిశకిన క్షిరాక్షాతులమువలె గాదు. పెరులునను గురు ప్రసాదమున సమస్తవిద్యాయుక్తులకై చూడఁ బరిశ్రమి. ఇక సమదూరప్రయాణమునకు పగు వట్లు మాతగోచరులందఱును పలుకుదు లక్షాన్నిఁ జావనక ములుందైయున్న పుత్రుని వెక్కువల ముద్దుపెట్టొగొన్నది.

చంద్రాపీఠం దట్లు కొంతసేపందుండి రతి మాననీ బాని వ్రకంపాయను నితోఁ గూడ నటించి కుకనాకుని దపనమున కరిగి యిందనేక సరవతి సేవాస్రమర్థ్య వత్తిన్ యగు కుకనాకునికి వివరముతో దూరమునుండిమే యననకమోక్షియై నమస్కారము గావించెను.

అమృతాతి సకలముం దకవి లేవనెత్తి యాదంబ లావ్యహారికనయమునదై వ్రకంపాయనునితోఁ గూడ గాఢాభింగనము గావించెను. రాజపుత్రుండును, మంత్రి పుత్రుండును నమరీతానవోప విష్ణులైయున్న సమయంబున నందున్న సాతుంకరాజు లెఁ దమ పీఠంబుల విడిచి వేలం బొచ్చుచిరి. అప్పుడు మేలం బొకమీన పుంక లే హృదయగతవాచన ప్రవచనము వెల్లడియదు కుకనాకుం డిట్లనియె.

రాజ! చంద్రాపీఠా! నమాభవిష్యుండవు సమరూపయోధమండవత్తు నగు నిన్నుఁజూడఁబడి నివృణితి మాజేసితి దువసాన్య రంభాపాపి గరిగినది. గురుజాతీర్వా దమంబు నిన్నయ నెప్పుడో పరిణమి. అనేక జన్మోపానీతముగు సుకృతము నేటికి కండినది. కుంభవక లిప్యదీర్ఘమై లలి. పుణ్యహినులయ నీ వందలి యుర్రమును పుత్రులుగా జన్మించురా? ఏ కయసేంక! అమానవకీర్తి యెంత? విద్యాగహణ సాసర్థ్య మెంత? అయో! ఈ దేశ ప్రజలందఱు ద్రవ్యులుగదా? ఈ భూభార తుంకయో దంష్ట్రలే మహామాహిమవరే, దండ్రితోఁగూడ వహింపుము.

అని ముకురు న్మయముగాఁ గుహంకురకుఁ గుసుమాదరజాంగరాగాదు లొనరిగి యాదరించెను. తరువాత వాతవి యనుమతివదసి రాజపుత్రుండు మిత్రునితో గూడ మంత్రిపత్ని మంగరమంజూరి యామె డీవెళుల వండి యటఁ గవరి కండ్రి గారిచేఁ గౌగ్రుగాఁ దమతె నిర్మింపఁబడిన రాజకులముయొక్క ప్రతిభృందకము వలె నన్న మేదశం బొయెను.

మరకతమయలదే లోరణములు గట్టఁబడినవి. అనేక కనకదండ ర్పితపదా కము లెగురుతుండెను. తూర్కనారము పొగింపిరి. మహావైరవసుతో నమ్మేదఁ బ్రవే శించి చంద్రాపీఠుండు వ్రకంపాయనునితోఁ గూడ వెదుకగాఁ గొప్పిడినములు గడిపెను.

మఱియొకవారు కైరానులను కలయితి ప్పలలేకయను నెలఁబఱి న్నేతను వెంటఁ జెట్టుకని యర్పణి నర్పెను. కైకగోమా తల్కముగు నమజాంకము మనంబం గువావైరికొని బాలాతపమును బ్రలాశించు తూర్పుదిక్కు వలె నెలఁయుదు రాజకుల

సంవాసప్రవృత్తుయొక్క వివరమును విడువక కావలెననియును జరిగినదిగదామో
విడిచి వైరమికవకరించిన వ్యోరన్న యోయన రావణాదుల క్షమను తెల్లనెట్టెనామి
గలిగి సర్వాంశములదరించు సకలభరణ భూషితయైనై తొలి పాఠమునను నొప్పు
యన్న యాయొప్పుల కుచ్చంజూచి రావణుడును వెరగుపాటుతో నీవెవ్వంధ పితారిక
నేమిటికి దీనికొనివచ్చితివని యడిగితి నైరానుకు వివరముతో నుచున్నదియును
నిట్లనియె.

ఈమరా! వెలసవలె మహాదేవిగాయ తమ కిట్లాకాపించుచున్నారు. ఈ
చిన్నది కల్యాణోక్తయని కూతురు దీనినేను పుత్రలేతి. మీ కండ్రిగాను దిగ్విజయము
సేయుదు. గల్యాణరాజ్యానం జయించి మది జనముతోగూడ నీదేవతయం పోలెను
వచ్చి యంతఃపుర పరివారికా మధ్యంబున నుంచెడి.

నేనీ తాలికామడ వృత్తాంతము విని భవభరణుని జూచిగలిగి రావణునిక
యని గొరవించుచుఁ బుత్రినివ్యక్తముగా లాలించుచు నింద భనులఁ జెందితిని.
జన్మవిషయతః నీకుఁ జాలఁజాల కరందవాపినాని నుండునని మూలోరించి యెప్పుండు
లోతి నీవదకనివెతిని నీని పు వుతోతిం బిజయహామన్న ద్విష్టిం భాదఁ గూడదు.
తాలికామడ లాలించుచుండుచు చిరవృత్తివలె జన్మ కల్యణవలన మరలించవలయును.
కన్యరాలిగాఁ జూడఁదగును, మైదువువోరి వె సంతకార్యముండు నియోగింపవలయును.
పెనిదినమోహంబునగా జేసి కన్మ దివ్యయందువలె నాన దీనియం తెల్లను మోహము
గలిగియున్నది. మహారాజ కులప్రమాద కావున గొరవించ నర్హురాలు. కొంచె దీనము
లలో దీని నుగుజనువత్తి నీతి తెలియఁగలదు. దీక్షింపఁజగవై కావున నింతగా
తెప్పచుండుని.

అని చెప్పి కైలాసం దూరకున్నంతః భవకు మున్నగుంచుచున్న యా
చిన్నతాని నొక్కంతకడవు తెప్పరాల్చక కూచి రావణుడును, కైలాస! అమ్మగా
కల్లాకాపింకో యట్లు కావించునని తెప్పము, పొమ్మ, అని పలికి నానినంపెను.

అది మొదలగు భవతీయు నిచ్చించుచున్నను, మేల్కొన్నను, దిలుగు
చున్నను వానిం లోకదానీధవని రావణుడుని పాఠ్యము విడువక సేవింపుచుండును.
రంధ్రాపీఠంబును జ్ఞిరిలేలం జూచివది మెరసామెయందఁ జరిగెను) వచ్చిండు
చున్న ప్రీతిగలవాడై తన ప్రాసయముతో సహనముగతాచును విషంకార్యముండు
నియోగింపుచుండును.

అట్లు కొన్నిదినములు గడచినంత వాకూకాంతుడు పుత్రుని యొస
రాక కుట్టక దునిగా జేయవలెనని సంతకముంబ్బియు నను కూర్చుంటుండెను. అప్పు
కొకనాడు దర్శనార్హుని వచ్చిన చంద్రాపీఠంబు జూచి సకవాదము సంతసించుచు
లానితి నిల్పవదేశించెను.

రాజనీతి

రాజ ! ద్వారాపిత ! వత్సవ శాస్త్రములు వర్జ్యమింది వేదికవ్వ మంతయు గురుతెరిగిన నీకు మేమియును గురుతెలియవలయులేదు. స్వరాజములేదనే వ్యాపించిన యోవనశకుము సూర్యోపదేశము లక్ష్యకాంతుండేతము, దీపదుంధేరినఁ బోవు నదికాదు. కాశీమదము సైతము బాధులమెసలే, యోగ్యర్యోధిమరాధకత్వము ఆంజన పాద్యమైవదికాదు దర్బుదాహాద్యలము శరీరోపరామణ వేదవచింపదు. విషయ విషా స్యాదినమోహము ముగ్ధులకు జూచు వశించువదికాదు రాగమహాన లేపనము స్నానంబున బోవునదిగాదు గర్భోత్పత్తయఁ, యోవనద్యము, అనువమనోంధగ్యత్వము, నొక్కొక్కటియే యపవరమును నుండు దానముగచుండ నస్మయ నొక్కచోనుండు నప్పుడేమి లెక్కఁబడినది ?

యోవనారంభమందు శాస్త్రజ్ఞులముందఁ గదఁగబడినను బుద్ధిబాహుళ్యము నొందకమానము తరుచుచూసెం దృష్టి రాగము పోగూడుకొని యుండును. నీ రెంటి వారే యపవదేశమున గ్రుండు స్ఫురికములే యింపఁ జూచుచుండును. ఇంకొకవిషయమువలె నిర్మలముగు ముకుందను ముఁద్రేగఁ జూచుట ప్రశంసయును. గురువార్యము నిర్మలమైనను జలమువలె దుకమంకు శ్రవణగరిమి శూలం గలుగఁజేయును. అనన్యార్థిక పదయే సుఖుండ వగు నీతియే యపవదేశమయము గనుమగర ప్రహార జలమునలెక హృదయంబగు రాగినువదేశము జంపవలెనీ నిలవక శాశిబోవున దండ్లను వృక్షమునఁ బుట్టినయెగ్గి మూతము దహింపమండనా ? బదబాగ్ని యుదఁగి వేరే నదంగునా ? అనులకు గురువదేశము ప్రజ్ఞాకంఠుల వందడి పరేషనగా రాజుల మువదేశంబువారులేదు. అనులు ప్రతిదర్శి వలేనే రాజరాజ్యపంబు నుపసాది పడుచుదురు

ధనమయలు ధర్మవ్రతహితములగు లెక్కలగువారి గురువదేశములను వినినది. విన్నను గజములవలె గమ్ములు మోయుచు నువదేషులను బాధింపుచుండుదురు. ధనము అశీతాభిమానముఁ గల్గింపదు. రాజ్యలక్ష్మి తండ్రిపదమైనది. రాజ్యలక్ష్మి సరస్వతీయులు తగువాని ననుయంతోలి జూడవీయుదు. గుణవంతు నవపితృ వగిది ముఖనియరు సుఖము నెన్నడునుజెడి. అపహసించును. వినికు మహాపాతకపాపికి రాష్ట్రఁ జేరినయదు అది ర ప్రావిషవట్టుఁకు నుండరనదార, జం దియమ్మగములకు బ్బార గిది, మోహదీరస్మిదను విభ్రమకయ్య, ధనమద వికారములకుఁ దిమిరసంపాది, అవిసరమున కుత్సర్థిస్తానము. లక్ష్మన్నా ! రాజ్యలక్ష్మిలేక నానింగితుంగు రాజు లొకరిఱుంగదూ ? అలిపిక పమయమందే మంగళకళ జంతులలే రాక్షసులు కడగఁబడుచున్నది.

అగ్ని నిర్భరూమమలేత హృదయము మాలివ్యము బొండుచున్నది. పురోహితుని కుక్కగ నుమారనములేత జాంతి పోవుచున్నది. రాసురపవనములేతనే సత్యవాదిత యెగిరిపోవుచున్నది.

అతి చంద్రుడు రాజ్యసంపదంబు జూచుకొని గర్వించుచు రాగమగ్నుడై అరుదైనను సేవక సహస్రములు భాజించియు నిండ్రియ సుఖమొరేత సేవకర్తయు నొందుదును. అహ! తనమధులు అపవృత్త మృత్యువలె దగ్గరనున్న బంధువులను సైతము గుడుతెడంగదు. మఱిలోగులు వలె శవముగా మార్పొందుదు. అందులవలె రాష్ట్రవ మున్నవారి సైతము బూడలేదు.

జూదము వివోదనువియు, మేల పాలవనువియు, పానము వివాసమనియు, స్వధారవోదాగ్యము అవ్యసనకర్తమనియు, వ్యర్థగీత వేళ్ళ ప్రసక్తి రసకరయనియు బోధములను సైతము గుణపరిణామ పరించుచు పావర్తవిష్కారసమయం దనవికల్పగానగృధులు నగు వేంకటం మూలంబు సంతసించు రాజుల కిది యర్థకాంక్షులలో నొందును.

అమానుషోలికములగు స్తోత్రవాక్యములు విని యాత్మారోపణము చేసికొను వారు సర్వజనులకుఁ బరిహాసస్పరు లగుదురు. కుమారా! నీ మెప్పుడును ఇట్టి దుర్వృత్తుల జితమునుఁ జొరనియ్యదు. పండలం సంకీర్ణులనకుఁ జొనియకుము. సర్వదా సజ్జగోష్ఠిని మొలంగుము. సాధు జీవన్ముఖింపకుము కర్మజులమఱుల వివరము. పరిచారకులకుఁ జనుపియకుము. రాగలోభదం మృదయించున నంటనియకుము. అలికాతుని నను, పంకితుడైనను, వీరువైనను రాజ్యంబు దుర్విధికుని జేయులగావున నీకింక సేస్పరిని సేకు నా బోధయేదయో నవనరమలెదు. రాజ్యధారణ వహింపుము. ప్రజల రయికోఁ బాలింపుము రాజనీతి యంతయు నరని కుపయోగించెను.

అప్పుడు యం రాపిడుడు కుకనాకుని వాక్యంబులొరేకఁ బంజాఁతుండు బోలి నదివిక్రమి నగిది నదివిక్రమి రందమున నంఃకృతుని వారిఁ బ్రకృత్యర్థయంతై కొంతొకనది త్యాగిని యనని యనుమతి వాక్మియభవమునకుఁ బోయెను.

అంతట రారాపిడుడు కుకనాహరమను జరుగుము. ర అలంబులం దెప్పింది బ్రాహ్మణాగ్రాధర పురస్కరముగాఁ జంఁదాపిడుని యోవరాజ్య ముక్తద్రునిం జేసెను.

అప్పుడు ప్రజలందరు నానందభాగవతున నిజరాసిరి. యం రాపిడుడు నింపానమెక్కిన గొడ్డినములకే తం దియనుమతి వదలి కుకనాకుని కాననృపకారము కరుణంగ వాపాసి మేవ కుంజై ప్రకంపాయనండు బోధిరాఁ జితరేఖతోఁగూడ దిగ్విజయయాత్ర వెడలి క్రమంబున బాధ్యరక్షణ మృత్యురథదోషములు దిగి శరణాగతుల రక్షించుచు దుర్బాధుల రక్షించుచు లీకుల నోరాధ్యుల రాజపుత్రుల కలి మేకము జేయించుచు రత్నముల న్వికరణింపడు మహాయవములఁ గెళిసముఁ బమ్ములు దీసికొనుచు విజయదమ్ములు లాయాబోకుల ప్రాపించుచు శాసనముల లిఖింపుచు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుచు సునుల జాగ్రత్తములఁ గల్గించుచు లాగ్రమము వెల్లి దించుచు గీర్తిని వెడలులుచు భూమండలమంతయు దిగి విజయస్థంభంబుల నాదో మరలి తన పురంబున కేడురెంచుచు నొకనాడు కైలాసమహిమను నొనింపెను పాప

అట్లును కిరాకులకు వివాహసౌభాగ్యము పూర్వసముద్రమున కనలి దూరములోనిన్న సువర్ణవర్షమును అయింది స్వీకరించెను.

మరియు రాజపుత్రుడు ఆ సగరమందు విహరింపజేతల వర్జులనమునలన నందిన తన బాల వధు చిక్కిరిగిలుగుటకై కొన్ని దినములు వసించెను.

కిన్నర మిధునము కథ

అ రాజకుమారుడు దోచాడు ప్రాతకాలమున నిందాయుధ మెక్కి యొక్కటకు పరివారవస్త్రము యా ప్రాంతారణ్యమునకుఁ బోయి యందందు సందరిం చుచు దైవమోగించిన నొకచోఁ జర్చిత కిరము నుండి తిగుచున్న కిన్నరమిధున మునుఁ జూచెను.

అపూర్వము పితృదళన భయన పిగుల సంతసించుచు నతండమ్మిధున మునుఁ బట్టుకొనివెలంది దురగించును మెల్లగాఁ దాని తావునకుఁ బోయెను.

ఆప్రకృష్టమను జూదని పుత్రులను గనులకై నమ్మిధునము వెరపు గదనఁ గారికొంది పట్టుకొనితంజెను.

తంజాపిధునము మనసులకై గొట్టుచు నతఁడతి పడిగాఁ బడిగద సేనా విదేహమునువదిలి యమ్మిధునమువెంట నొక్కటకుఁ పిక్కిలి దూరముగాఁ బోయెను.

అదిని తురగ ముక్తిగపడగాఁ దావుచుండులకై పమ్మిధునము దొడకునట్లే కనలకుడు నెక్కడను జిక్కిరి యొక్క మహాదేవ హస్తములోఁ బదియొకడున కనలి యతండు యాచుండగదై యందున్న కర్మకలఁద మెక్కినది.

అంతవరకు నొక్కడులాగునవచ్చి యచ్చటఁ బ్రస్తర కళంము లతురగ గనునమున కందరామము గణాఁజేచి క్రమమెంది మనెఁ బమ్మిధునము నదను దున్న గజుమునునిది తనకదా నవ్వకొనును నతం దాత్మగతంబున నిట్లు కలంబెను.

అన్నవ్వా ? ఎన్నఁబాఁడువలె నీ కిన్నర మిధునము వెంటవచ్చి యారక క్రమమడిచిని దొండపను దొరకకున్నను దీనితో నాకేమి ప్రయోజనమున్నది తావురే ? నిరర్థకవ్యాపారమున నానిం యాసక్తి యొప్పుటవలయును ? దేను కర్మము లేమనం దీవలెదోపుదున్నవా ? లేక పొలుంకుఁజేసి నమఃపూర్తి నియమముచున్నదా ? అయ్యారే ! పెదారింప దీనివలె నేనింరహఃమెంతుంక వచ్చితినో తెలియకన్నది తలండుకొన నాకై నవ్వవచ్చుచున్నది అయ్యయ్యో ! ఇచ్చటికి నాలిమంతు దూర ములో నున్నది. ఈ తెలియదు. నాకురగము విమమఁబోఁ బెక్కుదూరము ననున నోపును. నేను కిన్నర మిధునముంద ర్పవ్వియది యతిపాఁముగా వచ్చుచు నీవుచు తిన్నగా నేదానినిదోచుమునో తెలియకన్నది. ఈ యరణ్యములోఁ బ్రయత్నముతోఁ పెదపను దానినెదిగిందు మునుపుదెవ్వఁడు గనంబుచున్నాడు. ఇది దేవభూమివలె

బోతున్నది. ఇందు మహమ్మదాచారముందకు నాటి యంతరరేఖగావున నేను దక్షిణముగా బోయి చూడెను. అటు తేసిప పర్వతయొక్క పంచు యనుదళింప నయ్యునుగదా ? అది యూహించువు మేలగా ధుర్గునును క్షణిగిడు మరలించెను.

అట్లు మరలింది అయ్యో! యిప్పుడు సూర్యుడందరకంమధ్య పరిసరై యున్నవాడు. ఈ మోటారును చిక్కిలి చూసినది. ఇది కొంతమేర ప్రవక్తమాత నిష్క్రమించి వెనును నీచ్రుదాగి యుండుట దీప్యకాస మవూతవ్ కాం... బ్రకమింది పిమ్మటం బోయెదను.

అని నిర్వహించి సిద్ధంతు తామరయ్యయ్యన నొకరినీ అంపమధ్యంబు
 బయలు గనుపెట్టి యమ్మాగవీరయ్యను భావనోపమ మనోహర కవులంద మందికమును
 నన్వేషింపమను సోదోవక మొందు గనంబడినది. చూచివలరమ్మకమును మాగానయ్యాన
 మంజరయ్య నవనయింపఁ జేసిన యక్కాపారంపు శోభంబుది యతంబాత్మగరంబున
 నిల్చి కలంబెను.

అహో! కిష్టరహితుడగునరజము నిష్కంఠమైనది ఒప్పుచేతోమగము గనఁ
బడుటనే గనంఁచుచోయే కలంకును నొడుగొప్పును గడిగి నంధులను జూడబడినవము
వృక్షం నేటికానినీ రహస్యముగనాలోచించుటా భాంతును. దీనినొప్పించి
నవ్వరిగగా నమ్మకనడ స్వీయిచి ఎప్పుడైనో నేటియందు అది అపహరణమునలె సక
లేంద్రియముం నాహార పైదున్నది. దీనిజాగ్రదు బాహులును నామనోమండు
అంతయనమును పడవరన్నాడు అప్పున్నా! అప్పునను వానం కిద్దరాన పిలిచి
అపహరణపనునలగు అది జానమల నడికి యునెంతో తెలియదు సెక్కినది.
ప్రకారమునదింకరి అంతోన్నగహంధి మహానాహునెలు కుమినంధయ
మొందుచున్న యని.

అని యిట్లు విచారించుచు సికలాంతా పతనమగు తలచు దుష్టశివమునఁ దురగమును దీగి లాపిసేతు ల్రాగింది యొక రమణునియొనగట్టి యుత్సాహితీమున మొందిన దుర్యా ప్రవాళ లంఘనం గొప్ప సత్తయుగా నెరిగిరెద్ది రాసియుండు నైతెను.

తమోక్త హితవంధుని కలివరదము గడిగికో, రాకముచేటి అమ్మ గోరి
స్వర్గరాశులంద, బోచి నూనిదగ మల నుకమున గాచ్చును గోర సేవమ్మగారు
మంకయుంతారి చంయూ మదిల దీకము జేచుచుదొకిరాతలయిను మామూతలే
గూత నూనికలయిం గొప్పి తెలికొవచ్చి యా స్తరామంగా వైరి యందు శిరంబు
అదికొన్న యుతరీయును పరమ మాయుండెను.

మహారాజావల్లభ స్వకవీరించువలె చిహ్నావళిమహా పేరునున్న యిల్లరా
యధరహా పేరమని చెప్పును నికా కట్టకొని యెత్తికొని మామమహా ప్రత్యగఃజనమరము
వలెనెప్పుడు నిజారణి తే యుంజార చిహ్నరహము సమాసమగ్గిక ముందు పరమంబివరి

విగతమర్త్యమంపాకముగల ముప్పవదేమందును సిద్ధి శీతర్పణ పుట్టుటకుఁ గారణమెదిమో? యను శంకించుచు మర్కమలనీపక సంపదలనుండిదేలి యురఁడు ఆ గీతానిదము నేతెరిచి దీక్షకు దృష్టి ప్రసరింపజేసెను. ఆ ముప్పవదేమయినగా నుండుటచేఁ బ్రయత్నమచేతఁ జూచియును వేయియును గన్పఱచివదిపాడు, అవసరమౌగాక స్వానము మాతము వివరించుచున్నది అప్పుడా శీతముకారణమయింబడు మిక్కిలి శోకుకమందును నానాభూమియును అందాయరపు వెక్కిరింపియమన ముందుగా బయలుపెడలిన మనహరితములు మారమునఁజూపుచుండ నేనా లవంగ లవలింకాలోం కునుమ దాసితములకు సప్తర్పక తపస్సులచే మనోహరమైన తత్తలక పశ్చిమశీతము నునుననించి యుచిగెను.

అట్లు పోషించున దుక్కుతరదీకలంబు మనోజగరుణావేషితమైన సిద్ధా యతినమొందు అదక్షి వే తపర్పము గావించినది స్పటికకావినిర్మితమగు నమ్మం దభిమర్త్యభాగంబున మందాశ్రి పుండరీకమంచే కర్పించుటచేత నుద్బలింగ మొందు విరాజిల్లుచున్నది.

అమ్మహరితగమనము గలకావ్యమున బహుశనము వైకుంఠి హంస శంఖ ముతానం గజదంత పాదరసాట దవికవసు శాత్రువు గురిగింది యమృతరస ముతోఁ జతుసుపెద్ది దంబకకపూర్వకే సువిందిరి పోనసోయన, దెల్లనిమేళితాంతి దీపింప తాదాత్మ్యప్రభావవృక్షమలగు జటామాలిక జతమంగమున ముతవైదికొని నక్షత్రక్షోదముజోసి భస్మము అలారుచున పిఱచు నెమింకేఁబఱునామలగు ముతా నంబులచేఁ గట్టజిన యక్షసౌతము గంజమనం గట్టికొని తీరవత్సంబునం దిగియంగడిన కల్పకరుణావంశ్యలోదరీయము వికహంసమిడుచు నూదయగు శ్వేత గంధం బదదీంప స్వరావముదేఁ దెల్లరెనను బ్రహ్మసమంధకావనముగా నిడిన భరణకాంతి సంతతిమించుటచే లోహితాయుహనమగు దుకూలములదేక నావృతమగు నితంబముగలిగి నుమయూతములు ప్రతివరింప వంకమహమైన పిఱచు దక్షిణ కేరంబునం జూచి మూర్తిభవించిన గాంధర్వ దేవతయోయన, దంబరీనావమంతోఁ గంకస్యానము మోగించి పాడుచు: దానపరమర మనసనించి దివ్యాకృతితో నొప్పు చున్న యొక చిన్నదానిం గాంచి మనస్సులంబు నాస్పృహనంబునగు సుప్రమమమితో నాకురంగమును దీగి యాచారువమును చేరుచి నాకతమ మూలమునం గట్టి యమ్మహా లింగము దెంకమందోయి నమస్కరించుచు సకాంతార్పము కుమేషదృష్టల మరం నిడువంచి చూచి తలచి యాపాతీయమునకుఁ గాంచినిశ్చేమనక వెరగించుచు నట్లు తలంపెను. అన్నన్నా! ఇంకపులకు న్నవయత్నమనవే వృత్తాం కాంతరములు దోయి చుండునుగదా! నేను యదృచ్ఛముగా వెలుప వెలచినంత గిన్నర పెట్టనమును, దివ్య జననంబారయోగ్యమగు ప్రదోషము గావంతినది. అందు సరిలము వెదకుచుండ

సిద్ధుని పన్నువై జామగు పరోపదము జాతనయ్యె. తత్తరమొన విశ్రాంతివహించి యొక నమోయి గీతము వివదయ్యె. దానిమనుచుండి రాగా సుందరమను దర్శన దుర్లభయగు నీవిన్నది కన్నులకు విందు గావించెను.

బిక్కురంగనయన దివ్యంగవయని తలాకారమై చెప్పరున్నయది, అహా ! మనుష్యులగనల కిద్ద పౌండర్యమును గాంధర్వమున గలిగియుండువా? దెవవలెనన
 ■ యోషారత్న మంకల్లాననుజెందెను యెడ పిన్నతెచ్చి నీపేరే? ప్రభమహమస్సున
 సిద్ధిచర మేమిటికే? ఖా.తిమి యెరిగెనగదా! అవి లలించుచు నాస్పదీక మంటప
 మలో వెలిక స్థంభ ముంటును గూర్చుండి మానాగీత సమాప్తమనరము
 ప్రతీక్షించుచుండెను

అ నాదీయః గీతామసానయన పింగగద్ది లేచి కుమ్మహరింగమునకు
 బ్రదక్షిణము చేయుచు నొకమూల విన్నమునై యెప్పు యానామమూలము నిర్మల
 మగు దృష్టి ప్రసారములకే. అచి తము లేయనకికొరె పక్షింపుచు నిల్చినియె.

అదిగికి స్వాగతమే ? ఈ మహాకూడి భూమి కేదెవచ్చెనో ? అదిగి
 సర్వారమంబ లేచి దానో నానలసయంబమగదా ? యీ ప్రతిక్ష విని
 యెప్పు డాపీక్షంబ తత్సంభాషణ మౌతమనకే తన్ను గహించినట్లు తలంపు
 కొనిచు భక్షిలో లేచి నమస్కరించి భగవతీ ! భవదాఖ్యానవారంబున మెలంగువాడ
 నని వినయమునూ అప్పుడు కిమ్మందునో? నమ్మించునో? నమగమంది నకయచు
 నిట్లు తలంపెను. మేలుమేలు? నమ్ము. తారి చూ దిద్ది యంభావనల నొంద
 లేడు. అదియు మరీయ్యోదయాధిగాన కనుమరిచిచే యెన్నది కప్పెక్కడయన
 తమగు తివ్యరూపముగం యాకంఠంకి నాయించెని డాక్షిణ్యము గలగునో యట్లు
 మెలంగువాడ. అదిగినకో పనప్పలాంత మితస్వి నామ. కెప్పుడూనన, దానిగమ్మ.
 నమయమరసి యెరిగెదమని తలంచుచు సుకరులకు అప్పకూటి వెలల నడిచెను.

మగదేశము దమారయర్చానుండే రాక్షసింబి బోచు సహ్యాధం
 బున నరువ మణికమంతలు కంఠమయలిజాకపాం భస్మిలామకాదిచమ్రుండే నొప్పును
 బ్రాంతనిర్ద రింకలముండే జలవైమున్న గుహయొకటి గానంబడినది.

అయ్యుండుమతి యెప్పు డాపీక్షుని గుహమఖింయండు. గూర్చుండ
 గనునన్న జేయుచు నవ్వెవంబి వర్ణంకల్ప శోరాగ మండుంది పంపింపులంబున
 నిఘనరజంబులై యమన్యముగా పిచ్చులయ నకండు కగవతీ రాక్షసలు అత్తా
 దంమును విడువెము. నీకొన్నలేకమీ మది మ పాషుసరామము బోగొర్చింది కిమ్మ
 నమ్మగహింపుమని తలచుచున్ను చిరుచకర్చేడియ తాలాత్కారముగా నకని కలిచి
 సర్వారము దీర్చినది. అకండుచు వందిన కిరన్నుతో నడివినయముగా నయ్యాతిర్క
 ముంటున్నయెను.

అట్లాతిర్కమిచ్చి యెచ్చేడియ వెలక కిరంమున. గూర్చుండి యొక

వల నూరకొని ఏమ్ముట వలని నాగమవారము ఇతుగులియ నానాప్రభుగా పద్య
సేతకు రాను దిగ్విజయయాత్రకు మెరలివది మెరలు కిన్నరనిరువాస సరణుగా
పద్య యచ్చిగురుతోడిఁజూచ వరకు జరిగిన వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పెను.

అతని వృత్తాంత మంతయును విని యావత్తుని సంకసించుచు రిజా
కపాలమును గైకొని యవ్వనరతువుయొద్దకుఁ బోయెను.

అప్పుడు స్వయంవతికమలైస పంపాలరే గా పాత నింపినది. వానిం
గొనివచ్చి యచ్చిన్నది యపయోగింపఁదలఁచి దాపితు నొక నుంచితి.

ఆ పితృమంతయుం జూచి యగురు తండ్రియాయుడు అన్నన్నా !
తమంబునకసాధ్యమైనది లేదుగదా ? అలేకనమువగు నీవృక్షములుగూడ నీమ దయనుఁ
గోచరున్నఁచోర విన్నమకతో పంపించిచ్చినది. అహ ! ఇంతకన్న నమృతమెట్టి
అదృష్టవృత్తమెందుగ నాశ్చర్యముల గంటిని మిగల పెన్నయము మెండును లేరి
యచ్చివేసిఁబ్రాయుదముఁ దీసికొనివచ్చి యుచియారన నఁ గట్టి యందున్న సింహునర
జంబున స్వాముతేనె యవ్వనరతువెదురుఁ బగు నా పంపాల కిది పంపి నీయ
గ్రోలి నాయువతిగూడ మహారథుఁ లేనివయ్యవరకు వేరంతప్రదేశమునం గొచ్చుం
టెను.

నిత్యకీయాశాసములు దీర్చుకొని పంరమమల మనుభవించి యాయుయ
తోకయు నొక కిరాతింబునం గూర్చుండునంత వాప్రాంతమునకుఁ బోయి తంబ్రా
పీరుఁడు నవతియారంబునం గూర్చుండి యతి వివయమతో నిలువెయి.

తగవతి ! తగవదను గదా ప్రాప్తి పేకరమైన సంతోషములేకఁ బోలు
తుడు మానుషసంకలమైన బామవము నమ్మ నిర్వలేమన్నను బ్రశ్నకర్మకుఁ
బ్రోత్సాహపరచుచున్నది. ప్రభువైన యవ్వగపాదేశము గూడ నదీయంఁకఁ బ్రాగర్భ్యము
గలుగుజేయును. సహజము కొంతమైనఁ బరిరయమును గలుగజేయక మానదు.
అవలార పరిగదా చుచ్చుమైనను నెఱయ మరోపించును. నీకు భేదకరము కాదేని
నాయకును ప్రశ్నమున కుత్తరముయ్యి వేరెగురు. నిన్నుఁ జూచినది మొదలు నాకి
విషయమై మిగూ కొతకము గడిగియున్నది. మరచుని గంధర్వ గుహ్యభావలో
నిజన్నము లేక నెవ్వరి కింము పాపపన్నునది ? ఇనును కోమలమును నీవయసున నెట్టి
కలన ప్రకమిమిటికిఁ బానిసి ? అన్నన్నా ! ఈప్రాయమేద ? యాయాకారమేద ?
యాలావత్తుమేద ? యారపమేద ? నాకు మిక్కిలి యక్కఱముగా నున్నది ?

నునతోక సౌఖ్యములు గల యాశ్రమములనుఁ జదివి విరసమును నీ యద
విలో నొందిగా వెమిడికి వసించితిని ? యిట్టి ద్విశములు వే నెక్కులను జూచియుండ
లేదు. || వృత్తాంత మంతయు నెఁగించి నా సంతయును దీర్చును మిక్కిలి వివ
యముతోఁ బ్రార్థించెను.

అతని మాటలు విని యవ్వనిక యెద్దియో హృదయంబున ర్చానించి

మహా భాగం మూరకొని నిజ్ఞాత్ములు నిగిడింపుచు ముఖమంటు బోలిన య కులం
నిండుపుట వే రకోజులుంటి తెల్వది సమర్పించుము దడియఁజేయఁ గన్నులు
మాసికొని వెక్కి వెక్కి యేడుగురొడంగివది.

అట్లకారణముగా విరాచింపుచున్న యాయమ్మనిన్నంతాది వెరగించుచు
నకఁ దాత్కగతంబున నిటు భంబెను. అమ్మన్నా ! వ్యవసవిపాకములు దుర్బిచారము
లె నవిగదా ? మనోహరమగు నిటువంటి యాశ్చర్యమున నైతము భవవకముఁ జేసికొను
దున్నయవి . కరీర భర్మము గలవారి పుత్రతాపము చంటక మావపు. సుఖమఁబడఁ
యొక్క ప్రవృత్తి బలమైవది ఈమె గన్నీరు గాచుటచే నేకస్థానరణ మరయ నాకు
మరియుఁ గుఱుకొని మునుచున్నది. అల్పకారణంబున నిర్దియ కోకింపడు.
మృదనిమానక పాతంబున భూమి గదలరా ? అని యిట్లు తర్కితరం బరయ రలంది
మరియ కోకస్వరణమనకు రానే కారణమని భయపడుచు లేచి యంజలిదే యైనచో
దకముదెచ్చి మొగము గడిగికొమ్మవి యమ్మగున కందిచ్చెను.

అయ్యింతి సంకతముగాఁ గాదున్న యే కులారంభః గలువమొలగు నేర
కుల వాయుదళంబునఁ గడిగికొని మృలోపాంతమలే నట్లకొనుటఁ గష్టముగా
గిట్టాచ్యులు నిగిడించుచు మిల్లా నకని జిటనియె.

రాజపుత్రా ! మందభాగ్యులారా నా మృతాంతముతో నీకేమి లాభమున్నది !
అంబనను నేడుకవడురుంది అభయ జెప్పద నాజీవంపుము.

మ హా శ్వే త క థ

దమన్ని ధనిది నీవు వినియ్యుండువు. అతనికి మనియు, నరిష్టయనియు
నిరువురు పుత్రులు జనించిరి. అందు మనిఁ జిత్రరతుండను కుమారుం దుర
యందెను. అ చిత్రరతుండను నమస్తగంధర్వులకు నదివాయుగుండె యుం దునితో మైత్రి
సంపాదించి యాశ్వర ప్రసాదంబున మనోహరముగా నిండు శైత్రతరమును పేర
నియాధ్యానవనమును అర్చోద్యమగు నీ సకస్సును నిర్మించెను.

అరిష్టకొడుకు హంసుదసువాడును ద్వితీయ గంధర్వుకులమునకుఁ బలు
మగడు గారి యను కన్యకను జల్లదశరణములం బుద్దిన దానినిం బెండ్లియాడి యా
కాలామఱితో సంపాదనములను లాభవింపుచుండెను.

ఆ వంశములకు నమస్త రుణములను లాభనమైన నొక్కరినకు పుత్రికగా
మదయించితిని. వారిం దియ నవపత్నీభాగులనే నప్పుడు సుతజన్మాతి కమగు శాశ్వ
వమును జేయుచు మిక్కిలి సంకోషించుచు తాకకర్మానంతరమునందు నాకు మహా
శ్వేత యని పేరుపెట్టెను.

నేను ప్రేమతోహంచుచు మధురములగు మాలిచే నిండువులను సంకోషము
గలుగఁజేయుచు నవిదతకోపాచార మనోహరమగు శైవము సుఖముగా నిర్మించితిని.

అంతః గాఢగమనాన వామేవ వసంతమయంబును మహిమంకురమువలె
యోవనము బొడవూపినది. నమూనూడ యోవనవైయున్న నొక్క వసంతకాలమును
దర్శితోగూడ స్వావారమై చూపబోవరమునకు అనుబంధి యందుందు శివతలముల
చాయమొడిసె కంఠమూర్ఛలకు సమస్కరించుచు గుమమోపహార రమ్యములగు లలా
తులవరులను పుష్పించిన సహకారతదవలను వనదేవతా ప్రేమకలలోనములగు
లలాటోలికలను కనుమరలవలెను మృగములగు కలహంస వదలేలందే మనోహరము
లగు వీరభూములగుం బాఠనఃక మమంబు సుత్యాహంబు దీపింప గొంతసేపు
ప్రేయవిరహస్య తో నేనందు హరింపుమంటి.

అదేనమయంబుఁ గానన కనుమనసలెని ఐదితవింపుచు నదామ్రాత
పూర్వమగు వదిమఁగమిందు మహానివాసేకమై వాకు బాసవరక్తము గావించిరిది

ఉచో! అమామధులకోపిమగు వినోదము నా కెల్ల కౌటికది! యని
వెరగండురు గమ్ములు మూసికొని యాసుగంధ మామణింది యో హణింది కిం
కంవములేయును దుర్గత దైవానందయు కలంపుతో లేర మానక రవయుఁగారమునకు
సరణంహంసల నమనలెంది కాగా గొప్పిలములు నడిది నలుమూలలు వడిలింది
దూరితిని.

అప్పుడొంక సవలమందరాదిపత్నముని గైకొన భక్తవ్రతుంకంబున
కళాకుండోయనఁ ద్రివిధమి వశః శ్రీకృష్ణ దళం బొసరిండుదున్న కనుమకరుని
భగిది మనోహరావారమతో నొప్పుచు మందారమలలయనగాదాల్చి హస్తంబున దండ
కమంకంబులు మెగయ పొంబున పటాశిక్షియు కడిది మోంజిమోగయు గరం
బున స్పటికాక్షమాళికయుం దరింది మూసిన తపించిన అహారక్తము లావింబున
వించిన కుతి కలాపముదీపించురు దేహకాంతులే బ్రాంధకూటముల లంగామయి
ములుగాఁ తీయుచు సువయస్కులగు మునికుమరుతోగూడ స్నానాభినమై యను
బెరిసె రాపసుమారుం బొకండు నికంపులను బండువ గావించెను. అరిని దేవి
యందు గల్గెరానక్షత్రమనుం బోలెన యధ్వన్నపూర్వమగు పుష్పమంజరి యిందు
అమృతదించువుల సువింతురు విరాజిల్లుచున్నది. దానింబాది నేన ఉచో! మదియ
ప్రమాణమును దృఢిపరచిన వారత మీ గుర్తులును బుద్ధివదే యని సవ్యంబును
వెండియ నత్తపారన జమారు ప్రింది మమంబు సెట్లు వితర్కించితిని.

అయ్యోలే! దమయంతిని రూపాంతరం వెనువొచ్చితికలమెంత ద్విక
మగానున్నది! మెలఁదఁ ద్రిపువనాద్యుకరూప పంథాక్షగగు మన దుని సృష్టింది
వాసినన్న వెక్కువయోవము గలంబో తీయు సామర్థ్యము కలబో లేదో యను
కలంపుతో మునిమాయలేక రెండవ సుతకోరండునగా వితని తేరుబోలు. మున్ను
మొన్న గణదాసంకరకుండగు లంకయన, లక్ష్మీలీలాకరనములగు పద్మములును
సృజించుట లరమిష్టి కిరస మెగమతేయు పాలవము నేర్పకొనుటకే యని కం

దెదను. కానితో సరసతి నహనమనున్నదితో వేమి ప్రయోజనమున్నది. అనాళవడ
క్షపాతరుచి కిరణములను దరణులకు హరించుచున్న నాదమహాల యశోరసం
ఘముని కుమారుని కరీరమందే యుండునున్నవి. కానితో గోరణాళమగు తపం
లున నొప్పునున్నను వీని మేరెత రావణ్య దూయివ్వమి యుండనెం ?

అని అట్లు విచారించుచున్న వప్పు యొక వక్షపాతి యగు కుసుమ
కరుడు విరవకనగా జేసెను.

సిద్ధార్థుంతోగూడఁ గడికన్పించుక మూసి తివ్యగృష్టివే వరనిడువము
పొనము లేయూనివరి నెది మో యాలించుకొనవల నీతొనైతివని వలుకునట్లు హృదయ
మర్చించువలది మనోభావిభూతకారణగు నన్ను కరించుమని కరణబొద్దుమాట్టి
|| హృదయంబు నానవకా విమృశి క్రోధశివనఁ జూచుచు అన్నన్మా ! ఇది యేమి
మోసము కుత్స్తి వివదమగు యిద్దివద్దవది ఇది గహిత్తమవి యెత్తివిన రావన్ననను
నిశ్చిదియై మృత్యు మరలిండుకొన వికముగాఁ సంభించఁజివట్లు బ్రామునివట్లు
మూర్ఖులెంచె రంకమున నవమవములు కదల్చులే యెట్టి సజ్జనంబునీని. అప్పుడే
నాయవస్థ యిట్టిదిని చెప్పటగు కల్పమాకాదు. పూర్వము క్షింపించినదికాదు.

తదూవ సంపత్తలేతనో మనస్సులేతనో మనస్సుని లేతనో యోవనము
లేతనో యసుగాగమనీతనో దేవితేతను తేర్చులెతనో కాని యెద్దియవస్థ నెనెన్నఁడు
నిజుంగన.

అట్లు పెద్దరకవృతుని యెట్లెంఁగఁ తతమును దృఢపరచుకొనిని అప్పు
దతని హృదయముని నిర్ముల కవకా విమృశయఁ గాలోలు స్యానమారుతములు
లయలునిదలినవి. హృదయాభిరాష రెణువునున్నదితో గురయగళము గగుర్పొడిది
నది. నీవ్విత్తి గరుగుచున్నట్లు మేనెల్లి అమృతఁ గ్రహి నవి. మదనకరపాతకయం
బునీతో గోపము పొడమనడ. అట్టి సమయమున మనంబు వేసిట్లు దంధితిని.

అయ్యయ్యో! సురకవృత్తిలే స్వభావి ను మహామలావంధులగు నిమ్మని
కుమారునియందు దుర్మదులగు మనస్సులందు నాశిల్లి యమరాగము గలుగఁజేయఁ
చున్నవాఁడేమి ? అనురాగము విషయయోగ్యత్వమును విచారించుకృ త్రి హృదయం
బెంత మూఢమైనదో కదా! ప్రాకృతజనతలే. దొగదలుతుయందెడ మన్నరపిగాసమం
లెక్కడో కనోమహాత్వ పెక్కడో మన్నభనికారమందలే. దొట్టువతునున్న సన్నఁ
జాది యాతండు చిత్తంబున నెమి తలంచునో ? అట్లెత్తిగియు నీ వికారమబింప
లేకున్నదాన నెంతచిత్తమో ఇది పొదియంద్రభోషముకాదు. తదియదూషితిషమం దల్లి
మహిమ యున్నది తాతడు నా వికారములు జూపకమున్న ఇందుంది లేనిదొప్పట
యొకము. అప్రియమలగు స్మరివికారమందాది కేవలమో కామయ్యనేమో
మునిస్వభావము పరిభవము ను నహింపదుగదా.

అని మరలిపోవుటకు నిశ్చయించియు నతని యాకర్షితిశేషము పదమంభు

నిగకమెతగులుకొని కదలనియమింతేను మనిజాతి యశేష జనపూజనియమయినదికదా? నమస్కరించి యరిగెద, దీనం రప్తేనియని యవ్వదే దాపువదఁబోయి అతని మోమునందు చూపురిడుచు బాదంబులకు నమస్కరించితిని.

దుర్గంపయ్య కానమంబగు మధుసూం డప్పడు మద్దికార దర్శనంబున నవ పృతరైయ్యఁ దగు వరని హృదయమునుకొడ ఎవమూరు దీవలుచరిచే రాంబంబు మందఁజేసెను.

యావనిమో అనిదయో పంక మెనది కదా! అప్పు కడసె గ్రాతగాఁ జిత నామ జొర్చురున్న మదమని నెమర్కొనుచున్నట్లు రోమాంధము పొడమెనది నా యొద్దకు నమృతన్న హృదయమునకు దానిజాపుటన్నట్లు నిట్టూర్పులు నెదరినవి. ప్రతిభంగమున భయభవ మన్నదివోరె గరితంబుండున్న జనమూర్తిక జాఁపరిగడి.

అప్పుడు నేఁకని వికారమును జూచి హృదయంబున మదనానేకము లెట్టింప నిద్రిదని చెప్పలకు నువిదాని యవస్థం జెందుచు చెందమిద నిట్లు రంఁగితిని.

అనేక సుదత రాస్ఫురిరాపిశేషమం నుపదేశంప సుపార్యాముండగు మన్న ధుంజీ విలాసిమలయ నేమృతగదా! లేనిరో కృపగారదేవులయందుఁ బ్రవేశింపని బుద్ధి గల యామనికుమారుల వృద్ధిఁ పూర మింక మనోహరమిహా నెట్లండును.

ఈరిసి వ్యాసయోధిరావనంతయు నతని చూపులే చెప్పుచున్నవి. అని తలండుడు దాపుగాఁబోయి యతని సహదయులకు తింతన మెఱిగిమోరుకోఁ బ్రణామపూర్వకముగా నిట్లంది.

అమ్మా! యా మునికుమారుని పేరేమి? యిప్పుని కుమారుండు? ఈయన క్రవణాధరజిహ్వా రింఁగిల వైష్ణవంబరి యేకంబును బుద్ధివది? దీని సౌరభ మౌహుజిరిందది మెరలు బాహ్యదమం బుంతేని న, తన మందరున్నది. ఇట్టి గుమ మిక్కడను జూచియుండలేదని మఱిగా విని యమ్ముని కుమారుం దింబుక నవ్వుడు నాట్లనియి

అదా! నీ ప్రశ్ననుతోఁ బ్రయోజనమే? తోతుకమేని మార్కండేద వినుము.

పుండరీకునికథ

దేవలోకంబున శ్రీకృతేశ్వరము మహామిని కలదు. అతని యాకారము త్రిభువనసుందరమైనది. అప్పుహామని యొకనాడు దేవతార్చన కనుసేనుల గోయ బు మందాక్షి నదికిఁ బోయెను. అందు అప్పుయులు గోయమన్న యమ్మునిపుంగ వునిం బాచినంత వర్షమన్నిపాకయైన లక్ష్మికిఁ జిత్తరాంజల్యమైనది.

అలోకమౌళంబునదే సురతనమాగమసుత బసవనిందిన యమ్ముహాదేవికిఁ బితంబుగానన్న యచ్చుర్బంబునంద కుమారుం డుదయించెను.

అశ్వత్థుని గ్రహించి యాశ్చర్యమే ? యాశండు నిదురయందు గైకొనుచును వలకును వాని నాశ్చర్యకేతువ కిచ్చెడిది. అప్పుడెప్పుడు బాంబానోభక కృత్యములన్నియు వానికి విద్యుత్తులని యాశండు పుండరీకమున బుట్టుటను బుండరీ కుండవి నామకరణముచేసి యతనికి నమస్తమ్యమును నేర్పెను. ఆ శ్చర్యకేతుసూచుండే యాశండు మరియు నీచునుమగుచ్యము క్షిరసమురదాకముగు పాదుకాకరకువునం బుట్టినది పృథ్వీమధ్యముగా నీహావీరవి శ్రవణసంగత పైపుయ్యెనదియందు చెప్పెద నాశ్చర్యకేతువు. ఈ దివ్యము లభుడయిన యాశండును నేతను దేవలోకమునుండి లైలానగతుడగు శిలింతు నానాధింతులకై నందనవచనము పేరుగా బోవుచుండెను.

అప్పుడా సంవత్సరమునకి యా పారిజాతముంబిని హస్తమున దరించి వచ్చి యాశంకి మెప్పుడు నిలువెయి అల్లా ! త్రిభువన దర్శనాధిరామముగు నీ రూప మున కిది యనురూపమైనది. దీని శ్రవణా వసంతముగాఁ బాల్కుము పారిజాతము, అప్పుడు సాక్షాత్తుము నొందుచును వెలుకగా నెతం దాశ్చర్యమిదిరాదమునకు లక్షించుదుఁ గన్నులు మూసికొని యాపైపాట బాంబానోభక సమహరణంబెత్తు.

అప్పుడాదేరియు నీహావనాధిపతి పడువక వెంట వచ్చుచుండుట బాధి నేను మీతరువా ? దీవలోకమేమి ? యిది యెట్లు ? యెప్పుడు వా ? గ్రహములారా ! గైకొనుచును వలకును నెతం కిచ్చుగింపకున్నను నేమి బుచ్చుకొని బరాత్పారిముగా దీని నతని శ్రవణాధరణముగా నెత్తిన బిట్టయి దీని వృత్తాంతము చెప్పి యాశండువల కుండెను.

మెట్లు నవ్వించరీ ? ఈ మంత్రాధిపతి వలనారించుటకై వచ్చుఁ బాది బానిసమే ! నీ ప్రహ్వయానందముఁ బనియేమి ? నానందమేమి ? పుష్ప గుర్తుమును బుచ్చుకొమ్మని వలకును బస చెవియందున్న లంకాంకమును దీని నా శ్రవణాధరణమున నుండెను.

వాకిప్పుడు తత్కాలరతి స్వర్గరోధంబునందేని యవతంకప్రాసమున నా హావన గెండ్ల వృత్తయతులగున దొరినది. అశండుకు మత్స్యహంతుల స్వర్గసూతుల బున వధంబుయన్న కరతంబునందే బానిసమైన అప్రమాదితను సైకము నీగులేత గురు తెలుంగడు.

నేనప్పుడా అప్రమాదితను నేలంబునంద గ్రహించి విలాసముగాఁ గచ్చుట పోకముందే గూర్చుండిన వంతగ్రహసూతుల అమరమందు దానివలె గంధాధరణముగా మెధలో తైచుకొంటిని.

అది సమయమున రత్నగ్రాహిణి నాయెత్తుకు వచ్చి లావణ్యరే ! మీకరి స్థానము నేసినది. ఇంద్రియోభయ సమయమగుచున్నది కావున పిగము స్థానము రేయిమని పలికినది. అమర బిని వేరు గుండె దిగుమన నిష్ఠములొప్పును సత్తి పురు

త్వముతో నతని మొగమునుండి తృప్తి మదలించుచున్నది. స్నానము చేయుటకు బోయితిని. పిమ్మట దండవ మునికుమారుడు ఆ ప్రసారము దైర్ఘ్యస్థలితుడైన యేవ్వం దరీతుం బారి యిండుక యయక మొగంబును రోప నిలసియె.

మైత్రుడా ! వుండరీక ! శుద్ధజనులచే ద్రోక్షులబడిన యీ మాళ్ళము మీకు దగివడినాను. సాధులు దైర్ఘ్యధనులుకదా ! ప్రాశ్నకుండువోరె చెవలంబగు దితము నరికటవెను ? ఇప్పుడు సేవప్రార్థనైన యింద్రియదాంధర్యము గలిగినదే ? దైర్ఘ్యము, వీర్యము, ప్రశాంతి బ్రహ్మచర్యసయమము, శుద్ధియే పరాజ్ఞాకర, యోగవన శాసనవర్తము మొదలగు నినుకలము లన్నియు వెందుతోయినవి ? ఏ కను సంశయ నిలుగలిపితివి, నివినేకమంతయు సేవరవేకమైనవి. అయ్యయ్యా ! కిరకలము నుండి బరివేసిన జపమాలాను సైతము గుడుతెడంగకుంటుంటి ? యేమి నీ మోహము ? బుడే బుడూముదే బుట్టి దాంధర్యముండినది వివేచనతో మరబ్బుకొనరాదా ? యున్నప్పుటియే పకినింట చుండియుని పరికిన ఏమి యిండుక గుండుతు నతనితో బుండరీకం బల్లనయి

వయస్యా ! కలంబల ! నన్ను మదముగించుకొని దంపకుము. నే నట్టి కాదనక కాను. దుర్వీరయగు మీరతి నా జపమాలికను గ్రహించిన యేవదాళమును నేను మరలబోయితి నుండరా ? బుడుమని యెవరోవము తెచ్చుకొని యతివయ త్వముతో భూదండము కాంబువును బాంబునానినా బోసి పదవిగదవును నా కదకు వచ్చి యుట్లనయి.

చతురబారా ! నా జపమాలిక నాకిప్పుడు యిందుండి యుండు వోయదవు ? ఇచ్చి కడులుముని మరలగా ఏద నేనును నా మెదలండి యేయిచ్చిగల ము తెచ్చిపేదను దీసి, అయ్యా ! ఇదిగో ! మీ మూలికను స్వీకరింపుకదని పలుకుచు, ముక్కుననునందు తృప్తినిది కూడ్యస్థావయంతై పూరిన యతని చేతిమందమ్మాంబిది స్వేదఃలింస్నాత నయినను వెండియు స్నానము చేయుటకు దండకము నుక బోయితిని.

అందు గ్రుంకి తల్లితో గూడ పిరవకులతోను ప్రవాహమువలె నతి ప్రయత్నముతో నిండ్రికివెళ్ళి కన్యాశుభ్రుడను ప్రవేశించి యతని స్వరీంబును నది మొగలు పరపావిధురనై యట్లు తలంచితిని.

అయ్యా ! నేనచ్చటనే యిండుక యిండికిమిడికి వచ్చితిని ? అ ! లాల్లేదు నేనచ్చటనే యుండితిని. లాడు యిది గృహపై ఇప్పుడు నేను నిలచిపోవు చున్నానేమో ! న్యవ్వుములో నిట్లు కనంబునది లాలోలు. అయ్యా ! నా కన్నులు తెరవయితియే యున్నవి. న్యవ్వు మెట్లు వచ్చును ? ఇది లాల్లియో పగలా ? నాకి కావము రోగమేమో ? నేనెప్పుడెచ్చట చుండిని ? యెవ్వరికి తోవుదును ? ఎవ్వరితో

తెప్పకొందును ? దీనికి బ్రతికారమేదీ ? అని పెక్కు తెలివైన మున్నెత్తవలె బలవ
లెందు సంకల్పపూరిత కీడుల గాబుండ నెంతోమంచి మొంతగా నొక గొప్పము
రావును గూర్చుంటి ఆ దిక్కుననే విక్రమములును రావగా, లెందుచు నా దిక్కునందీ
గారివర్ధిలను మనోహరములును రావగా, వెంటచు మోమునందంగిరి యాకలి రూప
మును, రావణాసురును, యోమమును మాలిహరికి వ్యతిరేకమును మేనంబులలు
బొడవ, దక్కరకం పుష్ప నాథం బలివయ్యలొనుచు వలమొక యోగములాగున
గడుపుచుంటిని.

అంతలో నా తాంబూలవంశ వాహిని కరకర మునునది నా యొద్దకు
వచ్చి నా యవన యంతయులూరి దింతించుచు నెట్లయె.

రాజపుత్రీ ! అతలామతముగి స్నానముతేసి నీవు నమ్ము, బామనమువలన
ముందుగా నెరిగి వచ్చితిని ఇదా ! నీవు వచ్చిన తరువాత నొక పక్షము అరిగినది,
యొక రింపుము. దివ్యవారములతో నుడువుచు మును నుడువలు అత్యంతసరస్వతమున
మనము గను అరిగి కదా ? వారో నీకి పుష్పములకి పుష్ప యంతయు రెండవవారికి
గగనబడుననిఁ బట్టించె బలవలెను. అ చూడగా నా యొద్దకు వచ్చి, బాలిక !
యిప్పుడెక్కడ స్నానము చేసిన తర్వాత యెవ్వని పాదము ? పేరేమి ? యెవ్వరికిఁ
బోయినదని నన్నడిగెను.

అప్పుడు మేమి పదయులూరొ అక్కా ! దివ్యుడి హంసాదను
గంధర్వ రాజు కూతురు, పుష్పము పుష్పాక్షిక యధ్యక్షాధిపతి సుసూక్ష్మమైన
సౌమ్యమును వర్ణకమునకుఁ బోయినదని నెప్పుడని

దా మాట విని యంతయు మహాభక్తి మూలకంబు యొద్దిమో రానిం
చుచు దేనినో యాదించునాయెనని రెప్ప బాష్పక వర్షము అడుచు నానుభయముగా
వెడియె నా కిట్లనియె.

కర్ణాతీ ! నీవు చిన్నదాసనైనను నీ రూపము నీ గౌరవమును, యొక్క
తన వెల్లడియేయుచున్నది. పన్నెండు పాదించుచున్నదాద, వానవత యాదంతయుచే
యెదులుచు నేమి విషయముతో నెంతటి ముగింపును పుట్టిన నిట్లంటి.

మహారాజ ! నీ రట్లు పలుకుటను నేనెప్పుడెప్పుడు కలువన పూనియెందు
మి వందీ మహాత్ములు పూర్వపుష్పాక్షికమునకాక నూ యట్టి కృత్యములుచు రృష్టి
పుష్పాక్షికం బాగించునునో నానాపించుటలు తెప్పనో ? రామరామయ్యగ గనకర
ముం, తేనులగిన కార్య మిట్టియో రెవ్వరును నిమ్మకముగాఁ తేసి యున్నగనా
పా తు నా నగుదునని పలికితిని

అప్పుడు నన్నుకలను ననుసరిగా మన్నించుచు సంతసముతో నా ప్రాంత
మందున్న తనూరితపుల్లనును దెప్పి తీర, పుష్పరామయ్య పురి నగిని రసముదీసి
యూ రసము వర్షాంతరము మింతకుంది రావలెనును కంపింకనంబు కలెముతో

నెట్టియో వ్రాసి, కవళాగ్రతి ! వీవీ వ్రతకం గొనిపోయి యా రాజపుత్రి కేంకమనా మన్నప్పగిమ్ము. పొమ్మని పంతులు వదిలి వా కిచ్చెను. వేమను వాని బలియేగా రెల్లికి నిదిగో చూడమని తాంబూలాలాపమునాడి యా వ్రతకం దీసి వా కందిచ్చి వదిలి.

వేమను దత్తంబాపమలం చేతనే మేక రోమోద్దమము అనిపింప నశముల్లే నట్లు సంకసించుచు వా పత్తిక వంతుకొని కల్లి తీతావరంబుం బారి కన్నుల నెట్టి కోడలు మరనావేశమతో నిట్లు పలికిరిని.

౨. కామరతుడువోలి విశదంబగు మాతెప్ప పేరులేక వా హా ! మహి లోక పెల్లెలకు హంసగిరింబున నాకఁజెంద వెం రో మడుదారమాగన సమర్పవతుఁడికరాలిరావ నీ రే మహికావతంసము ? రుద్రంగిపిఁబొడబావెదవ్వగాన.

అట్టి పద్యము అదివెందినంత నానాకగోపిన మోగరావితరఁ గట్టులారిన యొక్కతునవోడి స్వకాశరమగు వా హృదయము ప్రభావాము చేత వ్యాకులముయిన నదిత్తువలె విహ్వలరక్తము గగ్గొనెడిది.

మరియు, గా వీ శివం బాదుటలే, క్రిలోక రాజులైవ మనుకవించినట్లు సంకసించుచు రాఁ గపోండుఁడయిండును అంశంబుండను తెలుకొనఁచు దరకా ! తెప్పము. తెప్పము. అజంబు నీదే నెల్ల చూడబోయేను ? ఏమేమి తెప్పెను ? నీ యొద్ద వెంకటేశుని సమసింపెను ? అని పలుమారు లాని నడుగుచు నెట్లెంకు నా దివ నము గదిపిరిని

వీమను వా హృదయపుతోఁ గూర నూర్కరిఁబడు కృతరాగసంకత గము కలిగియి యొప్పినది అప్పుడు రక్త గాహణి వర్చి, రాజపుత్రి ! అమ్ముని కుమారుఁడో నాఁకకు పిర్చి ద్వారమాన సిరిని అవమారిక పడుగులకు కర్చియున్నా నని తెప్పయన్నాడు. అనుబంధించి యెరుంగ నేను మునికుమారనాడుగ్రహణములే మిగులఁ బొందరవతులు కతనిదార కఁజిండుకొనఁచు వేగము తిసిగొనరమ్మని యాల్లా విందిరిని.

అమ్ముని కుమారుని వయస్కుడయిన కపింజంబుని వదిలి వోయి తిసిగొని వర్చినది అతని యాకారముఁజూడ పోదమఁబోఁ గూడినట్లు కనఁబడినది. అప్పుడు

శ్లో॥ గూరంబుకాంతయో దివసితయాప్రలోభ్యమానోమి
హంసజవదిర్భూతో మానసఃకర్మ ర్థయోనీకః.

రా. మ. తెప్ప పేరున తూరి కామరతుడవకొని యాసతో దూరముగాఁ బోయింప హంసవలెనే నీ చేత వా మనోరథము దవ్వగా దీసికొని పోయినదని కావ్య ర్థము.

నేను చూచిన లేని నమస్కరించి యాచరముతో స్వయముగా నీరము దెప్పివైదితిని. సీతవనిస్తుండయిన యతని యడుగులను వందించుచుండ బాగాకాదముగా గడిగి యొక్కరి యాంకురములే దడియైతి యతనితో రావుగా గూర్చుంటిని.

అతం దర్శిత మాహాద్రమాక్రమం ఏకమింది యెట్టియో చెప్పుటగాను కాని నాదాపుననున్న తరగిసి దృష్టి నెఱయించెను రాన నతని యల్లిప్రాయము గ్రహించి దేదా! చది వా కద్రము వండిది. వక్రచ్ఛాంకము నిప్పుకయముగాఁ జెప్ప వచ్చునని పలుకగాఁ గవించుఁ దిట్లనియె.

రాజపుత్ర! వేనేమని చెప్పుచును? సిగ్గులేక వా రామ్మ వక్ర వ్యాంకమును గ్రహించుకున్నది. కందమూలములం దినురు శౌంకముగా నకవులు గుమ్మరు ముని అనమేద? మన్మథవిరామములేద? అంతయు వివరికముగానే యున్నది. దైవమెట్లు దేయింతుకు సుంకగింజెనో చూడుము. తగవంతుఁ ది పమత్వములేదనే పురుషుఁ బాపాసాస్త్రదముగాఁ జెయునుకదా! ఇది యే దర్శితవలేమో నాకుఁ దెలియనున్నది. నా నందేశము చెప్పక తప్పదు. మఱియొక యుపాయ మేరియు గనంబడున్నది. కొంతక ప్రక్రియయనుచోరడు. ప్రాసవరిత్యాగములేక వయసును పొతుని రక్షింపఁ దగినదని చెప్పుచున్నాను విమమ. ఏ కాపుననే విమరముగా వట్లు శోకపతి యట గుంకక పుష్పములు కోయుటమాని మఱి మిక్ కొదీరిం దోయతిని ఏముల నీవు నిండీఁ దోయతిని కదా! అప్పుడు నే నీకఃకొక్కడు నేమిలేయరున్నవాడో చూత మని మరలవచ్చి యర్పదీ కొమ్మం సంతుక దాగి యా ప్రదేశమును జూరితిని కాని యతంకండు గనంబడలేదు.

నే పురుషురము పుట్టికనాటమంకియ నొకక్షమైన నేకఃకాసి యాంక లేదు. కావున సుస్కృతైహికతత్వంచున హదయంచ తోట పడుచుండ నెట్లు తలంఁచితిని.

అయ్యో! నా మ్మితుడు మనసహాయతరియందై యానుభవాని వెంటఁ దోయి రిరిగి నా యొదకు వచ్చుటకు నీగుప్పయిఁ గాఁదోయి లేక శోకాంధర నున్న విడిది యెవ్వటిలేనిం దోయినేమో! దైర్య పుంజులంఁగులెన యుకంజేమి పోయినో కదా యని యమంగళము తలంచుకొనుచు దురుల కాగహనములు, చందనపీఠాలు, చా ముఖపములు, సరసకూలములు మొదలగు ప్రదేశములు పెద్దతదప్ప తర్థయూ శ్రద్ధతో వెడలితిని.

అంత నొక నరస్సమీపమందు బలాపంబమున దిక్కునుపు మార్చి, నంతితుని పగిది యాగనునిదంగి గరంజ మన్నదకాప రయంబున దోరె నతఁగి నెచ్చందనిమిలికమకు కమిదోయియుని కావ్యమును లాభగా వెలుచుంక హృదయ నును ప్రాంతిల్లు మదనాన్నిచ్చింక నైకొవి మెఱు సద్భావు గాకుండుదే బ్రాంత

అలాగేనుచు కేసరముని వాదజేయుచు వాచకకథలంబును గవీరిని చితుకొని యున్న తుని క్రియఁ బూయి క చితుకెయింపు పుండరీకుం గంటిని.

అవగత సేవకములగు చతుస్సులచే దదవప్త యంతయుఁజారి హృదయంబున నేపారంబు అనింప నిలు కలంబిలిసి.

మన్నురులు దుర్విషేష వెగమగంబాదు తరా! నిమిషములో నితని దీర్చరాని యవప్త పాటజేసెను అన్నప్ప! జ్ఞానాసాయంకరయ నొక్కచుట వర్ణ మయినదే అయ్యేరే! ఎంత ద్విత్వము, ఈతండు పిన్నవాటిమంగియు దీరస్వతా ప్తండు. అస్థిర చిత్తపు త్తిగలవాడై మాటోటలకు సైతము నీతి గరప్తమందువాడు. అద్విరా పిప్పి తీతమందుచేత నానము లెక్క సేయక తప్పు పూవము నున్నారించి గాంధీర్యాదిగుణంబులు ముట్టుపరచి మనః కునిచేత అతీత తుండయ్యె. కానిమ్ము. ఇది యోవనమహిమకదా యని కలంబును వేసె పెరిగా వాని వాస్తవహితోయి యా శివతంమంతు వెనుకగాఁ గూర్చుండి కుజశంపీదతేజు చైదురు నట! పుండరీక! ఇట్లుండేమని యడిగితిని.

అప్పు కరం దక్షిణయత్నముతోఁ గమ్ములు తెరచి మందరమగు దృష్టితో నమ్ము జూచి అప్పురని నిటామ్ము సేగుడిఁడను సేగుదీర వివాహకరములు గలుగు మాటలతో వయస్యా? కపింజరా! నా వృత్తాంత మెరింగియు నీ పిల్లకిగిన నేనెని తెప్పరునని మెల్లగా బలికెను

అప్పుదగని యవప్తజూరి తివ్రానిదని నెక్కుయిందయు మిక్కిలిని నున్నాళ్ల ప్రవృత్తునాఁ జేయుట యనికము, కత్తికొని తెప్పిరూరెడంగాకయని కలంబి తెరియు నిల్పందెని.

పుండరీక! నీవృత్తాంతమెఱుంగఁబడియే యిట్లుగుచున్నవాడ. నీవనం దిందిన వ్యాపారము గురూకర్షణము, శాస్త్రపరిశ్రమ, నియమ పఠనము, ముక్తిపాపి శారణము, మునుస్సుదేరసయిన సురంజనగిరేమో తెప్పము. అజ్ఞానండుచోడె మన్నురవారకనిచేత, అనిమాసాస్పదకృతము దొందింజఁ బడును. తెలియకుంబడినెమి? ప్రాకృత అసారి పతమాంగు నిం దియిదిషయంబుల గుఱాలిరావ నీతినిదిగితి. పరిణామనిరస్థంబులగు నిం దియమంబుల బుద్ధిమాపుట మహారత్నమును ప్రాంతితో నంగారము ముట్టికల్గునని యెఱుగవో? విషయ తత్వముం వెలంగియు స్థిరమయిన శాస్త్రమార్గంబనెమి? అం దియనం నెఱింపనెం? చిత్తమును నియంపనెమి? ఈ మన్నురుగతన వెంతవాడు? ఔర్యమనంబించి వానిని పరిరచింపుము. అని నేను అందునుండగనే వానూలు వాతేవంతుడు గన్నీరు దుడుచుకొడుచు నా శ్రేణువట్టుకొని యతం దిట్లనెయి.

కపింజరా! పెక్కుమాటలతోఁ బరిణామమెమి? అతివిషయముగల నిరి రూపుల పోటువని వాదెన్నెని ఎరుల కపరింపవచ్చును. అంద్రియములు మమంబును

నెవ్వరికి గలిగియుండుచో కరాకుళనివేచన మెవ్వరెరిగియుండునో వాడుపదోమ
భూం దగినవారు. నాకవి యున్నయును వచ్చెదనని యుపదేశకాల మక్కిడిమిందినది.
జ్ఞానము నిలుపుకొనునయము మిందిపోయినది. ఏకంబై నాకు సన్మార్గమువదలెను
వాడు లేడు. నీయుపదేశము నేను విన్నదనలే కాని వామావనితారము మరలించుకొను
టకు శక్యము కాకున్నది. నేనేమి లేయుదునో మదమంతాపమలే నా యంగము
లన్నియు నుడిగిపోవుచున్నవి. దీక్షిత్తయ్యే పత్తికియ యెరుంగుదువేని యాతరించి నీ
ప్రియమిత్రుని బ్రతికించుకొమ్మని పలికి యూరకుండెను.

అప్పుడు నేను మరల నదని మరిమరలించుచుండలి గావ్యధృష్టాంతముల
నిదివఱ నుదక్కనఁ బు నగు మాటలచే వెంటనే వీటి వుపదేశించితిని కాని యతం
దేమియుఁ జెప్పెడిది వినుకపోయెను.

ఇక నుపదేశములలోఁ బ్రయోజనములేమి చక్కయింది నేను లేలి యథ
టాగముతోఁగితియి కావరకూరుండు. ఇమిదీ దేశములను గణపంతు, పర్వము
లను గోసకొనివర్చి యందున్న చరామంటపమునందలి కిశోరంబునం బాన్యుల
లరలి యకనిలందు బంపవఁజెల్లి తంపవగజవంతులంబుల చెప్పి తననుడిసి స్వతాప
గురలిమిగు నా రన మాపదమనక. గా నరనిమిను బాన్ కునితంబున పిరు
యంటి. మిక్కిలటమగు రాపములే నా యొక తోవదా? అప్పుడు నివృంతులగు
చుండఁ జూచి నేనిట్లు కలఁడని అన్నవ్వా? మనఁబడిన సార్వభౌమనిలేదుకదా!
హరితు పరల గ్రుమ్మయరు స్వతాప పగునగు నితఁడేదో పిఁ దులనన రసంబియగు
గంధర్వ రాజువ్రతి యేదో యెట్లు సంభవించెనో రూపము పొనర గంభీరమగు
నికని ద్యుముఖుని దేలికపడెనో యింతకన్న హరితు యేమిగుందు? అన్నగతిని
లేక దీక్షరాని యాపవ తలసిందినది పిమిలేయదుమో ఎక్కడ బాతుని ఎవరితో
జెప్పుదును? యెట్లు పిఁ పాణములు విలుదును? ఉపాయనిదీ? రత్నమెని? యని
యేవేక ప్రకారముల దండచు అయ్యో! యాపైరియోలోతనఁతోఁ బనియేమి?
తత్కాంతానమాగమముగన్న నేరకండు సాధనమన పిడు బ్రతుకందు అదివనియే
జేయఁదగినది. తాపనజాలెనని యుచితవని నేవృథావఁజూచినే యోగ్యుల
జీవించురగు నికరకు కాంమును సహింక ముత్తివొంగుదు. గలి తల్పత్వములేర
సంపదను మిఁతానువం రహింసయోభదకరా! కావున మేప్పు రన్నిగతుండేక నానాతి
యొకకుఁబోవుటయే యుచితమగా మన్నయది. ఇకని యుపదేశంకయు నామంతి
తెరింగించెదనని నిజ్జంబులకొనును నెప్పుడును దుర్నిర్మితండుఁ బ్రశంపని
యతండు నమ్ముఁ జూచి సిగుతో నావృత్తి మరలించుకొనునెనా యని యిదియో
మిషణన్ని యతఁడో? జెప్పక యుచోట బాన్ నీయొద్దకు వచ్చితిని. తరువాత తేయం
దగిగోత్యమెదియో యాలోచింపుమని పలికి నా మొగంబునఁ జాచ్చి నిలపుచు
వామాట విను తాత్పర్యముతో నూరకొనియెను.

అతని ముఖము పిచి వేసు ముఖమృతమయముగ ప్రసంగించు మనోరథ
కానినది సంతసించుచున్నప్పుడు బొడమిన సిగ్గుతీతఁ దలచుచుకొని కన్నుల నానంద
కాన్పములు గ్రమ్మి మనమున్న నట్లు తలంచితిని. పాపము, మమకారము నమ్ముఁ
బడినె యాతనింగూత బఁకామము నొందజేయుచు పాకు మంచియుత్పత్తి గావించు
చున్నవాఁడు. అతఁ డెట్టి యవస్థ సమర్థించుచున్నాడను మాటఁ జూచుము. స్వల్ప
మంది నను గవించులుడు అనశ్శమారువాడగుడు. తిరిగిఁక దూరమువచ్చి యేల
ప్రయోగము జెందును. ఇప్పుడిది నేటిమన యెప్పుడును? ఏమిఁగావించుదగినది?
యెఱుఱుమెది? యిది యిదేక సూరములు. దలండునున్న సమయమునఁ బ్రతిహరి
వచ్చి రాఁపుత్రి! నీవెన్నఁపుతగా మండిచుమాట విని నమ్ము. తాచుటకై మీ యమ్మ
గాన వచ్చుచున్నారని తెలిసిను.

ఆ మాట విని కవించులుడు మహానమ్మర్థకయలును నటించి వెళలి
లేర్చి రాఁపుత్రి! సూర్యుడద న్నడించుచున్నవాడు. నేనుఁ బోయివచ్చెదఁ; పుత్రఁ పాణ
ముల రక్షించుటకై యిదిగో యుంజులి ఘటించెదన్నవాడు. కర్తవ్యమెట్టియో యోరించి
యుండు కావించుమన మునుదు. బ్రతుకర్తమును చొందరిగి బయలుదేరి పెక్కంత
పదిరాకంబో నాచుకల్గి వచ్చుచున్నది కావన నానమ్మర్థములోఁ దప్పించుకొని యెట్లో
జాబిపోయెను.

మఱియును నాఁజుకున్న కొని సేపు సమసింది రిదిగినిఁజూచియునిది.
అను నాయెద్దకువచ్చి యుండెనెదో యెమిఁపరిచెదో చూడఁబడయ వైన నేటిమయ
నెఱుంగను.

అంతలో నాయంగంఁబునందు నప్పుడు కర్తవ్యమెట్టియో తెలియక తర
గిలో నిల్చిందే, తరగిలో నాచుకల్గి ముగించుమనవదేసము నిశ్చయములు
వికలములునునవసయము నీ వెరుంగుగా యేమి? ఇప్పుడేమి చేయదగినదో నాకుఁ తెలియ
కున్నది. కవించులుడు దెప్పిన మాటలన్నియు నీవు వింటివికదా! తక్కుగా నాలోరించి
నాకువదలించుము, నేరితరకన్నులవలె సిగ్గును పీడిరి అనాపరాధమున రెడ్డి. ఎవక సదా
రార మత్రికనించి తండ్రి యనుచుతి సేతయక యెప్పటికిఁజోయి యెప్పుండరిగిని
తలసికొంటివే నుయనాది. కవించులవేయన నధర్మము కాగిండు.

ధర్మోపదేశధరయలున వేసు బొంబిదేవ కప్పక మృత్యువునే యంగీక
రింతును. రాసంజెను క్రొత్తగా స్నేహముగలవిన కవించుల బోధఁ బ్రణయధన
ధంగము కాగిండు. అదియునుగాక నాయంపాసవమునుకొనిన వుంకరీకుడు సైతము
ప్రాజ్ఞులగుట చేయును. జూప ముగించునద మహా కర్తము కాగిండు. ఈజెంటిలోఁ
నేది యుత్తమమో నిరూపించుమను పయచుండుతఁగనే తండ్రిరయమైనది.

దరికంబా పువక రోహిణిదరదాంక్ష కరభలాంబికుండు చాలి మరయ
కాలంబున నెఱుఱుచిన నంద్రునఱుచి ఎహవంనై తరగిత్తుంగింబున తిరిగి

తరువాత తన అంబులు దర్శించెను. భావార్థమును తెలుపుచున్నది. సమస్తమును గురించి నట్లు సంభాషించు గణగణితము మూర్ఖులచేతికి.

అప్పుడు తరతర నమ్మకములు మిలిచి పరిశీలించుట గ్రహించి తొలుతును తైత్తిరీపరాధను తెప్పయింపఁగలవనినది అప్పుడు నానించు తెలిపి వచ్చి కన్నులం దెరచితిని.

వందనపంకజ్యోతిఃబలం దరంబు. శోకింపుడు. భద్రకాళి మమ్ముఁబూచి, లేచి నివిక నిగ్రహదిన భావములేదు. తర్కమునను పరిచితిని. ప్రమాదము రాక మానదు. నీ సంతాపమునకకన్న నెక్కినదనువుచు నా నుండు దేయయుంచి పుంధ రీకుఁడున్న వోడతి. పోవుచుంటియు. తరితరానానాకములు దెగవెరిగివచ్చును కాని నీ మేలికా దగదగ పెనుచుముగాఁ బునుచున్న తరలించుచు, ఉసిగ్గుచునుచు మాట తెప్పవేం ? ఇప్పుటి కలాంకుఁడే ప్రాణములును పాపింపుచున్నవారే. అదే పోవు దములేము. అట్టి ప్రయత్నముతో, బోయి హృదయవల్లదుని సంతోషపెట్టెదని వలు కుచు మూర్ఖులైన వివేకములగు నవయములకే వెల్లికిలఁగి తరలించి బుద్ధిగలవారులు లేరని.

అట్టి సమయమున నాను గుడికన్న పడదు. అయ్యో ! దైవ మిదిమీమి యుట్టి నూతన గాపింపుచున్నాడు. మరియూ నేనుదేయి దంబుకొనినోరేలా యని శంకించుకొనుచు బి.జనమిదను సైతము తెలియకుండ రాంబూనింగరాగాని సుగంధ ద్రవ్యములు గైకొని తరతర ఎంబున నాపొంగిన మంజులీయే దరించి యాపిక తరలి నీంపుటావకుంకనఁగతో భవాన్యమాగనమన నమోల్కొన నభ్యసించు వదమునకు వచ్చుచుంటిని.

అదే ? అతుగు గదిపడు తక్కువైన వదానము వెంట వెంటి వచ్చు చుండ నేను తరతా నవాయునై పోవుచుండ విందుకయు వెంపులేకపోయెదది. ప్రేమనింగొచ్చి యోంబునగా యులుమెనలు వారికి నారోపితకానసంకె పుష్ప కాలుండు సహాయముగా వచ్చుచు యెదర క్రియల నుపదేశింపుచుండునుగదా !

అటు వెనుకకుఁగ్రోసి నాగలది మంబూ నిండియములలోఁ గూన హృదయము పేరుగిడు దొంగిలకది. అప్పుడు నేను తరతరం బాచి, సకలము ! అంబునూతనము నన్నుఁబరి బుదరిమని సైతము గరంబునిగిటి యెరియింపుముగి దీనికొచ్చి రాదుగదా ! మని పలికె నదియు నన్నెద, నాపు కి ? నీవు మదరాంపు సుమి ? ఇతని దళుతోఁ బ్రయోజనమిది ? మదరాంపునందువోరి నీయంబున ప్రియం గాపింపుచున్నవారు చూచును. ప్రేమించుకేళవయిన స్వేదాన దాంబుననుగి నీ కపోంబులు బానిసయచ్చునాడు. నావల్లభుఁడయ్యెను. మదరాంపునంబు అను చుండెను. కాంక్షిరత్నమున గరంబున సంబుమయె, నెడిగోనియచ్చు మూర్ఖులయెదరంబు బుంబుం బుదురున్నవారు మితియూ దానయిన వచ్చి మేల మనె మదరాంపు లేకపోయెను

రక్తము నహిరి యొప్పులో లేలో విధించివును. అని మఱియొంటివెక్కు తెలియదు. దక్కాలోనిరముగా వర్తనంబావలముగా గావించును గ్రహణమున దక్కరక్తమునఁ జేరినది.

అట్టి సమయమున వానరోచకము ప్రశ్నిమరీకంబున భవ్యగుంటి సనతివ్యక్తముగా పుడుచు రోదనధ్వని యొకటి విసంబధింపరి. కుడివృధనినది మొదలు కంకింతు మన్న నా హృదయమో రక్తం విసంధక మిక్కిలి తొట్రుపడుచుండ, రరకా ? యిది యేమని వెరపుతో జూతురు మేల గలవమునొంద నతిత్వరితముగా దుర్బిముఖముగాఁ బోయితిమి.

■ సమయము వెళ్లుముగా నుండుంటే దూరమయినను మరియు నాధ్వని యట్లు విసవయ్యె.

హా ! పుండరీక ? హా ! పామిత్త ! హా ! మహాదాగ ! మన్మథహతఃఃఃః
నీ కెట్టి యొప్పువలము నుండుంటేమోగా ! అమ్మన్నా ! దుప్పినీరయ్యల మహాశ్వేత
మూలముననేదా ? యింక పుట్టితి. కటాట ! శ్వేతకేతున కెంతవర్తిపది ? తమ
నమా ! నిన్నిఁకఁ న్యెవఁక స్వీకరింతు ? తమచా ! జాక నీ కౌళయమెవ్వరు ? పర
స్వరీ ? విధవత్రివి ? సకళమా ! నిన్ననాథభారంబెడను. మిహ్యోకయందన్న
లోకమునకుఁ బోయి. అయ్యో ! మిథమా ? నన్నుఁజూడనెది ? నన్ను విడిచి యొక
నిమిషమయిన నుంకగదా ? నన్ను విడిచిపోవుదు నీకు న్నాదమో ? యొక్కపాది
మూర్ఛాదును. నాను మిక్కిలి ఎదుకగానన్నది. ఇక నేనెక్కడికిఁ పోవుదును ? ఎవ్వ
రితోదినుడును ? నా నుండుగల ను హృద్యైహనంబరము నెందుటోయినది ? ఎప్పు
డును నవ్వుదునే మూర్ఛాదు నావచ్చుల న్నెందుకయి నెందుటోయినది ? అయ్యయ్యో
అర్థమా ! హా ! హా ! అని నుండి గవెంబులును విలపించుచున్నట్లు విసంబధింపరి.

అప్పుడు నానుఁ బ్రాణములు పోయిపడ్డెను. ప్రయత్నముతో సతతు
చున్నను నెమ్మొప్పులమున వరయంతే ఆదుగుల రహితమయింద నెవ్వరో జలాశ్కా
రముగాఁ దీసికొని పోవునట్లులేని చాసదేశముతేది మహారావంబున వనసముమము
లదే విధరింపబడయున్న కయ్యయంచు నీమనస్విలా మూర్తిర సయనుంబై రందన
రసవర్ధిరమగు ననయవంబు మృతాకాశముల నలంకారములుగా భరింబంది మన్మథ
వృధ సహింపజాలక విశ్వేతమంతై నులించుచున్నట్లు ఆహార్యపాతామోగం బర్య
నించుచున్నట్లు అనంగయోగ విద్యనవధింపుచున్నట్లు విగతజీవితంబయినను
దేహంబుదప్పకపరియన్న పుండరీకను మహాపాపాత్మునిఁజను నేను జూచితిని.

కవితాముందు నన్నుఁ జూచి రెండైన లోకముతో సతని కంఠమును గొల్గ
రించుకొని మరియు వెక్కుతూ విలపింపఁదొడంగెను. అప్పుడు నేను మూర్ఛాంతరార

వివశనగుట నేమిని విలపించితివో యేమయితివో యెఱుంగదు. నామనసుండి ప్రాణములు సైతమేమిటికిఁ బోయినవికావో నాకుఁ దెలియదు. మరలొక సేపటికి నాకుఁ దెలివి వచ్చినది. అప్పుడు నా దేహమును వగ్ని యెండుబట్టివట్టె. అనుభవ్య శోకదహ్యమానమై నేలంబడి కొట్టకొనుచుండఁ జూచితిని.

హా ! యిదియేమి యుష్మదవము, ఇటు వర్షివరచి పెద్ద యెఱుంగున హా ! అంబ ! హా ! కాళ ! హా ! నమరరా ! యని యేరరుడు, హా ! నార ! శివసంబంధవనన్నోందేమిచిదిని యొక్కటికిఁబోయితివో తెస్సము నీమిదిత మెదియనన సుఖవింది తినో తరళక నడుగుము, దివసమెక్కుదియే సహస్రయుగ ప్రాయముగా గదిపితిని.

ఒక్కసారి మాటాడుము ? రక్షవర్షింకర్తము అవుము. నా మనోరథము పూరింపుము. కప్పకం, కనుకక, జాం, మోవ, మువవరతుక, విడి నాయంబేదితి దయసేయవు ? నేనీని యవరోధము లేపితిని ? అయ్యో ! ఏమి నోకంబున నిద్రి యుననబోయితిని. నాకీ బ్రహ్మహత్యా పాతకంబెట్లు హావును. నేను మహాపాతకులందు, ఒట్టి నిన్ను చిదిరి ఇంద్రుఁ డోయితిని. షాకనామ పల్లిచుండఁబోఁ బ్రయోజనమేమి ? అందువులేమిటి ? రెవమా, నన్నున్నగపాంపుము. మనదేవకరారా, అనారీతు రక్షం పరా ? తల్లి ! తూదేవి ! లోకానుగహరించ ? నాయుండు నీవీక్షం దయలేరా ? యన యనేక ప్రకారముల నేమియుం తెలియక గహస్థివారి చందమునఁ బ్రేయరు పిరి పీంతుఁ బోతంగితిని, మరెయ్యఁ దత్పరంబునంబడి కపోంబులు ముందుఁ జూచికాప యులు సువీరించుచు హృదయంబున నిడిన నగనీరకంబులు తీపియేయితు మాదిమాదితి తొనుమంబిందును సాతెపాలెమ గంక గహణముజేయును, అక్క ! షాకనిం బ్రతి శీంపుమి కపింజలుని పాదంబులంబును, దరకం గొగదింబుకొనుచు పెక్కుగఁబం బిరిసిరితిని.

అప్పుడు నా నోటనుండి అశ్రురహస్వముఁ ననువదెత్తుదులు సగులాటాళ్లు తెన్నియేని వెడలివని. తలందుకొన నాకాపిలాపరనను తెల్లు వర్చివనో నాకీ ర్మిత ముండున్నది. అతియోగ యవస్థగదా ఇలయుం తమచరె వృక్షప్రదాహములు ఇయలు వెడలుచుండెను. నోటినుండి యలపరించుచున్నట్లు ప్రకామములు వచ్చుచుండెను. అన్నన్నా ! ఆ యవస్థ తలందుకొనినంత మీను గంపము నొందుచున్నవని పలుకు చున్న యానుభావ్యేత చక్షరము మూర్ఛ చారిరినది.

రద్యేగంబునా జదువున్న యామనుజుం రావీతుండు కరణుండు వాని పట్టు కొని యుక్తజలంబులనేకఁ భవనంబు లడుగెనుమదేవనే ముగి విరురు గొంథసేవే వకుఁ బెరిపిచిచ్చి కన్నులు తెరచిన యామంజూచి దైన్యంబులతోన నిల్చివెయి.

భగవతీ ! నాకతంబున నీకోకము వెదికియె రావము గలుగఁ జేసివది, ఇ. పెను శివప్రసము, విదపింపుము, నేను సైతము పునఃకారున్నాను. గతిందిన వైసు సుహృద్బంధులులు వ్యతిరిగినపుడు అశ్రువ సుమము నేవను గలుగ

తేయమగురా. అశ్విపయత్నముతో దరిందిన యీ ప్రాణముల కోశములకు నింధనములు తేయకుమను పరిశిషి విసి యక్కఱియు నిట్లున్న నొకొంపుడుగన్నుల ప్పరువులు గాదుమంద విపాదముగా నిట్లనియె.

రాజపుత్రా! అర్థి రాదు అ కోశముయముందే విరువని యీ కృష్ణప్రాణములు నన్నివృత్తిల విరుచును? నిక్కము. పాపాత్ములారవగు నాకంఠకుడు సైతము దర్శన మీయనెరుచున్నాడు. కరివాత్ములారవగు నాకప్పుడి కోశమేమిటికో? ఇది కోశమా? అశకమా, సిగ్గులేనిదారంలో నేను మొదటిదానను. వృక్షపుయమగు హృదయముతో నద్దిడులునునకనిండితివి. కాని యనుభూతమయిన దానినిదెప్పిన నేమి దెక్కియొన్నది? కదనంకర వృక్షాంక హాకర్ణింపుమా.

నేనట్లు పెక్కు తెరంగులు లంఘింపుచు దరశనం జూసి, బోదీ! ఇక ఇది శివకమేమిటి? శివకమేమిటి? ఇతి కదంపుము. అగ్నింబది ప్రాచేశ్వరుం గ'నికొందునని పరిశిషిని.

అర్థి సమయమున సంకదిక్షమున సంప్రదనంకలము నుండి వెల్లడి యెక్కుకరిందీరపాండురమగు ను కరీయాంకుకము అంబదేశమున ప్రేమ మనోహరాంకారభూషితుండై పుహాపుయ్యే ఒడదోపేతుండై దివ్యాకృతితో నొప్పు నొక్క మహాదురాధుడు దేవకదేవప్రభావిరాసములు దిగంతముల వ్యాపింపమెల్ల నశస్త్రదక్షి వచ్చి అతిశయం పుర్యములుగల సంగుళంతో నొప్పు నైవాచరకరపీఠములగు భావంపులనే నందుగలానుదైవరియున్న పుండరీకుని దేహము నెత్తుడు నమ్మదేసింది దుండుభి బాదగంధీరమగు స్వరముతో, సర్పా! మహాశ్వేత! నీవివ్వుడు ప్రాణములు విడువనము. నీ తిరగితో వెండియు సహగమము కాగందు. అని తల్లిదలి నన్నోరార్చి యతండు పుండరీక కరీరముతో, గూడ గగనతంఘున కిగని యరుగ దుండెను.

అప్పుడు మేమ భయపెట్టయ కొతుకంటలు చిత్తంబుల పెట్టె దంపైకెత్తి మానును, అదా! ఇదియేమి గుడ్డురమో దెప్పుమని కంపింబులు నడిగితిని.

అతండు నాశేమియుఁ బ్రత్యక్షర మియ్యకయే గొంధరగాలిది అంతకా? దురాత్మా! నామితు నెన్నదీఁ రీసికొనబోషచున్న చాడవని యాదకతోఁ బలుకుదు ను క్షరీయవర్ణంబు నడుమానకు లగింది యెక్కుచోపుయమ నమగమింది యంతరిక్షమునకెగ సెను. మేము యాచమంభగవే చాచునక్షర మంధరిమలలోఁ బ్రవేశించి యంతర్ధానము నొందెరి.

ప్రియతమ మరింబుమున బోలెఁ గనింబలుగమనంబున కోకం దిన్నింప నా హృదయం బివ్వుడు తేదిలి నది. అప్పుడు శింక ద్రవ్యదా మూచర్యంబున దరశనం జూచి, యోసి! ఇప్పుడు నాశేమియుండెలియన్నది, యెరింగితిని నీవు నాకుఁ దెలుముగా వక్కాఠంపుమని యితిగిన నదియు మదియు పురణమున సహంపర నాటినియె.

దేవీ ! పాపిశ్శులారా నాకొరయుం దెరుదు. ఇవన నీ దివ్యపురుషుడు నిమ్మ, దయతో, దండ్రియింటికి వోదాత్తుటజార మిక్కిలి విచిత్రమన్నది అతో లింప నమత్కముగా నిటు వరుకుం జేమియు గారణము గన్పరదు. కావున నిమ్మను ప్రాణవత్కాగ మృతపాయమునొంది మరలటయే యుక్తము. ఆ పురుషుడు వసుసరింది కపింజలుడుగూడఁ బోయెనుగదా ! అతనికి ముక్కు కైచియువలదా యింతుక యాలోచింపుము. మనమువిశేష తొందర ! ఏమట్ల కొందవచ్చును కపింజలుడు మరల వచ్చునరశెనఁ బ్రాణములు దాల్చియుండును. తడురాఁ జూచుకొనవచ్చును పలుకుచు నా పాపములం బడినది.

జీవితాఁ యెల్లరకు దుర్గంపుమంతురతి కావుననే నే నట్లు జేయుటయే యుక్తమని కలంచి జీవితమును విడువఁజాలక కపింజలుని గాక జోయరు నతి బాధమైన యాత్మ తరణ నహాయిచి నన్నాస యుగ ప్రాయముగా వెళ్ళిందికిని మరునాఁ దడదోదయింప నాపరస్పర స్నానముజేసి పుండరీకునికి పీఠిగాఁ దర్క మందలము తర్కబ్ధము దక్షమణిరకు ధరించి సంసారమహార మనియు మృతసంపాతము లృపతీర సార్వములయల కోకము దర్శిచార మనదనియు దైవము నీచుడుగనియు సుఖమందవర్తను అయి సకృదాంచి రలిరళి కలం లక్ష్మ సేయక పరిజనములలో గూతక సకలంబులను మనసుచేరనిదనించి గుబ్బరియ సుఖముల యందుఁ జొరకుంత చిత్తమును నియమించి బ్రహ్మచర్య ప్రతిమున గీరొని భక్తజనరక్తకుం దగు నీ పురహ నారామలం దొడంగితిని

నావృత్తాంతమును విని సోంజుండుపరివృతుండ్రి నా తండ్రిదర్శి గుండడి రమ్మని యెంతేని బ్రతిమాలిను కాని నానునము తిరిగిందకాదు. పులిపాస్త్రిమంగని మరలదు పెద్దరకపు నాకొరకు నెరికించుకొని దివలకు నిలాటై దుంబుల సందీక్షి బోయెను.

నాటంగోలి నేనంద నమ్మహాపురుషుని క్రమమేకంబు మాత్రంబు గృత జిత జాపించుకొనుచు జిహ్వాజును దదులముం దెక్కించుకొనుచు బహువిధములగు నియమమండై కఠీరమను నాతజేయదు స్వీకృతంబున సేవింపుచు నాకరిగిరి గూడ నీగుహాయందు ముందియుండిని.

మహాభాగ ! ఆ బ్రహ్మహత్యా పాతకులారాను నేనే యియే నా వృత్తాంత మని పలికి యక్కరికి సంకల్పరొపాంతభాగంబున హెను దప్పించుకొనుచు దర్శిచార మైన బాష్పచేగము నద్దకనుచు మర్చనైరముతో నేమనుదొడంగితిని.

చల్లదాపిడుడు కఠియ ప్తలాంతమంతయు విని యా కృతజ్ఞుడా విశేష మన కత్యంత సంతోషింపుచు మెల్లగా నిద్రియై కగపతి ! క్షేరీయడు నక్రకాదు నగు జనండు స్నేహనదృశమైన కార్యమును తేలికరే వివృంపైన యక్రమేత మాత్రమైతననే మ్నేతిం బ్రాదించుకొనును.

అట్లుగాక శ్రీయశోకనే కృత్వైతము చెల్లించెడి వీధును నిట్లు నింపించు కొనియెడ నేడక ? అతని నిమిత్తము మహాశ్వర్గ సుఖములన్నియు దృఢముగా నెంది విడిచితిని ! చిత్తవంతులైనవైతిని. మహాజననవృత్తములగు నియమములచే గొరు మును గ్రేవపరచుటంటివి.

బిడియముగాక శోకాభిభూతులచేత నాళ్ళ యేనాయాసముగా విసెనగు చున్నది. అర్థివయస్సుమన గాన క్షేకముల యందుంచుకడు. మరలమననతి యవంకితులు గావంపుచుండును. కలగిడిగాని, కలిగాని, కర్కగాని మిత్రుడుగాని మృతి నొందునప్పుడు తామును మృతివొందుట కంటె యవివేకములేదు. దీనివలన వాని శ్రేష్ఠ సుపహారము అయ్యెనా ? తిన్నాఁ డిసికొనివచ్చువా ? మరలోకిసౌఖ్యమిచ్చువా ? దర్శనమిచ్చువా ? యేమియుం జనుగదు. అశ్మహత్కా పాతక మొందుమాత్రము వేధించి నిరయము నొందఁజేయును.

బ్రతికియుండి జహంబులానాది విరుద్ధ చే నప్పుతి తేయవచ్చును. రతిదేని వృత్తాంతము స్మరించుకొనుము. ప్రియుండు హరనయన హలాశన దగ్గులై నను దాను మృతినొందక వెకాకరీతి నాకని పొందు గలిగియున్నది. మరియుం శోక్కిండు జాంతలు ప్రియులు రోకొంతరగతులైతరు. బ్రాహ్మణులు ఏడువక నిలిచియుండి సుఖించుచుండుట విషయంబరలేదా ? అదియమెలాగక భగవతే స్వయంబుగానే పున స్సమాగమ మారంభమగు వలెనను వినిపింపబడితా ? ఆ మాట వితిరమిస్తున్నా ? విస్మయముగా ననుభవించితిమిండు తియగా సురలోకమునుండి రాగిండు. మహా త్మ్యం ప్రతాపమనిండ్లమైనది. పరలోకమనితీగి మరల వచ్చిన రత్నకలు పెక్కు మనము పురాణముల విమమిష్టపరము. పుండరీకుండు నట్లు రావచ్చును. రాకున్నాడు నేమి రేయగలము ? ఎవ్వరిని నింపింపము ? ఏది జంవంకమైనది. దైవహరణని విరా నము లతిపిశనహంబు. ఆయదస్వతాపములు దుఃఖములు, అనాయక స్వతాపభంగర ములు సుఖములు. ఒక అస్వమునందు సమాగమము, అన్యాయం నహస్వములందు విరహము గలుగుచుండును అశ్మను నింపించుకొనరాదు. సుపారమే యతిగహన మైనది. దీని రీతియగాని చాలవేరు కళా !

అని యిట్లు మురువులెన పావంశ్వర వరదముండే నామె నోరాళ్ళును జంరాపిడుడు వెండియు నియువేర అంబులెర్చి జలాత్కారముగా న్న శుభలక్షణవిక మగు నామె మొగమును గడిగింఁడు.

అంతలో మహాశ్వేత వృత్తాంతమును వినుటచే శోకించుకొనుంబలె దివస వ్యాపారము విడిచి రవి యధోముఖుం డయ్యెను.

అని యెరింగించి మడసిద్దుండు గోపానియపుడు వేక యతిగహనమిది,

తర్వాదివృత్తాంతము విస్తారముగా నువ్వు యది కావున ముందటి మజిలీలో దర్వాకికథ తెప్పెద నిప్పుడు లేది కల్పించి యెమ్మ. నంటఁజేసికొని దుఠింకమని పనికి యెట్లుతీరకు వాని నమారానవదలి యటు కావించెను.

మరియు వయ్యటికొడుని వెంట గావడి మోముతోని నడచుచు వాడు వడుచు నడుచు అయ్యా ! అమ్మ హాశ్వేతతోఁ బుండరీకుఁడు వెండియు గలిసికొనువా? దండ్రాపీడుఁడు తరువాత వేమి చేసెను ? ఎచ్చటికి రోయెను ? ఏమి జరిగినది ? అని యడుగుముంద హస్తసంజ్ఞచే వారింపుచు వెట్టతేనె సారకాంక్ష తరువాత మజిలీ లేది తదనంతరోదంత యెల్లరింగించెను.

శ్రీరస్తు

కాశీమజిలీకథలు

కాదంబరి కథ

అటు సాయంకాలముగుటయు మహాశ్వేత పిల్లగా లేచి హక్కును సంజనుఁపొందియును గమంధము అరింబులు తాదములు గడిగికొని పల్లెంకంబమున నతికష్టముగా గూర్చుండెను.

దండ్రాపీడుండును సంధ్యాపఞానములు గానించి రెండవ కిలాకలమున వ్యుదంతాపల్లవముండెడ కయ్యగర్భిణియై విని గూర్చుండి యమ్మహాశ్వేతకన్యకాంతమనె మఱి మఱి తలించుకొనుచు మువ్వధ ప్రభావమునకు వెరగుపడుచు పినిదనముతో వెండియు నామె కిట్లనియె

దగవతి ! వనమాన వ్యవస్థిత మగు నీ పరిచారిక తరళిక యిందు బోయి నది ? అని యడుగుటయు వా సాధియింపఁజాలగా ! తెప్పెద వినుము. గంధర్వ కుల నాయకుఁడగు ద్వితరధుని ప్రసద్ది మీరు వినియుండుదు. ఆతనికిఁ గాదంబరి యను కూతురు కందు. అట్వాలిగ నాకు రెండవ పార్థమము పండిరి. పిన్ననాటినుండియు నానపాపకయవాదు లేకముగానే మా యిరువ్వురకు అరిగినది కిక్కురీడలును నృత్య

గిరిని కళావరదయము మా కౌశ్యచోటనే కలిగినది. ఆ రీతి మా యాధువ్యధీశను బాలాభావము గడువలదివన

■ కాంత యివ్వడు నా వ్యధాంతములు విని మెక్కిలి కోకిందుడు! తాను గూత నిట్లు కథనము చేసినది. నా నయశ్యయైన మహాశ్వేత దూరించిరుండుకగా నేను వెండ్రియాయను. మా కండ్రి వామ బంధవంతులగా వెండ్రి చేసినచో రత్న, సర్ప, విష, హిమలాదుల మృతినొందుదామని న్నయి రెండువలలు మలకులు కృతార్థిగా విని దాని కండ్రి రిక్తరదుడు మెక్కిలి పరికపించుచు నేకపక్ష్యుడగుటచే నేమియు దానిని మంచలింపలేక వెకర్చింది మదియొక యుపాయ మేమియుంగానక నా యొద్దకు క్షిరో దుడను కంఠకి నంపి చల్చా ! మహాశ్వేత ! నీ వెచ్చిలి కాదంటి నంజ్జార్ల యోవన యయ్యు వివాహమాదనని మూర్ఖయి లేమనున్నది. యివ్వడు రెప్పినను విడకున్నది. నీ కన్న దాని రిక్తమును మరలబాచు లేకు ఏదెవను నీని కథమును మాకు తొల గింపుమని నాకు వార నంపెను. నేనా వార విని గుడువరనకుంజరి గౌరవముదీశను న్నయిలి యందలి ముగ్గువ దేశకు అయ్యో కారంబి ! దూరించుచున్న నన్ను మెక్కిలి దూరింపలేయుచున్నావేమి ? నాకు నంతోషము గలుగలేదు కాత్మర్యము నీకు గలిగియున్నదో నా మాట విని కండ్రిరెప్పిన తొప్పున నడుపును. అదియే నాకు ద్రియము

అని నా మాటగా చెప్పమని తరళింపు క్షిరోదని వెంట నీ దిశముననే యుంటిని. అది చెప్పిన కొంతైనా సేపుచిత్రే లేవర యుంటినికదా కలి యూర కుంటెను.

అంతలో అండ్రిదయపెను. అప్పుడు మహాశ్వేత వంకరిం దబ్బిలునం బుండి నిద్రలోయనది తండ్రినిదీక్షించుచు మనంబున అయ్యో ! యివ్వడు వెకం పాయను లేమి లేయుచుండునో నన్నుబాసలెంక రింకించుచుండునో ప్పరిలేఖ యోమనుకోమనో రాజపు తు లేమందులో యని ద్యానించుచునే నిద్రలోయెను.

నివాసపావంబున మేల్కొంది మహాశ్వేతయు నా రాజపుత్రుడను కాం కృత్యములు నిర్వహించిరి. అంతలో మనోహరమైన వేషముతో గేయూరకుండను గంధర్వ కుమారుడతో గూడఁ దరలి యెచ్చడికి వచ్చినది. అ ప్రాంతమందుఁ గూర్చునియున్న రాజపుత్రునింజూరి యాతరలికి విస్తయమందురు. దదీయరూప మగులం గ్రోయరున్నట్లు సమీక్షింపగా జూరయారి కల యూరుడు విమ్మల మహా శ్వేత యొద్దకుఁబోయి నమస్కరించి తదీయ అపావహమువరకుఁ బాపున గూర్చుం జెను.

మహాశ్వేతయు అపము ముగించినవెనుక తరళింజూరి, బోదీ! కారంబి ముఖముగా నున్నదా? నామాటల బెప్పితవా? యెమన్నది? పయ్యుకించెనా? యని యుదగిన విని యవ్వనికయు వివయముతో కిరమునని, రాజపుత్ర ! నేనువోయి

కాదంబుని అందితిని. అమె సుఖముగానున్నది. నీ సంరక్షణంకయు వినిపించితిని. కన్నీయగార్హులు గేయూకకుండును తన వీణావాహుని కెడియో చెప్పి యుచ్చదీకంపి నది. పర్యమ సంతతి సవేదింతుని పలికి యుండును.

అప్పుడు కేయూకకుండు లేచి నమస్కరించుచు డేవీ మా రాజపుత్రుని నీతిని విజ్ఞాపనజేయుచును నన్నంపినది వయస్య! అప్పుడు తరణ చెప్పిన మోటున్నయి వింటును. వారిద్దమును బరిక్షించుటకో లేక గృహవాసాపకమును గురించి సప్తముగా నదికేపించుటయో స్నేహవర్తకముగా కాక కోపయో కాని యిద్దవారన్ సంపుట నాకు మిక్కిల వ్యసనముగా నున్నది. మిత్రులూ రింతించుచు నడువి: గ్రమ్ముచును. వరముం గృహింపి కష్టముల ననుభవించుచుండు వాకు అహ! సుఖ మెట్లుచుకవింప జేయును? సర్వస్వ తి యెట్లు గలుగును? సంతోగమెట్లు చుక్కమగును? పెళ్ళిం! నత్తు సైతము వచ్చునా?

కూడేదగు మున్నగుండు సన్నిధి యవన నందజేసివేసి అట్టి కామని సకామునిగా నెట్టిరేయింతు? పద్మినిని దివళితా సమయ చెరువులగుండుండు సహ వాన పరివరంబునం జేసి చక్రవర్తయవలె సైతము నమనగమనకమనం బెరుచు చున్నదే! నీమందలి పేదబడిన గుహురాజును నమనగం బుద్ధింపి చుండునదిం దిని. గురువదనము తిరస్కరించుటకు లోకమెందు గురింపజేసి? ప్రియ మందన మగు నీగు విడిదితిని. అప్పుడు చుట్టి యెట్లు స్థిరంబుండు ?

అంతరించుటకు ప్రార్థించునన్నరాదు మున్నగుగ్రహంపు... రా దివళితం లోదనే నీవు చనువలె... బరిక్షించితిని. కోపము సేయవలె... యము సన్నస్థుడు మందరింపవండు. వా రిత్తము మరలను. అని చెప్పి కేయూకకుండుకానకుండు.

అతనిమూలం విసి మహాశక్తక గొంతును సేపాలోరించి తం యూగుము గానిమ్ము. కేయూక! నీవు గొమ్ము. నేను వర్చి ముక్తింబెనును పలికి యవని సంపి చంద్రాపీఠునింజాగి, వాకపుత్ర! కింపుమ చంద్రానియైన పామమాయువ కిప్పుడు బోలంపియున్నది. అదియు నెచ్చటికి దావునో యుండును. అదృష్టపూర్వకం లగు పుటల విశేషములం జూర వెరుక గలిగియున్నదో జూచి వత్తువువాని రమ్ము ముద్దిగిష్ట యగు కాదంబుని సైతము రిత్తవిత్తమమునుండి తొలగింపనగు. వాక దివ నపేయండి బోవచ్చును. అచారణబంధుండునగు నీమ్ము జూచితి మిదల వా హృదయ పరిరావ మొకింత తొలగియితి. నత్తు సహగమము కోరము దోగొట్టును కదా! పీఠంబొదాన పయనకు సుఖముగలుగుటయే రింతించుచుండునని బలికిన విని చంద్రాపీఠం దర్పిరియ కిట్లయే.

ధగవతి! నీమ్ముజూచినది మొదలు వాకును హృదయమున నెడియో యథార్థముగు సుత్సాహము గలుగుచున్నది. విశ్మయముగా: గర్తవ్యముండు నీమ్ము

నిరూపించును. అమ్మనా బానిసమును విడిచి యుండు పాపములనునకు నమ్ముట కంగీకరించెను.

మహాశ్వేతయుఁ జంద్రాపీఠవిత్తోగత మరన్నహారమును బంతులుదేరి క్రమమున పాపముల రాజరావడిం జని గంధర్వ రాజులము వత్తికమింది కాంచన తోరణ విరాజమానములగు కన్యాంశరములవేడియీ దాదీ కాదంబి కన్యకాంతపుర వ్యాధదేశమును జేరెను.

అందు అమ్మహాశ్వేతం జూచినకొదనే శౌందరగా దూరమునుండియే ప్రతీహిజనము నేత్రలరా యుక్తములగు హస్తములతో మొక్కుచు మార్గమిదిగింప ముంత్యేయ కన్యకా సహస్రములనే నింకియున్న రోహిణిపెరింది యుఁగదాప్యేషము వలె ముజయుడున్న యందర్భుకరావణ్య పూర్వవిగ్రహంబై దివ్యాంశర కోర్కెలై యుంటున్న తిరుగుడున్న గంధర్వ స్త్రీలం గాంచి రాజపుత్రుండితి స్వప్నమేమాయని ప్రాంతిజెంది యామెనెలల నడుచుచుండెను.

అందున్న గంధర్వ కన్యకా ముముగ్ధు సుఖహస్తావంబునములే పాణి గ్రహణ మహోత్సవములు జేయబడ్యుమయందే రుంబునవ్వతి కరములు విజల యందే కరకుహావ్యాపారములు కందుకైదలయందే కరకల్పవోర్ములు భవనంలానేక కలకంఠములయందే భుజంలా పరివృంఘములు బీరాదోలికయందే జనున సన ప్రేంఠి కములు అకోకరథరాదినములయందే చరతాదిహారములు కాని సురక విరాసము లేమియు నెఱంగదు. తత్తక్రియలనే క్కంగారచేర్చుల పక్కనిండున్నట్లు కనంబడు చుంకిరి.

అట్టి వివోదములం జూడఁగా జంద్రాపీఠును మహాశ్వేతవెంట సరుగుచు పరికొంతదూరము బోయినంతఁ గాదంబి ప్రత్యానవృత్తగు పరిజమల మాటలిట్లు విసంబడినది.

ఎవరికా ? శేకకుసుమదూతుడే ఇవలించం కావలంబులు గట్టుము.

సాగరికా ! గంధోరక కపటిర్దికంఠంబు రత్నచారులం జేయుము.

మృణాలికా ! క్షుతిమవ్యంఠరయందఁ గుంఠముల్లి చక్రవాక విధున ముల విడువుము.

మకరికా ! గంధస్నాతముల గర్భాపల్లవరసంబును బరిమళింపఁ జేయుము.

రజనికా ! భవనదీర్దికంఠందలి తమాంబుష్మముందే పాకదీగసుండు రావుల మణిదీపములఁ జేర్చుము.

మహాదేవి ! దానిమ్మపండ్లను లక్షల దినకుండ ను ద్రెత్తపేరలం జాబ్రము.

సిద్ధికా ! మదిసాంధ్యంజికల తుదములయందు కుంకుమరస పుత్రభంగముల కనింపును.

ఉత్పరికా ! కనకసమ్మార్జునరే గదాగృహములయందల మణివీరలం దురువును.

మాంజికా ! సింహారేణువులనే గానుదేగృహచక్రవంతుకకు భంగు వేయును.

శేనురకా ! భవన కలహంభలకు గమల మధురసం చాసంగును.

కదరికా ! గృహమయోధముల దానాగృహను జేర్చును.

కమలికా ! దక్షవాకశివులకు మృత్యావీరరసం దిడును.

లవంగికా ! తకోరపంజరములయందు దివ్యలికంతుకలంబుల బోయును.

మధురకా ! కిన్నరమిటను నలంకరింపగల విడువును.

అట్టి వివేద సంభాషణములన్నియు నాటంపుచుఁ గ్రగమఁబడియు కారంబు భవనసమీపమును జేరిరి. అందు సేతాకృతి యందెని యువయౌవనార్జునం వసించియున్న యమ్మహిష్మంతు ఘటికల విభువల కిది గలంబులు చుట్ట ప్రవాహమువలె వ్యాపించుటచేసి చివ్వుభూషణ సంపన్నులగు గంధర్వ రమ్యులు మండలముగాఁ జాబ్రముం బరివేష్టించి మాత్రులంద డివ్యమణి సుధారగధృతికమగు శ్రీమంతులకు మధ్యంబునఁ నిలాంకుశ విరికితంబు హంసతూలికలంబునఁ దెల్లఁపంగదను జేరులాని మహావరాహ దంష్ట్రానినబంపితయును భూదేవత నొప్పును దివ్యపదాశాఁ జలంబు పెచ్చు పెరుగ భుజంబాదికైత వర్షిమణిగలదే నితలంబుమరిరె యను తామరఁ గాహలులితులంక వీరులంద నొయ్యారమిగాఁ బడఁచి స సుత నొవ్వ భింపును బర్యంకము దాపున వేరిం గూర్చుంటి శేయభాకులకు వివాహమీడు మహాశ్వేతయొద్దకు వెళ్ళవచ్చిన వననహనములం జెప్పుయంద నర్యేగవృత్తి నాలింపుచున్న కారంబు రిచణించుచుండు చంద్రావీరులకు నేతపర్యము గావించెనది.

భూలోకములో మహాసుందరుని పేరుపొందిన యంబులు గల గంధర్వ శన్యంబు దాస్యము సేయుచుఁబోయెను. అట్టి గంధర్వవారంబులో విరువమానసాంబర్య కాలిని యని ప్రఖ్యాతి వచ్చి గంధర్వలం దక్షిణవర్తి మాత్రుల సేవలోయభాగ్య నైకవంబులఁ బ్రకాశించు కారంబు నా దివ్యస్త్రీని వశమఁ గనకమణి శ్రీమంతులమధ్య మున హటాత్తుగాఁ జాగింకఁ బురావీక్షని స్పృహను మోక్షిండునో యాదు దుర్లభము. తద్భూషణమనె కేరంబులంబులు కన్నులకు మిరియిల్లు గలవనె వైలాంతురై యొక్కింతకదవేయఁబడియక మోహనలోనుంటి యంతలో దెప్పరిల్లి

అవని నాకన్నులెల్ల పూజ్యము లేనికన్నువో? ఇది లోకేశ్వరుని ననివార్కముగాఁ జూడఁగలిగినది. అయ్యులే! వినించి సర్వరిమణియగుచున్నవని యానాదీర్ఘమును సృజించెనని కలందెడను. ఓహోహో! అక్కమలగర్భుండు రూపాశీకయమహానాథుని నిన్నీటి నెక్కడ సంపాదించెనో? తెలియదు.

నక్కమీకాంఠసగ్రాశిని విడిచివేయవచ్చు పెరించవచ్చు కరతం పూజకన్ శ్రేణులకు నామె కన్నులమందీ జాతిభవన జలవించువులనుండియే భూమియందుగల భూమిద కమలసోగంధివాది మహాత్మ ఇత్యసృలయలెనవి. బాపులే! ఈహాదోడి హేతుంకయుఁ గన్నులుగానే కనబడుచున్నదీ? తడికొమ్మయో? బంగారుకొమ్మయో? అని వితర్కించుచున్న యన్నరవాధసూచని ధృష్టి ప్రసారము కాదంటిదయన యుగంబున ద్యాపించెడి.

అమృతవతియు నరతుపాటుతో నతఁడెఱచి రూపాశీకయ విలోకనము కలవం గలిగిన పిన్నయములే తప్పువార్యకుండు సూర్యుఁ డాపుంకనిపై ద్యాపింపఁ జేసెనది. తల్లోరన ప్రభావ్యాపిరీతి దెల్లబాది కాదంటి దళనన విహ్వలందై యతండు కారంబి దళనన విహ్వలంకగు అలవాటువలె బ్రకటించెను.

కాదంటి యట్లా రాజపుత్రు నొప్పురపాటుతోఁజూచి మేము గగనార్పకున భూదళరమమేర నరెలేరి మేవెల్లం తెమ్మలలుగ్రమ్మఁ గంపముతో నరికవ్వంబును గొన్నియడుగుల రెడువలెయి రికాల దళనననుపలన గలిగితి యుత్కంఠతో నాకం కలంబిఁ గంఠాశ్రయము గావించెనది.

మహాశ్రేయః బ్రహ్మశ్రేయము గాంచెదరు నరీ! ఈతండు రక్షిత ప్రజా పీఠంధగు లాదాపించెను భూలోకప్రకవ ద్రి. నమయండు సూర్యుని సంత విశ్రాంత విశ్రవంధరాపితండు రంబాపీఠంధమనాడె. పితృయో బ్రాహ్మణగృహన నీభూమి కడలెంచెను. భూవిద్యుది పాదలు వాకిరండు విష్ణురజానండుడై యొప్పెను. పరిత్యక్త పరంసంగమనరమము నాదిత్యుని సర్వరావనరకములగు సుగుణములచే విశం రాకవివంచెను. దానియొ పరమండు పద్మ లిను హృదయంతు విదగ్ధులకనగు నినిన పిత్ర మృతుండు దొరకుట దుర్లభము గదా?

నేనుపోలినెవ్వగుని పినురమారనియోరి వాదితవృషి నిర్మాణ కౌశలము పృథివీకిఁ గల గల్గెదలసోజ్ఞము మర్త్యలోకిము నురలోకమును మించుటయు మనుజు ప్త్రులయొక్క నేతనోపయోగము సర్వలోకలు నొక్కలోకండు విదమంబు తెలిసినఁ గంపని జలవంకముగా నీకని నిత్యదోఁ దీసికొని వర్చితిని. నెమ్మ గుఱింది యాత గిలోకాల బెప్పియున్నాడని గొప్పన నిరండు క్రొత్తవాడని నెగమకల అవి జ్ఞాత కిలుదని కంకింపక నాయందెట్ట ప్రితిగలిగి యుంటివో పినియందలహద వల్లె వర్తింప వలయును.

ఈతఁడే మనకు నిరమమృతము. ఈతఁడే మనకు దగ్ధిరబుద్ధము.

ఈరీతి మనకు నమ్మదగిన వాఁజులు అని చెప్పెను. అప్పుడు చంద్రాపీఠుఁడు కాదంటికి నమస్కారము గావించెను.

అట్లు నమస్కరించిన చంద్రాపీఠు వత్సంక ప్రతిహర్షకముగా వార యాపుంలేఁ జూచుచున్న కాదంటియొక్క నేతికోణముననుండి శ్రమలంకణములవలె నానంద బాష్పవిందువులు రానినవి. మేగలలున సుధావళిమాలా సుగంధవ్యోక్తము లిరుక వ్యాపించినవి. ప్రతి ప్రజాపంతున వతఁ నర్కరీంపుమున శిరంబున కెడిగియు నవివోలే భూంకలు పైకెగినవి.

అప్పు డందున్న గంధర్వదమ్మకలు తిర్వగ్విలోకవసులు నతని సోయగము పరికింపం దొడంగిరి.

కాదంటి సులతమముతో నకనిది నమస్కరించి మహాశ్వేతకోణాక్షఁ యర్కంకమునఁ గూర్చుండెను. పిమ్మటఁ బరిణామఁజేరి రోంపరగాఁ బర్వంకకోలాగ ప్రాంతమున వేయబడిన సేనుపాదాం తితమగు రత్నపీఠమునఁ జంద్రాపీఠఁ డుప విష్టుం దయ్యెను.

అప్పుడు ప్రతిహేతులు కాదంటి మహాశ్వేతం సంవాదప్రకారము విను రంబుతో సంవృతమణిప్రహ సరై హ ప్రసంజ్ఞారే మొపిఱాడి శిరద్రవ్యముల వంది మాగద జయశ్రద్ధముల సంకల్పము నాపెను.

అంతలో గాదంటికి పరిజనోపనీతమగు సుదకముచే మహాశ్వేతపాద ములు గడిగి యుత్తరీయాంకుకమునఁ దదియొత్తి వెంజియుఁ దల్పిలఁబడుఁ గూర్చుండెను.

పిమ్మటఁ గాదంటికి బాంసబుర్రాణ అనుభూపదోపలేఖ, సుదరలేఖ యనునది రామప్రభుం దీర్చగింపవచ్చును బలవంతమున నతని పాదలంబులం గడిగి తదియొత్తినది.

అప్పుడు మహాశ్వేత కర్ణాదరణ మణిరణ తిమ్మడిక మగు భాదంటి యొక్క భుజముపైఁ జేయివైచి రోమరేఖవంబునఁ జూచుచున్న కుసుమంబు ఎండియు నెడెకాంధ్రంబునం గూర్చున్న నఖిఁ కాదంటికి కుశలముగా మందివా ? అని యడి గిన గాదంటియు విజగృహనివాసంబున నమరము జేసికదివోలే సిగ్గువదుతు నిల్ల త్రదము చెప్పెను.

చ. ప్రియనతి వార వీరం దరించి తయంకర భూరికిందరా
రయమునంది యాశంకఁజన్ భుజియింపుచు రాతని ప్రక
ప్రియంబు గాంము న్నకువ ప్రారహితాత్మకవైన వాకవా
సుయమున కేమిలోడిట సమస్తసంభోగములన్ భరింపగన్ ||

మ॥ అని పలికి,

౧. కలికి కల్కలజనిత కోకప్రవృత్తి
 ద్వియవచనస్థుఁడఁ జూచుచుండియో గదలక
 నాపదేదయ్యఁ దనమాపు లతనిమీఁదఁ
 బడక యుండుఁగ నెన్ని యుపాయములను॥

అక్షణంబూరితనయనయై యక్షణంబయిన మహారక్షణం మూరకొని యంతలోఁ దనకుఁ దాంజూరమియ్యబోవుఁడు నానించుచు మహాశ్వేత యుటనియ్యె. సతీ | మనమందరము శ్రోతరుట్టమైన యీ రాజకీయము నానానింపవలయును. కావున నుండుగా వనపిరిఁ దాంజూర మిమ్ము పలికిన విని యక్కరికి యిందుకే యదమగా మొగము వంచి నవ్వున యెరుంగున ప్రయోగపతి | పదయము రేకపోవుటచే నిచ్చెటకు నాకు సిగ్గుగదవచ్చుది దీక్షింపైకొని పిదపానికిమ్మ. అనవుడు మహాశ్వేత ముదననా చంద నంజుచే తారించుచు నట్లనకుమా. నీవే యాయవంతుడని పలుమాట బోధింప నెట్టికే యంగీకరింపెదరి.

మహాశ్వేత మొగమునుండి దృష్టం నాకపిన్దంపకము చేతు గంధము నొందఁ గమ్ములుమాసికొని నట్టాడులు పిగుడియను నొడంతయొక జెమ్మటలు గ్రమ్మ సార్వసపరహయై యతిప్రయత్నముతో దప్పల్లవపాటి తాంజూరకర్మ పాస్త వల్లము దాదినది.

అప్పుడు దండాపీఠుఁడున దనధర్మాశ్రయకృత కిరణామంతుయ్యఁ న్యతావపాటంపై యథుఁగవలెదలక లలితములగు నంగుటందేఁ బొంద పొందు కరతలంబు తాంజూర ముండికొనుట కేరెను.

అప్పుడు శర్మిణీసమరం జూచుటకు వేడుకకలవియుం బోలి నెక్కితి ముండియొనర్చి రసములన్నియు నామెయందు ప్రవేశింపినవి.

శ్వేతజలపాతపూర్వకముగా మన్నయనిలేక పిదపజనము నీయింబడినది. స్వీకరింపుమని కన్నర్పించుకొనునట్లు జరి మొదలు మదియ జీవితము నీ హస్త ముందుండఁగందని స్థాపించుచున్నట్లు కవలది యతనిలేకఁ దాంజూరమిడినది. పిమ్మట భుజులొనుసారముగాఁ గదలివలయుమను రాశికొనుచు ననంగకరభిన్న మధ్యమగు పౌడరమువోలెఁ తేకనుండి జాడపడ నరత్నవలయమును దెలిసికొనలొందయ్యెను.

మరియొక తాంజూరము మహాశ్వేతకిచ్చి యచ్చేడియ పుచ్చిల్లని రాముడిం బదియున్న సమయంబున నొకకాదక వారికద కదలెంచి తన్నుఁ దరిమికొనవచ్చిన రిలుకం జూపుచు గాదంబి కిడునయి.

తర్జుదాదా? తాదంబి? నమ్మ తారించుచున్న యతి దుర్వినితుడగు నీవకంగాదము నేనుటికి తాంజవు? మీరే లలితంపంబులుదున్న సన్నత నుమేకిం దికివేసి నీ పాదములాచి కవ్యక్ ప్రాణముల విడిచెదను జామి! అని పలికినంతఁ గాదంబి యిండుక నదిగదని.

అప్పుడు మహాశ్వేత విస్మయముతో పితృక యేమగుచున్నదని మరవలేక వదిలివచ్చి యిటనియె. నేనీ? యాకారకమ గావించి యను పేరుపెట్టి మా రాజ పుత్రులకు పంపుచుఁ బంపినవము పేరుగల యా పింకపు స్వయముగాఁ బెట్టి శేసి రాజ్యాధిపతిగాఁ బిలుచుచున్నది. నేటి ప్రాతఃకాలమున గాదాబరీ కాంటాంకరంక వాహని యగు నీ తమారికలో వేకారముగా నేటిపూ మాటాడుచుండ నా దిలక జూచినదట, అప్పటినుండియు పిమ్మలోన కపాపాత మనియె యాకారిక యాదిలకం జూడదు. మాటాడదు లేరనియ్యదు. పేయింక బ్రతిమాలివసు బ్రసన్నురాలు కాకున్న దిదియే దీని వృత్తాంతమని చెప్పిన విని మందహాసము గావించుచుఁ జెల్లరాపితుఁ డిటనియె.

అగు నగు నీవాకవ నివారణ మేమి వినియుంటిమి. కాదంటరి నేనియొక్క రాజబాంకరంక బాహనియగు తమారికను పరించి పరిహాసమున దిలక విరహవేదన రెండుచున్నదని లోకమున జనులు చిత్రముగాఁ జెప్పకొనఁచుచును ఈ వృత్తాంతము కథవంపుకే రాజులకు మంకయి న్నాపించియున్నది. సిగ్గుమాలిన యా తమారిక మూలమున పక్షతము కక్షతమును పెడుచుట నాచూడరాని యున్నది. అది యెఱుంగ నించు. తపలయగు నీడువదానినఁ గాదంటు నేమిటి మందరింకను? అగు నీకారిక నీ దిలకకఁ బెట్టిజేయునప్పు డెప్పుడో బద్ధులు గరపియేయించునని నిలవియున్న వియ? ప్రీతు సాపత్ని పరివహంబు ప్రదానదోహరణంబు పెట్ట పేరుపుగరా? ఇది కూతవముయందుఁ దబ్బరు ప్రీతి పనఁ నుం దిండును. అగ్నివై నుం బడుదురు. ఈకారిక గట్టిదియే! అట్లెవని యేదియం జేయలేదు. అప్పుడు మనమే చిలుచి నీ తప్పు గావునునీ దీనిం బ్రతిమాలింపు జేయదము. అప్పుడు ప్రసన్నురాలు భరణము మన్నిండుగాక అటు మన్నింపదేని యాకారికదే తప్పుగా గణించి దీని విడిచిపెట్టు దను కూతవము శేసి విడిచిన దీని నెవ్వరాబాపింతురు? యెవ్వరు మన్నిండును? ఎవ్వరు పోషించును? ఇదియే దీక్ష. బ్రాహ్మశ్రమవి పరిశిన విని కాదంటరి పరి చారికకెల్లఁ దగ్గిరూ రావసు గ్రహించి వస్తుకొనిరి.

అప్పుడా దిలక యేకని నర్మారామము లాలించి యిటు పలికినది. దూతన! రాజపుత్ర! యాకారిక రాజుల సంవర్కముపంపఁ జరిగెననియె యున్నది. నీవు గాని, యితరులుగాని దీనిని కయిపెట్ట జాంచు. ఇవి పరిహాసవిత్తములని తెలిసికొను గలదు. ఈ వక్రశ్రుట దీపమందరఁ జిక్కిరావు కోప్ప మూడమయొక్క కాంకారిక ప్రమాద విషయంబులు బాగుగా నెఱుంగును. శృంగారభాషికమల కిది నెంపని మలుకు చున్న సమయంబున గలదుకీ యద రెంచి అయిన్న శ్రీ! మహాశ్వేత! చిత్రరంధ్రము భార్య మదిరామదేవియని నీ రాక విని మిగుల సాదరించుచున్నాను. నీకో ముచ్చటించుటకు దొందరపడుదు నీగ! దీనికొని కడునిగని పలికినది.

అప్పుడు మహాశ్వేత కారంటరి! నేను నీ తలిదండ్రుల జాళుబోవు

చున్నాను. నేను వచ్చుచున్న నీకం దెందులవలయునని యడిగిన సప్తకంఠి త్రిం
మృదయస్థానముల యందలి మనసున నెదుకొని ప్రళయముగా నిల్చియు. నఖి! నీవు
నన్నిటదిగెదవే? చూచినది మెచ్చలు? తిరుమనసు, తపనమునకు విభవమునకు
నీకంఠే పరివృథుండునని తలంచుచుంటి నీమనస్థి! హృదయమునకు గాని యాయుభయ
గాని యెందువలె యందేముండుదయ్యనని చెప్పిన మహాశ్వేత యిట్లనియె.

నఖి! అట్లయిన నీ మీద సమీపముండున్న ప్రచుర వేదమునందలి క్షిరా
పర్వతముఁ గట్టఁగన నుజ్జ్వలముండు సువసంత తెయుఁనువి యుపదేశించి మహాశ్వేత
గంధర్వసార్వభౌముల జూడఁబోయినది.

రంధ్రాపిరుండును మహాశ్వేతతోడనే యుండునని విజ్ఞానాదీములు నేలు
బాహ్యనిపుణులు నంగీకరించుకొనఁగలఁగల గంధర్వకన్యకలు పెక్కుండు కాదనఁగి
ననూచివలె తప్పననఁగిరి. బాహ్యపరిధుండున శేయారకుండు ముందు నడుచుచు
చూగనీయఁ జూపుచుండ తెంచుటయంతయునె నొప్పుచున్న యమ్మణిమందిరమున
కరిగెను.

ఏమ్మటఁ గావలనియుఁ బరిణవమునకు పడిన యెక్కువకయు మేదయెక్కి
తలఁచునని యుగోని యాశ్చర్యములగు విషయముగృతా మహారథావ కులమర్యా
దాది విశిష్టములం దుండుకొని యగలఁబడు సగ్గులెందులు నెట్లు విచారించెదది.

అయ్యో! మాచోండుకాంచె యిప్పుడు నే నెదమని గావించెనని? అతం
తదృష్టపూర్వము. కేవలరంగులకుఁ బయలుకొను కలంకంపెత్తి. నన్ను తోకులు
లఘుహృదయముగాఁ గలంకుని నెదమని యాశించెనని. గురుజనములకు పెరవక
లోకావలావమునకు పయము. మహాశ్వేత దుఃఖియైయున్న రక్షణము బూర్యంపక
పరిణవము జూచుచు నెదియక సప్తదేశం నై చంద్రమంజుని దావించెనని. నా దీనాదీము
నూలుదుముగూడఁ జాంకసిగాఁ తెలిసికొని కలదురనిన నను దూరకంధర్వవృత్తాంత
యగు మహాశ్వేతయు సకలకామకలంక సుభాగ్యమును పొందు సంధావకథులగు
వరిణియును, గ్రహించుట యేమి యుద్భవము? అంతఃపురదాసు లిటువంటి వసులు
తెలిసికొన నని నిపుండృష్టి గలవాడుగదా?

అన్నివెదముల నే నిప్పుడు శ్రద్ధరాఁనైతిని. నాకిప్పుడు మనఁజేసి
శ్రీమము. బ్రతుకులు లక్షారము. ఈ వృత్తాంతము విని నా కరిదండులేమందుకో!
ఏమి జేయుదును? ఇంద్రుఁడు లలితారమేదీ? ఏయఁపాయమున నిష్ఠురమును గప్పి
కొందును? నా యింద్రుడు రావంకమెవ్వరికో? తెప్పికొందును?

అయ్యోయ్యో! వానరుల ముందరఁ బెరియారనగి కపటముజేసి యా
చాతన శేయారక ముఖముగా మహాశ్వేతకుఁ దెలియజేసితివే! అమలు యందుకయు
జ్ఞాపకము లేకపోయినది. కడపది యా రంధ్రాపిడు నారక కేసరికి దీసికొనిరావం
యను? అతఁ దెవ్వడు? ఎవ్వడైన జూచివా? వింటినా? తలంచెదినా?

దానిం జూచినంతవే నా యింద్రునియు లప్పయు పిత్తపిర్చి కొనఁగొనినట్లు

తద్యక్షమై పోయినది? తెలిసికొంటి. కాదనెను. నాకేమియుం బ్రసాదము. అని
క్షణశాలము ద్వారానించి మంజులతో మున్నగుచునే కాశీమఠీయభటుని దేవుని మును
నయినదే. అందుచేత భయపెట్టబడినది. అట్లు గ్రమ్మిరి. దమహర్మయము. ఇంద్ర
వీరాధిపతియు గావించి ప్రేమావేశమున బలవంతమున ముట్టెదలి వారాయనమునం
గుచ్చుండి యాశ్రయపర్యవశమున అందుచు-దెను.

నందావీడుండును. రెండువ శాతంబరి హృదయమునని నాపృథున్న
యెప్పుడొకమందిగము ప్రవేశించి యందు బహువిరోధానుమతితో వెంటయెనున్న కుశ
యందు బదులించి యెదానినొప్పు సానోపునై గంభీరకర్మణులు సంగీతము వారు
చుండు. గేయకర్మకౌశల్య యునుగిది దీనియొక డుండె యిట్లు. రంబయెను.
అహ! ఈ గంభీరకర్మ షుక్తిక విరాసములు సకల లోకమనోహరములు. అలా
ధింబయే ప్రవచ్చుండె మనవర్మలు. నాకీ వైభవము గలగజేసెను. అనురాగ
ముతోగూడిన ప్రేమదీపావళి నన్నారవలననే త విరోధించుట. తిర్యగ్పాపమునం
గాదే? నేనామ మొగము అందినప్పుడు దివ్యగజతో వారువలె దగ్గరె వ్యాపించ
జేసికొనుచున్నది.

మఠము సిగిరి వందల మందలకు దిక్కుకొనియు బ్రదికిం బ్రవేశ
లోభయన లోదె గజేంద్రకర్మణుల నాకర్పించెడి. నాను కాంక్షామిచ్చి యెను
నదిసోదె. దమంబలవలన పీఠకన్నది కదియంకయుంబాద నాదేమి నాయెందు
బద్ధామగయై యొప్పుట్లు తొలుతున్నది సంతయెను. లేమి కలందుచు నయ్యా! 4
మానుష సులభముల లభ్యుత్పన్న మిద్యాసంకల్ప సహ సముండె నన్నిట్లుయానపెట్టు
చున్నది. యోగవశము. దేవతలను పాదించును. యోగం దన్నె తిమిలోపహరమై
సర్వమునుగూడఁ బెద్దదానిగా అందును. అక్కడొకవల రూపాధిమానముగల కులంబరే
దన లోపము తెలిసికొనఁజాలదు. అంద్రకాల పింఠకవలె నాకీ లేనిదానినైనను నట్లు
లోపించును అని యాలోచించును నోచో! నే నెట్లు వృత్తి మనమును జేసిపెట్టు
యందెనె? నిజముగా నీగజామిదికి నా యందునురాగము గలిగెనై మనోభవదే
యచింతయముగా రెండుఁదెను. నా సంజీవుమరుడే తీర్చగలందని వికర్మించును. 5
గొంకసేపు సంగీతవిద్యా వివోదయం నందరి యుంకదో లేని యుపవనాలోకన
కొరూహందితుండై శ్రీరామరక్షక శివమెక్కిను.

కాదంబయ నానాశుభమందు గాంచి అయ్యా! మహాశక్తిక యుంకను
రాదేదా? మున్నున్నదేమో మాదెకంగాక యని యాగవాహనముండి లేది యవంక
తప్తవిరయై మేడపై కెక్కినది. అప్పుడు పిరాముగా బరిజనులు కూడఁబోయి
యింకదగలకుండఁ బడుదగద యొక్కలగు వక్రంబు బట్టిరి కొందరు వింజామరలతో
విసరుదుండిరవచ్చు.

సీ. ఒకసారి యువమాలిక యంసమునఁ జేతు
 రానియ్యెయ్యరములభివముందు
 నొకటివ మదలెన్నగూహనముసేరి
 క్కమక్కంగారవైఖరం వెరవు
 నొకమది యలరిట్టకముల వెంబుల
 ర్చితిరంతమల హస్తమలనాను
 నొకమారు ద్వారపాలింప వైల్లొగ్గ తా
 గమలఁ జెక్కుల నాది నమజిజాపు.

గీ. గప్పరపు వీధి వదలాంకమనఁ జేర్చు
 నవ్వెరో బాసఁ బాదరు నానరినవ్వెర
 యరవిధః జాగరముఁ దానలులందు
 వెంకటేశహరిసంజెనో యిటులదయ్యె

మహాశ్వేత వర్ణివసు ప్రవీణుని చెప్పగా విని, యదరుపాలుతో నమ్మిక
 తగి స్సానాధిశివలయందుపేక్ష గలదైవము మహాశ్వేతాను రోదంబున దివసన్యాసా
 రము నిర్వర్తించిపడి.

దేం దానీమందున మర్మరక్తిరావకరణంబు గావించి యుద్ధి దేవతం
 నారించిపుడు నమ్మకమందివడచి యాహూతి ద్యోపారముల జరిగించెను. భుజించిన
 తరువాత సతవాక్రితాత్మలను కూచుపు దాగమునఁ జామంబువను క్రింద సంగీత
 గృహము ప్రక్కనొక్కడన్న మకకర శిరాశంబునను గూర్చుండి తాంబూలము
 వైదికొనుచు సంతతి పితేషంబులం జరికింపుచుండ నమ్మరొనంబున నానసంబుఁబ్రామ
 జదివెనా లేందనరసవషనంబున తిగంతములు దవపఱచినట్లు తెల్లసరిజ మొందకని
 కన్నులంబుదిన వెగలందు న్ను తలంబెను.

అహా ! దగవంతుడగు శిరభానుం తకాంతమున నిండురయులెను ? లేక
 పాంథురజలయంత్రరారణ విదుమణినివియో ? కాక వచనశిశ్రూషానమలగు శిర
 ముందే భువనమంతయుఁ దెలుపఁజేయుచు నానకగంగ భూపతి ధీగుచున్నదియో ?
 అని యాలోచించుచు భూలోకానసారముగా కృష్ణి న్నాపింపజేసెను.

సీ సుమదీర ర్మకరామరములు బాని గొ
 రర్వ కన్యకలు ప్రాంతముల నమవ
 మాలి వరపుచ్చ మాలికఁ గేఁ గై
 కొని తనూరిత వార్ప మనుపరింత

దొడకన్న దుండా దిక్కుముఠాఁ జే
కొని ముఠఁదుఁ గేయూరమఁదు సదువ
నంగరాగననాధన మగు పాతమును బాని
ప్రతివల్లెనై పడఁబట్టి కొలువఁ

గీ. పెన్నెలకు జీవితంబున వివిధరత్న
మల యెకోరాళి యెడగఁ జూపుంబు దెలుపు
ప్రభవమీనెకు రావహరంబు బాసె
వలె మదనలేఖ కరకా వనకతోడఁ

దానింబారి పం రావీడుండి తెలుపునఁ గారణం బాదు లేకవచ్చు రత్న
హరంబు నివ్వంబును దూరపునుండియే ప్రత్యుద్ధాతాది సుందరీపరామలంబు
గావించి తనకు సమస్తమిచ్చుచున్న మదనలేఖ లేవనెత్తి యమ్మరకక కారణంబున
గూర్చుండుటెట్లె

అప్పుడతయు నొప్పించి తనకు ముందు ముందు లేని యతని
యంగముల జలవహరంగరాగముల నుండి యాచిహరంబు గట్టజేసి చూచి
రామంబురామముగాఁ దెచ్చిలం బాల్చి యప్పించు లేకంబుని పేరం సమర్పించుచు నిట్లు
నియె.

రామకహనా ! నీ నాకుమార్త మేమిహా ప్రీతికరమగు జేసుకుంటెనీ ?
మదోనారాకారముగం మిమ్మరామని నీవెరస్సామిగా గోరకుండినీ ? అకారణ
బాధలముగల మీ కర్మక మెక్కడికి జండుకొను గలకకుంటెనీ ? నిర్భావమధుర
మగు మీ వ్యవహార మెక్కడికి మె తిగుర్చుకుంటెనీ ? మీ యమనయమే మా కోలు
లకు మీలో నూటాడుట కమా మెచ్చుచున్నది ప్రభవచర్యనమ వంటి నమ్మకము
గలుగఁజేసిన మీ యాకారమునే ముపాలంబింపఁదగిన పృథువుగా మృదయమున
మాకవివేందిన జీవితస్వామి కేమి యున్నాడను ? మా భరన్మదారిక యీ రూప
ముగాఁ బ్రణయమును దెల్పుచున్నది కాని విధవయి గాదు మా సమీకృత జీవితమైన
వర్సింది పశ్చాత్తాపము జెందదు సర్వమును మహిమ రాక్షసులు గలవగుట
ప్రణయముల సూరకరింపదు ఈ పశ్చాత్తాపమును గాడంబి మీ విషయమై యవ
రాధము జేసినదానవలె సిగ్గుపడుచున్నది.

హరమునంగల నాయకముడి సుమీద్ర మదన కాలంబునం బట్టితది శిషి
దిట్టదే నొప్పుచున్నది. నీవిం కొలుక సమద్రుఁడు తన గృహంబున కరుదెందిన
వయసునకుఁ గానుకొని దివ్యము. వయసుఁడొకానొక సమయంబునఁ జిత్రరథున
కెచ్చెను. అతండు బాధలందీ కెచ్చెను.

అయి మీ రూపమున కనురూపమును నాకరణ మిదియని మీ కడకంపించి.

మీ వంటి వారికిగ దక్షాధరణ భారము వహించును. కాని భారంబుతో నియుముగా దీనిం భరింపవలెను. ఇది కష్టము గదలెనుదేని వహింపకును నిలదొమ్మడు. అయితే యిటు చేయుము కరకరణ నూతన బంపించి. అని పురుషుడు మరగదలె యో మోమును సోమమేదర రాత్రాత్మకమువలె దక్షాధరణమున సంపదించితి.

అప్పుడు రంగరావీరు యామాటలు విని పెరగఁజెందుడు సహసమానముగా నిటనయి. తరణిమదో నిన్న మంది విప్రులువాంపు గదా? ప్రత్యుత్తరానకాము లేకుండగనే యుపన్యసించితిని ముగ్ధురాదా? యి సీక్రతించుటను మానుటకు మే మెవ్వరము? ఆ కథ ఇదియే యిన్నమించినది పోజుకానివలెనైన మీ గుణములకేక నీ జనుండు కొనఁబడియెను. మీ తిన్నమైర వ్యాపారమును నెయోగించుకొనుట. మిక్కిలి రాక్షసులు గల బాధంబయొక్క సుఖము తెచ్చుననకము తేసికొని తుండెదనని పరికి పెదరదవచ్చునని గుంఠన కథలే చెప్పికొనుట గంఠవర్షి నమ్మదనలేకనని చెందెయ్యి. గ్రామవర్తక కిర ముద్దింపెను.

కారంబయి మదరలేఖనం నందు అడిగిన వృత్తాంతమంతయుం చెరిసి కొని రక్షారామగారి దిక్కుమల చేయుం బానక కమానికము మూలము వెంట వెట్టుకొని క్రమ్మర నా మెదయెక్కి. యురయగిగకుంఠగు శబ్దమనివలె నొప్పు వచ్చును కష్టమును తొలి వివరవిధాన కరంసికసుంఠగు చిలోకవనములం నకన ముగను వారిందినది

అరింగన మొనరింపుముని సంజ్ఞలేయి రానివలె బువ్వచరిరంబగు నంబ రంబు నవరింపు నెవంబున గురంబుల లెడు లేకుండగప్పుడు నర్ధకవిరులాం బెరినని లెల్పు రంబంబునఁ బుష్పంబుల విరజిమ్ముడు నిమగ్నమిందు రానివలె గేళ పోమునుండి పూవులలాగి తోసిబంబులు నీటికి సాయంకాంమువరకు ననేకరింబు ప్రకడించినది.

అంతలో నంబరమిది యవరాంబునది మగ్గుండగఁజెయ్యి గాదంబి ప్పాదయెలాగ సాగరంబునంబోలి సంధ్యానాగంబున జీవరంగంబు బాంకంబయ్యె. క్రమంబున దిక్కుంబులు మీయమావంబులె మెల్లమెల్లఁ జేరటలు వ్యాపింప తొడంగినవి. అంతలోనే రాంబన రంబును కర్కరీ లార్క సురంబునదొల్చి కుము దిసులె గృహీకపాదుం దె ప్రక్కవలెనైన రంబంబున దిక్కులఁ బ్రకాశింపఁ జేయుదు రోపిడి కళకుండు నేకకర్తము గావించెను.

కుమారయథాధి రాజ్యైకాత్మవతుండె కుమారుప్రతుండు పండు వెన్నెంబు గాయుండుం జల్లరావీమండు రందనరసప్రజాకంఠగు ముఖమంబవయన ముంది యందలి వింతలంబాయును వెన్నెంబు సేవింపడున్న సమయంబున గేయూరకుం డడుదెలి రాజవృత్తా ! కారంబు మీ లకనము. తేయ వచ్చుచున్నదని విన్నవించుటయు నకంకు సంతకముతోఁ జాయుండుం దక్కార రహదీయంబగు

వేషమున సాక్షాత్తుండై యేకవచన నొప్పుటఁ గాదంటరి మరనలేని జేయి
మహాకవి మందగమునందును ఇవ్వబడి ప్రతిపేకలక్ష్యమునఁ బ్రాసాదమును ప్రాకృత
రాలివలెఁ బరిశ్రమతోఁ దిరుమకుఁ క్రితరణమున గూర్చుండెను.

తండు. తండు. అని మదనలేని బ్రతిమాలుకొనుచున్నను విదళన చలన
నీడుఁడు కాను గూర్చున్న మరకకళిఁబడితిం దిగి యెదిగి యా పాఠమున నేంనే
కూరుచుండి మేలన విలు మనస్సునొందెను.

దేవీ ! దేవీ ! రుషిపాత మృతమునకే సంకపించు రాసజుని విషయమే
సంతాపజాది ప్రసాద మవనరము లేదు అట్టి యను గూఁతు కలిగినదో తెప్పరిగిన
దేవి ? నిష్ఠుర. గా వాలోదినము నీ కిట్టి దియగలుగుటను గుఱలేమైన నా యందు
స్వల్ప కనంబుదడు. అదివల నేవకుఁగూత నిష్ఠు యాచుచున్నది నీ సుఖనర్త మతి
నడకమైదని గదా ? కదా ! నీవివ్వనియందు నీయోగింతువో వాడే భయ్యుఁడు. కను
నన్ను తేనివంకనే పనులు గావించెడు భక్తుని విషయమై నీ కిట్టి యాదర మేమిదో
తెలియదు. ఈ కరీరము సర్వవశారమున కుపకరణమై యున్నది. శీవకము కృతము
కన్నఁ బరిక యగుచున్నది నీ గౌరవమే కావకగాఁ గోరి యుదయించిన మేమును,
ఈ కరీరము ఈ శీవరసఁ, ఈ యిందెరుగులు, నీ యరివరులు, నీ ఇవ్వము
కచ్చిన వనినీ నియోగింపుము. అని పరికిన విషయములను చూచుచు గర్భ్యుని సేకసి
మూలం కడమె యిట్లనెయి. కావ్య. తా ! నీ మనలే సర్వము నాని చరిత్యంబులకలె
గాదంటరి సేదమును సిగ్గునుం దొందెనున్నది. ఎందుల కిటు పరికినపు ? నియుమనము
తక్కు తక్కినవచ్చియు నామె యంగీకరించుచున్నది అపరాధ పుణ్యము పరదలలుం
నీ కాలము సందేహదోషక నశ్చింది యూపుడుంటిగదా ? అని పరికిన పుష్క
వముగా మీ తండ్రి తారావీరుం తెలియఁడు. ఎలానవతి యిది ? రాతాని
యజులని యిక్కరి యాచురమున వచ్చుచి ? మీరకవనమే మేలుగా నందును ?
మరస్యలోక విశేషము, తేహాదరమణియనుం ని యుడుగులును నతండు కనకగుణ్యము
లగు మూలంలే సంకోచము గలుగఁజేసెను.

అటు కాదంటరి కొంత సేపుండుండి తేయూరకునిఁ అం రావీరుని సమీ
పమున విరిది కేయనసౌధంబునకుం బోయినది. తల్లిరావీరుండును గేయూరకు
దడుగు బొత్తుమందఁ గాదంటరియొక్క నిరభిమానవర్త గంభీరత్వాధిభావత్యాది గుణం
బులును మహాత్మిక యొక్క సెప్పారంబ చాత్మికుని మదనలేయొక్క నోకస్యము
గందర్వ రాజుతోక సమృద్ధి కింపుచునే దేశరమ్యత్వమును మనమున విక్రమించుచు
నామరకకళిలాశం పర్యంకించున కేయనంది సుఖముగా నిద్రపోయెను.

మఝాఁ తరుదోనయంబువ మేల్కూరి చాత్మికుండు కాలకరదీయం
బుం దీర్చివీ కాంబాంబు దేశంబుని తేయూరకునితో పోయి ! నీవు పోయి
మహాత్మిక యెందున్నతో కాదంటరి యేమి చేయుచున్నదో చూచిరమ్మని వంతుడయి

వతంతరయమున బోయి వచ్చి, సమస్కరించి, దేవా దెల్లని విరూపిణీలు పో
నందు, గ్రాం జపమాలికలం ద్రిమ్యయః కాపివశత్రవ కానియై కాశీమంబులం దార్చి
యొన్న మనీషితకలగ, కలకలమౌంతి మల్లలాపారలాలులైన కావసులును
సాక్షాన్మంత్ర దేవతలచే దేవతానుతి కోకములఁ బరిమయ జాటునుఁ బరిచేప్పింప
మందరప్రాసాదము క్రింది సంగమసౌరవేరికమందఁ గూర్చుండి దశనవాగతులగు
గంధర్వ యభివృథుల సన్మానింపుడు మహాశ్వేత కాదంబరితో సు దృఢింపుడున్నదని
యెరిగింపెను.

పిమ్మట గెయూరకుఁడు మార్గ మెఱిగింపఁ జంపరావీక్షుడు అంకశుర
పశీషణులం జూరయఁ గ్రహణులన విహత్యైర యేద్రభుతోయ సమస్కరింపుడు
నా లేకియందే కూర్చుండి ముకామూరకాని సహత్యైర మెగంప ముడింపుడు
గర్వోముల, ప్రకాశించుట్లు మంత్రహాగము గాంచెను. అప్పుడు మహాశ్వేత యేరి
ప్రాయము గ్రహించి కాదంబరి పట్టనియె.

నవీ! చంద్రజిహ్వః ! దే జాద్రగంపి మదచరి నీ కనంతే నార్ధీకృతహృద
యందై చంద్రావీక్షుండు పశ్య పశ్యగిరి నేమియు మూలభాగంకన్నవాడు. అతని
వృత్తాంతమేమియిం దేయె నాజననము తొట్టపడఁజందెను. యోగమందున్నను
బట్టిని పద్యకాండవంకఁ బోయె యింక పద్యంబు మి యిరువురకు నీ పీఠి
నిరమై యంతక మాగదు. ఈ కమచన కరుగల కనక యమ్మని పరితపిని
కాదంబరి నెచ్చిటి ! జంకయింకై గా పిజన మీ కమారేపకు దిన యంతరాత్మ
వదినే స్వాధీకమై యుండ నిందుం కదరేరమేమి ? అట్లే పోవచ్చునని కలుజుడు
గంధర్వ కుమారులం జేరి వీరిస్కందా రచనఁ జేర్చుటని యాజ్ఞాపించెడిది.

అప్పుడు చంద్రావీక్షుడు లేచి తొలక విహత్యైకు సమస్కరించి కడ
జాకఁ గాదంబరికి మెక్కి ప్రేమభూరితుగు కడియచ్చున్చి దేవుడు మనసు లేతను
గ్రహింపఁబడుదు లేమి ! ఏమందును ? తలకన జహంబావిజం నాదరింపరుగదా ?
సమ్మఁ బరిజనకథయందు స్మరింపుమందమయి నిదియే నా కోరిక యని పరిత
యతందయ్యంకశురము నెండి జాయెదదేయె.

అప్పుడు కాదంబరికర్మ కర్మివ యంకశురకాంత లందరు కర్మణ
గౌరవమే నా పినీంపూరి పదవలె అపార్ధ్వరము వరకు నతని కనుగమించి
యరిగిరి. అందఁమంసం నామేక్షణమో మదని యలఁడు శీయూరకావీక్షుగు
పింద్రాయుగమెక్కి గంధర్వ కమారులతో గూడికొని కడుచుడున్న యుగిరి
హృదయమందే తాక యచ్చి కరుగఁ జూరఁబడి యున్నట్లు కిలంబుమందును. అతని
మనయ కస్మయంబులఁ బోవలెనని తెనుకనుండి జాగుచున్నట్లును మాంద్రము
వచ్చినట్లును బోదురుండెను. అట్లే విరహముతో వతండు క్రమంబున విహత్యైకా

కమును మీదగా వచ్చేదనరస్థిరమున కరిగియుండుచు యింకొకాయుధము వచ్చుటను సారముగా న్నకుండాచరముననే గందర్యకుమారుల మంపింపెను.

తమ్ముడూచి : మొక్కచున్న రాజులోకమును మున్నెంచును నెదురుపర్చిన వెళంపాయనుని గొగరింపుకొని వ్యతరేఖ వాదించి లోపలివనమును బ్రవేశించి యేకాంతముగాఁ బక్కదేవి విశ్రమించ వైకంపాయననితో రాను జూచివచ్చిన పితృమంత్రియుఁ జెప్పుడు దర్శనాదావములతోదనే యాచారి సుఖముగా వెళ్ళింపెను.

మఱువాడు పయనమున రాజపుత్రుడు సభావనములంకరించి కాదంబరినే ధ్యానించుచుండ నంతలో ద్వారపాలని వెంటవచ్చుచున్న కేయూరకనిఁ జూచెను. అతఁడు దూరమున నుండే మోక్షియనిత రూకయందై నమస్కారము గావించుటయుఁ రాజపుత్రుల దోహదోహా! గందర్యపుత్రా! నమస్క. అని వయలరుఁ జేయు సారి గారాలింగనము చేసి తన నమీషముదే తూర్పుంకఁ బెట్టికొని వచ్చా! పరివారయంత్రముగాఁ గాదంబరి సుఖియైయున్నదా? మహాశ్వేతకు తల్లమా! అని యడిగిన నరంధిలనియె.

దేవా! అందరును సుఖులై యున్నారట. కాదంబరి యంబరివద్ది దేవద నర్పించుచున్నది మహాశ్వేతము మహావాక్య పూర్వముగ నమస్కరించుచున్నది. మదగలియుఁ దమారయుఁ బాదఃపతామ పూర్వకముగా దాదాపించుచున్నారట. మఱియు మహాశ్వేత దేవదట్టి విన్నవించుచున్నది. నీవెవరికిఁ జెప్పరోరకుఁడ వగు చుండిపోతావ రమ్మలు. నీ నమస్కరణకు జంబరిశిరములంపఁ జెల్లనైన నీగుణములు విశ్వాగమండువ్యక్త కరిణులై తాదించుచున్నవి. ఇందరి జనంబులు నన్నుదివసంబు నమ్ముతోదయనానరంబులై స్మరించుచున్నారట. ఏమిదంటిన యాగంధర్వరాజునగ రంబు విషివృత్త మహోత్సవమైనదిగాఁ బోరుచున్నది. నన్ను నతం సంగిపరిత్యాగు రాంబి యియ్యగుదువుగదా? అయిన సకారంబుడవగు నమ్ముఁజూచుటకు నా వృద్ధయ మిత్తగించుచున్నది. అదియునుంగాక తనదీయస్మిచాకన విరాసయం న్మరించుచు గాదంబరి యవ్వస్థకరీయైయున్నది కావున బునదనోకనవ గౌరవంబున నామెను నన్యానింపఁగోరుచున్నాను. ఇట్లేసంపదే మమదికవై నను నీమఱనర్థమే ముఖిల్ల ప్రాగల్భ్యమును గలుగఁజేయుచున్నది. అదిగో కాదంబరి నీకర్మించిన శీవతరమున దల్పంబున మరదబోయితివి. దీనిఁబండితి గెల్కనవలయునని కరీయనంలేక మెరింగించుచు గాదంబరిచే వంపఁబడిన దిహంత వేలగో గల్గిరియున్న కామరాకు దొన్నె నతనియెదుట విప్పి యందరిజ్ఞానముగా మంబరిని యాకలారు. దోకలను. కర్పూరమును మృగదామోరమనోహరంబగు చందన చిరేషంబులను ధీని రాజకుమారున కిచ్చిందెను.

అప్పుడు జంబరిపించుచును ఆహో నా భాగ్యంబు పరిసంభవయందైన ర్మరింపదగని నమ్ముఁ గాదంబరి మిక్కిలి గొలవించుచున్నది. ఇది యంతయు మహా

శ్రేయస్సుకొనెను పాపములను గలిగిన పండును మునుము నాననువుల వారకముతో
గ్రహించి నామకరణమున నరవి మునుము బుద్ధిగాని రాజులకమునెల్ల విడిది మెల్లగా
గంధమాదనమును నేరగను బాధాబోయెను. అంతరించునమును విడిది యునుండి
బాధిగాంతులతోయి యందలిగుండులను అగిరించును నది దాయుడువృత్తాదము నందలి
యవకుండనటం బోలిన మౌనమును నవరించును పుష్పములును దృష్టినికొనక గా
ప్రేమాదునున్న శ్రేయముల వెగడువృత్తుల నమ్ముచిర వాచువునకు నెరలుచి కృతుకముతో
నిద్రించెను

శ్రేయశ్రా! నేను వచ్చినకనుక నయ్యుండవచ్చుమున యేమి జరిగినది?
కారణంబి యాచార్యులెల్లగడపినది? మహాశ్రేయ యేమి జేసినది? మరనదియే యేమి
జాపించినది? నమ్మునుండి యంతరిపుర కాంతలెల్ల నేమిజెప్పింపిరి? నవిధురముగా
జెప్పుమని యడిగిన నరం దిద్దెను

దేవా! ఏమందు దేవద గుడిగవెమకుఁ బఠింపనుతోఁగూడఁ గారణంబి
నొకమిక్కి తురగకరూపిణి రూపరము మీచూడమాలోకించుచు మీరు కలిసిపోకు
లెననర మదనలేయొక్క టులించున కరంబి ప్రీతిచే నాదిగంతమునే దూరుచు నెట్ల
లేకవందెయన్నది. తమవార నదివచ్చున నామర దిగి యాసానములవపున కల
కాంతు గూర్చుండి యంతరి లేచి మీరు ఏమందెను క్రితావృత్తరమున కరిగినది

అందుఁ బరిచయ రాజుమారు దీక్షామలవపున నీ రంధ్రాకర
గూర్చులెను. నీమరితలించుచు న్నాథముగాంపెను. నెందు నెందునకు నారాధించె,
నింద టులించె, ఏమి కలిగించెను. యింగింపురుండ నాయాదిపూజల విధి
జెప్పుచు నావగలు గలిపించి నాయువాడ న నభాశ్రేయ లంబులకు నీయ నెట్లనా
కైదిరామలమున టులించెనది. అంతలో అంతరించు మగులులు కలిగించును
గలిగించులెను. కరంబు లరము పెట్టించి కమ్ములమును యేదియో ద్యానించుచు
క్షణకాలమందుంచి యంతరి లేచి కమ్ముగృహమున కేగి పడుకొనినది.

అది మొదలు ముందును శ్రీవేదవయల దానూపఁబడు జ్యోతిరంబును
జారింప నేది హి వాదించె గొల్లెకొనుచు నెట్లనాల్లి వెగించెనది. నేరెయరుదులు
నన్నుజేరి మీసేమము తెలిసికొనుటకై పోపాంబముగా మీరడకఁపినది. ఇదియే
యొక్కచివరనంబి యింగించెన నాలించి రాజువందలము తొందరగానందుతో
దలంచి గుఱుము గూర్చును శ్రీ పెల్లెను. అప్పుడకర్తరక్షకుడు జీవగద్దె యిందాయ
దము నెడరెట్లులయి పక్షలేఖనము పాడు. గూర్చుండఁజెట్లకై వెగింపాయును
స్కందాచారమున నంద నెయమించి వెగిత గూర్చుమిక్కి శ్రేయశ్రుతుండు వెలరా
నాహయంతెక్కి యంతరించుచు నాహమకూటమున కరిగి కారణంబి భవనద్యారం
బున గుర్రమునుదిగి పక్షలేఖ వెలచ నమన లోమంబు పోవుచు నెడరగా పచ్చుచున్న
మరియొక గంధర్వకుమారుని గారణంబి యొందవచ్చుచు గుడిగెను.

అక్కడ నున్నవారెవరు? ప్రావర్తకము క్రింద బాగమున గనుల వనదీరాలయన కలిపియున్న పామగృహాలున నుండియున్నది యెరింగింప. ఆ హుటిన తెలుసుకొను ముందు పదునడు మాగనము తెలుప. ప్రముఖనము ననుమరుగి పోవును నుదర కదలింప క్రిందలే దని కరణాలులు పద్మనాభుని లింగగాఁ జూచును నవ్వవమర్కయిన వశిష్టకమండలే గన్పడుచు పామనవనలు తెంత కదిగెను.

సీ. లలితమృతాకదండమునను దువంశంతు

మయముల్లి యొప్పురామరల బాని

కదలికలయలు కమలీ, ప్లవనల

బాంగుత్తులు క్రమమయగఁ బల్లి

మగయంతరసముతో ముని మర్రిందెన

కర్పూరూఁ పంకయరాల్చి

కలితకర్పరూపక కమల

కీలయ మరలక క్షేమా...

గీ. తెలులు శత్రువులముచ్చేయమున

పామగృహాలున ముచ్చేతల్లుల నుం బంకం

కొని మరలర నుంకగ నున్న దువంశం

చిత్తరదప్రతిగాంధె నాచిత్తమయము

అంతట పామగృహముల వనదీరాలయన నుండియున్న పామనవనలో బాని పిలి? నిజముగా నొందు వచ్చెనా? మును యాచితి? ముందుగా జేసిన యడుగుయడుగుననే యకండు గన్పించుచుండును బొలిచుపులకనై బానిపామ జేయును జూచిన యుత్తరీయాంతకము పారమున నుంకం ను నవనిండును నా పరి తోడి పూనికొంది యెట్టి వేదనని.

కీర్తనాపీఠంబును నుపింది పూర్వకముననే మహాశక్తికము గావించితి ననురాగములు గావించెను. కావలది ప్రతికామము గావించి యాశ్చర్యకార్య యందు గూర్చుండెను. అప్పుడు పరివారి నానానానీకంబుల దెచ్చి చెప్పుచును నది కాలితో బ్రేషి చు దాపీకమును ననుమతియించుచు నేనుండే నున్నందును.

అప్పుడు శత్రువులముచ్చేత! ఈ చిన్నది చూ రాజమహామని కాంబూల కరంధపాని, చూచుచున్న వక్రము. పిరికి మిక్కిలి యున్న గుహాద్రియని యెరింగింపెను. కావలదియు నాకన్యజూచి యాహో! మాంబుష్టరంబందు బ్రావర్తకం వశిష్టకమండలే? అని కర్పూరూపకయమున కర్పూరంబును ననుమతియించుచున్న యాయన్న మిన్నును రమ్మరమ్మని పాదరంబుగా చూచుచు దన మెనకత్రుం

గూర్చుంటున్నావని మరలెట్లు చెప్పగలము? అందుచేత గరిష్ఠమయిన స్పృశించుచుండెను.

చంద్రాపీఠమున నట్టి యవస్థ వచ్చునని భావించి అచట నా హృదయమింత మెత్తుననెను? యవ్వయూత సందేహము చెందుచున్నది కానిమ్ము. నేత్యూ నదిగి కిలసికొందుమార్గ. అని తలచి ప్రతాపముగా నిద్రియె.

దేవీ! అవిశసంతాప తీవ్రమున నీ బాధ నీకెట్లు కలిగినది? తపదంగతవ పరితాపము జూత నక్కము తెప్పరున్నాను. నీకంటె నవ్వెక్కుమీరగా బాధించుచున్నది. పెత్తెం? దేహమిచ్చయిన నిన్ను స్వస్థురాలిగా జేయఁదలచుకొంటి నిందు లకు నా హృదయము మిక్కిలి తొందరపడుచున్నది. ఆయుర్యో? మన్మథుఁగిరిర భూతములకు నీవుజలము సంగాపవ్యులవై గంజతేయుచుంటి? అట్లగుచు పాతంబున ముఖాదరణత్వము గలిగి యొప్పుచుంటి. పరాక్రమము మంగళప్రసాదముల వహింపుము. నవీత సుసమమతీయములై కోరించుచురా? అట్లు యడిగిన విని కాదంటి కాదంటి స్వలాప ముగ్ధయైన నను గంచుచున్నది సువదనంబున ప్రజ్వలించుచున్నది. రందరి కేషార్థమును గహించియు నేమియుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యుచుండేమిగా జుండుచును. గావించినది అప్పుడు మనదేని రాజుమహా! ఏమందును. ఈ సుందరి సంతాపమునందీ రుమియున్నది. సుకుమారలాపముతో గూడన యాదేయ తేజ సంతాపముగాజుండెడిది? మృతి నీ నిష్ఠిరము వెంతగా ముందునగదా? కిసలయరాజవృత్తిరమన వెనకకొనుచున్న యా హృదోదీ మనోధవ భోవమెదిలి కలిసికొనుకొన్నది? ఈమకు దీరక్కమై హాసనందారణపాడుతు. అని ప్రత్యక్షతర విచ్చుటయు నాయాపాదములే యేకవి మోటలకు సరిపడియున్నవని కాదంటి హృదయమునందే చెందినది.

చంద్రాపీఠమున నమ్మలయందుగూడ నర్థవ్యయము గలిగియుండునట్టి తన తెంచుమున గలిగిన సందేయము దీరమింతే పరిధి కెంతయుం దలంచుచు; బ్రీతుపదయవతురములు మరువారాపగర్భములు నగు రథలే మహాశక్తికతో గూడఁ కొంత గాంక్షింపము తేలి యితి ప్రయత్నముతో నామను విడిచి స్కంధాచార మునకుఁ బోవుచుకు యుండుదెగెను.

గుర్రమెక్కువోవు సమయమున గేయారకుం భవదెంచి దేవా? మదన తేజ యిట్లు వెళ్ళావనజేయుచున్నది. ప్రతపదర్శన ప్రీతిదేయ కలేని నిందుంది వెళ్ళమని బాధలంటి కోరుచున్నది. మదన సంపగించు. దేవద చిత్తమిమనములు రాజనందనుఁడు జేయార! మావత్తలే దమ్మరాలు, దుర్గతమైన దేవిప్రసారమునకుఁ బాకురాలగు

చున్నది. అట్లే యువకులనువని వయసు నామెను విచరితురగ మెక్కి యుద్ధిగ
ముగా సేనానివేళమునకుఁ బోయెను.

అంతకుముందు తల్లిదండ్రులనుండివచ్చియున్న లేఖాచారముల వారి
యారాజులైనందు రూపమునందుండియే గుఱుతుపల్లెయొకటి! మహాలా కళలుదేవా?
అంబకు కృదమా? రాష్ట్రపుంతయు సుఖముగా యున్నదా? యవి యుగిసి
బాధను పడ మఁదెలితము దితమని పదానును చరిత్రమచ్చు పత్తికర్తయ మతని
కందిచ్చెను. అతండా ప్రితిక పిచ్చి యిట్లు చదివెను.

స్వస్తిశ్రీ మహానాథిరాం! తాపీకమహారాజు మార్తాండుడు శ్రీమంతుఁ
జంబ్రాపికు నుక్రమాంగమున మెద్దిమకొంది చ్రాయుగది.

ప్రజలు సుఖులై యున్నచో నీవు దీక్షితు న యాకతుఁడోయి దిర
కాంక్షామనసి నిన్ను జూచుటకు మాహ్యదయము విక్రియి యుత్కంఠ నొందు
చున్నది. నీకల్పయు వంశంపుర కాంకలదోగూర గృహిణయున్నది. యింతుక జాగు
సేయక యీ ప్రితికం జదిప ముగించిన సమయమే ప్రమాణకాంక్షగాఁ జేసికొని
రావలయును.

కళానానుడు ప్రసన్న దెంతపెచ్చితికలోగూర పట్టెల్లున్నది. వైకంఠాయ
నుడు సైతమట్టి యుక్తమాతొఁ దగును. చచ్చిన యుక్తకంఠం పర సి జూచెను.

అప్పుడు దండరాపిమఁడు మిక్కిలి కొండరిపడ నుండవ ప్రయాణమే
గొరింప నాజానివెను. మేరుబాధుడను సేనానివనిపి యిది! సింధుండును.
అప్పుడిది బ్రతలేఖన గేయారకుడు దింబావి నున్నది. రానితోగూర పిందితి
దమ్మని పరికి వెండియు నిలుగియె

మానవకారి దుష్టకృత్యంబు నీ యోచారమున్నయు నాల్పార్పణము
చేసి నీయోచారముల రక్త గంధంబు బాధాక్షయమును చిహ్నార్థకము గలుగజేసి
తిదని కలంబెను బాదోలు అస్థానమందెప్పుడు రయిజూచిన నీకారుకృత మెన్నటికేని
మరువదలినదే? నా గుణముల నీయొద్ద మిక్కిలి పులిశేసన మహాక్షేత నిప్పు
దెలిపాడుమరుండువని నా హృదయము మిక్కిలి పెగ్గ వెండుచున్నయది. నే నేమి
లేయుదును. కంఠియాజ్ఞ యెప్పుడుదిగదా! అది కరీకమాక్రమనశీ యుపయో
గించును. పేమహులు విరావన్ననముగం నామనమ్మలేక జ్వాలంతర సహస్రముల
యందు నీకు దానము లేయుమనం బిట్లు వ్రాసి యున్నట్లగును.

అప్పుడు కంఠియాజ్ఞ మజ్జునినీఁ బోవుచున్న గాఢ యా కృతముని
బలిగన ప్రసంగమునందెన పట్టంపుయంతవంయును. బలికిముందిన నెప్పటికైన
వెండియు లేని పరజారలెంద వధన సుఖంబుకలెందువాడ, ముందు మహాక్షేత్రా పర
వద్యములకు కిరణుల వ్రుక్కువాడ, మనవలేల సేమమడిగితి. తమానిరను
గొంగలించుకొందిని.

అని యిట్లతరము వ్రాసి మరల యీ వృత్తికం గేయారోగ ముముగాఁ గావంబరి కందింపుమని మేమనాడు. తోఁ జెప్పుడు, వెళంపాయనుని స్కంధావారముతో మెలగా రమ్మని నియమించి రావణివంబున వెండ్రాయుట పెక్కి వాదవపు రొతులు సేవించ కతివయ ప్రయాణముం నజయివడి బోయెను.

అరస్మిక్ముగా వశండు వచ్చుటచేఁ బోయెను సంభ్రాంతరై సంతసించుచు వెతుడువచ్చి మమస్కరింపుచుండ నైకొమరు భతంకతర్కించుచు దై రాజునగరే అనే కిందెను.

అప్పుడు ద్వారపాలు భద్రుని భారజేసి నహమహామిశ్రణాఁ బోయి చెప్పిరి. యా వృత్తాంతమం విసి కారాపీఠుడు పుట్టాని పంతోషముతో నతనికిఁ గొంత దూర మెదురేగెను.

చంద్రాపీఠుడును దూరమునందే తల్లిరిం తారి తురగమడుదిగి యతని పొకంబుం సాష్టాంగముగా లోక మమస్కరించెను.

అతండు నవ్వుడు పృథుని గర్భియైతి గారవమా గొంగలియబొమరు నన్నదే విరాళువరి తవనమునకుఁ దీసికొనిపోయెను.

అమెయఁ బుత్రునింజూచి యపార సంతోషముతో వదనము విరసింప నారింకము దేమిటోని యాత్రామంగళములు దీర్చుచు దిగ్విజయ యాత్రా సంబంధము లగు కథలచేఁ బెదతరవంఁడుకొనియెను.

చంద్రాపీఠుడు విచ్చుట భూనాథుని యిందఁబోయి వెళంపాయనుండు స్కంధావారముతో వచ్చుచున్నాడని చెప్పి మనోరమకుఁ బ్రితి గలుగుజేసి యా తివసమంజయు భర్తయొద్దనేయింది మునాడు తనదగు కుమారుభవనమునకుఁ బోయెను.

అతి వనోపదముగ నమ్మఁజిరము: కాదఁబరిఁ యోగ రింజా సంతాపం బుగఁ బ్రోలుపెడచన్న యెక్కు మరుస హృదయమునకుఁ కూన్యుంబవరి బోదినది.

అది పరిణామతో నతండు గొన్నెదినములు గదిపికంత నొకనాడు మేమనాడు. తోగూడ ప్పరిచేతి పాపములను గుడి వచ్చుచును దూరమునందు యారి సొము విరసింప నమస్కరింపుచున్న రాసి గ్రుర్నియైతి పెక్కిరి గారవంపుచు నించబోవో! కాదఁబరి మహాశ్రేణు సజులే కదాయఁ యిదిగిన నవ్వునదియు వారి యవామయము నెప్పి వెఁదియం గాడఁబు కనుసేమ మరొనదన నెక్కాచెందెను.

అప్పు రతఃకంఠంబరి గేయ లట్టకొన యభ్యంతరి మందిమనకుఁబోయి యందు స్థలకవచే వరాకర్పయడఁ జెల్లెనై యున్న వరకరి కరావంబవమున సిద్ధియ మెదావిదమున. బోలి యెడ గూతుంది యందు రాసిగో నిటనియె. ప్రితేణా! నేను వచ్చిన జరవాత నచ్చుల బోన పితృమరెదె? నివంబెన్నదీకము లుండవి? : నెచ్చు మఁదెన? యెవెమి నోషి వర్ధివరి? కాదఁబరి నామాట యెప్పు

రైస స్మరించినా ! యని యడిగిన నబ్బోది లేనా ! దేవత వర్చిస తమవార నందు
జరిగిన విశేషములం జెప్పెద రత్నారామరై వివరించి యున్నది.

మీరం నా దురయంబునగదా ! యడిగిరి. మీరు వెళ్ళి గొంతపేటలో
కాడంబి పరిమలము విడిచి గుమ్మ బాహ్యోట్కానవనము నును దీసికొనిపోయి అందు
మరకర సోపానములదే దీపించు ప్రభుభవన వేదికయందు ముడిపంథమూతగా,
గూర్చుండి మహారత్నం మూరకొని యెద్దియో వలన నిశ్చయించి రెప్పచీయక
పెద్దతదవు నామెగము చూచితి.

అప్పుడు నే నామె యర్చిపాయము గహించి, అయ్యా! తొయ్యరీ ! భయ
వడియోరవేం ? యెద్దియేని జెప్పవలసియున్న జెప్ప... మన్నవ్యంగా రంపకుమని
వరిగిన విని యక్కడికి పాఠాంగుష్ఠంబున నేం బ్రాయుదు మాటిమాటికి నుంహూలు
నూరుదు జెప్పడఁగదా ! నీయేని నిగుపెంపున గంఠము గదలికనూన నెలుంగురాక
యూరకొని తలనంది కమ్ముబయికి ప్రసాదయ్యాగ నీరు గార్చినది.

మఱియు నేను మజమాను, హగనా ! నీటి తగునా ! కాలం మెదియో
చెప్పుము. ఈరక దీప్తియ నించెదవెనని యరుగగా వది ప్రయత్నముతో గన్నీరు
దుడిదికదురు పక్షకాంతమును నఖిఖిముండే గీతగీతముం బ్రాని యంతలో
జీరినైది తెగువను నీగు దిగ్గఁబోరి తలయెత్తి యుత్తర సావిత్రియగు గమ్మంపు
లిండురు వాకిలిగియి.

నవీ ! కరణేలా ! నిన్ను చూచినది మెదలు నా హృదయము కలయ్య
ంఠరికన్న నీయందు విశ్వాసము గడిగియున్నది. కాలంమెదియో తెలియదు బోటి
నావరితవ మెవ్వరితో జెప్పకొందును ? నా ముఖనా పంఠకొని యవధించునారి
వ్యయ ? అప్పుడు నా ప్రాణసంకట మెఱియింప నీకన్న నా కాన్తులు గనుఁబరలేరు.
కాలం ! నా సంభాషణంబయ్య నీ తెలింగించి జీవితము విడుదలుచున్నదాన, నిన్ను
కంఠమీన నుండు కళంకభగదీ కులకమాగతమగు సిద్ధితిమయ్యలేనీ సామాన్యరస్య
వలె నాబోటి బోటి చిత్తదాంపర్యమందఁ జరిగినదా ! అన్నన్నా ! అదాకలె నీరమయి
అలాత్కారముగాఁ జంప్రాపితుని కాలంబంబు సింహపాక్షికాదానయతివే ! అయ్యా !
గొప్పదారిజిట్ట చేయుట దగునేయో చెప్పుము, పరివరయమున కిదియో నంబు ! అధిపత
నిగురుకుమారమగు వామనం అశంకిట పరివరయవచ్చునా ? కలరలా ! యూర్జించు
గుమారిలాంతము పరివరయం దగినవే ? నవీ ! నా హృదయము పహించుచున్నది.
జుంక నేను బ్రతుకజాలను. జ్ఞానంతరమందెన నీ సాంగత్యమి బ్రతుకున్నదాన.
నీవంటి వయస్య నాకులేదు. నా కళంకమును ప్రాచయిల్లాగ ప్రాయశ్చిత్తంబు
గడిగొనియెదవని పరికి యూరకంబెను.

అప్పుడు నేనెవ్వరమెదియు నెలుంగుమింజేసి మిక్కిలి భయపడుతు నపా
దముగా నిల్చింది.

దేవీ! రంధ్రాపీఠాదేవి యపారము జేసెను? కుసుమకోమలము నీ పసలులు వేయఁ నయమున లేచెద్రెము? ఏమట కిచ్చగించుచున్నదాన రక్షిగాఁ జెప్పుము? విని మొదటి వేడు మేనుజాసిన తరువాత నీవు జీవితము విడుదువుగాక యని యెరిగిన నతరుణి యిట్లనియె

దేవీ! ఏమేము. ఆహారమును కంఠో వచ్చి నర్చి భక్షారికలచే రహస్యసందేహముల సంప్రయంబెను. మంత్రమనోరథ మోహితుఁడై నికామనాగణులంబోలె నా చరణముల నలక్షరీసంబున దంఢింపఁజేయెను. గోపేంద్రవర్మను ముఖమాదీరమునఁ బోగొట్టుచుండును. ఉపవసంగున నేనొంటిగాఁ గ్రుమ్ముచును గ్రహణరయంబును తొలి పోవ నడచువచ్చి దిగగగా గొంగలిండును. వివరణంబును విశరచరణుల చేయును. తదగ్రహణములేసి సుహృదంతాషమల అణునాచ నా మతంబున నిడుదుంటెను.

ప్రళలేతా! ఆ సిత్యేరమ నేనెట్లు పుట్టెదనో తెప్పుము. అమలయో నేనామ మాటలు విని రితంబున నన్నా! యా దివ్యుడి చంధ్రాపీఠుని గురించి మన్నుచుంటే యిక్కిరి భూరమగా నాడింపఁబడినది నిక్క మీ దక్కరకొమ్మ మూలమున నకంఠము పువ్వుకోదంతని బాసె అరియంటెను.

ఆస మనంబున! దంఢిండును యింతరి! నీవిధ మెఱింగితిని. కోపము విడుపుము. కామాపరాధంబున ను చంధ్రాపీఠుని నిందింపకము. ఈ చేష్టలన్నియు కకుంతగు మన్నుచుంటే తాని మా దవవికాపు అని పరికిన నక్కరికి నంతరించుట మోషిక్తి యిట్లనియె.

కామినీ! కామఃస నెవ్వఁడు? నా చూపమెదిరి! వాని చేష్టలెట్టివో! తెప్పుమన నేమి తరుణి! వానికి రూపములేదు. కరించు లేకయే రహంసంగోళుడు. జ్వాలావళిజాపకయే సురావము లెరుగఁజేయును. పొగ లేకయే కన్నీరు పుట్టించును. అర్థి భూతనీ భువనక్రమంబునును లేది. ఎల్లి దైత్యులొగంబాడెనైన వారింబడిలేని వేదీంధర మోసఁడు. మణియు సరసినే నాదేహింబులైన స్త్రీలకు గగనమంతయు ప్రేయసి ముఖరంధ్రులొననే జోడుచుండును. భూమియంతయు దంబరాకారములే తనంబులును. వారి చరణులు కడువిభీతమయ్యా ముండునని పరికిన విని యెత్తవచ్చి కిరంకంపము చేయుచు నాకిట్లనియె.

ప్రళలేతా! నీవిచ్చ తెల్లు తెప్పిలివో మన్నురుండు పన్నుట్లు వేపునున్న వాఁడు. నీవు నాకః కలామమందిరానపు కావున నడుగుచుంటివి. అప్పుడు నేనెమి చేయఁదగినదో తెప్పుము? అంతట మన్నిల్లి వల్లాలంబులేమియు నేనెఱుంగను. ఎవ్వరికిఁ జెప్పరాని యిట్టి కిష్టమునఁ అమలకంటే పుత్తివొండునయే మేని నా హృదయంబును జోడుచున్నదేమి? తెప్పుమని యడుగగా వేసిల్లందరి.

దేవీ! వంతు వండు. అకాశవరంబుతో నీవేమి? అలాదింపఁజేయ మున్నుఁడగు మన్నుఁడనే నికార్యము అక్కపెట్టును. స్వయంవర విధులదే అతఁడు

వలించిన సతుల నెందరం జెప్పును ! నీమనఃబలము బుద్ధివశంబు అనర్థమిది కాదు. కాత్తవమ్మకమైతి. దేవీ ! మరణోద్భోగమును విడువదు. నీ పాపములతోడు! వేగపోయి యాకాశం దీసికొనివచ్చెదను. నన్నుఁ బంపుదును పరిశీలన విని యక్కరి ప్రీతిరద్రావర్ణ్యములగు చావులదే నన్ను జూడదు సిగ్గునిచ్చి యుత్తరీయము నవలించుచు మెదమంది ముక్తానందమును దీసి దేశంబాను ప్రహర్షవిచిత్రై యిట్లనియె.

నారీ ! నీ ప్రీతి నేనెఱుంగుదును. కీషమృదుఃపృథిగం కన్యకా అనయ జనా అగర్భరాకృతము జెల్లవచ్చును. ఇప్పుడు నేనేనును చెప్పవలయునో నాకు తెలియదు. నీవు నాకర్తి పీయంతప్రతివందిమి పురుష క్రిలోపముగదా. నాకు నీయం దురురాగ మెక్కుడో న విశ్వాసాఘోషము నీవులేక నేనుతేలింపవలసిన యురదమిరోదమా. నన్ను మనస్కరుడు పీడించుచున్నాడనిన నాకర్తవ్యోపాంతము నన్ను బలాత్కారముగా హరింపితిమన బంధకీరావృత్తము. తప్పక రాహు యువనిన నొకాగ్గ గర్వ ముగ్గురు. నేనవచ్చునన్నదాన నందేమి ప్రీరావల్యముగదా అనన్య రక్తవన స్వర్గ నివేదనలాభవదోపమమిచ్చును. మరలను మరణంబున నాకు నీయంబుగల ప్రీతినో తెలిసికొనగలవు అనిన సందామనుగదా !

* [ఇంతరంగిని కాదంబి పూర్వదానము అంతరంగి తాళకవి కవిత్వము]

కావున నేమన్నను దోషమే కనబడుచున్నది. నాకు అంబధంబున గణానిధిబోధ్యానిదానము దెలిసి తెలుజులయే ప్రతాపింపుచుండఁ గ్రీరావర్తక నితఃఖలు సందర్భి కానారకంబున కిరా వృత్తిమును ప్రకాశించు పిమ్మగృహంబున బంష్టకయ్యయండఁ బండికొని యుక్కుమారుడే జూడబడితిని. తెండుసాధుబుదర్పి నాయనస్థ యంతయుం జూచి యుపేక్షతీసిపోయినో ప్రపంచశ్రీ ! నీతో నేమందును ? కూర్చున్నను, దిరుగుచున్నను, నిదించుచున్నను, మేల్కొన్నను, రాత్రింబగలా శ్రీమంబుమీన నాయల్యురవనమున నాలిరాత్రిక యందుఁ గ్రీరావర్తకమందా భ్రమాభ్యుఁ జూచుచునే యుంటి. నా మాటయే నీకుఁ జెప్పయంటి గదానయనకథతో నితఃజాళు. ఎక్కడి రాక, అని వేలిని యక్కడికి కోకనేగంబున కుఱుకంబయందు కిరమువంది మూర్ఖవోయినదిచోలే నూరకున్నది.

నేనామాట విని అహ ! ఏయొగ్గులు తీసిండుట కష్టముగదా ! సంకల్పము యాంధగు ప్రయోగంబు గిరాంగవల తాడించును. సంకల్ప శ్రీతంతో దొడ్డుపుట్టు. అని నేను దంబయంతంబువే సూర్యాస్తమయమైతి. అప్పుడు తాలికలు పెక్కులకు వచ్చి వింతపంతగాఁ దీమనులు తెలిగించి నేనామెజూచి దేవీ ! నీవు డుఖింపదుము. నేను వేగమపోయి యాలావక్తనాచమి దీసికొని వచ్చెదనని పరిశీలనర తవరీయ నాను

[* ఇంతరంగు రదింది తాళకవి స్వర్ణస్థుఃకయ్యెను. తదనంతః తిండిపు నతని కుమారుడు రదిందెను.]

సంకిరమములేక విషాదహరణ ముక్తమున సర్వదమ్యునివారి గమ్ములందెరచి స్వప్నతో నమ్మి జూడడు వెవ్వరక్కడనరి బరిణమును నిలిపినది, అప్పుడు పెక్కుండు జనదండ్రులు ఏమియ్యా అని పరగెత్తుకొని వచ్చిరి. వారియందు జూపుం వ్యాపింపు జేయుచు మరకకలికలంపున గూర్చుంటి నాట్లనియె.

ప్రతలేఖా ! అది నీయమని చెప్పలుకాదు నీవక జూచుచు బ్రాహ్మణ భరించి యుండెను క్షేమముగా గార్యము పారించుకొని రమ్మని మలుకుచు నాహరము నా మెకలోపైరి లాంబూలాంబూ తరణాదు లొసంగి నన్ను బంపినది అని చెప్ప వ్రత లేఖ యిందుక తల వంగుకొని వెంటిడు నిటనియె.

దేవా ! నూకముగు కాకంబి ప్రసారాత్మకములను గలిగిన పాగల్పము లేక దుఃఖించుచు విశాపున జేయుచున్నదాన దేవతకు సైతమట్టి యమ్మలోనున్న గంధర్వరాజువల్లది మిమ్మింది వచ్చుట యుచితము కాదు అపవ్నవక్తలులగు మీరే తగనివార్యము జేసితిరి అని యాకేపింబులయొక్క లాభములు లభితమైనను బ్రౌత మైన రదాలాప మాలించి చెప్పవేయక ఇందుక యాలోరింది బాహ్యవస్తుత న్నేతులై న్నైకావధియందైనను బాహ్యం రిక్తులై బాహ్యవేదములు బాహ్యమైన యక్షరములు గలుగునట్లుగా నెడ యెందుగునట్లనియె.

ప్రతలేఖా ! నేనేమిజేయుచును ? క్షంగారలించి నువదేశించెడు చెడుగు పర్వదిల్లునిమూల గు నామధ్యమిది తన హృదయమున బొడచిన విశ్రమం నానఁ దెండుగా నివేదించెడిదిగాదు. దేవకా స్త్రీయొక్క దుఃఖమును లీలా సుఖావధానం దప్పు ఘోరము లగున నది లంఛనము సహజముగా మెమో యని నందేహభౌతిక యిక్క యూగుడు వ్యాపారములం బ్రవేశింపాలననే నీలే నిందింపనిట్లు బడితిని.

మాయని వారి మనో మోహము గలుగుట కావరోషమెమో యని యాలో చిండుచుండిరి కానితో వానిమ్మది యతిష్టులముగా మదన రిహ్మములఁ బ్రకటింపు చుంపు నేనిందులను దెలిసికొనలేక పోయితిని ? నాబుద్ధి సునగిపోయినది పోనిమ్ము ! స్మితావరోకని లీలావశేషము లతి సూక్ష్మములగుట దెలిసికొనుట కష్టము. మరియొక కారణము వలనం బుట్టుచుండును.

రిరలాంబునుండి తన తంకముండున్న రత్నచోరము మారక నా మెక యందువైచునా ? అప్పుడైనం దెలిసికొననానా ? అదియును గాక పాపగృహకరా వ్యులాలము నివ్వగురుఁ జూచినదేగదా ! అప్పుడైన బ్రాహ్మణోపమానం గాకల శ్రేష థగానే పరిగినది కాని స్వప్నముగా జెప్పి చుదికాదు. అదియంతయు వామెలోషమే కాని నాది కాదు.

ప్రతలేఖా ! ఇప్పుడు గతమునకు వగరిన బ్రహ్మజనములేదు. వా హృదయ మెల్లామెరుఁ దెలియునో యిటు ప్రవ రించువాడనని హంపరుగుఁగనే ప్రతిహాని జనుడెంచి నుమన్వరించును. దేవా ! వివాసవతి మహావ్రతి పత్రలేఖకోగూత మిమ్ము

దమ్మని యాజ్ఞాపించుచున్నది. పృథ్వీ దేవాలయమునకు వచ్చినచేత పెన్నదియి
వేగదండని పన్నువించుచుండు. ఇంద్రావీరుని మాటలను అమ్మా ! నా బిలిమి
సంబోధితో యెక్కి యాగుచున్నది. నా కలి పింపించునన్ను. జూతలేదు. వారం
బరి యవస్థ పృథ్వీ యింగింపినది. ఇది నీ స్నేహ సూత్రము క్రమపాతమున
బలమైనది.

పితృశ్రుతమున నట్టిది. గంధర్వ రాక్షసులయొక్క మంతకన్న బల
మైనది. అన్యభూమి విరువందగినిదీతము. వారంబియుం గ్రహించు నగినది. ఇప్పు
దేమి చేయుదును ? అని యాలోచించుచు చక్రలేఖ దేవిపట్టకొని కల్లియెద్దకు
బోయెను.

విభావనతీయ దాని గారవారి పేరు సత్యమెక్కసాని యెప్పుడోవచ్చి
వాకమ్మలంబుతులందరమును దేవలో నేవోపజాలనని మునుకు నాదివసయ్యై దన
యొద్ద నుంచుకొని యుంపినది. చందానీరు దత్త మెదలు వారలబరి విరహానెదనాకు
బుండ్లై వదనాన్నిచే తారించు లవయ. కుష్మిందీవురు గడియ యొక్కయేయూ
గొన్నిదివసయ గడియ.

మరియొకనాఁ దతంకు పృథ్వీవంశరాజు వాచిదానియై వాచ్యోక్త్యానవనం
బున కరిగి యందు పనిరింపుచుండ గొంతో దూరములో విద్విత్తగమనంబుల వాచువ
మును నడిపించుచు వచ్చుచున్న యొక రాక్షస కవర్తము గాంబులుము సతం
దెవ్వరోచుది దమ్మని యుత్తర వారకు సంపాదనార్థమున బయలుదేరి యెరుచుచుండు
బ్రతలేఖ ! అతడు గేయావకమునందు గంబులమున్నుండు చామమని ముఖముండ
గొనే యుత్తరవర్తము పిదచెంది గుత్తము దిగిపడి గాంబులుము సమర్పించెను.

చందావీరుడు పీఠిచే తీతుంసారి రిమ్మ కమ్మ. అని మునుకు
నగని గాదారంగము తీసికొని తేయారా ? నవ్వవలెననే గాంబుల సేమముగా
నున్నవని తెలియబడుచున్నది నీ యాగమనకారణము ఏకాంతి వహించి యుం
గింతువుగాక ! అని మునుకు చక్రలేఖ తేయావకంకోగూడ నొక యొగివెచ్చి
నిజరవనంబునకుం బోయెను.

లోపలి కెవ్వరిని రానియందుచి ద్వారపాలకుల నెదమించి పృథ్వీ
తేయావకంకోగూడ గృహామము లోనికి బోయి యందున్న పరివార భూద
ముగా దమ్మని రాంబులుము తేయావకని కెచ్చియె. గంధర్వపుత్ర ! వారంబు
యొక్కయొ మహాశ్వేత యొక్కయొ మదనదేయొక్కయొ సంబంధమయో యెరుంగ
వెచ్చుమని యడిగిన సతం చెప్పెను.

రాంబులు ! అర్చన విశేషములు వినుమా ? చక్రలేఖ దునికొనివచ్చి
మేమునాడుని కవ్యగించి రిమ్మగోయ దేవరయొక్క యజ్ఞమున గమమృత్యుకరము
దెచ్చి మీయుత్తరము దేలిపిచ్చితిని. అది వదిలి మహాశ్వేత కలయెల్లి యెద్దితా

యాలోచించి నిటూర్పు గుడియందు విచారముతో లేచి రక్షణముజేయుటకై వెంటయుం
దనయాశ్రమమువకుఁ బోయెనది.

కాదంబరియో సీతార్థ 21, హృదయము రామకౌసుమ నెత్తి మోతుకొమ్మను
మూర్ఖ మునింగి వేంబుకై యంతలో లేచి మహాశ్వేత యుగిస విరమియంగక
జన్ములం దెరచి కిరఃకంపము లేయుచుఁ గేయారణ ! యీ సంగతి మహాశ్వేతతోఁ
జెప్పుమనియు మనవలేదా ! చంద్రాపీఠం దెత్తివని వేసెనో దూఁతికె ! యిద్దివారము
దేనిం గలదాదునియు పోషాసహజం బగుచును లేచి పుష్కరపురికిరి యొక్కిదిను
యేళాంత గృహమువకుఁబోయి రంభయిన మేరుతేర్చి మునుగునై దుకొని మదనరథుతో
నైకము మూలాదక కర్తవ్యలాపము లోపవే యనుకరింపుదు నాదినుము గదపెనది.

అప్పుడునాడుదయమున నే నామె సహిపమున కేగింక అహ ! హియది
యాప్తు గరిగియొప్పును. వేనర్చి యొక్క వైకవ్యములం జెందురుండే యని యాశే
విందునదియుండో ! కావ్యహాకోరేఁముదో ! ఇక్కడం మగు దృష్టికి నెవ్వని
యాదిగది.

ఆ దూపులవలననే కడియూర్చుదయార్చిపాదుము గ్రహించి యామెతోఁ
జెప్పకయే లేవకం జూడవల్సింది. హియదయమర్థవదలాకాసి చిక్కిరి దిగ్గుది.
అమె పదిను నిడుముచా తెప్పరనిదురాదు. అనిరాజనముయొక్క హృదయము
మృదువైనను మిథావర్తము నొందిన అంబరె సుకంఠితముయి కడినమగునని
తలంబెదను. కానిదో నామెదికమిగ్గు వ్యసనములు పురిమను నశింపజున్నది ఆహా !
స్త్రీలకు వల్లభనమౌగమౌ కురంతమయినదిదా ! అట్ల కన్యమండోద నయిన బ్రాహ
మణి దరించియున్నది.

రాజకుమారా ! అయ్యక్కటమైన యాకంకంటి యొక్కంక నీతోనేమి జెప్పు
దును? ఏ యుపాయమునఁ బ్రదర్శింతును? దేవతాదోర్భి చెప్పదును? అమె రాపరము
ప్రవంధ తీవ్రకర సహసాకరమును మిందియున్నది. కయనముగా వేయించిన పద్మ
ప్రళము లెంకిమార్చుటచైపోవుదున్నది. కామవదే మరెంపుఁబడు నా యాదేవ్వలం
జేయుదున్నది వినుదు. మదనవేదన సహించుకాంత పరితపించుచుండ నులులు
జనుమ కయనమునఁ బయంకఁబెట్టి కిరణయతాకవ్యంకముల వీరును సంతాపముదో
జూరమైన యొకకరణంబున నెత్తులదిన కయనమునుమంబులం జూచి కుసుమకర
ప్రవార జనితకరమని యుండుచుండును. హియద కంపెల్లినంత మేఱగవరమువలె
లోమాంతము సహించును. అమె యువ్యయంతముల జెప్పదును బడినములు పడును,
పెక్కులేరో అక్కడి కథంబ్బయిం దేదరాహమనుభవితమై సున్నవని యెఱిఁగి
యలయుఁ జంద్రాపీఠంబున జేయారకా! రాజదాని. మైను జెప్పుకుము. వివరెకున్నాన;

మనము గన్నులు మూసికొని మోర్చయవేసెను గాదంటి. అప్పుడు నీవు వారం దిన మహానీన భావము మనెనుగదా అంతలో దెలిసి గడ్డలాడరముగా ననని కిట్లయి.

శ్రీయారదా! పరతత్వముననే కాదంటి సంతాపమంతయు దెలిసివడి. నేనెప్పుడు చేయుదును? కాదంటియొక్క యాజ్ఞనే నిందింపుము. అపరస్థ సందర్భము ననే సమోగములను జేయుదున్న నా విషయపు లిప్సాదీప్యము పడనొందిక పరా రింపుడు, ఆ యపరి లిప్తాపరి యైతః ॥ ౩౫ ॥ నవంకరః పృథ్వీహమితి? ఆ లంకను మదనదేవ లింకవ హృదియనుకదా! తన్నులంబున నున్నది దివసరాదా?

అన్నిన్నా! విష్ణోరంభః అమృతమితి మే ముండే బ్రాహ్మణకలము నొందుచున్నదే! ఇది యామరితకః లాభ్యమగా ముండేను. కానియో నేనర్హతాను సారముగా దేవభూమి కెట్లు పోవుదును? పోయియు పరాశ్రీక నెట్లు కాంతును? కనియు మరియ పామకూటమేదో? దొప్పదును? పోయియు గాదంటి? అది నేని? దూనియు పితృపుత్రక మృదనమనొందుననె నుండే భూకమేననము? ఇది యారయు దైవ పితృకమే కమమున? మణిమొకదామ. కాదన దేవమహియ యా యారి నోదామ్యుడు యెన్నింపువలయునని మలుపుడుగా మార్పాడుం దపరగిరి ॥ ౩౬ ॥ మదిన్దింది కలెను సుహ సమపరిపారింతుకొనియెను.

అప్పుడు రంబ్రాపితంక. శ్రీయారదానికొంగూర్చి ఎన పరకులయి కాల్ప కరణీయములం దీప్తి తంద్రోపయ సుమయలరె ॥ ౩౭ ॥ వందే కౌచారంబున కయ నింది శ్రీయారకళముగు లొత్తుమందలవికొ. శ్రీయారదా! మనము పోవుపరకు గాదంటి ప్రాణముల లాల్పయిందనా? మనము మహానోదామ్యులందను? మహాశ్రీక తదర్థబ్రాంతముని వచ్చి దైర్ఘ్యము గలవలందురా? పాణికోరదయ శేషముగు నమ్యుగువ నెమ్మోడం గ్రమ్మరిణాదభయంబునా? యని యడుగ నడకు దేవా! దైర్ఘ్యమవంక త్తేన. వెరవకుము పాణిగమనమర్థము లెయిమని లలితెను.

అప్పుడతం దాత్మగతంబున ఆమోక్ష! ఇప్పుడు మా కల్పింపుదుల శ్రేణిగింపక పోయితిని. పాప పుణ్యకోకలంబం గుండమన్నరయలె పడలి పుడనియంతయుం ద్రవ్యదురే! అర్చివారి గవ్వపెట్టుల నాకేమి శ్రేణిము? పోవున్న గాదంటి ప్రాణాత్మాగము కేమును. అందు విధంబులచేత లాల్పయమి తోమ చున్నది. యేమి జేయుదు? ఎవ్వరితో చెప్పుదు? ప్రాణయ్యంబున స్త్రీలంబును నుండెన రావనదేదే! యని యనే ప్రసారములు రంపోయిదు మార్చి పట్టకేయ గడిపెను.

అతండు మధురామధురంబున లేచి స్కంధారంబు సహిషణుమధు పచ్చి మున్నదనుట మది పింబున. అప్పుడు పాశ్చితి సంతాపంబున శ్రీయారదా! మన

కార్యసిద్ధి హస్తగతమయినదానిగా భావింపుడు. నా బ్రాహ్మి క్షుద్రులైకంపాయకుడు వచ్చుచున్నవాడని పట్టెను.

ఏమిట గేయాలకుడు ఆ నాటకుమారునికి మ్రొక్కుదు లేవా ! దేవర కైకంపాయకుడు వచ్చుచున్న గాంక్షేపము లేదుగదా యుద్ధది. ఆచ్యుతినంగతి మీకు విశదపరచిందా? దేవర తత్వంబిలాపము గ్రహించిరి. చివున నన్ను ముందు బంధుడు. నేను తోయి భవరీయ వృత్తాంతమంతయు నా కాలక కెరింగిరి తీవన భారజో పాయ మాకరింపె. ఏమిదా శత్రుమూలగాణాని యానెంతఁ బ్రాణములు ధరించు ననుగహింపుతని పయోగాని యానాశవంధుమందు వెనుకగూర్చుచి యున్న వశలేఖం బాచుదు మేమువారు తెక్క కనని యుదిగెను.

అంతలో మేనువారు దెరుక సెఱుదులయు నరసి బారి యోరి! నీవు వెనుక పుకలేఖం దీసికొనివచ్చుట కెందులదీనో యిప్పుకప్పుటకీ పుకలేఖం దీసికొని కేయూరకునితోగూడ ముందుగా దొమ్మి. మేము కైకంపాయనునతో మాటలి వెనుక వచ్చెనని నియమించి కేయూరక! నీవు కాదంటి సందేశము నాకు దీసికొనిరాల్చిదు. నేనే నీలేక నామొ సందేశము పంపుచుండిని అకేమగు సిగ్గుయొక్క భారమును వహించుటచే నీర్థాయాసపెట్టెదన్నాను. అని దేవిలో విభాషన కేయము కక్కిన సంగతులన్నియుఁ బుకలేఖ యిఁబొంపఁగఁడు అని పలుకుదు నమంగళకంకలే నశ్రవణంబు నరికట్ట యత్నించుటయు నాచేలే కన్నీడుగార్చుడు. దనపాదంబులకు నమస్కరింపుదున్న వశలేఖ దిక్కు మొగంబై యంబరిపక్ష యల్లనియె.

పుకలేఖా ! ఈ యంబరితో పుత్తిరప్రణామము లర్పించి కాదంటి కిటు విభాషన జేయుము. దయగఁదగుట ప్రవచనకననమందే యను గ్రహాతియమునఁ బాపిన యామెను నమస్కారము చేతనైన గౌరవంపక పరిచినదిక కృతఘ్నులకగు నా సుగుణమేఁబాపి తియూఁ బ్రగహంపుమని పొందింతు. ఆమెమాత మెలంగిక రించును ? ప్రకృతిపేళలమగు నామె హృదయమహారింది కెక్కలేదయో ? ప్రాణ సంకటమగు నవస్థ బానియు మరేక్ష లేయలేనియో ! పరలోపాశ్రయంబునైనను బలమానామె పాపసేన తేసికెనయో ? సర్వగుణఁ హినులనైనను నామె సుగుణం బులే నెన్నుచుంటిందుచని యాపకతిగి యుండిని. పాపతీకులందగు నన్ను దత్తా త్పరము భయపెట్టఁచని భణంతును. నీగుణసంపదనై తిదగా నామె మొగంబు బానుటకు యత్నించుట శయ్యగణంబులే కావలయును. ఆమె సెంపులేకయే దూర ముగా వచ్చిన నన్ను బలాల్కారముగాఁ దక్కుఁబములే వెండియ నామె పాదమూల మును జేచ్చెదన్నట్టి. నవ్వుమఱచి గవనాబి తెకరిపోయెనని యెఱుక్కులే విభాషన తేరికొనుచుండినో ఆ నాకై నీ కిటు చెప్పెదన్నది. బటుపెన పురాగమన మెట్లు వ్యర్థనముగాదో జగమును తానామెగాదో యట్లు లేని యాత్మ సెఱుపుకొనుట కాత్మ లేకనే యత్నము లేయవలయును. అని చెప్పుచుని చెప్పి వెంటయు సరండు ప్రియ

నది ! నీవు దారిలో మర్చిపోగవీకడలే గుండును శరీరసంస్కార ముపేక్ష జేయుదువు నుపే ! నమయ్యెను కావలయును గుండుమరుఁ డెరియని దారిని లోపక విడుర్చింది అన జేయుచుండవలయును. ఏమి జేయుదును ? నీ కంటె గారంధి ప్రాణములు ప్రేమమునని నివ్వించిగాఁ జంపుచున్నాను. నా ప్రాణములు నీ చేతిలో నున్నవి కావున || యాత్మ తోరుకతోఁ గాపాడికొనుచు మలుకుచు నారింగనము జేసికొని కేయూరకుని కప్పగించి నన్ను వెంటయు మహాశ్వత్థాశ్రమములో గరిసికొనవలయునని యుపదేశించి వారిసంపేను.

వాడు వోయిన వెనుక విశంధు విడువేమనగా నందు లోపుతరా ? దారిలో నేదీయెర యంతాయును రాదుగదా ! ఎన్ని దినములకుఁ బోయి యామె సూరకింతుడు ? అని యాలోచించుచు తూర్పుహృదయుండై వక్షసంధు వసించి స్కందాచార మెఁ దూరమొందవచ్చురీయో తెలిసికొని కమ్మని చాచాచును. ఇంపి వైకంపాయను నెదుర్కొనుటకుఁ జంపుమని యారించుటకై తిండ్రిగారి యొద్ద కరిగెను.

దూరమంటి నమస్కరించుచున్న పుత్రులంతాఁ దాచిడుడు నిమిర స్నేహగర్భమును వ్యరంబున వత్సా ! కమ్మ, కమ్మ, అని రేకులు పాచుడు గగరించుకొని దాపున గూర్చుండుచెల్లికొని ప్రశ్నవరమున పాటిచే స్వస్థింబుడు దాపుననున్న మంత్రములతో న్నినియె.

అఱా ! కుకనాన ! అయ్యుచ్చంఘానగు చంద్రాపీఠముని జూచితిరా ? ఇకని మేన యోవనము పొడిమూపిచితి. వివాహయాగ్యమును దక వహించియున్న వాడు. వివాహవతితో నాలోరింది విఁళిఁ భూన జగన్మళ నరసి పెండ్లి రేయవంయు ననుటయు కుకనాకుడు దే ! దేవర తిప్పుగా నాలోరిందితిరి. ఇకడు విద్యలన్నియు గ్రహించెను. రిగ్విజయము చేసెను ప్రాణ కుర్వాహముగలగఁజేసెను తాగ మిగిలిక కృత్యము వరింపజేకదా ! అవకళు దాచురింది యాలోరింపవలయునని నులిను.

అది నమయ్యెనుఁ జంద్రాపీఠుడు విన్నచే తం బాబ్బుకొని యాత్మ గతింబున భగవే ! వీరి సంవాదము శారంధరి సమాగమమునకు నుపకరివరఁ రోరి నది నా విషయమె మా తం నీ కిప్పటిదీ బుద్ధి వృద్ధుల సమ్మదంబును ఇదిసాదాశి యాగపాశము పోలివచ్చుగా నున్నది. అని పెక్కుకేరంగుల నాలోరించుచు నంతలో వైకంపాయుని ప్రస్తావన వచ్చుటయు నతని నెదుర్కొనుటకు ననుష్ఠ యమ్మని చంద్రాపీఠుడు కళవాసములమఱాఁ దండ్రికి విజ్ఞాపన జేసికొనియెను.

తాచిడుడు వైకంపాయను నెదుర్కొనుటకు బుత్రునకల యయ్యుటయు నతంబక్కంత సంకోషముతో నా నాతి వేగించి సుహృద్భగ్గున లాంచుండై వేరూము బడి దెలి ప్రాళఁకాంక్షకృత్యముల పెర్వరించి యురిత పరివారముతో సింద్రాయుధ మెక్కి యతివేగముగా పేదాఁ బునువనుబోయెను.

స్కందాచారమును ప్రవేశించితోకనే గురమైన నుండియే యశ్శాతర ములో వైశంపాయను యెవ్వల నున్నవాడని యడిగెను. ఆ మాట విని యందున్న ప్రియ కోందరెడ్డియో వని కోందరలో నుండి యతని గురుకుప్రభుజాంక కన్నీరు విడుచుచు అయ్యో ! ఇంకెక్కడి వైశంపాయనుడు ? అతని నడిగెడలేదుకనిపించెను.

ఆ మాటలు విని ఆ ప్రాప్తలానా ! అట్లయితరేం ? యని హృదయము యులుమున వారివదలించుచు మరియొకరినడుగక భయపడుచు గుంపువీడి బేదిపిల్లవలె బెడచీరు నేమియుంటాడక యేమియు మాటాడక యేమియును వివక యెవ్వరింజేరక హా ! యిప్పుడు నేనెక్కడనుండని ? యెక్కడికి వచ్చితిని ? యేమిటికి వచ్చితిని ? యెక్కడికి బోవలయును ? యేమి లేదువలయును ? అని భయపడుచు నంధునివలె మాకునివోడి జరుపిరాతి సుండు గ్రమ్మచుచుండెను.

అప్పుడ, తురగమును గురుకువద్దటి రాజుమాయలు దర్శిరావీరుడు దండ్రిరావీరుడు పిలుచుకొనుచు కొందరగా నుండి జాబుకొనుటయు నతండు వారిని వైశంపాయనుడెక్కడ నున్నాడని గెల్లడస్వరముతో నడిగెను. అరు దేరా ! నరకము నిడిదియను. గురమనిదిగి యా వృక్షరాయను విక్రమింపుడని దీర ములులై పలుకుటయు నట్లుదేసి తరీయ-గోరడిం గనిపెట్టి యతండు దిశము విశ్రాంతి వహింపఁ బెక్కుతెరంగులు వ్రురుడు గవరాతము చేసిననాటుంట్లో దం బాబ్బుకొని మెల్లగా నానితో నట్లనెయి

నేను బోయిన వెనుక వారిలో నుం గావము తటస్థించినదా ? లేక కీను ములో ననుష్ఠం గ్రహించుచు వ్యాధియొద్దియేని వచ్చిందా ? పిడుగు పడినట్లు వైశం పాయనుని కింక యెప్పుడవ మేల రావలయును ? నెగను తెప్పరసటయు వారందరు రెప్పుడుమాసికొని కివికా ! అట్లయితరేం ? ప్రాప్తము వైశంపాయనుండు జీవించియే యున్నవాడు. అంత సూరేంద్రులకుమనవి ఫణకగా విని యాశాజనాదనుండు రెండంభానంద సాగరంబునమునంగవారిగంభ గహణముజేయారు విండియునిట్లనియె.

వైశంపాయనుండు బలికియుండిన నాచుజుమిరి మణియొక బోడికి బోవువాడు కాతని యట్లందే మంరినూట జెప్పితిని అరండిప్పు తెర్చిడికి బోయెను ! ఇక్కడేలేవాడు ? అకస్మాదికి పిరేమిటికి వచ్చితిని ? ఏనువంకు వారి క్రమ కలమంతు చున్నది వేగముతెప్పించని యుడిగిన నమస్కరింపచు వారిట్లు దెప్పకొరంగిరి.

వై శం పాయ ను ని క థ

దేవా ! యవధరింపుము. వైశంపాయనుడోగూర మీరు మెల్లగా రందని మాకు జెప్పి దేదర యడిగితిగదా ! ఆ దిశము మము ప్రయాణపాదనముం సవరింపు కొని మరునాడుదయంబున ప్రయాణభేది గొడ్డింది నంరలో వైశంపాయనుండు

వచ్చి వారిననుచు నీ ప్రాంత వందకొద్దమును పుష్కలముగలదు. అందు దీర్ఘహరి కంటకునొంది రేపుచేపునను. ఈ పుష్కలము తెచ్చుకొనుచు వత్తుమా? యని పలుకుదు. ఇదగమముననే కానయ్యుకొద్దముననుచుండెను.

ఆ ప్రదేశమంతయు రమణీయముగా మండుటచే సంసరులు దృష్టి బడగించి పురుషులందఱు మెలంగుచు నొప్పునవలెనులఱుకొనఁ గ్రమ్ముదు. దున్నంత వస్త్రాక ప్రాంతమున మణిలములపడుమందు గవంబునది.

తానని తనకాంక్షనకు గలఁబడెన సోధునఁ బూరి బుద్ధిమంతులై మెచ్చుచు దండమున నత్యంత పీడిత రేపువారికై యాచుచు స్థలముని యట్లు కరలక విరుక్తకర హృదయాలై యెదియో తానెందును నభిమానముగా నందు గూర్చుండుటయు చే మనసొంకారి మనోహర ప్రదేశా లోకంబునంజేసి తదియదిక్కులు విక్రమి బొందిన దని కలంది కొంతసే పూరకొందిను.

ఎవ్వరికిని రాకున్న మెము తావునఁబోయి అర్కా! నేక యతిశ్రమించుచున్నది. స్వావధి. లేదుమా. పరుననునను నెవరును పిదక నేదియున్నాదు. ఈ ప్రదేశ సేవక సేవ చేయవలయు అదవలయుననియే యందును. అంశము లేయక రింతని పరిశీలన మామాకుల విచికింబుకొనక కరల మానేడియఁ బ్రయత్నము జెప్పుకొన్నది. ఆ రంకామంబులమును మా తము గెప్పుచేయక నొప్పుదృష్టిలోఁ జూచుచుండెను.

మహాత్మ మెము తొందరి పిలువయొ నెట్టియెడు మమ్ము అదకయే "వేయరాను, మీరిందుండరాదు. అతందరికి పెద్దతదియునది. వెగడు పొందని" పలుకగా విడి అయ్యి! యాకిం దకలంబుగా నైకాగ్యమును జెందెనే! యని కంకింబు కొనుచు సానునయముగా తొరిందియు నెవరుమాగా అలియు నీ మోహము తగదు. వదిగా రమ్మ! వంశాపీతులు నిన్ను విడిచి వదిలిన మమ్ము దండెందునని యెన్నియో రీతిం జెప్పిన నెట్టియెడు పరిణామము కలుగు నుగమతో మా కిద్దరియి.

అప్పుడు నానేడియం దెలియకున్నది. కన్న మూటిమాటి గమనమునకు మీరు తొరక నెయ్యదన్నాదు. నేను వంశాపీతుని విడిచి యెప్పుడైన నుండినా? అతయు నాకెంత యగ్రుచ్చుది కాని నేమియొం జేయలేను. తెలిసిను జేయుటకు కలుదకలంబు. చూడదన్నను నాదని మాయోరేటికి బ్రవేశించెను. పాదములు గడలెపు. అప్పుడు పాదజేయఁబడినదివలె నాకనువు కడలెచ్చునది కావున నేను వచ్చుటకు సమర్థునినకాదు. నన్నొకనేక మీరు రంకామంబుగాఁ దిసికొనిపోయెదరేని నామేరఁ బాదములు నెచ్చెనని తోచుచున్నది. ఇప్పుడనే యుండినచో నాపాద యంబున నెట్లో యున్నది. పాదములు రండితునని దైర్ఘ్యమున్నది. కావున మీరు నమ్ము విర్రుండెంపకాదు. మీరువోయి యావచ్చినము దండాపీదు అదరక నుంబును తనింపుడు నాకట్టి సుఖములేయంద దైవమా విరచిసెనను నలిగిన పంపకలయ నదికె

తమనుకొని ఆమోహము! యిట్లు పరితెవరే? చంద్రాపీఠుని రాష్ట్రము నాయని నిర్వహణముగా వెల్లుపావు లెక్కింప నకుండుటయే.

అక్కటా! పీఠారక నున్న చంద్రాపీఠమెవరే? చంద్రాపీఠుని శివరము లోడు! చాళుఖ్యము తెలియకున్నది, నేనెవ్వరకు ననుభవము కనుకను. కారణము నాకు తెలియదు. మీరు మాడమనే యుగిగెడరే? మీరు పొందు పొందని పరికి మహారాజామూ కొని యందు రమ్మములెవ రలాగ్నపాములు నరస్పీకములు గ్రుమ్మరురు నాకేలాదలనమున పిట్టిపా మరలపోయినట్లు తెలియదు నికరదృష్టి లేక వివేకముండును.

మేము పొడలమాటననుకరింపకుండుముమానరకు వరని దేవులం గని పెట్టి తిరిగిపోయి రమ్మని నిర్వహించి నకుండుటయో! నన్నట్లు చేసెవరే? నాకు నా శివరమునకుండు చంద్రాపీఠము ప్రాణములు పోయినట్లు తెలియదు! అని యెవడు విదిగి బలాత్కారముగా నాయుద్ధము వర్తింపను గాకను లేదని తోచుచున్నది. ఇంక మీరెవ రెవరే? పొంద, పరికి లేని ముందు సొన్నములేని కందమాంశము లావారముగా బుచ్చుకొని వనరాసోదితరస్యపాతమును గెలిపించును.

అప్పుడు మేము పిచ్చయమందుడు మూలములో రాకములు వెలి యుండివి కాని యెవడియిట్టి తిరిగివది కాదు. అప్పుడు చంద్రాపీఠము యందు గొందర గావలియుండి మేము యందులేని వర్తింపము.

అని యెవరిగిండు? చాళి మాటలు విని చంద్రాపీఠముడు దింతా విస్మయము లొక్కమాట దిల్లం బుల్లంబెట్టి నిట్లు తలంపె-

అమోహము! వైకంఠాచలము నింతలో ప్రరాగ్న పృథ్విజానులకు గారణ మయియుం గనంబడును. చంద్రాపీఠము నున్నచేత వానిసైన్యము గారవిండును. ప్రజలకు సైతము వాయించుకొన్న చాళుఖ్యుల మగు ముక్కువగలిగియున్నది. ఈకావ్యము మనోరమము నకు సేవయములలోను మందరించి యుడుగదు. అతనికిఁ బ్రకాశింప నది సహాయమునాదు ఇదివరకు విద్యలతోడఁగలము గాహనస్థముండే ప్రవేశింపలేదు. ఇదియేమియో యని పెక్కు తెలింగులు రంగురు సత్విగమగా నవిస్మయి తోచుచుండుచును వట్టిదండుం తెలిసింపక పోరాదని నిశ్చయించి యప్పుడే తురగమెక్కి యర్కారయంబుల వనస్థులములను పర్యేను.

అ పీఠలో ప్రజలందరు గుంపులుగా గూడుకొని వైకంఠాచలముని వృత్తాంతము చెప్పుకొనఁజూచును, ఏమనఁజూచు, అరుగువాడును, చంద్రాపీఠము పీఠముయం దుండుటచేత చంద్రాపీఠముడు లక్కటా! యావార్త నాకన్న ముందర పట్టణములో నెవరచ్చునది మాతండ్రిగాలిని కునానమనెనాకు తెలిసయేయుండును. వైకంఠాచలమునొగింది చాళుఖ్యునందే యంత చంద్రాపీఠమున, దిల్లంబుడుం తెల్లంబుడునో? ననేనును కంఠంబుతో యను పెక్కు తెలింగులు చంద్రాపీఠము గ్రహించును

అపిష్టావరము రావునకుఁబోయి యందు గట్టమును దిగి యాహ్వానమువగుఁ డోవు చున్నంతఁ దాదాపిడుఁడు విరాసవతితోఁగూడ కనకావతి గోపమునందున్న వాఁడను చార్త విసంభవించె.

అప్పు డతఁడును మరలి రావఁగూడ నవచ్చును బొప్పనంతఁ ననుసముగా నిట్టిదత్తని పంపింపవలెనని.

హా! వైకంఠాయమా? హా! వంశరాజమా! యదయాంకసినుయందు లాలింపఁ బడుచుండెడి నీవిష్ణుడు గాఢకథిషణులయిన శాంతావతములలో నొందెగా నెట్లొందె? అందు కరీరశక్తి నీకెట్లు జనుచున్నది నీకు స్వరాజ్యమిచ్చుకయ్య నెవ్వరు గల్గిండు చున్నాడు? నీమహాలి గనిపెట్టి యన్నపినువారెవ్వరు? పట్టి పట్టియఁనవచ్చెడిది. అయ్యో! నీవు వచ్చినతోడనే హితం దితోనెప్పి రగిన కన్యకు పితాహమ తేమువంయు నని తలంపియుంటివే! చుంపరాశ్మరాబధుని నాకట్టి యెద్దవృత్తియెట్లువల్లును. నన్నును మీతం దని నీవున్నదోడికి రిపకోసపా య్య నీవ్వుఁ దెలి పుము నుపపన్నునఁ దాకలేము. ఇంక నీమధరత్నము నీవెల్లఁ బాఁడిపి? చంద్రావతముఁ డెరిది ప్పణమైన నుండురాకవు కావే? తద్వయోగమిప్పు డెట్లు పెరికిపి? అన్నీహమతయు నేముయిచ్చియిడి? నీవట్టి వైరాగ్యము బూషణకుఁ గారణమిది? అయ్యో! ఎంతవచ్చెడిది? పిచ్చిచేతును? ప్పిల్ల! యిది యూరితి పెక్కు. తెరంగిలు అంతకోసంబున పంపింపరుదన్న మనో రథు గంధరత్నని పని యరండు వివాహమునై మూర్ఖువోయి మంతరో రెప్పిరిల్లి క్రమంబునఁ దండ్రియొద్దకుఁబోయి యుగం తానుబు నెక్కువకుఁ దలంపంబునని ననున్నది. ఇట్లు యారఁగా గూర్చుంటెను.

ఆ రాజ పుత్రుఁ డూరి తావ్యభరవైకంఠయ వత్సా! చంద్రావత! నీకు వైకంఠాయమనిమిండు కపిలేశుకీర్ణు నెక్కుడు ప్రీతియని యెఱుంగుదును అని యురనివృత్తాంతము వినినది మొదలు వాహ్యభరము నీయెడ ననుమానము బండు చున్నదేమని పరిసర నిని యుకసిమూల రాషిపిండురు కుకినాపుం దిట్లనియి.

దేవా! అగ్నిచక్రణదినదోసను నూత్యున నంధవారము గ్రగమ్మినదనిమను నముఁదమింఱినననిమను నమ్మవచ్చును కాని చంద్రావతము దట్టి తోషమును జేయును కలంపరాదు. కృతయుగావశారముని చెప్పనోపిన చంద్రావతము నుగిలముండు నీకు రీంపక మిత్రమారకునిగా నూదించితిలేద? విరాజింప వైకంఠాయమై మరల దేని కలంపెదను. తోకంబును బుత్రులంగముల వంశవృద్ధిరకఁగదా! తండ్రి యానదిబూసక నేనెట్లు వైరాగ్యమును బామయనని యుండు. ఇతయు వాని వాస్తంఠ మును బుచ్చినదిగాదే! అట్టి చుక్కాయని విషయమై చతురంబు నేడిగి? నాకు పురిప దిలుకవలె దేవరదే! తోషించునది యంతయు మరలి యిప్పుడు కన్యకాది సంపద విడిచినిచ్చెనే? అక్కఱోహము దేనివ వానితో మనకేమి? అప్రాపాత్మ్యం బుపరము మనకు కోమునకే తారణమైనది. అని పరికి కన్నీరు నిండురు పట్టాచ్చులునుగదావలె.

అప్పుడు రాజాపీఠః ధర్మంబుచి మోక్షా! యూరీల్లును వ్యజనా
నిండుదేశ కామ్యపుష్ప ప్రియైవేషులకరా! మీకు మేము బోధించుట | బహు శకుం
దై నమ బ్రాహ్మణైవం విశేషమే | దీని గ్రంథము దురాధిపాతంబులు జీతరాంకల్య
మందకమానడు. మనస్సు తెలివైనతేమియుం తెలియదుకరా! వైకంపాయను
గురించి కోపావేశముతోఁ బలుమందిన్లు నీమూలము విమలచే నాకు మిక్కిలి వ్యసముగా
నున్నది. యరసియిక గోప మను పితవుండు వాడు మిక్కిలి గుణవంతుడు. కారణ
మబట్టక నాని నిందింపరాదు ద్వైరాపీఠమంది శ్రీమముగా నిచ్చుటకై రప్పించి యెట్టి
వింశి నేమిటిఁ బూనెనో యరయువలగాక! యరసివనివత యైరావ్యాయముగా
నాచరింతుమని పరిశ్రమ విని తెలియు కలవాకుం దిట్లనియె.

దేవా! నీకు వైకంపాయనుని యందుగల ముక్కువదే నిల్లనుచున్నావు.
నీయోధావ్యసుద్దిదియేకాని యువరాజునవిడిచి యాత్మైర్పదే మండుల గవ్వమని పరిశ్ర
మని చంద్రాపీఠుడు తండ్రియన్నమాల హృదయంబుక మురికిపోలికదాడియుండ
గన్నీరునెంచుడు గూర్పుండియే మెల్లగా రావునకుఁబోయి కలవాకున కిట్లనియె.

అర్జు! వైకంపాయనుని పవయై నాచరింప నేమియు బోసములేదని
దెన్నకపోయినను నేనెఱుంగదు. అయినను మా శంఖిగిరి కనుమనము బోయిచున్న
దని పరిశ్రీకరా! లోకులు సెరమిచ్చే రాంబుడు అనత్యమయినను లోకావధము
తరించుట గవ్వము, అయ్యో! ప్రసిద్ధి లోకంబున వ్యాపించెనేని పదలోకాని కాగఁబడు.
కావున దీనికి ప్రాయశ్చిత్తముగా వైకంపాయనుని దీసికొని వచ్చుటకు నున్న నియ
మింపుము. మఱియొకరికి నాకు సమ్మేగఁబడగద. తురగ యానంబునఁబోయిన
నామేమియు నాయనము గలగద. గమనాత్మముల యిమ్ము. నేనబోయి ప్రియ
మిత్రునిం దీసికొని వత్తును అతండు రాసివో నేనుసెర మచ్చటనే యుండెదనని
పరిశ్రమ విని కలవాకుడు కారాపీఠునితో దేవా! యువరాజు నిమనః నకు విజ్ఞాతక
తేసికొనుచున్నవాడు సెలవేమియును యుగిలినవరం దిట్లనియె

అర్జు! మనమెకదే దలరికొనియుండ దైవము దేవకరి తెచ్చిపెట్టెను,
కానిమ్ము వైకంపాయను నవశ్యముగా యువరాజు దీసికొనిగవలయును. అతని పతిరి
యారఁ బోక నిమిషమైన రాకలేదు తప్పక దొరికినదే. మారని దీసికొనివచ్చుటకు
నాయుష్షుండుని మాట చెప్పనేం. విరావనకైనను బంపెదననుమి! యిది పరిశ్ర
దైవజ్ఞాంరప్పించి యప్పుడే ప్రయాణమునకు మువ్వారము నిక్కలుబది పిమ్ముఁ
బ్రాహ్మణునిం బూచి రాజు పూర్తి. నిద్రాక మి కల్లెం చెప్పి వేగపొమ్మని ము
కును పునానానితోగూడ దుప భవమునకు బోయెను.

తర్వాత నా రాజకుమారుడు కల్లియొడఁబోయి నమస్కరించుచు
రావునం గూర్పుండి విడిచిరి విచారింపుచున్న మనోదరము కల్లనియె. కల్లి! నీ పుల్లం

బువ్వు జీవితమును. వెళుకొనుచును దీనికొని వచ్చుటకు మా తండ్రి నా రానిదియెను. వేరు వెళ్ళి యనుకొనినందులో వాతనిం దెచ్చెదను. నీవుగూడ విన్నవించుము. పోయి వచ్చెదననుటయు నామె యిట్లనెను.

మా! నేను వెళ్ళెదనను మాటలే నాకు కోకోవలననుము తేనెపని ? నాకు నరనియందువచ్చు నీయందు ముక్కువ మీరు నీవు పోయిన వెళ్ళునని జూచి కొని ధైర్యమునందింతును ? నీవు జోవము. దైవానుగ్రహము గలిగినవాడే రాగలడు. లేక మరయివచ్చునని భయపడుచుగాక. యిది వరికొనినది విరాసవతి యిట్లనియె. సఖి ! మన యిరువైనది చాచివురముమన సమాప్తమేమి గలిగియున్నది. రానిజూడక నేను మాత్రము సైరింపగలవా ! వారింపకము. మనము వారింపినను జండాపీడుడు నెందునాడుతాడు. యెన్న యెప్పుని పోతిన వక్కనితీయు నెల్లకొంతు నమ్మిందినది.

అంతలో సాయంకాలమగుటయు జండాపీడుడు ఆ రాత్రి తోచుకము చేసి కల్పంబున కయింపిరి సుకల్పకమునదే మనోధనంబు జూపించుకొనకు నిట్లు తలంపెను.

నేను ముందుగా నెచ్చెద నరమునకుఁబోయి యందు వెనుక వెనుకగా నదిగి వెళుకొనుచును రింక గహములేని నీంతెను బోవగలవని పరిపా నరకు నా మాట బోయినదేక నాలో వచ్చుకదా. నీవుట మాత్రమేక యుక్తమనన జరిగి యందు అరిజనము నునిది యుమెతోగూడ పోవుటయును జోయెను.

అందు నమ్మింజూచి కాదంటి పరిజనము రొందరగా నిలునటు తిరుగుచు నమస్కరింపుచుండ గ్రహించున గాదంటి యున్న కావలసి యెరిగిన వరకుతీయు నా రాక నలునదే నెరిగి కటాటను మచ్చలవచ్చును. లేని యత్కారుమతో స్వాంగాలంకారము సమీపకొనుచు నీగంటే తలవందకొని కయ్యాపదేపంబున నిలువంటియున్న యెచ్చెరిలరామమునాంటి కన్నులకలిసి సార్థము గావించెననుకదా.

కరుణాక మదనదేవుని ప్రియతమ గేయారకుని యెందరిక గౌరవించుచున్నందుకు సాహసముతో విరాహప్రయత్నము చేయుటకు శత్రువునకు వాదనంపెదను.

నీవుట నా కొమ్మను బరమమౌళికమనఁ జెంది యాది అహంబునుమ రామ భూషానులేషనాది మమమందిరమగు భవమందు మచ్చకొయ్యె పై మత్సమమున గూర్చుండి వయస్సు లిరిగిన వెనుక కామము ముగించవలసి యనుకొనిన సమయంబున అలాత్కారముగా నందిలో నీనుచ్చికోప కల్పంబునఁజేర్చి పిమ్మట దొకయం దిడు కొని యెరమలేతితో గోపాళముగఁజేర్చి కుడిచేతితో నరరము పుడుతుంటే గవోలములు అంపించుచు సురలకు సైతము దుర్లభమయిన యెరవాత్మకము యపవీరిక గోరెదనను.

అంత వింతింతవదాని సంతసముతోఁ గంతునంతాపమును గృశింబియున్న యవయవములకు గాఢాశింగవ ముఖరస భరణము నుచ్చుగఁగఁగఁ జేయుచుఁ దడువఁ నా నాతితోఁగూడ మదవాగ్ని హస్త్యనదయు వింధియునులకు ముఖమిచ్చునదియుఁ బెక్కుసారు లమృతవిందువువృద్ధులను గ్రౌఠరాక్షసరె బోతునదియు నిట్టిదని చెప్పుటకు పంచి తాని సంతోషము గడుగఁజేయునదియు నివ్వఁగ నుఖపాద్యక్షము గంధియు నరింత్యమయినదియు నగు ముఖ మమృతవిందుచు నిమిషమైనను వెడువక రమ్యప్రదో ములఁ గ్రీడింపురు యౌవనమునకుఁ దృప్తిగలుగఁజేసెదము.

ఆ రీతిఁ జారంతఃకి సంతోషము గలుగఁజేసి మదనలేఖను వెళంపాయును నకుఁ బొందెనెదము. అని యట్లు పెక్కుతెరంగుల సంతరంగమును దలపోయుచు మేను గరుప్తజెంద నకృతాక్షుఁడైన వాఁడుఁబోలి నా రాత్రి నిద్దురింజెందక తృటి లాగున గడిపి యందఁబడున లేది సమధిక పువరంబు సేవింప నింఢ్రాయుధ మెక్కి యుక్కుచూచుం దప్పరము వెదికి కతివయ్యప్రమాణంబుల నభ్యసనసన్నీకము నకుఁ బోవుచు వింతుకదూరముతో విడుచువడిన మెనునాదునిజూచి యత్కృతరహస్యం నట్లనియె.

మేమనరా ! అట్టిదస్పర స్త్రీరంబున నీకు వెళంపాయునుఁడు కనఁబడి యెలా ? చూచి మోటుకొని ? ఎందుయెను ? ఎవ్వరి కెసం వచ్చారామమజెంది యిందలి రావంయునని శంకచువున్నరాఁదా ! నామాల యేవైనది చెప్పినా ? యురకలి తల్లిదండ్రులూ జాపకముండిరా ? యని యడిగిన నకుం దట్లనియె.

దేవా ! దేవత ఇదిగో నేను వెళంపాయనునతోఁ మోటుకొని నీ వినుననే వత్తు నని చెప్పితిరికదా ! పైనుకుపోయి మీ రాక నెదియుండ వెప్పటికి వచ్చితిరి కాదు. అప్పుడు వ్యతలేఖయుఁ గేయూరకుడు నమ్ముఁ జూచి మన దండ్రిరావీకుని మూలం మగుటచేఁ దల్లిదండ్రులు వానిచ్చిరి కాదు. నీ విచ్చోట నొక్కరుడ వుండునని యిందలిఁ బొమ్మని వరికి వారువుచు హేమకూటమునకుఁ బోయిరి.

నేను మరొకన్ని దినములందంభి తిరుగా నింధికి వచ్చుచున్నవాఁడ నింతియని వెళంపాయనుని వాద నామెయుం దెలియదు. అతఁ దర్కవైద్యసరస్వతి నకుఁ బోవుటయే నేరహఃగనని చెప్పెననిని య రాజుమారుడు వెండియు వానితో నోరి ! అట్లయిన సరియైన పక్షలేఖ యిప్పటికి హేమకూటము తేరునో లేదో చెప్పఁ గలవా ? యని యడిగిన వారటనియె.

దేవా ! దైవికమైన యంతరాయమేదియు రాకుండెన నది యాంశ్యము లేయనవీడుదు. కావున నేటి కట్టిటి హేమకూటము తేరునయ్యె నాదని పాయము. అని చెప్పిన సంతసించుచుఁ జండ్రిరావీకుడు వానితోఁ గ్రమమున వెళంపాయనునిం జూచు వెడకతో నభ్యసనసన్నీకమునకుఁ బోయి యందు గుర్రపురొత్తుల కిట్లనియె.

వెళంపాయనుఁడు వైరాగ్యవృత్తింజూచి యౌ వనములో వెచ్చుటనో

యజ్ఞగోయన్న వాడు. మనలకూచి పొడిపోవును. కావున పి రంధ్రము గుర్రముల నుండియే లభింపవలయును తరుమూలములు లభింపవలయును మొదలగు సమస్తము లలో విమర్శగా సరయులని వయసులు వామ విక్రీణి క్రద్ధాహర్యకముగా సతని పెనకెకాని యొందును అతనిదిన్నము లేమియుం గవలెదనిమాట.

అప్పు డతండు పెక్కు లెడంగుఁ జిఁతిఁచుచు వైకంపాయనని వార మహాశ్వేతశ్రేయసం తెలియనేమోయెనుఁ గావలెనీ పితృషతులగూతఁ తెలియండు ననియే మాహాలి తురగ సెక్కుమంతయు చదివఁకడమన కనతిహారణంన నుంక నియమించి నమఁచితవీరవఁతోఁ దానిం దాయుధమెక్కి యామె యాశ్రమముమీఁదోయి గుహామూలమున వాతవమును దగ్గి నన్ననిఁత్రములదాల్చి యక్కండరాంక రడుముఁ జోయెను.

అందు కోకిలేగంఠున నవయవములు చిలిపి గమ్ములనుండి దారగా నీరుగావ్వుడుఁ గాలిననామమున వానిసరిగియుండోది మొగమునంది తరలికలు బలు కొనలయిన్న మహాశ్వేతఁజూచి యతండు పి.భావములై ఆయ్యా! కారంబి శ్రేద్ధి యేని యప్రియము అదిగియుండఁజోలు! గాఁదో విమోచిని యిట్లుండును. ఏమి బైదమా! యని ప్రాణంబులెగిసిపోయినట్లు పారెనాదెనుఁదొలుచుకును మెల్లగాఁదాపు నకుఁ జోయి చోదీ! యామె యిట్లున్నదేమి? యని తరలి నడిగిన నప్పడలియు నేమియుంజెప్పక యట్టి యవస్థలోనెన్నడు మహాశ్వేత మొగము జూచినది. అప్పుడా సాధ్యయీ క్రమణులన కోకిలేగం బనంచుకొన గడ్గదస్వరముతో నన్నరవనానూతి కిట్టియి.

మహారాగ! నీగుడని యాపాపాత్ముడారేమిటి జెప్పకుండును? విడుండు. లేయారక ముఖముగా తవమజ్ఞునిగమన వేటాంకమునుచిని మనమిజితు ఆయ్యా! మదిరాచిరధుం మనోరథనిను దీవ్యలేక పోయితిని. కాదండకోరికయు నెవలము లేయలేకపోయితిని. యారాజుమారుని యట్టివము తీసెదరాదు. నేమరర్చి యేమిసెలి నని సిగ్గుపడుదుఁ గారంబి సేపహపాగములంగోసి వెలియు రివలముతేయలరై యాశ్రమమునకువర్చి యత్పల దేవదఁజోలియున్న యొక్క బ్రాహ్మణమహిమం తెల్లితొ వెడకుచున్నట్లు కూన్యహృదయులై నలుమూలలు జూచుచుండ గండ్లి.

అప్పు డతండు వాయొదకు మెల్లగావర్చి యత్పవహుర్తులై నన్న నిన్నఁదో యెఱిగిన వాడుండోరి వామలము లెప్పులొక మామరు నాట్లివెలి.

కోరనాంగి! లోకంబున నెవ్వరును అన్యజను పయసంసము రూపము నకుమం దగినట్లు మెలంగిలేని నిండాపా తుల్యుడు నీరుణాక తగప్పివనుకొనెను లేయుచుంట్టిదేమి? కురుకుసుకుమారమును నీమెదిగి మత్కన్యకవలదలలేంబున నెల్ల వాడఁజేయనేమిటి? మమనోషనోహరణుగు లభయండోరి ఏమదర్శి బాపం అ నకు తగివయ్యలూ రహాశ్రయమును పంపాతోఁ గూడదొనకుండుల చన్నము. తపంబు

పరిశోధనకు ప్రదానం కూర్చుంటున్నామని సేత మేపికనుకలయి నిమగ్నమైపోయింది. ఆకృతిమంజులమాలః వెప్పటిది ? ఈషానరెండుపాతలయిన పద్మనీలకయ్యలతో సన్నిహితులందరను సేతరీతిమిది కమలకేళః బసవ గృహించుట జూచిన నామ మిక్కిలి విరామమగుచున్న యది. ముఖ్యమేక సేవేంద్రియాలందయే యింద్రియమంతయు నిరసించి నైరాగ్యమను బానియంద సేత దర్శనం పోషించుట రాకమిది మృత్యు ముఖి! ద్రోణద్రోణయమతో! బండేమి ? మనవంతుల మనవిమలమౌళిక నిర్మలమే ! కులయ కలార కమలకర చింతనములు విన్నయోజనములు మనోహరోద్ధాన భూము దివ్య రీతి గావలయును మెక్కు తెరంగుల చక్క చేయెను.

పుంసరణుడు: క బాగవతి మెడలు వే: త్రానామది యందని కాపుక
కానిమోలుయని నివేద్యుడు: || పేరేయి? నివృత్తాంతమైతి? నన్నిట్లు పరితడవే
యని యడుగుకయి యవ్వదమంది మణియ: బాటి కియ దేవతార్చన పుచ్చమూం
గోయరున్న కరకంఠంబు యుండవి.

తమదే! యాతమయిందెవ్వరే! ఏమి యాతాదమయిందే! బాహ్యుల
కుమారులు కల్పకోరుదున్నయిది సమ్మతాదివంత విహితంకమన వేరి చేస్తుంకు
రించువున్నయిది. కావున ఎని ఏర్పడి పెరియు నాకుంకున్ను చేయుము. కూడ
గూడ తినిండున్న యిదు. వివాదిండును పర్యేచి తమక యిమ్మంగకమను బింద
గలయిది పరిశిషి.

ఆదియు సత్యతోఁ దగిలులు పెప్పియది కాని మదభూతభునికృత్తి దుర్ని
 భార్యమైనదగుటలే వానిది కము మరలినదికాదు.

మన కొన్ని దినముల గడచినంత నొకనాడు, కొంత జ్యోత్స్నా పూరముచే
అగణితకాయ నిర్వేదమునకు సంతాపమున నేమి కొరతంబున కయినది మంద
మందముగా నవ్వరానిది పోతమని పినుమండఁ బుంగళికిని వృత్తాంతమే స్యరియ
కొనును నిద్రవల్లమింటికి యందువలె నిలాస మరయముఁ గన్నులమాయక యుద్ధి
రూపుమందే.

అట్టిసమయమున నా బ్రాహ్మణకుమారుడు మదనాచార్యురయ్యుడై మొగ్గా నడుగుచును నాయొద్దకువచ్చెను. నిన్ను హావాంనై నను వాఁఁగారి నంతకే సొంతంఁచున కుయ్యను జనింప నెట్లు రెండునిలిపి. అయ్యో! మంచియాపద కలసింది యదే! మీరు నమ్ముచున్నవంక మౌర్యును; బ్రాహ్మణులు ఏదువలంపినదేకదా. పింక ర్థసిద్ధాంత నిర్దిష్ఠించి యున్నదియెట్లు; బ్రాహ్మణుల రాత్రినది వ్యర్థమైపోవునో యని యారోపించుచున్న నమయమున నకంఠు వారాఘవకునిచ్చి యుటయే.

ఇందుమీద! కంచయ్యచిట్టాగూడ నన్నెప్పు డీరందుడును రంపులకుఁ బ్రయత్నించుచున్నాడు కావున నెన్ను కడలు తొచ్చిని. అనాదునాకు న్ననకి కారావు రవదాయకు నన్ను కమింపును. కరణాగత పరిశ్రాము రవసీఁలును

రక్తమేకతా. నీవిప్పుడు నన్నాక్క ప్రదానమున కమింపమే కవ్యక నీకు బ్రహ్మ హత్యాపాతకము రాగలదని వరితము.

దానిమాలిలు పని చేసి రోహిణిసంబంధ భస్మము లేయిలావలె బాష్ప స్ఫురింపగల్గిందే వానింజూరును నావేసిందిక రావులరే నొకరినొకరికే కోపవేగ రూఢి కరముగా సంఘటింపబడుతు నట్లంది

ఓరీ పాపాత్ముడా ! నన్ను నీవిదిచిన నీకల విరుగువడికట్లు మూర్ఖవక్త-
లయినదికాదేమి ? నీజింహ రాగిజాషివోలేదే ? నీకంఠోక పరాశర సాక్షిమూలములగు
మంత్రభూతములు నీయందులేకాయేమి ? వాని లేకనయిన మదియెవైతివే ? మూఁడుజా!
అట్టి కామవృత్తి గలిగిన నీవు తిక్కగొలియుండు బుద్ధికే యిట్లె షుద్ధినివి ? వ్యక్త
ముఖానురాగము కలిగి స్వప్నపాతకమౌక ప్రవృత్తితో నొప్పుదు స్థానాస్థానవిరుహణ
వికలబేదంకగ రిలకవలె హతవిధిదే! బలింహబలినివి, కలకాశియందైన బుద్ధికే
పోయితివేమి ? ఆర్యపరనాశుగణమును జాతియందు బుద్ధినివి యిట్లు నమ్ము!
గామింపకపోవుదువు కదాయని వలుకుయ; అపదమంతంమనన దృష్టియిది దేవా ?
నీకంఠోకదూరాదుదీ ! రోకపాలా ! నేను బుంతరీకుని; దూరినది మొదలు యితర
దృష్టిలేక యరచినే ఛాసెందు తానెత్తివే ? పీయ నా మాలిదే పానజాతియందు; బట్టు
నని వరితిని.

అప్పుడతండు మదియశాపముననో మరనజ్వర వేగముననో పాత విపా-
కముననో తెలియదుకాని నేడట్లు పరికినతోడనే నరకబడిన కరువులపరి; జీతకముకాని
నేలంబడియెను అతండు గలాసుండుగుటయు; దక్కరిజనము పెదయెలుంగున రోదనము
జేసెను. అయ్యాక్రందనము వలననే యతండు దేవర చెక్కుకునని తెలియకర్చినదని
పరిశీలించుచుకొని పుట్కుటమగు నెక్కువారదే భూమిని; రదిపినది.

అట్టి మాలిలు పని రంధ్రావీర్యం రాకరాంక వికారముగు వైకములు
మూయును, భగవదీ ! కాదంటికో వచ్చు గూర్కుటకు నీవు కగిన ప్రయత్నిము
దేసితివి. మందభాగ్యులందఱు నా కట్టి యోగ్యత లేకప్పుడు నీవేమి చేయగలవు ?
ముందుజన్మమునకైన గాధంబడి దరిం పరిదర్శానుజము గలుగునట్లునగ్రహింపునని
వలుకుమనే హృదయము లేద్దిల్లనట్టి సయమంబడి ప్రాంతము విధియె.

రంధ్రావీర్యండు వయస్సుని మరలనారను వినివతోడనే దెంచుట కగిరి
జీవితము నాయుట; జూరి తరలక మహాశక్తికను పగిలి యకసం బుట్టకొని అయ్యా !
లేదియో ! యింకను సేగేమిటి ? యాకండు ప్రాణములను విడిచినట్లు రోదురున్నది
మెదనెలువక పాఠవైదెన చూడుము. శ్వాసమూతకము లేనియు పెదలలు గనం
బుదు. కన్నులు మూయింబడియున్నవి ? హా ! రంధ్రావీర ! కాదంటిసీయ !
యిప్పుడెప్పుడని విడిచి యేతకు రోయితివి. యా ప్రేమదియంతయు నెందుటోయె

నని పెద్ద యెబంగున నేర్పుచుండఱుచి మహాశ్వేతయు పకని మొగమును తాల్చి నిలిపి వైష్ణవమును గనిపెట్టి గారకోకిలున తేష్టతక్కి పరియ్యుండెను.

అప్పుడతని పూజన మా వృత్తాంతమింగి హాహాకరములతోఁ జెప్పు తెరంగుల నమ్మహాశ్వేతను భూతులు నుచ్చస్వరంబున హా ! రామమార ! హా ! వైకంపాయన ! హా ! తాపీక ! హా ! శకవాస ! హా ! ఎలావవతి ! హా ! మనోరమ ! మీ తెల్లి యావద సంపా ప్పించినది. కపకటా ! ప్రజలెంత భాగ్యహీను లయ్యుయ్యో ! ధర్మిణి యనారయయ్యో ! గవాయని యనేక ప్రకారంబుల విలపించు బొడంగెను.

అతని స్వరము దైన్యముగా నజిలించుచు బలుమారతని మోము చూచుచు బుర్రుపాహుకంబుపై భూతం రేలువు లెగర విచారంబునూరింపుచు జిందులు బ్రొక్కఁ బొడంగినది.

అపి దెప్పవధకు వేళ యతికమిందులయు మణిసిద్ధుండు పె మణిలి తేరి తరనంతర వృత్తాంతమిట్లు చెప్పుచొడంగెను.

శ్రీ ర మ్మ

కాశీమజిలీకథలు

వత్సా ! వినుము. అంతనక్కడఁ జొరంబరియు బ్రతలెట్టి చంద్రాపీఠా గమన వృత్తాంతమునని చంద్ర బోదయమన సాగరవేంయుఁబోరి నెలదురుఁ దలివల్లదుల తెల్లియొ మిదెట్టివి పెండియు నుండరముగా నలంకరించుకొని పెక్కండ్రు పరిచారి కలు సురభిమాన్యానుభేషద్యుపకరణములు గైకొని తోరగాఁ జేయారకుడు మార్గము తాపఁ బ్రతలెట్టి చందగొన వరుచురు నుడవలెట్టితో బోఁటి । యీ ప్రతలెట్టి డెప్పిక మాలలు వింటివా ? అతని విషయమై నేను యొకద తెలిసినది. నా యవసయంతయుఁ జూరియు హమగృహంబున నైష్ఠ్యముగా బలికిన యతని వ్యక్తిభాషితములు నీకు జాపకమలేదా ? నీవు సైతమప్పుడు నవ్వెను. జూరి యతని మాలయుఁ దగినట్లు ప్రత్యుత్తరము తెప్పిరిని. అట్టివాఁడెవ్వరు మాత్రము నమ్మ విమర్శించునా ?

వయసును చూచి దంపెట్లక పాపము నా సేమిత్రహి నుత్తరాని యుత్తరంబందుచున్న దని రితంబునం దంబుడున్నవాడు గాబోయి! కానియ్య! వేరెడిమించిది సమ్మము మాటాడెను. పాదంబులుంబివల గ్రహించెను. మనవలెనా! నీవప్పుడు చాతో సేమియుం తెప్పవచ్చునునీ! పెద్దరదవ దిక్కులుపెట్టి విమ్మల మాటాడెదనని యతని గుంబిస నూచి రెప్పకొనుచు వచ్చుచు వేరము గురుతెనుంగక క్రిమంబున అం రాసీనునా జార మిక్కిలి తొందరపడుచు నమ్మచాళ్ళేల్లాకమమునకు వెచ్చెను.

అట్లు వచ్చి యందు అచ్చుకరపాకమును నమ్మద్రంబు దంబంబున నున్న క్షపితం దై పదియున్న రం రాసీమించితిని కారంబి హా! ఇది యేమి కష్టమని మూర్ఖాకాంతస్థాంకయై నేం బిడుచున మనసలం కటానునా. అదినుండ అటుకొనినది పరలేకయు గాదానది యొక్క కైవలంబికిరి మోహానీకముతో నోడలిచుంగక నేంబిడిచోయనది.

కాదంబియు గొంత సేపటి కెప్పిరిల్లి మూక నుండోరి సేమియు నిరుం గక యూపులు విడుచుట సైకిము మరలి రెప్పచాక్క నిర్మలదాకంబో నగని మొగమి చూచుచు చాలోబివ సతిమవలె కడంబ యెట్లి సరిచెయుండం బారి కుదనలేక యాపి పాదంబులంబి నస! నీవీ శోకమును విడువమ. స్వరావమ్మడు నగనమగు నీ హృదయము అతివృన్ది చారంబున ప్చిన కళాకమువలె కేడియు నును! శూరంబు. తెరవ్వంబులాని పగలోకమున కత్తిపైనున్న తోరుచున్నది. జాక పినికొరకు. తిరింపనేం? యింకటిబోయి కిలిదంబున కామోహము గలుగఁ జేయుము. నిమ్మఁజూరక దాచు నిమగ్నము లాకలెన పరికిన చిని కారంబి నొక్క యెద్ది; దుమోపి కినియే

ఓసి వెల్లిదానా! నా హృదయమును మృదువుగా తెప్పించుడినేను? వక్షసారకలినమైనది. కాకున్న ఎట్టి యవస్థఁబోయెను జగురుంబునా? మరలను తీరింబుచారికిగదా కల్పనంబులు బంధువులు పరిజనము బాపయ్యును. సాక వారిలో బనియేమి? స్వర్గగమనోన్నులుఁడైన పీఠి నమంగకముగా నేం రోదనముగూడ జేయను. పాదచూకయం బోలె; చాదంబు నమమంబియే పోయెదను. ఎవ్వనికోరకు కుంభయాద విడిది ధర్మము గణింపక కలిరంబులం తెక్క సేయక అనామదాదము నిరసింది నిగుడిది చయస్థుల గవ్వపెట్టి మేహాళ్ళేకను గురించి లేసిన కవధము సైకము మామంబులక ప్రమత్నించితిమో యెట్లగును నా సేమిత్రము ప్రాణములు విడువ నాయమవుం తెలు పాలింబుకొంచునో తెప్పయు. నా కెప్పుడు మరలను. కేమి ముగా నున్నది. నాయెడ నీయ గణికరమన్నయెక నా తెప్పన దొన్నన జేసిన బాను కొనుము. చినుము.

గ. కూస్యముగు నాదు భవనంబు బారి చూరి

సముద పరిరద్యును బంధుజము లెట్లు

వగవరల బెక్కఁ బావ్యఁబువలె పులంగు
దురౌ యటులు సేయుమిదియ నాకరయ పాతము.

- క. నాదగు భవనాంగణమున
బోధినియను'ప్య చూడవోతకమణువులం
వైఁ దనయ మారవింక
తొదరఁచును బెండ్లి సేయు మనుకొనఁగలిగె.

- సీ. పడకటింటను రచ్చపక్కఁగల్గెన కామ
సరుము వ్రక్కఁబునెని పొరపెయి
యువివ ! హర్షుగఁ బెంతుచున్న నా లేకి పి
ల్లను విడు మొక కపోవనమునందు
గరి ! నా క్రివానగము నాకమముగాఁ
నర్పింపు మొక్క మహాకపిన్
కలిసితి ! భుజాంతరం స్వేద్యపహరింప
విరఁజ్జము నా మేని తోకవైదెల్ల.

- గీ. వివ్రాంతం కిమ్ము నా పిత నిపు
పుచ్చుకొని పాడుకొనుదుండు పిచ్చవర్చ
నలు వేయుము తక్కిన యెన్ని ము
పుటను నాకుఁ ద్రయంబుగాఁ తరియ నిపు.

- మ. రనుచ ! మరీయపావతం రంజితమైన యశోఽభూతపో
తము జిగుడింబె నిప్పడది తక్కినంబులం వేరుకలవ హ
రమునకు నైన ముట్టుకొనవారు మమి ! మరిమాఁరింలా
మునుముం దెవతార్చనశేఖా ! ఎవసుం బొవరింపఁగాదగున్.

- క. ఆ వనిమానుషి కావసఁ
బో నిరువుము కావశేప బోషింబెడు నా
జీవం జీవక చిరుము
గావంగాదగును తోటాత్మంతుడన్.

మరియు నాపాదసహచారి యగు హంసకమున తొకరివంస సహాయము
లేకుండ రక్షింపుమందులం. ప్రాణసఖి! ఏదెవారుచు తుంధవై పరలోకగతమగు నామఁ
జలాంబులు లొంగుదుండుము. నేనిదంబ్రాపీతుని కంకమును గొంగులింపుకొని ప్రాణం

బల విడుచురాన నని పలుకుచు నా పాంశమందు పిశ్చివ్రతయై పరియున్న మహా శ్వేతను గొంగలియనుకొని మరియొక పిల్లనియె

ప్రియనభీ! నీవు ప్రియుండు తెలియు వచ్చుచు మరణముకన్న నెక్కు దగు సేదముబంబును బ్రాణములారాల్చి యానతో మందెది. నాకలి యానసేక ముందుకొన ననుసరము లేదుకదా ! రావున నాని మరణాననకు నన్నయిమ్ము. అన్నాంకర మందె ప నీ స్నేహము గణగవలె కోరుదున్నరాన నాతప్పుల మన్నింపు మని పలుకుచు లేది వనకుమరు జీవలయమనె నకవిపాతము లన్నిది హస్తములలో నెత్తి తొడయం దిడుకొని కూర్చుండెను.

అప్పుడు రక్కదనంపర్కంబువలెనె చంద్రాపీఠుని దేహమునుండి యచ్చుకలేం బొందు బయలుదెలిరి యా పాంశమంశయూ దుషారమయము గావించుచు నంతవిషయతోగలసి యుకరింప గా నెట్లు పరికిరెది.

రాదంబగీ! నీవు దింతింపవలెను. చంద్రాపీఠులు కావతోషంబులు బ్రాణ ములారాసెను. నీని కరికమంబు చివరకు నీవు కాపాడుదురును. కాపాంశమందు గ్రహమృగీనిందు నీ కరికమున కగ్నిసంస్కారము లేదుమారు నీ కరసంపర్కంబునకు దేహంబు దవ్వక యెట్లే యందునని పరికిరె పని యందకు కరమలిపి రెప్పులులార్చుక గగనమును తారదోదంగిరి

అప్పుడు వ్యక్తలేఖయూ దగ్గెననుసారాంతర్యయంబు దెప్పిరిత్తి లేది యానెగిరిన దానివలె పసిగిది యంబరాముదము కల్పెన పట్టుకొని రంధ్రాపీఠులు లేక మనమేదికని పలుకుచు నా తురగమును రాగిగొని పోవుచు దానితోగూడ కర్పదనరస్సులో దుపిశ్చెను.

అ వెంటనే యా నరస్సులోనుండి కావతకుమారంబు తొలకుండు బయలు దెలిరి దూరమునుండి కూచున్న మహాశ్వేతరావునకుఁబోయి కోరి గడ్గదస్వరముతో గంధర్వరాజుపూర్తి ! నన్నెరుంగిదువా? యని యడిగెను.

అప్పు దవ్వకతియై కోలాసంబ మర్కవడియై తొందరగా లేది యుకరిసి నమస్కరించుచు దేవా ! కపింబంబ ! పాపాత్మురాంబున మేల్లు న్నెట్లెక పుండరియైదు స్వర్గగగనుఁదైవము నీవెందియొందని. ఆకం దెచ్చరికిఁబోయెను. ఎందుంబయి? నీమప్పు డైదు జూదిలివా? యుకనివిదిది నీ వొక్కరుండవు వచ్చితివేమని యడిగెను.

అప్పుడు చంద్రాపీఠుని పరిజన మరసిం బట్టుకొని వింరగాఁ జాతః దొరంగెను. పిమ్మట కపింబంబ రామతో నిట్లవెయె.

కవింజలునికథ

గంధర్వరాజశ్చక్రి 1 విమల. నీవట్లు కోరమగరంబున మునిగియుండ గగనవాణి నననరించి నే వెలికికదలా! అతండు నాకు బ్రహ్మశ్రవ మియ్యకయే యాకాశమార్గంబున బోయిపోయి క్రమంబున ౩౦౬ రోకమనకదిగి యందు మహా కయంబును పేరుగల నవయం బొప్పయన్న పర్వతంబున నా పుండరీక కరీసును పడవైరి వాకిటనెయి

కపింజలా! భర్ము ౩౦౬ దునిగాఁ తెరిసికొనుము. నేను జగదుపారమునకై యోదయించి ప్రకాశింపుదుండ || నీయమ్మిత్తుడు పుండరీకుడు కామపరాధంబున కరీరమును విడుచుచు వర్షజారి యందు హతలా! నీ కరణబున నేను ప్రయానమా గమనునిం బంధవింపకయే ప్రాణముల విడుచుచున్నచాడ నాపున నీవుసెక మిదీ కర్మభూమియైన భారతవర్షంబునం బంధించుచు అన్యజన్మకు నమరాగముగలిగి ప్రయానమాగమనునిం బంధవింపక తీవ్రమైన విరహవేదన నడఠవింది మృతినొందఁ గలవని కపింజల.

అప్పుడు నేను అత్తొక్క! అమారమెమియు లేయి నన్నిట్లు కపింజలిని నని కోపొక్కి ప్రహర్షిల్లి పడవం జూచుచు నాయెట్టి కష్టముల నీవుగొక ననుభవించుచుని క్రమ్మర కపింజలిని

అందరొ! గోపమధురకని పడవయిదీ పిమర్చింపుడు మహాశ్రీక మశ్చిరజనంబాకమగు పద్మకంఠంబున బుద్ధిసఁ గలిగిన అనియిందినది కానం జేసి భాకాపాలుగదా! అమ్మహాశ్రీకరే పదింపఁబడిన విమ్మనికమామఁడు సెకము లందువుఁదేయగు పిష్టాగము కపింజలిని కాసిన్ము. అన్యజన్మకు నని పలుకుటలే రెండుజన్మమరిత్తివఁజాలు. నాకోగూడ నికఁడు మర్త్యలోకంబున రెండుపొరులు జని యించునని తలంచుచు కావటోష మంటక నిటనయి.

పూర్వ మనవి కరీరము గ్రహించి యకరీరవాణిలే మహాశ్రీక నొకడిండుచు నిర్వహి వచ్చితిని. ఇది బుంకడిను కరీరము. కాపాంతమచరకు నిర్వహిలే యందును. నీవుబోయి యా వృత్తాంతము శ్రీకరీకున తెలిసింపుము. అమ్మహాను లావుఁ దెద్దియని ప్రశ్నికియఁ దేయిపోవువ. పరికి నన్ను విడిచెను.

అప్పుడు నేను మితకోకంబున పండురుబోలి గిర్వాణమార్గంబున ఇరు గిడుగు జూడక యొక వైమానికునిం బొదికితిని.

దాన నవరంబు కోపించి నన్ను జాగదగం జూచుచు దురాత్మా! మిర్వా తపోబం గర్విక! పెత్కిరి విస్తీర్ణమగు గగనమార్గంబున గుర్రమెవెలి నన్ను బాది తిని. నీ కెందును బోలు తొలికినదికాద బోలు. కానిమ్మ. నీవట్లు బాటుల యుక్తాహ మని తోచుచున్నది నీవు తురంగమై భూమియందు అనింపుమని కపింజల.

అప్పుడు మేమి గమ్ముగా నీరూపాత్ముడ నంజలిస్తుంటివి, రేవా! మేమి మిత్ర
కోశాంధకర్యంబున నెమ్మి రాదీరినానీ తిరస్కారభావమునంగాదు అమృగహించి
యోశావ ముషసంహరింపుమని నేడుకొనుటయు వశండు వెండియు నిట్లనియె.

అయ్యో! నా కాపము శ్రావ్యుడనైతే. నీవు గుఱుమనె యెవ్వని వహిం
తురో? లాని యదహానమున స్వావహరేనీవంత ముప్పుండువయ్యోగ్గ, విడియే నాదేయ
నువతారమని వరిశిన నే నిట్లంటి.

దేవా! అలయున నేనాండు విశాఖతేయచున్నతాడ కాపదోషంబున నా
మిత్రువ కిప్పుడు ద్రోహదీనకోగూత మగమోయెడు. ముల్లనగనియున్నది కాపున
దేవర దివ్యదృష్టిదోహరి యశ్వజన్మహండు, సైత మతస్కోగంబి కాముగడుపువల్లదు
గహంపుము. ఇదియే నా కోటికయని వరిశిన వివి యతల తొక్కింత పారించి యిట్ల
నియె.

రాశి నజ్జునునీపురంబున వనశ్వమనినై తపంబుతేయచున్న తారాపీరు
నఈ మిత్రుండై దండుం దురయించును. నీమిత్రుండు పుండరీకుండును దరహాశ్వం
దైన కళనాకురీ అనియించుం గావున నీరా రాజపుత్రుని యశ్వగర్భమై యేక
యంపుము. నీయండుగం బేమరే నంత దం. దితి హిమ్మని వరిశినకోడనే వేదకో
రాగములాని నమ్మదములోఁబడి యశ్వమై పుట్టితిని. అట్టి అన్యమండుగూడ వాకు
తాతి తానకుకంట. కావున నశ్వమంతాదురు. గంజంజితకోడనే వెంటంబడి యా
క్షామిడినీకొనివచ్చితిని. గం రాపీమారుడం డని యవరాగమే. పూర్వజన్మానురాగం
బున నిన్నులింపింది నీవాతాగ్నితే దగ్గుంజైన సైకంపాంత. దే పుండరీకుడని వరిశి
యారకుండెను.

అ మాలినని ప్రహాశ్యత, హా! దేవ! హా! పుండరీక! నీవు లోకాంతర
గతుండనె నను నిన్నే న్మరించుచుంటివి? ఈ దుష్కనితో నీశేమి మయోజనమున్నది.
నేను విదాళముకోరకే అనింజితిని కాకోలు నన్ను న్మిచ్చింది దీవాయ వానంశుల వర
మేచ్చి శ్రీమహాజనహి తరియవన్నది. నే నమరీతివే నీతీయావన రాకుండును
గదా! అప్పుడు నేమీరేయదును? ఎవ్వరితో? జెప్పకొందును? రక్షించువారెవరు?
అయ్యో! అయ్యో! ఇంచులంఘంబు తెలిసికొనలేకపోయితివే? యని యనేకప్రకార
ముల విలపించుచు నరకులదారుకొనుచు నేలంజనలయంబారి కపింజలు దిట్లనియె.

గంధర్వరాజపుత్రీ! నీవెట్లు వింటియకొనియిరనేమిటి? నీయండమి తోష
మున్నది? వెండియు నప్పుడు చుటించుట కవనరమేమివచ్చినది? యంతరికలో
నుభవే యుచుగింపఁగలవు నీయింపువు తర్వాపాంతుమున బాకుతో గలిసి
కొందును. అకరీరవాణివి మీరు వింటుంటికిరా! అంతదనుక రమణే నేయు
యందుడు. తపంబున నన్నివార్యులు వశ్యులుడు. తపంబునంగారే! కర్వాణి

ఈశ్వరుని యానందగోళము రహించితి. రింతింపకుమని యారదించిన మహాశ్వేతయు
పరవి మాటలచే దేరి పాత్రంతయున నంతపము నహించెనది.

అప్పుడు కాదంబరి కపించుటచేసి మహాశ్వాః సేవును పృథ్వీయో
నొక్కసారియే యీ సరస్వతీః నిశ్చలకదా! పృథ్వీ యేమైనదని యడిగిన వశం
దీర్ఘనియె.

దేవీ! నీదేవీఃబుదవ నేమిజగితదో నాశేమియుం బెరియదు. నేనిప్పుడు
ప్రకాశించును శ్వేతశేఖరమృగమును చంద్రాపీఠము యాత్మ యొక్కర నున్నదియో
పుండరీకావరమైన వెళంపాయము నేమియ్యెనో పృథ్వీ యొక్కదీః బోయెదదో
యతని నడిగి తెలిసికొనినవచ్చెదనని చదుకుండనే యానందము నకు నిర్దమించి యిం గెను.

అట్లతఃకరిగిన పిమ్మట కాదంబరి మహాశ్వేతంబారి ప్రయత్నించి | మన
యిరువురకు సమానశోభయు గలుగజేసిన భగవంతుం డిప్పుడు నన్ను నింపెదను.
నన్ను ప్రయత్నించి యని వినియెట శివుడకి క్షణింపకుంటిని. నాశివుడు నెచ్చెరిపెరిసి.
నాశివుడు మరలమైనను యీయెట గోరకుగాదు. నీనిప్పుడు నా మనదేహింప దగి
యొంటిని. నేనిప్పుడేమి భయమయిపో వానం బెరియకున్నది. నీవు విమర్శించి
శ్రద్ధా మనదేహింపుమని పలికిన విని యెక్కెరిక కాదంబరి కిట్లనియె

నయ్యా! ఈ పిషయమి చెప్పుటకును విను కును నేమియ్యున్నది. మనకు
ప్రయత్నమాగమానో మెమిలేయందనో యట్లు భయదగినదే! పూర్వము నాశ్వా
త్రములేదనే యొకర్యుఁబడినది. ఇప్పుడు కపించుట పుండరీకని పృథ్వీంబును
గురించి నన్నుమీగా తెచ్చెను చరా! నీవుచూడ ముదే కుదువు? నీకొంఁయం దుండు
కొని చంద్రాపీఠుని శరీరమును విరుచుక విధానము కాకుండా నర్పించుచుండుము.
మృత్యుమశివామయలైన యీ పృథ్వీ దేవతం సేవియెట కంటి ప్రకృతినివేసెనె
యీ చంద్రాపీఠుని శరీరమును బాజుచుటయు శ్రమము. అట్లులేయను. ఎప్పుడేని
యే లేవునకెవ నను గూము వానోవునా? యని తెచ్చిన విని కాదంబరి యప్పుడేలేరి
తరళిగానుననలేయ సహాయమిడేయఁ బ్రకాశించు శరీరమును మెచ్చెగానెడి శివ
జ్వాలాకపాది దోషరహితమైన యొకశివారంభుండుంది క్లృంగారంబును; దేసికొని
స్నానముచేసి పరిశుద్ధుడతయైన పౌర దుకూంటుఁబాచ్చి అధరక్షింపయంబున చట
ముగఁ బట్టియున్న లాంబూ రక్తిమంబు తెక్కు సాహుఁబోమి కడిగి మాలిమీటికి
గన్నీరు గార్చుచు ననన్యస్థము నవహర్వగు నైన నియమము ధరించి పూర్వము సుర
తొపలాగమనతె తెచ్చిన పూవులు గంధము నంగరగంధ భూషణము మొదలుగావి
దేశిని భం ద్రాపీఠమూరి నస్పించుచు మూర్తిభవించిన శోకదేవతయొంటోరెఁ జింతిం
చుచు మరలసకన్న కన్నకరమైన యనన్య ననుభవించుచు నానందము గుఱువక
వెంటయు సరని యడుగుట తొరయం దిడుకొని యెక్కుమ నెల్లెఁగి కాదినవము గడిపి
నది.

మహానాథుడయ్యెను నూత్న శేఖరుని వాప్తమున వంశాపీడమిం జూచి వెరగందుము గాదనియెడల నాతి ! యీరసి మేలికాంతి యెంతవలెగా నున్నదియో చూచినా ? ప్రేమాభిరయ్యెను నాకే యాత్మరోచుచున్నదేమో ! నీవు గూడ విమర్శించి చూచుము పరిశివ చెవి మధురలేఖ యిట్లనియె.

రామపుత్ర ! ఇందు నిరూపింపవలసిన దేమియున్నది. యాపనిశం శైతన్య మొందు కొరతగా నున్నది. కాని యధాస్థితిగానే యున్నవాడు కపింజరుడు లెప్పిన మాట యధాగ్రహుని దీని సృష్టమగుచున్నయేది లేనచో మృత్యుంజయనాఁ డిట్లుండుట యేంబేసి జూచియుంటిమా ? ఇది కాపరోషమునా మతయొందు కాదని పరిశీ లయ్యరికి నూనదంటెను కాదనియెడల బ్రతికినను చంద్రాపీఠమూర్తిని లేవరా విగ్రహమునకు క్రికాంతులయందుఁ జూపింపుదు దృశ్యవేద్యై కాపాపసానకాంతులయందుండు

మరికొన్ని దినములకు లాపీరుడు దారములందుగాఁ దర్కప్రాంత మంతయును విసి మిక్కిలి పరితపించుచు మనోరమా కుకనాశించుగటించ విరాన పరింగూడి యురిత పరివారములతో నయ్యాకమహానాథులయందు జలద్రావీతుని యవస్థలూరి పెద్ద ముండ్లొడ్డు తిండిచి కాష్టపరమంతయు వినియున్నవాడు రాష్ట్రన నెట్టి సఃసాకునిదే బోధింపఁబడి వెనాగ్గమును వహించి రాజ్యలాభము ముగియునయం దుంచి దార్యకాగూడ నా ప్రాంతములకున్న వనములో మునివృత్తియని కాంక్షింపము చేయుచుండును.

అనియెప్పి కాకాలి వక్రునవ్వి హరిక పమాణుగు మునులతో దనము లాచి యాకలానం దెంత వింతగా నున్నదియో వింటివా ? వక్రవాక్యంశమును విడిచి యతీహాసము లెప్పుకొని పోయితిని.

ఏనుఁ దాపుండరికుండు కామోపహాసరీతులై లామ తేనెన యవిసయ తోనలన దివ్యలోకమనకుఁ జెలి పుడచియుండు నుపాసన కనయులైన వైకం పాయనుఁడుగా జనియించెను.

వెంటయు నతండు మహాశక్తికరే కపియంచుటి యిట్లు దివ్య యోని యందు జనియించెనెడి యేతంగిండినంత వాకప్పుడు నిద్ర వేల్కాంబినట్లుగా జాతి స్మరణగలిగి బాల్కనావోపాత్తవిద్య లన్నియును స్మరింపింపి మహాబాగువోలె సృష్టముగా మార్పాడుటయు సర్వవస్తు జ్ఞానము నిర్వోపరేకతొకలయు విక్రులముగా లభించినది పెక్కిం ! కరీర మొక్కందువక్క తక్కిన చర్యంబైయు మనుష్యుండు పరినే దేయసామర్థ్యము గలిగినది. అట్టి శానము గలిగి నిజవనయ క్రమంబునఁ గలి

గిన నీగ్గుదేశ సంతుక తలవలయకొని కొంచెముసే పూరకొని నే నల్లన వా జాబాది కిట్లంటి.

దేవా ! నీ యన్నగహంబున ఎరియ పూర్వవృత్తాంతమంతయు స్మరణం వచ్చినది. యాపురానందకను న్మరించుకొంటిని. నా మృతిన వినినంత హృదయము బేరితి. ఇతన్మును విడిచి రెల్లాదాపీరుడు. అపొంతరమున నే కరీరమును దాల్చిను? దయయుంచి వక్షాజింపుడు. ఇతనితో గంపికొందవేని తిర్యగ్గోని యందున్నను నాకు సంతసముగానే యుండును యెడిగిన వస్తుహర్షి పుంగవుండు కమ్మగనఁ గెంపుగతుర వస్తుఁ జూతురు, దువార్తా ! నీ దిశ్చదాంతల్య మింకను విడువకున్నవాడవే ! దాని మూలమునకేదా ! ఉద్దియన్న వసుకవింపు యన్నవాడవు. అప్పుడు నీకు రెక్కైదును జూర్చిగా రావడే ! తొందర పడియెడలె ? ఎగురుటకు పొరుక్కొను వచ్చినపుడు నన్నీ సంగతి వదలకుము దెప్పెదదని వరిజనవిని హరితకుం డిట్లనియె.

తాతా ! ఈతండు మునిజాతియఁడు అనియింటియు తీవితమును విడుచు వంతి కంతుంబాపమును జెందెనేమి ? దివ్యబోధి సంతాతున కల్పాయువు గణగు లెట్లు ? నాకు మిక్కిలి వినియముగా వచ్చుది ఎఱుంగింపవే ? యను యెడిగిన నమ్ముచిమార్చాంతుండు నెండియ నెట్లనియె.

వత్సా ! యీతండు కామాగ మోహమయము వర్ణసౌరమునైన ప్రీ దీర్ఘములనఁబుట్టుటలే వల్లయ్యె అపొరమగు ప్రీదీర్ఘముండు తొడమన అంతువు గర్భంబుననే హరించును. లేక వర్ణియైకం బుట్టును తీరించి పుట్టినను దీర్ఘకాలము బ్రతుకేదని యాయుర్వేదంబున స్పష్టముగాఁ జెప్పుటయింక దీనికి విషయమేం ? దత్తోషంబునంజేసి పీడు కాదురతుండై మరనవ్వార వేగంబున నమనె. కాపాతపాన కాలంబున దీర్ఘమున్నంతుండై ముప్పుపని చెప్పెను.

అప్పుడు నేను తెండియ మహాత్మా ! నేను బాపాత్ముండనై యీ తిర్యగ్గోని యందు అనియింటిని. నీ యన్నగహంబు నాకు వాక్కు మూతము వచ్చినది. యభూతపూర్వమైన జ్ఞానము గలిగినది నాకే సుకృతంబున నీదాపము వాయగండు? అయోవెల్ల వర్ణియె ? నే దేయవలసిన కృత్యమెద్ది ? దయామయిందైన యెఱుంగింపు మని ప్రార్థించిన విని యెట్లాబారి దిల్పాంబులు నూతురు. అయ్యో ! ఈ కథామూలంబునఁ దెల్ల వానిచోయినది. యనుష్ఠాపవేళ యత్నికమిందినది. యది యట్లందనిమ్మని పడును నాగోష్ఠి దారిని లేచుటయు నమ్మునలందరు తత్తవారపాస్వాదనంబునఁ జేయదగిన కృత్యములు మరలి విస్మయమందురు నెంతకన్న

మని వలకును నొక్కొకసేపుండి పిమ్మట రమరమ నివాసములకుఁ బోయిరి. హరీశ కుండును నన్ను మెల్లగా తేలియందెక్కించుకొని పర్లకాం నుండొక పెడికయందు వృద్ధముగా నుండి అను స్నానార్థ ముచేసెను.

పిమ్మట బే నాక్కగతంబున అయ్యో ! అనే భ్రమకృత పరిపాకంబున గాని మానషదేహంబు గలుగదు. దానియందును మరలూరీ విశిష్టమైన బ్రాహ్మణ్యము దుర్లభమైనది. అంతకన్న నా సహ్యామృత వచన గం మనవత్వము విశిష్టతరమైనది. దివ్యలోక నివాసిత్వ మంతకన్న వెలెపిస్తుంది. అర్థ యున్నదివచ్చుచుంది స్వలోష మూలముననే యభోగిలందఱి బుట్టి తిక్కగ్గాతియందు బుట్టితిని అన్నన్నా ! ఎంత మోసము పన్నింది నీ ! ఇది నాకి శిష్యములొక బ్రహ్మచర్యమేమి ? ఈ కరీర మెల్ల యిగును నుండు విడిది విధిమనోరథమును సవలము తే నెవని యాహించి నీవికముని విడుచుటకు సిగ్గుయించుకొని యుంటుంది.

ఇంతలో హరీశకుండు పర్చి అన్నా ! వైకంఠాయన ! నీ పుణ్యము మందిరి. నీ కంఠియొద్దనుండి సిద్ధు పడకొనుదుఁ గంటలు దిన్నరీ శిష్యులు వచ్చెనని దెప్పుటయు నే కప్పకు చక్కలు పర్చిన అనువర వెగరలోను యక్కొక సంతోషముతో నరం తెక్కికనని యడిగితి.

అప్పుడు హరీశకుండు అతండు మా రిండ్ల యొద్దనుండి మాటలాడు తున్నవాడని చెప్పి నేను అయ్య ! అతని అందుట నా హృదయము పుక్కిరి తరించుచున్నది. నన్ను చేకూ నా. రెండు టప్పుకొని ఎక్కువని స్నానియ చుండగనే యా కపింబుండు గగనమార్గమున బాహ్యరూపముతో నా యుద్ధకు వచ్చెను.

వానిం అది బేను గన్నీయాయ్యులు స్వలంఠియు నెడుచుకొనఁ బంపిండ్నిం దిక్కిని తెక్కులు దానింజేసి కరీరము కదిలినదివాను. అప్పుడు నేను రిమన్దరముతో వయస్య ! కపింబు ! అన్నద్యయంఠరిక భర్తనుంచును నీ రాజు మాది కాందరగా లేరి యెదుడొనుచు తేరుటరాని గాఢముగా నాలింగనము జేసికొనుటయు జేయి వట్టుకొని వీరంబున గూర్పుండబెట్టకొనుట నుభాసించువలెన నిక గమనా యాసంబునాను నడుగుకొట్టుట నాకు యోగ్యత లేకపోయినది కదా ! యని చింతించుచున్న నన్ను గపింబుండు తన రెండుచేయంతోర వెత్తివట్టుకొని యాలింగన సుఖంబునకుఁబంపుచువాడుఁబోరి వక్షసంబ నిడుకొనుట కోరంబున మదీయవరణంబుల కిరంబున ముందుకొనుచు బ్రాకృతుండువోరె బెద్ద యెలుంగున రోదమముజేసెను.

అట్లు పెద్ద యెలుంగున బ్రాకృతుండువోరె కోకిలయచున్న యడవి నూర

డిందు నే నిట్లంటిని. సతా ! కపిఁజా ! ననిజేకపరిభూతుండవగు నాకి కోకము తగునుగాని నీనిట్లు విలపించెదవెమిటికి ? నీవు తొలుండునైనను సంసారబంధాత్మకము లగు రాగాది దోషముల నెంతక వ రింపుచుంటి. ఈమూఢజనమారమును విడువము. కూర్పుచి చెప్పుము. మా తండ్రి కడఁబడి యున్నవాడా ? నన్నెన్న దెన న్మరిం చునా ? ఈ వృత్తాంతము విని యేమచయింపువారు ? కోపము సేయుచుండెనా ? యేమి ? అని నేనడిగిన వరకును పారీకరింపుననే వెయింకిన పల్లవానువచున గూర్పుచి నన్నుఁ బొడయం దికికొని పారితకునిదే నీయూడిన యంతకముదే మొగము గదిగొని నా కిట్లనియె.

మిత్రుడా ! మీ కంకి కుకంబె యున్నదాఁడు మన వృత్తాంత మంతయు దివ్యవృష్టిచేఱుచి ప్రతికియకొరకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అంతలో వేను లురగర్వమును విడిచి అయినయొదకుఁ బోయితిని. దూరమనందె. నన్నుఁ జూచి కన్నుల న్మ్రజులంబుగన్ము తయవయింపు నన్నుఁ జేరదీసి గారంఘితు నిట్లనియె.

మత్తా ! కపిఁజా ! వగవకుము ఈ తప్ప నాది కాని నీది కాదు. పుంథ రీతుఁడు పుట్టినప్పుడే నాని కిట్టి దోషమున్నదని యెరింగియుఁ బ్రమాదంబున నా యుక్తిరమగు కర్మ సిద్ధుఁడైతిని కాదు. కప్పదన్ని యం దీర్చితిని. కొలది దినము లలో నీ కష్టమలన్నియు లోచగంపు. అంత దురద నీవు నా యొద్ద నుండుమని యాజ్ఞాపించుటయు నే నిట్లంటి.

తాతా ! నీకు నామంపమగ్రహము గలిగినచో నా మిత్రుఁడెందుండెనో యర్హుడీకి లోవుట శక్తి యిచ్చును. వానిం జూడ నాకు మెగుల వాటునముగా నున్నదని యతీగిన నమ్మపార్థి యిట్లనియె. మత్తా ! వారిప్రభు దివాకగా సురయింది యొక్క వాఁడు. నీవు వోయియు వానిం దెలిసికొనఁజాలవు. వాఁడును నిన్నెయగడు. కొంత కాల తిరుగనిమ్మని యాజ్ఞాపించెను నేనంటి యుండిని. నేటి యువఁడుంబున నన్నుఁ జేరి యా పొలింపి మత్తా ! కపిఁజా ! నీ మిత్రుఁడొప్పుడు మహాపరాక్షం దైన జాఱారి యను మహర్షి యాశ్రమములో ఉన్నవాఁడు. వానికిప్పుడు ఉత్తరసారంబున బాశ్వతాన్నదృష్టి గలిగినది. కావున నీవిప్పు డింతల జూడఁదొమ్ము. కర్మ ఫలవక్త నుగువరకు నా మహాత్ముని యాశ్రమము విడువవలసి నా మాటగాఁ చెప్పుముఁ అని యుపదేశించెను. మఱియు నీ కర్మముగఁ జెప్పుచు నీ దూరము విని దూరించుచు నీ విముక్తి కొరకై యొమ్మనికై బిరర్య చేయవచ్చుది. అయియు నీకిట్ల చెప్పు

వన్నది. అని పలుకుచు శివ కుమారునికల పద్మమయలగు నా గాత్రముల రస మృదుకరతలంబున దువ్వుచు హృదయంబున మిక్కిలి పరిపింపెను.

అప్పుడు నేనకలంబాది సయంప్యా ! నీసంయంబు చిరాలించెదవు ? మంద భాగ్యుండవగు నా మూలమున నీవు తురగమె పుట్టి యెవో కష్టము లనుభవించితివి. అయ్యయ్యా ! సోమపావోచితమగు నీ నోదాయంబు నురగతో గూడిన రకము ప్రపంచపురుండ దగిలించిన యిరుప కష్టము యొక్క క్షతము లెట్లుగా సహించితివి ?

శివసంయతయవోదిత సుకుమరగాత్రుండవగు నీవు పరుకొనక సంతకము నిలిపి యెట్లుగానందించి ? మిక్కిలి కోమలముగను నీ యంగముల గళాహారము లెట్లుగా భరించితివి ? అక్కటా ! బ్రహ్మచారభారమును వహించెను నీ దేహమున విడుగుపడినంద భారగల వీరం నెట్లుగా సహించితివి బాబూ ! అని పలుకుచు బానితో బూర్వవృత్తాంతముల మువ్వబింపుచుండ క్షణికాయు తిరగ్గాతి దుఃఖము మరచి యానందించితివి.

అంతలో మధ్యాహ్న సమయముగలయు హారీతకునితో గూడ గదియ బాదు యభోధిభావోరమున నన్ను దృష్టం గాంచి రాని కూక టుండి క్షణికా మూరకొని వెండియు నా దిట్లించెను.

మధ్యాహ్న ! మీ కండ్ల నీకి వార జెప్పి నన్ను వెంటనే యొక్కటి రమ్మని యాజ్ఞాపించెను నేనిక లోయ వచ్చెద. నీవు కర్మ పరిశమాప్తి వరకు నీ మహారి పాదమోలమును వెతువూయుచును ! అని వరిచి : నీ విషణ్ణవేరసంకల్పె బుట్లందె.

కపింబా ! ఇట్టి యవస్థలోనున్న నేను కలిషంకలుల శేషుని సందోక మంపుదును ? అంతయు నీవే చెప్పంగుడువు. అమలయు నతండు నన్నందుండి కడలనీయవంతుని హరితకునకుఁ బలుమాట జెప్పి యప్పగించి నన్ను మరయొకసూతు కొంగలించుకొని మునికుమాచురెల్ల విష్ణుయముతోఁ జామనంద సంకల్పక్షమున తెగిరి యందరూపును నొందెను.

అతంకలైన వెనుక హరితకుడు వహ్నిరవెంతురు స్వయముగా నా కావూరిత మిడుచు నేకొరకయు రాకుండు గాపాక్షయంతెను. కొన్ని దినంబులకు నాకు రెక్కలు వచ్చినవి. ఇందుక యొండుడు పామర్యము చరిగివచ్చుచే నానగ్గతం బున నిట్లు విచారించితిని. నా మిత్రుడు కండ్లదాపిడును మహాశ్వేతకు బాసలకు నా మనసుర్వము జెందుచున్నది. నేనక్కడిపోయి వసించెదనని తలంపచి నావహుడు ప్రారంభమున వివేకమునకుం బోరె అయింబరె యాచరదర్శిని సమనంబి గాని పోయితిని.

స్వల్పదీపముం బ్రకటమై యెగువేర్చితిని. కావున గొంఁదము దూరము పోయినంతనే నా యవయవముంన్నయు విడిపోయినట్లాయనము గలిగినది. భావా ములే నాలుక యెండఁ జొచ్చినది. శ్వాసలు బయలుదేరినవి. తక్కువారింపఁకకము గాకుండెను. కన్నులు తిమిగిలుచుండెను. జక్కఁదలచియెర నెక్కువ బడియెరనని తలం చుదుఁ దూలుదు నా సహితముండెన్న నరప్రేరమందలి జఁజాకరతి నికుంజముపీడ నశివమున మేనుఁజేర్చితిని.

కొంత సేపటికి గమభావానమిందుక తగినది. మెల్లఁ జెట్టదిగి శీతలంబగు తర్పాయ నాశ్రయించితిని. మరియు గింజల్కర తోదాపితంబగు నా సరస జలంబు దృష్టిగా వ్రాపిత్త్రాపి మృదువులగు కమలములకానిజములదేతను, శీతతయవర్ణాంశరముల చేతను, పండితాలిసంఘములదేతను, అతలి యడంచుకొని యపహాసకాలంబునఁ దిరుక బయలుదేరన వెంత దూరము తోవఁగఁచో యని యాలోచింపడు మార్గమున భిక్షుములగు నవయవముఁలకు వికాంతి గలుగుటకై నిడతోఁ గూడిన తతర్థభాజి నాశ్రయించి మెదటిభాగమునదే కూర్చుండిని. అంతలో నాకు నిద్రవచ్చినది. కొంత సేపటికి మేల్కొనిలేచి చూచువరకు శైవసాని తంతుపోకములచేఁ గల్గుచది యుండిని.

అప్పుడు పోకములైన కాంతుయమని భావించుకొని నిర్మించుకొనిన తొడవ ప్రేతపరివంధమునఁ జిక్కిరాకఁ బరితపము వెలసిన బాపమున కాశ్రయం దట్ల తోడుదుఁ గోపకారమున లేకయీ క్రుకుటిరొడ్రమలైన నేర్పములు గలిగి కృతాంతునికై కూడ తయము గలుగఁజేయు వాఁడంటి నొప్పురు మెరివవసనాంగుడై యభ్యుష్టోక్తుల పూర్వం దెను సత్కథావ ప్రవచిత కౌర్య తోమందగు నొకనొక వైరుదు నెదురం గాంచితిని.

దానిం జూచినతోడనే నాకు జీవితముందు నిద్రాగ గలిగినది. అయినను నిందుక దైర్యము దెల్పికొని దాని కిట్లంటి. తల్లూ ! నీవెవ్వరవు ? నన్ని జేమిటికి గల్గితివి ? మాంసలాంశత్వమున నుండదేని నిడతలోనే నన్నుఁ జంపఁదగినది. నిరత రాధియగు నాతో నీజేమిపని ? విరాసమున కిట్లు పడితివంటిమే గాకువము నీరిగది గదా ? ఇత వదలుము. మిత్రులంజూడ నేను దూరముదోవలసియున్నది. అంశ్యము నకు నా హృదయము సహింపదు. నీవును బ్రాణదైర్యమునందే యుండిని గదా ! నీయెనుఁగని ధర్మంబులుంతునా ? అని ప్రార్థించిన వాడిట్లనెడియె.

మహాత్మా ! నేను జాతిలే రంధాఽంశము. క్యూరకర్మయను విరాసమునకు మాంసమునకు నన్ను నేను గట్టలేదు. ఇక్కడి కిది దూరములో నన్ను మాంపలై యందు నా యడికారి గలదు. అతని కూతుడు తొలిపాయంబున నొప్పురున్నది. అమెకు జాబాలియను ముఱ్ఱి యాశ్రమమున హఠలు నేర్పిన రింక గలిగియున్నదని నీ వృత్తాంత మెవ్వరో దెప్పుమున్నారు.

■ కద విని యా చిన్నది మిక్కిలి వేరుకడువయ నెప్పుడొద్ది తీసిపోని వచ్చుటకై బహుదవముం క్రితమే నామదికాల్కడఁ జెక్కంకడ సునమిందియున్నది. నా పుణ్యము వలన నీచివ్వులు వారే బట్టమడిశిరి. నిన్నామె చెంతకుఁ దివికొనిపోయె ధను. నీ బంధమోక్షమున కా వర్మగంధియే వమధ్యకాని పరిశివ చిని నెత్తిపై చిడుగు వడిన్నట్లు అంతకాత్మ బాధపడుచుండ నే నాత్మగతాబుక నిట్లు కలంధరిశిని.

అక్కటా ! మందరాగ్నుంధవసు నాయొక్క కర్మవిపాకము కడు దాఱు మైచడిగదా ! నగంసురాసుర మడులుచి క్రిత విరాజితి చరణ కమలము మహా లక్ష్మీకిఁ బల్కినెప్పుట్టి జగత్ప్రాయ పూజ్యుండగు శ్వేతశేతు మహామనిషిఁ జెంపఱికి దివ్యలోకాశ్రమముల వసించెను నేచివ్వులు మైర్మకాత్మికై నా ప్రవేశింపఁదగని మారి పల్లె కరుగవలసివదా ! తంబాయలలోఁ గూడఁ గలసి యుండువలసివదా ? మారికలలే నీయఱికిన కలకమలలే రేహము లోషించుకొనవలసివదా ? తంబాం బాఱుండు చాటవస్తువును గావూనివదా ? అహ ! దురాత్మా ! పుంపరీకహాక ! నీ ! నీున్న కడు నిండ్లమైచడిగా ! నీవు ప్రథమ గర్భములే పెంజ ముక్కలై వెదిపోయితివని యా యిక్కటా వాకపోవుచుగదా ? కల్లి ! లోకమాతా ! వచ్చుకరణ ! అకరణ జనకరణ దరణవరక ! నన్నీ నడకమామమునం బడకుండఁ గాపాడలేరా ? తిండి దువ న్నత్యేషణా నమస్తుందవ న్నయేఁగఁ జెనిదిన నీ కుంఠంతువునను నన్నీ యాశుడ నుడి రక్షింపుము వశుస్వా ! కపింజం ! చిన్న బేగవర్తి నాకియాపడ రాదెంతక పోయితివే ! అన్యాయకర ములైన నీక నాతోఁ గలిసికొనఁగూంపుము ! అని యునేక ప్రకారముం విలపించురు వెండియు వివరముతో దాని నిట్లు ప్రార్థింపరిశిని.

చంద్రనా ! నాకు గాతిస్పృశి గలదు నేనొక మునిగుమామందితు ఈ సంకటము నుండి నన్ను దప్పించిన నీకుఁ బుణ్యము రాఁగలదు. నన్ను లద్దిన దైవ్యమును అందియుండలేదు మిగిలినదో నీకుఁ బుణ్యము పురియుం గలంగదు. లోవున గరుణించి నన్ను పరులముఁ బ్రతిపూజకొనురు నాని బాదంబులం బడిశిని పక్కననవ్వి వాడు నాట్లనెయి. ఉరీ ! మోహంబువా ! కుట్రకథరక్కలకు పొక్కి భూకములకు వంపభూతములు నీకరీఁదువ రేవా ? అని చూచుచుండ ! అవార్క కరణమునను నేమంగీకరింపను ప్త్యాహ్వాజ్ఞలే విన్నుఁ బల్కికొంటిని పరులకు పీట లేదని పంకుడ నన్నుఁ తీసికొని పక్కజానిముఖులై యుభయమందెను. నేను దాని మాటలే నెత్తిపైఁ గొట్టివచ్చి మూర్తిరావము వహించి యే పాపముజేసి యుద్ధింప మునకుచింపుచుండెదో యుద్ధింపెందుడు. బాదములు విడుచుటకు పోవునందు కొందఱి. మఱియు నాతో నట్లు తీసికొని పోయియున్న పమయంబున ముండు అనినంత,

సీ. కుక్కలతో గూడికొని గుంపు గుంపుగా
చంకాం బాంకుర పంపరింప
దూషితమాంస మేదో మళాకరమ
ప్రాయశుద్ధిరాజీరిమయి వెలమె
గుడిసెల మఱి లోకాః గడిచి
వేడియ కంపం దడుతే వీధులంది
సస్తిరాసుల తీరి యవపుంతో మీతి
మయ్యరంబయి దాడి గుడ్డరావ.

గీ. బురదగుంటలు బిందులు బొడ్డురాద
విసుగంది రశోరూపు చిత్తమగురుఁ
దలపఁజూడ ననప్యామై తనయనబ్బె
వక్త్రజము నాడఁబడియె నప్తరంగవతికి.

సరకబాసులఁగూడ మిచ్చగము గలఁజేసెను నామాంపల్లెం జూరి
అగువృత్తింబు నాహా ! ఆ రంభాంకన్యక దూరమునందే నమ్ముఁజూరి కరుణ
అనింప వదలివేయుచున్నా ? వద్దిది వద్దిది జాతీకిం దగని యద్దిపని యెన్నడుం
జేయను. కానిమ్ము. నాభూకృత మిట్లున్నది ఏమి జేయుదును? నినిషమైన నిండుండ
జాంపని కంబుదుండగనే నాడు నన్నామెకదకఁ దీసికొనిపోయి కర్తవీ అవధాను !
ఇదిగో వీవు చెప్పిన రిలుకం దీసికొని వచ్చితిని. చూచుచు నమస్కరించి నమ్ముఁ
జూపెను.

ఆ మగువ మెగుం సంతోషించుచు మరియని గావించితివని నాని మెచ్చు
కొని నమ్ము చాని కరముమంది తన చెందు దేతులతోఁ గెలిచి పుత్రకా ! నేటికిఁ దొరి
కింది ? ఇంతెక్కటికి నోలఁబవు ? నీ కామరార దోషమంతయుఁ బోగొల్పెను జూడు
మరి పరిశీలి. అప్పుడొక రంభాం బాంకురు మరుగెత్తుకొనిపోయి లోహశంబె
దుర్గంధ యుక్తంబు గోధరములే గవ్వలిన బాహులంబు మెకదానిం దీసికొని
వచ్చి యామె ముందగ మంపెను మహాశ్మితానలోకన మనోరథమంతోఁ గూడ నమ్ము
లాగి "యిందుండుము. కలెనకుమని" పలుకుచు నన్నా పంజరమలోవైచి తలుపు
దిగిందినది అప్పుడు మోక్షగరమున నిట్లు తలందికిని.

అయ్యో ! వేరివృదు గొప్ప యావడలోఁ ఇదిపోయితిని. తిరస్కుడే నను
స్కరించి నా యవపుంతంతయు నీమె తెలిసింది వధలుచుని బ్రతిమాలుకొందునా ?
నదివరి నేమి చెప్పగో మూలారుదునయేకాదా ? యా పెదలి నమ్ముఁ బట్టిందినది.
కావున నెట్లు బ్రతిమాలుకొనుట వంప లాకమఁజేడు. నా బంధనమీద యామె నేమి
భాధించును ? తనయుండనయియో ? నోదయంకనయియో ? బంధువుకదనయియో ? కావున

మోనమే యవలంబించుట యాకము. దాని నోపించి యాంకకంఠై గవ్వదక నొంది
యనేమో! ఆవును నందియమేరా! దీనికాతి క్రూరకాతిరా? ఇంకకన్నఁ గవ్వ
మగలకా? యీ చంపాబుంధో! గంసి మాటాముల అనుదితము. కావున మోవమన
అందించుటయే శ్రేయము 'ఇక మాటాడదు. ఈ మూకకుకంట నాకే' యని
యెప్పుడైన విసుగుకెంది విరువవచ్చును. మాటాడుచున్న కిడువనెదరు.

అహ! దివ్యలోక క్రంశము చుక్కలోక అన్నము తిర్యగోపి వశనము,
ధంబాం హస్తోపగమవము. వంజరబంధ రుణము. ఇది యంకయు నిం ద్రియధావల్య
దోషంబువంగదా! కలిగినది. అక్కటా! ఒక్క నాక్కువేదాడు. సర్వేంద్రియములను
నిరంబించెదనని కలంఠుచు మోవము వహించితిని.

పరికిందినను, కరిందినను, గొలిచను, బంతుంకముగా తొడిగినను నేమియు
మాటాడక నేనము సిక్కారము మాత్రము తేయుచుదని.

పానానములు దెప్పి పెట్టిను నేమియు ముట్టక యా దివ్యమమృతానమే
కావించితిని. ఆ మునునాథును నేనేమియుం దివ్యస్థంకఁ జేరిందను నా కాంధా
కుతి న్యాయముగా దావాచకముండు వంబులు సురభితకముగు జంబులు దీసికొని
వచ్చి రాక్షసిని నే నుపయోగించితిను. అప్పుడు వచ్చుఁ దేలికాది చూచుచు నా
దిగ్గుది నాకిట్లున్నది.

సిక్కిలారదితములు గలిగి ముక్తిపొనంటే దీపిండు భవవ్రంకును, భవం
కును నిర్వహెన యాహార మెరియెకం గుడుచుట దక్కమైయున్నది. నీ వర్తితానవుగదా!
నీకీ తోళ్ళోతోళ్ళు విహేన మేమిటి! గిరుగవలయును! జాతిన్యూరి గలిగి యన్న
దీపింబుగు నాహారంబు గుడువనుంటిరా? అట్టివను తిర్యగ్జాతియౌ చువయ్యారిన నీకీ
నియమమవసరములేదు.

అత్యుత్తమమైన కావనకాతియం దుదయించుటయు, తిర్యగ్జాతియందుఁ
బుట్టదగిన పావకర్మ గావించితివిగదా! అప్పుడు నీకీ పెరారమెటి? మొదలునే వివే
కము గలిగియున్నప్పటి నీ మంపు రాకయేపోవును. అప్పుడు న్యూక్తికకర్మ విశేషంబు
వలగకగి జాతిఁ దగిన యాహారము గుడుచుట నీకుఁ దోషము కానేరదు అదియునుం
గాక గొప్పవారు గూత నాపత్కాలముం దుండు తక్షింపదగిన వానిం దిని ప్రాశ
ములు నిలుపుకొందురు. నీ మాట చెప్పవేం? మెరియు నీకు చందరాకాశ కంఠ గలుగ
తేయు వస్తువులేమియు నేను దీసికొని రాదేను. ఈ పంపముం దివ్వవచ్చును. పుంజువ
తాండ గతమౌకన్న నేలావైన యుడకము ముత్తమని చెప్పుదురు. అదిదానివైన
ద్రాగరాదా? ఊరఁ యేమిటికి ముక్తిపొనంటే నాయానమయెదవత్? మునిజనోధికస్థుల
యీ పంపము నేమిటికి తక్షింపవు? ఈ వీరేమిటి? తాగవు? అని పలుకుదుము

జంబాలాత్మనుదిశములైన యా బోటి మాటలారించి పెన్నులుము తెందుడుఁ జూపు విడిచి జీవితాశయే శుద్ధిపాపావశమనమునకై యాత్మశుద్ధియ నంగీకరించితిని. మోసము మాత్రము విడువలేదు.

అటు కొంతకాలము తిరిగివంత నేమి కరుణార్థము వహించిన పిమ్మట నొకనాడు ప్రాకారమున న్నిడలేది చూచివంత వాచు పంజర మేమైనదో తెలియదు. వేసి జంగాయఁజరములో నుండినె. ఆ కన్యక యిది దివ్యరూపము గలదై యొప్పును. లేవర జూరియే యున్నారా! మాయ నామాంబలి యమరసగర నమానమి ప్రకాశించుచుండఁ జూచి నేను పుంస పుష్పరదాస మేకాపము విడిచి యాశ్చర్యమందురు నది యేమని చూడఁజ విడిచి యప్పుడతి నడుగుదమని యొంకలో దలందు చుండినో యొంకలో నీకాంబలిత్వము నన్నిక్కడికి దీసికొని వచ్చినది.

మహారాజా! ఈ సరోజాసన యెవ్వరెవరె యొందులకై యిట్లు రంగారా ధాపురము ప్రకటించినదో మన్నించుముఁ జదివినదో అప్పుడు నన్నిక్కడి మీ టికి దీసికొనివచ్చినదో నాకేమియుం తెలియకున్నది. లేవరవారే నీకథ వినుటకు వేడుకూడ నుత్సాహము గలిగియుండినె యా రియి చెప్పెనది.

ఆ కథ యంతయును నెని యమ్మహారాజా ఆ వారధి పనుటకు మిక్కిలి కుశలమును గలవారై వాకిటవచ్చి యా మాతంగకన్యకుం దీసికొని రమ్మని ప్రతీహరి కాళ్లాపించెను. అదివోయి యిటువచ్చి టు రమ్మని పనుచు నా కలిసి దీసికొనివచ్చి యెచర నిలిపినది అప్పుడా వారందఱి భూమిసంబరయే నిలువండి తన తేజులున నెన్నుపునిఁ జివారవింపుడు బోధముగా విట్లు పలికినది.

భువనభూషణ! రోపిణీవాళ! జావరముఁ! కాచంతిలోఁ బ నానందరంధ్ర! ఈ దుష్టుడు తనయొక్కయు మియొక్కయు వృత్తాంతమంతయు మీకు వినిపించెం గదా! జావారియోక్తము వినువలెదని తండ్రిగారికి నియమింపబడియుఁ దదాజ్ఞ నుల్లంఘించి కామగారండుండ్రి మహాశ్వేతయోధకుఁ బ్రయాణమైరూద్రయు మీకు విడితమే.

నేనీ దురాత్ముని గన్న రల్లని. మహాంక్షిని. పరూరకనోత్సుకుండై యాడుగు యన్న కుమామని దుర్వృత్తి దివ్యదృష్టిఁజూచి శ్వేతతేజుడు నమ్మించిరి నీ పుత్రుం డింకను నరేగతిం బొందునట్లు తోచుచున్నది. పశ్చాత్తాపమునంగాని వాని చిత్తవృత్తి యుపశాంతి వహింపదు నీవువోయి నానీక గర్భవసేవకై ముగిసినక నొకచోటఁ గట్టి పెట్టి యుచురావను గలుగునట్లు చేయుము. వేగము రొమ్మని యాహ్లాపించుచు నేనీ కల్యస యంతయుం గాంచితిని.

క. నీరా చంద్రాపీఠుడ

వానైశంసాయమందె యో నీరకమో

భూవరో మీశిరసా

పానింటోహెనానమై యొప్పుటలే.

హీ యిరువురము శాసనసాధనమున నుడువగా నుభయంబు గణనని నీవి
నీజెంతకుఁ దీసికొనివచ్చితిని. లోకసంపర్క పరివారమునకై చంద్రాంతరింగ ప్రక
టింగితిని.

ఇప్పుడు హీ యిరువురము అన్వితామరతారీ దుఃఖమునకమిలగు శరీరముల
విడిది యధేష్టజననమాగమ నుభయము సకలపంప గణనని పలుకుచు నమ్మారంగ
తన్మః మంజీరవంతు ఘట్టరని ప్రాయః తాడంబులం నేలందల్లి యంతరిక్షమున
తగిరి యుద్వక్తయై దివసునకుం బోయిను.

పిమ్మట నమ్మనజవతి యయ్యుచుతి పరసములు విసినంత జాతిస్వరూప
గణగుటయుఁ గాదెందరిం దలంబుకొనుదుఁ గ్రమంబునఁ గావంబరి పితౄగవంలా
వంబునం గృతిరి కందర్వకరాసారపూరంబునం దురకుఁ గాందర్వము నొందెను.
అ దిలకయు శాసనసానమైవతి శాపున నయ్యురయనితో గూడ నయ్యురలు పిడిదివతి.

అంత నక్కతఁ గాదెందరియు నొక వివరంబులంబునఁ గాపాత్వంబు
గానిరి వాడుకప్రకారము ప్రాచీనకాలంబునఁ జంద్రాపీఠం దేవతామ స్మిరిరి
యొత్తుకముతోఁ గంఠము గొంగరించుకొనినది.

అప్పు డమ్మరి సేకంబునం బోలి నమ్మారంగములంబునఁ జంద్రా
పిఠుఁడు నేనం బ్రాణములు జేతులయు సారపనంలావంబున ముకుండిన కలవర
త్కారలోనుండిచే వికసించినట్లు మెల్లన హృదయ నుద్వ్యాపకానురంబయ్యె. ప్రాచీ
నహమ్మస్మిరిరివర ముకుకము మాల్కిరిర్థంలాయతమగు పదునయ్యగము పడినది.
మోము పక్క విభాన వహించినది.

అట్లు నిద్రచేల్కొందినట్లు లేది కంద్రాపీఠుఁడు మదఁ గొంగరించి
యొప్పు కాదెందరిని తీరవెరవా దుర్గతమలగు లోకసముదలే శ్రోతువాటులంబు
బాదురు గంతంబు గొంగరించుకొని చాతాహత తాంబూలమునందోలి వంబునఁ
గన్నులుమూసికొని తొట్రువడుచున్న యాదిన్నరానితి మనోపారస్వరములే నానంపము
గలుగజేయుచు నిట్లనియె.

కోటి! నీవు వెదకుము. నీరకస్వరూపందగిరి మేం జేపించితిని. లాస్యత
సంధవంబుగు నవ్యరూపంబున నీవు జనియించితివికలా. శాపవంబు ను నమ్మిదివ

మఱి వనఃః యోగంబుగలిగె. అప్పుడు త్వర్దితమా యుగ్రవహంమైన శూద్రకన్యకు శరీరమును వేరెడికిని. అది సీత నుభయము గలుగెను. నీ ప్రయత్నవి మహాశ్వేతయొక్క ప్రయోగము సైతము నాతోగూడ కావనిము శివదపె. నవ్వుచిరియ నువించునని ఘోషమున్న సమయమందే నాగలోకమునుండి కపింజలుని తెదండఁగొని పూర్వము మహాశ్వేతచూచిన దావమా కంఠమారి యాయుక్తస్మాత్ర మేకాదేవతమతోఁ బుండరీకః దద్యోజి వచ్చెను.

అప్పుడు దూరమునం దతనింజూచి శరంబరి దంధ్రాపీఠుని వక్షసునుండి లేచి యతివేగముగాఁ బరుగితి మహాశ్వేతను గొంగరించుకొని తదాగమన వృత్తాంతమును చెప్పెను.

అంతలోఁ బుండరీకుఁడు శంధ్రాపీఠుని చెంతకువచ్చి యాలింగనము చేసికొనియెను.

సంధ్రాపీఠః తతని నిగియఁగొంగరించుకొనెను, వయస్యా! పుండరీక! ప్రాగన్యసంబంధంబున నీవు బాకలుత వైతిని. ఎట్లయినను మనము రకసంతర అన్య సంబంధ సముపగతమన మెత్తిలేవే వర్తంపఁ దుగిడదని పలుకుదున్న సమయంబునఁ గేయూదకు కా బాధ త్విత్తరదహంబుం తెజింగింప హేమకుండమునకుఁ బోయిను.

మదనశీలయు పిగముగాఁబోయి యా ప్రాంతమునఁ బాపన వృత్తితో మృత్యుంజయ అదముదేయమున్న తాదాపీఠుని పాదంబులంబడి దంధ్రాపీఠుఁడు జీవించిన వృత్తాంతమును చెప్పెను.

ఆ మాటవిని తాదాపీఠుఁడు విరావవతితోగూడ నాకుండసోగరమగున్నందె యత్యాతురముగా లేచి కుకవాకుఁడు తోతరా మదనశీల పెంట్ల శంధ్రాపీఠుఁ డున్న లోటిఁబోయి యందు బుండరీకునిమెడఁ గొంగరించుకొనియొన్న కుమారునింజూచి నిశందబాష్పములు నేత్రంబుల్లుగమ్మ సుపారవంశోపపాదావారంబున మునుంగుడు బ్రతుం గొంగరించుకొనియెను.

తల్లియుఁ బాలిండు స్రవంహ కనయంజూచి పంశోపవివేకయై యుండెను. అప్పుడు దంధ్రాపీఠుఁడు దర్శిదర్శితులకు నమస్కరించుదు కుకవాకునికి సైతము గేలుమోడ్చి యతని యాశీర్వాదమందుకొనెను అర్జు! మీదే వైకంపాయనుఁడు చూతుమని పుండరీకుం జూపెను.

ఆ ప్రస్తావనలోనే కపింజలుఁడు పమిపింప కుకవాకుని కెట్లనియె.

అర్జు! శ్వేతకేతుండు మీకుట్ల తెప్పుచునియె.

ఈ పుండరీకుఁడు నాదేకఁ జెంపలురులయొగాని నీకే వృతుండు. వీనికిని

నీయందే ప్రేమగదిగియున్నది. అప్పుడ మీ ప్రేమపాపములే యవతరింప యనినయ
కార్యమలంకారము లింపనీయును. పదునడు యుపేక్షింపకుము. మీరు నీవాడే యున్నా
కాపావసానమున సైతము నీయొద్దనే పంపితిని.

అదియునుంగాక మరీయంబగు పాత్రికేయం దిప్పు కింకరకన్న ముక్తమ
లోకంబునకుం దోపవచ్చును.

అని యిట్లు శ్రేయోకేతుని సందేశము వినిపించుటకు చెప్పుగా నని ఈ
నాకుడు. పెనయావనమునై యున్న పుంధరీకు నందంబు బట్టకొని కపించున
క్లిషియెను.

కపించు! పర్యవ్రాసెనె శ్రేయోకేతుల దిద్దివార్త బంధమొడిగి? నేనంబున
దిద్దిపాట వినినచో సంతోషము గలుగువా? అందరికు నమ్మహాపాపమని యాశ
యమే కావలయునని యిట్లు పూర్వమున్న సంస్కరణానుభూతియైన యాలావముం
చేత నా దివసము గడిపెను.

అప్పుడవాడు దుండయంబున గంధర్వకుంబాయకులగు ద్వితరద హంసులు
నడిచివచ్చి పెక్కులకు పరిచారకులు సేవంప నచ్చొలికి వచ్చి యిట్లుండు
గూఢులందఱు జూచి యింతేని సంతసము చెందెను. చాలాపీడ కుకనాకులచే చున్నవల
పదని కాల్పారోచిత సంతాపంబులచే గొంత కాలవేషము చేసితి.

అప్పుడు ద్వితరదుండు చాలాపీడునిజూచి యాత్మా! మిగలం దైతవము
గల రవవములు గడిగియొకటి నీ యశస్సుమిలో వర్జింపవో? హేమకూటమునకుఁ
దోషమను రందరి పలుకగా విని చాలాపీడుం దిట్లనియె.

గంధర్వవాడా! ఎప్పుడు విరతికయమగు ముఖముగలుగనో అదియే తప
నము. జటిసుఖము నే నేదవనను. నందును దొందెయందలేదు. అదియునుంగాక
మరీజంబులకు భవనసుఖంబు ఇచ్చెయి నీ యెటునియందే సంకమించెను. నాశిక
యరణ్యమే కరణము. నరూముతముగా నతనినే తీసికొని వెళ్ళుమని పలుకగా విని
ద్వితరదుండు నమ్మితిని యప్పుడ చాలాపీడుని యనుజ్ఞపదని చంద్రాపీఠాదులతో
గూడ హేమకూటమునగలం దోయెను.

అందు జేతముపాదమున నకలగంధర్వరాజ్యముం ద్వితరదుండు కాదం
బని అంగరాపీడన కిచ్చి నిరాహుము చేసెను.

హంసుండు వచ్చి హేమశ్రేయము బుందరిగని కిచ్చి పెండ్లిచేసెను. అట్లు
చంద్రాపీఠ పుంధరీకులు గంధర్వరాజ్యములతో గూడ వచ్చెడియల నీక్షకరిం
యమింపబడెదలతో గ్రహించెను. దహ్మశ్ర గూఢులొనయున్న యందువిన్నాని
కాష్టాయనము గావించిరి. మతయొకవాడు కొరంబరి చంద్రాపీఠునతో మువ్వదీంపు
చున్న సమయంబున నామె యితని క్లిషియెను.

అర్హస్య. కా! పునఃపంచరము మృతలెండి వెండియుం బ్రతికి యింకొక
లము గలిసికొంటిమి. పక్షలేఖ సరసులోఁబడి తిరిగివచ్చినది కాదు. ఆమె వృత్తాంత
చుట్టివన యడిగిన నీ చంద్రావీక్షఁ దిట్టవేయె. ప్రేయసీ! నా భార్యయగు బోహదీయీ
పక్షలేఖ. నేను బుందరీకునిదీ వింపబడి పుత్రుని జన్మించుచుండును. బారి నన్ను
విడువలేక నా పక్షశూన్యై నాకన్న ముందుగనే భూమియం దువయించినది. అంతకుఁ
బూర్వము నేనును నెఱుంగను. కాపాంతమిదది కావున విప్రదంతురయ సుర్పరించుచున్న
దని యెఱింగించెను.

చంద్రావీక్షఁడు పుందరీకునితోఁ గూడికొని కొన్ని దినములు బాంబుని
యందును, కొన్ని దినములు హేమమాలమండలము, గొన్ని దినములు చంద్రలోకము
నందును, గొన్ని దినములు చక్రీనరసుందరు వసింది తిన్నలోకము లనుభవించు
చుండెను.

అని యెరింగించి మణిసిద్ధుండు గోపా! నీవు యాచిన ద్వికవంకములోని
యాశ్వుతులు వీరివే. కాపాయపత్తము గదికొని గుహాపాంతమున నిలువబడినది మహా
శ్వేత. చంద్రావీక్షుని విగ్రహము నర్పించుచున్నది కారణమి. అతి మడనలేక. అతి
భరణి అని యా వృత్తాంతమంతయు తెలింగించుటయు నాలకింది యగ్రోపకుమారుండు
సంకుప్తాంతదంధుని యెయ్యవారి ననేక ప్రకారములు గైకొనము సేయుచు నతనితోఁ
గూడఁ భద్రసంకరావేశవరము జేరెను.

క. కావ్యంబరీ రసం కా

స్వారించిన సంచలంక వరవక్త్ర సుం
మోదించుచు అనులనఁ ద
న్యాదుర్యం నెఱుగివడలే మది వియదుంకున్.

గి. బాణవిదేత రదియింపఁబడియో గొంక

యతవినుతులేతఁ బాఠితమయ్యెనంత
మదియు నిదియుఁ గళాసంగమంబు దప్ప
కుండఁ దెలుగించినాక గర్భోపసరణి.

గ. నీకర్పించి నీకృతి

గైకొనుమా బాంబంద్ర కలిత లలిత పా
లా! లోలోలా వ
లలర లలితర మహాక హరవిశ్వలా!

గ కృ మ

ఇది శ్రీమద్విశ్వనాథ సర్వము కంపితంపాతక కవితా విద్వత్కార్య
 గోత్ర పవిత్ర మవిత కులకంక రాకా కుమార మిత్రాంక్షి
 నారాయణ పాత్ర గౌరవార్థం వృత్త విభజన జనాది
 రక్షిత సుఖిన్యూ దీక్షితకవి విరచితంబు ||
 యాతా చరిత్ర మను మహామంథ
 మన మత్తర బంధానుబంధమును
 నామంతరముగంధాద్ధరి
 కృత కా రం బ రి
 సంపూర్ణము.
 శ్రీ విశ్వేశ్వరార్యమహర్షి.

